

שבוע פרשת ויקרא

(2 - 8 March 14)

ל' אדר א' - ו' אדר ב' תשנ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ. י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וְדַבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשַּׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטָר אַרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלִקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דֶגְגֶיךָ וְתִרְשָׁךָ וַיִּצְהַרְדֶּךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְכַתְמֶתְךָ, וְאִכְלַת וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מְטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשַּׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתַּבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לְחַת לְהֵם, בְּיַמֵּי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ, אֱלֹהִים וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֹת עַל פְּנֵי בְּגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֹת הַפָּנֶה, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֹת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצֻוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצֻוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֵמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

תְּרִינִי מְקַבֵּל עָלַי מְצֻוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדָשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמַתִּי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהָעָרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצִיאֵינוּ, וְצִאֲצִאֵי כָל־עַמֶּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְהָ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לְאָמֹר כֹּה תִּבְרַכּוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂא יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֵיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוְּנוּ עַל מְצֻוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד: כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

כראי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - המשנה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "להו'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי פסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְצָן יְהִיָּה זִרְעוֹ דוֹר
 יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ: ג הַזֶּן־וְעֵשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשָׁד אֹר לְיִשְׂרָאֵל חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חֲנוּן וּמְלוּוָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזִכֵּר
 עוֹלָם יְהִיָּה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רַעָה לֹא יִירָא נְכוֹן לְבֹ פֶטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לְבֹ לֹא יִירָא
 עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לְעַד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּ יַחֲרֵק וְנַמְס תְּאֵוֹת רְשָׁעִים תֹּאכֵד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רַם עַל־פְּלִגְיוֹן | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי בִיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיהֵי לְשַׁבַּת: ו הַמְשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבְאַרְצָן: ז מְקִימֵי מַעְפָּר
 דָּל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־גְּדִיבִים עַם גְּדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֲקָרֹת הַבַּיִת
 אִם־הַבְּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּ־יָהּ:

ק"ד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הִירְדֵן יִסַּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מֵה־לֶּךְ
 הַיָּם כִּי תִגּוֹם הִירְדֵן תִּסַּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֲרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֲפָכֵי הַצּוֹר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיְנוֹ־מַיִם:

נקודות משיחות קודש – מזמור ק"ב מתוך "תהילות מנחם"

הדרך לזכות "בדור ישרים יבורך"

א. כדי להעמיד "דור ישרים יבורך" צריך לפעול שהמחנכים יקנו לתלמידים את ההבנה וההרגשה שהם הולכים ללמוד את דבר ה', תורת אלקים חיים, שניתנה למשה מסיני¹. והמחנך שלהם הוא השליח למסור את דבר ה', לכאז"א מהם, בני אברהם יצחק ויעקב. ועל יסוד זה אפשר להחדיר בהם את החיות של "בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים"², "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו"³.

המשך בעמוד קד

(1) אבות פ"א מ"א.

(2) פרש"י תבוא כו, טז. וראה פרש"י יתרו יט, א. עקב יא, יג.

(3) ברכות כב, א.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה חייב איניש פורים (מאמר א), היתשי"ז ה
- (ד) שיחת חג הפורים ה'תשי"ז כב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת ויקרא (בלה"ק) כרך יב מג
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מט
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת ויקרא נ
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת ויקרא נא
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויקרא צד
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת ויקרא צה
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויקרא קה
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קז
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויקרא קי
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויקרא קלח
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת ויקרא קמד
- (טז) נביאים וכתובים מלכים ב פרק ח, תהלים פרק קיב-קיג קמז
- (יז) משניות – מסכת זבחים ביאור קהתי קמט
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קנז
- (יט) מסכת סוכה עם ביאורים מדף כז עד דף לג קנח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד :**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן קפו
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת אדמו"ר הזקן קפז
- (כב) תורה אור אדמו"ר הזקן קפח
- (כג) שערי אורה אדמו"ר האמצעי קפט
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" קצ
- (כה) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש קצא
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהרש"ב קצא
- (כז) ספר המאמרים ה'תרפ"ז אדמו"ר מוהרי"צ קצב
- (כח) לקוטי דיבורים אדמו"ר מוהרי"צ קצג
- (כט) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ קצד
- (ל) אגרות קודש אדמו"ר מוהרי"צ קצו
- (לא) חומש לקריאה בציבור קצז
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא רו
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רז
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

ביאור בדרך אפשר

1 במאמר שלפנינו מתבאר באריכות כיצד סיפור המגילה רומז על כנסת ישראל
 2 והקדוש-ברוך-הוא. 'אסתר' מורה על מצב בני ישראל בזמן הגלות, והכוח
 3 להתרומם ממצב זה מגיע מ'אחשוורוש', שהיא נתינת כוח מיוחדת מדרגה
 4 גבוהה ביותר הניתנת לנו בזמן הגלות על-מנת שנוכל להתגבר על כל המניעות
 5 ועיכובים ולעבוד את ה' יתברך למעלה
 6 ממדידה והגבלה.

ביאור בדרך אפשר

42 דִרְרָהּ זֶה בְּנוּגַע לְשִׁמְחַת פּוּרִים, שְׁלֹא יִתְכַן לְבִסּוּמֵי בְּפוּרֵיָא
 43 בְּאִפְן שְׁהוּא הִפֵּךְ כְּלָלוֹת הָעֲנָנִים דְּשִׁמְחַת פּוּרִים, שְׁלֹא יִדַע
 44 וְיֻכַּל לְהַחֲלִיף חֲסִי-וְשָׁלוֹם בֵּין אַרְוּר הָמֶן לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי,
 45 וְאִם מַחֲלִיף כּוֹי, הָרִי זֶה סִמָּן שְׁאִין זֶה לְבִסּוּמֵי דְּפוּרֵיָא
 46 שהרי כל עיסוקו במצוות שמחת

בס"ד. פורים (מאמר א),

ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 חֲבִיב! אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי בְּפוּרֵיָא עַד דְּלֹא יִדַע בֵּין
 2 אַרְוּר הָמֶן לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי.² וְלִכְאוּרָה
 3 הַפְּרוּשׁ הַפְּשוּט בְּזָה, שְׁחִיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי,
 4 לְהַשְׁתַּפֵּר בֵּינֵן (כְּפָרוּשׁ רַש"י) עַד כְּדֵי כִּף שְׁיִהְיֶה
 5 בְּמַצֵּב אֲשֶׁר לֹא יִדַע, וְיֻכַּל לְהַחֲלִיף בֵּין אַרְוּר
 6 הָמֶן לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי. וְאֵינִישׁ מוּכָן³, אִיף יִתְכַן
 7 שְׁבִמְקוֹם אַרְוּר יִאמְרוּ חֲסִי-וְשָׁלוֹם בְּרוּךְ. וְכִיּוֹתֵר
 8 אֵינִישׁ מוּכָן, דְּכִיּוֹן שְׁהַחִיּוּב לְבִסּוּמֵי הוּא בְּפוּרֵיָא,
 9 שְׁמַחַת פּוּרִים, וְכָלְלוֹת הָעֲנָנִים דְּגִס פּוּרִים
 10 אַרְוּר הָמֶן וְבְרוּךְ מְרַדְכֵי, הָרִי לֹא יִתְכַן לְבִסּוּמֵי
 11 בְּפוּרֵיָא בְּאִפְן שְׁיִחֲלִיף חֲסִי-וְשָׁלוֹם בֵּין אַרְוּר הָמֶן
 12 לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי, שְׁזָהוּ הִפֵּךְ כְּלָלוֹת הָעֲנָנִים דְּגִס
 13 פּוּרִים. וְעַל-דִּרְרָךְ שְׁמַצִּינוּ בְּגַמְרָא⁴ לְעֲנָנִים בְּדִיקַת
 14 חֲמִץ, דְּלֹא חִישִׁינָן שְׁמָא יוֹשִׁיט לְפִיּוֹ, הוּא עֲצָמוֹ
 15 מְחֹזֵר עָלָיו לְשַׁרְפוֹ מִיכַל קְאָכִיל מִיְגִיָה
 16 (בַּתְּמִיּהָ), הֵינִישׁוּ, שְׁכַפְּאֲשֶׁר עוֹסֵק בְּדָבָר לְשַׁרְפוֹ,
 17 לֹא יִתְכַן שְׁהַדָּבָר מְצָא חֵן בְּעֵינָיו וְיַחֲפִץ לְהַנּוֹת
 18 מִמֶּנּוּ, וְעַל-דִּרְרָךְ זֶה בְּנוּגַע לְשִׁמְחַת פּוּרִים, שְׁלֹא
 19 יִתְכַן לְבִסּוּמֵי בְּפוּרֵיָא בְּאִפְן שְׁהוּא הִפֵּךְ כְּלָלוֹת

47 'פורים' היא, כנ"ל, בעניין 'ארור המן'
 48 וברוך מרדכי, ואם מחליף ביניהם,
 49 כמה הוא שמח? ועל פְּרָחֵךְ צְרִיף
 50 לומר, שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּעַד דְּלֹא
 51 יִדַע בֵּין אַרְוּר הָמֶן לְבְרוּךְ
 52 מְרַדְכֵי הוּא (לֹא שְׁיִחֲלִיף
 53 בִּיְגִיָהם חֲסִי-וְשָׁלוֹם, אֲלֵא)
 54 שְׁהָעֲנָנִים דְּאַרְוּר הָמֶן וְבְרוּךְ
 55 מְרַדְכֵי גּוּפָא [=עצמם] יְהִיָה
 56 אֲצִלוּ בְּאִפְן דְּלֹא יִדַע, הֵינִישׁוּ,
 57 שְׁאִין זֶה מְצַד מְסַקְנַת שְׁכָלוֹ
 58 עַל-פִּי טַעַם וְדַעַת, אֲלֵא,
 59 הַפְּעֻלָּה דְּפוּרִים הִיא שְׁגָם
 60 בְּדַרְגָּה גְבוּהָה וּפְנִימִית בְּנַפְשׁ בְּמִקְוָם
 61 שְׁאִין טַעַם וְדַעַת (דְּאַרְטָן
 62 וּוְאוֹ טַעַם וְדַעַת הָעֵרֶט
 63 אוֹיף), "לֹא יִדַע", הִנֵּה מְצַד
 64 עֲצָמוֹ (פּוֹן זִיף אֲלִיין) יִאָמֵר
 65 אֲצִלוּ אַרְוּר הָמֶן וְבְרוּךְ
 66 מְרַדְכֵי³ - "שלא ירגיש באמירתו
 67 ארור כו' וברוך כו'" (אורי-תורה).
 68 לסיכום, חיוב "עד דלא ידע" הוא
 69 שיתעורר בעצמו בבחינה שלמעלה
 70 מהדעת, עד שיאמר "ארור המן וברוך
 71 מרדכי", לא מפני ששכלו מחייב כן,
 72 אלא מאליו יאמר כך, ולא מתוך כוונה
 73 ודעת.

20 הָעֲנָנִים דְּשִׁמְחַת פּוּרִים, שְׁלֹא יִדַע וְיֻכַּל לְהַחֲלִיף חֲסִי-וְשָׁלוֹם בֵּין אַרְוּר הָמֶן
 21 לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי, וְאִם מַחֲלִיף כּוֹי, הָרִי זֶה סִמָּן שְׁאִין זֶה לְבִסּוּמֵי דְּפוּרֵיָא. וְעַל
 22 כֵּן צְרִיף לומר, שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּעַד דְּלֹא יִדַע בֵּין אַרְוּר הָמֶן לְבְרוּךְ מְרַדְכֵי הוּא (לֹא
 23 שְׁיִחֲלִיף בִּיְגִיָהם חֲסִי-וְשָׁלוֹם, אֲלֵא) שְׁהָעֲנָנִים דְּאַרְוּר הָמֶן וְבְרוּךְ מְרַדְכֵי גּוּפָא
 24 יְהִיָה אֲצִלוּ בְּאִפְן דְּלֹא יִדַע, הֵינִישׁוּ, שְׁאִין זֶה מְצַד מְסַקְנַת שְׁכָלוֹ עַל-פִּי טַעַם
 25 וְדַעַת, אֲלֵא, הַפְּעֻלָּה דְּפוּרִים הִיא שְׁגָם בְּמִקְוָם שְׁאִין טַעַם וְדַעַת (דְּאַרְטָן וּוְאוֹ
 26 טַעַם וְדַעַת הָעֵרֶט אוֹיף), "לֹא יִדַע", הִנֵּה מְצַד עֲצָמוֹ (פּוֹן זִיף אֲלִיין) יִאָמֵר
 27 אֲצִלוּ אַרְוּר הָמֶן וְבְרוּךְ מְרַדְכֵי.³

(1) המאמר מיוסד על ד"ה ובהגיע תור אסתר לאדמו"ר האמצעי משנת תקפ"ג (ראה במאמר הב' ד"ה זכור פ"ו (תו"מ ח"ט ע' 161)) - נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך (קה"ת, תש"ג) ע' שמח ואילך. מאמר הנ"ל מיוסד על ד"ה הנ"ל במאמרי אדה"ו כתובים ח"ב ע' קצא ואילך. ועם הגהות - אוה"ת מגלת אסתר (קה"ת, תש"ג) ע' כ ואילך. (2) מגילה ז, ב. (3) ראה מאמרי אדהאמ"צ שם ע' שעד ואילך. מאמרי אדה"ז שם ע' קצה. אוה"ת שם ע' כט. (4) פסחים יא, א.

פורים תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

1 (ב) וַיִּוְבֶן בְּהֶקְדָּם⁵ מֶה שְׂכָתוֹב בַּתְּחִלַּת הַמְּגִלָּה⁶ וּבִהְגִיעַ תּוֹר
 2 אֶסְתֵּר גּוֹ' לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר
 3 יֹאמֵר הִגִּי סְרִיס הַמֶּלֶךְ שׁוֹמֵר הַנְּשִׁים - בּוֹמֵן אֲשֶׁר אֲצֵל שֹׁאֵר
 4 הַנְּעוּרוֹת "אֵת אֲשֶׁר תֹּאמַר יִתֵּן לָהּ לְבַא עִמָּה" הִרִי אֶסְתֵּר לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי־אִם
 5 אֲשֶׁר יֹאמֵר הִגִּי, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן,

ביאור בדרך אפשר

40 (הוא") נמצאת הנשמה במצב של 'הסתר פנים' והיינו, שכוח האהבה
 41 שבנשמה לה', אינו מתגלה אצל האדם, ופעמים אף משתמש בכוח זה לתאוות
 42 העולם החומרי, ובמצב זה הנשמה ('אסתר') מסתתרת ונמצאת בגלות' תחת
 43 שלטון הגוף החומרי.

44 וּבִאֹר הָעֲנִיָּן, דְּהִנֵּה יָדוּעַ
 45 שְׁעֵלִית הַנְּשִׁמָּה אֵינָה יְכוּלָּה
 46 לְהִיּוֹת בְּכַח עֲצָמָה, כִּי־אִם
 47 עַל־יְדֵי הָעֶזֶר וְהַסִּיוֵעַ שֶׁל
 48 הַמְּלָאֲכִים¹³, שְׁעַל־זֶה
 49 נֶאֱמַר¹⁴ חוֹנֵה מֶלֶךְ ה' סָבִיב
 50 לִירְאָיו גּוֹ' - כְּתוּב בּוֹהֵר שִׁישׁ לְכָל
 51 נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה מִלֵּאךְ אֶחָד שְׁחוּנָה סָבִיב
 52 לָהּ, בְּכַחֲנֵת מִקִּיף, שֶׁהוּא הַמּוֹלִיךְ
 53 וּמְנַחֵל אוֹתָהּ בַּעֲלוּתָהּ לַמַּעֲלָה מִדְּרָגָה
 54 לְדְרָגָה. וְהֵינּוּ, דְּכִמּוֹ שְׁבִהִיּוּתָהּ
 55 בְּעוֹלָם לְמִטָּה צְרִיכָה הַנְּשִׁמָּה
 56 לְעֶזֶר וְסִיוֵעַ מִלְּמַעְלָה, נְתִינָת
 57 כַּח מִלְּמַעְלָה, שְׁמִזָּה נַעֲשֶׂה
 58 מֶלֶךְ שְׁעוֹזֵר לְנִשְׁמָה שְׁתּוֹכֵל
 59 לְנַצַּח בְּמִלְחָמָה, הֵן הַמִּלְחָמָה
 60 הַפְּנִימִית, שְׁבִכָּל יוֹם וְיוֹם
 61 יֵצְרוּ שֶׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר עָלָיו,
 62 וְאִלְמָלָה הַקֶּבֶ"ה עוֹזְרוֹ אֵינוֹ
 63 יְכוּל לֹא¹⁵, וְהֵן הַמִּלְחָמָה
 64 כְּלָפִי חוּץ, בְּנוֹגַע לְעֲנִיָּים
 65 הַמְּנַגְּדִים מְעֵלִימִים
 66 וּמְסִתִּירִים שְׁבַעֲוֹלָם, וְעַל־זֶה

1 (ב) וַיִּוְבֶן בְּהֶקְדָּם⁵ מֶה שְׂכָתוֹב בַּתְּחִלַּת הַמְּגִלָּה⁶
 2 וּבִהְגִיעַ תּוֹר אֶסְתֵּר גּוֹ' לְבוֹא אֶל
 3 הַמֶּלֶךְ לֹא בִקְשָׁה דָּבָר כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמֵר הִגִּי
 4 סְרִיס הַמֶּלֶךְ שׁוֹמֵר הַנְּשִׁים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן,
 5 וְתִשָּׂא חֵן וְחֹסֵד לְפָנָיו מִכָּל הַבְּתוּלוֹת וְגוֹ'.
 6 דְּהִנֵּה, יָדוּעַ הַפְּרוּשׁ⁷ שְׁסַפּוֹר הַמְּגִלָּה רוֹמֵז עַל
 7 כְּנֶסֶת־יִשְׂרָאֵל וְהַקֶּבֶ"ה, שְׁאֶסְתֵּר קָאֵי עַל כְּנֶסֶת־
 8 יִשְׂרָאֵל⁸ בְּהִיּוֹתָהּ בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת
 9 שְׁנִקְרְאָתָהּ בְּשֵׁם אֶסְתֵּר, עַל שֵׁם
 10 הַפְּסוּק: וְאַנְכִי⁹ הַסֵּתֵר אֶסְתִּיר
 11 פְּנֵי בְיָוִם הַהוּא¹⁰, וְהַמֶּלֶךְ
 12 אַחְשׁוּרוּשׁ זֶה מְלִכּוֹ שֶׁל
 13 עוֹלָם¹¹ שְׁאַחֲרִית וְרֵאשִׁית
 14 שְׁלוֹ¹² [=אחשורוש' מלשון
 15 אַחֲרִית' וְרֵאשִׁית]. וְלִפִּי פְּרוּשׁ
 16 זֶה צְרִיף לְהִבִּין מֶהוּ הָעֲנִיָּן
 17 שְׁבִהִיעַ תּוֹר אֶסְתֵּר (כְּנֶסֶת־
 18 יִשְׂרָאֵל) לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ (הַקֶּבֶ"ה) לֹא בִקְשָׁה
 19 דָּבָר, כִּי אִם אֶת אֲשֶׁר יֹאמֵר הִגִּי סְרִיס הַמֶּלֶךְ
 20 שׁוֹמֵר הַנְּשִׁים, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן - וְאִדְרָבָה, דְּוִקָּא
 21 עַל־יְדֵי זֶה - וְתִשָּׂא חֵן וְחֹסֵד לְפָנָיו גּוֹ'.
 22 וְכָל־זֶה הָעֲנִיָּן בְּזֶה, שְׁלִפִי פְּרוּשׁ הַנִּ"ל, מֶה שְׂכָתוֹב
 23 וּבִהְגִיעַ תּוֹר אֶסְתֵּר גּוֹ' לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ וְגוֹ', קָאֵי
 24 עַל עֲלִית הַנְּשִׁמָּה מִמַּעַמְדָּהּ וּמַצְבָּהּ בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת
 25 בְּאֶפֶן שֶׁל הַסֵּתֵר פְּנִים (שְׁעַל שֵׁם זֶה נִקְרְאָתָהּ בְּשֵׁם
 26 אֶסְתֵּר), לְבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ, זֶה הַקֶּבֶ"ה, וְעַד שׁוֹתִשָּׂא חֵן וְחֹסֵד לְפָנָיו גּוֹ', שְׁעֲנִיָּן
 27 זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי־זֶה שְׁלֵא בִקְשָׁה דָּבָר וְגוֹ'.

28 וּבִאֹר הָעֲנִיָּן, דְּהִנֵּה יָדוּעַ שְׁעֵלִית הַנְּשִׁמָּה אֵינָה יְכוּלָּה לְהִיּוֹת בְּכַח עֲצָמָה,
 29 כִּי־אִם עַל־יְדֵי הָעֶזֶר וְהַסִּיוֵעַ שֶׁל הַמְּלָאֲכִים¹³, שְׁעַל־זֶה חוֹנֵה
 30 מֶלֶךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו גּוֹ'. וְהֵינּוּ, דְּכִמּוֹ שְׁבִהִיּוּתָהּ בְּעוֹלָם לְמִטָּה צְרִיכָה
 31 הַנְּשִׁמָּה לְעֶזֶר וְסִיוֵעַ מִלְּמַעְלָה, נְתִינָת כַּח מִלְּמַעְלָה, שְׁמִזָּה נַעֲשֶׂה מֶלֶךְ שְׁעוֹזֵר
 32 לְנַצַּח בְּמִלְחָמָה, הֵן הַמִּלְחָמָה הַפְּנִימִית, שְׁבִכָּל יוֹם וְיוֹם יֵצְרוּ
 33 שֶׁל אָדָם מִתְּגַבֵּר עָלָיו, וְאִלְמָלָה הַקֶּבֶ"ה עוֹזְרוֹ אֵינוֹ יְכוּל לֹא¹⁵, וְהֵן הַמִּלְחָמָה
 34 כְּלָפִי חוּץ, בְּנוֹגַע לְעֲנִיָּים הַמְּנַגְּדִים מְעֵלִימִים וּמְסִתִּירִים שְׁבַעֲוֹלָם, וְעַל־זֶה
 35 הַגְּלוּת ("ואנכי הסתר אסתיר פני ביום

(5) בהבא לקמן — ראה דרושים שבהערה 1. 6) אסתר ב, טו-יז. 7) ראה ס' מחיר יין (להרמ"א), ומנות הלוי (לר"ש אלקבץ) — על מג"א. 8) ראה מאמרי אדהאמ"צ שם ע' שמט. 9) וילך לא, יח. 10) תו"א מג"א צג, סע"ד. צד, ריש ע"ד. ובכי"מ. אוה"ת שם ס"ע טו. ד"ה ויהי אומן את הדסה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' שח ואילך). תשי"ג (תו"מ ח"ח ע' 7 ואילך). תשכ"ד. 11) ראה תו"א שם קכ, ב. אוה"ת שם ע' נח. 12) מאורי אור א, קפב (בשם דרז"ל). הובא באוה"ת שם ס"ע כד. 13) ראה גם תו"א שם ק, סע"ב ואילך. 14) תהלים לד, ת. וראה מקומות שנשמנו באוה"ת שם ע' כ. 15) סוכה נב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נְאָמַר¹⁶ כִּי מְלָאכְיוּ יַצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרָךְ בְּכָל דְרָכֶיךָ, הִנֵּה עוֹר
 2 וְסוּיעַ זֶה מִהַמְלָאךְ לְנִשְׁמָה, אִינוּ רַק בּוֹמֵן הַיּוֹתֵה בְּעוֹלָם מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף, אֵלָא
 3 כִּן הוּא גַם בְּעֵלְיָתָהּ מְעוֹלָם לְעוֹלָם עֲלִיוֹן יוֹתֵר (כְּמוֹ כַּאֲשֶׁר
 4 עוֹלָה הַנִּשְׁמָה מֵאֶרֶץ הַחַיִּתּוֹן לְגַן-עֵדֶן הַעֲלִיּוֹן), שְׁצַרִּיכָה לְעֶזֶר וְסוּיעַ
 5 דְּהַמְלָאכִים. וּמְלָאכִים אֵלֶּה
 6 הֵם הַנְּקָרָאִים שׁוֹשְׁבֵינִין
 7 דְּמְטְרוֹנִיתָא]=קְרוֹבֵי הַמַּלְכָּה.
 8 הַמְסִיעִים וּמְחַזְקִים אוֹתָהּ לַעֲלוֹת אֶל
 9 הַמֶּלֶךְ, שְׁעַל-יָדָם נַעֲשִׂית עֲלִית
 10 הַנְּשָׁמוֹת שְׁמַעְלָמָא דְנוֹקְבָא
 11 (נְשָׁמוֹת דְּבִ"ן), יִשְׁנֵם ב' סוּגֵי
 12 נִשְׁמוֹת: 'נִשְׁמוֹת דְּמ"ה' (י"ד ה"א
 13 וְא"ו ה"א בְּגִמְטְרִיא מ"ה), וְנִשְׁמוֹת
 14 דְּבִ"ן' (י"ד ה"ה ו"ו ה"ה בְּגִמְטְרִיא
 15 בִ"ן). נִשְׁמוֹת דְּמ"ה' הֵן נִשְׁמוֹת שֶׁל
 16 יַחֲדֵי סְגוּלָה, 'נִשְׁמוֹת דְּאִצִּילוֹת'
 17 שֶׁנִּשְׁמַתָּן נִשְׁאָרָה בְּמַצַּב מְרוּמָם כְּמוֹ
 18 שְׁהִיָּה בְּעוֹלָם הָאִצִּילוֹת, שֶׁם מְקוּר
 19 שׁוֹרֵשׁ כֹּל הַנִּשְׁמוֹת. וְנִשְׁמוֹת דְּבִ"ן' הֵן
 20 רֹב הַנִּשְׁמוֹת שְׁבִדוּרוֹתֵינוּ - לְמִירוֹת
 21 שְׁגֵם הֵן שֶׁרֶשֶׁן הוּא מְעוֹלָם הָאִצִּילוֹת,
 22 הֵרִי יִרְדוּ מִדְּרַגַּת הָאִצִּילוֹת לְעוֹלָמוֹת
 23 בְּרִיאָה יִצִּירָה וְעֵשִׂי, וְאִינוּן נִמְצְאוֹת
 24 כְּכֹר בְּאוֹתוֹ מַצַּב נַעֲלָה כְּמִקְדָּם. לְכֹן
 25 נִקְרָאוּ נִשְׁמוֹת נְמוּכוֹת אֵלֶּה 'נִשְׁמוֹת
 26 דְּבִ"ע"'. שְׁהֵן רֹב הַנְּשָׁמוֹת
 27 שְׁבִדוּרוֹתֵינוּ אֵלֶּה, שְׁעֲלִיתָן
 28 לְעוֹלָם הָאִצִּילוֹת (בְּאִפְּן
 29 דְּוֹתֶשָׁא חֵן וְחֶסֶד לְפָנָיו)
 30 אִינְה אֵלָא בְּאִמְצָעוֹת הָעֶזֶר
 31 וְסוּיעַ מִהַמְלָאכִים שְׁנִקְרָאִים
 32 שׁוֹשְׁבֵינִין דְּמְטְרוֹנִיתָא, שְׁעַל-
 33 יָדָם נַעֲשִׂית עֲלִית הַנְּשָׁמוֹת
 34 מְעוֹלָם לְעוֹלָם עֲלִיוֹן יוֹתֵר.
 35 מְלַבֵּד נִשְׁמוֹת שֶׁל יַחֲדֵי
 36 סְגוּלָה, כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא¹⁷
 37 לְכַר מְגוּרְהֶקָא דְר' חֵיָא
 38 (רַבְּהַ) דְּמִנְפְּשֵׁיהּ סְלִיק -
 39 (כְּמִסּוּפֵר בְּגִמְרָא ב"מ פ"ה, ב) שְׁבִיקֵשׁ
 40 אַחַד הַחַכְמִים מֵאִלְהֵוּ הַנְּבִיא 'אֲחֹוּ לִי
 41 רַבִּנִּן כִּי סִלְקִי לְמִתְבַּתָּא דְרִיקֵע'
 42 [=הִרְאָה לִי אֶת הַחַכְמִים כַּאֲשֶׁר עוֹלִים
 43 לְיִשְׁבָּה שֶׁל מַעֲלָה]. 'אֲמַר לִי: בְּכוֹלְהוּ

(16 תהלים צא, י"ד. 17 ב"מ פה, ב. 18 ראה גם אוה"ת שם ע' קסו. 19 ק, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 שהוא גם כן מלשון פֶּאֶשֶׁר הגֵּה מן המסלה²⁰, היינו, כפי
 2 שהמחשבה באה באותיות בולטות (ראה בהערה)²¹, שזוהו
 3 (בנוסף לפירוש 'הגוי מלשון 'הגיון) גם הגי מלשון ההוגה את
 4 השם באותיותיו²², וקאי על בחינת המלכות כמו שהיא
 5 בעולם האצילות (למעלה
 6 מאותיות הדבור, שקאי על
 7 בחינת המלכות כמו שהיא
 8 בכריאה-יצירה-עשיה), כפי
 9 שנמשכת להיות עזר וסיוע
 10 לנשמות שהם בתכלית
 11 הפטול (לא בקשה דבר).
 12 ועל-די-זה ותשא חן וחסד
 13 לפניו וגו', על-דרך מה
 14 שכתוב²³ כשושנה בין החוחים
 15 גו' כן רעיתי בין הבנות,
 16 היינו, שגדלה מעלת עבודת
 17 הנשמה בתכלית הפטול לגבי
 18 שאר אופני העבודה שאינם
 19 בתכלית הפטול, ומצד תכלית
 20 הפטול שלא בקשה דבר,
 21 נעשית עליה לפני המלך
 22 (ממעמד ומצב דהסתר
 23 אסתיר) באפן שותשא חן
 24 וחסד לפניו גו'. לסיכום,
 25 יובהגע תור אסתר גו' לבוא אל
 26 המלך, עליית הנשמה ממעמדה
 27 ומצבה בזמן הגלות ('אסתר') אל
 28 הקב"ה, שדרך כלל אינה ככה עצמה
 29 אלא ע"י סיוע המלאכים, וכשהיא
 30 בתכלית הביטול ("לא בקשה דבר")

ביאור בדרך אפשר

שלו [=דרגה נעלית הכוללת כל הדרגות מראשית עד אחרית], קאי על
 דרגת האלקות שבזמן הגלות דוקא. וכללות הענין בזה,
 שאחשורוש רומז על דרגא נעלית ביותר באלקות שמשם
 נמשך העזר והסיוע בזמן הגלות.
 והענין הוא²⁴, דהנה תבת
 אחשורוש מרכבת מב' תבות,
 אחש ורוש. אחש הוא
 מלשון חש, שפרושו
 שתיקה, כדאיתא בגמרא²⁵
 בפרוש חשמל שראה יחזקאל
 כאשר "נפתחו השמים ואראה מראות
 אלוקים", נאמר: "וארא.. ומתוכה כעין
 החשמל מתוך האש", מבואר בגמרא
 "מאי חשמל?" "חיות הקודש" עתים
 חשות [=שותקות] עתים
 ממללות [=משבחות ומהללות את
 ה'] פירוש בשעה שהדבור
 יוצא מפי הקב"ה - נרגש בהם
 גילוי אלקות, חשות - מפני שהן
 במצב של ביטול גמור, ובשעה
 שאין הדבור יוצא מפי
 הקב"ה - אין גילוי כל-כך,
 ממללות - אומרים קדוש וכו',
 שמה מוכן שתיקה היא
 דרגא נעלית יותר מדבור.
 ואין זה בסתירה להמבאר
 במקום אחר²⁶ שבזמן הגלות
 פתיב²⁷ נאלמתי דומיה
 החשיתי מטוב, שזוהי

על דרגת האלקות שבזמן הגלות דוקא. וכללות הענין בזה, שאחשורוש רומז
 על דרגא נעלית ביותר באלקות שמשם נמשך העזר והסיוע בזמן הגלות.
 והענין הוא²⁴, דהנה תבת אחשורוש מרכבת מב' תבות, אחש ורוש. אחש
 הוא מלשון חש, שפרושו שתיקה, כדאיתא בגמרא²⁵ בפרוש חשמל,
 עתים חשות עתים ממללות, בשעה שהדבור יוצא מפי הקב"ה, חשות,
 ובשעה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה, ממללות, שמה מוכן שתיקה היא
 דרגא נעלית יותר מדבור. ואין זה בסתירה להמבאר במקום אחר²⁶ שבזמן
 הגלות פתיב²⁷ נאלמתי דומיה החשיתי מטוב, שזוהי שתיקה שלמטה

(20 שמואל-ב כ, יג. 21) היינו כאשר המחשבה יוצאת מההעלם בעיון השכל להיות בולטת ונגלית במוח כדי שתהי מקור לדיבור (מאמרי אדה"ז שם ע' קצה). (22) משנה סנהדרין ז, א. (23) שיר השירים ב, ב. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' שסא. (24) בהבא לקמן - ראה גם ד"ה ובבואה לפני המלך תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' רג). וראה גם ד"ה על כן קראו תשי"ג פ"ו (תו"מ ח"ח ס"ע 19 ואילך. תו"מ סה"מ אדר ריש ע' סט ואילך). (25) חגיגה יג, סע"א ואילך. (26) אוה"ת (יהל אור) לתהלים לט, ג (ס"ע קמו ואילך). אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'מח. ד"ה באתי לגני דמוצש"ק פ' בשלח, יו"ד שבת פ"ו (תו"מ ח"ט ע' 14 ואילך). וש"נ. (27) תהלים שם.

ביאור בדרך אפשר

41 ג'33 [=חסרה ראיית האותיות האלוקיות שמכותן מתהווים העולמות],
 42 היינו, שפליק לא רק לעילא, דקאי על בינה³⁴, אלא סליק
 43 לעילא לעילא, דקאי על פנימיות עתיק³⁵ [=דרגה הפנימית
 44 שבכתר], ובכללות, קאי על ספירת הפתח, היינו, למעלה
 45 מחכמה שהיא ראשית הגלוי, פי-אם באפן שהשכל
 46 הוא בהעלם, שזהו ענין דחש, מלשון שתיקה, ועל-
 47 דרך-זה בפסירות, למעלה מחכמה שהיא התחלת
 48 ספירות הגלויות, פי-אם ספירת הפתח, שעל-זה נאמר
 49 סיג לחכמה שתיקה. עדי-כאן נחבאר ענין ראשון המרומז
 50 באחשורוש - לשון 'חש', שמורה על דרגה נעלית ביותר שלמעלה מכל
 51 גלוי. ורוש (אחש ורוש) הוא מלשון מרירות, וכמו
 52 שכתוב³⁶ ענבמו ענבי רוש [=ענביהם ענבים מרורים כמו רוש]
 53 (עשב מר), שקאי על כללות המצב בזמן הגלות, שמפני
 54 חטאינו נעשה מרירות הגלות, על-דרך מה
 55 שכתוב³⁷ אחריתה מרה כלענה. וגם, רוש הוא
 56 מלשון רישות [=עניות], שמורה על הרישות והדלות
 57 שבזמן הגלות.

24 באפן שהשכל הוא בהעלם, שזהו ענין דחש, מלשון שתיקה, ועל-דרך-זה
 25 בפסירות, למעלה מחכמה שהיא התחלת ספירות הגלויות, פי-אם ספירת
 26 הפתח, שעל-זה נאמר סיג לחכמה שתיקה. ורוש (אחש ורוש) הוא מלשון
 27 מרירות, וכמו שכתוב³⁶ ענבמו ענבי רוש (עשב מר), שקאי על כללות המצב
 28 בזמן הגלות, שמפני חטאינו נעשה מרירות הגלות, על-דרך מה שכתוב³⁷
 29 אחריתה מרה כלענה. וגם, רוש הוא מלשון רישות, שמורה על הרישות
 30 והדלות שבזמן הגלות.

1 שתיקה שלמטה מהדבור (כמו שמצאנו שמוכא פסוק זה בגמרא
 2 (ברכות ה) על 'כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק'), פי
 3 בשתיקה (שבזמן הגלות) גופא ישנם ב' אופנים²⁸. אפן
 4 הא', שהשתיקה היא מצד ענינים שמעלימים ומסתירים
 5 על הדבור, על-דרך מה שכתוב²⁹ נחר גרוני [=נתייבש
 6 גרוני], דקאי על זמן הגלות שהמשכת אלקות אינה
 7 בגלוי, והינו, שדבר הוי' (דבור) המחי את העולם, אינו
 8 נכר במציאות הנבראים ובכללות העולם. ואפן הב',
 9 על-דרך מאמר רבותינו ז"ל³⁰ סיג לחכמה שתיקה,
 10 היינו, שזהו דרגא שלמעלה מהבנה והשגה, למעלה
 11 מביחית החכמה כפי שהיא בגלוי, פי-אם אפן
 12 נעלה יותר בשכל, ועד שמגיע לכח המשפיל יותר
 13 המשפיל - מקור השכל שאינו שכל גלוי, ובכללות קאי על
 14 ספירת הפתח שלמעלה מהחכמה, ונקראת סיג לחכמה,
 15 והוא באפן של שתיקה. וגם ענין זה (אפן הב' בשתיקה)
 16 שיש לו זמן הגלות, ונקראת סיג לחכמה, והוא באפן של
 17 שתיקה. וגם ענין זה (אפן הב' בשתיקה) שיש לו זמן
 18 הגלות, כדאיתא בזהר³¹ בפרוש הפתח³² רחל מבכה
 19 על בניה גו' פי איננו, פי איננו ולא פתיב פי אינם
 20 קדישא הוה סליק (בגין דוא"ו אתרחק ואסתלק)
 21 לעילא לעילא (שלכן אותותינו לא ראינו גו'³³),
 22 היינו, שפליק לא רק לעילא, דקאי על בינה³⁴,
 23 אלא סליק לעילא לעילא, דקאי על פנימיות עתיק³⁵,
 24 למעלה מחכמה שהיא ראשית הגלוי, פי-אם
 25 מדת המלכות שלמעלה - היא בגין דמלכא קדישא הוה סליק
 26 (בגין דוא"ו אתרחק ואסתלק) לעילא לעילא
 27 [=שהסתלק ממנה בעלה המלך הקדוש וא"ו - ששת המידות המאירים
 28 במלכות] (שלכן על זמן הגלות נאמר: אותותינו לא ראינו

28 ראה גם אוה"ת מג"א ע' א.ב. ועם הוספות וכו' - ד"ה ובבואה לפני המלך הנ"ל (סה"מ תרנ"ד ע' ריג ואילך). וראה גם ד"ה על כן קראו הנ"ל (תו"מ ח"ה ע' 20. תו"מ סה"מ אדר שם). 29 תהלים סט, ד. וראה תו"א ויצא כא, ג. הובא באוה"ת (יהל אור) לתהלים שם. 30 אבות פ"ג מ"ג. וראה גם תו"א לך יב, סע"ב. שם, ד. סה"מ צ להצ"צ ז, א. 31 ח"א רי, א. ח"ג כ, ב. 32 ירמ"י לא, יד. 33 תהלים עד, ט. וראה אוה"ת (יהל אור) שם ע' קמו. 34 ראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע' א'מד. סה"מ עטר"ת ס"ע תקסא. 35 ראה לקו"ת שה"ש מה, א. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' תצה. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרפו. 36 האזינו לב, לב (ובפרש"י). 37 משלי ה, ד.

פורים תשי"ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּשְׁנֵי הַעֲנִינִים דָּחַשׁ וְרוּשׁ בְּאִים בְּתֻבָּה אַחַת וְנַעֲשִׂים שָׁם
2 אָחָד - 'אחש-ורוש', כִּי מִצַּד זֶה שְׁבוּזְמָן הַגְּלוּת קָדְשָׁא-בְּרִיךְ-
3 הוּא סְלִיק (מִלְמַטָּה) לְעֵילָא לְעֵילָא, לְבַחֲיַת שְׁתִּיקָה, חֲשׁ,
4 נַעֲשֶׂה לְמַטָּה מַצָּב שֶׁל רוּשׁ (מְרִירוֹת וְרִישׁוֹת). וְלֹאֲיֵדָךְ
5 גִּיסָא, מִבְּחִינַת חֲשׁ, שְׁהִיא
6 בְּחִינָה נַעֲלָה בְּיוֹתֵר שְׁלֻמְעָלָה
7 מִהַחֲכָמָה, סִיג לְחַכְמָה
8 שְׁתִּיקָה, מְקוֹם שְׁלֻמְעָלָה
9 מַגְלוֹי אֱלֻקוֹת, נִמְשָׁךְ עֶזֶר
10 וְסִיּוּעַ לְבַחֲיַת רוּשׁ, הַמְרִירוֹת
11 וְהַרְיִשׁוֹת וְדָלוּת שְׁבוּזְמָן
12 הַגְּלוּת. לְסִיכּוּם, 'אחשוורוש' מורה
13 עַל מַצָּב הַאֲלֻקוֹת בּוֹמֵן הַגְּלוּת, כֹּאשֶׁר
14 "קוב"ה סליק לעילא לעילא", לַמַּצָּב
15 'שתיקה' ('אחש') שֶׁלֹּמַעֲלָה מִדִּיבּוּר -
16 סְפִירַת הַכֹּתֵר. שְׁעִיז נַעֲשֶׂה לַמַּטָּה
17 מְרִירוֹת הַגְּלוּת ('ורוש'). וְלֹאֲיֵדָךְ, דּוּקָא
18 מִבְּחִינָה זוֹ נִמְשָׁךְ עֶזֶר וְסִיּוּעַ לְזִמְן
19 הַגְּלוּת, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְהַלָּן.
20 (ד) וּבִאֹר הַעֲנִינֵן, דְּהִנְהָ אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל
21 רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל³⁸ מִפְּנֵי מַה לֹּא
22 נִצְאָמַר נו"ן בְּאַשְׁרֵי³⁹ [בִּבְרַק
23 "תהלה לרוד" אין פסוק המתחיל ב'
24 נו"ן]?, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בְּהָ (אוֹת נו"ן)
25 מִרְמוֹת (עַל) מִפְּלִתָן שֶׁל שׁוֹנְאֵי
26 יִשְׂרָאֵל [בִּלְשׁוֹן סִגְיָהוֹר],
27 שְׁנֹאֲמַר⁴⁰ נִפְלָה לֹא תוֹסִיף
28 קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל וְכוּ',
29 אָפְלוּ הֵכִי [=לְמִרוֹת זֹאת. אִף
30 שֶׁהַפְּסִיק בֵּאוֹת נו"ן מִפְּנֵי הַנִּפְּלָה שֶׁלָּה
31 וְלֹא רָצָה אֲפִילוֹ לְרַמּוּזָה, חֲזוֹר וְרַמּוּז תִּיכָף
32 עַל הַסְּמִיכָה וְעַל הַקִּימָה מִהַנִּפְּלָה],
33 חֲזוֹר דְּוֹד וְסִמְכָה בְּרוּחַ הַקָּדָשׁ,
34 שְׁנֹאֲמַר⁴¹ סוּמְךָ ה' לְכָל
35 הַנוֹפְלִים. וְכֹדָאֲיָתָא בְּזַהֲרָ⁴²
36 לֹא תוֹסִיף קוּם מִגְּרַמָּה [=מִכּוּחַ
37 עֲצָמָה] אֱלָא קָדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
38 יוֹקִים לָהּ [=יְרוּמָם אוֹתָהּ].
39 וְסִמְכָה זוֹ (סוּמְךָ ה') לְכָל
40 הַנוֹפְלִים) הִיא הָעֶזֶר וְהַסִּיּוּעַ
41 לְבַחֲיַת רוּשׁ, שְׁצָרִיף לְהִיּוֹת

נִמְשָׁךְ מִמְּקוֹם נַעֲלָה בְּיוֹתֵר דְּוּקָא,
וְיֻבְּן עַל-פִּי מְשָׁל מַעֲנִין הַנִּפְּלָה לְמַטָּה, שֵׁישׁ בְּהָ אֹפְנִים, מִנִּפְּלָה
קָלָה בְּלִבְדּוֹ, וְעַד לְנִפְּלָה בְּאִפְּן שֶׁל הַשְּׁלֻכָה וְזִרְיָקָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
בְּכַח, הִנְהָ, גַם כְּדִי לְמַנַּע הַנִּפְּלָה הַיּוֹתֵר קָלָה יֵשׁ צָרָךְ בְּכַח גְּדוּל יוֹתֵר מִכַּחוֹ
שֶׁל הַנוֹפֵל, וְעַל-אַחַת-פְּמָה-וְכַמָּה בְּנִפְּלָה בְּאִפְּן שֶׁל הַשְּׁלֻכָה וְזִרְיָקָה, שְׁצָרִיף
לְהִיּוֹת כַּח חֲזָק בְּיוֹתֵר שְׁיֻכַל לְהַתְגַּבֵּר עַל כַּחוֹ שֶׁל הַזּוֹרֵק. וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה
בְּנִמְשָׁל, בְּנִפְּלָה שְׁשִׁיכְתָּ בְּנִשְׁמוֹת, שֵׁישׁ בְּזָה פְּמָה אֹפְנִים. יֵשׁ נִפְּלָה קָלָה
בְּיוֹתֵר שְׁאִינָה אֱלָא שְׁנוֹי הַמְּקוֹם שֶׁל הַנִּשְׁמָה בְּאִפְּן שְׁאִינּוּ פּוֹעֵל שְׁנוֹי וְיִרְיָדָה
חֲסִי-וְשִׁלּוּם בְּנִשְׁמָה. וְעַל-דֶּרֶךְ הַמְּבֹאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁴³ בְּפִרוּשׁ יוֹסֵף הַוֵּרְד
מְצָרְיָמָה⁴⁴, שְׁגַם בִּירְיָדָתוֹ לְמַצְרַיִם הָיָה מְרַכְּבָה לְאַלְקוֹת,
וּבְאִפְּן כְּזֶה הַוֵּרְד מְצָרְיָמָה, הִינְנוּ, שְׁבִהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה
דְּנִשְׁמָה דְּאַצִּילוּת, וּבְאִפְּן כְּזֶה הַוֵּרְד מְצָרְיָמָה, הִינְנוּ, שְׁבִהִיּוֹתוֹ נִשְׁמָה דְּאַצִּילוּת

(38 ברכות ד, ב. וראה לקו"ת תצא מ, א ואילך. 39) תהלים קאפיטל קמה. (40) עמוס ה, ב. (41) תהלים קמה, יד. (42) ח"ב רמ, רע"א. (43) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. תו"ח ויחי קב, ג ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רצט. תרל"ג ח"א ע' סה ואילך. תרפ"ח ע' כו. תש"כ (תו"מ חכ"ח ע' 251 ואילך). תשכ"א (תו"מ חל"א ע' 158 ואילך). (44) וישב לט, א.

ביאור בדרך אפשר

1 בעולם האצילות, כפי-אם) במצרים. ובאפן פזה הוא פללות
 2 הענין דגלות השכינה -מסכת מגילה, רבי שמעון בן יוחאי אומר:
 3 בוא וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש-ברוך-הוא שבכל מקום שגלו
 4 שכניה עמחן. גלו למצרים שכניה עמחן.. גלו לבבל שכניה עמחן). [דאף
 5 שפכודי לאחר לא אתן⁴⁵,
 6 הרי מפל-מקום, ישנו הענין
 7 דשכינתא בגלותא⁴⁶, אלא]
 8 שאין זה באפן שנעשה שנוי
 9 חס-ושלום (וכמו כן לא
 10 נעשה שנוי חס-ושלום
 11 בפשמה דאצילות, ובנשמות
 12 בכלל) כפי-אם רק באפן דכמו
 13 יוסף שהורד מצרימה (שיירדה זו
 14 קאי על פללות הגליות
 15 שנקראו על שם מצרים⁴⁷),
 16 שפצד זה הירידה יש יניקה
 17 ל'לעמת-זה' [=כחות הטומאה
 18 שלעומת כחות הקדושה], להע'
 19 שרים [=לכל אומה משבעים אומות
 20 ישנו שר למעלה שדרכו עוברת החיות
 21 לאותה אומה], ועל-ידם לאמות
 22 העולם (שהם יונקים חיות בתענוגי
 23 עולם הזה) (ועל-ידם גם
 24 לקלפה וסטר-אחרא),
 25 שנעשה אצלם תוספת כח,
 26 וכדאיא במדרש⁴⁸ אתה
 27 מוצא שכל אמה ולשון
 28 ששולטה על ישראל שולטה
 29 מסוף העולם ועד סופו
 30 בשביל כבוד ישראל, כמו
 31 בגלות מצרים שהיה פרעה
 32 שולט מסוף העולם ועד
 33 סופו (מושל בפפה⁴⁹), ועל-
 34 דרף-זה בשאר גליות, עד
 35 לגלות האחרון במלכות
 36 אדום [ועל-ידי יניקה זו
 37 גופא נעשה סוף-כל-סוף
 38 ברור הרע דמצרים וכו']. עד-
 39 כאן נתבאר אופן הא' בנפילת הנשמה
 40 מעולם האצילות, שהיא רק ירידה
 41 מעולם לעולם, אך לא נעשה כל שינוי
 42 מהותי בנשמה. אמנם, יש נפילה

ביאור בדרך אפשר

שעל-ידה נעשה גם הזק כו', דהנה, כתיב⁵⁰ מי יעלה בהר
 הנוי ומי יקום במקום קדשו וגו', היינו, שפדי לעלות להר
 הנוי ושגם לאחרי-זה ישאר לעמד במקום קדשו, צריך
 להיות כהמשך הפסוק: נקי פפים ובר לכב כו'⁵⁰, וכאשר חסר
 אצלו בהענין דנקי פפים ובר
 לכב, אינו יכול להיות בהר
 הנוי, ובמילא נופל הוא מהר
 הנוי. ועוד זאת, שפאשר
 נמצא למעלה, בהר הנוי,
 ונופל משם רחמנא-ליצלן,
 נופל הוא למטה יותר ובהזק
 הוא גדול יותר מכמו אצל זה
 שמלכתחלה לא עלה בהר
 הנוי, ועל-דרך מאמר
 רבותינו ז"ל⁵¹ ששגגת
 תלמידי חכמים עולה זדון.
 ויש נפילה גרועה ופחותה
 יותר, שמגיע למעמד ומצב
 שנקלל בין אלה שעליהם
 אמרו חכמינו ז"ל⁵² שאין
 מכניסין אותם במחצתו של
 הקב"ה, היינו, שדוחים ועד
 שמשליכים אותו מלמעלה
 רחמנא-ליצלן, ועל-דרך מה
 שכתוב⁵³ השליף משמים
 ארץ תפארת ישראל, ש
 שהנפילה שנעשית על-ידי
 השלכה וזריקה מלמעלה,
 נמצא הוא (לא בעולם האצילות, כפי-אם)
 במצרים. ובאפן פזה הוא פללות הענין דגלות
 השכינה [דאף שפכודי לאחר לא אתן⁴⁵, הרי
 מפל-מקום, ישנו הענין דשכינתא בגלותא⁴⁶,
 אלא] שאין זה באפן שנעשה שנוי חס-ושלום
 (וכמו כן לא נעשה שנוי חס-ושלום בפשמה
 דאצילות, ובנשמות בכלל) כפי-אם רק באפן
 דהורד מצרימה (שקאי על פללות הגליות
 שנקראו על שם מצרים⁴⁷), שפצד זה יש יניקה
 ל'לעמת-זה', להע' שרים, ועל-ידם לאמות
 העולם (ועל-ידם גם לקלפה וסטר-אחרא),
 שנעשה אצלם תוספת כח, וכדאיא במדרש⁴⁸
 אתה מוצא שכל אמה ולשון ששולטה על
 ישראל שולטה מסוף העולם ועד סופו בשביל
 כבוד ישראל, כמו בגלות מצרים שהיה פרעה
 שולט מסוף העולם ועד סופו (מושל בפפה⁴⁹),
 ועל-דרך-זה בשאר גליות, עד לגלות האחרון
 במלכות אדום [ועל-ידי יניקה זו גופא נעשה
 סוף-כל-סוף ברור הרע דמצרים וכו']. אמנם,
 יש נפילה שעל-ידה נעשה גם הזק כו', דהנה,
 כתיב⁵⁰ מי יעלה בהר הנוי ומי יקום במקום קדשו וגו', היינו, שפדי לעלות
 להר הנוי ושגם לאחרי-זה ישאר לעמד במקום קדשו, צריך להיות נקי פפים
 ובר לכב כו'⁵⁰, וכאשר חסר אצלו בהענין דנקי פפים ובר לכב, אינו יכול
 להיות בהר הנוי, ובמילא נופל הוא מהר הנוי. ועוד זאת, שפאשר נמצא
 למעלה, בהר הנוי, ונופל משם רחמנא-ליצלן, נופל הוא למטה יותר ובהזק
 הוא גדול יותר מכמו אצל זה שמלכתחלה לא עלה בהר הנוי, ועל-דרך מאמר
 רבותינו ז"ל⁵¹ ששגגת תלמידי חכמים עולה זדון. ויש נפילה גרועה ופחותה
 יותר, שמגיע למעמד ומצב שנקלל בין אלה שעליהם אמרו חכמינו ז"ל⁵²
 שאין מכניסין אותם במחצתו של הקב"ה, היינו, שדוחים ועד שמשליכים
 אותו מלמעלה רחמנא-ליצלן, ועל-דרך מה שכתוב⁵³ השליף משמים ארץ
 תפארת ישראל, שהנפילה שנעשית על-ידי השלכה וזריקה מלמעלה למטה,

(45 ישעי' מב, ת. מח, יא. 46) ראה מגילה כט, א. זח"א קכ, ב. (47) ב"ר פט"ז, ד. (48) מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א. (49) מקומות שצויינו בהערה הקודמת. וראה לקו"ש ח"ב ע' 162 בהערה. (50) תהלים כד, ג-ד. (51) ראה אבות פ"ד מ"ג. בבא מציעא לג, ב. (52) נדה יג, ב. (53) איכה ב, א.

ביאור בדרך אפשר

1 לְמִטָּה, הִיא בְּתֻקָּה גְדוֹל וּבְהִזָּק בְּיֹתֵר. וְהִגָּה, בְּנוֹגַע לְכָל
 2 אוֹפְנֵי הַנְּפִילָה, מִהַנְּפִילָה בְּאִפְסוֹ הַיּוֹתֵר נִעְלָה, שְׁעַל-זֶה
 3 נֶאֱמַר⁵⁴ שְׁבַע יַפְל צְדִיק וְקָם - מִבָּאֵר אֲדוֹמ"ר הַזֶּקֶן בְּהַקְדָּמָה לְשַׁעַר
 4 הַיַּחֲדוּד וְהָאֲמוּנָה: "וְאֵינָה נִקְרָאת נְפִילָה אֲלָא לְגַבֵּי מְדַרְיַגְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה וְלֹא לְגַבֵּי
 5 שָׂאֵר כָּל אֲדָם חַי"ו, וְעַד לְהַנְּפִילָה
 6 הַיּוֹתֵר פְּחוּתָהּ וּגְרוּעָהּ, הִרִי
 7 בְּנוֹגַע לְכָל אוֹפְנֵי הַנְּפִילָה: כְּתִיב⁵⁵
 8 כִּי יִפֹּל לֹא יוֹטֵל כִּי הֲוִי'
 9 סוֹמֵךְ יָדוֹ, כִּי סוֹמֵךְ הֲוִי' לְכָל
 10 הַנוֹפְלִים. וְהִינּוּ, שְׁגָם
 11 בְּנְפִילָה מִהֵר הֲוִי', וְאֶפִּילוֹ
 12 כְּשִׂדּוּחִים וּמְשָׁלִיכִים אוֹתוֹ
 13 מִשָּׁם, מִכָּל-מְקוֹם לֹא יוֹטֵל
 14 לְאָרְצָי⁵⁶, עַד לְעִמְקַת תַּחַת
 15 רַחֲמָנָא-לִיְצִלָן בְּאוֹפֵן שְׁלֵא יְהִי לוֹ
 16 תְּקוּמָה חֲסִי-וְשׁוֹלָם, כִּי הֲוִי' סוֹמֵךְ
 17 יָדוֹ, שְׁסוֹמֵךְ לְכָל הַנוֹפְלִים.
 18 וְהִגָּה כְּדִי לְהִיּוֹת הַסְּמִיכָה מִהַנְּפִילָה, הֲרִי כְּשֵׁם
 19 מִהַנְּפִילָה, הֲרִי כְּשֵׁם שְׁבַמְשָׁל
 20 יֵשׁ צָרָךְ בְּכַח גְּדוֹל יוֹתֵר
 21 מִהַפְּחַת שְׁעַל-יָדוֹ הִיְתָה
 22 הַנְּפִילָה, הֵן נְפִילָה קָלָה,
 23 וְעַל-אַחַת-בְּפִמָּה וְכַמָּה נְפִילָה
 24 בְּאִפְסוֹ שֶׁל הַשְּׁלֵכָה וְזִירִיקָה
 25 בְּכַח, כֵּן גַּם בְּנִמְשָׁל בְּנִפִּילָה
 26 הַנְּשִׁמָּה - וְעַד לְנִפִּילָה אֲשֶׁר לֹא תוּכַל
 27 לְעַמּוֹד בְּמַחֲצֵית הַקְּרוּשָׁה יֵשׁ צָרָךְ
 28 בְּכַח גְּדוֹל וְהִזָּק יוֹתֵר מִהַפְּחַת
 29 שְׁעַל-יָדוֹ הִיְתָה הַנְּפִילָה
 30 דְּהַשְּׁלִיף מִשָּׁמַיִם אָרְץ גּוֹ'
 31 רַחֲמָנָא-לִיְצִלָן, שְׁבַכְח זֶה
 32 דְּוָקָא לֹא יוֹטֵל, וְתַהֲיָה
 33 הַסְּמִיכָה גַּם מִהַנְּפִילָה
 34 שְׁהִיְתָה עַל-יָדֵי הַשְּׁלֵכָה
 35 וְזִירִיקָה מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה בְּכַח.
 36 וְהִינּוּ, שְׁהַעֲגִין דְּסוֹמֵךְ הֲוִי'
 37 לְכָל הַנוֹפְלִים הוּא מִמְּקוֹם
 38 עֲלִיּוֹן בְּיֹתֵר שְׁלִמְעָלָה מֵעוֹלָם
 39 הָאֲצִילוֹת שְׁמַשְׁם הִיְתָה הִירִידָה. וְעוֹד
 40 זֹאת בְּמִשְׁלַל, שְׁהַפְּחַת שְׁמַעַכְבַּ
 41 אֶת הַדְּבָר הַנוֹפֵל צָרִיף לְבֹא
 42 לְמִטָּה מִתַּחַת הַדְּבָר (הָאֶבְרַן
 43 וְכִיּוֹצֵא בְּזָה), הַנוֹפֵל אוֹ

ביאור בדרך אפשר

44 הַנְּזָרָק לְמִטָּה, וְעַל-יְדֵי-זֶה דְּוָקָא יוּכַל לְעַכְבַּ נְפִילָתוֹ לְאָרְץ.
 45 וְעַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל הַתְּלָמִיד שְׁנִפֵּל וְלָמַד עֲגִין בְּטַעוֹת, אָזִי
 46 צָרִיף הֲרַב הַמְּשַׁפִּיעַ הַרוּעָה לְהוֹצִיאוֹ מִחֲשִׁיכָה לְאוֹר הָאֲמֵת לְהַשְּׁפִיל
 47 אֶת עַצְמוֹ וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאוֹתָהּ הַטַּעוֹת, לְכַרֵּר וּלְלַבֵּן אוֹפְנֵי
 48 הַטַּעוֹת וְכוּ' וּלְבֹא בְּדִיבּוּר עִם
 49 הַתְּלָמִיד לְפִי אוֹפֵן טַעוֹתוֹ, וְדוֹקָא
 50 עַל-יְדֵי-זֶה יוּכַל לְהַסְבִּיר
 51 לְתַלְמִיד, לְהוֹצִיאוֹ וְלְהַעֲלוֹתוֹ
 52 מִהַטַּעוֹת וְלְהַעֲמִידוֹ עַל
 53 הַשְּׂכָל הַיָּשָׁר - הֵנָּה בִּשְׁעָה זוֹ
 54 שְׁעוֹר לְתַלְמִיד לְצֵאת מִטַּעוֹתוֹ, אִין
 55 הַתְּלָמִיד מְרַגֵּשׁ הַפְּלֵאת שְׁכּוֹל שֶׁל הָרַב
 56 שְׁנִמְצָא הָרַבָּה מֵעַל וּמֵעֵבֵר לְטַעוֹת
 57 הַתְּלָמִיד. וְכֵן הוּא בְּנִמְשָׁל,
 58 שְׁהַפְּחַת שְׁעַל-יָדוֹ גַּם כִּי יִפֹּל
 59 לֹא יוֹטֵל כִּי הֲוִי' סוֹמֵךְ יָדוֹ,
 60 סוֹמֵךְ הֲוִי' לְכָל הַנוֹפְלִים
 61 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה פְּלָלוֹת הַעֲגִין
 62 דְּחוּנָה מִלְּאָף ה' סְבִיב
 63 לִירֵאָיו, שְׁזוּהֵי הַנְּצִינָת פַּח'
 64 מִלְּמַעְלָה שְׁאֵלְמָלָא עוֹזְרוֹ
 65 אֵינּוּ יְכוּל לוֹ (כְּנ"ל סְעִיף
 66 ב.), צָרִיף לִירֵד וְלְהַתְּלַבֵּשׁ
 67 בְּלְבוּשֵׁי הַמְּקוֹם הַתַּחְתּוֹן
 68 שְׁשֵׁם נִמְצָא הַדְּבָר הַנוֹפֵל, אוֹ
 69 הַנְּשָׁלָף וְנִזְרָק כּוּ', הִינּוּ,
 70 שְׁהַסְּמִיכָה הַעֲזָר וְהַסְּיוּעַ
 71 מִלְּמַעְלָה אֵינָם בְּאִפְסוֹ שֶׁל
 72 הַמְּשַׁכַּת אֲלָקוֹת בְּגִלוּי, אֲלָא
 73 בְּהַעֲלָם (מִבְּפָנִים) דְּוָקָא, עַד
 23 אוֹ הַנְּזָרָק לְמִטָּה, וְעַל-יְדֵי-זֶה דְּוָקָא יוּכַל לְעַכְבַּ נְפִילָתוֹ לְאָרְץ. וְעַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל
 24 הַתְּלָמִיד שְׁנִפֵּל וְלָמַד עֲגִין בְּטַעוֹת, אָזִי צָרִיף הֲרַב הַמְּשַׁפִּיעַ לְהַשְּׁפִיל אֶת עַצְמוֹ
 25 וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּאוֹתָהּ הַטַּעוֹת, לְכַרֵּר וּלְלַבֵּן אוֹפְנֵי הַטַּעוֹת וְכוּ', וְדוֹקָא עַל-יְדֵי-זֶה
 26 יוּכַל לְהַסְבִּיר לְתַלְמִיד, לְהוֹצִיאוֹ וְלְהַעֲלוֹתוֹ מִהַטַּעוֹת וְלְהַעֲמִידוֹ עַל הַשְּׂכָל
 27 הַיָּשָׁר. וְכֵן הוּא בְּנִמְשָׁל, שְׁהַפְּחַת שְׁעַל-יָדוֹ גַּם כִּי יִפֹּל לֹא יוֹטֵל כִּי הֲוִי' סוֹמֵךְ
 28 יָדוֹ, סוֹמֵךְ הֲוִי' לְכָל הַנוֹפְלִים וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה פְּלָלוֹת הַעֲגִין דְּחוּנָה מִלְּאָף ה'
 29 סְבִיב לִירֵאָיו, שְׁזוּהֵי הַנְּצִינָת פַּח' מִלְּמַעְלָה שְׁאֵלְמָלָא עוֹזְרוֹ אֵינּוּ יְכוּל לוֹ
 30 (כְּנ"ל סְעִיף ב.), צָרִיף לִירֵד וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשֵׁי הַמְּקוֹם הַתַּחְתּוֹן שְׁשֵׁם נִמְצָא
 31 הַדְּבָר הַנוֹפֵל, אוֹ הַנְּשָׁלָף וְנִזְרָק כּוּ', הִינּוּ, שְׁהַסְּמִיכָה הַעֲזָר וְהַסְּיוּעַ מִלְּמַעְלָה
 32 אֵינָם בְּאִפְסוֹ שֶׁל הַמְּשַׁכַּת אֲלָקוֹת בְּגִלוּי, אֲלָא בְּהַעֲלָם (מִבְּפָנִים) דְּוָקָא, עַד כְּדִי

(54 משלי כד, טז. ראה תניא חינוך קטן (עו, א). ועוד. (55 תהלים לו, כד. 56 מצוד"ד עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כְּדֵי כֶּף, שְׂאִינוּ מְרַגֵּשׁ כָּלֵל שְׂזָהוּ עֲנִינְךָ שֶׁל אֱלֻקוֹת, וְדוֹקָא
 2 בְּאִפְסָן כְּזֶה נַעֲשִׂית הַסְּמִיכָה שְׂלָא יוּטַל לְאַרְצֵי, וְעַד
 3 לְהַהֲגַבְּהָ לְמַעְלָה.
 4 וּמָזָה מוּכָן גַּם בְּנוֹגַע לְכָלֵּלוֹת הַנְּפִילָה שְׁבִזְמַן הַגְּלוּת,
 5 שְׂפָדֵי לְהִיּוֹת סוּמְךָ הַנְּי' לְכָל
 6 הַנוּפְלִים, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
 7 הַהֲמַשְׁכָּה מִמְּקוֹם שְׁלֹמַעְלָה
 8 יוֹתֵר מִבְּחִינַת הָאֱלֻקוֹת שְׂבָה
 9 נַעֲשֶׂה גְלוּת הַשְּׂכִינָה (בְּאִפְסָן
 10 דְּיוֹסֵף הַהַרְדֵּי מִצְרַיִמָּה),
 11 שְׂזָהוּ בְּחִינַת חֵשׁ (אַחַשׁ)
 12 דְּאַחַשְׁוֵרוּשׁ), לְשׁוֹן שְׂתִיקָה,
 13 סִיג לְחַכְמָה שְׂתִיקָה, דְּרָגָא
 14 נַעֲלִית בְּיוֹתֵר, לְעֵילָא לְעֵילָא
 15 מִדְּרַגַּת הָאֱלֻקוֹת שְׂהִיתָה
 16 בְּגִלּוּי בְּזִמְנַן הַבֵּית. אֲמַנְם,
 17 דְּרָגָא נַעֲלִית זֶה צְרִיכָה לִירֵד
 18 וְלְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשֵׁי הַגְּלוּת,
 19 שְׂזָהוּ שְׂבַחֲבִינַת חֵשׁ נַעֲשִׂית
 20 תְּכָה אַחַת עִם רוּשׁ, עֲנַבִּימו
 21 עֲנַבִּי רוּשׁ, שְׂמוּרָה עַל
 22 מְרִירוֹת הַגְּלוּת, וְדוֹקָא עַל-
 23 יְדֵי יְרִידָה וְהַתְּלַבְּשׁוֹת זֶה
 24 נַעֲשִׂית הַסְּמִיכָה לְהַנְּפִילָה
 25 דְּזִמְנַן הַגְּלוּת, סוּמְךָ הַנְּי' לְכָל הַנוּפְלִים. וְזָהוּ
 26 הַנוּפְלִים. וְזָהוּ שְׂפָלֵלוֹת הַשֵּׁם
 27 דְּאַחַשְׁוֵרוּשׁ (לֹא רַק רוּשׁ,
 28 אֲלָא גַם חֵשׁ) שְׂיָף לְזִמְנַן
 29 הַגְּלוּת, כְּמוֹ שֶׁם אֶסְתֵּר (הַסְּתֵר)
 30 וּנְפִילָה בְּתַכְלִית), שְׂהוּא שֵׁם
 31 הַגְּלוּת שֶׁל הַנְּשָׂמָה הַמְּקַבְּלַת
 32 הַעֲזוֹר וְהַסְּפִיעַ, כֶּף גַּם מִצַּד
 33 הַמְּשַׁפֵּיעַ, שֵׁם הַגְּלוּת הוּא
 34 אַחַשְׁוֵרוּשׁ בְּכָלֵּלוֹת, לֹא רַק
 35 רוּשׁ, אֲלָא גַם חֵשׁ, שְׂמוּרָה
 36 עַל הַעֲזוֹר וְהַסְּפִיעַ מִבְּחִינָה
 37 נַעֲלִית בְּיוֹתֵר. וְעַל-יְדֵי הַעֲזוֹר
 38 וְהַסְּפִיעַ שְׂמַמְשִׁיף הַמְּשַׁפֵּיעַ
 39 אֶל הַמְּקַבְּלַת (מִבְּחִינַת חֵשׁ,
 40 כְּפִי שְׂמַתְּלַבֵּשׁ בְּרוּשׁ)
 41 דְּגְלוּת, וּמַגִּיעַ לְהַמְּקַבְּלַת
 42 שְׂנַמְצָא כְּמַעְמַד וּמַצְבַּ
 43 דְּהַסְּתֵר אֶסְתֵּיר), אֲזִי בְּהַגִּיעַ

תוֹר אֶסְתֵּר גּוֹ' לֹא בְּקִשָּׁה דְּכָר, שְׂעוּמַדַּת בְּתַכְלִית הַבְּטוּל,
 וְעַל-יְדֵי זֶה וַתִּשָּׂא חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו בְּתַכְלִית. לְסִיכּוּם, ב' אֹפְנִים
 בְּנִפְלִיָּה, יְרִידָה מִדְּרַגָּה לְדְרַגָּה אֶךְ לֹלֵא שִׁנּוּי מַהוּתִי, וּנְפִילָה בְּכוּחַ בְּאֹפְנֵי שֶׁל
 'זְרִיקָה'. וּבב' הָאֹפְנִים קִיַּם סִיוַע מִלְּמַעְלָה מְכוּחַ עֲלִיּוֹן בְּיוֹתֵר שְׂלֹמַעְלָה מְכוּחַ
 הַנְּפִילָה, אֶךְ כּוּחַ זֶה הַמְּסִיעַ אִינוּ נִרְגַשׁ
 בְּאֵדָם הַנוּפֵל, וְהוּא מִמְּדֻרְגַת 'אַחַשׁ'
 (לְשׁוֹן שְׂתִיקָה) הַמְּסִיעַ לְקוּם
 וְלְהַתְּרוּמַם מִמַּצְבַּ שֶׁל 'רוּשׁ'. מְכַל הַנִּי'
 נַמְצָא, שְׂבִזְמַן הַגְּלוּת מְקַבְּלַת כְּנַסְתֵּי
 יִשְׂרָאֵל סִיוַע מִדְּרַגָּה עֲלִיּוֹנָה בְּיוֹתֵר.
 אֲדַמְרִי'ר הָאֲמַצְעִי נִי'ע מְבֹאֵר כּוּחַ הַטַּעַם
 שְׂמַצְיֵנוּ שְׂבִזְמַן הַגְּלוּת הִיוּ בְּעוֹלָם
 נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת בְּיוֹתֵר שְׂלָא הִיוּ אֶף
 בְּזִמְנַן בֵּית-הַמְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ נִשְׁמַת רִבִּי-
 שְׂמַעוֹן-בְּרִי-יוֹחָאי שְׂהִי אַחֵר הַחֲרוּבֵן
 דּוֹקָא, כִּיּוֹן שְׂבִזְמַן הַגְּלוּת כְּאִשֶׁר נִפְלָה
 כְּנַסְתֵּי-יִשְׂרָאֵל מֵאֵד, צְרִיכָה הִיא עוֹר
 וְסִיוַע מִמְּקוֹם גְּבוּהָ מֵאֵד נַעֲלָה שְׂהוּא
 אֹרֹךְ נִשְׁמוֹת גְּבוּהוֹת כְּלִיכֵךְ שְׂלָא הִי
 כְּמוֹהוּ בְּזִמְנַן בֵּית-הַמְּקֹדֶשׁ שְׂאוֹר זֶה
 יִסִּיעַ לָהּ לְהַעֲמִידָה וְלַעֲכָבָה מִנְּפִילָה
 שְׂלָא תִפְּלוֹ עוֹר.
 (ה) וְזָהוּ תַכְּן כְּלָלוֹת סְפוּר
 הַמְּגַלָּה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב⁵⁷ בְּיָמִים
 הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ
 גּוֹ' בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּירָה, דְּשׁוֹשֵׁן
 הַבֵּירָה הוּא מְקוֹם הַגְּלוּת,
 כְּדֹאִתָּא בְּהוֹסְפּוֹת לְתוֹרָה
 אֹר⁵⁸, שְׂזָהוּ שׁוֹשֵׁן עֲמָק
 אֲיָמָה⁵⁹, וְעַל זֶה אָמְרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶⁰ גְּלוּ לְעֵילָם
 שְׂכִינָה עֲמָהֶם, עֵילָם הִינּוּ
 שׁוֹשֵׁן⁶¹, שְׂגַם שֵׁם יִשְׁנָה

דְּגְלוּת, וּמַגִּיעַ לְהַמְּקַבְּלַת שְׂנַמְצָא כְּמַעְמַד וּמַצְבַּ דְּהַסְּתֵר אֶסְתֵּיר), אֲזִי בְּהַגִּיעַ
 תוֹר אֶסְתֵּר גּוֹ' לֹא בְּקִשָּׁה דְּכָר, שְׂעוּמַדַּת בְּתַכְלִית הַבְּטוּל, וְעַל-יְדֵי זֶה וַתִּשָּׂא
 חַן וְחֶסֶד לְפָנָיו בְּתַכְלִית.
 (ה) וְזָהוּ תַכְּן כְּלָלוֹת סְפוּר הַמְּגַלָּה, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב⁵⁷ בְּיָמִים הָהֵם כְּשֶׁבַת הַמֶּלֶךְ
 אַחַשְׁוֵרוּשׁ גּוֹ' בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּירָה, דְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּירָה הוּא מְקוֹם הַגְּלוּת,
 כְּדֹאִתָּא בְּהוֹסְפּוֹת לְתוֹרָה אֹר⁵⁸, שְׂזָהוּ שׁוֹשֵׁן עֲמָק אֲיָמָה⁵⁹, וְעַל זֶה אָמְרוּ
 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶⁰ גְּלוּ לְעֵילָם שְׂכִינָה עֲמָהֶם, עֵילָם הִינּוּ שׁוֹשֵׁן⁶¹, שְׂגַם שֵׁם יִשְׁנָה

(57) אסתר א, ב. (58) קטז, ג. וראה לקו"ת דרושים לשמע"צ צב, סע"א ואילך (הובא באוה"ת שם). (59) לשון הפיוט בתחילת מוסף דיוהכ"פ. (60) ספרי ס"פ מסעי. (61) יל"ש אסתר רמז תתרמה.

ביאור בדרך אפשר

1 התלבשות השכינה, אלא שזהו באפן של ישיבה, כשבת
 2 המלך דייקא, שמונה על ההשפלה למטה⁶² - כמו באדם
 3 למטה, כאשר יושב, נשפל הראש מהגבהתו, כך למעלה, 'השפלת' השכינה
 4 להשפיע בגלות נקראת בשם 'ישיבה' כשבת המלך אחשוורוש. אמנם,
 5 סדר הדברים בירידת השכינה
 6 בגלות, 'גלו לעילם שכינה עמהם',
 7 בשושן עמק אימה הוא,
 8 שתחלה ישנו ענן החשמל
 9 (אחש דאחשוורוש) ד'לעמת-
 10 זה, שזוהי מלכות אחשוורוש
 11 בזמן ושתי, שענינה של
 12 ושתי הוא חשמל דנגה⁶³,
 13 היינו, דבור ושתיקה (חש
 14 מל) ד'לעמת-זה' [במרכבה
 15 שראה יחזקאל נאמר: "אורא והנה רוח
 16 סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש
 17 מתלקחת", מבואר בקבלה שהן כוחות
 18 הטומאה הנחלקות לשלשה (נקראו
 19 'קליפות' על-שם שמסכות על אור
 20 הקדושה). בהמשך הפסוק נאמר
 21 "ונוגה לו סביב, ומתוכה כעין החשמל
 22 וגו'" מבואר שזהו 'קליפת נוגה'
 23 שלמעלה משלוש קליפות הטמאות,
 24 דעם היות [=למרות] שאין זה
 25 ג' קלפות הטמאות לגמרי,
 26 כפי-אם קלפה דקה, הרי גם
 27 זה קלפה המכסה על אור
 28 הקדושה], היינו, שושתי
 29 המלכה מקבלת ומעלימה על
 30 עניני אחשוורוש דקדשה.
 31 אמנם, בהגיע תור אסתר
 32 לבוא אל המלך, הגה על-
 33 ידידה שלא בקשה דבר
 34 (כנ"ל, סעיף ב, מורה שזה מגיע
 35 מתכלית הביטול), העביר המלך
 36 את המלכות מושתי (חשמל
 37 דנגה) לאסתר, כמו שכתוב⁶⁴
 38 ומלכותה יתן המלך (מלכו
 39 של עולם) לרעותה הטובה
 40 ממנה, היא אסתר, שגם

ביאור בדרך אפשר

בזמן הגלות היתה באמנה [=בנאמנות. בתוקף התקשרות] אתו⁶⁵,
 וגם במצב דהסתר אסתר יש בה הענן דאנכי - "אנכי" רומז
 על מהותו ועצמותו ית' (הסתר אסתר) דייקא, ו(אנכי הסתר
 אסתר) פני (לשון "פנימיות") דייקא, אשר, הסמן לזה שאצל
 אסתר (גם במצב דהסתר
 אסתר) ישנו הענן דאנכי
 והענן דפני, הוא שלא
 בקשה דבר. וזהו שממשיך
 בהתחלת המגלה⁶⁶ בשנת
 שלש למלכו וגו' בחצר גנת
 המלך חור פרפס ותכלת גו'
 רצפת בהט וגו', דקאי על
 פרטי המדרגות בגן-עדן
 התחתון וגן-עדן העליון
 (שנתבארו בזהר⁶⁷). היינו,
 שגם בשושן הבירה, בזמן
 הגלות, גלו לעילם, פועלים
 כל הסדרים דגן-עדן התחתון
 וגן-עדן העליון, שלהיותם
 בעולמות בריאה-יצירה-
 עשיה שלמטה מעולם
 האצילות, שייכים הם
 לאסתר בבחינת הסתר אסתר
 פני (מלבד בחינת חור, בח'
 רבתי, להיותו הארה מעלמא
 דאתי, עולם הבא, עולם
 החריות, כמבאר במקום
 אחר⁶⁸). לסיכום, תוכן כללות סיפור
 המגילה: 'בשושן הבירה' - מקום
 הגלות ('שושן עמק אימה'), ישנו
 תחלה בחינת 'אחשוורוש' של
 ה'לעומת-זה' - (ושתי), ולאחר-מכן
 העביר המלך את המלכות לאסתר כיון
 ש"לא בקשה דבר".
 26 (שנתבארו בזהר⁶⁷), היינו, שגם בשושן הבירה, בזמן הגלות, גלו לעילם,
 27 פועלים כל הסדרים דגן-עדן התחתון וגן-עדן העליון, שלהיותם בעולמות
 28 בריאה-יצירה-עשיה שלמטה מעולם האצילות, שייכים הם לאסתר בבחינת
 29 הסתר אסתר פני (מלבד בחינת חור, בח' רבתי, להיותו הארה מעלמא דאתי,
 30 עולם הבא, עולם החריות, כמבאר במקום אחר⁶⁸).

(62) ראה תו"א מקץ לת, סע"ד ואילך. אוה"ת בהעלותך ע' שסב ואילך. ובכ"מ. (63) ראה מאמרי אדהאמ"צ שם ע' שסג. וראה גם ד"ה וקבל היהודים במאמרי אדה"ז תק"ע ע' מ. מאמרי אדהאמ"צ שם ע' תס. אוה"ת שם ע' קסו. ועוד. (64) אסתר א, כ. (65) ע"פ אסתר ב, כ. וראה תניא ספכ"ד. (66) אסתר א, גו'. (67) ראה זח"א לת, א ואילך. (68) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ו) אָמַנְם על-פי-זוה צריף להבין מה שפתיב בהמשך
 2 המגלה⁶⁹ אחר הדברים האלה גדל המלך אחשוורוש את
 3 המן בן המדתא גו' וינשאהו גו' מעל כל השרים גו',
 4 דלכאורה אינו מוכן, פיון שפכר נתנה המלכות לאסתר
 5 המלכה, דקאי על נשמות
 6 ישראל, פנסת-ישראל,
 7 והמלך אחשוורוש הוא באפן
 8 שבפרוש (בזמן המרירות
 9 והרישות דהגלות) ישנו
 10 העזר והסיוע דבחינת חש, שזוהו ענין דסומך הני' לכל
 11 הנופלים (כנ"ל סעיף ה'), איך
 12 אפשר שגדל המלך
 13 אחשוורוש את המן, איש צר
 14 ואויב⁷⁰ ה'לעומת-זוה'
 15 דקדשה? אף הענין הוא,
 16 שזוהו מצד פללות החלוק
 17 שבין זמן הפית לזמן הגלות,
 18 שסדר ההמשכה בזמן הפית
 19 הוא על-ידי עשר ספירות
 20 ד'ישר [= אורות מאירים באופן
 21 מסודר באופן של קדימה ואחור],
 22 וסדר ההמשכה בזמן הגלות
 23 על-ידי עשר ספירות
 24 דעגולים [= אורות גבוהים יותר,
 25 המאירים באופן של 'עיגול' שאין בו
 26 מעלה ומטה, כיון שלגבם הכל שווה.
 27 וכפי שהולך ומבאר]. דהנה, בזמן
 28 הפית שיש גלוי אלקות, סדר
 29 ההמשכה הוא בבחינת ישר,
 30 שאז נכר החלוק שבין
 31 החצוניות והפנימיות, היינו,
 32 שהמשכת אלקות למטה היא
 33 באפן שהפנימיות דאלקות
 34 נבדל מן החצוניות דאלקות -
 35 יש שני אופנים בקבלת חיות מקדושתו
 36 יתברך: יש שמקבלים מבחינת
 37 'פנימיות' באופן שמרגישים את
 38 הקדושה, וזאת אפשר לקבל רק כאשר
 39 בטלים אליו יתברך. ויש אופן
 40 שמקבלים מבחינת 'אחוריים' שהיא
 41 חיות מועטת, כדלהלן. וכיון
 42 שפכודי לאחר לא אתן⁴⁵,
 43 הרי ההמשכה ל'לעמת-זוה'

1 (ו) אָמַנְם על-פי-זוה צריף להבין מה שפתיב
 2 בהמשך המגלה⁶⁹ אחר הדברים
 3 האלה גדל המלך אחשוורוש את המן בן המדתא
 4 גו' וינשאהו גו' מעל כל השרים גו', דלכאורה
 5 אינו מוכן, פיון שפכר נתנה המלכות לאסתר
 6 המלכה, דקאי על נשמות ישראל, פנסת-ישראל,
 7 והמלך אחשוורוש הוא באפן שבפרוש
 8 (המרירות והרישות דהגלות) ישנו העזר והסיוע
 9 דבחינת חש, שזוהו ענין דסומך הני' לכל
 10 הנופלים, איך אפשר שגדל המלך אחשוורוש את
 11 המן, איש צר ואויב⁷⁰ ה'לעומת-זוה' דקדשה.
 12 אף הענין הוא, שזוהו מצד פללות החלוק שבין
 13 זמן הפית לזמן הגלות, שסדר ההמשכה בזמן
 14 הפית הוא על-ידי עשר ספירות ד'ישר, וסדר
 15 ההמשכה בזמן הגלות על-ידי עשר ספירות
 16 דעגולים. דהנה, בזמן הפית שיש גלוי אלקות,
 17 סדר ההמשכה הוא בבחינת ישר, שאז נכר
 18 החלוק שבין החצוניות והפנימיות, היינו,
 19 שהמשכת אלקות למטה היא באפן שהפנימיות
 20 דאלקות נבדל מן החצוניות דאלקות. וכיון
 21 שפכודי לאחר לא אתן⁴⁵, הרי ההמשכה
 22 ל'לעמת-זוה' אינה אלא כמאן דשדי בתר
 23 כתפיה⁷¹, שיונקים מבחינת אחורים וחצוניות
 24 הקדשה בלבד. וכיון שחצוניות הקדשה בטלה
 25 אל פנימיות הקדשה להיותה בגלוי, הרי על-
 26 אחת-כמה וכמה שמציאות ה'לעומת-זוה', ע'
 27 השרים, אמות העולם, וכללות הקלפה וסטרך אחרא, שיונקים מבחינת
 28 אחורים וחצוניות הקדשה, בטלים הם אל הקדשה. מה שאין-כן בזמן
 29 הגלות, סדר ההמשכה הוא בבחינת עגולים, שאז לא נכר החלוק שבין
 30 אחורים וחצוניות להפנימיות, ובמילא אין גם הפנימיות
 31 והקדשה, ואז יכולה להיות ניקה ל'לעמת-זוה' מבחינת המקיף. ועל-דרך מה
 32 שכתוב⁷² שממית בידים תתפש ויהיא בהיכלי מלך, כמשל המלך למטה
 33 שמצד התנשאותו ורוממותו (בשעת ער איז אפגעטראגן פון אלע
 34 ענינים

(69 אסתר ג, א. 70 שם ז, ו. 71 תניא פכ"ב (כו, ב). 72 משלי ל, כח. ראה עמק המלך שער ו פמ"ה. שער יד פ"ט ופצ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (לְגַמְרִי) שְׁשׁוּם דְּכָר לֹא תוֹפֵס מְקוּם אֲצֻלוֹ, יְכוּלָה לְהִיּוֹת
 2 שְׁמַמִּית בְּהִיכְלֵי מְלֶךְ. וְדַגְמָתוֹ לְמַעְלָה, שְׁבֻזְמָן הַגְּלוּת
 3 שְׁקוּדֶשׁא-בְּרִיף-הוּא סְלִיק לְעֵילָא לְעֵילָא, לְמַקּוּם גְּבוּהַ
 4 בְּיֹתֵר (בְּחִינַת חַשׁ, סִיג לְחַכְמָה שְׁתִּיקָה, פְּנ"ל סְעִיף ג),
 5 וּבְכָלְלוּת הוּא הָעֲלִיָּה
 6 מִסְפִּירוֹת דִּישָׁר לְסְפִירוֹת
 7 דְּעִגּוּלִים, אֲזִי יְכוּלָה
 8 ה'לְעוֹמַת-זָה' לְהַגְבִּיָּה אֶת
 9 עֲצָמָה וְלִינֵק מִבְּחִינַת הַמְקִיף,
 10 כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁷³ אִם תְּגַבִּיָּה
 11 פְּנִשָׁר גּו' קִנְיָה (בְּמַצַּב זֶה, גַּם
 12 הַשְּׁפִיל יְכוּלֵּי לְהַגְבִּיָּה אֶת עֲצָמוֹ בְּהַבְּחָה
 13 יִתִּירָה בְּחוּצָה וּגְסוֹת וּלְקַבֵּל יְנִיקָה
 14 מִשָּׁם), כִּיּוֹן שְׁלִגְבֵי בְּחִינַת
 15 הַמְקִיף כּוֹלָא קְמִיָּה כְּלָא
 16 חֲשִׁיב⁷⁴ [=כֹּל הָעוֹלָמוֹת נֹחֲשִׁים
 17 אֲצֻלוֹ כִּלְאִי], כְּחֲשִׁיכָה
 18 כְּאוֹרָה⁷⁵, וְלִגְבֵי דְרַגְהָ זֶה נֹאמְרָ:
 19 אִם צְדָקָתָהּ מַה תִּתֵּן לּוֹ וְרַבּוֹ
 20 פְּשַׁעֵיָּה מַה תַּעֲשֶׂה לּוֹ⁷⁶. וְזֵהוּ
 21 הַטַּעַם שְׁבֻזְמָן הַגְּלוּת יְכוּלֵּי
 22 לְהִיּוֹת הָעֲנָנִין דְּגַדְל הַמְּלֶךְ
 23 אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֶת הַמֶּן כִּיּוֹן
 24 הַמְּדַתָּא, דְּכִיּוֹן שְׁכוּלָא קְמִיָּה
 25 כְּלָא חֲשִׁיב, כְּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה,
 26 יְכוּלֵּי לְהִיּוֹת שְׁגַם הַמֶּן יְהִיָּה
 27 בְּמַצַּב שֶׁל גְּדֻלָּה. וְיִתִּירָה
 28 מְזָה, כִּיּוֹן שְׁהַשְׁפָּעָה הִיא
 29 מִצַּד הַמְקִיף שְׁשָׁם אִין
 30 חֲשָׁבוֹן, כִּי אִין חֲשָׁבוֹן
 31 בְּשִׂאוּל⁷⁷ [וְעַל-דֶּרֶךְ מַה
 32 שְׁכַתּוּב שְׁבֵנֵי יִשְׂרָאֵל הַתְּלוּנּוּ
 33 בְּמַדְבָּר: ⁷⁸ זָכְרֵנוּ אֶת הַדְּגָה אֲשֶׁר
 34 נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חָנָם, חָנָם
 35 כְּלָא תוֹרָה וּמִצְוֹת⁷⁹, הֵינְנוּ,
 36 לְלֹא חֲשָׁבוֹן כִּיּוֹן שְׁבַהֲיוּתָם בִּארְץ
 37 מִצְרַיִם, אֶרֶץ הַטּוֹמָאָה, קִבְּלוּ חַיּוֹתָם
 38 מִבְּחִינַת הַמְקִיף שְׁלַגְבּוֹ אִין חִילוּק
 39 אִם עוֹשִׂים מִצְוֹת אִם לֹא, מַה-
 40 שְׂאִין-כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל שְׁשִׁיכִים
 41 וּמְקַבְּלִים כֹּל הָעֲנָנִים

1 (לְגַמְרִי) שְׁשׁוּם דְּכָר לֹא תוֹפֵס מְקוּם אֲצֻלוֹ, יְכוּלָה
 2 לְהִיּוֹת שְׁמַמִּית בְּהִיכְלֵי מְלֶךְ. וְדַגְמָתוֹ לְמַעְלָה,
 3 שְׁבֻזְמָן הַגְּלוּת שְׁקוּדֶשׁא-בְּרִיף-הוּא סְלִיק לְעֵילָא
 4 לְעֵילָא, לְמַקּוּם גְּבוּהַ בְּיֹתֵר (בְּחִינַת חַשׁ, סִיג
 5 לְחַכְמָה שְׁתִּיקָה, פְּנ"ל סְעִיף ג), וּבְכָלְלוּת הוּא
 6 הָעֲלִיָּה מִסְפִּירוֹת דִּישָׁר לְסְפִירוֹת דְּעִגּוּלִים, אֲזִי
 7 יְכוּלָה ה'לְעוֹמַת-זָה' לְהַגְבִּיָּה אֶת עֲצָמָה וְלִינֵק
 8 מִבְּחִינַת הַמְקִיף, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁷³ אִם תְּגַבִּיָּה פְּנִשָׁר
 9 גּו' קִנְיָה, כִּיּוֹן שְׁלִגְבֵי בְּחִינַת הַמְקִיף כּוֹלָא קְמִיָּה
 10 כְּלָא חֲשִׁיב⁷⁴, כְּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה⁷⁵, אִם צְדָקָתָהּ מַה
 11 תִּתֵּן לּוֹ וְרַבּוֹ פְּשַׁעֵיָּה מַה תַּעֲשֶׂה לּוֹ⁷⁶. וְזֵהוּ
 12 הַטַּעַם שְׁבֻזְמָן הַגְּלוּת יְכוּלֵּי לְהִיּוֹת הָעֲנָנִין דְּגַדְל
 13 הַמְּלֶךְ אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֶת הַמֶּן כִּיּוֹן הַמְּדַתָּא, דְּכִיּוֹן
 14 שְׁכוּלָא קְמִיָּה כְּלָא חֲשִׁיב, כְּחֲשִׁיכָה כְּאוֹרָה, יְכוּלֵּי
 15 לְהִיּוֹת שְׁגַם הַמֶּן יְהִיָּה בְּמַצַּב שֶׁל גְּדֻלָּה. וְיִתִּירָה
 16 מְזָה, כִּיּוֹן שְׁהַשְׁפָּעָה הִיא מִצַּד הַמְקִיף שְׁשָׁם
 17 אִין חֲשָׁבוֹן, כִּי אִין חֲשָׁבוֹן בְּשִׂאוּל⁷⁷ [וְעַל-דֶּרֶךְ
 18 מַה שְׁכַתּוּב⁷⁸ אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חָנָם, חָנָם
 19 כְּלָא תוֹרָה וּמִצְוֹת⁷⁹, הֵינְנוּ, לְלֹא חֲשָׁבוֹן, מַה-
 20 שְׂאִין-כֵּן בְּיִשְׂרָאֵל שְׁשִׁיכִים וּמְקַבְּלִים כֹּל
 21 הָעֲנָנִים בְּבְחִינַת דְּוָקָא⁸⁰, שְׁזָהוּ עַל-פִּי חֲשָׁבוֹן וְעַל-יְדֵי
 22 עֲשִׂיתָ כְּלֵי דְוָקָא], הִנֵּה לְפַעְמִים יְכוּלֵּי לְהִיּוֹת שְׁהַשְׁפָּעָה
 23 לְהִיּוֹת תְּהִיָּה בְּאִפְּן שְׁוִינְשָׂאָהוּ גּו' מְעַל כֹּל הַשְּׂרָיִם.
 24 ז) וְעַל-פִּי-זָה יוֹבֵן גַּם מַה שְׁכַתּוּב בְּהַמְשָׁךְ הַמְּגַלָּה⁸¹ עַל כֵּן
 25 קְרָאוּ לְיָמִים הָאֵלֶּה פּוּרִים עַל שֵׁם הַפּוּר. דְּלְכָאוֹרָה אִינוּ מוֹבָן,
 26 הַרְי הַפִּיל הוּא הַגּוֹרֵל⁸² הוּא הַפּוּר שְׁהַפִּיל הַמֶּן שְׁעַל-יְדֵי-זָה
 27 בְּאֵה הַגּוֹרָה לְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאָבֵד גּו'⁸³, וְאִיף נִקְרָא הַנֶּס
 28 שְׁהִיָּה בְּאִפְּן דְּוִנְהַפֵּךְ הוּא⁸⁴ בְּשֵׁם פּוּרִים עַל שֵׁם
 29 הַפּוּר הוּא הַגּוֹרֵל. אֲלָא הַבְּאוּר בְּזָה, שְׁעַקְר הַנֶּס הוּא
 30 אֲשֶׁר מְבַלֵּי הַבֵּט עַל זֶה שְׁהַפִּיל פּוּר הוּא הַגּוֹרֵל, שְׁמִזָּה
 31 יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַגּוֹרָה דְּלְהַשְׁמִיד לְהַרְג וּלְאָבֵד,
 32 נַעֲשֶׂה מְזָה גּוּפָא הָעֲנָנִין דְּוִנְהַפֵּךְ הוּא.
 33 ז) וְיוֹבֵן עַל-פִּי בְּאוּר עֲנָנִין הַגּוֹרֵל שְׁמִצְיָנוּ בְּקִנְיָה
 34 (שְׁהִרִי אֶת זֶה לְעַמַּת זֶה עֲשֶׂה

(73 עובדי"א, ד. 74) ע"פ דניאל ד, לב. זח"א יא, ב. (75) תהלים קלט, יב. (76) איוב לה, ז. (77) ע"פ קהלת ט, יו"ד.
 (78) בהעלותך יא, ה. (79) ספרי ופרש"י עה"פ. וראה זח"ב קכח, א. (80) ראה קונטרס ומעין מאמר יו"ד. (81) אסתר ט, כו.
 (82) שם, כד. (83) שם ג, יג. ז, ג. (84) שם ט, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הָאֱלֹקִים 85 - כנגד ('לעומת) כל ענין שבקדושה, ברא הקדוש-ברוך-הוא
 2 ענין דומה בכוחות הרע והטומאה), בגורלות דיום הכפורים,
 3 שקשור גם עם פורים, כדאיתא בתקוני זהר⁸⁶ שיום
 4 הכפורים הוא כפורים (כמו פורים). דהנה, ביום הכפורים
 5 בעבודת הכהן הגדול בבית-המקדש,
 6 לקח הכהן שני שעירים לכפר על
 7 בני-ישראל, כתיב⁸⁷ ונתן אהרן
 8 על שני השעירים גורלות
 9 גורל אחד לה' [=הקריבו קרבן
 10 לה'] וגורל אחד לעזאזל
 11 [=שלוח למות בהר עזאזל], ודרשו
 12 חכמינו ז"ל⁸⁸ שני שעירי יום
 13 הכפורים מצותן שיהיו
 14 שניהן שוין במראה [=שניהם
 15 לבנים או שחורים] ובקומה
 16 [=כגובהם] ובדמים [=כשוויים]
 17 וכו', היינו, שקדם הטלת
 18 הגורל אין עדיפות לאחד על
 19 חברו, שקל אחד מהם יכול
 20 להיות להו' חטאת או
 21 לעזאזל, ורק הגורל הוא
 22 הקובע שהעולה במין⁸⁹ הוא
 23 לה' חטאת, והעולה בשמאל
 24 הוא לעזאזל, ועליו נאמר⁹⁰
 25 ונשא השעיר עליו את כל
 26 עונותם (של בני ישראל) אל
 27 ארץ גזרה גו' במדבר, 'עמק
 28 תחת' דקליפה, הפך בתכלית
 29 מהשעיר להו' חטאת, שעל-
 30 ידו לפני הו' תטהרו⁹¹, לפני
 31 הו' דייקא, למעלה מסדר
 32 השתלשלות⁹² - למעלה ממדרגת
 33 ירידת החיות לעולמות בסדר מסודר
 34 מספירת ה'חכמה' ואילך, (שם הו')
 35 מורה על סדר המשכת החיות -
 36 חכמה, ה' - בינה וכו'). והינו,
 37 שענין זה נקבע על-פי גורל
 38 שהוא למעלה משעם ודעת.
 39 ועל-דרך-זה מצינו בחלוקת
 40 ירושת האב בין האחים על-
 41 ידי גורל. דהנה, יש פעמים
 42 שהאחים מחלקים ביניהם

ירושת האב כפי שמתחייב על-פי שכל, שחלק זה מתאים
 לפלוני וחלק זה לפלוני. אבל יש פעמים שמצד השכל אי
 אפשר לקבע למי מתאים ושיף חלק זה כו', ואז החלוקה
 היא על-פי הגורל, שעל-ידו נקבע שחלק זה עולה לאח
 זה וחלק זה עולה לאח זה.
 והינו, שהגורל הוא למעלה
 מהשכל, ויתירה מזה, שהוא
 למעלה גם מהרצון - כוח הרצון
 הוא למעלה מהשכל, עד שפעמים הוא
 שולט על השכל ומטה אותו להשכיל
 כפי רצונו, אולם הגורל הוא למעלה גם
 מכוח הרצון, שיהי גם כאשר אין
 טעם על-פי שכל לקבוע למי מתאים
 חלק זה, הרי פאשר אח זה רוצה
 חלק זה ואח זה רוצה חלק
 אחר, אין צריך בגורל, ועל פן
 צריך לומר, שהגורל הוא
 במקום פנה שגם על-פי
 הרצון אי אפשר לקבע אפן
 החלוקה, ונמצא, שהגורל
 הוא למעלה גם מהרצון,
 ויתירה מזה, שבבעל הרצון
 גופא (כאדם, שממנו נובע הרצון)
 מגיע הגורל בעמק יותר
 מכמו שהוא מקור לרצון,
 שיהי בעל הרצון סומך על
 הגורל שיהיה רצונו כפי
 שיפל הגורל, שעל-זה
 נאמר⁹³ בחיק יוטל הגורל
 [בינו לבין עצמו אדם מטיל גורל

עשה האלקים⁸⁵), בגורלות דיום הכפורים,
 שקשור גם עם פורים, כדאיתא בתקוני זהר⁸⁶
 שיום הכפורים הוא כפורים (כמו פורים). דהנה,
 ביום הכפורים כתיב⁸⁷ ונתן אהרן על שני
 השעירים גורל אחד לה' וגורל אחד
 לעזאזל, ודרשו חכמינו ז"ל⁸⁸ שני שעירי יום
 הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה
 ובקומה ובדמים וכו', היינו, שקדם הטלת
 הגורל אין עדיפות לאחד על חברו, שקל אחד
 הגורל הוא הקובע שהעולה במין⁸⁹ הוא לה'
 חטאת, והעולה בשמאל הוא לעזאזל, ועליו
 נאמר⁹⁰ ונשא השעיר עליו את כל עונותם (של
 בני ישראל) אל ארץ גזרה גו' במדבר, 'עמק
 תחת' דקליפה, הפך בתכלית מהשעיר להו'
 חטאת, שעל-ידו לפני הו' תטהרו⁹¹, לפני הו'
 דייקא, למעלה מסדר השתלשלות⁹². והינו,
 שענין זה נקבע על-פי גורל שהוא למעלה
 משעם ודעת. ועל-דרך-זה מצינו בחלוקת
 ירושת האב בין האחים על-ידי גורל. דהנה, יש
 פעמים שהאחים מחלקים ביניהם ירושת האב
 כפי שמתחייב על-פי שכל, שחלק זה מתאים
 לפלוני וחלק זה לפלוני. אבל יש פעמים שמצד השכל אי
 אפשר לקבע למי מתאים ואז החלוקה היא על-פי הגורל,
 שעל-ידו נקבע שחלק זה עולה לאח זה וחלק זה עולה
 לאח זה. והינו, שהגורל הוא למעלה מהשכל, ויתירה
 מזה, שהוא למעלה גם מהרצון, שיהי גם כאשר אין
 טעם על-פי שכל לקבוע למי מתאים חלק זה, הרי פאשר
 אח זה רוצה חלק זה ואח זה רוצה חלק אחר, אין צריך
 בגורל, ועל פן צריך לומר, שהגורל הוא במקום פנה
 שגם על-פי הרצון אי אפשר לקבע אפן החלוקה, ונמצא,
 שהגורל הוא למעלה גם מהרצון, ויתירה מזה, שבבעל
 הרצון גופא (כאדם, שממנו נובע הרצון) מגיע הגורל
 בעמק יותר מכמו שהוא מקור לרצון, שיהי בעל הרצון
 סומך על הגורל שיהיה רצונו כפי שיפל הגורל, שעל-זה
 נאמר⁹³ בחיק יוטל הגורל [בינו לבין עצמו אדם מטיל גורל

(85 קהלת ז, יד. 86) תיקון כא (נו, ב). (87 אחרי טז, ח. 88) משנה יומא סב, א. רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים פ"ה
 הי"ד. (89) ראה יומא לט, א. (90) אחרי טז, כב. (91) שם, ל. (92) ראה גם לקו"ת אחרי כו, סע"ג. כו, ד. (93) משלי טז, לג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (רש"י) ומהני' כל משפטו [לברור לכל אחד ואחד חלקו].
 2 ועל-דרך-זה למעלה, שענני הגורל מורה על גלוי אלקות
 3 שלמעלה מספירות הגלויות שראשיתן ספירת החכמה
 4 (דגמת ענין החכמה ושכל, טעם ודעת), ולמעלה גם
 5 מחיצוניות הפתח (דגמת ענין
 6 הרצון, כולל גם בעל הרצון
 7 כפי שהוא שרש לרצון,
 8 שרש הנאצלים), אלא הוא
 9 לפני הני' ⁹⁴, בבחינת עתיק
 10 (פנימיות הכתר, שלמעלה משרוש
 11 הרצון). וכן הוא ענין הגורל
 12 בעבודת האדם, שאין זו
 13 עבודה שעל-פי שכל, ואפלו
 14 לא עבודה על-פי רצון, אלא
 15 מפנימיות הנפש, שזוהי
 16 עבודת התשובה, שמכפרת
 17 גם כאשר עוברים על מצוה
 18 שהיא רצונו יתברך, לפי
 19 שמגעת בבחינת אנכי אנכי
 20 (הוא מוחה פשעיו) ⁹⁵
 21 שלמעלה מהרצון, שמשם
 22 נמשך להיות עובר על
 23 פשע ⁹⁶, לכפר על כל
 24 העוונות חטאים ופשעים,
 25 היינו, שעבודת התשובה
 26 היא למעלה מעבודת התורה
 27 ומצוות, שלכן בכחה למנו
 28 את החסרון והגרעון שבקיום
 29 התורה ומצוות, ועד לאפן
 30 שיש קונה עולמו בשעה
 31 אחת ⁹⁷ (עבודת הצדיקים היא בסדר
 32 והדרגה ואורכת זמן רב, אך הבעל-
 33 תשובה יכול בשעה אחת לקנות
 34 עולמו). וזהו ענין הגורל היום
 35 הכפורים, שגם כאשר על-פי
 36 שכל ועל-פי רצון לא
 37 יודעים איזה שעיר שיק
 38 לימין ואיזה לשמאל, איזה
 39 לקדשה ואיזה ללעמת-זה,
 40 קובע הגורל ששעיר זה
 41 להני' חטאת, שזהו תכלית
 42 העלוי, למעלה מספירות
 43 ולמעלה מרצון. ושעיר זה

לעזאזל, לעמק תחת, שנושא עליו את כל עוונות בני
 ישראל.
 ומה מוכן גם בנוגע לגורל דפורים. דהנה, מצד זה שגדל
 המלך אחשוורוש את המן בן המדתא, שלא היה הסדר כפי
 שהוא מצד ספירות הגלויות,
 מצד שכל ודעת, אלא מצד
 הפיל פור הוא הגורל,
 שלמעלה מהשכל, ששם אין
 החשבון דתורה ומצוות, אם
 צדקת מה תתן לו גו', לפי
 שזוהי דרגא שלמעלה גם
 מהרצון המלבש במצוות
 (כנ"ל סעיף ו), לכן נסה המן
 בן המדתא (שגדלו המלך
 אחשוורוש מעל כל השרים)
 על-ידי-זה שהפיל פור הוא
 הגורל, אולי כאן יעלה בידו
 (אפשר וועט זיך אים דא
 אינגעבן) - מצד כחשיכה
 כאורה - לפעל הגזרה
 דלהשמיד להרג ולאבד את
 כל היהודים רחמנא-ליצלן.
 ובזה היה תקף הגס, שאף
 שמצד הפיל פור הוא הגורל

ומהני' כל משפטו. ועל-דרך-זה למעלה, שענני
 הגורל מורה על גלוי אלקות שלמעלה מספירות
 הגלויות שראשיתן ספירת החכמה (דגמת ענין
 החכמה ושכל, טעם ודעת), ולמעלה גם
 מחיצוניות הפתח (דגמת ענין הרצון, כולל גם
 בעל הרצון כפי שהוא שרש לרצון, שרש
 הנאצלים), אלא הוא לפני הני' ⁹⁴, בבחינת עתיק.
 וכן הוא ענין הגורל בעבודת האדם, שאין זו
 עבודה שעל-פי שכל, ואפלו לא עבודה על-פי
 רצון, אלא מפנימיות הנפש, שזוהי עבודת
 התשובה, שמכפרת גם כאשר עוברים על מצוה
 שהיא רצונו יתברך, לפי שמגעת בבחינת אנכי
 אנכי (הוא מוחה פשעיו) ⁹⁵ שלמעלה מהרצון,
 שמשם נמשך להיות עובר על פשע ⁹⁶, לכפר על
 כל העוונות חטאים ופשעים, היינו, שעבודת
 התשובה היא למעלה מעבודת התורה ומצוות,
 שלכן בכחה למנו את החסרון והגרעון שבקיום
 התורה ומצוות, ועד לאפן שיש קונה עולמו
 בשעה אחת ⁹⁷. וזהו ענין הגורל היום הכפורים, שגם
 כאשר על-פי רצון לא יודעים איזה שעיר שיק לימין
 ואיזה ללעמת-זה, קובע הגורל ששעיר זה להני' חטאת,
 שזהו תכלית העלוי, למעלה מספירות ולמעלה מרצון.
 ושעיר זה לעזאזל, לעמק תחת, שנושא עליו את כל
 עוונות בני ישראל.

ומה מוכן גם בנוגע לגורל דפורים. דהנה, מצד זה שגדל
 המלך אחשוורוש את המן בן המדתא, שלא היה הסדר כפי
 שהוא מצד ספירות הגלויות,
 מצד שכל ודעת, אלא מצד הפיל פור הוא הגורל,
 שלמעלה מהשכל, ששם אין
 החשבון דתורה ומצוות, אם
 צדקת מה תתן לו גו', לפי שזוהי דרגא
 שלמעלה גם מהרצון המלבש במצוות (כנ"ל סעיף ו),
 לכן נסה המן בן המדתא (שגדלו המלך אחשוורוש מעל
 כל השרים) על-ידי-זה שהפיל פור הוא הגורל, אולי
 כאן יעלה בידו (אפשר וועט זיך אים דא אינגעבן) -
 מצד כחשיכה כאורה - לפעל הגזרה דלהשמיד להרג
 ולאבד את כל היהודים רחמנא-ליצלן. ובזה היה תקף
 הגס, שאף שמצד הפיל פור הוא הגורל

(94 אחרי טז, ז. 95 ישעי' מג, כה. ראה לקו"ת נצבים מה, ד. שבת שובה סה, ג. סהמ"צ להצ"צ לח, ב. ובכ"מ. 96 מיכה ז, יח. 97 ע"ז יח, א. וש"נ. וראה לקו"ש ח"יח ס"ע 121 ואילך. וש"נ.)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ד'לְעַמְת־זֶה הָיָה מְקוֹם לְגִזְרָה עַל כָּל הַיְהוּדִים, הִנֵּה הַנֶּס
 2 דְּפוּרִים שְׂבָאוֹתוֹ פּוֹר הוּא הַגּוֹרֵל נַעֲשֶׂה וְנִהְפֵךְ הוּא -
 3 שֶׁתְּהִיָּה הַבְּחִירָה בְּיִשְׂרָאֵל דּוֹקָא, כְּמוֹ שְׂכַתּוּב⁹⁸ יְבַחַר לָנוּ
 4 אֶת נִחְלָתָנוּ - באופן של 'בחירה' שלמעלה מטעם ודעת, שְׂמַחֲשַׁבְתָּן
 5 שֶׁל יִשְׂרָאֵל קְדָמָה לְכָל דְּבַר,
 6 אִפְלוּ לְמַחֲשַׁבַת הַתּוֹרָה
 7 וּמַצּוּת - שמחשבת התורה ומצוות
 8 היא בדרגה שיש טעם ודעת וסדר
 9 מסודר, אך הבחירה בבני-ישראל
 10 מגיעה מדרגה גבוהה יותר, כְּמֵאֲמַר
 11 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁹⁹ שְׂמַחֲשַׁבְתָּן
 12 שֶׁל יִשְׂרָאֵל קְדָמָה לְכָל דְּבַר
 13 שְׂנֵאֲמַר בתורה צו את בני
 14 יִשְׂרָאֵל, דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 15 - מכך שהתורה מזכירה את בני-
 16 ישראל, משמע, שבני-ישראל כבר
 17 קיימים מקודם, וּמַצִּיד זֶה נַעֲשֶׂה
 18 וְנִהְפֵךְ הוּא, דָּאֵף שְׁהֵלֵא אַח
 19 עֲשׂוֹ לְעֵקֶב¹⁰⁰ - מצד דרגה זו אין
 20 נראית גם מעלת בני-ישראל על עשו
 21 ונראים 'אחים', מְכַל־מְקוֹם,
 22 נִפְעַל בַּחֲלוּקַת הָאֲחִים הָעֲנִין
 23 דְּכַחֲמֵשׁ הַפְּסוּק: וְאֵהָב אֶת יַעֲקֹב
 24 דּוֹקָא, וְאֵת עֲשׂוֹ שְׂנֵאֲתֵי¹⁰⁰.
 25 וּבִיּוֹן שְׂפַעֲלַת הַנֶּס הַצְּרָכָה
 26 לְהִיּוֹת בְּשַׁעֲרֵי שְׂהַסְדֵּר בְּעוֹלָם
 27 הָיָה בְּאִפְסוּ דְּהַפִּיל פּוֹר הוּא
 28 הַגּוֹרֵל, הֵינְנוּ, לֹא מַצִּיד
 29 סְפִירוֹת הַגְּלוּיּוֹת, וְאִפְלוּ לֹא
 30 מַצִּיד חֵיצוֹנִיּוֹת הַכְּתָר שְׂקֵשׁוֹר
 31 עִם סֵדֵר הַשְּׂתַלְשׁוּת, אֵלֵא
 32 לְמַעְלָה מִזֶּה כּו', לְכֹן, הִנֵּה
 33 גַם עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה
 34 הַצְּרָכָה לְהִיּוֹת בְּאִפְסוּ כְּזֵה,
 35 לְהִיּוֹת אֲתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא
 36 [=התעוררות התחתון. מהאדם למטה]
 37 מֵעִין וְדִגְמַת הָעֲנִין שְׂצָרִיף
 38 לְהִיּוֹת נִמְשָׁף מְלִמְעָלָה.
 39 וְהָעֲנִין הוּא, כְּמֵבְאֵר בְּתוֹרָה
 40 אוֹר¹⁰¹ שְׂעִבּוֹדְתָם הָיְתָה

בְּאִפְסוּ שֶׁל מְסִירַת נֶפֶשׁ - שהיא עבודה שלמעלה מטעם ודעת, כאשר
 אדם עובד עבודתו על-פי טעם ודעת אינו מגיע מכך למסור את חייו למות,
 אך כאשר אינו מתחשב בשכלו, מוכן הוא למסור נפשו על כך, שְׂמַסְרוּ
 עֲצָמָן לְמוֹת כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה וְלֹא עָלָה לָהֶם מַחֲשַׁבַת חוּץ
 חִסְ-וְשְׁלוֹם, הֵינְנוּ, שְׂבַמְשָׁף
 כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה, שְׂכּוֹלֵל כָּל
 שְׁנוּיֵי הַזְּמַן הָאֲפָשְׁרִיִּים¹⁰²,
 הִנֵּה מְבַלִּי הַבֵּט עַל כָּל
 הַשְּׁנוּיִים, הִיָּתָה עֲבוֹדְתָם -
 בְּאִפְסוּ דְּלֹא שְׁנִיתִי¹⁰³ - מֵתוּף
 תְּנוּעָה שֶׁל מְסִירַת נֶפֶשׁ, וְעַל
 שֶׁם זֶה נִקְרָאִים כְּכָל הַמְּגִלָּה
 בְּשֵׁם יְהוּדִים¹⁰⁴ (מלשון
 'הוראה', כאדם המודה לחבירו
 שהצדק עמו, למרות שאינו מבין
 בשכלו. ענין הביטול), כְּמֵאֲמַר¹⁰⁵
 כָּל הַכּוֹפֵר בְּעֲבוּדָה זָרָה
 (שֶׁהוּא כְּמוֹדָה כְּכָל הַתּוֹרָה
 כְּלָה¹⁰⁶) נִקְרָא יְהוּדִי (שְׂמַצִּיד
 זֶה גּוֹפֵא הִיָּתָה שִׁיכַת אֲלֵיהֶם
 הַגְּזֵרָה הַקְּשׁוּרָה עִם הַפּוֹר
 הוּא הַגּוֹרֵל, שְׂהָרִי אִם רָצוּ
 לְהַמִּיר דָּתָם לֹא הִנֵּה הַמֵּן
 עוֹשֶׂה לָהֶם כְּלוּם, שְׂלֵא גְזוֹר
 אֵלֵא עַל הַיְהוּדִים¹⁰⁷). וְעַל-
 דִּי-זֵה פְּעַלּוּ שְׂגָם לְמַעְלָה,
 בְּדִרְגַת הַגּוֹרֵל שְׂלִמְעָלָה
 מִשְׁכָּל, לְמַעְלָה מִחֵיצוֹנִיּוֹת
 הַרְצוֹן, וְלִמְעָלָה מִבְּעַל הַרְצוֹן

98 תהלים מז, ה. 99 ב"ר פ"א, ד. 100 מלאכי א, ב"ג. 101 מג"א צז, א. 102 ראה גם ד"ה וקבל היהודים תשל"ח פ"ג.
 ד"ה בלילה ההוא תשד"מ (תו"מ סה"מ אדר ע' מו; ע' פה). וש"נ. 103 מלאכי ג, ו. 104 ראה תו"א שבעה ערה 101. ובכ"מ.
 105 מגילה יג, רע"א. 106 קידושין מ, א. 107 תו"א שם.

ביאור בדרך אפשר

1 כפי שקשור עם חיצוניות הרצון, יהיה שם הענין דונהפך
 2 הוא. לסיכום, "על כן קראו לימים האלה פורים על-שם הפור", כי המן ניסה
 3 לפעול הגזירה על בני-ישראל מצד ענין הגורל (שלמעלה מהרצון של תורה
 4 ומצוות), ובוהו הי' חוקף הנס - שמצד הגורל עצמו נעשה "ונהפוך הוא", כיון
 5 ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל
 6 דבר". ולכן הוצרכה להיות גם עבודת
 7 בני-ישראל באופן כזה - מסירות נפש,
 8 שבוה פעלו "ונהפוך הוא" בדרגת
 9 הגורל שלמעלה מסדר השתלשלות.
 10 (ח) ומסיים במגלה¹⁰⁸ והימים האלה נזכרים
 11 האלה נזכרים (ועל-ידי-זה)
 12 ונעשים בכל דור ודור וגו',
 13 שצריך להמשיך כל הנ"ל על
 14 כל הזמנים שלאחרי זה,
 15 שהרי בכל דור ודור עומדים
 16 עלינו לכלותינו והקב"ה
 17 מצילנו מידם¹⁰⁹, ולזה צריך
 18 להיות הענין ד'לא ידע'
 19 דוקא, היינו, שהעבודה היא
 20 לא (רק) בתנועה ובמעמד
 21 ומצב של ידע, שטעם ודעת
 22 מחיב שצריך להיות ארור
 23 המן, שזהו ענין דסור מרע,
 24 וברוך מרדכי, שזהו ענין
 25 דעשה טוב, אלא נדרש (גם)
 26 שענין זה יהיה למעלה
 27 מהשכל ולמעלה מהרצון,
 28 שזוהי העבודה דמסירת נפש
 29 שמצד פנימיות הנפש, ומשם
 30 ימשך גם בכחות הגלויים,
 31 החל מפח השכל וטעם
 32 ודעת, וכל עשר כחות הנפש,
 33 עד למחשבה דבור ומעשה,
 34 שיהיו חרורים כלם בתנועה
 35 דמסירת נפש (שעל שם זה
 36 נקראים יהודים) במשך כל
 37 השנה כלה.
 38 וזהו חיב איניש לבסומי
 39 בפוריא עד דלא ידע בין
 40 ארור המן לברוך מרדכי,
 41 היינו, ששמחת פורים צריכה

ביאור בדרך אפשר

42 להיות למעלה ממדידה והגבלה, דלא כבשאר המועדים,
 43 שעם היותם מועדים לשמחה¹¹⁰, מפל-מקום צריכה
 44 להיות השמחה במדידה והגבלה דוקא, וכדאי-תא ב'שלחן
 45 ערוף'¹¹¹ שבית-דין שולחים שולחים וכו', מה-שאין-כן
 46 בפורים ישנו החיוב לבסומי,
 47 שתהיה השמחה באפן של
 48 יציאה ממדידה והגבלה, כיון
 49 ששמחת המועדים צריכה להיות על-פי
 50 טעם ודעת דוקא פי שורש ענין
 51 המועדים לשמחה הם מצד
 52 פחינת אם הבנים שמחה¹¹²,
 53 ספירת הבינה¹¹³, שענינה
 54 הבנה והשגה, ולכן גם
 55 השמחה היא במדידה
 56 והגבלה, מה-שאין-כן פורים
 57 שענינו לא ידע, ועד כדי כך,
 58 שהענין דארור המן וברוך
 59 מרדכי הוא (לא מצד השכל,
 60 אלא) באפן דלא ידע (שמדרגה
 61 זו דוקא היתה עיקר מפלתו של המן,
 62 כנ"ל), לכן גם השמחה היא
 63 באפן שלמעלה ממדידה
 64 והגבלה. ויש להוסיף בדיוק
 65 לשון חכמינו ז"ל חיב
 66 איניש, שזהו חיוב על כל
 67 אחד ואחד, גם על זה

מבעל הרצון כפי שקשור עם חיצוניות הרצון,
 יהיה שם הענין דונהפך הוא.

(ח) ומסיים במגלה¹⁰⁸ והימים האלה נזכרים
 (ועל-ידי-זה) ונעשים בכל דור
 ודור וגו', שצריך להמשיך כל הנ"ל על כל
 הזמנים שלאחרי זה, שהרי בכל דור ודור
 עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו
 מידם¹⁰⁹, ולזה צריך להיות הענין ד'לא ידע'
 דוקא, היינו, שהעבודה היא לא (רק) בתנועה
 ובמעמד ומצב של ידע, שטעם ודעת מחיב
 שצריך להיות ארור המן, שזהו ענין דסור מרע,
 וברוך מרדכי, שזהו ענין דעשה טוב, אלא
 נדרש (גם) שענין זה יהיה למעלה מהשכל
 ולמעלה מהרצון, שזוהי העבודה דמסירת נפש
 שמצד פנימיות הנפש, ומשם ימשך גם בכחות
 הגלויים, החל מפח השכל וטעם ודעת, וכל
 עשר כחות הנפש, עד למחשבה דבור ומעשה,
 שיהיו חרורים כלם בתנועה דמסירת נפש (שעל
 שם זה נקראים יהודים) במשך כל השנה כלה.

וזהו חיב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי,
 היינו, ששמחת פורים צריכה להיות למעלה ממדידה והגבלה, דלא
 כבשאר המועדים, שעם היותם מועדים לשמחה¹¹⁰, מפל-מקום צריכה להיות
 השמחה במדידה והגבלה דוקא, וכדאי-תא ב'שלחן ערוף'¹¹¹ שבית-דין
 שולחים שולחים וכו', מה-שאין-כן בפורים ישנו החיוב לבסומי, שתהיה
 השמחה באפן של יציאה ממדידה והגבלה, כי מועדים לשמחה הם מצד
 פחינת אם הבנים שמחה¹¹², ספירת הבינה¹¹³, שענינה הבנה והשגה, ולכן
 גם השמחה היא במדידה והגבלה, מה-שאין-כן פורים שענינו לא ידע, ועד
 כדי כך, שהענין דארור המן וברוך מרדכי הוא (לא מצד השכל, אלא) באפן
 דלא ידע, לכן גם השמחה היא באפן שלמעלה ממדידה והגבלה. ויש להוסיף
 בדיוק לשון חכמינו ז"ל חיב איניש, שזהו חיוב על כל אחד ואחד, גם על

108 (אסתר ט, כח. 109) הגדה של פסח פיסקא והיא שעמדה. 110 (נוסח התפלה וקידוש דיו"ט. 111) או"ח סתקכ"ט ס"ד.
 שו"ע אדה"ז שם סי"ג - מרמב"ם הל' יו"ט פ"ו הכ"א. 112 תהלים קיג, ט. 113) זהר ח"א ריט, א. ח"ב פד, א. פה, ב.
 פרדס שער ערכי הכינויים ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פה, ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁנַקְרָא בְּשֵׁם אֵינִישׁ - ארבעה שמות נקראו לאדם: אדם, איש, גבר,
 2 אנוש. שם 'אנוש' מורה על החיסרון שבאדם, על שם עקב הלב מכל
 3 וְאָנוּשׁ הוּא¹¹⁴]=לב האדם הוא מעוקם ומעוות ('עקוב') יותר מכל
 4 איבריו, ויש לו מכאוב חזק ('אנוש'), רצונו לומר, דעה נפסדת (מצודות),
 5 כִּי חֲלוּקֵי הַדְּרָגוֹת שְׂבֻכְנֵי
 6 יִשְׂרָאֵל אֵינָם אֱלֹא בְּעִבּוּדָה 1 זֶה שְׁנַקְרָא בְּשֵׁם אֵינִישׁ, עַל שֵׁם עַקֵּב הַלֵּב מִכֹּל
 7 שְׁעַל-פִּי שְׂכָל וְטַעַם וְדַעַת, 2 וְאָנוּשׁ הוּא¹¹⁴, כִּי חֲלוּקֵי הַדְּרָגוֹת שְׂבֻכְנֵי יִשְׂרָאֵל
 8 שֵׁישׁ בַּעַל שְׂכָל גְּדוֹל וְיֵשׁ 3 אֵינָם אֱלֹא בְּעִבּוּדָה שְׁעַל-פִּי שְׂכָל וְטַעַם וְדַעַת,
 9 בַּעַל שְׂכָל קָטָן וְכוּ', מֵה- 4 שֵׁישׁ בַּעַל שְׂכָל גְּדוֹל וְיֵשׁ בַּעַל שְׂכָל קָטָן וְכוּ',
 10 שְׂאִין-בֶּן בְּעִבּוּדָה דְּמִסִּירַת 5 מֵה-שְׂאִין-בֶּן בְּעִבּוּדָה דְּמִסִּירַת נָפֶשׁ (שְׁלֹמְעֵלָה
 11 נָפֶשׁ (שְׁלֹמְעֵלָה מֵהַשְּׂכָל 6 מֵהַשְּׂכָל וְטַעַם וְדַעַת, לֹא יָדַע), שְׁהִיא
 12 וְטַעַם וְדַעַת, לֹא יָדַע), שְׁהִיא 7 מֵצַד בְּחִינַת הַיְחִידָה - עַצֵּם
 13 מֵצַד בְּחִינַת הַיְחִידָה - עַצֵּם 8 הַנְּשֻׁמָּה, נִקְרָאת 'יְחִידָה' (במדרש
 14 נִמְרָד: חֲמִשָּׁה שְׁמוֹת נִקְרָאוּ לֵה 9
 15 (לְנִשְׁמָה) נִפְשׁ רֹחַ נִשְׁמָה חַיָּה יְחִידָה), 10 וּמִיָּמִי הַפּוֹרִים מִמְּשִׁיכִים הַשְּׂמָחָה שְׁלֹמְעֵלָה
 11 מִמְּדִידָה וְהַגְּבֵלָה וְהַנּוֹעֵת הַמְּסִירַת-נָפֶשׁ 12 — שְׂמִסְפִּיק שְׁתֵּהִיָּה בְּכַח בְּלִבְד — עַל כָּל הַשְּׁנָה
 13 כְּלָה, שְׂבֻמְשָׁף כָּל הַשְּׁנָה כְּלָה יִהְיֶה הָעֲנִיָּן דְּאָרוֹר 21 וּמִיָּמִי הַפּוֹרִים מִמְּשִׁיכִים
 22 הַשְּׂמָחָה שְׁלֹמְעֵלָה מִמְּדִידָה 23 וְהַגְּבֵלָה וְהַנּוֹעֵת הַמְּסִירַת-
 24 נָפֶשׁ - שְׂמִסְפִּיק שְׁתֵּהִיָּה בְּכַח 25 בְּלִבְד - עַל כָּל הַשְּׁנָה כְּלָה,
 26 שְׂבֻמְשָׁף כָּל הַשְּׁנָה כְּלָה יִהְיֶה 27 הָעֲנִיָּן דְּאָרוֹר הָמֵן, וּבְמִילָא
 28 יִשְׁנוּ לְאֲחֵרֵי-זֶה גַם הָעֲנִיָּן 29 דְּבְרוּף מְרַדְכֵי, וְכָל אֲשֶׁר
 30 לְהָמֵן נִמְן לְמְרַדְכֵי 121 דְּעֵהוּ- 122 לֹא יִתְבָּרַךְ. 121 לֹא יִתְבָּרַךְ. 122

ביאור בדרך אפשר

31 הַיְהוּדִי¹¹⁷, וּמְרַדְכֵי יֵצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ מַלְכוּת תְּכֵלֶת
 32 וְחֹר וְגו'¹¹⁸, כְּמִבְּאֵר בְּתוֹרָה אִוְר'¹¹⁹ שְׂקָאֵי עַל שְׂשָׁה
 33 סְדְרֵי מִשְׁנָה (מַלְכוּת זֶה סְדֵר זְרַעִים וְכוּ'), שְׁזָהוּ כְּלָלוֹת
 34 עֲנִיָּי הַתּוֹרָה, שְׁהֵם כּוֹלָלִים כָּל עֲנִיָּי הָעוֹלָם, כְּמֵאֲמַר¹²⁰
 35 אֶסְתַּכַּל בְּאוֹרֵיִתָא וּבְרָא
 36 עֲלָמָא]=הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַסְּתַכַּל
 37 בַּתּוֹרָה (וְעַל-פִּי הַתּוֹרָה) בְּרָא הָעוֹלָם],
 38 הֵינִי, שְׁהָעוֹלָם נַעֲשָׂה
 39 (שְׂטַעֲלִט זִיף אוֹיִס) כְּפִי
 40 שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת עַל-פִּי תּוֹרָה
 41 (לְאֲחֵרֵי הַקְּדָמַת הָעִבּוּדָה
 42 דְּמִסִּירַת נָפֶשׁ, עַד דְּלֹא יָדַע),
 43 וּבְפִשְׁטוֹת, שְׁנַת הַצְּלָחָה
 44 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
 45 הַמְּצוּוֹת, וְגַם כְּכֹל הָעֲנִיָּנִים
 46 הַגְּשָׁמִיִּים, לְעֵשׂוֹתָם - עַל-יְדֵי
 47 הָעִבּוּדָה דְּבְכָל דְּרָכֵיף
 48 דְּעֵהוּ¹²¹ - דִּירָה לֹא
 49 יִתְבָּרַךְ¹²².

(114) ירמי' יז, ט. וראה לקו"ת שה"ש כה, א ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' קעב. (115) נוסח הושענות (יום ג). (116) תניא פ"ח. ובכ"מ. (117) ראה אסתר ח, א.ב. (118) שם ח, טו. (119) מג"א צג, א. (120) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (121) משלי ג, ו. (122) ראה תניא פל"ו. ובכ"מ.

בס"ד. שיחת חג הפורים ה'תשי"ז*.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אני מאמין".
- 2 א. יום-טוב! פורים נקבע לזכר הנס וההצלה שהקב"ה הציל את עם ישראל מגזירת כלי' ר"ל.
- 3 אותה תקופה היתה – על פי טבע – התקופה הכי מאושרת בשביל בני ישראל בזמן הגלות. בני
- 4 תפסו אז מקום חשוב בממשלה: מרדכי – מראשי הסנהדרין – הי' משרי המלוכה היושבים בשער המלך²,
- 5 ואסתר – היתה אשתו של המלך (כמסופר במגילה גודל חיבתה אצל המלך: "ויאהב המלך את אסתר
- 6 מכל הנשים ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות"³), ש"אשתו כגופו דמיא"⁴, אשר בכל משך דברי ימי
- 7 ישראל בזמן הגלות – מלבד בהעובדא של אסתר המלכה – לא מצינו שאשה בישראל תהי' אשתו של
- 8 מלך שמלך על כל העולם⁵, "שבע ועשרים ומאה מדינה"⁶. מובן, איפוא, שלא היתה קיימת תקופה בגלות
- 9 שבה היו בני' בטוחים בקיומם, ע"פ טבע, יותר מבימי אחשוורוש.
- 10 אבל לפועל – אירע ההיפך: דוקא באותה תקופה שע"פ טבע הי' מצבם של בני' בטוח כל כך, באה
- 11 גזירה של כלי' ר"ל, "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים – היל"ת – מנער ועד זקן טף ונשים ביום
- 12 אחד"⁷, אשר מכל הגזירות שנגזרו על בני' היתה זו הגזירה הקשה ביותר. שכן, אף פעם לא היתה גזירת
- 13 כלי' ר"ל על כל בני', כמו הגזירה בימי אחשוורוש.
- 14 בשאר הגלויות לא היו בני' במקום אחד, שכן, "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות"⁸,
- 15 כדי שבאם תרצה אומה אחת לעשות גזירת כלי' ר"ל על היהודים הנמצאים תחת ממשלתה – ישארו
- 16 היהודים שבמדינות הנשארות בלתי ניזוקים, ואפילו היהודים של מדינה זו יוכלו לברוח לשאר המדינות.
- 17 אפילו בימי פרעה, כאשר כל היהודים היו תחת ממשלתו, וגם לא היתה קיימת אפשרות לברוח
- 18 ממצרים (כמאמר רז"ל⁹ שאפילו עבד אחד אינו יכול לברוח משם) – הרי לא נגזרה גזירה על כל בני',
- 19 שהרי "פרעה לא גזר אלא על הזכרים"¹⁰.
- 20 משא"כ בימי אחשוורוש היו כל בני' נתונים תחת ממשלתו, וגם לא היתה אפשרות לברוח, כי: (א)
- 21 אחשוורוש הי' מולך בכיפה (מלך על כל העולם), ובמילא לא הי' לאן לברוח. (ב) רצונו הי' "להשמיד
- 22 גו' ביום אחד", ובמילא, לא הי' זמן לברוח. (ג) הגזירה היתה "להשמיד גו' את כל היהודים", כל בני' היל"ת.
- 23
- 24 כיצד יתכן איפוא שבזמן כזה, כאשר ע"פ טבע היו בני' בטוחים כל כך, תתעורר גזירה איומה כל
- 25 כך? – מספרת הגמרא¹¹ שסיבת הגזירה היתה "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו'".
- 26 מזה רואים אנו במוחש שמציאותם של בני' ומציאות הטבע הם ב' דברים נפרדים. ההנהגה עם בני'
- 27 אינה לפי חוקי הטבע, אלא היא תלוי' בקיום התורה ומצוות. ולכן, מבלי הבט על כך שמצד הטבע לא
- 28 היתה מקום לגזירה, מ"מ, כשנהנו בני' מסעודתו של אותו רשע, שע"ז נעשו שייכים לדברים בלתי
- 29 כשרים – באה עליהם גזירת כלי' ר"ל.

4) ברכות כד, א. וש"נ.
5) מגילה יא, סע"א.
6) אסתר א, א.
7) שם ג, יג.
8) פסחים פז, ב.
9) מכלילתא ופרש"י יתרו יח, ט.
10) סוטה יב, א.
11) מגילה יב, א.

(* ההתוועדות נערכה באולם הגדול אשר ב-824 נאָסטראַנד עוו. פינת איסטערן פּאַרקוויי.
1) תוכן (חלק מ') ב' שיחות הראשונות (עד סוס"ט) – הוגהו ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידיש), ונדפסו בלקו"ש ח"א ע' 213 ואילך. במהדורא זו באה השיחה בשלימותה כפי שנערכה ע"פ סרט-הקלטה.
2) ראה שיחת פורים תשי"ב ס"ט (תו"מ ח"ה ע' 38). וש"נ.
3) אסתר ב, יז.

וענין זה הוא בב' הקצוות:

מחד גיסא, כשישנם ענינים שבדרך הטבע הם בלתי-רצויים – אין לבנ"י להתיירא מהם, כמארז"ל¹² בנוגע ל"סימן רע" ד"אותות השמים": "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום אין מתייראין מכל אלו, שנאמר¹³ . . מאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה, עכו"ם יחתו ואין ישראל יחתו".

ולאידך גיסא, כאשר המצב הנראה בעיני בשר הוא מצב של שלום ושלווה – אין לבנ"י לבטוח בהמצב הנראה לעיני בשר. שכן, "האדם יראה לעינים"¹⁴, ואילו לאמיתתו של דבר, הרי אם הנהגתם היא באופן בלתי-רצוי ח"ו, יכולה להתעורר ר"ל גזירה הכי איומה גם כאשר המצב הטבעי הוא הבטוח ביותר.

ב. הוראה זו מודגשת גם באופן הישועה וההצלה – שביטול הגזירה לא הי' ע"פ טבע, כי אלא על-ידי תשובה והתקשרות עם הקב"ה¹⁵:

בשעה שנודע למרדכי ואסתר אודות הגזירה – הרי לכל לראש היו צריכים, לכאורה, לילך במלאכות דיפלומטית להשתדל אצל אחשורוש. אבל המגילה מספרת, שלכל לראש אמרה אסתר למרדכי "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום"¹⁶. זה הי' הצעד הראשון בפעילותם לבטל את הגזירה.

יתר על כן: אסתר אמרה למרדכי "גם אני ונערותי אצום כן"¹⁶. ולכאורה, חשיבותה של אסתר בעיני אחשורוש היא ש"ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות", ומוכן בפשטות, שע"י תענית של ג' מעת-לעת, לא יוגדל ה"חן" שלה (ע"פ טבע), אלא אדרבה, יתמעט¹⁷. וכיון שכן, כיצד עלה על דעתה של אסתר להתענות בעצמה?

וע"ד הפס"ד בשו"ע¹⁸ "עיר שהקיפיה עכו"ם . . אינם רשאים להתענות שלא לשבר כוחם, אלא יקבלו עליהם להתענות . . לכשינצלו", שכן, היציאה למלחמה צריכה להיות בכל הכח והחוזק הדרוש בדרך הטבע. ובנר"ד, הליכתה של אסתר להשתדל אצל המלך, כיציאתה למלחמה – "אשה כלי זיינה עלי"¹⁹ – לכבוש לבו של המלך ע"י נשיאת חן בעיניו, וא"כ, גם ע"פ שו"ע הי' די בכך שמרדכי בראש כל היהודים יצומו להצלחת שליחותה של אסתר, ואילו אסתר עצמה צריכה להשתדל לישא חן אצל המלך בדרך הטבע, ופשיטא, שלא לצום ג' ימים!

ולהעיר: בשלמא לאחרי שנכתבה המגילה, למדים אנו מסיפור המגילה שהנהגה צריכה להיות למעלה מדרך הטבע כו'. אבל השאלה היא על הנהגתם של מרדכי ואסתר גופא.

והמענה לזה: כשם שהגזירה לא היתה ע"פ טבע, כך גם הישועה לא באה מצד הטבע. הישועה באה ע"י תשובה, וא' מעניני התשובה הוא תענית²⁰. ואם "כל היהודים הנמצאים בשושן" מתענים, הרי (ישנו איסור על היחיד לפרוש מזה²¹, ובמילא ברור ש) גם אני ונערותי אצום כן²². אלא מאי, עי"ז יתמעט החן, ו"לא סמכינן אניסא"²³, אלא יש צורך לפעול גם בלבושי הטבע – הרי, כיון שהעשי' בדרך הטבע אינה אלא לבוש, ולא סיבתה של ההצלה, לא נוגע כ"כ הלבוש. אם הסיבה – חזיון בקיום התורה ומצוות – תהי' מספיקה די', הרי גם על ידי לבוש חלש יושיט המלך לאסתר את שרביט הזהב²⁴ – שזה הי' התחלת ביטול הגזירה.

אלא, שמצד ההעלם והסתר שבזמן הגלות, היו הן הגזירה והן ההצלה מלוכשים בלבושי הטבע [אם

(19) ע"ז כה, א.

(20) ראה רמב"ם הל' תעניות פ"א ה"ב. שם רפ"ה.

(21) ראה תענית יא, א. טושו"ע או"ח סו"ס תקעד.

(22) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 192 הערה 40.

(23) פסחים סד, ב.

(24) ראה אסתר ד, יא. ה, ב.

(12) סוכה כט, א.

(13) ירמ"י יו"ד, ב.

(14) שמואל-א טז, ז.

(15) בהבא לקמן – ראה גם לקו"ש ח"א ע' 175. וש"נ.

(16) אסתר ד, טז.

(17) ראה ראב"ע אסתר שם.

(18) או"ח סו"ס תקעא.

1 כי אחשוורוש עצמו מודע לכך שבדרך הטבע – ע"פ חוקי המדינה – אין מקום להצלה, שכן, "כתב אשר
2 נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב"²⁵, וכיחד עם זה, מצוה הוא "להשיב את
3 הספרים"²⁶; אבל הסיבות האמיתיות היו – תורה ומצוות. העובדא ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע" –
4 הביאה את הגזירה, והתענית ועשיית תשובה – ביטלו את הגזירה.

5 ג. ולא עוד אלא שכל זה מסופר במגילת אסתר – שבה לא נתפרש שמו של הקב"ה²⁷:
6 ענין זה שבכל מגילת אסתר לא נתפרש שמו של הקב"ה – מורה על ההעלם וההסתר של זמן הגלות,
7 כך, שכאשר "קוראים את כל המגילה", לא מוצאים – טוענים עיני בשר – "שמו של הקב"ה" גם לא
8 פעם אחת!

9 נמצינו למדים, שגם בזמן כזה אין מצבם של בני" תלוי בחוקי הטבע, אלא בקיום התורה ומצוות,
10 שלכן: כאשר "נהנו מסעודתו של אותו רשע" – נתהפך ממצב טבעי הכי בטוח לגזירה הכי איומה ר"ל,
11 מעומק רום לעומק תחת; וכיצד נעשה ביטולה של גזירה הכי איומה זו – דוקא ע"י עמידה במסירת-נפש
12 על היותם "יהודים"²⁸, "כל הכופר בע"ז נקרא יהודי"²⁹, שאז, נעשה ביטול הגזירה גם בניגוד לחוקי
13 המדינה ש"כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתום בטבעת המלך אין להשיב" (כנ"ל ס"ב), ולא עוד אלא
14 ש"ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"³⁰, "כי נפל פחד היהודים עליהם"³¹.

15 ד. מגילה זו חוזרים וקוראים בכל שנה ושנה, בהקדמת הברכה "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם
16 בזמן הזה" – ללמדנו הוראה כיצד צריכה להיות הנהגתם של בני" בכל מקום ובכל זמן, כולל ובמיוחד
17 בזמנינו זה³²:

18 ישנם הטוענים שהאמצעי העיקרי לקיומו של עם ישראל בזמן הגלות הוא – דרכים דיפלומטיות
19 ושאר דרכים טבעיות. הכל הוא "משחק פוליטי" – אומרים הם – בגלל "פוליטיקה" נקלענו לצרה,
20 ו"הפה שאסר הוא הפה שהתיר"... – שבאמצעות "פוליטיקה" ניחלץ ממנה.

21 צריכים לדעת, איפוא, שקיומם של בני" מעולם לא הי' תלוי ב"דיפלומטיא", ומעולם לא היתה לגויים
22 דעה ובעלות על יהודים. הבעה"ב היחידי על יהודים הוא הקב"ה, כמ"ש³³ "כי לי בני ישראל עבדים
23 עבדי הם", "ולא עבדים לעבדים"³⁴. ובמילא הדרך היחידה לקיומם של בני" היא (לא דרכים טבעיות,
24 נסיעה למקום מסויים כדי לדבר עם פב"פ, ושאר פעולות ע"פ שכל אנושי, אלא) הדרך שניתנה ע"י
25 הקב"ה – דרך המלך, מלכו של עולם – דרך התורה ומצוות. וכאשר הולכים בדרך זו, הנה, גם כאשר
26 עושים בדרך הטבע איזו פעולה שתהי' בלבד, מהפכים את הגזירה מן הקצה אל הקצה.

27 בני" אינם קשורים עם דרכי הטבע, אלא עם הקב"ה שהוא בורא הטבע וקובע את חוקי הטבע, והקשר
28 של בני" עם הקב"ה – "ואתם הדבקים בה' אלקיכם", שע"ז דוקא "חיים כולכם היום"³⁵ – הוא ע"י
29 התורה, "תורת חיים", שעל ידה מתקשרים בני" עם "אלקים חיים"³⁶, ישראל אורייתא וקוב"ה כולא
30 חד³⁷.

31 ואז – "אתם נצבים היום כולכם גו"³⁸, "קיימים ועומדים"³⁹, גם במצב כזה שלאומות העולם לא
32 היתה בו תקומה (כדרשת חז"ל⁴⁰), שכן, קיומם של בני" שונה הוא מקיומם של כל שאר האומות שהוא
33 לפי חוקי הטבע, ואילו בני" אינם קשורים עם הטבע. הקשר שלנו הוא אך ורק בתומ"צ.

(25) שם ח, ה.

(26) שם, ה.

(27) ראה גם לקו"ש ח"ו ע' 190. וש"נ.

(28) ראה תו"א מג"א צו, א. צט, ב.

(29) מגילה יג, רע"א.

(30) אסתר ט, א.

(31) שם ח, יז.

(32) הבא לקמן – קשור אולי למגעים הפוליטיים שהתנהלו

(33) בהר כה, נה.

(34) קידושין כב, ב. וש"נ.

(35) ואתחנן ד, ד.

(36) ראה אבות דר"ג ספל"ד.

(37) ראה זח"ג עג, א.

(38) ר"פ נצבים.

(39) "היום יום" כה אלול. וראה לקו"ש חכ"ט ע' 173,

ובהנסמן שם.

(40) ראה תנחומא ר"פ נצבים.

בין בני" לאוה"ע בעקבות מבצע סיני (המו"ל).

1 ולכן, כאשר מגיעה ר"ל עת צרה או גזירה, אין אנו צריכים לסמוך על דיפלומטיא והשתדלות אצל
2 אומות העולם, כיון שלא עי"ז הוא הקיום שלנו. צריכים לפשפש במעשים⁴¹, לתקן את החסר ולהתחזק
3 בקיום התומ"צ, ואזי עוזרת גם ההשתדלות שע"פ טבע, גם במצב שבדרך הטבע אין סיכוי להחליץ ממנו.
4 אין להתיירא, איפוא, מפני מצבם של בני"י כפי שנראה לנו בעיני בשר ע"פ חוקי הטבע. התפקיד שלנו
5 הוא להתחזק בתומ"צ, ואז, בכל לבוש (איזה שיהי) שיעשו בגשמיות, תתלבש ההצלה הניסית שלמעלה
6 מטבע.

7 ה. אמנם, בענין זה יכול להיות בלבול מב' סוגי אנשים:
8 ישנם כאלה שמלכתחילה אינם הולכים בדרך התורה, כי אם בדרכם שלהם, אבל אעפ"כ, באותה מדה
9 שאין בהם תועלת, גם היוזק אין מהם.

10 אבל יש מי ש"בשם ישראל יכונה"⁴², ומתנהג כמו שומר תומ"צ, ומ"מ, בבוא "עת צרה ליעקב"⁴³,
11 טוען הוא שכיצד תבוא הצלתם של ישראל – ע"י גוי!

12 ובכן: לא די בכך שהוא עצמו כופר בתורה שאומרת שקיומם של בני"י, "חיים כולכם היום", הוא
13 עי"ז ש"אתם הדבקים בה' אלקיכם" – ה"ה גם מסית ומדיח יהודים אחרים, ומקלקל את פעולתם של
14 אותם יהודים שעומדים ומכריזים שהסיבה לכך ש"אין שלום", היא, בגלל שחסר בקיום התומ"צ, ואילו
15 הוא טוען: "אין בכך כלום" ("דאָס מאַכט ניט אויס"), ובכל אופן יכולים לדחות זאת לזמן מאוחר יותר,
16 ואילו עכשיו צריכים להשתדל לישא-חן בעיני אחשורוש ובעיני שבעת השרים היושבים ראשונה במלכות,
17 ואז, "שלום יהי' לכם"⁴⁴ – בה בשעה שירמיהו הנביא מהלך ומכריז ("גייט אַרום און שרייט") ש"אין
18 שלום"⁴⁵ כל זמן שעובדים "עבודה זרה"!!!

19 – והרי ב"עבודה זרה" נכלל גם ענין ה"שיתוף"⁴⁶, כלומר, אף שמודה שהקב"ה הוא הבעה"ב, אלא
20 טוען שיש עוד "שותף" (ענין פלוני או איש פלוני) שגם לו יש "דעה" לקבוע מה יארע עם בני"י – הנה
21 אצל בני"י נחשב ענין השיתוף ל"עבודה זרה" כמו הכחשת מציאותו ית' לגמרי!

22 ובכן, גם בנוגע להמבלבלים הנ"ל יש לימוד והוראה מסיפור המגילה:

23 דבר ברור הוא שבסופו של דבר "ריוח והצלה יעמוד ליהודים"⁴⁷, "דידן נצח"⁴⁸, אלא, שישנם אלה
24 המסייעים לכך עי"ז שיעוררו את בני"י להוסיף בעניני התומ"צ, וישנם אלה שמפריעים לכך באמרם שיש
25 לנקוט דרכים פוליטיות וכו'.

26 ויש להוסיף, שאלה שמגדילים לעשות בהביאם הוכחה לדבריהם שצריכים להשתדל בדרכי הטבע
27 מהשתדלותה של אסתר אצל אחשורוש – הרי, נוסף על הכפירה בכל ענין הקיום של עם ישראל, הם
28 גם "מגלים פנים בתורה שלא כהלכה"⁴⁹, שמפרשים את הסיפור של מגילת אסתר היפך האמת, שהרי,
29 כאמור, פעולתם הראשונה של מרדכי ואסתר – מרדכי בתור שר במלכות אחשורוש ואסתר בתור אשתו
30 של המלך, "אחות יש לנו בבית המלך"⁵⁰ – היתה: "לך כנוס את כל היהודים" כדי להוסיף בעניני תומ"צ,
31 ועד לאופן של תענית שפוגעת בבריאות הגוף – פעולה כזו שבעיניו של גוי אין בה תועלת כלל, ובפרט
32 בה בשעה שצריכים לעסוק בדיפלומטיא!!!

33 ו. וזוהי ההוראה שלמדים מה"ימים ההם" בנוגע ל"זמן הזה":

34 כשם ש"ימים ההם" החליטו בני"י ש"אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים"⁵¹, ואצלו צריכים
35 לפעול ביטול הגזירה, וכתוצאה מזה, לא באה הגזירה לידי פועל, שהרי עוד לפני בוא התאריך שהי'

חי"ח ע' 197 ואילך. סה"מ מלוקט ח"א ע' נב ואילך). וש"נ.

(47) אסתר ד, יד.

(48) ויק"ר פכ"ד, ג.

(49) ראה אבות פ"ג מי"א.

(50) ראה מגילה טו, ב.

(51) ע"פ לשון חז"ל – סוטה בסופה (וגירסת הע"י).

(41) ראה ברכות ה, א.

(42) ישע"י מד, ה.

(43) ירמ"י ל, ז.

(44) ע"פ נציבים כט, יח.

(45) ירמ"י ו, יד. ח, יא.

(46) ראה ד"ה מים רבים דש"פ תולדות שנה זו פ"ג (תו"מ)

1 כתוב באגרות הראשונות, הגיעו כבר האגרות השניות באופן ד"ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה
2 בשונאיהם",
3 כך גם "בזמן הזה", כאשר בני עומדים בתנועה של התעוררות לתומ"צ ותשובה, וצועקים "שמע
4 ישראל" להקב"ה לברו (ולא באופן של "שיתוף") – אזי גם בפעולה קלה מבטלים כל גזירה מעיקרה,
5 שלא חלה מלכתחילה, ולא עוד אלא ש"גדול מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות"⁵², ועד
6 ש"רבים מעמי הארץ מתייהדים", היינו, שלא זו בלבד שלא נגרע מאומה מעניני יהדות, אלא אדרבה,
7 "מעמי הארץ", מלעו"ז, ניתוסף כח וחוזק ותוקף בעניני קדושה.
8 ועל זה נאמר⁵³ "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם" – שכל זמן
9 שיהודים נמצאים בעולם והעולם הוא במעמדו ומצבו ("עולם איז עולם"), הנה זו היא הדרך שיהודים
10 יתקלצו מכל עניני גזירות, ולא זו בלבד שהגזירה לא תזיק להם, אלא אדרבה, שכתוצאה מהגזירה יתוסף
11 עוד יו"ט אצל יהודים, ולא עוד אלא יו"ט שחוגגים אותו בשמחה גדולה ביותר, כמארז"ל⁵⁴ "חייב איניש
12 לבסומי בפוריא עד דלא ידע", באופן נעלה יותר מהשמחה דהימים טובים פסח שבועות וסוכות.
13 ויש להוסיף, שענין זה הוא בידו של כל אחד מישראל – שהוא "עולם מלא"⁵⁵ – שכאשר מתקשר
14 עם הקב"ה ע"י תורה עבודה וגמ"ח, פועל הוא להפוך את כל הענינים שבחלקו בעולם לטוב הנראה
15 והנגלה, ובכח זה פועל גם שתהפך הגזירה בכל העולם כולו, ו"ליהודים היתה אורה ושמחה וששון
16 ויקר"⁵⁶.

* * *

17 ז. הוראה זו – שבני אינם נתונים תחת הטבע – היא לא רק בנוגע לכלל ישראל, אלא גם בנוגע
18 לכל יחיד.
19 יהודי צריך לזכור שכל הענינים שיש לו, תלויים ובאים מהקב"ה בעצמו, שאינו מוגבל ח"ו בחוקי
20 הטבע.
21 הן אמת שצריך להיות "בכל אשר תעשה"⁵⁷, ובעשי' זו מתלבשת ה"וברכך ה' אלקיך"⁵⁷, מ"מ, העשי'
22 אינה אלא לבוש, ואילו העיקר הוא – ברכתו של הקב"ה, הבאה עי"ז שמתקשרים אתו ע"י לימוד התורה
23 וקיום המצוות⁵⁸. וכאשר ישנו העיקר – באה גם ההצלחה באיזה לבוש שלא יהי'.
24 ח. עפ"ז יובן מ"ש בירושלמי⁵⁹ "שמאמין בחי העולמים וזורע" (הוא "זורע" לפי "שמאמין" וסומך
25 על הקב"ה שתהי' הצמיחה).
26 ולכאורה אינו מובן: היכן מתבטאת כאן האמונה? אפילו כופרים, להבדיל, שאינם מאמינים בהקב"ה,
27 גם זורעים, כיון שמטבע הדברים שע"י זריעה באה צמיחה?
28 והביאור בזה – שהיא הנותנת – שהחידוש באמונה של יהודי הוא שישנה גם בנוגע לדבר טבעי:
29 "אמונה" ביחס לענין של נס, שרואים נס גלוי ומאמינים – יש גם אצל גוי, להבדיל, כפי שמצינו
30 בנוגע ליצי"מ, שבתחילה אמר פרעה "לא ידעתי את ה'"⁶⁰, אך בראותו אותות ומופתים הודה והכריז
31 "ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים"⁶¹;
32 החידוש באמונה של יהודי הוא, איפוא, שאפילו כשמדובר אודות זריעה – דבר כזה שהאדם עצמו
33 רואה במוחש שאינו קשור, לכאורה, עם אמונה ובטחון בהקב"ה, בראותו שגם אצל אחרים שאין להם

(58) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 188. תו"מ ח"ה ע' 70. וש"נ.
(59) הובא בתוד"ה אמונת – שבת לא, א. וראה "רשימות"
חוברת סח ע' 7 ואילך. וש"נ.
(60) שמות ה, ב.
(61) וראה ט, כז.

(52) אסתר ט, ד.
(53) שם, כח.
(54) מגילה ז, ב.
(55) סנהדרין לו, סע"א (במשנה). וש"נ.
(56) אסתר ח, טז.
(57) פ' ראה טו, יח.

1 שום "עסק" עם הקב"ה, כמו השכן הגוי, ישנו ענין הזריעה והצמיחה – יודע הוא, שבתור יהודי, שונה
2 הוא מכל העולם. שכן, גם יחיד מישראל (כמו כלל ישראל) אינו נתון תחת חוקי הטבע, ולכן יודע הוא,
3 שאפילו כאשר ישנו ענין הצמיחה בכל העולם מצד חוקי הטבע, הרי אצלו, נעשה ענין הצמיחה רק ע"י
4 אמונתו ובטחונו בהקב"ה.

5 יהודי שזורע את שדהו מידי שנה בשנה, הנה בבואו לזרוע את שדהו מחדש, ליקח זרעים ו"לזרוק
6 אותם" באדמה – אינו עושה זאת בגלל "חוקי הטבע", אלא אך ורק בגלל ש"מאמין בחי העולמים"
7 שישלח את ברכתו שתהי' הצמיחה.

8 וכיון שכן, הרי קודם ש"זורק" את הזרעים באדמה, צריך להבטיח שהיחס שלו עם הקב"ה יהי' כדבעי
9 ("ער זאָל זיין מיטן אויבערשטן ווי דער אויבערשטער וויל")... כולל גם בנוגע להזריעה עצמה – לקבל
10 על עצמו שישמור את כל עניני התורה הקשורים עם "סידורא דפת"⁶², חרישה זריעה קצירה וכו'.

11 ט. כשם שהדברים אמורים אצל בעלי עסק בנוגע לענינים גשמיים – כך הוא גם אצל יושבי אוהל
12 בנוגע לעבודה הרוחנית:

13 ההצלחה האמיתית בתורה אינה נעשית ע"י כשרונות טובים וכיו"ב, אלא ע"י סייעתא דשמיא, שבאה
14 ע"י יראת שמים. שכן, היראה גורמת שהלימוד יהי' בעמל ויגיעה אמיתית, שאזי נעשה "ומצאת"⁶³,
15 הרבה יותר מבערך היגיעה, בדרך מציאה.

16 ואם חסר העיקר – לא יועילו הכשרונות והיגיעה, כיון שזהו חכמתו של הקב"ה. ולאידך גיסא, כאשר
17 ישנו העיקר – יתן לו הקב"ה הצלחה שלמעלה מהטבע.

18 י. ובפרטיות יותר:

19 גם אצל יושבי אוהל יש מקום לטעות שהיותו במעמד ומצב שלומד תורה כמה שעות בכל יום ומקיים
20 מצוות בהידור הוא לפי ש"כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"⁶⁴, ובמילא, כל מה שיתנו לו, אינו
21 מספיק לפי-ערך מעלת עבודתו...

22 – הוא יודע אמנם שישות וגאווה הו"ע בלתי-רצוי, ועז"נ⁶⁵ "ראשית גוים עמלק וגו'", אבל, הישות
23 והגאווה שיש לו – טוען הוא – אינה מגעת עדיין ל"שמינית שבשמינית"⁶⁶ לפי-ערך גודל מעלתו
24 כ"תלמיד חכם"!!!

25 ובכן, גם יושב אוהל צריך לידע שכל עבודתו אינה אלא בכחו של הקב"ה:

26 בנוגע לכללות העבודה דקיום המצוות (כולל גם מצות תלמוד תורה) – אומר הקב"ה "מי הקדימני
27 ואשלם"⁶⁷, "מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית, מי עשה לי סוכה עד שלא נתתי לו מקום וכו'"⁶⁸.

28 ויתירה מזה: גם בנוגע למלחמת היצר אמרו חז"ל⁶⁹ "יצרו של אדם – ש"כל הגדול מחבירו יצרו
29 גדול הימנו" – מתגבר עליו בכל יום. . ואלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו".

30 ולכן, כיצד מתחיל יהודי את עבודת היום – לא במנין שבחיו מה שפעל בעבודתו אתמול ושלשום
31 כו', אלא – באמירת "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמתי בחמלה כו'": גם יהודי צדיק שלומד תורה
32 ומקיים מצוות – אינו תובע בזרוע⁷⁰, כי אם, "שהחזרת בי נשמתי בחמלה", שלהיותו "מלא רחמים"⁷¹,
33 מחזיר לו הקב"ה את נשמתו, ונותן לו יום חדש לעסוק ולהצליח בלימוד התורה וקיום המצוות.

(67) איוב מא, ג.

(68) ויק"ר פכ"ז, ב. תנחומא אמור ז.

(69) סוכה נב, סע"א ואילך.

(70) ראה ברכות יז, ב.

(71) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ב. וראה סנהדרין לט, א.

(62) שבת עד, ב.

(63) מגילה ו, רע"ב.

(64) עקב ח, יז.

(65) בלק כד, כ. וראה תו"א מג"א צא, ב. ובכ"מ.

(66) ראה סוטה ה, א.

1 אפילו יהודי שהוא "צדיק גמור, עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים" (כלשון אדמו"ר הזקן בתניא⁷²),
 2 יודע ומרגיש בעצמו ש"הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו", "יש מי שאוהב"⁷³, ובמילא, גם ע"פ הטבע
 3 דתורה, הנה נוסף על הקדמת עבודת התשובה, שזהו"ע ד"וצומו עלי", צריך הוא תחילה להתקשר עם
 4 הקב"ה באופן של הודאה שלמעלה מהשכל – "מודה אני לפניך", "מודה" דייקא.

5 וכן הוא בנוגע ללימוד התורה – "ברכו בתורה תחילה"⁷⁴ – שמקדים לברך ולהודות להקב"ה על כך
 6 "שנתן לנו את תורתו", כלומר, לא שהוא עומד "לחדש תורה"... אלא שהוא מקבל מהקב"ה את תורתו,
 7 ומודה להקב"ה על כך.

8 וכמו כן בנוגע לקיום המצוות – שמקדים לברך ברכת המצוות: "אשר קדשנו במצוותיו וציונו",
 9 כלומר, זוהי מצוותו של הקב"ה, אלא שבחסדו הגדול שרצה לקדש את בניו, נתן להם את האפשרות
 10 לקיים את מצוותיו.

11 יא. זהו איפוא הלימוד וההוראה ממגילת אסתר – שכללות הנהגת בניו, הן בענינים הגשמיים והן
 12 בענינים הרוחניים, קשורה ותלויה אך ורק בהתקשרותם עם הקב"ה.
 13 וכאשר יהודי הולך בדרך זו – אזי מתבטלים כל הענינים המונעים, כך שביכלתו ללמוד תורה ולקיים
 14 המצוות בהידור מתוך מנוחה,

15 ולא עוד אלא שעי"ז פועלים גם בנוגע ל"בית המן", היינו, שגם הענינים שיש ל"המן" שליטה עליהם,
 16 עניני עוה"ז, הרי, כיון שקיום המצוות אינו אלא בדברים גשמיים דוקא, ניתנים גם הם "למרדכי היהודי",
 17 ומי הוא הנותנם – "נתן המלך אחשורוש"⁷⁵, מלכו של עולם,

18 ובפשטות – שתמורת זה ש"לרש אין כל"⁷⁶, יהי' לכאור"א מישראל "הכל", כדי שיוכל לפעול ולהצליח
 19 בקיום התומ"צ בהרחבה, כיון שיש לו ולבני ביתו הכל.

* * *

20 יב. האמור לעיל שייך גם לפרשת השבוע – "ויהי ביום השמיני":
 21 בהתחלת הפרשה מסופר שלאחרי שבעת ימי המילואים שבהם הקים משה רבינו את המשכן והקריב
 22 קרבנות כו', עדיין לא שרתה השכינה במשכן,

23 ו"כיון"⁷⁷ שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל הי' מצטער
 24 ואמר . . למשה כו' שישנו עדיין הבלבול דחטא העגל. ולכן, אף שהמשכן עומד על תילו, הקרשים
 25 והיריעות עם כל הכלים, ומשה ואהרן עמהם, אין עדיין השראת השכינה,

26 ואז אמר משה לאהרן "קח לך עגל גו'", "להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל"⁷⁸,
 27 באמרו "זה הדבר אשר צוה ה' גו' וירא אליכם כבוד ה'"⁷⁹, "ע"י קרבנותיו ועבודתו (של אהרן) תשרה
 28 שכינה בכם"⁷⁷ – כמ"ש⁸⁰ "ותצא אש מלפני ה' גו' וירא העם וירונו וגו'", בראותם שהשכינה שורה
 29 במעשה ידיהם⁷⁷.

30 יג. וביאור הענין:

31 איתא במפרשים⁸¹ שטענתם של ה"ערב רב" (שאמרו לאהרן "עשה לנו אלקים אשר ילכו לפנינו"⁸²)

(72) שם, ב ובפרש"י.

(79) שם, ו.

(80) שם, כד.

(81) ראה רמב"ן ואוה"ח עה"פ תשא לב, א. לקו"ש חכ"ד ע'

5. וש"נ.

(82) תשא שם.

(72) פל"ה (מד, סע"א ואילך).

(73) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד. ובכ"מ.

(74) נדרים פא, א. וש"נ. וראה לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.

(75) ראה אסתר ח, א"ב.

(76) שמואל-ב יב, ג.

(77) פרש"י שמיני ט, כג.

1 לא היתה ענין של כפירה במציאותו ית' לומר "אני ואפסי עוד"⁸³, כי אם, שצריך להיות – לדעתם –
 2 ממוצע בין הקב"ה לבנ"י, באמרם, איך יכול בשר-ודם להתקשר עם קדושת האלקות, בה בשעה ש"לא
 3 יראני האדם וחי"⁸⁴?! הסדר הוא – טענו הם – שהאדם צריך להתעסק בעניני העולם, ובינו להקב"ה
 4 צ"ל ממוצע, שזהו ה"עגל", להביא את בקשותיהם של בנ"י להקב"ה, ולהביא את ברכתו של הקב"ה אל
 5 המבקש.

6 וע"ד מ"ש הרמב"ם⁸⁵ בנוגע להתחלת הענין דע"ז – "לא שהם אומרים שאין שם אלקה כו", אלא
 7 טעותם היתה ש"אמרו הואיל והאלקים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם. . ראויין הם
 8 לשבחם ולפארם כו", היינו, שהכוכבים והמזלות, להיותם מחצה בשמים ומחצה בארץ ("האלב בשמים
 9 און האלב בארץ"), שהרי נמצאים בשמים ואורם מגיע עד הארץ, יכולים הם להיות "ממוצעים" שעל
 10 ידם יבואו בקשות בני האדם, ועל ידם יומשכו ההשפעות מלמעלה.

11 אמנם, כל ענינים אלה הם "אותות השמים" שעליהם נאמר⁸⁶ "אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל
 12 העמים", "לאלהות"⁸⁷;

13 אך לא כן הוא חלק ישראל, עליהם נאמר⁸⁸ "כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו", ובמילא, כל זמן
 14 שלא נתקנח לגמרי ("מ'האָט נאָך ניט אָפגעווישט אינגאַנצן") הרושם דחטא העגל, לא היתה יכולה להיות
 15 השראת השכינה בישראל.

16 וענין זה נפעל ביום השמיני ע"י הקרבת העגל – שכאשר אותו עגל שרצו לעשותו ממוצע, נעשה
 17 קרבן לה', היינו, שנתבטל מלהיות מציאות בפ"ע, ונשרף לשם קדושה, אזי נתקנח לגמרי הרושם דחטא
 18 העגל, ושרתה השכינה בישראל – בהמשכן, ועל ידו – בכל אחד ואחד מישראל, כמ"ש⁸⁹ "ועשו לי
 19 מקדש ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד⁹⁰.

20 יד. ומזה מובן הלימוד וההוראה בעבודת האדם בנוגע להמקדש הפנימי שבתוך כל אחד ואחד
 21 מישראל – שישנו (לא רק בזמן הבית, אלא) גם לאחר החורבן, בזמן הגלות, שלכן נחשבת מצות עשיית
 22 המקדש למצוה תמידית, גם כאשר אין אפשרות לקיים המצוה כפשוטה⁹¹:
 23 משכן וכליו – מורה על כללות העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות: מצוות, שהם מקיפים⁹² –
 24 הם בדוגמת יריעות המשכן⁹³, ולימוד התורה, "ותורתך בתוך מעי"⁹⁴ – הוא בדוגמת הכלים⁹³.

25 והנה, יתכן מצב שיש ליהודי משכן וכליו, וגם משה ואהרן – היהודי עצמו שלומד תורה (ענינו של
 26 משה) ומתפלל (ענינו של אהרן)⁹⁵, אבל, ביחד עם זה, יש לו "מחשבת חוץ", שבצאתו לעסוק בעניני
 27 העולם אינו יכול להיות בהתאחדות והתקשרות עם הקב"ה.

28 ביכלתו לעבוד את ה' בשעת התפלה, בשעת לימוד התורה, בשעת קיום המצוות; אבל באכילתו
 29 ובשתייתו, בעסקו במסחר – חושב הוא – "ככל⁹⁶ הגוים בית ישראל"..."שכן, איך אפשר לדרוש מיהודי
 30 להיות "גוי קדוש"⁹⁷, "גוי אחד בארץ"⁹⁸, באותה שעה שנמצא בארץ הגשמית והחומרית, "עס איז צו
 31 הויך אפילו פאַר אַ אידן"..."

(92) ראה תניא ספ"ה.

(93) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות בנין מקדש (דרמ"צ פה, א ואילך). ובכ"מ.

(94) תהלים מ, ט. וראה תניא שם.

(95) ראה לקו"ת ר"פ מסעי. ובכ"מ.

(96) ע"פ יחזקאל כה, ח (וראה פי' האוה"ח בחוקותי כו, טו).

(97) יתרו יט, ו.

(98) שמואל-ב ז, כג. ועוד.

(83) ישע"י מז, ח. צפני' ב, טו.

(84) תשא לג, כ.

(85) ריש הל' ע"ז.

(86) ואתחנן ד, יט (וראה גם לעיל סוס"א).

(87) פרש"י עה"פ – ע"פ ע"ז נה, א.

(88) האזינו לב, ט.

(89) תרומה כה, ח.

(90) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(91) ראה גם לקו"ש חל"ו ע' 128.

1 ובכן, כל זמן שלא מסירים לגמרי מחשבה כזו – יש אצלו "עגל" ... מציאות בפ"ע, שכן, בעסקו
 2 בעניני העולם הרי הוא לא אותו מציאות כמו שהוא ("ער איז ניט אָט דאָס וואָס ער איז") בשעת התפלה
 3 והתורה, בחשבו שבשעה זו צריך לממוצע, כיון שמצד עצמו אינו יכול להיות בדביקות והתקשרות עם
 4 אלקות. ובמילא, גם אם יש לו משכן וכלים וקרבות – לא יכולה להיות אצלו השראת השכינה!
 5 וכדי שתהי' אצלו השראת השכינה, צריך הוא איפוא לבטל לגמרי ה"מחשבת חוץ" ע"ד אפשרות של
 6 העדר הדביקות וההתקשרות עם אלקות במצבים מסויימים,
 7 ולידע נאמנה ש"בכל דרכיך דעהו"⁹⁹: לא רק בשעת התפלה, לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם
 8 "בכל דרכיך", "במאכלו ובמשקו". ובמשאו ובמתנו" (כלשון הרמב"ם¹⁰⁰), גם בענינים אלה "דעהו"
 9 – "דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם"¹⁰¹,
 10 גם בשעת אכילתו ושתייתו אינו שוכח ש"בנים אתם לה' אלקיכם"¹⁰², וגם בעת המסחר אינו עושה
 11 "עבודה זרה" מהשכל, הרגש והכח שלו, לומר "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", בידעו ש"ה'
 12 אלקיך הוא הנותן לך כח גו"¹⁰³, ובמילא, "אין עוד מלבדו"¹⁰⁴,
 13 ואז נעשית אצלו השראת השכינה – שכל עניניו ("בכל דרכיך") נעשים דירה לו ית' בדוגמת הדירה
 14 דהמשכן ומקדש, כך, שגם אכילתו ושתייתו, בימות החול ("א' פשוט'ן וואָרעמעס אין אַ מיטן וואָך"),
 15 היא באופן ש"שולחנו של אדם מכפר עליו" כמו ש"בזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר עליו"¹⁰⁵, וגם
 16 ביציאתו לרשות הרבים, "וואו ער גייט און וואו ער שטייט" – "ה' צלך על יד ימינך"¹⁰⁶, כך, שכל
 17 עשיותיו, גם בענינים הגשמיים, הם באופן ששכינה שורה במעשה ידיו, ובמילא שורה בהם הברכה,
 18 להסיר את כל המניעות והעיכובים, ולהמשיך ברכה והצלחה כפשוטה, בבני חיי ומזוני רויחי.

* * *

19 טו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא כו'.

* * *

20 טז. [לאחרי המאמר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
 21 בהתוועדות דפורים (שהיתה בין פורים לשושן פורים) שנת תרצ"ו – שאז היתה הקביעות כמו בשנה
 22 זו, תענית אסתר מוקדם (ביום חמישי), ופורים ביום ראשון – סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁰⁷:
 23 בשנת תרע"ט היתה הקביעות כמו בשנה זו: ביום ה' – תענית אסתר מוקדם, וביום א' – פורים. אחר
 24 התענית הלך כ"ק מו"ח אדמו"ר עם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, שהי' חלוש מפני התענית, ואמר
 25 לו אביו: "דערמאָן עפעס" (תזכיר משהו). כ"ק מו"ח אדמו"ר התבונן, והתחיל לספר שעלה בזכרונו מה
 26 ששמע בשנת תרנ"ו, אחר התנאים שלו, אודות פורים שנת תקמ"ז,
 27 – באותו קיץ (תרנ"ו) שהה כ"ק אדמו"ר נ"ע בנאות דשא, ומזמן לזמן (כמה פעמים בשבוע) הי'
 28 נוסע לליובאוויטש, ובא' מהנסיעות שנסע גם הרז"א (אחיו של כ"ק אדמו"ר נ"ע), וע"פ הוראת כ"ק
 29 אדמו"ר נ"ע הצטרף גם כ"ק מו"ח אדמו"ר לנסיעה, ביקש כ"ק אדמו"ר נ"ע מאחיו הרז"א לספר עוה"פ
 30 מה ששמע מהר' נחום, בנו של אדמו"ר האמצעי, ששמע מר' פינחס רייזעס (שהי' מזקני החסידים של
 31 אדמו"ר הזקן, בעל התניא) אודות פורים שנת תקמ"ז, אחר הבר-מצוה של אדמו"ר האמצעי,
 32 ממלא-מקומו של אדמו"ר הזקן.

(104) ואתחנן ד, לה.

(105) סוף חגיגה.

(106) תהלים קכא, ה.

(107) שיחת פורים תרצ"ו ס"ז (סה"ש תרצ"ו ע' 127 ואילך).

וש"נ.

(99) משלי ג, ו. וראה רמב"ם ה' דעות ספ"ג.

(100) שם רפ"ה.

(101) דברי-הימים א, כח, ט.

(102) פ' ראה יד, א.

(103) עקב ח, יח.

1 יז. וזה דבר הסיפור שסיפר ר' פינחס לר' נחום, ור' נחום להרוז"א – ובשנת תרנ"ו סיפרו הרוז"א לכ"ק
 2 אדנ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, וכ"ק מו"ח אדמו"ר הזכירו לאביו בשנת תרע"ט – מה שאירע בפורים
 3 תקמ"ז, שגם אז היתה אותה הקביעות בימי השבוע:
 4 ביום השבת אמר אדמו"ר הזקן מאמר ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק, וביאר ש"עמלק" בגימטריא
 5 "ברזל" 108 ובגימטריא "ספק" 109, וענינו – כמ"ש 110 "אשר קרך", מלשון קרירות, עד שיכול להיות שיטיל
 6 ספק אם העבודה היא עבודה.
 7 ביום ראשון, פורים, אמר אדמו"ר הזקן מאמר ד"ה חייב איניש לבסומי בפוריא, והביא הפסוק 111
 8 "בלילה ההוא נדדה שנת המלך", "מלכו של עולם" 112, וביאר הענין דאור אין סוף (להבין ענין או"ס),
 9 שהוא אור ולא שפע, וכיון שאור מעין המאור, לא שייך להיות ממנו בריאת העולמות, ולכן הוצרך להיות
 10 ענין הצמצום, ועז"נ 113 "בראשית ברא אלקים", שהצמצום (ענינו של שם אלקים) הוא "בראשית",
 11 "בשביל ישראל שנקראו ראשית" 114 (שהרי ישראל עלו במחשבה 115). אמנם, כאשר ישנו ענין השינה
 12 למעלה, לא ניכר מעלתן של ישראל, וזהו"ע ש"נדדה שנת המלך", שלא יהי' ענין השינה כו'.
 13 יח. והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר (בהתוועדות דפורים תרצ"ו) לספר, שכאשר הזכיר סיפור זה לאביו
 14 בשנת תרע"ט בעת הליכתם ביום חמישי אחר התענית – נענה אביו כ"ק אדנ"ע ואמר 116:
 15 א"כ, צריכים לומר "נייע חסידות", כלומר, לא המאמר שהתכוון לומר... והוסיף לאמר: אויף שבת...
 16 וועלן זיין שיינע אורחים...
 17 ואכן, ביום השבת אמר גם כ"ק אדנ"ע מאמר... ד"ה 117 זכור את אשר עשה לך עמלק, ובפורים, מאמר
 18 ד"ה 118 חייב איניש לבסומי בפוריא 119, ובהם נתבארו אותם ענינים שנתבארו במאמרים הנ"ל דשנת
 19 תקמ"ז...
 20 והמשיך כ"ק מו"ח אדמו"ר לספר מה שאמר אז אביו כ"ק אדנ"ע: כאשר צדיק נמצא למטה, נשמה
 21 בגוף... ורוצה לפעול בתיקונו של יהודי – ה"ז נעשה מלמטה למעלה, היינו, שע"י העבודה דנר"ן, נפש
 22 רוח נשמה, מגיע גם להתיקון דחי', ועד שמגיע גם ליחידה; משא"כ כאשר הצדיק רוצה לפעול בהיותו
 23 למעלה... – ה"ז נעשה מלמעלה למטה, היינו, שמתחיל מיחידה, חי', ולאח"ז ה"ה "מכה" גם בנר"ן.
 24 וסיים 120 כ"ק מו"ח אדמו"ר... שנמצאים עתה בזמן שישנם בלבולים, בהוסיפו, שאין הפרש אם זה
 25 באופן שמבהיל את עצמו ("מ'איז זיך אַליין מבהיל") או באופן שהענינים אכן מבלבלים. שכן, בכל
 26 אופן צודקת הטענה שישנם בלבולים... – הנה יה"ר שהשי"ת יסיר את צדקת הטענה... שלא יהיו ענינים
 27 המבלבלים...
 28 יט. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):
 29 דברי צדיקים – הן הדברים שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר מעצמו, והן מה שסיפר מדברי אביו, אבי זקנו,
 30 ולמעלה בקודש – קיימים לעד 121.
 31 והטענות שישנם ענינים המבלבלים – לא חסרים גם עכשיו, ואולי עכשיו הם ביתר שאת וביתר עוז
 32 מכמו שהיו בעבר.

רבה, כשמידי פעם נפסק קולו בהתפרצות של בכי (המו"ל).

(117) נדפס בסה"מ עטר"ת ע' רפט ואילך.

(118) נדפס שם ע' רצט ואילך.

(119) יש לציין, שמלבד המאמר ד"ה חייב איניש לבסומי

בפוריא שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א לפני שיחה זו – הוסיף כ"ק

אדמו"ר שליט"א ואמר גם מאמר (כעין שיחה) ד"ה זכור את אשר

עשה לך עמלק (לעיל ע' 153 ואילך) – המור"ל.

(120) שיחת פורים הנ"ל ס"ט (סה"ש שם ע' 129).

(121) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע'

שלט. ח"י ע' קמו. ח"י"א ע' שכת.

(108) עם הכולל (ראה אוה"ת תצוה ע' א'חשלת. מג"א ע' רטז.

סה"מ תרכ"ז ע' קס; תסז).

(109) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סק"ח.

סה"מ עזר"ת ע' קפב. עטר"ת ע' רצד. תש"ט ע' 40; 65. ועוד.

(110) תצא כה, יח ובפרש"י.

(111) אסתר ו, א.

(112) יל"ש עה"פ (רמז תתנד).

(113) בראשית א, א.

(114) פרש"י עה"פ.

(115) ב"ר פ"א, ד.

(116) מכאן ואילך דיבר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתרגשות

- 1 וכיון שכן, בודאי... – במכ"ש וק"ו – שבקשתו של צדיק, "צדיק יסוד עולם"¹²², שהשי"ת יסיר את
 2 צדקת הטענות ע"ד הענינים המבלבלים... – בתקפה עומדת גם עתה!
 3 ומהעצות לזה – ענין השמחה, כי בכחה של שמחה – כל שמחה איזה שתהי', אפילו שמחת המועדים
 4 ("מועדים לשמחה"), ועאכו"כ שמחת פורים שהיא למעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא ידע" – לבטל
 5 כל הענינים המבלבלים, כל הענינים של מיצרים וגבולים, מדידות והגבלות,
 6 ובמילא יהי' אז הענין ד"ענני במרחב י"ה"¹²³,
 7 – כולל גם שנעשה "השם שלם"¹²⁴, ע"י העבודה ד"זכור את אשר עשה לך עמלק"¹²⁵, "מחה אמחה
 8 את זכר עמלק"¹²⁶, "יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק"¹²⁷ (שעי"ז מתבטל ההעלם והכיסוי די"ה, שזהו"ע
 9 "כס י"ה"¹²⁸) –
 10 ויומשך בכל הפרטים ד"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" כפי שהם בעניני האדם, במשך כל השנה.

* * *

- 11 כ. בהמשך¹²⁹ להמדובר לעיל (בהמאמר¹³⁰) בנוגע להענין ד"חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע
 12 כו" – יש להוסיף, שהענין ד"עד דלא ידע", שפירושו שלא להיות מונח בהדעת שלו ("מען זאל ניט
 13 ליגן אין דעם אייגענעם דעת"), קשור עם כללות הענין דטבילה במקוה¹³¹:
 14 בסוף הלכות מקוואות כותב הרמב"ם: "הטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן . . . ואעפ"כ רמז יש
 15 בדבר . . . לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות . . . (עי"ז ש)הביא נפשו במי
 16 הדעת הטהור", היינו, שטבילה במקוה פירושה שהאדם אינו מונח בהדעת שלו (שמצד עצמו יכול להיות
 17 באופן של "דעות הרעות"), אלא אדרבה, מבטל דעתו ומטבילה ב"מי הדעת הטהור", ועי"ז נטהר
 18 מהדעות הבלתי-רצויות.
 19 ויומתק יותר ע"פ המבואר בספרים¹³² ש"טבילה" אותיות "הביטל", היינו, שהטבילה ב"מי הדעת
 20 הטהור" היא באופן שמבטל את הדעה שלו – "עד דלא ידע".
 21 והענין בזה¹³³:
 22 הדין בטבילה הוא¹³⁴ – שצריך לכסות את כל גופו, אפילו שערותיו¹³⁵, במים, ואם לאו לא עלתה לו
 23 טבילה. וכך גם בטבילה ברוחניות, ב"מי הדעת הטהור" – שצריך שיהי' כולו מכוסה ב"מי הדעת", עד
 24 שלא ירגיש את מציאותו כלל לאיזה מציאות בפני עצמו.
 25 וענין זה מרומז בטבילה במים – שמציאותו נעשית בדוגמת המציאות דנבראים שבים, שיוודעים
 26 שנמצאים הם "במקום חיותם"¹³⁶, ו"כיון שעולין ליבשה מיד מתים"¹³⁷, וכך מתחיל הוא להרגיש ש"מי
 27 הדעת הטהור" הוא "מקום חיותנו", כך, שלא תתכן מציאות של פרישה ל"מקום מיתתנו", ח"ו, בפועל
 28 ממש.

(130) ד"ה זכור פ"ב (לעיל ע' 154 ואילך).
 (131) אולי שייך ענין זה למ"ש בפרשת השבוע (שמיני יא,
 לו) "אך מעין ובור מקוה מים גו" (המור"ל).
 (132) ראה סידור (עם דא"ח) בכוונת המקוה בסופו (קנט,
 סע"ד).
 (133) ראה גם תר"מ ח"ח ע' 163. וש"נ.
 (134) רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ז.
 (135) כפי שלמדים ממ"ש "ורחץ את כל בשרו, את הטפל
 לבשרו, וזהו שער" (עירובין ד, ב).
 (136) ראה ברכות סא, ב.
 (137) ע"ז ג, סע"ב.

(122) משלי יו"ד, כה.
 (123) תהלים קיח, ה.
 (124) פרש"י ס"פ בשלה.
 (125) תצא כה, יז.
 (126) בשלה יז, יד.
 (127) שם, טו.
 (128) ראה תר"א תצוה פג, ב. ובכ"מ.
 (129) תוכן (חלק מ)שיחה זו (עד סוסכ"ב) – הוגה ע"י כ"ק
 אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1277 ואילך.
 במהדורא זו באה השיחה בשלימותה כפי שנערכה ע"פ סרט-
 הקלטה.

1 וכללות הענין הוא – שבעיני בשר (שמסתכלים מלמטה למעלה) נראית מציאות המטה ל"יש",
 2 והעבודה היא לבטל מציאות זו, היינו, לעשות מה"יש" – "אין", שזהו ענין הביטול, היינו, ביטול
 3 מציאותו בתור מציאות נברא, להיות כל מציאותו אך ורק המציאות של ה"ניצוץ בורא" שישנו בכל אחד
 4 מישראל¹³⁸.

5 כא. והנה, בדין הטבילה יש הפרש אם טובל את עצמו במים מכונסים, או שטובל את עצמו במי
 6 מעיין¹³⁹:

7 בטבילה במים מכונסים – צריך שיעור של מ' סאה. משא"כ בטבילה במי מעיין, היינו, מים המחוברים
 8 למקורם, אין שיעור לכמות המים, ומטהרים בכל שהוא, אפי' בטיפה אחת – בתנאי שתהא הטיפה מכסה
 9 את כל גופו.

10 – ובאמת, הנה במחשבה עיונית אפשר לצייר שיטבול את כל גופו בטיפה אחת, שהרי אין צריך
 11 שיעור לכמות המים שיכסו את כל גופו, ולזאת, הואיל וגם טיפה אחת היא איזה כמות של מים, הרי
 12 אפשר למשוך את הטיפה שתהי' דקה מאד ("אויסציעהן די טיפה זייער דין") עד שתכסה את כל גופו
 13 (גם אם גופו גדול כגופו של עוג מלך הבשן...), ואם טיפה זו היא מי מעיין – נטהר גם בכל שהוא.

14 וההוראה מזה בעבודת האדם – בהמשך לדברי הרמב"ם בנוגע לטבילה ב"מי הדעת הטהור":
 15 יכול אדם לטעון, שכיון שאינו בעל שכל גדול, ומצד כמה סיבות אין לו הכחות והאפשרויות ללמוד
 16 שכל עמוק לארכו ולרחבו (לטבול נפשו במי הדעת הטהור) – כיצד יוכל ליטהר מטומאתו, ממעמד
 17 ומצב ד"עיר¹⁴⁰ פרא אדם יולד"?

18 והמענה לזה – שישנה העצה לטבול ב"מי מעיין" שמטהר בכל שהוא, אפילו בטיפה אחת:
 19 מבלי הבט על קטנות שכלו – הרי, להיותו מסוג ה"מדבר" שמעלתו היא מעלת השכל, יש לו מטבע
 20 תולדתו לכל-הפחות טיפה אחת של שכל,

21 – ולאמיתו של דבר, גם מי שהוא בעל שכל גדול, הרי מצד קוצר המשיג ועומק המושג, אין לו
 22 כי אם טיפה אחת בלבד –

23 וכיון שכן, הרי, אם רק ישקיע טיפת שכלו ויכוון לבטל מציאותו ולהיות כל גופו עולה ב"מי הדעת"
 24 שהם בדוגמת "מעיין", אשר ללא הפסק קשורים ומחוברים הם בקשר גלוי¹⁴¹ עם מקורם, "מקור מים
 25 חיים" (כדברי הנביא¹⁴² שהקב"ה אומר "אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב גו' בארות נשברים אשר לא
 26 יכילו המים") – אזי גם על ידי טיפה אחת של "מים חיים" יטהר אפילו מטומאת מת, אבי אבות הטומאה
 27 (כיון שהטהרה מבטלת את ה"דעות הרעות", ענין החטא, שעל ידו באה מיתה לעולם),

28 ועד שיעמוד בהציור ד"לפני הוי' תטהרו"¹⁴³, ויוכל להכנס למקדש ה' ולהקריב קרבן לה', ויוכל לא
 29 רק ליגע בקודש, אלא גם לאכול קודש – מאותם הקדשים שיכולים לאכול אפילו ישראלים, כולל גם
 30 נשיהם ובעדיהם.

31 כב. וביאור הענין ד"מי מעיין" ברוחניות – בנוגע ל"מי הדעת הטהור":
 32 "מים" – קאי על תורה¹⁴⁴. והחילוק בין מים מכונסים למי מעיין בתורה גופא – שגליא דתורה נקראת
 33 "מים מכונסים", לפי שהתורה נתלבשה בשכל אנושי וכו', עד ששייך שילמוד תורה ויהי' נפרד ממקורו,
 34 משא"כ פנימיות התורה נקראת "מי מעיין", שמחוברים תמיד במקורם (באופן גלוי), שהרי המדובר
 35 בפנימיות התורה הוא בעיני אלקות וכו'¹⁴⁵.

מצד כח הפועל שישנו בנפעל.

(142) ירמ' ב, יג.

(143) אחרי טז, ל.

(144) ראה תענית ז, א. ב"ק יז, א. תניא פ"ד.

(145) ראה גם שיחת ש"פ תשא ס"כ (לעיל ע' 108). וש"נ.

(138) ראה סה"מ תשי"ז ע' 115, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שם.

(139) ראה תו"מ ח"ב ע' 118 ואילך. וש"נ.

(140) איוב יא, יב.

(141) לא רק קשר נעלם, שהרי קשר נעלם ישנו בכל הענינים,

1 וזהו ש"מי מעיין" מטהרים בכל שהוא – דכאשר לומד פנימיות התורה, הנה גם אם הלימוד וההשגה
2 הוא רק משהו, מ"מ, בכח פנימיות התורה לטהר את האדם גם בכל שהוא. אבל, דרוש לזה תנאי – אשר
3 בטיפה זו יתכסה כל גופו, היינו, אשר כל ענינו במשך כל היום יהיו מתאימים ללימוד פנימיות התורה
4 שלמד והשיג ("אלע זיינע ענינים זאָלן זיין דורכגעדרונגען מיט די חסידות וואָס ער האָט געלערנט").
5 ואזי הנה גם אם השגתו קטנה היא, בכחה לטהר אותו.

6 כג. ובפרטיות יותר:

7 הקשר והחיבור של שכל האדם (אפילו טיפה אחת של שכל) עם אלקות, "מקור מים חיים", צריך
8 להיות באופן שלא יהי' בזה שום הפסק ע"י שאר עניניו – אכילה ושתי', טיול או עניני מסחר,
9 ויתירה מזה – אפילו לא הפסק ע"י "לימוד התורה"... – שכן, יתכן לפעמים שלימוד התורה יהי'
10 באופן של הפסק עמוק יותר מאשר ההפסק שע"י ההתעסקות בעניני מסחר, כי:
11 בלכתו לעסוק במסחר – זקוק הוא להשגחה פרטית של הקב"ה, ויודע שההצלחה בעסקיו תלוי'
12 בברכותיו של הקב"ה;

13 משא"כ בשעה שלומד תורה – הרי, בידעו ש"לא בשמים היא"¹⁴⁶, והקב"ה "קא חיך ואמר נצחוני
14 בני נצחוני"¹⁴⁷ – יכול לבוא אליו היצה"ר ולטעון: עכשיו יכול הנך להניח את "נותן התורה" במקומו,
15 ברקיע השביעי... להתנתק ממנו ח"ו (שהרי התורה "לא בשמים היא"), ולהשאר לבדך עם ה"סוגיא"
16 שהנך לומד, וכאן אתה הוא "בעל-הבית" במלוא מובן המלה ("א' פולער בעה"ב")!...

17 ובמילא, עלול הוא לשכוח על "נותן התורה" ולחשוב ש"אני ואפסי עוד" – שאינו זקוק ל"השגחה
18 פרטית", ואינו זקוק לברכותיו של הקב"ה, ולא עוד אלא שבנוגע ללימוד התורה לא יועילו ברכותיו של
19 הקב"ה – טוען היצה"ר – שהרי מפורש בגמרא¹⁴⁸ "יגעת ולא מצאת, אל תאמין", ולאידך, "לא יגעת
20 ומצאת, אל תאמין", וא"כ, כאשר יתייגע בלימוד התורה – בודאי יבין, ללא צורך בברכת ה', ואם לא
21 יתייגע – גם ברכת ה' לא תועיל, וא"כ, טוען היצה"ר, מהו הצורך בענינים של יראת שמים, "ברכו
22 בתורה תחילה"?!...

23 וזהו טעם ההכרח שבלימוד פנימיות התורה – שבה מודגש החיבור עם הקב"ה נותן התורה באופן
24 גלוי (כנ"ל),

25 ומה גם שלימוד פנימיות התורה הוא באופן שאף שתורה "לא בשמים היא", מ"מ, אין לחדש בה
26 חידושים, כידוע¹⁴⁹ הרמז במ"ש¹⁵⁰ "אשר יעשה פסל ומסכה גו' ושם בסתר גו'", שהמחדש חידושים
27 בפנימיות התורה, ה"ז כמו שלוקח "פסל ומסכה" ושם "בסתר", בנסתר דתורה¹⁵¹,

28 ולא עוד אלא שלימוד פנימיות התורה פועל שגם הלימוד דגליא שבתורה הוא באופן שניכר בו
29 החיבור עם הקב"ה נותן התורה, וכאמור, שחיבור זה הוא במשך כל היום כולו ללא הפסק כלל, שכל
30 הענינים שבמשך כל היום מתאימים וחדורים בלימוד פנימיות התורה – שזהו תוכן הענין שהטיפה אחת
31 ד"מי מעיין" מכסה את כל גופו.

32 כד. ומזה למדים הוראה בעבודה בכל יום ויום:

33 ישנם הטוענים: בשלמא בפורים – מובן שצריכים להיות בתנועה של מסירות נפש ("עד דלא ידע").
34 בשבת ויו"ט – צריכים להקדיש את כל היום כולו לעבודת ה'. ואפילו בימי החול – הנה בשעת התפילה,
35 לימוד התורה וקיום המצוות, יכולים להפנות את מלוא תשומת-הלב והריכוז ("צוטרָאָגן זיך") לענינים

המלך שער עולם התורה ס"פ סט (מ, סע"ג).

150) תבוא כז, טו. – כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר: אינני רוצה
לפרש התיבה הראשונה שבפסוק (היפך הברכה).
151) ראה גם תר"מ ח"ח ס"ע 98 ואילך. וש"נ.

146) נצבים ל, יב. וראה ב"מ נט, ב.

147) ב"מ שם.

148) מגילה ו, רע"ב.

149) ראה זח"ג קכו, סע"ב ואילך. ובנצו"ז שם אות א. עמק

1 שלמעלה מהעולם; אבל לאחרי זה, בשאר שעות היום, כשמוכרחים להתמסר לענינים של עוה"ז הגשמי,
2 אין אפשרות – טוענים הם – לשמור על הקשר והחיבור עם ה"מקור מים חיים".

3 והמענה לזה – נלמד גם הוא מענין הטבילה:

4 פעולת הטבילה היא (לא רק בשעה שהאדם מכוסה במים, אלא) גם לאחרי שהאדם יוצא מחוץ למים,
5 דאף שבחיזוניות לא נעשה שום שינוי בגוף האדם, רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, שלאחר שיצא מן המים
6 נראה באותו אופן ממש כמו שהי' קודם טבילתו במים, הרי החילוק הוא שקודם הטבילה הי' טמא,
7 ועתה, לאחר הטבילה – טהור הוא ("כיון שטבל טהור, ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר"¹⁵²), ובמילא,
8 כל פעולותיו ועשיותיו הם בטהרה.

9 ודוגמתו בענין הטבילה ברוחניות, "במי הדעת הטהור" בעבודה דכל יום ויום – שפעולת הטהרה
10 ע"י הקשר והחיבור עם ה"מקור מים חיים" שב"טבילה" ב"מעין", נמשכת בכל היום כולו, כך, שגם
11 אם אנוס הוא ואין ביכלתו ליקח יותר מטיפה אחת, עליו להשתדל שטיפה אחת זו תקיף את כל גופו,
12 מקדקדו ועד כף רגלו, שאז תהי' הטהרה בשלימות, וילך לבטח דרכו – גם בעניני העולם – באופן
13 ששום דבר לא יבלבל אותו מהתקשרותו עם אלקות.

14 ולא עוד אלא שע"ז יתוסף בהמשכת ברכותיו של הקב"ה גם בעניניו הגשמיים שיהיו בהצלחה
15 יתירה:

16 במצב של העדר הטהרה (ללא הטבילה ב"מי הדעת הטהור") – הרי, אף שגם אז ישנה השראת
17 השכינה בישראל, כמ"ש¹⁵³ "השוכן אתם בתוך טומאתם", מ"מ, אין זה בגילוי;

18 אבל במצב של טהרה – השראת השכינה היא בגילוי, ובמילא ניתוסף ברכותיו של הקב"ה גם
19 בענינים הגשמיים, שיהיו כולם מתוך מנוחה ובלי דאגות ובלבולים,

20 ע"ד ובדוגמת מעמדם ומצבם של בני" בזמן הבית (שהשכינה היתה שורה בישראל בגילוי) – "איש
21 תחת גפנו ותחת תאנתו"¹⁵⁴,

22 ויתירה מזה – ע"ד המעמד ומצב בבית המקדש, ש"לא נמצא פסול כו' בלחם הפנים"¹⁵⁵, ו"נס גדול
23 הי' נעשה בלחם הפנים, סילוקו כסידורו (כשמסלקין אותו עדיין הוא חם), שנאמר¹⁵⁶ לשום לחם חום
24 ביום הלקחו"¹⁵⁷, ו"נשתלחה ברכה כו' בלחם הפנים וכל כהן שמגיעו כזית כו' שבע כו"¹⁵⁸, וכיו"ב,

25 ודוגמתו בכאו"א מישראל שבונה את ה"מקדש" שלו עליו נאמר "ושכנתי בתוכם" (בתוך כל אחד
26 ואחד)¹⁵⁹ – שכאשר מטהר את עצמו ע"י הטבילה ב"מי מעין" באופן שאפילו טיפה אחת מכסה את
27 כל גופו (גם אם "ענק" הוא), הרי בכל מקום שנמצא, בכל עת ובכל שעה, מהלך הוא עם "מקדש ה"
28 ושורה בו אלקות בגילוי,

29 ובמילא, אין דבר שיוכל להפריע לו בעבודתו, ו"מי יאמר לו מה תעשה", ובאותה מדה נמשכת לו
30 הצלחה גם בעניניו הגשמיים, בהמצטרך לו ולכל בני ביתו.

* * *

31 כה. האמור לעיל נוגע גם להחיוב "לבסומי בפוריא":
32 ישנם החושבים שעדיין אין יכולים להגיע לכך ("האלטן דערביי") מפני שלא שתו עדיין כמות מספקת
33 של יין או יין-שרף.

(156) שמואל-א כא, ז.

(157) יומא שם (ובפרש"י). וש"נ.

(158) שם לט, סע"א.

(159) תרומה כה, ח (וראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד).

(152) רמב"ם הל' מקוואות בסופן.

(153) אחרי טז, טז ובפרש"י.

(154) מלכיס-א ה, ה.

(155) אבות פ"ה מ"ה. יומא כא, א.

1 ובכן, גם בענין זה – כמו בענין הטבילה – לא נוגע הכמות¹⁶⁰ ;
 2 מה שנדרש הוא – שיהי' אצלו הרצון לבטל את מציאותו, שזהו השכל, טעם ודעת שלו [גם אם
 3 אליבא דאמת אין זה "שכל" כלל, אבל, כיון שאצלו ה"ז שכל טעם ודעת, ואצלו זהו ה"ראש", צריך
 4 הוא לפעול על עצמו לבטל שכלו], שזהו"ע ד"עד דלא ידע",
 5 ואז מספיקה גם טיפה אחת של יין – אם רק "טובל" בה את כל מציאותו מראשו ועד כף רגלו –
 6 כדי להגיע למעמד ומצב ד"לבסומי", ולפעול בעצמו הענין ד"ארור המן" ו"ברוך מרדכי" (לא מצד שכל
 7 טעם ודעת, אלא) מצד תנועת המסירות נפש, ולהמשיך זה על כל השנה כולה.
 8 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) גם אלה שעדיין לא אמרו לחיים כדבעי, הרי טיפה אחת מסתמא טעמו
 9 גם הם, ובמילא יכולים כולם לבוא למעמד ומצב ד"לבסומי". אלא מאי, ה"שאור שבעיסה" מעכב¹⁶¹ –
 10 יסתדרו איפוא ("זאָל מען זיך אַינקערן") עם ה"שאור שבעיסה", ואז יהי' פורים שמח!...
 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן ניגון שמח"ת].

* * *

12 כו. איתא¹⁶² בתקוני זהר (ומובא בכמה ספרים)¹⁶³ ש"יום הכפורים" הוא "כפורים" (כמו פורים), היינו,
 13 שהוא בדמיון לפורים.
 14 וא' הענינים שבהם דומה יוהכ"פ לפורים (כמדובר לעיל בהמאמר¹⁶⁴) – שכשם שפורים הוא "על שם
 15 הפור"¹⁶⁵, "פור הוא הגורל"¹⁶⁶, כך גם יוהכ"פ קשור עם ענין הגורל, כמ"ש¹⁶⁷ "ונתן אהרן על שני
 16 השעירים גורלות וגו'".
 17 ויש לבאר הלימוד וההוראה מענין הגורל דיוהכ"פ ודפורים, והחילוק שביניהם, בעבודת האדם.
 18 כז. ובהקדמה – ש"שני השעירים" דיוהכ"פ שעליהם היו הגורלות, "אחד לה' גו' אחד לעזאזל",
 19 מבטאים את החלוקה שקיימת בכל עניני העולם, שמצד עצמם יכולים להיות בא' מב' האופנים דוגמת
 20 שני השעירים שהם הפכיים זמ"ז מן הקצה אל הקצה – קדושה או להיפך.
 21 ובפרטיות יותר:
 22 לכל לראש – שיש בעולם לא רק עניני קדושה אלא גם ענינים שהם היפך הקדושה, כשם שביוהכ"פ
 23 ישנו לא רק השעיר לה' אלא גם השעיר לעזאזל, ולא עוד אלא שמציאותו של השעיר לה' אפשרית רק
 24 כשיש גם מציאותו של השעיר לעזאזל, ובסגנון דימי הפורים: "ארור המן" ו"ברוך מרדכי", היינו,
 25 שכאשר "ונשא השעיר עליו את כל עונותם (של בני") אל ארץ גזרה וגו'¹⁶⁸, שזהו"ע ד"ארור המן" –
 26 אזי נעשה "ברוך מרדכי", שהו"ע השפעת מחילה סחילה וכפרה לבנ"י באופן ד"לפני הוי' תטהרו".
 27 ויתירה מזה – שכל א' משני השעירים (ודוגמתו בכל ענין שבעולם), מצד עצמו, עומד בספק אם
 28 יהי' בא' מב' אופנים שהם מן הקצה אל הקצה: תכלית הקדושה – להיות שעיר לה', שעל ידו תהי'
 29 מחילה סליחה וכפרה לבנ"י באופן ד"לפני הוי' תטהרו", "לפני הוי'" דייקא, שזוהי דרגא שלמעלה משם
 30 הוי'¹⁶⁹, "דלא אתרמיז באות וקוצא כלל" (כלשון הזהר¹⁷⁰), או להיפך ח"ו – "לשלח אותו לעזאזל
 31 המדברה"¹⁷¹, "ונשא השעיר עליו את כל עונותם (של בני") אל ארץ גזרה וגו'".

164) ד"ה חייב איניש פ"ז (לעיל ס"ע 148 ואילך).

165) אסתר ט, כו.

166) שם ג, ז.

167) אחרי טז, ח.

168) שם, כב.

169) ראה לקו"ת אחרי כו, ג. כת, ד. ובכ"מ.

170) ראה זח"ג יא, א. רנו, ב. לקו"ת שם כו, ג.

171) אחרי שם, יו"ד.

160) ראה גם מכתב כ"ג אדר-שני שנה זו (אג"ק ח"ד ריש ע' תקיט): "וכמדובר בהתוועדות הפורים דשנה זו כו".

161) ראה ברכות יז, א.

162) תוכן שיחה זו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1278 ואילך. במהדורא זו באה השיחה בשלימותה כפי שנערכה ע"פ סרט הקלטה.

163) תקו"ז תכ"א (נו, ב). וראה תו"א מג"א צב, ד. צה, ד.

קכא, א. ובכ"מ.

1 וענין זה נקבע בהשגחה פרטית – ככל עניני העולם שהם בהשגחה פרטית¹⁷², ובנדו"ד, נקבע ענין
2 זה שהוא מן הקצה אל הקצה – ע"י ה"גורל", שהו"ע שלמעלה מהשגת האדם, למעלה מטעם ודעת,
3 כמ"ש¹⁷³ "בחקיק יוטל את הגורל ומה' כל משפטו".

4 ונקודת הענין בעבודת האדם – שיהודי מתקשר עם דרגא שלמעלה מטעם ודעת, ולמעלה גם מרצון
5 [כולל גם למעלה מטעם ודעת דתורה ולמעלה מהרצון דמצוות – שמשם הוא הכח לענין התשובה
6 שפועל מחילה וסליחה וכפרה (על החסרון בעניני התומ"צ) ללא חשבונות] – ע"י תנועת המסירת-נפש
7 שלמעלה מטעם ודעת, שעל ידה מגיע בבחי' הגורל ש"מה' כל משפטו", והוא הקובע שהעולה בימין
8 ישאר לעולם בקודש פנימה (ופשיטא שלילת האפשרות של הליכה לעזאזל ח"ו), ועד להדרגא הכי
9 נעלית ד"לפני הוי' תטהרו".

10 אלא, שבענין ה"גורל" גופא (התקשרותו של יהודי עם דרגא שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מרצון,
11 ע"י המס"נ) ישנם ב' אופנים: כפי שהוא ביום הכפורים, וכפי שהוא בפורים, כדלקמן.

12 כח. ובהקדם החילוק שבין יוהכ"פ לפורים – אע"פ שיום הכפורים הוא כפורים:
13 ביוהכ"פ – ישנו החיוב "ועניתם את נפשותיכם"¹⁷⁴, ולא רק עינוי מאכילה ושתי', אלא עינוי מכל
14 הענינים – חמשה עינויים¹⁷⁵, כולל גם נעילת הסנדל, היינו, שהעינוי מקיף את האדם מקדקדו ועד כף
15 רגלו.

16 משא"כ בפורים – יש חיוב של "משתה ושמחה"¹⁷⁶ ע"י אכילה ושתי' דוקא, כולל גם "משלוח מנות
17 איש לרעהו" (נוסף על "מתנות לאביונים")¹⁷⁶, שצ"ל מיני אוכלים שיכולים לאוכלם מיד¹⁷⁷, ולא עוד
18 אלא שכל זה צ"ל באופן של ריבוי דוקא, כפס"ד הרמב"ם¹⁷⁸ (הובא גם בשו"ע¹⁷⁹) "וכל המרבה לשלוח
19 לריעים משובח".

20 והענין בזה – דלכאורה אינו מובן: בשלמא בנוגע ל"מתנות לאביונים", "מוטב לאדם להרבות
21 במתנות לאביונים. . שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים וכו'"¹⁸⁰, היינו, שיש בזה
22 המעלה של צדקה, אבל בנוגע ל"משלוח מנות איש לרעהו", מה ירויה בכך שירבה במשלוח מנות לרעיו
23 באופן שאין בזה מעלת הצדקה? אלא – שפורים הוא הקצה ההפכי מהעינוי דיוהכ"פ, ולכן, בניגוד
24 להעינוי דיוהכ"פ שהוא באופן של ריבוי, עינוי בכל הענינים השייכים לכל חלקי הגוף, נקבע החיוב
25 דאכילה ושתי' בפורים ג"כ באופן של ריבוי דוקא.

26 ולמרות החילוק שביניהם (שביוהכ"פ צ"ל עינוי דוקא, ובפורים אכילה ושתי' דוקא) – קשורים שניהם
27 עם ענין ה"גורל", שהו"ע שלמעלה מטעם ודעת, היינו, שגם האכילה ושתי' דפורים קשורה עם ענין
28 ה"גורל" שלמעלה מטעם ודעת, כמו העינוי דיוהכ"פ.

29 כט. ולכאורה אינו מובן: כיון ש"גורל" הו"ע נעלה ביותר שלמעלה מטעם ודעת – מה שייך זה
30 לאכילה ושתי' דפורים שעל ידה יגיעו לדרגא שלמעלה מטעם ודעת? !
31 והביאור בזה:

32 כיון שהקב"ה הוא עצם הטוב, ומטבע הטוב להיטיב¹⁸¹ – רצונו שתהיי' ההשפעה לבנ"י (לא רק ע"פ
33 טעם ודעת, שאז יש מקום לעשות חשבון אם אכן ראוי יהודי זה לקבל את ברכתו של הקב"ה, או

177 (ט"ז או"ח סתרצ"ה סק"ד, מג"א שם סק"א.

178 הל' מגילה פ"ב הט"ו.

179 (וראה גם שם רס"א בהגהה: "מצוה

להרבות בסעודת פורים").

180 רמב"ם שם הי"ז.

181 נסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 בהערה.

172 (ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סקע"ט

ואילך. ושי"נ.

173 משלי טז, לג.

174 אמור כג, לב.

175 יומא רפ"ח ובפרש"י.

176 אסתר ט, כב.

1 שלפעמים אינו ראוי לכך, אלא) באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מחשבון. שכן, בכחם של בני
2 להתקשר ולהגיע למקום ודרגה שלמעלה מטעם ודעת, ולמעלה גם מרצון כו' – ע"י תנועת המסירת-נפש
3 (כנ"ל סכ"ז).

4 כיצד פועלים זאת?

5 על זה ניתן – אומר הקב"ה – יום בשנה, שבו רואים שיהודי נמצא בתנועה של מסירת-נפש שלמעלה
6 מטעם ודעת ("עד דלא ידע") לא רק בנוגע לנשמתו בלבד, ומתוך עינוי הגוף (כביוהכ"פ), אלא באופן
7 שיכול ליתן להגוף אכילה ושתי', ולהראות, שהאכילה ושתי' גופא (לא זו בלבד שאינה פועלת הגשמה
8 וגסות הגוף ("עס מאכט ניט דעם גוף גרעבער") בשייכותו לענינים גשמיים, אלא אדרבה) מסייעת
9 לעבודה דמסירת-נפש וחדורה בהמס"נ. שלכן, גם האכילה ושתי' היא באופן של ריבוי (ע"ד ובדוגמת
10 תנועת הבל"ג דמס"נ).

11 וכאשר יהודי פועל בהענינים הגשמיים להעמידם בציור של מסירת-נפש – בכחו וביכלתו להגיע
12 לדרגה כזו שאלי' מגיע (ע"י החמשה עינויים) בתפלת נעילה דיוהכ"פ!

13 ל. וזהו החידוש דפורים לגבי יוהכ"פ – שאותם ענינים שפועלים ביוהכ"פ ע"י תענית ועינויים,
14 פועלים בפורים ע"י "משתה ושמחה":

15 ביוהכ"פ – משאירים את הענינים הגשמיים למוצאי יוהכ"פ, ואילו במשך כל המערת-לעת דיוהכ"פ
16 עצמו נמצאים במעמד ומצב ש"דומין למלאכים"¹⁸².

17 משא"כ בפורים – צ"ל אכילה ושתי' גשמיים דוקא, ועי"ז דוקא באים למעמד ומצב שלמעלה מטעם
18 ודעת, כמארז"ל "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע", היינו, שהמעמד ומצב ד"עד דלא ידע"
19 נעשה ע"י יין ("להשתכר ביין"¹⁸³) גשמי דוקא,

20 – מצינו בגמרא ב"ב¹⁸⁴ בנוגע ל"מתי מדבר" ש"דמי כמאן דמיסבמי" ("כשתווי יין"), אבל שם הי'
21 זה כתוצאה מענינים רוחניים¹⁸⁵, משא"כ "לבסומי בפוריא", כיון שנס פורים הי' ע"י יין ("במשתה
22 היין"¹⁸⁶), הרי גם החיוב "לבסומי" הוא ביין דוקא –

23 והיין הגשמי הוא הוא "המשמח אלקים ואנשים"¹⁸⁷ – שפועל "עד דלא ידע" למטה ("אנשים"),
24 ופועל גם ה"לא ידע" למעלה ("אלקים"), שתהי' ההמשכה העליונה ממקום ודרגה שלמעלה מהדעת
25 דתורה ומצוות, שזהו המקום והדרגה שמשם נמשכת התשובה דיוהכ"פ שפועלת מחילה וסליחה וכפרה
26 ללא חשבונות (כנ"ל סכ"ז), אלא שבפורים פועלים זאת ע"י קו השמחה, "לבסומי בפוריא", ע"י יין
27 גשמי "המשמח אלקים ואנשים".

28 לא. וענין זה מהוה לימוד והוראה על כל השנה כולה:

29 ובהקדם הפירוש ד"אחת בשנה" שנאמר ביוהכ"פ¹⁸⁸ – שהענין ד"אחת" צריך להיות נמשך "בשנה":
30 "אחת" – מורה על המס"נ דבנ"י להקב"ה, כי הקב"ה נקרא "אחד", וכנסת ישראל – כלה – שמאחדת
31 עם ה"אחד", נקראת "אחת"¹⁸⁹. וענין זה ("אחת") צריך להיות נמשך על כל השנה כולה ("בשנה").

32 וכן הוא בפורים – שגם הוא יום אחד בשנה – שכל הענינים שפועלים בו, יש להמשיכם על כל
33 השנה כולה.

34 ונקודת הדברים – שתנועת המס"נ ("עד דלא ידע") נמשכת על כל השנה כולה לפעול את הענין
35 ד"ארור המן" (שלילת הענינים הבלתי-רצויים) ו"בורן מרדכי", ולא רק בענינים הרוחניים אלא גם
36 בענינים הגשמיים, באכילה ושתי', ובהעסק בעניני העולם,

182 (186) אסתר ז, ב.

183 (187) ס' שופטים ט, יג.

184 (188) ס"פ תצוה. אחרי טז, לד.

185 (189) ראה לקו"ת שה"ש לח, ב. ובכ"מ.

182 (182) שו"ע אדה"ו או"ח סתרי" ס"ט. סתרי"ט ס"ט.

183 (183) פרש"י מגילה שבעה ע"ה 54.

184 (184) עג, סע"ב (ובפרש"י).

185 (185) ראה פי' עץ יוסף וענף יוסף לע"י שם.

1 ובפשטות – שאין לחשוב שהעסק בעניני העולם מכריח להתנתק ("אפרייסן זיך"), ח"ו, מעניני
 2 קדושה, תורה ומצוותי, אלא אדרבה, גם בעת העסק בעניני העולם חדור הוא בתנועת המס"נ להקב"ה,
 3 ועי"ז פועלים גם בנוגע להמשכת ברכותיו של הקב"ה בכל המצטרך במשך כל השנה כולה – שתהי'
 4 באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.
 5 לב. ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם ב"משלוח מנות איש לרעהו" כפי שנמשך בכל השנה כולה:
 6 איתא במדרש¹⁹⁰ – והובא בפרש"י במסכת שבת¹⁹¹ בפירוש מארוז"ל "דעלך סני לחברך לא תעביד",
 7 ש"חברך" קאי על הקב"ה – "רעך ורע אביך אל תעזוב¹⁹², רעך זה הקב"ה".
 8 ועפ"ז יש לפרש גם "משלוח מנות איש לרעהו" – שיהודי שולח לרעהו זה הקב"ה, ואז שולח גם
 9 הקב"ה ליהודי:
 10 יהודי שולח להקב"ה מהענינים שלו (של האדם) שאליהם זקוק הקב"ה – עניני תורה ומצוות,
 11 שעליהם אמרו חז"ל¹⁹³ "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ובמילא, צריכים "לשלוח" אותם להקב"ה
 12 מלמטה;
 13 והקב"ה שולח ליהודי מהענינים שלו (של הקב"ה) שאליהם זקוק האדם – עניני פרנסה, שהרי "לי
 14 הכסף ולי הזהב נאום ה'¹⁹⁴, והקב"ה הוא "זן ומפרנס לכול", "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
 15 והרחבה"¹⁹⁵.
 16 ועל זה אמרו "כל המרבה לשלוח לריעים משובח" – שכאשר יהודי מרבה ב"משלוח מנות" מלמטה
 17 למעלה ע"י עניני התומ"צ, אזי מקיים גם הקב"ה את המצוה של "משלוח מנות" – ליתן ליהודי כל
 18 המצטרך לו – בריבוי מופלג,
 19 וכל זה – בהוספה על החיוב ד"מתנות לאביונים", היינו, שגם כאשר בני"י אינם במעמד ומצב של
 20 "אביונים" הן ברוחניות, "אין עני אלא בדעת"¹⁹⁶, והן בגשמיות, בכל המצטרך להם [נוכמ"ש¹⁹⁷ "אפס
 21 כי לא יהי' בך אביון", והרי גם אז יהי' החיוב דקיום התומ"צ, שזהו"ע המשלוח דבנ"י להקב"ה, ובמילא
 22 גם המשלוח דהקב"ה לבנ"י] – מוסיף הקב"ה ונותן להם בריבוי ובשפע גדול בכמות,
 23 וגם באיכות – כמרומוז בהדיוק ד"מנות", דבר המוכן לאכילה ללא טירחא – ע"ד מארוז"ל ביומא¹⁹⁸
 24 בנוגע ל"לחם מן השמים"¹⁹⁹ שירד לצדיקים "על פתח אהליהם" באופן המוכן לאכילה, ללא צורך
 25 ב"טחנו בריחים גו' ובשלו בפרור"²⁰⁰,
 26 ובפשטות – שהקב"ה נותן לכל אחד ואחת מישראל במשך כל השנה כולה "משלוח מנות", בכל
 27 המצטרך להם למטה מעשרה טפחים, בריבוי מופלג, ללא העלמות והסתרים וללא טירחא, כך, שישנה
 28 מנוחת הנפש ומנוחת הגוף לנהל אורח-חיים הראוי ליהודי ("לעבן אַ לעבן ווי אַ איד דאַרף לעבן") –
 29 לעשות לו ית' דירה בתחתונים²⁰¹.

* * *

30 לג. כנהוג בפורים מכמה שנים²⁰² – יערכו עתה "מגבית" לקופה שמיועדת עבור ענינים מיוחדים
 31 ומסויימים.

(197) פ' ראה טו, ד.

(198) עה, א.

(199) בשלח טז, ד.

(200) בהעלותך יא, ח.

(201) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר

פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(202) ראה גם שיחת פורים דאשתקד ס"מ (ת"ומ חט"ז ע' 161

ואילך). וש"נ.

(190) שמו"ר רפכ"ז.

(191) לא, א – ד"ה דעלך.

(192) משלי כז, יו"ד.

(193) ברכות לג, ב. וש"נ. פרש"י עקב יו"ד, יב.

(194) חגי ב, ת. וראה קידושין בסופה.

(195) נוסח ברכת המזון.

(196) ראה כתובות סה, סע"א. נדרים מא, רע"א. זח"ג רעג,

רע"ב.

- 1 והעיקר – כבכל המגביות שנערכות כאן, שאין להוטים ("מ'איז ניט פאַרקאָכט") בעניני פירסום –
 2 שכאור"א יתן כפי נדבת לכו,
 3 – לכו דייקא, אשר גם כאשר "אני ישנה", "בגלותא", "לבי ער"²⁰³, ובמילא, יתן סכומים גדולים –
 4 ואילו את שמו – הנה כל הרוצה ירשום את שמו במקום (פתקא) בפ"ע, כדי להזכירו על הציון, אבל
 5 לא לקשר ב' הענינים יחדיו, כדי שלא יתערבו ענינים של פניות וישות כו'.
 6 ולהעיר, שכיון שזהו מנהג שנקבע מכמה שנים, ה"ז בכלל "מנהג ישראל תורה היא"²⁰⁴, וכיון
 7 שה"מנהג" בכל עניני תורה הוא ש"מעלין בקודש"²⁰⁵ – צריך כאור"א להוסיף וליתן יותר ממה שנתן
 8 בשנים שלפנ"ז.
 9 וגם אם ישנו יוצא מן הכלל שלא השתתף במגבית דשנה שעברה – יצייר לעצמו כמה הי' נותן לפני
 10 ב' שנים, שעל זה הי' צריך להוסיף בשנה שעברה, ויתן – באופן ד"וצויתי את ברכתי גו' לשלש
 11 השנים"²⁰⁶ – כמה פעמים ככה!
 12 וכל זה – מתוך שמחה, שאז נותנים סכום גדול יותר, ובטוב לבב יותר ("עס טוט-באַנק ווייניקער..."),
 13 וביתר הצלחה.
 14 וכדי להוסיף בהשמחה – ינגנו גם ניגון שמח.
 15 [ניגנו "והריקותי לכם ברכה". אח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי אנו עמך". במהלך
 16 הניגונים הורה לכו"כ מהמסובים, ובפרט האורחים, לומר "לחיים". אח"כ התחיל לנגן ניגון התוועדות].
- * * *
- 17 לד. מאמר (כעין שיחה) ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק.
 18 אח"כ צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון ה"בינוני".
- * * *
- 19 לה. בנוגע²⁰⁷ להשייכות דנשי ישראל לנס פורים²⁰⁸ – אף שלשון הגמרא²⁰⁹ הוא "נשים חייבות במקרא
 20 מגילה שאף הן היו באותו הנס", כהלשון בנוגע לחנוכה, "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו
 21 הנס"²¹⁰, "דלשון שאף הן משמע שהן טפלות"²¹¹ – הרי, כללות סיפור המעשה במגילה מדגיש את
 22 השייכות של הנס לאסתר דוקא, וכמ"ש²¹² "ותכתוב אסתר המלכה וגו'".
 23 ועד כדי כך, שמצינו בדרושי חסידות²¹³ בנוגע ל"הנהגת אסתר שעשתה הכל מעצמה בלי עצת
 24 מרדכי".
 25 והענין בזה – דלכאורה אינו מובן: השם "אסתר", ע"ש "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא"²¹⁴,
 26 מורה על מעמד ומצב שלא ברור מה צריכים לעשות ומה לא צריכים לעשות כו'. וא"כ, במצב כזה בודאי
 27 היתה אסתר צריכה לשאול ולברר דעתו של מרדכי, ולא לעשות הכל מעצמה? – כמבואר שם. שלהיותה
 28 "עקרת הבית", "כל עניני הנהגת עולם שייך אצלה, ובעלה מרדכי. . בטח בה לב בעלה²¹⁵ שבודאי לא
 29 תעשה דבר שלא כהוגן ח"ו, ולכן עשתה בעצמה כו'".

163 ואילך). וש"נ.

(209 מגילה ד, א.

(210 שבת כג, א.

(211 תור"ה שאף הן – מגילה שם.

(212 אסתר ט, כט.

(213 תו"א מג"א צג, ד.

(214 וילך לא, יח. וראה חולין קלט, ב.

(215 משלי לא, יא.

(203 שה"ש ה, ב. וראה זח"צ ג, א. שהש"ר עה"פ.

(204 ראה תור"ה נפסל – מנחות כ, ב. שו"ע אדה"ז או"ח

סו"ס קפ. סתלב"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.

(205 ברכות כח, א. וש"נ.

(206 בהר כה, כא.

(207 תוכן שיחה זו – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס

בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1279 ואילך. במהדורא זו באה השיחה

בשלימותה כפי שנערכה ע"פ סרט-הקלטה.

(208 ראה גם שיחת פורים דאשתקד סמ"א (תו"מ חט"ז ע'

1 וההוראה מזה בזמנינו, כשנמצאים במעמד ומצב ד"הסתר אסתיר פני", בחושך גדול ביותר דזמן
2 הגלות – שישנם ענינים אשר נשי ישראל צריכות לעשות על דעת עצמן, ואדרבה, הבעל צריך לעשות
3 כדעת האשה (בענינים ההם).

4 לו. ביאור הדברים²¹⁶:

5 ישנם ענינים בהנהגת הבית, אשר הבעל – להיות שהוא מבחוץ להנהגת הבית – חושב שזהו נוגע
6 להחזקת הבית (קיום הבית, שלום בית) ולחינוך הבנים והבנות, ומשום זה הוא מוותר על כמה ענינים
7 עיקריים. אמנם האשה – להיות שהיא בפנים הנהגת הבית – יודעת היא אשר אין הענינים עיקריים כלל,
8 ובכגון־דא כתיב²¹⁷ "שמע בקולה".

9 וכללות הענין בזה – שבכל הקשור להנהגת הבית צריך הבעל להתחשב עם דעתה של "עקרת הבית"
10 שעומדת בתוקף וחוזק שיש לוותר על ענינים טפלים לטובת שלימותם של הענינים העיקריים, והיא זו
11 שיודעת על מה יכולים לוותר בענינים גשמיים שבגשמיים, לטובת ענינים הרוחניים שבגשמיים, בידעה
12 שוויתור זה (לא זו בלבד שלא יפגע, אלא אדרבה) יסייע עוד יותר בשלום בית ובהרחבת הבית.

13 לו. מובן אשר לא כולם שווים בזה, אמנם, הנקודה הכללית והעיקרית בזה היא:

14 א) מהמעוות שמרוויחים להכנסת הבית, הנה ראשית דבר, צריך להקציב הסכום הדרוש לחינוך הבנים
15 והבנות בדרך התורה והמצוה [ופשוט, שאין להסתפק בלימוד של שעתיים או ארבע שעות ליום, אלא
16 כל המרבה הרי זה משובח], והנשאר יהי' לכלכלת הבית.

17 ב) צריכים להשתדל, אשר התעסקות הבעל בפרנסה תהי' באופן כזה אשר יהי' לו פנאי מספיק ללימוד
18 התורה – מספיק כנדרש עפ"י תורה ממנו, אף אשר עי"ז יתעסק פחות בעניני פרנסה. וכל המחמיר בזה
19 הרי זה משובח.

20 – אפשר אשר הבעל, להיותו מבחוץ להנהגת הבית, יטעה ויחשוב על כמה פרטי הוצאה שבבית,
21 אשר בני ביתו לא יוותרו עליהם וענינים עיקריים הם. הנה על האשה שהיא בפנים הענין, להסביר לבעלה
22 אשר ענינים טפלים המה, ולדרוש ממנו ובתוקף שלא לוותר על ענינים של תומ"צ בשביל ענינים של
23 מה בכך.

24 לח. עוד זאת צריכה האשה לדעת:

25 העצה להצלחה בעניני הנהגת הבית היא, אשר תקבע לעצמה משך זמן בכל יום, כמה רגעים
26 לכל־הפחות, להתעניין ולעזור לחברותי' בעניני יהדות, וגם בענינים גשמיים – כי הגשמיות של השני,
27 הרי אצלו רוחניות הוא. עשיית טובה וגמילות־חסד ליהודי בגשמיות, עם היותה בנוגע לעניניו הגשמיים,
28 הרי אצלו, רוחניות הוא, כיון שע"ז מקיים מצוות "ואהבת לרעך כמוך"²¹⁸, "כלל גדול בתורה"²¹⁹, שזהו
29 רוחניות שברוחניות.

30 ובשכר זה שהאשה מקדישה בכל יום רגע אחד (או יותר מזה) לעשות טובה בגשמיות ועאכו"כ
31 ברוחניות, למי שהוא מישראל, איש או אשה – אשר על כאו"א נאמר "אהבתי אתכם אמר ה'"²²⁰,
32 והבעש"ט מבאר²²¹ שהוא באופן החביבות של בן יחיד אצל הוריו – הנה בשכר זה ישלם לה הקב"ה
33 את שכרה כמה פעמים ככה, בכל הקשור להנהגת הבית.

34 לט. ויש להוסיף, שגם ענין זה שאשה בישראל צריכה להשתדל בטובתן של חברותי' – הוא
35 מההוראות של ימי הפורים:

(219) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(220) מלאכי א, ב.

(221) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סק"ז.

(216) ראה גם שיחת יו"ד שבט סמ"ד ואילך (לעיל ע' 63

ואילך). וש"נ.

(217) וירא כא, יב.

(218) קדושים יט, יח.

1 אסתר המלכה, בהיותה בבית המלכות – לא היתה חסרה דבר, לא מבעי בנוגע לענינים גשמיים, אלא
 2 גם בנוגע לעניני יהדות היתה יכולה להתנהג כרצונה, כפי שדרשו חז"ל²²² "ואת שבע הנערות וגו'²²³.
 3 . שהיתה מונה בהן ימי שבת" (שהיתה משרתת לה אחת באחד בשבת ואחת בשני בשבת ואחת בשלישי
 4 בשבת, וכן כולן, וכשהגיע יום שפחה של שבת יודעת שהיום שבת), ואם נתאפשר לה לשמור שבת
 5 וכיו"ב בשעה שרק התכוננה לבוא אל המלך – לאחר שכבר היתה מלכה של מלך המולך מהודו ועד
 6 כוש, שבע ועשרים ומאה מדינה, על אחת כמה וכמה.

7 ואעפ"כ, כאשר באו אלי' וסיפרו לה אודות גזירה שנוגעת ליהודים אחרים – העמידה את עצמה
 8 בסכנה לילך ולהשתדל עבורם!

9 – מצד השכל, לא הי' מקום להנהגתה זו, כמסופר במגילה²²⁴ שאמרה למרדכי "כל עבדי המלך גו'
 10 יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך גו' אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד מאשר יושיט
 11 לו המלך את שרביט הזהב וחי' ואני לא נקראתי לבא אל המלך זה שלושים יום", כלומר, שסר חינה
 12 בעיני המלך, כך, שהליכתה אל המלך, לא זו בלבד שלא תועיל להציל את ישראל, אלא עוד זאת, שעיי"ז
 13 תאבד גם היא.

14 אמנם, כל זה הוא מצד חשבון ע"פ שכל; אבל כשמדובר אודות ענין של הצלת בני', אין מקום
 15 לחשבון ע"פ שכל.

16 הקשר והחיבור של בני' הוא ברגש שבלב – "ואהבת לרעך כמוך" – אהבה שבלב, וכשם שאהבת
 17 עצמו היא לא מצד חשבון שכלי, כי אם מצד זה שכך הוא מרגיש, כן הוא בנוגע לכל אחד ואחת
 18 מישראל. ובמילא, כשמדובר אודות הצלת בני', אין מקום לחשבון ע"פ שכל, אלא עושים הכל, ואפילו
 19 על הספק, כדי לעזור לכל אחד ואחת מישראל.

20 ואז, עוזר הקב"ה שמתבטל הספק, וההשתדלות והעשי' הם בהצלחה – כבסיפור המגילה, שלא זו
 21 בלבד שאסתר עצמה נשארה בשלימותה, אלא שהצליחה להציל את כל בני', נוסף לכך שגם אצלה
 22 ניתוסף עילוי גם לגבי מעמדה ומצבה הקודם – כמסופר במגילה²²⁵: "ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש
 23 לאסתר המלכה את בית המן וגו'".

24 מ. וזוהי ההוראה שנלמדת מכללות סיפור המגילה בנוגע לימינו אלה, לכל המדינות ולכל הזמנים
 25 (גם בעת צרה כו') – עד כמה גדול כחה של "עקרת הבית" עוד יותר מהבעל, כנ"ל בארוכה.
 26 ובזה גופא – הן בנוגע להנהגת ביתה הפרטי, והן בנוגע לעזר וסיוע לבתים יהודיים נוספים, אשר
 27 ענין זה, לא זו בלבד שאינו גורע, אלא אדרבה, עוזר ומסייע בחזק מעמדה ופעולתה בביתה היא.

28 ועיקר העיקרים הוא – שכל עניני ביתה יהיו בהצלחה, ותגדל את בני' ובנותי', ביחד עם בעלה,
 29 לתורה לחופה ולמעשים טובים.

* * *

30 כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה שיאמרו לחיים, באמרו, שגם אלה שלא נקראו בשם לומר "לחיים" –
 31 יאמרו "לחיים". ואח"כ אמר, שאלה שעדיין לא קיימו את הענין ד"חייב איניש לבסומי", "מצוה
 32 שבגופו", שאינו יכול לצאת י"ח ע"י אחר²²⁶ – ינצלו את הרגעים האחרונים דימי הפורים בשנה זו,
 33 לעשות כן. והוסיף שיזדרזו לומר "לחיים", כיון שעומדים כבר לסיים את ההתוועדות.
 34 כ"ק אדמו"ר שליט"א שתי בעצמו כוס מלא ואח"כ התחיל לנגן הניגון "דרכך אלקינו".

המשך בעמוד מח

* * *

(225) שם ח, א.

(226) ראה גם לקו"ש חכ"א ריש ע' 492.

(222) מגילה יג, א (ובפרש"י).

(223) אסתר ב, ט.

(224) שם ד, יא.

לקוטי שיחות פרשת ויקרא כרך יב

17 רש"י שתיבת "אדם" היא מיותרת – כי הרי מצינו
18 בכ"מ⁷ שהכתוב מקדים "אדם" או "איש", ועכצ"ל
19 שכן דרך המקראות⁸. ואף שיש לחלק ולומר דשאני
20 נדו"ד שבהכתוב נאמר ג"כ (לאח"ז) "מכם" ואחד
21 מהם מיותר – אבל עפ"י⁹ היתה צ"ל הקושיא (לא
22 "אדם למה נאמר" מאחר שזהו אורחא דקרא, כ"א)
23 "מכם למה נאמר"⁹, כי רק כאשר מגיעים לתיבת
24 "מכם" מתעוררת התמי' "מכם למה נאמר" לאחרי
25 שכבר נאמר "אדם" – ומל' רש"י "אדם למה
26 נאמר" מוכח שהקושיא היא על תיבת "אדם"¹⁰.

27 ולכן צריך לפרש לכאור' כפי' המפרשים¹¹
28 שכוונתו של רש"י להקשות למה נאמר "אדם" ולא
29 "איש". וע"ז מתרץ שנקט הל' אדם ללמדנו: ש"מה
30 אדם הראשון וכו"¹².

31 אבל צלה"ב הקס"ד דצ"ל דוקא "איש" ולא
32 "אדם" – והרי שניהם רגילים בקרא¹³?

33 גם צלה"ב למה פרש"י תחלה את התיבות
34 "אדם כי יקריב" ואח"כ תיבת "אדם"¹⁴ – הלא

1 א. עה"פ¹ "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' גו",
2 מפרש רש"י לאחרי שמעתיק את התיבות "אדם כי
3 יקריב מכם": "כשיקריב, בקרבנות נדבה דבר
4 הענין"², ולכאורה ר"ל דמל' הכתוב "כי יקריב" –
5 שפירושו אס יקריב³ היינו שהקרכת הקרבן תלוי'
6 ברצונו של אדם⁴; – מוכח שהמדובר כאן (בהענין)
7 הוא בקרבנות נדבה. שהבאתם תלוי' ברצונו של
8 האדם, ולא בקרבנות שיש עליו חובה להביאם.
9 אמנם לפי"ז צלה"ב: מאחר שההוכחה היא
10 מהתיבות "כי יקריב"⁵, למה מעתיק רש"י גם את
11 התיבות "אדם . . מכם"⁶?

12 אח"כ מעתיק רש"י מן הכתוב תיבת "אדם"
13 בפ"ע, ומפרש: "למה נאמר, מה אדם הראשון לא
14 הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו, אף אתם לא
15 תקריבו מן הגזל".

16 והנה אין לומר שבהשאלה "למה נאמר" כוונת

(1) פרשתנו א, ב.

(2) ומדייק לכתוב "דיבר הענין" ולא "דיבר הכתוב" כלשון הרגיל, כי לא רק כתוב זה בלבד איירי בקרבנות נדבה, כ"א כל הענין.

(3) ברא"ם הקשה, דמנ"ל ד"כי יקריב" פירושו "אם יקריב", אולי פירושו "כאשר יקריב" שאז אין מוכרח שאיירי בקרבנות נדבה. ומה שתירץ הרא"ם, וכן מה שתירץ הגו"א – כבר הקשה ע"ז בלבוש האורה. ומה שתירץ הלבוש שהרא"י היא ממ"ש "מכם" שפירושו "מרצונכם" [ועפ"ז גם בטלה הקושיא דלהלן – למה מעתיק רש"י תיבת "מכם"] ג"כ דוחק לומר בפשט"מ, שהרי פשוטו פי' הכתוב הוא ש"מכם" נמשך לתיבת "אדם", וכאלו כתוב "אדם מכם כי יקריב", ולא ש"מכם, פירושו מכם (מתוכו – רצונו) והאדם*. ולמה לרש"י להוציא הכתוב ממשוטו. וראה לקמן הערה 12 (וראה צדה לדרך שהקשה ג"כ על הלבוש – אבל ע"פ דרך ההלכה).

וי"ל ע"פ משנ"ת (בלקו"ש ח"ד ע' 78) שממ"ש רש"י (וירא יח, טו) "כי משמש בד' לשונות אי דילמא אלא דהא" – מהסדר משמע (אף שאינו מוכרח כיון שמקדים שיש ד' לשונות) דפי' הכי פשוטו של "כי" הוא "איי" (אם), היינו שספק הוא אם יבוא הדבר, שזהו פירושו הכי פשוטו של "אם" (עיי"ש בהערות 3, 4). וגם בנדו"ד פי' הפשוטו הוא "אם (ספק) יקריב" [וראה בדבק טוב: כי משמע ספק לכן פי' בקרבנות נדבה].

(4) וראה פרש"י ביצה (כ, א); ובשל נדבה דבר הכתוב דכתיב אדם כי יקריב מכם משמע לכשירצה יקריב. וראה תו"כ עה"פ: אדם כי יקריב יכול גזירה ת"ל כי יקריב אינה אלא רשות.

(5) משא"כ לפי פי' הלבוש דלעיל הערה 3.

(6) כ"ה ברוב הדפוסים, וכן הובא במפרשים. אבל בדפוס שני וברש"י כת"י: "אדם כי יקריב – כשיקריב כו" (בלי תיבת "מכם").

(* ולהעיר מראב"ע שפי' תיבת מכם בב' האופנים. ופי' הראשון (והעיקרי) הוא כהפי' שבפנים).

(7) תשא ל, לג. לח. תזריע יג, ב. חוקת יט, יד. ועוד.

(8) וצ"ע בדבק טוב (כפי' הבי') ובכאר מים חיים (על פרש"י) שכתבו שהפי' ברש"י הוא שלא לכתוב "אדם" כלל, מטעם דפשיטא שהמצוות לאדם נאמרו ולא לבהמה (ודוחק גדול לומר שקושיא זו מתעוררת רק לפי שכתוב אח"כ "מכם", כדלקמן).

(9) ראה אוה"ח עה"פ: למה הוצרך לומר מכם. וראה גם ספורנו. ועוד.

(10) ועפ"ז מובן שאין לומר כמ"ש בדברי דוד להט"ז (הובא גם בש"ח) שקושיית רש"י "אדם למה נאמר" הוא מפני הכפל ד"אדם ו"מכם", דהי' סגי לומר "אדם כי יקריב" לחוד, או "כי יקריב מכם" לחוד [ומתרץ עפ"ז הקושיא דלקמן – למה פרש"י זה אחר הפי' על התיבות "כי יקריב" – כי קושיא זו היא מפני הכפל ד"מכם" הכתוב לאחרי "כי יקריב"] –

כי מלשון רש"י "אדם למה נאמר" לא משמע כן, כבפנים.

(11) רא"ם, גו"א ודבק טוב (כפ' הא').

(12) במשכיל לדוד כתב: הדול"ל אדם מכם כי יקריב. ולכן תירץ דאדם לא קאי על מכם. אבל אי"מ: א) הרי קושיית רש"י היא "אדם למה נאמר", ולפירושו הול"ל, (עכ"פ) "למה נאמר אדם כי יקריב מכם". (ב) גם לפי התירוק, שברש"י: מה אדם כו' קאי "אדם" על "מכם", אלא שרמז הכתוב בזה לאדה"ר, אבל אין רש"י מוציא את הכתוב מפירושו הפשוט.

(13) כמצוין בקונקורדנציה ערך אדם וערך איש. וראה גו"א (שמות כא, טז): דמאי שנא איש מאדם.

(14) ואף שגם בדבור הקודם מעתיק רש"י תיבת "אדם" – הרי אינו מפרשו (אף שמוכרח לומר שזה נוגע לפירושו שם, מ"מ מובן שזה רק מוסיף הבנה כפי' "כי יקריב". אבל לא שמפרש תיבה זו).

16 ואדרבה: מצינו כמ"פ בכתוב²⁰ (גם לפני פ' 17 ויקרא) "אדם" וכולל גם עכו"ם; ובפרט שעה"פ²¹ 18 "אדם כי ימות באהל וגו'", שעליו דרשו רז"ל 19 "אתם קרויין אדם וכו'", לא הביא רש"י דרשה זו 20 – ומוכח שלדעת רש"י בלימוד פשוט"מ אין 21 במשמעותו של "אדם" למעט את העכו"ם.

22 (ב) מהיכא ידעינן – בפשטות הכתובים 23 דפרשתנו [ובפרט את"ל ש"אדם" בא למעוטי 24 עכו"ם] שעכו"ם מביא קרבנות נדבה? – ואדרבא 25 – דין זה נלמד מריבוי מיוחד שבא בפ' שלאחרי 26 פרשתינו, וכפירוש"י להגן בפ' אמור²²: "ומיד בן נכר 27 לא תקריבו וגו'" – "אבל תמימה תקבלו מהם, לכך 28 נאמר למעלה איש איש לרבות את הנכרים 29 שנודרים נדרים ונדבות כישראל" (דמדאיצטריך 30 קרא לרבות, ש"מ שלולא ריבוי זה אין להתירם) – 31 ומכיון שכן, גם לאחר דייקנין ש"בקרבות נדבה 32 דבר הענין" אין להקשות בפסוק זידן "אדם 33 (שממעט עכו"ם) למה נאמר", כי טרם²³ ידעינן

(ב) דכתיב אדם כי יהי בעור בשרו מאי קאמרת בי' למה לא נאמר איש"י [א"מ כלל – דהרי דין נגעים הוא רק בבני" לא בעכו"ם, ולכן כתוב "אדם", משא"כ קרבנות נדבה דשייך גם בעכו"ם. 20 ראה בקונ'. ומצינו גם כן כשכתוב "אדם" (סתם). ולא רק כשכתוב "האדם" בה"א (ראה תוס' יבמות שם ד"ה ואין דקאי על כללות מין האדם. וראה אנציקלופדי תלמודית בערכו) או כשהאות שלפני משמשת במקום ה"א הידיעה (כשמנוקדת בקמץ וכיו"ב*) – וגם לא רק כשכתוב בניגוד לבהמה (שאו ישנם הסוכרים (ראה יבמות שם וברש"י. כריתות ו, ב וברש"י) שקאי על כללות מין האדם – וכמ"ש (בראשית ב, ה), "ואדם אין לעבוד את האדמה").

21 (21 חוקת יט, יד. ובפרט דשם לפני עה"פ (יג) "כל הנוגע במת בנפש אדם וגו'" דדרשו רש"י "להוציא נפש בהמה", וכאן אינו כותב "למעוטי עכו"ם".

22 (22 כב, כה.

23 ואין לומר שקושייתו היא זה גופא: מכיון שסו"ס כתב להגן (כב, יח), "איש איש גוי" המרבה עכו"ם – א"כ למה גם כאן אינו כותב במקום "אדם" – "איש" לרבות עכו"ם [ונדע מוכאן שעכו"ם נודרים נדרים ונדבות] – כי גם אם הי' כתוב "איש" לא היינו מרבים עכו"ם, כי בפשטות הראי' שם היא ממ"ש "איש איש" (ב' פעמים)** ויתירה מזו: גם זה לא כתב רש"י במקומו עה"פ "איש איש מבית ישראל וגו" אשר יקריב קרבנו וגו", ומוכח מזה שגם "איש איש" עדיין אין מוכרח שבא לרבות (את העכו"ם)***) – ובכ"מ נאמר "איש איש" ואין רש"י מפרש

(* ועפ"ז מתורצת קושיית גליון הש"ס שם מירמ"ג (לב) כ "ובישראל ובאדם" – כי שם כתוב בקמץ תחת הבי"ת. שהכוונה היא כמו "בהאדם" – מין האדם.

(** ואין להקשות דהו"ל להוסיף כאן ולכפול "איש איש" – דע"ד הפשט (וגם ע"ד הש"ס) מצינו בכ"מ דנכפלה פרשה מפני פרט אחד שניתוסף בה (ראה משפטים כג, י"ט ותשא לד, ידכו. ויתרה מזו – בפרש"י ראה יד, ז: למה נשנו כו'). (***) אבל ראה בתיב"ע שם, ובכ"מ.

1 הסדר בכתוב הוא "אדם (ואח"כ – צירופו 2 לההמשך) כי יקריב מכם"¹⁵?

3 והנה יש מפרשים¹⁶ שקושיא חדא מתורצת 4 בחברתה: קודם שמכריחין שהכתוב איירי בקרבנות 5 נדבה, הי' אפ"ל שמיירי כאן בקרבנות חובה ואשר 6 ע"כ נאמר "אדם" ולא "איש" בכדי למעט עכו"ם, 7 וכמרוז"ל¹⁷ "אדם אתם – אתם קרויים אדם ולא 8 או"ה קרויין אדם"; אבל לאחר שדייקנין מ"כ 9 יקריב" שהמדובר בקרבנות נדבה שגם עכו"ם 10 מותרים להביאם כדאי' בחולין¹⁸, הרי מתעוררת 11 הקושיא למה נאמר "אדם" דממעט לכאו' את 12 העכו"ם? (והי' מתאים יותר תואר "איש" שאינו 13 שולל עכו"ם).

14 אבל לשיטת רש"י בפי' על התורה אפ"ל כן, 15 כי¹⁹: (א) מנ"ל בפשט"מ שרק בני" קרויין "אדם"?

(15 כמו שהקשו המפרשים (וראה לעיל הערה 10).

בגו"א תירץ (וכ"ה בדבק טוב) שר"י מביא ראי' לדבריו הראשונים שבקרבן נדבה איירי – דלכאו' למה נאמר "אדם" (ולא "איש"), ומוכרח לומר שכוונת הכתוב לומר שלא תקריבו מן הגזל, וא"כ מובן שאיירי בקרבן נדבה, דאי בחובה, פשיטא שאין להקריב (היינו לפרוע חוב) מן הגזל שאינו שלו. וגם: מכיון שמקריבו לאדה"ר מוכח שאיירי בקרבן נדבה, שהרי אדה"ר לא נצטוו להקריב קרבן. אבל [נוסף לזה שלפי פירושו אין זה הכרח מספיק דמיירי בנדבה כי בפשוט"מ גם בנדבה פשוט שאין לנדב דבר שאינו שלו, וא"כ גם על זה אי"צ תיבת אדם, הרי"ן לפי הסברתו קשה עוד יותר: הו"ל להתחזיל פירושו בכיאו' תיבת "אדם", ואח"כ לפרש ש"בקרבות נדבה דבר הענין", כי הפי' דמה אדם כו' מכריח דבקרבנות נדבה דבר כו'.

במשכיל לודד (וראה גם רא"ם וחזקוני כאן. ועוד) כתב שרש"י מתרץ דלא תקשה למה לא פי' כדרשת הת"כ (עה"פ. ירושלמי שקלים פ"א ה"ד) "אדם לרבות את הגרים", לכן הקדים ש"בקרבות נדבה דבר הענין, שגם עכו"ם נודרים נדרים ונדבות (אבל ראה לקמן הערה 23. וראה לקמן סוף סעי' ב), וא"כ פשוט שאי"צ לרבות גרים. ולכן מוכרח לומר ש"אדם" בא למעט גזול (וראה ת"ת עה"פ).

אבל אפ"ל כן, כי לפרש"י בלא"כ פשוט שגרים מקריבים – ממש"נ (בא יב, מט) "תורה אחת יהי' לאזרח ולגר גוי" ופרש"י: "להשוות גר לאזרח אף לשאר מצות שבתורה".

בפי' המהירי"ק עה"ת וברע"ב כתבו שלכן הקדים רש"י לפרש "כי יקריב", כי אם הי' מדבר בקרבן חובה הבא על החטא, הי' אפ"ל שלכן נקט לשון "אדם" המורה על פחיתות (וראה מלבי"ם עה"פ. ועוד)*, אבל לאחר ש"בקרבות נדבה דבר הענין, מוכרח לפרש "אדם" באופן אחר – אבל פשוט שאין זה ע"ד הפשט.

16 דברי דוד בשם מהר"ן (הובא גם בש"ח).

17 יבמות סא, רע"א. וראה זח"ב פו, א.

18 יג, ב.

19 אבל מה שהקשה הד"ד עצמו [דא"כ בפרשת תזריע (יג,

(* אבל ראה זח"ג מח, א. לקו"ת שה"ש כה, א ש"אדם הוא שם המעלה וראה לקמן הערה 17. וראה ת"ת כאן.

קרבנות²⁹ - ולגביהם הרי אי"ז בתור חיוב וציווי,³¹
 כ"א רשות והיתר. ולכן נאמר "כי יקריב" לשון³²
 רשות המתאימה גם לקרבנות נכרים.³³
 ולזאת מעתיק רש"י גם תיבת "מכס", להדגיש³⁴
 שאי אפשר לפרש הכתוב (גם) בקרבנות נכרים –
 שהרי הדיוק "מכס" פי' מבנ"י ולא מן הנכרים³⁰.³⁶
 וא"כ מש"כ "כי יקריב" מכריח לומר ש"בקרבנות³⁷
 נדבה דבר הענין.³⁸
 אמנם עדיין יש מקום לומר שאין זה מוכרח³⁹
 לגמרי: גם כשהמדובר הוא בקרבנות הבאים⁴⁰
 "מכס", יש לדחוק (מטעם הנ"ל) שבקרבנות חובה⁴¹
 דבר הכתוב, אלא דנקט "כי יקריב" מפני שהכתוב⁴²
 מיירי גם בקרבנות "חובה" כאלו שעם היותם מסוג⁴³
 של "חובה" מ"מ אין מחויב להקריבם כ"א תלוי⁴⁴
 ברצונו – היינו שמעשה העבירה מחייבת קרבן אבל⁴⁵
 את החוטא אין לחייב להקריבו, כי המדובר הוא⁴⁶
 שחטא בקטנותו, וקטן אפילו כשהרג נפש אין⁴⁷
 מענישין ומחייבין אותו³¹. (ובדוחק עכ"פ, כנ"ל)⁴⁸
 נפרש שהכתוב מלמדינו שכשיגדל ויחוייב במצות⁴⁹
 (כולל גם הקרבת קרבנות) – באם רוצה³² "יקריב⁵⁰
 גו' ונרצה לו לכפר עליו".⁵¹

אבל עפ"ז דיוק הכתוב "כי יקריב" – רשות –⁵²
 הוא מפני החילוק בגיל (והחייבים של) המקריב⁵³
 בין זמן עשייתו העבירה להזמן שמקריב הקרבן.⁵⁴
 וא"כ הו"ל להדגיש בכתוב ענין הגיל (והחייב),⁵⁵

שמביאין קרבן נדבה²⁴.
 (ג) עפהנ"ל – אין הקושיא "למה נאמר אדם"²
 – כ"א "אין נאמר אדם" (דממעט עכו"ם – היפך³
 הדין).⁴
 גם צלה"ב: (א) מאחר שתיבת "מכס" מיותרת⁵
 לכו"ע, כנ"ל, הו"ל לרש"י ליישב זה בפירושו?⁶
 (ב) מקור תירוצו של רש"י הוא במד"ר²⁵
 ובתנחומא²⁶ – אלא שיש שינויים מזל"ז, ומהם:⁸
 בתנחומא ה' "שלא ה' גוזל מאחרים שהוא ה'"⁹
 יחידי בעולם", ובמד"ר – "שה' הכל ברשותו ולא¹⁰
 הקריב מן הגזילות ומן החמסים", ומלשונו של¹¹
 רש"י "שהכל ה' שלו" משמע שהוא מתכוון¹²
 לדברי המד"ר "שה' הכל ברשותו"²⁷ – וצלה"ב¹³
 הנפק"מ דהלשונות וטעמו דרש"י שבחר בהמד"ר.¹⁴
 ב. והביאור בכ"ז:¹⁵
 בפשטות הענין, מכיון שפרשתנו היא התחלת¹⁶
 תורת הקרבנות, מסתבר לומר, שמשמעי בקרבנות¹⁷
 חובה – שהם הסוג העיקרי (והמוכרח) בקרבנות,¹⁸
 ולא בקרבנות נדבה²⁸. ולכן כל כמה שאפשר יש¹⁹
 להעמיס ולדחוק בכתוב שהמדובר הוא בקרבנות²⁰
 חובה – אא"כ יש ראי' והכרח גמור שבקרבנות²¹
 נדבה דבר הענין. והכרח זה מרומז בפרש"י במה²²
 שמעתיק גם תיבות "אדם (כי יקריב) מכס, - היינו²³
 שמ"כי יקריב" לחודי' אין עדיין הוכחה מספיקה²⁴
 שבקרבנות נדבה דבר הכתוב:²⁵

נת"ל שבפשש"מ אין התואר "אדם" ממעט את²⁶
 הנכרים; ואדרבה, הוא כולל גם אותם. ומכיון שכן²⁷
 הרי ע"פ סברא הנ"ל, צריך לפרש דבקרבנות חובה²⁸
 דבר הענין, ומה שנא' "כי [אם] יקריב" הוא מפני²⁹
 שגם נכרים נכללו בפרשת "אדם" המקריב³⁰

הכפל, אלא מזה שמודיע הכתוב אח"כ שכן נכר אסור להקריב
 בעל מום, מוכן (- לנפרע) שמ"ש לפני' "איש איש" ה"ז מרבה
 עכו"ם. ובמילא בנדו"ד גם אם ה' כתוב "איש" (ואפילו איש
 איש) לא ה' מרבה עכו"ם (אף שבדוחק י"ל שבכלל "איש" פי'
 גדול (גבור). רש"י בשלח טו, ג) ואין נפק"מ מבנ"י או עכו"ם,
 אלא דשם אין לפרש כן, כי הכתוב מוסיף "מבית ישראל".
 ולהעיר מאוה"ח שבהערה 20 בנוגע לפסוק דילן.

(24) ראה לקמן הערה 29.

(25) ויק"ר פ"ב, ז.

(26) פי' צו פיסקא א.

(27) להעיר מפרש"י פסחים, ו, ב: "דלא ברשותו הוא – אינו
 שלו". וי"ל החילוק בין ב' ה' (ולכן מפרש"י דבנדו"ד – שאני
 וה"ה) דברשותו י"ל גם בהפקר עפמשנ"ת בפנים ס"ד.

(28) ובפרט שלאח"ז נאמר שע"י הקרבן "ונרצה לו" תמורת
 עונש על חטאו, כפרש"י – הרי צ"ל מחוייב בזה.

(29) באוה"ח כאן: "כי מאמרו דברו אל בני" הרי אין הכתוב
 מדבר אלא בישראל, אבל בפשש"מ אין זה ראי' כי מוכן
 בפשטות שהתורה נאמרה לבנ"י דוקא גם הדינים ששייכים גם
 לעכו"ם).

(30) ואלה"ק, דלמה שוללת התורה מתחלה את העכו"ם
 מקרבנות נדבה, ואח"כ מחדשת התורה שגם עכו"ם מביאים
 נדרים ונדבות (ולכאוי' הו"ל לרבות עכו"ם מעיקרא) – כי י"ל
 בפשטות: בפרשתנו מסיים (כ"פ) "אשה ריח ניחוח לה" ופרש"י
 (א, ט): "נח"ר לפני שאמרת ונעשה רצוני", וזה אינו שייך
 בעכו"ם, ולכן בפרשתנו מדובר רק בישראל, ואין מדובר בעכו"ם;
 משא"כ בפ' אמור שאיירי בהקרבת הקרבן לחוד, נאמר שגם
 עכו"ם יכול (רק) להביא קרבן (אבל אינו פועל את הנח"ר וכו').
 (31) רש"י משפטים כא, יב. יז.

(32) להעיר משו"ע או"ח סו"ס שגמ: לתשובה ולכפרה.
 ובשו"ת הרדב"ז ב"א צד: קטן נמי כפרה בעי. וראה רמב"ם ה'ל'
 שגגות פ"ה ה"ג: בא על שפחה חרופה. . . מביא קרבן ויראה לי*
 שאינו מביא עד שיגדיל ויהי' בן דעת.

(* וכאן להעיר: ממש"כ הרמב"ם בכו"כ מקומות (ראה מבוא לרמב"ם
 צילום דפוס רומי ר"מ – ירושלים תשט"ו. ע"ו) "יראה לי" ראי' להכלל
 שאין דרך הרמב"ם לחדש דינים (יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ה וש"נ)
 – כיון שכשמחדש מפרש על אתר יראה לי.

37 ואם נאמר שהטעם שלא הקריב אדה"ר מן הגזל
 38 הוא מפני ש"הי יחידי בעולם" ובמילא לא הי' ממי
 39 לגזול – יש להקשות הרי לא הי' "יחידי בעולם"
 40 כ"א זמן מועט ביותר, כי (באותו יום³⁶ שנברא
 41 אדם) נבראה חוה, ו(בו ביום³⁷) נולדו קין והבל
 42 בנים ובנות וכו' – וא"כ פשוט הדבר שבמשך רוב
 43 רובן של שנותיו היו כו"כ בנ"א שהי' יכול לגזול
 44 מהם (ודוחק גדול לומר ע"ד הפשט שכוונת הרמז
 45 ב"אדם" לאותה שעה קלה של חייו דאדה"ר שהי'
 46 רק אדם בעולם!).

47 וא"כ לפרש"י שהכוונה היא שלא הי' אפשר
 48 להקריב מן הגזל, א"א להביא רא"י מזה שהי'
 49 "יחידי בעולם" [ולדעת התנחומא אפ"ל שס"ל
 50 שאדה"ר הקריב קרבן בפועל – ובעת שהי' עדיין
 51 "יחידי בעולם"³⁸, ולזה מרמז הכתוב].

52 ואפילו את"ל שגם ע"פ דרך הפשט מובן
 53 שאדה"ר הקריב קרבן בפועל³⁹ – וכן משמע קצת
 54 מזה שקין והבל הקריבו קרבנות⁴⁰, שבפשטות ידעו
 55 מזה ממעשה אביהם, מ"מ מסתבר שהקרבן הי'
 56 בתור כפרה על חטא עה"ד (ע"ד נח שהקריב קרבן
 57 אחר המבול⁴¹), שאז כבר לא הי' "יחידי בעולם".

58 [ובפרט שקודם שנבראה חוה, בשעה קצרה זו,
 59 היו הרבה דברים: קריאת שמות "לכל הבהמה
 60 ולעוף השמים ולכל חית השדה"⁴², "בא אדם על
 61 כל בהמה וחי' וכו'"⁴³, "ויפל ה"א תרדמה על האדם
 62 וגו'"⁴⁴].

63 לכן פרש"י שלא הי' אפשר להקריב מן הגזל
 64 לפי "שהכל הי' שלו"⁴⁵ – היינו שתיכף כשנברא

1 היינו לכתוב: איש (כיון שכבר גדול הוא ושייך
 2 לקרבנות) כי (אם) יקריב גו' ונרצה לו (על עשה
 3 וכו' שעבר לפני זה).

4 אבל כיון שנאמר "אדם כי יקריב", שאין
 5 מודגש כלל ענין הגיל – שהרי "אדם" בכ"מ כולל
 6 קטן וגדול³³ (אלא שבכלל – מובן שציווי התורה
 7 נאמרו לגדולים)

8 עכצ"ל שאין (הכתוב מדגיש השינוי בגיל
 9 ש)המדובר בקטן שהגדיל, ובמילא זה מכריח
 10 שבקרבנות נדבה דיבר הענין –

11 ולכן מעתיק רש"י גם תיבת "אדם".

12 אמנם עפ"ז מובן שבכדי לדעת שבקרבנות
 13 נדבה דיבר הענין³⁴ צ"ל כתוב "מכס" שממעט את
 14 הנכרים, וכו"ל, אבל קשה: "אדם" למה נאמר:

15 (א) לימוד הנ"ל מוכרח עי"ז שלא נאמר "איש"
 16 – ולא ע"י אמירתו "אדם". (ב) אין לפרש שכן דרך
 17 המקראות להקדים "אדם" או "איש" וכו', כי
 18 בנדו"ד שנא' "אדם – מכס" ו"מכס" מוכרח לומר
 19 כנ"ל – הרי "אדם" מיותר הוא.

20 ג. ומתוך רש"י שבא ללמדנו "מה אדה"ר לא
 21 הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו, אף אתם לא
 22 תקריבו מן הגזל", ומדייק רש"י ואינו מעתיק
 23 "שהוא הי' יחידי בעולם" – והטעם ע"ז:

24 ההפרש בין הלי' (שבתנחומא) "שלא הי' גזול
 25 מאחרים שהוא הי' יחידי בעולם" להלשון (שנקט
 26 רש"י) "לא הקריב מן הגזל שהכל הי' שלו": לפי
 27 הלשון הא' הטעם "שלא הי' גזול מאחרים" הוא
 28 מפני שלא הי' לו ממי לגזול, כיון "שהוא הי' יחידי
 29 בעולם"; משא"כ לפי לשון הב' הטעם הוא שלא
 30 הי' לו מה לגזול לפי "שהכל הי' שלו".

31 והנה לא מצינו בתורה, לפי דרך הפשט³⁵,
 32 שאדה"ר הקריב קרבן, ולכן צ"ל שכוונת רש"י (לא
 33 שהקריב אדה"ר קרבן בפועל שלא מן הגזל, כ"א)
 34 שלא היתה לו אפשרות להקריב מן הגזל לפי
 35 "שהכל הי' שלו" [ועפ"ז יומתק לי' רש"י "לא
 36 הקריב מן הגזל" ולא "הקריב שלא מן הגזל"].

(36) פרש"י בראשית א, כז.
 (37) פרש"י שם ד, א. וראה סנה' לח, ב.
 (38) וחולק על הסוגיא בע"ז (שם) שהקריב קרבנו לאחר
 שכבר שקעה חמה וזרחה עוה"פ. וי"ל שלדעת התנחומא היתה
 הקרבת הקרבן כעין הודאה על זה שנברא וכו"ב.
 (39) ומה שלא סיפרה תושב"כ אודות קרבן זה – כי למאי
 נפק"מ, משא"כ קרבנם של קין והבל, שגרם להריגת קין להבל,
 לידת וקריאת שם "שת" (בראשית ד, כה) וכו'.
 (40) בראשית ד, ג"ד.
 (41) נח ח, כ. ואף שי"ל שקרבן נח הי' כהודאה על שניצלו
 מן המבול – הרי גם בנדו"ד י"ל (גם בפשש"מ) שזה הי' כהודאה
 על שרק גורש מג"ע ולא יותר. כמפורש בע"ז שם.

(42) בראשית ב, כ.
 (43) פרש"י שם, כג.
 (44) שם, כא.
 (45) וי"ל שלכן שינה רש"י מלשון הוי"ק, "שהי' הכל
 ברשותו", כי אז הי' אפשר לטעות שהכוונה כבתנחומא שלא הי'
 לו ממי לגזול שהרי הכל הי' ברשותו (ביבולתו) ליקח, לפי שלא

(33) ראה פרש"י שם. בית האוצר מערכת א"ד כלל יא.
 אנציקלופדיא תלמודית בערכו.
 (34) והטעם ע"ז שהתחילה התורה פרשת הקרבנות בקרבנות
 נדבה, נתבאר בלקו"ש ח"ז ע' 9 ואילך.
 (35) משא"כ ע"ד הדרש והרמז – ראה: שבת (כח, ב). ע"ז ח,
 א. חולין (ס, א). ב"ר פל"ד, ט. ועוד.

34 שאינו שייך לשום אדם בעולם, כ"א) ששייך
 35 לכאור"א בעולם⁴⁹, ועפ"ז הקנין שצריכים לעשות
 36 בהפקר הוא רק בכדי להפקיע זכותם של שאר
 37 בנ"א. ולכן בנדון שאין לשאר בנ"א שום זכות
 38 בזה, אי"צ קניין].
 39 אבל [נוסף ע"ז שגם ע"ד ההלכה צע"ג בזה
 40 ואין זה פשוט⁵⁰, הרי"ן זהו חידוש גדול, והי' רש"י
 41 צריך לפרשו.
 42 יובן בהקדים מ"ש אדמוה"ז בשלחנו⁵¹: "מלך
 43 אפי' נכרי שכבש איזו מדינה במלחמה קונה אותה
 44 עם כל הנהרות והערים שבה כו' שכל הארץ כולה,
 45 עם הנהרות והיערים, היא ברשות המלך בין
 46 מדינתו בין מדינה שכובש במלחמה וכו'"]
 47 - ומזה מובן בנוגע לאדה"ר דבהיותו יחידי
 48 בעולם, ושולט על הכל⁵², נכבש כל העולם תחתיו,
 49 ונעשה שלו. והי"ז בדוגמת מלך⁵³ הכובש מדינה
 50 שנכנסת תחת ממשלתו ונעשית שלו⁵⁴. ובפרט שכל

1 נעשה הכל שלו, ובמילא גם אח"כ כשנבראה חוה
 2 ונולדו בנים ובנות שוב לא פקע קנינו ו"הכל שלו",
 3 ואתי שפיר שלא הי' אפשר להקריב מן הגזל כל
 4 משך ימי חייו.
 5 ואף שבהכרח לומר שגם לשאר בנ"א הי' כו"כ
 6 דברים "משלחם" (שהיו ברשותם וקנינם הם) גם
 7 בחיי אדה"ר, ואמר הכתוב שקין והבל הי' להם
 8 צאצא³⁹ וכו' – הי"ז כעין "בנים הסמוכים על שלחן
 9 אביהם".
 10 [ואולי זהו דיוקו של רש"י "שהכל הי' שלו",
 11 בשינוי ל' ממקור פירושו – ל' המד"ר: "שהכל הי'
 12 ברשותו" – היינו שהי' שלו, אלא שנתון ומונח
 13 ברשות אחרים].
 14 וגם אם נאמר שאדה"ר נתן להם חלק במתנה
 15 גמורה, הרי מכיון שהנתינה היתה בבחירתו
 16 ומרצונו הטוב, והם בניו ובני בניו כו' בודאי לא
 17 יגזול מחלקם.

18 ד. אמנם צלה"ב:

19 איך נעשה מעיקרא "הכל שלו" (של אדה"ר)?
 20 והרי פשוט שבכדי לקנות דבר צ"ל קנין. ודוחק
 21 גדול הוא ולא מצינו שעשה אדה"ר בכל דבר
 22 שבעולם קנין המועיל וכ"ז במשך אותה שעה קלה
 23 קודם שנבראה חוה וכו'. ומדכתב רש"י בפשטות
 24 "שהכל הי' שלו" בלי שום הסברה נוספת, מוכרח
 25 לומר שפשוט הוא עד כ"כ שאין רש"י צריך
 26 לפרשו.
 27 והנה ישנם המביאים ראי' מזה ("שהכל הי'
 28 שלו" (של אדה"ר) – אף שלא עשה קנין)⁴⁶
 29 שכשישנו דבר שאין לו בעלים ורק אדם אחד
 30 בעולם יכול לקנותו (מאיזה טעם שיהי'⁴⁷) אי"צ
 31 אותו אחד לעשות קנין, אלא נעשה שלו בדרך
 32 ממילא.
 33 [ויובן זה באם נאמר שגדר הפקר הוא⁴⁸ (לא

(49) ולהעיר: ממ"ש אדמוה"ז בשלחנו (הל' הפקר ס"ב):
 "המדברות הימים והנהרות ויערים וכל מה שבהם הם מופקרים
 ועומדים מאליהם כו' לפי שעדיין לא החזיק בהם אדם בחזקה
 המועלת ע"פ התורה לקנות בה מן הרפקר שהיו מופקרים ועומדים
 מששת ימי בראשית וכו'". ולכאורה, הרי כתב רש"י שהכל הי'
 של אדה"ר – הרי שהוא החזיק בה חזקה המועלת (באיזה אופן
 שנפרשו – ובפרט ע"פ משנת" לקמן, הרי בודאי שגם ע"פ
 ההלכה נעשה שלו), ואולי י"ל כוונת אדה"ז [ע"פ הכלל נסמן
 בלקו"ש ח"א ע' 56 שוה"ג להערה 13] שלא להרבות במחלוקת
 שאף שאדה"ר קנה הכל, מ"מ מכיון שאח"כ "החל האדם לרוב
 ע"פ האדמה גו" – אין לך יאוש גדול מזה ולאח"ז "עדיין לא
 החזיק בהם אדם בחזקה המועלת ע"פ התורה".

אבל אמרו "שהיו מופקרים ועומדים מששת ימי בראשית" לא
 משמע כן. ואין לומר שכוונתו שמכיון שהכל הי' מופקר מששת
 ימי בראשית, לכן קנה אדה"ר הכל תומ"י כשנברא וכו' כנ"ל,
 שהרי מפרש "לקנות בה מן ההפקר שהיו מופקרים ועומדים
 מששת ימי בראשית".

ולכן י"ל שאדה"ז ס"ל כהתנחומא שאא"פ שיגזול מפני שהי'
 יחידי בעולם, אבל לא הי' הכל שלו כ"א רק זה שהחזיק בו,
 משא"כ מה שביערים וכו' – הפקר הי'.

(50) וראה גם במחנה חיים שם.

(51) הל' הפקר סעי' ג. וראה שם סי' תרמט סעי' יוד.

(52) להעיר מלקו"ש ח"י ע' 139 ס"ו.

(53) וצע"ק דלא חשיב ל"י (בפדר"א פ"א) במלכים שמלכו
 מסוף העולם ועד סופו. וי"ל מפני דאין מלך בלא עם, אבל לא
 שייך בנוגע לבנים וב"ב לבד.

(54) ואף שלפועל לא הי' מי שהמליכו ולא הי' בזה כבוש
 מלחמה הרי זה שמלך זוקק לכבוש מלחמה לקנות מדינה הוא
 מכיון שהמדינה היא של (מלך) אחר ונלחמים נגדו. וע"כ צריך
 כבוש להוציא מבעלות הקודמת שיכנס תחת בעלותו ושליטתו,
 אבל אדה"ר מכיון שלא הי' מי שילחם נגדו ולא הי' קנוי לשום
 אדם לא הוצרך לכבוש מלחמה, כ"א ע"י איזה קנין שיהי' (ע"ד
 "נעל גדר כו" שקונה כולה – שו"ע חו"מ סי' קצב). וי"ל שעי'

היו עוד בנ"א (וכמו שפי' בשו"ת מחנה חיים (להר"ח סופר) ח"ב
 חו"מ סמ"א), משא"כ "שהכל הי' שלו" מדגיש שלא הי' לו מה
 לגזול, וראה לקמן בפנים.

(46) הרא"ז סופר (מחנה חיים שם בריש הסימן. ספר המקנה
 ח"א כלל ב' פרט יו"ד).

(47) ראה כמה דוגמאות במקומות שבהערה הקודמת.

(48) שקו"ט בזה בצפע"ג הל' נדרים פ"ב הי"ד (י, ג). הל'
 מתנות עניים פ"ב (לא, ג). ופ"ד (נט, ג). וראה לקו"ש חט"ז ע'
 136 ואילך.

1 הבע"ח (שאודותם מדובר ב' הקרבנות) נכבשו
 2 תחת ממשלתו בפר"ח, כמו שפרש"י⁵⁵.
 3 וקנין כיבוש הרי הוא גם מצד פשוט⁵⁶,
 4 וכדמוכח גם מזה שפרש"י⁵⁷ ש'אל תצר את
 5 מואב וכו' שסיחון לקחה מהם ועל ידו טיהרה
 6 לישראל", היינו שע"י שכבש סיחון ארצו של
 7 מואב נעשה שלו והותרה לבני"י לקחתה (ומדלא

8 ביאר רש"י שם עצם הענין שע"י כיבוש נעשו שלו
 9 וכו' מובן שאי"ז חידוש של הפרשה שם, כ"א
 10 שזהו מובן בפשטות, והחידוש שם הוא רק שכן
 11 הי' בנוגע למואב).
 12 ובמילא מובן בפשטות איך "שהכל הי' שלו"
 13 מבלי שיצטרך רש"י לפרשו.
 (משיחת ש"פ ויקרא תשל"ב)

55) בראשית ב, יט.

56) להעיר מפרש"י בראשית יב, ו. כג, יז. וראה גם פרש"י

57) חוקת כא, כו. וראה פרש"י לך יד, כא. וראה גם פרש"י
 דברים (ב, כג): "עוים מפלישתים הם כו' לא יכלו ישראל להוציא
 ארצם מידם כו' והשמידום וישבו תחתם ועכשיו אתם מותרים
 לקחתה מידם" (וגם שם כותב רש"י כן בפשטות מבלי להקדים
 21פרש שע"י כיבוש קונים וכו'). וראה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך.
 לקו"ש ח"י ע' 62 ס"ו ובהערה 24.

ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה (ועאכו"כ ע"י דלעבדה ולשמרה
 גופא) – קנה ג"ע ועי"ז כל העולם כולו (ולהעיר מכיבוש יריחו
 – בתור מנעולה של א"י ויושבת על הספר) – מה שרצה לקנות
 (משא"כ "המדברות הימים כו" – שבשו"ע אדה"ז (הובא לעיל
 הערה 49) – שהיו מופקדים כו').
 ועפ"ז יומתק הדיוק במרו"ל (ברכות לא, א): ארץ שגזר עלי'
 אדה"ר לישוב נתייבשה וכל ארץ שלא גזר עלי' אדה"ר לישוב
 לא נתייבשה – ולא "שגזר עלי' שלא תתייבש". ואכ"מ.

המשך מעמוד מב

שיחת חג הפורים ה'תשי"ז

1 מא. ביאור הענין דב' הסעודות שעשתה אסתר, ממאמרו של אדמו"ר האמצעי (עליו מיוסד המאמר
 2 ד"ה חייב איניש לבסומי) – נכלל בסוף מאמר הב' (ד"ה זכור את אשר עשה לך עמלק).
 3 אח"כ התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "צמאה לך נפשי". צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן (ד' הבכות).
 4 נייע זשוריצי כלאפציי". "האדרת והאמונה".

* * *

5 מב. [כ"ק אדמו"ר שליט"א ברוך ברכה אחרונה, ואח"כ אמר:]
 6 אודות טעם הקביעות דפורים באדר שני, "אדר הסמוך לניסן" – איתא בגמרא²²⁷ ש"מסמך גאולה
 7 לגאולה עדיף", פורים לפסח.
 8 וכיון שהגאולה דפסח (שאל"י נסמכת הגאולה דפורים) כוללת גם את הגאולה העתידה לבוא במהרה
 9 בימינו, עלי' נאמר²²⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",
 10 – דכשם שהגאולה ממצרים היתה גאולה שלימה, שכל בני"י יצאו ממצרים, ובאופן ש"וינצלו את
 11 מצרים"²²⁹, כך גם הגאולה העתידה תהי' גאולה שלימה שאין אחרי' גלות²³⁰, שכל בני"י יוצאים מהגלות
 12 והולכים קוממיות לארצנו –
 13 יתן השי"ת שה"מסמך גאולה לגאולה" יהי' בעגלא דידן, אשר מהגאולה דפורים שבה עומדים עתה,
 14 נבוא – ע"י שושן פורים – ל"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל"²³¹, ע"י משיח צדקנו,
 15 גאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, אמן.

230) מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר –
 פסחים קטז, ב.
 231) ר"ה יא, רע"א. שמו"ר פט"ו, יא.

227) מגילה ו, סע"ב ובפרש"י.
 228) מיכה ז, טו.
 229) בא יב, לו.

דברים הוא לשון רבים, וכן אחדים לשון רבים. הוא לנגד מה שהמל' מושרשת בג' מקומות⁹ בקו האמצעי, דעת, תפארת, יסוד דז"א. מתחלה ביסוד ואח"כ בתפארת ואח"כ בדעת כמ"ש בע"ח שער¹⁰ הירח פ"א וע"ש בסוף הפרק ג"כ.

וכ"א מהם¹¹ נק' אחד.

כי יסוד הוא אחד, המאחד ומתכר את נצח והוד, שמימין ומשמאל.

ותפארת נקרא אחד, המאחד¹² חסד וגבורה.

ודעת נקרא אחד, המאחד¹³ חכמה ובינה.

זהו דהא כדין עלמא (מלכות), ביסודא (יסוד), ועקרא (תפארת) שהוא עיקר האילן¹⁴ גופא דאילנא. ושרשא (דעת) שהוא בחי' שרש האילן, ועיין בקהלת יעקב¹⁵ מע' שרש). ודא, היינו דברים אחדים. ומהימנותא דדא, הוא שפה אחת, בחי' מלכות.

ויהי' בנסעם מקדם מקדמא עקרא דעלמא מהימנותא דכלא, כאן נקט רק עקרא, כי פירוש קדם הוא מזרח, והיינו תפארת¹⁶ שהוא מזרח, והוא עקרא דעלמא, גם קדם¹⁷ הוא שם ב"ן ברבוע גי' קד"ם והיינו מהימנותא דכלא שהוא בחי' מל' הנקראת אמונה.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד לט "ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סימן כב".

המאמרים מלוקט חלק ג' עמוד שעה. וש"נ.

(9) ראה ספר המאמרים המשך תרס"ו עמוד שעז ואילך (קה"ת תשע"א). ועוד.

(10) שער לד.

(11) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי נביאים כתובים עמוד תקנ.

(12) ראה לעיל סימן כ, ובהסמך שם.

(13) ראה אור התורה תצוה עמוד א'תשיר. שיר השירים רכב-ג.

(14) ראה תורת חיים בראשית קעו, ד. קעה, א. (לקוטי תורה מהאריז"ל פרשת לך לך).

(15) ראה ספר המאמרים תרע"ח עמוד ס.

(16) ראה לעיל סימן טו, דצד דרום – חסד, צפון – גבורה, מזרח – תפארת.

והטעם הוא: ראה רש"י [שמות כז, יג. במדבר ב, ג] ד"מזרח" נקרא "קדם" ו"פנים", ומערב נקרא "אחור". ופירושו המפרשים, דהקול של השכינה הי' יוצא מבין הכרובים, וכמו בגשמיות אם עומדים הפנים כנגד מזרח אז מערב הוא אחור, וצד דרום הוא לימין (כמו יד ימין), וצד צפון לשמאל (כמו יד שמאל), וכן הוא ברוחניות הענינים, שהשכינה – הוא כמו הפנים – מדבר כנגד צד המזרח, ודרום וצפון מן הצדדים – לימין ולשמאל – וצד מערב הוא אחור.

ראה זהר חלק ב' דף כד, ע"א. תורת חיים בראשית עמוד מב ואילך. ספר הערכים-חב"ד אותיות אל"ף-אטב"ח עמוד ו. כרך ד' עמוד שפג. תקמט. (מובא לקמן סימן רא הערה 21).

(17) מבאר דבתיבת "ויהי בנסעם מקדם", מרומז ב' דברים, א) "עקרא דעלמא", ד"קדם" הוא מזרח, שהוא עקר דעלמא, בחי' תפארת. ב) "מהימנותא דכלא", ד"קדם" הוא שם ב"ן ברבוע, והוא: יו"ד (20), + יו"ד, ה"ה (30), + יו"ד, ה"ה, ר"ו (42), + יו"ד, ה"ה, ר"ו, ה"ה (52) = 144, קד"ם, ושם ב"ן הוא במלכות בחי' "אמונה".

בראשית יא, א – ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים

עד

ביאור דיוק לשון הזהר עה"פ, "שפה אחת" – שפ"ה בני "שכינה" וכו'

ויהי' כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, דהא כדין עלמא ביסודא ועקרא ושרשא חדא ומהימנותא חדא ביה בקדשא בריך הוא, מה כתיב ויהי בנסעם מקדם, מקדמא עקרא דעלמא מהימנותא דכלא, וימצאו בקעה, מציאה אשכחו ונפקו בה מתחות מהימנותא עלאה, (וימצאו).
תא² חזי נמרוד מה כתיב ביה, ותהי ראשית ממלכתו בכל, דהא מתמן נטל לאתאחדא ברשו אחרא, והכא וימצאו בקעה בארץ שנער, מתמן נטלו כלביהו לאפקא מרשותא עלאה לרשו אחרא.

ספר הזהר חלק א' דף ע"ד ע"ב

יש להבין³: א) הג' לשונות יסודא עקרא ושרשא. ב) ומהו מהימנותא חדא. ג) ומה זה שייך להפסוק שפה אחת ודברים אחדים.

היינו כי שפה אחת קאי על מלכות הנקרא שפ"ה גי' שכינה, והיא בחינת⁴ שפת אמת, והוא האמונה בהקב"ה, כי מלכות נקראת אמונה⁵ והוא האמונה באמת הוי"ו דתפארת⁶. ודברים אחדים. דברים הוא ג"כ במל' בחי' דבור. אך

(1) [תרגום ללה"ק] ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים (פירוש) כי עד אז הי' העולם ביסוד ועיקר ושורש אחד ובאמונה אחת בהקב"ה, וז"ש מה כתיב (אחר כך) ויהי בנסעם מקדם (פירוש) מקדמא עקרא דעלמא מהימנותא דכלא שנסעו מקדמונו ועיקרו של עולם מהקב"ה שבו אמונת הכל, וימצאו בקעה (פירוש) מציאה מצאו, ויצאו על ידה מתחת אמונה העליונה.

(2) [תרגום ללה"ק] בא וראה מה כתיב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בבבל (הטעם שמשם התחיל למלוך), כי מבבל משם לקח לו כח להאזח ברשות הסטרא אחרא, וכאן גם כתיב וימצאו בקעה בארץ שנער (שהיא בבבל, הטעם כי) מהבקעה היא לקחו מחשבה רעה בלבם לצאת מתחת רשות העליון לרשות הסטרא אחרא. (רמ"ק ורא"ג ומפרשים).

(3) מתחיל בשלשה שאלות על לשון הזהר, ולפי הביאור בפנים מתרץ עוד שאלות ודיוקים, והם: (1) הפסוק מתחיל בלשון יחיד "שפה אחת", ומסיים בלשון רבים "דברים אחדים". (2) בלשון הזהר, מתחלה אומר "כדין עלמא ביסודא ועקרא ושרשא", ואח"כ "מקדמא עקרא דעלמא", נקט רק עקרא. (3) מהו הב' לשונות "עקרא דעלמא", "מהימנותא דכלא", (4) מתחלה נקט "כדין עלמא ביסודא ועקרא ושרשא ודא ומהימנותא ודא", ואח"כ "מקדמא עקרא דעלמא מהימנותא דכלא". (4) משלי יב, יט. תניא סוף פ"ג.

(5) ראה לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ג.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק יז עמוד 115.

(7) ראה תורה אור פרשת נח, ב.

(8) ראה ספר המאמרים רנ"ט עמוד מז. רסה. תורת מנחם – ספר

הימים" (שם ל, כו), שהוא אור הגנוז שהי' משמש אז, ומה שהי' "עין לא ראתה", יתהפך ל"עין לא ראתה אלקים זולתך" (שם סד, ג), דהיינו לרוב הבהירות, וכל זה בא מכח בטול השמרים – הקליפות, ומעוז יצא מתוק, וזדון נתהפך לזכות, ו"כעת יאמר ליעקב" (במדבר כג, כג), ואמרו רבותינו ז"ל (דברים רבה פ"א ס"י) שיהיו ישראל לפניו ממחיצתן של מלאכי השרת כו'.

של"ה – מסכת פסחים אות שסז. שסח

ב. דע כי אילו לא חטא אדם הראשון אז לא הי' שייך לומר להיות נבדל מקום קדוש. כי הכל הי' ענין גן עדן והכל הי' קודש, וכמו שכתוב בירמ' (ג, טז) לעתיד לא יאמרו עוד ארון ברית ה' וגו', ופירש"י כי כל כנסתכם תהא קדושה ואשכנן בה כאילו הוא ארון.

וכן לא הי' נבדל איש מאנשים לעבודה ולכהונה כי היו כולם ממלכת כהנים וגוי קדוש, וכן לא הי' נבדל זמן מן הזמנים לקדושה כי כל העתות היו שוים לקדושה כמו שיהי' לעתיד עולם שכולו שבת.

וסימנך לשלש אלה הוא עולם שנה נפש. המוזכר בספר יצירה, דהיינו קדושת המקום מהעולם וקדושת זמן מן הזמנים הנכלל בענין שנה. וקדושת הבדל אדם משאר נפשות האדם וזהו ענין נפש.

ולא הי' האדם צריך לקרב את עצמו על ידי הקרבן, רק הוא בעצמו הי' קרבן לה' כענין נפשותיהם של צדיקים לאחר מותם שהם קרבן על גבי מזבח של מעלה.

על כן התחיל ספר זה באדם שנאמר (ויקרא א, ב) אדם כי יקריב רומז לאדם הראשון ואז תורת כהנים תיקון לאדם וכל דיני הקרבן.

אחר כך נגעי בני אדם הבא מכח חטא שלו ותקנתן היינו טומאת נדות וצרעת וזיבה וקרי וטהרתן. אחר כן מיתת שני בני אהרן הרומזים לבני אדם קדמאה כמו שיתבאר במקומו.

והוצרך אחר כן להיות יום בשנה לכפר כי כן נגזר על אדם ביום אכלו מיתה ויומו של הקב"ה אלף שנה ואז יום לאלף שנה. אחר כך לעורר הקדושה ולקדש עצמו הוא בפרשת קדושים תהיו. אחר כך קדושת הזמנים בפרשת אמור. אחר כך ענין השמיטות שבע פעמים שנמשכו משבעת ימי בראשית הנעלמים כמו שיתבאר במקומו.

אחר כך ברכות וקללות להיות סור מרע ועשה טוב והבטחות אלו של אם בחקותי תלכו לא נתקיימו עדיין עד לעתיד ואז יהי' הנצחיות בגוף ונשמה ככוונת הבריאה מתחלה כמבואר בארוכה בהקדמה שלי תולדות אדם. הרי ספר תורת כהנים תיקון האדם.

של"ה עה"ת

א, א – ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר

א. כתיב (שם יד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד", ופסוק זה על דרך פסוק (קהלת ב, יג) "כיתרון האור מן החשך". והארכת מאד בדרושים אחרים מענין זה (לעיל אות רפ"ב), כי סבת החשך גורם יתרון האור, ממה שהי' קודם שנתחשך.

ואמרו רבותינו ז"ל (בראשית רבה פי"ט ס"ח) חוה סחטה אשכול של ענבים, בענבים מעורבים בשמרים ואינם נכרים רק מתבטלים, וכשנסחטו ונעשו שמרים אחר כך, נשאר היין משומר. רצה לומר מסולק מהשמרים, והוא זך ובהיר יותר ממה שהי' קודם סחיטה. וזהו ענין עולם הבא יין המשומר בענביו, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לד, ב), "עין לא ראתה אלקים זולתך" (ישעי' סד, ג) זהו יין המשומר.

והענין כי הי' "כתנות אור" ונגזו ונעשה "כתנות עור" ב'עין' שהוא עור היפך אור. ובהתם החטאת לעתיד אור חדש יהי' לזה העור יתרון 'עין' שגרמה עיור, עיור יתהפך ל"עין בעין נראה אתה ה' וגו'" (במדבר יד, ד), עין רואה עין כו' זה יין המשומר כו'. וזהו ענין א' ד"שמע ישראל" (דברים ו, ד) – רבתי.

ובדברי הימים (-א א, א) א' ד"אדם" – רבתי. הנה, "אדם" מעשר של "אמת", והעולם נברא באמת, "בראשית ברא אלקים את" (בראשית א, א), סופי תבות "אמת". "ונרגן מפריד אלוף" (משלי טז, כח) הוא הנחש בהוצאת דבת שקר, גרם שנפרד א' מן "אמת" ונשאר – "מת", וכן מן "אדם" ונשאר – "דם". ואז נסתלקה אלף מ"כתנות אור" ונעשית "עור".

ועל כן א' ד"ויקרא" (ויקרא א, א) זעירא, ונשאר "ויקר" לשון "קרי" היא לילית, שהולידה מן אדם ק"ל שנה, ובאה זוהמא לעולם (ערובין יח, ב). ואמר "אדם כי יקריב" (ויקרא א, ב) דאינו קרוב, עתה צריך להקריב, ואחר כך הפרשיות של תורת כהנים הארכת במקום אחר, שסובבים על זה הענין.

וכל הטומאות נמשכות מזה. "אדם כי יהי' בעור בשרו" (שם יג, ב) מחמת שנעשית כתנות עור ובשר בחטא אדם הראשון, ולא היתה מטת אדם – שלמה רק קרי, ומזה הזיבות ודם נדה כו', עד בא יעקב שופרי' מעין שופרא דאדם, והיתה מטתו שלמה (פסחים נו, ב) ויצאו ממנו שבעים נפש קדושות, לתקן ע'. "ואת יהודה שלח לפניו" (בראשית מו, כח) רומז על דוד המלך ע"ה בסוד אדם דוד משיח...

לעתיד בביאת משיח, כתיב (ישעי' ס, א) "קומי אורי כי בא אורך", "אור הלבנה כאור החמה וגו' כאור שבעת

♦ יום ראשון ל' אדר א' ♦

א (א) וַיִּקְרָא אֶל־מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר:
 א ויקרא למשה ומליל יי עמה ממשפון זמנא למימר:

יש"י ויקרא אל משה • לכל דברות ולכל אמירות ולכל צווים, קדמה קריאה, לשון חבה, לשון שמלאכה השרת משתמשין בו, שנאמר: "ויקרא זה אל-זה", אבל לנביאי אמות העולם נגלה עליהן בלשון עראי וטמאה, שנאמר: "ויקרא אליהם אל-בלעם". ויקרא אל משה • הקול הולך ומגיע לאזניו, וכל ישראל לא שומעין. יכול אף להפסקות היתה קריאה? תלמוד לומר: "וידבר", לדבור היתה קריאה ולא להפסקות. ומה היו הפסקות משמשות? לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל-וחמר להדיוט הלומד מן ההדיוט. אליו • למעט את אהרן. רבי יהודה אומר: "ג דברות נאמרו בתורה למשה ולא אהרן. וכן נאמרו י"ג מעוטיין, ללמדך, שלא לאהרן נאמרו, אלא למשה שיאמר לאהרן; ואלו הן י"ג מעוטיין: "לדבר אתו", "מדבר אליו", "וידבר אליו", "ונועדתי לך" – כלן בתורת פהנים. יכול שמעו

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בין העניינים. הרי הדבר מלמדנו קל-וחומר להדיוט הלומד מן ההדיוט - תלמיד הלומד אצל רבו, שהוא זקוק להפסק בין ענין לענין, שיתבונן בהם כדי להבינם היטב (ספרא) (רא"ט): אליו. הדיבור הכתוב 'אליו', למעט את אהרן, שאף הוא לא שמע את הקול המדבר אל משה. אמר רבי יהודה בן בתירא, לא הוצרך הכתוב להודיענו שפרשה זו לא שמע אהרן מפי הקב"ה במשה, שהרי לא הוצרך כן אלא משה לבדו, וכשם שכל ישראל לא שמעו, כך לא שמע אהרן, אלא: "ג דברות נאמרו בתורה - בשלש עשרה מקומות נאמר במפורש שהדיבור היה למשה ולא אהרן, וכן נאמרו י"ג מיעוטיין - כלומר, לעמתם יש י"ג מקומות שבהם הודגש במיוחד שהדיבור היה רק למשה, ולמה נצרכו המיעוטים הללו הרי לא נזכר שם אלא משה לבדו? אלא ללמדך שאף באותם המקומות שנאמר 'למשה ולא אהרן' - לא לאהרן נאמרו, אלא למשה נאמרו, והוא נצטווה שיאמר את הדברים לאהרן. ואלו הן י"ג מיעוטיין: 'לדבר אתו', 'מדבר אליו', 'וידבר אליו' (במדבר ז, טז), 'ונועדתי לך' (שמות כה, כב) - וכו' נמנו בתורת-פהנים. [יתר המיעוטים הם: 'ודברתי אתך' (שם), 'את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל' (שם), 'אשר אנעד לכם שמה לדבר אליך שם' (שם כט, מב), 'אשר

להכינו ולהזמינו לנבואה על ידי קריאה בשמו (גרא, משכ"ל): ויקרא אל משה. הקול היה הולך ומגיע רק לאזניו של משה, וכל ישראל לא היו שומעין את הקול. כמו שנאמר (במדבר ז, טז) 'ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו, מכאן שגם 'הקול' דיבר רק אליו ולא לזולתו (תנחומא א). יכול הייתי לומר שכשם שקדמה קריאה לכל דיבור ודיבור, כך אף להפסקות שבין העניינים היתה קריאה חדשה בתחלת כל ענין וענין [כגון: 'ואם מן הצאן קרבנו' וגו' (להלן פסוק ט), 'וכן ונפש כי תקריב קרבן מנחה' וגו' (להלן ב, א), 'שיש רוח בין העניינים הללו בכתיבתם בספר תורה, וגם בנבואתו של משה היה ביניהם הפסק וזמן, תלמוד לומר 'ויקרא... וידבר' - רק 'לדבור' היתה קודמת קריאה, כשהענין החדש פותח בלשון 'דבר' או 'אמר' או 'צו', ולא לשאר הפסקות בין העניינים כשאין בהם התחלת דיבור חדש, לפי שכולם נבואה אחת הנמשכת. ומאחר שכולם נחשבים לדיבור אחד, אם כן מה היו הפסקות משמשות? ליתן ריח (הפסק זמן) למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, כדי שיתישבו הדברים היטב על לבו. ומעור רש"י: ואם למשה רבינו, שהיה לומד תורה מפי הקב"ה, היה ראוי ליתן לו הפסק

א (א) ויקרא אל משה וידבר וגו'. לשון הפתוח 'ויקרא... וידבר' מלמד שלא התחיל הקב"ה לדבר אליו פתאום, אלא הקדים וקראו בשמו תחילה ואחר כך דיבר אליו, ומכאן אנו למדים גם כי לכל דברות ולכל אמירות ולכל צווים - כל מקום שנאמר 'דבר' אל בני ישראל, או 'אמר' אליהם, או 'צו' אותם - לכולם קדמה קריאה בשם לפני הדיבור, כי כאשר פונים אל האדם על ידי שפותחים תחילה בקריאת שמו, הרי זו פניה בלשון חבה, שמכבדו ומוקירו בכך שאינו פונה אליו בלא הכנה מוקדמת, והוא לשון שמלאכה השרת משתמשין בו בפנייתם זה לזה, ליטול רשות לאמירת 'קדושה', כמו שנאמר (ישעיה ג, א) 'ויקרא זה אל זה ואמר קדוש קדוש וגו'. וכן היתה גם דרך הנבואה אצל כל נביאי ישראל [כמו שמצינו אצל שמואל הנביא (שמואל א ג, ט) 'ויבא ה' ויתיצב ויקרא בפעם בפעם שמואל שמואל, ויאמר שמואל דבר כי שמע עבדך']. אבל לנביאי אומות העולם, מתוך שאינם חביבים לפניו, הרי הוא נגלה עליהן בלשון עראי - כאילו פגש אותם בדרך מקרה, וכדוגמת הלשון האמור אצל טומאה (ראה דברים כג, יא), כמו שנאמר (במדבר כג, ד) 'ויקרא אליהם אל בלעם', לפי שנתגלה אליו פתאום כאילו בדרך עראי ומקרה, מבלי

את קול הקריאה? תלמוד לומר: "קול לו", "קול אליו". משה שמע, וכל ישראל לא שמעו. (מ"כ בשם הר"ן שדייקו דרש"י ממה שהתבנה המיתרת הדבור מנגשת במקטא יותר מאלו הנה כתוב לו' שגם-כן תורה על יחוד הדבור, אבל אינה מנגשת. וכתב אליו' שגם-כן היא תבה המיתרת הדבור, ואמנם מנגשת במקטא, להורות יחוד יותר, והוא, שמשה שמע וכל ישראל לא שמעו, ודר"ק. מצאתי). **מאהל מועד** • מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "את הקול". מהו ה"קול"? הוא הקול המתפרש בתהלים: "קול ה' בפתח, קול ה' בהדר, קול ה' שבר ארזים". אם-כן, למה נאמר "מאהל מועד"? מלמד שהיה הקול נפסק. פיוצא בו: "וקול פנפי הפרובים נשמע עד החצר החיצנה". יכול מפני שהקול נמוך? תלמוד לומר: "כקול אל-שדי בדברו". אם-כן, למה נאמר: "עד-החצר החיצנה"? שפיון שמגיע שם, היה נפסק. **מאהל מועד לאמר** • יכול מקל הבית? תלמוד לומר: "מעל הפפרת". יכול מעל הפפרת פלה? תלמוד לומר: "מבין שני הפרבים". **לאמר** • צא ואמר להם דברי כבושין: 'בשבילכם הוא נדבר עמי', שכן מצינו, שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר פמנדים, מן המרגלים ואילף, לא נתיחד הדבור עם משה, שנאמר: "ויהי כאשר-תמו כל-אנשי המלחמה למות... וידבר

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

מפל חלקי הבית - פפעמים מצד זה ופעמים מצד אחר - **תלמוד לומר** (במדבר ג, פט) 'וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת' [משה היה שומע את קול ה' מעל הכיסוי אשר על הארון, בו מונחים הלוחות], הרי שלא היה הקול נשמע אלא ממקום זה. ועדיין **יכול** הייתי לומר שהיה נשמע מעל הכפורת פולח - **תלמוד לומר** (שם) 'מבין שני הפרבים', הרי שרק ממקום מיוחד זה נשמע קול ה' בדברו אל משה (ביאר הח"ח): **לאמר**. תיבת 'לאמר' האמורה כאן אין פירושה בפשאר מקומות: 'לאמר את הדברים הבאים לבני ישראל', שהרי כבר נאמר פן בפסוק הבא: 'דבר אל בני ישראל ואמרת אלם', אלא הלשון 'לאמר' רמזו כאן על אמירה אחרת שנצטוו לומר להם, וכך אמר לו הקב"ה: **צא ואמר להם דברי כבושין** [=דבורים הכובשים לבו של אדם, אם לתשובה אם לפיוסים]: ראו חיבתכם לפני המקום, **פי בשבילכם הוא נדבר עמי**, שהכל תלוי בכותכם. ומנין שהדיבור עם משה תלוי בחיבתם של ישראל לפני המקום, שכן מצינו שכל ל"ח (שלשים ושמונה) שנה שהיו ישראל במדבר כמנודים (נזופים ומרוחקים מאת השכינה) מן חטא המרגלים ואילף, כל עוד הדור ההוא היה עדיין קיים לא נתיחד הדבור עם משה ביחוד גמור ובקרה תיירה, שנאמר (דברים ג, ט"ז) 'ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות מקרב העם

אבל לאחרים לא היה נשמע אף בשהם בתוך האהל] (לשיר, ה"ח). **יכול** הייתי לומר פי הטעם שלא נשמע הקול בחוץ, הוא מפני שהקול נמוך ושקט - **תלמוד לומר** (במדבר שם) 'את הקול, מהו לשון 'הקול' בה"א הידיעה? הוא הקול הידוע בגבורתו ובחזקו, זה המפורש בתהלים (כט, ד"ה) 'קול ה' בפתח, קול ה' בהדר, קול ה' שובר ארזים' - הרי שקול ה' דרבו להשמע בחוזק רב, ולפי חוזק הקול היה יכול להשמע למרחקים, אם-כן למה נאמר 'מאהל מועד', אלא כאמור, מלמד שהיה הקול נפסק בגזירת המקום ועל אף חזקו לא היה נשמע מחוץ לאהל מועד. **פיוצא בו** מצינו במקרא: 'וקול פנפי הפרובים נשמע עד החצר החיצנה' (יחזקאל ג, ה) [מחזה יחזקאל הנביא, כאילו מביאו הקב"ה לירושלים אל תוך בית המקדש וכבוד ה' ממלא את הבית עם מלאכיו (הנגקאים 'פרובים'), ובצאת כבוד ה' מן הבית פרחו עמו גם הפרובים, וקול פנפיהם במעופם נשמע עד החצר החיצנה, ולא יותר]. **יכול** הייתי לומר מפני שהקול נמוך - **תלמוד לומר** (שם) 'כקול אל שדי בדברו' [קול פנפיהם היה חזק בקול דבר ה'], אם-כן למה נאמר 'עד החצר החיצנה', אלא כך גזר הקב"ה על הקול, שפיון שמגיע שם היה נפסק, שאין ראוי לקול קדוש להשמע אלא במקום קדוש (מפרשים): **מאהל מועד לאמר**. מן האמור כאן, **יכול** הייתי לומר שהדיבור היה נשמע

אנעד לך שמה' (שם ל, א), 'אשר צנה ה' את משה בהר סיני ביום צותו את בני ישראל' (להלן ג, ח), 'ויצא ודבר אל בני ישראל את אשר יצוה' (שמות לה, לה), 'יהי ביום דבר ה' אל משה בארץ מצרים' (שם ג, כח), 'ואלה תולדת אהרן ומשה ביום דבר ה' את משה בהר סיני' (במדבר ג, א), והפסוק האמור כאן: 'ויקרא אל משה וידבר ה' אליו'. **יכול** הייתי לומר, שמא רק הדיבור עצמו לא היה נשמע לאחרים אבל ישמעו את קול הקריאה - פלומר 'קול הברה בעלמא בעין רעם' (ד"ה) - **תלמוד לומר** (במדבר ג, פט) 'וישמע את הקול מדבר אליו, ומתוך שלא נאמר 'קול לו' [את הקול מדבר לו] - אלא 'קול אליו' [את הקול מדבר אליו] - הרי זו הדגשה יתירה לפמנו כי אליו לבדו היה נמשך הקול, ורק משה שמע, וכל ישראל לא שמעו שום קול (ג"א, נ"ח): **מאהל מועד**. דיבור הקב"ה עם משה היה 'בתוך' אוהל מועד (ראה שמות מ, לה. וברש"י שם), אם פן היה לו לומר כאן 'ידבר אליו באהל מועד' (פב"ת) ולא ב"מ"ם), ולמה נאמר 'מאהל מועד' - שדומה במשמעו כמי שעומד בחוץ ושומע את הדיבור הבא מבפנים? אלא מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל. פלומר, אפילו משה שאליו היה הדיבור מיועד, לא היה שומעו עד שהוא נכנס לפנים, והלשון 'מאהל מועד' בא לציין מאיזה גבול והלאה היה נשמע הקול: 'מאהל מועד' ולפנים, והו המקום אשר שם היה נשמע הקול [וכל זאת רק למשה,

ה' אלי לאמר" אלי הנה הדבור. דבר אחר: צא ואמר להן דברי, והשיבני אם יקבלום, כמו שנאמר: "וישב משה את דברי העם וגו'":

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ד' אדר שני תשמ"א)

ויקרא (א, א) האות א' היא זעירא, ואלו האות א' שבמלה "אדם" בתחלת דברי הימים היא רבתי. ויש לומר בדרך הרמז: פאן מדבר בקריאתו של **הקב"ה** אל משה, וביחס להקב"ה - על האדם להקטין את עצמו ולהיות 'זעירא'. אף בדברי הימים מדבר בתולדות העולם, וביחס לעולם - על האדם להיות 'רבתי', למשל ולהשפיע על סביבתו.

(ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם פי יקריב מכם קרבן ליהוה מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם:

יש"י אדם פי יקריב מכם • פשיקריב, בקרבנות נדבה דבר הענין. אדם • למה נאמר? מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל הנה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל. הבהמה • יכול אף הנה בפלל? תלמוד לומר: "בקר וצאן". מן הבהמה • ולא פלה, להוציא את הרובע ואת הנרבע. מן הבקר • להוציא את הנעבד. מן הצאן • להוציא את המקצה. ומן הצאן • להוציא את הנוגח שהמית. כשהוא אומר למטה מן הענין "מן הבקר", שאין תלמוד לומר, להוציא את הסרפה. תקריבו • מלמד ששנים מתנדבים עולה בשתפות. קרבנכם • מלמד שהיא באה נדבת צבור, היא עולת קיץ המזבח, הבאה מן המותרות.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מזן הבקר. חזר הכתוב ואמר שוב לשון 'מן' - להוציא ולפסול לקרבן אף את הנעבד - בהמה שעבדה בעבודה זרה [בכל אחת מתיבות 'מן' האמורות כאן, הוסיפו לדרוש פסול נוסף אשר חומרנו וגנותו מועטת מקורמו, והוא על פי הכלל בדרשות, שתחילה יש לנו לפסול את היותר קרוב אל הסבא לפסלו, ואחר כך לרבות אף את הקל ממנו (עד"ל ק"א)]:

מזן הצאן. כאן בא הכתוב להוציא אף את המוקצה לעבודה זרה, כלומר שהקצו אותו ויחידוהו לשם כך [וכגון שפך עשו בו מעשה להכינו לעבודה זרה (תמורה כט)], אף על פי שעדיין לא עבדוהו בפועל:

ומן הצאן. מתוספת האות וי"ו בתיבת 'ומן הצאן' אנו למדים להוסיף עוד על הפסולים, ולהוציא אף את הנוגח שהמית את האדם [וכגון שרק הבעלים יודעים בדבר, אבל אין עדים שיעידו על כך, שכן כאשר יש עדים המעידים, הרי סוקלים את הנוגח, שנאמר (שמות כא, כח) 'סקול יסקל השור', ואין צריק לומר שהוא פסול לקרבן

(עפ"י רש"י בבא קמא מ:)] (רא"ם).

רש"י מעיר על פסול נוסף בקרבן, הנדרש מן האמור להלן: כשהוא אומר למטה

אדם. דרך הכתוב ברוב המקומות לנקוט לשון 'איש' וכגון: 'איש פי ידור נדר לה' (במדבר ל, א), 'למה נאמר כאן לשון 'אדם'? כדי לדרוש: מה אדם הראשון (ששמו 'אדם') לא הקריב מן הגזל, שהכל הנה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל אלא משלכם [ראה שבת (דף כח) 'שור שהקריב אדם הראשון' וכו'] (ויקרא רבה) (פר"ש):

הבהמה. יכול הייתי לומר שאף חיה בפלל, כפי שמצינו לפעמים שלשון 'בהמה' כולל את הבהמות וגם את החיות [כמו שנאמר (דברים יד דה) 'זאת הבהמה אשר תאכלו, שור שה כשבים ושה עזים, איל וצבי ויחמור' וגו']. תלמוד לומר 'בקר וצאן' - דווקא

אלו שהם ממין בהמה, כשרים לקרבן (ספרא):

מן הבהמה. לשון 'מן' יש במשמעו 'מקצת מן הדבר' ולא כולו [כמו שמצינו (בראשית לב, יד) 'ויקח מן הבא בידו מנחה'], ואף כאן נאמר 'מן הבהמה' ולא כולה, לפי שיש בהמות הפסולות לקרבן, ובא הכתוב בזה להוציא (לפסול) את הרובע ואת הנרבע שמתוך שגשגתה בהם עבירה, הרי הם מאויסים להביאם לקרבן לה'

(מפרשים):

וידבר ה' אלי לאמר, ולשון 'אלי' משמעו 'אלי הנה הדבור', דהיינו בקירוב גמור ובחביבות, ומתוך שלא הנביר משה לשון זה בכל ספר דברים עד לאחר שהוא מזכיר את מיתת הדור ההוא, נמצינו למדים, שבזמן שישראל היו נזופים לא היתה דרגת הדיבור עם משה שנה לדרגת הדיבור שלאחר מכן.

דבר אחר - פירוש אחר בלשון 'לאמר': צא ואמור להן דברי והשיבני את דבר תשובתם, אם יקבלום או לא, והלשון 'לאמר' מוסב על אמירת משה את דבר תשובתם אל הקב"ה. ובענין שמצינו בפתן תורה, שהשיב משה את דברי העם לה', במה שנאמר (שמות יט, ח) 'ויצענו כל העם ויחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם אל ה'": (בא"י, ק"א):

תורה ב
(ב) אדם פי יקריב מכם. כך פירוש הכתוב: אדם מכם פשיקריב קרבן לה' - מן הבקר או מן הצאן יקריבנו. הרי 'פי' האמור כאן משמש בלשון 'אם', כלומר אם ירצה להקריב, כך יקריבנו. ובקרבנות נדבה דבר הענין, שהאדם מתנדב ומקריבם מקצונו, ולא בקרבנות של חובה (קיצור"מ):

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות חלק יב, עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

אדם הראשון במושל בכפה

אדם קיי-קריב מקם

אדם – למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגגל שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגגל (א, ב. ובפירוש רש"י)

צריף-עיון אף "הכל היה שלו" דלכאורה לא מצינו שעשה אדם הראשון קנין המועיל בכל הדברים שבעולם, ואם כן אף נקנה לו "הכל"?

יש לומר על-פי המבאר ברמב"ם (הלכות מלכים פרק ד הלכה י) בנוגע למלך ש"כל הארץ שפובש הרי היא שלו, ונותן לעבדיו ולאנשי המלחמה כפי מה שירצה, ומניח לעצמו כפי מה שירצה". דמבאר מזה דעל-ידי כיבוש נקנית המדינה כולה למי שפכש אותה, ולא בעי אחד משאר דרכי הקנינים.

והנה זה שמלך צריף לכבוש מלחמה כדי לקנות, הוא מכיון שהמדינה האחרת היא בבעלותו של מלך אחר הנלחם נגדו. ועל כן במלחמה, כשירצה להוציא המדינה מרשותו ולהכניסה תחת בעלותו ושליטתו - צריף כיבוש. מה שאין-כן כשאין מלכות ושליטה המנוגדת, לא בעי כיבוש כדי לקנות, והמדינה נקנית למלך, בזה גופא שנמצאת תחת שליטתו. ועל-פי-זה יש לומר דמכיון שפכשנברא אדם הראשון, היה יחידי בעולם, ושולט על הכל, בזה נכבש כל העולם תחתיו ונעשה שלו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות חלק יז, עמוד 9 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם דלא נתפרשו קרבנות חובה בראשונה

אדם קיי-קריב מקם

בקרבנות נדבה דבר הענין (א, ב. ובפירוש רש"י)

וקשה, למה התחיל דיני קרבנות בקרבנות נדבה, דלכאורה הנה ליה להתחיל בקרבנות שנתחייב בהן האדם, כחטאת ואשם וכיוצא בזה. ועד שקרבנות צבור שנתחייבו בהן כלל ישראל, לא נאמרו כאן כלל?

יש לומר דבאמת עקרה של פרשה זו אינה הלכות קרבנות, דפרשת קרבנות בעקרה היא להלן (אחרי, אמור, פנחס וכיוצא בזה) ולכן לא נאמרו כאן דיני קרבנות צבור, דאין כאן מקומן.

אלא שמכיון שפארתו זמן עמדו ישראל זמן מועט לפני היום השמיני למילואים, היו צריכים לדעת דיני הקרבנות שיתחייבו בהן בשמיני למילואים, ולכן נתפרשו כאן דיני הקרבנות שהיו צריכים לדעת דיניהם מיד.

ועל-פי-זה מובן למה נתפרשו תחילה דיני קרבנות נדבה, כי אינו מסתבר כלל שמיני למילואים, יום בו שרתה שכינה במשכן, ויחטאו בני ישראל ויתחייבו מיד בקרבנות חובה, ונתחייבו בהן רק אחרי זמן.

מה שאין-כן קרבנות נדבה, הרי כמו שנדבו בני ישראל למלאכת המשכן בנדיבות גדולה, כמו כן מסתבר שהקריבו מיד בשמיני למילואים קרבנות נדבה, ולכן בתחלה נתפרשו דיניהם, כי הקריבו אותן לפני קרבנות חובה.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

האמור להלן בפסוק ד) (רמב"ן, רא"ם). ואיזו היא עולת הנדבה שכל הציבור מביא אותה? זו היא עולת קיץ המזבח הבאה מן המותרות - בשעה שהמזבח פנוי מקרבנות ואין לפנהיגים מה להקריב, מקריבים עליו עולות נדבה, שהיו נקנות מהשקלים הנותרים שנתנו העם עבור קרבנות החובה. ונקראים 'קיץ המזבח' בדרך משל, כאדם האוכל מפירות הקיץ לקינות, כותספת על סעודתו, כך באים קרבנות הללו כותספת על החובה (שבועות יב, באמ"ח): תורה ג

להביא עולה בשותפות (באמ"ח, רא"ם): קרבנותם. הכתוב מלמד על עולת נדבה, שהיא באה גם באופן של נדבת צבור, כלומר שאף כלל העם יכול להביא עולת נדבה, ולא רק היחיד [ואף שפכר השמינו הפתוח למעלה (בלשון 'תקריבו') שגם רבים מביאים קרבן נדבה, חידש כאן הכתוב בקרבן כל העם שנעשה דינו בקרבן ציבור, כגון לענין שאינו טעון סמיכה, אבל כאשר מקצת מן הציבור מביאים קרבן דינו בקרבן יחיד, של שותפים, וטעון סמיכה כדן

מן הענין - כאשר הכתוב כופל שוב את הדבר בסוף הענין (בפסוק א) אם עלה קרבנו מן הבקר, שאין תלמוד לומר - לא היה לו לחזור ולהזכיר שוב מן הבקר, אלא כדי להוציא את הטריפה - לפסול מקרבן בהמה שנתהיתה בה אחת מן הטריפות האוסרות אותה באכילה [כגון שנפלה מהגג ונשרר צלעותיה] (ספרא): תקריבו. אחר שפתח הכתוב בלשון יחיד: 'אדם כי יקריב', מה ראה לנקוט כאן לשון רבים: 'תקריבו'? אלא מלמד שגם שנים או יותר מתנדבים יחד

הקרבת נפש בהקמית לה'

אדם כי יקריב מקם קרבן ליהוה מן הבהמה וגו' (א, ב)

וְיֵשׁ לְבָאָר פְּרָטִי עֲנִיגֵי הַקֶּרְבָּן בְּפִנְיֵימֵי הָעֲנִינִים:

קרבן ענינו הוא קרוב הכחות והחושים דהאדם לה', 'אדם כי יקריב מקם'. כיצד עושים זאת, צריך לקחת בהמה ולהקריבה לה'. כלומר, האדם צריך לקחת את הנפש בהקמית שלו ולהקריבה לה', הינו שגם נפשו בהקמית תסיע לעניני קדושה ועבודת ה'.

וכשם שאת הבהמה יש לבדוק מקל מום, כך האדם צריך לבדוק כוחות נפשו ומחשבותיו דבוריו ומעשיו שיהיו כדבעי, ולא יהיה בהם חסרון - מום.

ולאחרי זה לוקחים הקרבן ושוחטים אותו, דכשם שבשחיטה מוציאים את הדם וה'רוח חיים' מהבהמה, ולאחר השחיטה נשאר הגוף שלם אף ללא החיות שבו, כמו כן באדם: מוציאים ה'רוח חיים' שבנפש בהקמית - החיות וההתלהבות מענינים גשמיים, ונשאר רק גוף הבהמה - הדבר הגשמי כשלא צמנו נשאר, אף ללא החשק והתענוג הגשמי שבו, ומשתמשים בו אף ורק לעניני קדושה.

המטרה היא לבוא למצב של "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך" שאף בנפשו בהקמית תתגלה האהבה הגדולה של היהודי להקב"ה. וזה נרמז בהקרבת הקרבן באש המזבח, שהבהמה - הנפש בהקמית שבו, תתפלל באש האהבה לה'.

(ג) אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל-פתח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה:

ג אם עלתא קרבנה מן תורי דכר שלימ
יקרבנה לתרע משפן זמנא זמנא יקרב יתה
לרענא לה קדם יי:

כ"ג זכר • ולא נקבה. כשהוא אומר "זכר" למטה, שאין תלמוד לומר "זכר", ולא טמטום ואנדרוגינוס. תמים • בלא מום. אל-פתח אהל מועד • מטפל בהקאתו עד העזרה. מהו אומר: יקריב יקריב? אפלו נתערכה עולת ראובן בעולת שמעון, יקריב כל אחד לשם מי שהוא. וכן עולה בחלין, ומכרי החלין לצרכי עולות וזרי הן פלן עולות ותקרב כל אחת לשם מי שהוא. יכול אפלו נתערכה בפסולין או בשאינו מינו?

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בעבודתי לשם מי שהוא בעליו. וכן - דוגמא נוספת פועין זו: עולה שנתערכה בחולין, ושניהם של אדם אחד, אין חייב אדם זה להקדיש אף את החולין כדי שיוכל להקריב את שניהם בתורת עולות בשבילו, אלא יכול לבקש לו אדם אחר שברצונו להביא עולה, וימכרו לו החולין לצרכי עולות [והמכירה חלה גם בשאין ידוע איזו היא בהמת החולין ואיזו הוקדשה לעולה], וכל אחד יקח אחת מן הבהמות וזרי הן פולן עולות, ותקרב כל אחת לשם מי שהוא בעליו. וכל זאת אנו למדים מלשון 'יקריב' שהוא 'ריבוי', לומר שפעמים מביא אדם קרבן שיתכן שאינו שלו. והמיעוט כיצד? יכול הייתי לומר אמילו נתערכה עולה כשרה בהמות הפסולין לקרבן [כגון שעבדוה פועבדה זרה], או כשנתערב מין קרבן זה בשאינו מינו [כגון: עולה

בעל הקרבן מקריב אותו והלא הפכה הוא שמקריבו! אלא 'יקריב' יש במשמעו גם לשון 'קירוב', לומר שבעל הקרבן הוא המטפל בהבאתו עד העזרה (חצר המקדש), ואינו רשאי לומר לפניה: 'הואיל והקעבודה עליך, תטרח גם להביאו' (ק"א, רא"ם, ח"ח). מהו אומר 'יקריב' 'יקריבנו'? כלומר: 'יקריב' יש במשמעו לשון ריבוי - שיקריב כל קרבן שהוא. ואילו 'יקריבנו' יש במשמעו מיעוט - שיקריב דווקא את הקרבן הזה. לפיכך אנו דורשים מקאן הן ריבוי והן מיעוט; ריבוי כיצד? רבות אפילו נתערכה עולת ראובן בעולת שמעון, והואיל וכל קרבן צריך להקרב לשם בעליו, אין אנו אומרים הואיל ולא נודע מיהו בעליו של כל קרבן וקרבן לכן לא יהיו נקרבים כלל, אלא יקריב כל אחד (ראובן ושמעון) עולה אחת מהן, ויאמר הפכה המקריבו: 'זרי אני מכנין

(ג) זכר. פעמיים נאמר דין זה, שעולת בהמה צריכה שתהא דווקא זכר: כאן בקרבן בהמה ולהלן בקרבן הצאן; את האמור כאן יש לפרש כפשוטו, זכר ולא נקבה. אבל כשהוא חוזר ואומר 'זכר' למטה (להלן) (בפסוק י) ואם מן הצאן קרבנו... זכר תמים יקריבנו, שאין תלמוד לומר 'זכר' - לא היה לו לחזור ולהזכיר שוב 'זכר' [לפי שהיינו למדים דין הצאן מדין הבקר]. אלא כדי לדרוש הקפדה ותיקנה בזכר: זכר' ממש, ולא טימטום ואנדרוגינוס - מינים שאינם נחשבים בזכרים גמורים (ראה מסכת ביכורים פ"ד מ"ה) (משמח"ק, רא"ם):

תמים. פירושו: שלם - בלא מום מאותם המומים הפוסלים שנמנו להלן (כב, בב"ב). שכן כל בעל מום, אף על פי שאינו מחוסר אבר, אינו קרוי 'שלם' (פ"ח):
אל פתח אהל מועד יקריב אתו. וכי

שיעור יומי ליום ראשון ל' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת ויקרא

תלמוד לומר: "יקריבנו". יקריב אתו. מלמד, שכופין אותו. יכול בעל-כרחו? תלמוד לומר: "לרצנו".
הא ביצד? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'. לפני ה' וסמך. אין סמיכה בבמה.

(ד) וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו לכפר עליו:
ה' וסמך ידה על ריש עלתא ויתרעי לה לכפרא עלוהי:

כ"א על ראש העולה. להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. העולה. פרט לעולת העוף.
ונרצה לו. על מה הוא מרצה לו? אם תאמר על כרתות ומיתות בית-דין, או מיתה בידי שמים, או מלקות - הרי ענשן אמור. הא אינו מרצה אלא על 'עשה' ועל 'לאו שנתק לעשה'.

(ה) ושחט את-בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הפהנים את-הדם וזרקו את-הדם על-המזבח סביב אשר-פתח אהל מועד:

כ"א ושחט והקריבו הפהנים. מקבלה ואילך מצות פהנה. למד על השחיטה, שפשרה בזר. לפני ה'.
בעזרה. והקריבו. זו קבלה שהיא הראשונה, ומשמעה לשון "הולכה". למדנו, שתיהן (ספרים אחרים: ששיתין)

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

נתפרש בהם שניתן להפטר מן העונש על ידי קרבן, או שבנוסף על העונש יש לו להביא קרבן (נח"מ מלבי"ם). הא למדת מכאן שהקרבן אינו מרצה אלא על דברים שאין בהם לא מיתה ולא מלקות, כגון העובר על מצות עשה, וכן מרצה הקרבן על לאו שנתק לעשה שאין בו עונש מלקות כשאר לאויו, וקרבן העולה מרצה ומכפר עליהם (שם רע"א): תורה ה' (ה) ושחט, והקריבו, הפהנים. ארבע עבודות נאמרו בפסוק זה: ושחט, והקריבו, והקריבה כוללת שתי עבודות: קבלת דם השחיטה לתוך כלי, והולכתו עד למזבח, וזרקו את הדם, ומתוך שהזכיר הכתוב הפהנים רק אצל והקריבו, למדנו כי מקבלה (קבלת הדם) ואילך מצות כהונה ולמד בזה על השחיטה שפשרה בזר - על ידי לוי, או ישראל (שם רש"י זבחים לב):

כשקיימוהו בגלגל, ואחר כך בשילה, בנוב ובגבעון, וכל שכן בבית המקדש הבנוי בירושלים, שכל אלו המקומות קרויים לפני ה', והקרבנות המובאים לשם טעונים סמיכה (שם) (מפרשים): תורה ד'
(ד) על ראש העולה. לא נאמר בלשון קצרה וסמך ידו על ראשו, אלא הזכיר שוב את מין הקרבן: וסמך ידו על ראש העולה; ללמדך שלא רק העולה האמורה כאן (עולת נדבה, ממין הבקר) היא הטעונה סמיכה, אלא להביא (לרבות) גם עולת-חובה לסמיכה, ולהביא גם עולת הצאן לסמיכה (שם ר"א):
העולה. מתוך שלא נאמר 'עולתו' אלא 'העולה' (בהוספת ה"א הידיעה), אנו למדים שרק העולה החשובה והמיוחדת, דהיינו עולת בהמה (מן הבקר או הצאן), היא הטעונה סמיכה, פרט לעולת-העוף שאינו טעון סמיכה (שם) (תוס' ר"ש משא"ץ):

בשלימים] - שמא אף בכגון זה יקריבו שניהם מחמת הספק, תלמוד לומר 'יקריבנו', אין אתה מקריבו אלא כשידוע לך שהוא כשר, וכי זה הוא מין הקרבן, אבל אם נתערב ואינך יודע, תמתין עד שיפול בו מום ותמקריבו ותביא בדמיו קרבן אחר (ספרא) (פירוש מבעלי התוס'):
יקריב אותו. לשון 'אותו' דרשהו חכמים על בעל הקרבן, והכתוב מלמד שאם אינו רוצה להביא את קרבנו, בית דין כופין אותו על כך. וכול הייתי לומר שמקריבין את קרבנו בעל-כרחו, כשהוא נגד רצונו, תלמוד לומר 'לרצונו'. הא ביצד - אף יתקיימו שניהם, הן הכפיה והן הרצון? כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני', וכיון שהספיק הרי זה קרוי 'לרצונו' (שם רמ"ז):

ונרצה לו לכפר עליו. על מה הוא מרצה לו - על איזה חטא העולה מכפרת? אם תאמר על אותם החטאים שיש בהם עונש פרישות ומיתות בית-דין או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי כל אלה כבר ענשן אמור ומפורש בתורה [ולא

מצות הסמיכה נזכרת כאן כהמשך אחר עם התיבות לפני ה'. מכך אנו למדים כי אין סמיכה נוגעת בבמה קטנה [בזמנים שבהם הותרו הבמות, היה כל אחד בונה לעצמו במה בחצרו להקריב עליה את קרבנותיו], שאין כל מקום קרוי לפני ה', אלא בבמה גדולה המיועדת לקרבנות הציבור [דהיינו: המשכן שבמדבר, ולאחר בנייתם לארץ

לפני ה'. השחיטה אינה באוהל מועד, אלא בעזרה [חצר המשכן], ששם עומד מזבח החיצון אשר עליו מקריבים את הקרבנות, וכמו שנאמר (להלן פסוק יא) 'ושחט אתו על ירך המזבח' (נ"א):
והקריבו... את הדם. ההקריבה האמורה כאן משמעותה 'קריב' הדם

שיעור יומי ראשון ל' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - א - פרשת ויקרא נז

בְּנֵי אֶהְרֶן • בְּנֵי אֶהְרֶן • יְכוּל חֲלָלִים? תִּלְמוּד לומר: "הַכֹּהֲנִים". אֶת־הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת־הַדָּם • מֵה תִלְמוּד לומר: "דָּם" "דָּם" שְׁתֵּי פְעָמִים? לְהִבִּיא אֶת שְׁנֵתְעָרַב בְּמִינוֹ אוּ בְשֵׁאִינוּ מִינוֹ. יְכוּל אֶף בְּפִסּוּלִים, אוּ בַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, אוּ בַחֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת, שְׁאֵלוֹ לְמַעַלְהָ וְהִיא לְמַטָּה? תִּלְמוּד לומר בְּמִקּוֹם אַחֵר: "אֶת־דְּמוֹ". וְזָרְקוּ • עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק מִן הַכֹּפֶל לְכַתֵּל הַמִּזְבֵּחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא כִּנְגַד הַזְּיוּת, לְכַף נֶאֱמַר: "סְבִיב", שֶׁיְהִי הַדָּם נֶתָּן בְּד' רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אוּ יְכוּל יִקְיַפְנוּ כְחוּט? תִּלְמוּד לומר: "וְזָרְקוּ", וְאֵי אֲפֹשֶׁר לְהִקִּיף בְּזִרְיָקָה. אֵי "וְזָרְקוּ", יְכוּל בְּזִרְיָקָה אַחַת? תִּלְמוּד לומר: "סְבִיב", הֵא פִיֵּצַד? נִתָּן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע. אֲשֶׁר־פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד • וְלֹא בְזִמְן שֶׁהוּא מְפָרֵק.

(1) וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה וְנִתַּח אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ: וַיִּשְׁלַח יָת עֲלֵתָהּ וַיִּפְלַג יִתָּהּ לְאַבְרָהָהּ:

וְהִפְשִׁיט אֶת־הָעֹלָה • מֵה תִלְמוּד לומר: "הָעֹלָה"? לְרִבּוֹת אֶת כָּל הָעוֹלוֹת לְהִפְשִׁיט וְנִתְחָה. אֹתָהּ לְנִתְחֶיהָ • וְלֹא נִתְחֶיהָ לְנִתְחָה.

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

נֶאֱמַר סְבִיב - שֶׁיְהִי הַדָּם נִתָּן בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַמִּזְבֵּחַ. וּמִנֵּין שָׂפָךְ הִיא הַמִּצְוָה אוּ יְכוּל - שְׁמָא יֵשׁ לומר שִׁיקִיפְנוּ כְחוּט - יִמְשַׁח אֶת הַדָּם וְיִקְיַפְנוּ סְבִיב הַמִּזְבֵּחַ - תִּלְמוּד לומר 'וְזָרְקוּ', וְאֵי אֲפֹשֶׁר לְהִקִּיף בְּזִרְיָקָה [שֶׁהָרִי 'זִרְיָקָה' מְשַׁמְעוּתָהּ שֶׁפִּיכָה מִהַכֹּפֶל אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וְלְהִקִּיף אֲפֹשֶׁר רַק עַל דִּי אֲצַבַּע]. אֵי 'וְזָרְקוּ' - אִם הִיָּה נֶאֱמַר רַק 'וְזָרְקוּ', יְכוּל הִיָּיתִי לומר, שְׁמָא דִּי בְּזִרְיָקָה אַחַת - תִּלְמוּד לומר 'סְבִיב'. הֵא כִיֵּצַד יִתְקַיְּמוּ שְׁנֵי הַדְּבָרִים - הֵן 'זִרְיָקָה' וְהֵן 'סְבִיב'? נִתָּן שְׁתֵּי מִתְּנוֹת שֶׁהֵן אֲרָבַע - שְׁתֵּי נִתְּנוּת דָּם אֲצֵל הַזְּיוּת, שֶׁהֵן בְּאַרְבַּע נִתְּנוּת בְּאַרְבַּעַת כְּתִלֵי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁכָּכֵל זֵוֹת מִתְּפַשֵּׁט הַדָּם הַזּוֹרֵק מֵעַט לְכוֹתֵל זֵה וּמֵעַט לְכוֹתֵל זֵה (סְפָרָא) (מִפְרָשִׁים): אֲשֶׁר פָּתַח אֱהֵל מוֹעֵד. לֹא הוּצָרָךְ הַכְּתוּב לְהוֹדִיעַנו שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן [שֶׁכֵּן כָּל מִקּוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'מִזְבֵּחַ' סִתָּם הַכְּנֻנָה הִיא לְמִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, שֶׁהָרִי הַפְּנִימִי קְרוִי 'מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב', אוּ 'מִזְבֵּחַ הַקְּטוֹרֶת', אוּ הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לְפָנָי ה'"] (רֵאִים), אֶלֶּא לְלַמֵּד שֶׁהַדָּם רָאִי לְזִרְיָקָה רַק בְּאֲשֶׁר 'אֱהֵל מוֹעֵד' קָיָם, בְּשַׁעַת הַנִּיבִיתָם, וְלֹא בְּזִמְנָן שֶׁהוּא מְפֹרֵק, וְאִם כִּכֵּר הַתְּחִילוֹ לְפָרֵק אֶת הַפֶּתַח, נִפְסַל הַדָּם לְמִצְוַת זִרְיָקָה (שֵׁם) תוֹרָה ו

יְכוּל הִיָּיתִי לומר שֶׁיְהִי הַדִּין בֵּן אֶף בְּשֵׁתְעָרַב הַדָּם בְּדָמָם שֶׁל קָרְבָּנוֹת פְּסוּלִים, אוּ שְׁנֵתְעָרַב דָּם עוֹלָה [שֶׁזִּרְיָקָה דְמָה הוּא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן] בְּדָם חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת - סוּגֵי חֲטָאוֹת שֶׁדָּמָם נִזְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי [מִזְבֵּחַ הַקְּטוֹרֶת אֲשֶׁר בְּתוֹךְ אֱהֵל מוֹעֵד], אוּ דָם עוֹלָה הַמְעוֹרָב בְּדָם חֲטָאוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת שֶׁמִּקּוֹם זִרְיָקָה דָּם שְׁנֵיהֶם הוּא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֶלֶּא שֶׁאֵלֹו לְמַעַלְהָ וְהִיא לְמַטָּה - שֶׁכֵּן הַחֲטָאוֹת, מִקּוֹם זִרְיָקָה דְמָם הוּא בְּחִצְיוֹ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְהָעוֹלָה זִרְיָקָה דְמָה בְּחִצְיוֹ הַתְּתוֹן. מִנֵּין שֶׁבְּאֹפְנִים אֵלֹו אֵין זוֹרְקִים אֶת הַדָּם הַמְעוֹרָב כָּלֵל, תִּלְמוּד לומר בְּמִקּוֹם אַחֵר (לִקְמֵן פִּסּוּק יֵא) 'וְזָרְקוּ אֶת דְּמוֹ' - אֶת דְּמוֹ בְּלִבָּד אֹתָהּ זוֹרֵק וְלֹא בְּשֵׁהוּא מְעוֹרָב בְּדָם פְּסוּל, אוּ בְּדָם שֶׁדִּין זִרְיָקָתוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר (סְפָרָא): וְזָרְקוּ. פִּיֵּצַד הוּא זוֹרֵק? אֵין הַכֵּהֵן עוֹלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶלֶּא עוֹמֵד לְמַטָּה וְזוֹרֵק הַדָּם מִן הַכֹּפֶל לְכוֹתֵל הַמִּזְבֵּחַ לְמַטָּה מִחוּט הַסִּקְרָא [=חֹט אָדוּם הַחִגוּר סְבִיב הַמִּזְבֵּחַ בְּחִצְיֵי גְבוּהוֹ וּמְשַׁמֵּשׁ כְּסִימָן לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים שֵׁשׁ לְזוֹרֵק לְמַעַלְה (חֲטָאוֹת בְּהֵמָה וְעוֹלֹת הָעוֹף) לְבִין דָּמִים שֵׁשׁ לְזוֹרֵק לְמַטָּה (שֶׁאֵר כָּל הַזְּבָחִים וְחֲטָאוֹת הָעוֹף)] כִּנְגַד הַזְּיוּת, אַחַת בְּזֵוֹת מְזַרְחִית צְפוּנִית וְהַדָּם מִתְּפַשֵּׁט מֵעַט לְשֵׁנֵי הַכְּתִלִּים מִזָּה וּמִזָּה, וְאַחַת בְּזֵוֹת שֶׁכֵּנְגַדָּה בְּאֶלְכֻסוֹן שֶׁהִיא דְרוּמִית מְעַרְבִית וְהַדָּם מִתְּפַשֵּׁט בְּשֵׁנֵיהֶם, וְלִכְךָ

עַד לְמִזְבֵּחַ (וְלֹא הַקְּטָרָה עַל הָאֵשׁ) וַיֵּשׁ בָּהּ שְׁתֵּי פְעוּלוֹת: הָאֶחָת זֵו קְבִלָה - קְבִלַת הַדָּם בְּכִלֵי שְׂרָת, שֶׁהִיא הַפְּעוּלָה הָרֵאשׁוֹנָה אַחֵר הַשְּׁחִיטָה, וְהַשְּׁנִיָּה הִיא הַהוֹלְכָה עֲצָמָה, וְאוֹלָם מְשַׁמְעָה שֶׁל תִּיבַת 'וְהַקְּרִיבוּ' הוּא רַק לְשׁוֹן הוֹלְכָה, אֶלֶּא שְׁמִתוֹךְ הַדְּבָרִים לְמִדְּנֵי שְׁתֵּיהֶן מִצְוַת בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים, שֶׁהָרִי אִם הַהוֹלְכָה נִחְשַׁבֶּת לְעִבּוּדָה חֲשׁוּבָה אֶף עַל פִּי שֶׁאֲפֹשֶׁר בְּלַעֲדֶיהָ [כְּגוֹן הַשְּׁחִיטָה סְמוּךְ לְמִזְבֵּחַ מִמֶּשׁ, בְּאוֹפֵן שֶׁאֵין צוֹרֵךְ הַהוֹלְכָת הַדָּם]. הָרִי 'קְבִלָה' שֶׁאֵי אֲפֹשֶׁר בְּלַעֲדֶיהָ, כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהִיא נִחְשַׁבֶּת עִבּוּדָה חֲשׁוּבָה, וְאֵינָה בְּשֵׁרָה אֶלֶּא בְּכֹהֲנִים (רֵאִים): בְּנֵי אֶהְרֶן. מִתוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּנֵי אֶהְרֶן', יְכוּל הִיָּיתִי לומר, כִּי כָל מִי שֶׁהוּא מְזַרֵעַ אֶהְרֶן וְאֲפִילוֹ חֲלָלִים [בְּנִים שְׂנוּלְדוֹ מְגוֹרֶשָׁה שְׁנִישֵׁאֵת לְכַהֵן, אוּ מֵאֲלֻמְנָה לְכַהֵן גְּדוֹל] יִהְיוּ בְּשֵׁרִים לְעִבּוּדוֹת הָאֲמֹרוֹת כְּאֵן. תִּלְמוּד לומר 'הַכֹּהֲנִים' - לְלַמֵּד שֶׁאֶף הָעִבּוּדוֹת הֵלְלוּ שֶׁאֵינָן נַעֲשׂוֹת עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן קְבִלָה וְהוֹלְכָה, צְרִיכוֹת קְדוּשַׁת כְּהוֹנָה (חִדָּה שְׁפִיחָה): אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם. מֵה תִלְמוּד לומר 'דָּם' 'דָּם' שְׁתֵּי פְעָמִים? כִּדִּי לְהִבִּיא (לְרִבּוֹת) גַּם זִרְיָקָה שְׁנֵי דָמִים הַמְעוֹרָבִים, כְּלומר, שֶׁהוּא זוֹרֵק עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת דָּם הָעוֹלָה שְׁנֵתְעָרַב בְּמִינוֹ - בְּדָם עוֹלָה שֶׁל בְּעֵלִים אַחֵרִים, אוּ שְׁנֵתְעָרַב בְּשֵׁאִינוֹ מִינוֹ - בְּדָם שֶׁל קָרְבָן מְסוּג אַחֵר, כְּגוֹן קָרְבָן שְׁלָמִים.

(ו) וְנָתַנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְעִרְכוּ עֲצִים עַל־הָאֵשׁ:

וְיִתְּנוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֵנָא אֶשְׁתָּא עַל מִדְבַּחַא וְיִסְדְּרוּן אַעֲיָא עַל אֶשְׁתָּא:

ש"י וְנָתַנוּ אֵשׁ - אף-על-פי שֶהָאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהֵבִיא מִן הַהָדְיוֹט. בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן • כְּשֶהוּא בְּכַהוֹנוֹ, הָא אִם עֵבֶד בְּבִגְדֵי כֹהֵן הָדְיוֹט, עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה.

(ח) וְעִרְכוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ וְאֶת־הַפָּדָר עַל־הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

ח וְיִסְדְּרוּן בְּנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי אֶהֱרֹן כֹּהֲנֵי אֶהֱרֹן יֵת אֶכְרִיָּא יֵת רִישָׁא וְיֵת תְּרַבָּא עַל אַעֲיָא דִּי עַל אֶשְׁתָּא דִּי עַל מִדְבַּחַא:

ש"י בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים • כְּשֶהֵם בְּכַהוֹנִים. הָא כֹהֵן הָדְיוֹט שְׁעֵבֶד בְּשִׂמּוֹנָה בְּגָדִים, עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה. אֶת הַנִּתְחִים אֶת־הָרֹאשׁ • לְפִי שְׂאִין הָרֹאשׁ בְּכָלֵל הַפֶּשֶׁט, שְׁכַבְר הַתּוֹ בַּשְּׁחִיטָה, לְפִיכֶךָ הַצָּרֵף לְמִנּוּתוֹ לַעֲצָמוֹ. וְאֶת־הַפָּדָר • לְמָה נֶאֱמַר? לְלַמֶּדֶךָ, שְׁמַעְלֵהוּ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית הַשְּׁחִיטָה. וְזֶהוּ דְרָף כְּבוֹד שֶׁל מַעְלָה. אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ • שְׂלָא יִהְיֶה הַגְּזִירִין יוֹצֵאִין חוּץ לַמַּעְרָכָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כָּל אֵיבְרֵי הָעֵיכוּל [וְנִקְרָא גַם 'הַחֲלָב הַמְּכֻסָּה אֶת הַקֶּרֶב]. וְאִם חֲלָב זֶה הוּא בְּכָלֵל הַנִּתְחִים, וְלְמָה נֶאֱמַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ? אֲלָא לְלַמֶּדֶךָ שְׁמַעְלֵהוּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ עִם הָרֹאשׁ וּמְכַסֶּה בּוֹ אֶת בֵּית־הַשְּׁחִיטָה (מְקוֹם הַחִיתוּף בְּצוּר הַבְּהֵמָה) הַמְּלֻבְּלָף בְּדָם, וְזֶהוּ דְרָף כְּבוֹד שֶׁל מַעְלָה [הַפָּדָר וְהָרֹאשׁ אֵינָם מְחוּבָּרִים זֶה לְזֶה, אֲלָא שֵׁשׁ לְהַעֲלוֹת שְׁנֵיהֶם יַחַד אֶל הַמִּזְבֵּחַ] (שם) (רא"ם):

אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ. דִּין עֲרִיכַת הָעֲצִים עַל אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ כְּבָר אָמַר לְמַעְלָה (בַּפְּסוּק הַקֹּדֶם), וְלֹא הִזְיָה לוֹ לְחֹזֵר כָּאֵן וּלְפָרֶשׁ: 'עַל הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֲלָא לְלַמֶּד עַל מִדַּת אֶרְכָן שֶׁל הָעֲצִים, שְׂלָא יִהְיֶה הַגְּזִירִין (חֲתִיכוֹת הָעֵץ) יוֹצֵאִין חוּץ לַמַּעְרָכָה [שֵׁטַח מְקוֹם הָאֵשׁ שֶׁבְּאֲמֻצַּע הַמִּזְבֵּחַ קְרוּי 'מַעְרָכָה' וּמִדְתּוֹ אִמָּה עַל אִמָּה, וְשֵׁטַח גַּג הַמִּזְבֵּחַ כּוֹלֵל הוּא חֲמֵשׁ אַמּוֹת עַל חֲמֵשׁ אַמּוֹת, נִמְצָאוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת נוֹתְרוֹת מִמְּקוֹם הַמַּעְרָכָה עַד קִצְהַ הַמִּזְבֵּחַ לְכָל רוּחַ, וְהוּא מְקוֹם הַיְלּוּף הַכֹּהֲנִים הַמְּקִיפִים אֶת הַמַּעְרָכָה. וְאִם יִהְיֶה גִזְרֵי הָעֲצִים יִתִּירִים עַל אִמָּה וְיִצְאוּ מִן הַמַּעְרָכָה, עֲלוּלִים לְעַבֵּב אֶת הַלִּיכְתָּם. וְזֶהוּ שְׂאֵמֶר הַכֹּהֵן 'הָעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ, שְׁתֵּהָא מִדְתָּם כְּמִדַּת מְקוֹם הָאֵשׁ' (עפ"י רש"י וּבַחִים סבא) (ספרא) (ביאורי הגר"א): תורה ט

עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה: תורה ח
(ח) בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים. גַּם אֲצַל בְּנֵי אֶהֱרֹן הוֹסִיף הַכְּתוּב אֶת הַתּוֹרָא 'הַכֹּהֲנִים', לוֹמֵר שֶׁרַק כְּשֶהֵם בְּכַהוֹנִים - בְּבִגְדֵי כֹהֵנוֹנָה הַמִּיּוֹחֲדִים לָהֶם, הָרִי הֵם כְּשֶׁרִים לְעֲבוּדָה, הָא - מְכַלֵּל זֶה אֲנִי שׁוֹמֵעַ, שְׁכַבְרֵי הָדְיוֹט שְׁעֵבֶד בְּשִׂמּוֹנָה בְּגָדִים כְּדוֹגְמַת כֹּהֵן גְּדוּל, עֲבוּדְתוֹ פְּסוּלָה, וְכֵן הִדִּין אִם עֵבֶד בְּפָחוֹת מֵאֲרַבְעָה בְּגָדֵי כֹהֵן הָדְיוֹט (שם) (ח"ט):

אֶת הַנִּתְחִים אֶת הָרֹאשׁ. רֹאשׁ הַבְּהֵמָה הוּא אֶחָד מִן הַנִּתְחִים, וְלְמָה נֶמְנָה כָּאֵן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ? לְפִי שְׂאִין הָרֹאשׁ בְּכָלֵל הַפֶּשֶׁט וְנִתְחֵי, שְׁכַבְר הוֹמָה (נִכְרַת) בַּשְּׁחִיטָה. כְּלוֹמֵר, כִּיּוֹן שְׁעִיקָר חֵיבוֹר הָרֹאשׁ כְּבָר נִפְסַק מִגּוּף הַבְּהֵמָה, רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ נִפְרַד וְהוֹסֵר מִמֶּנָּה לְגַמְרֵי, וּלְפִיכֶךָ מַה שְׁנֶאֱמַר בַּפְּסוּק הַקֹּדֶם: 'וְהַפְּשִׁיט אֶת הָעֶלְיָה וְנִתַּח אֶתְּהָ לְנִתְחֵיהָ, מוֹסֵב רַק עַל גּוּף הַבְּהֵמָה בְּלִבְדָּה, וּמִתּוֹף כֶּךָ הֵייתִי סְבוּר לוֹמֵר שְׂאֵף הָאָמֹר לְאַחֲרָיו וְעִרְכוּ... אֶת הַנִּתְחִים אֵינּוּ מוֹסֵב עַל הָרֹאשׁ, וְאִין לְהַקְרִיבוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, לְפִיכֶךָ הוֹצֵרֶךָ הַכְּתוּב לְמִנּוּתוֹ לַעֲצָמוֹ בְּמִצְוֹת עֲרִיכַת הַנִּתְחִים, לוֹמֵר שְׂאֵף שְׂאִין בּוֹ דִּין הַפֶּשֶׁט, יֵשׁ לְהַפְרִידוֹ מִגּוּף הַבְּהֵמָה וְלַעְרוֹף אוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּשֶׁאֵר הַנִּתְחִים (ספרא) (תו"ט ר"ש מִשְׁאנ"ץ): וְאֶת הַפָּדָר. הוּא הַחֲלָב הָעוֹטֵף אֶת

הָעוֹלוֹת לְהַפְּשִׁט וְנִתְחֵי. כְּלוֹמֵר, לֹא רַק עוֹלוֹת נִדְבָה הַבָּאָה מִן הַבְּקָר יֵשׁ לְהַפְּשִׁיט אֶת עוֹרָה וּלְנִתַּח בְּשָׂרָה לְנִתְחִים, אֲלָא גַם עוֹלוֹת חוֹבָה וְעוֹלָה הַבָּאָה מִן הַצֹּאן דִּינָם כֵּן (רא"ם):

אוֹתָהּ לְנִתְחֵיהָ. לְשׁוֹן 'לְנִתְחֵיהָ' מִשְׁמַעוֹ הַנִּתְחִים הַיְדוּעִים, וְהוּא עַל פִּי מַה שְׁקָבְלוּ חֻקִּים בְּאִוְפֵן חֲלוּקַת הַבְּהֵמָה לְנִתְחֵיהָ הָרְאוּיִים [רָאָה פִּירוּט הַחֲלָקִים בְּמִסְכַּת יוֹמָא (דף כ"ה)]. וְהִדְגִּישׁ הַכְּתוּב 'אוֹתָהּ לְנִתְחֵיהָ' כְּדִי לְדַרְוֹשׁ: וְלֹא נִתְחֵיהָ לְנִתְחִים, שְׂלָא יוֹסִיף לְחַתוֹף עוֹד אֶת נִתְחֵיהָ לְחֲתִיכוֹת קִטְנוֹת, לְפִי שְׂאֵלוֹ הֵם הַנִּתְחִים לֹא פָחוֹת וְלֹא יוֹתֵר (ספרא) (לש"ר): תורה ז

(ו) וְנָתַנוּ אֵשׁ. נְתִיבַת הָאֵשׁ עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ הִיא, וּלְפִיכֶךָ אף-על-פי שְׁהָאֵשׁ הֵיטָה יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם [וְכַפִּי שְׁהִיָּה בְּכָל יְמֵי הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן בְּבֵית רֹאשׁוֹן עַד יְמֵי מִנְשֵׁה מֶלֶךְ יְהוּדָה], עִם זֹאת מִצְוָה עֲלֵיהֶם לְהֵבִיא אֵשׁ נוֹסֶפֶת מִן הַהָדְיוֹט (מִשְׁלָחֵם), לְקַיֵּם אֶת הָאָמֹר וְנָתַנוּ אֵשׁ' (שם) (חזקוֹן מִצְוָה ק"א):

בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. הוֹסִיף כָּאֵן הַכְּתוּב תּוֹרָא 'הַכֹּהֵן' אֲצַל אֶהֱרֹן, לוֹמֵר כִּי רַק כְּשֶהוּא בְּכַהוֹנוֹ - כְּאֲשֶׁר הוּא לְבוּשׁ בְּבִגְדֵי כֹהֵנוֹנָה גְּדוּלָה, הָרִי הוּא כְּשֶׁר לְעֲבוּדָה, הָא - מְכַלֵּל זֶה אֲנִי שׁוֹמֵעַ. שָׂאֵם עֵבֶד בְּבִגְדֵי כֹהֵן הָדְיוֹט (אֲרַבְעָה בְּגָדִים בְּמְקוֹם שְׂמוֹנָה)

ט וַגַּנְה וַיִּכְרְעוּהִי יַחֲלֵל בְּמִטָּה וַיִּסַּק כַּהֲנָא זֶת כֹּלָא לְמַדְבְּחָא עֲלֵתָא קִרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל בְּרַעְיוֹא קָדָם יי :

(ט) וְקִרְבּוֹ וַיִּכְרְעוּ יִרְחֵץ בַּמַּיִם וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת־הַכֹּל הַמִּזְבֵּחַה עֲלֶיהָ אִשָּׁה רֵיחַ־נִיחּוֹחַ לַיהוָה: **אִשָּׁה** - לְשֵׁם עוֹלָה יִקְטִירֶנּוּ. **אִשָּׁה** - כְּשִׁישְׁחָטְנוּ, יְהֵא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ. וְכֹל "אִשָּׁה", לְשׁוֹן אֵשׁ פּוֹשִׁי"ר בְּלַע"ז. **נִיחּוֹחַ** - נִחַת רִיחַ לְפָנַי, שְׁאֲמַרְתִּי וְנַעֲשֶׂה רְצוֹנִי.

נחתי ריח לה' (א, ט) נחת ריח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (רש"י) הפעם שדוקא בקרבנות נאמר הבטוי "ריח ניחוח לה", הוא מפני שבכל המצוות שאדם מקים יש תועלת גם לעצמו, גם בסוג המצוות 'חקים' - שאין להם טעם והסבר - יש תועלת לאדם, כיון שעל ידי מצוות אלו האדם מקבל על עצמו על מלכות שמים, ומקים את גזרות המלך. לעמת זאת הקרבנות לא נועדו כלל לאדם, אלא אף ורק לצרכו של הקב"ה, וכל ענינם הוא שיתקיים רצונו של הקב"ה. לכן יש נחת ריח, מעצם העבדה שרצונו של הקב"ה התקיים ללא כל תמורה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חל"ב ע' 1)

לכן גם מצינו בטוי זה - כמעט - רק בקרבנות עולה, מנחה ושלמים, ולא בקרבנות חטאת, אשם ותודה. כי בקרבנות אלו אין לאדם תועלת לעצמו כלל, משא"כ בקרבנות חטאת, אשם ותודה יש לאדם תועלת לעצמו. קרבנות חטאת ואשם נועדו לכפר על חטאי האדם, וקרבן תודה משמש כהודאה לה' על הנס שעשה לאדם, שזוהי חובה טבעית של האדם להודות.

(י) וְאִם־מִן־הַצֹּאֵן קִרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׁבִים או מן־הַעֲוִים לְעֹלָה זָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּ: **וְאִם מִן הַצֹּאֵן קִרְבָּנוֹ מִן־הַכְּשָׁבִים או מִן־הַעֲוִים** יואם מן ענא קרבנה מן אמריא או מן בני עזיא לעלתא דכר שלים יקרבנה:

נש"א וְאִם מִן הַצֹּאֵן - ו"ו מוסיף על ענין ראשון. וְלָמָּה הַפְּסִיק? לְתַן רִיחַ לְמִשָּׁה לְהַתְּבוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה. מִן־הַצֹּאֵן מִן־הַכְּשָׁבִים או מִן־הַעֲוִים - הָרִי אֵלּוּ ג' מַעוֹטִין, פֶּרֶט לְזָקֵן, לְחֹלָה וְלַמְזוּזָה.

(יא) וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי יְהוָה וּזְרָקוּ בְּנֵי אֹהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־דָּמּוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: **וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנָי יְהוָה** יא ויכוס יתה על צדא דמדבחה צפונא קדם יי ויזרקו בני אהרן פני אהרן פניא ית דמה על מדבחה סחור סחור:

נש"א על ירך המזבח - על צד המזבח. צפנה לפני ה' - ואין צפון בכמה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְשׁוֹן 'מִן' יש במשמעו מיעוט, כלומר מקצת מן הכלל ולא כולו, ושלשה 'מִן' האמורים כאן **הָרִי אֵלּוּ ג' מַעוֹטִין: פֶּרֶט לְזָקֵן** (בצאן משפתי שנים מלאות ומעלה, ובבקר משלש שנים מלאות ומעלה); **פֶּרֶט לְחֹלָה** (אם הוא 'רועד' מחמת חליו), ופֶּרֶט לְמְזוּזָה (שיוצא ממנו ריח רע) שְׁכָל אֵלּוּ פְּסוּלִים לְקִרְבֵּן (שם) (רע"ב, לשרי): תורה יא **(יא) עַל יַרְךְ הַמִּזְבֵּחַ**. כלומר, **עַל צֶד הַמִּזְבֵּחַ**, דהיינו למטה בארץ סמוך למזבח וראה לשון רש"י (שמות מ, כב) על ירך המשכן - כִּירָף הָיָה שְׁהוּא בְּצִדוֹ שֶׁל אֲדָם: **צִפְנָה לְפָנָי ה'**, מהלשון 'לפני ה' אנו למדין שדין השחיטה בצפון נוהג רק במשכן ובמקדש, וכן בשאר במות ציבור, ואין דין שחיטת צפון נוהג

הקרבת הקרבן הרי זה נחת ריח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני (ספרי) (באמ"ח): תורה י **(י) וְאִם מִן הַצֹּאֵן**, אות ו"ו שבראש הפרשה (ואם) משמעו שהוא מוסיף על ענין ראשון, כלומר שהענין הזה הוא כהמשך לקודמו, ולמדנו מכאן שכל פרטי הדינים שנתבארו בעולה הבאה מן הבקר (כגון דין סמיכה), נוהגים גם בעולה מן הצאן האמורה כאן, וכן כל המבואר בעולת הצאן (כגון שהשחיטה בצד צפון), נוהג גם בעולת הבקר, ומאחר ששתי הפרשיות דומות ברוב פרטי הדינים, אם כן למה הפסיק ביניהם? כְּדִי לִיתֵן רִיחַ לְמִשָּׁה לְהַתְּבוֹנֵן בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה (ספרי) (בא"י): **מִן הַצֹּאֵן, מִן הַכְּשָׁבִים, או מִן הַעֲוִים.**

(ט) עוֹלָה. תיבת 'עולה' מוסבת על האמור לפניו והקטיר הכהן וגו', כלומר, לְשֵׁם עוֹלָה יִקְטִירֶנּוּ, וכן כל קרבן יש לכונן בעבודותיו לשם אותו סוג קרבן (נ"א): **אִשָּׁה**. גם כאן בלשון 'אשה' בא הפתוב לבאר מה תהא פונת הכהן בעבודתו, דהיינו כְּשִׁישְׁחָטְנוּ (וכן כְּשִׁיעֲשֶׂה שְׁאֵר עֲבוּדוֹתָיו), **יְהֵא שׁוֹחֲטוֹ לְשֵׁם הָאֵשׁ**. כלומר, יכונן בעת השחיטה על מנת להעלותו על גבי אש המזבח אשר ישרף שם לגמרי, ולא שיהא נצלה רק מעט (רמב"ז), וכן **כֹּל 'אִשָּׁה'** האמור במקרא הוא לְשׁוֹן 'אש', פּוֹשִׁי"ר בְּלַע"ז: **נִיחּוֹחַ**. לשון 'ריח ניחוח' אינו אלא משל, שהרי אין שניך הנאת ריח טוב כלפי הקב"ה, אלא כך הוא אומר:

(יב) ונתח אתו לנתחיו ואת ראשו ואת פדרו וערף הפהו אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח:

יב ויפלט תה לאברהי ונת רישה ונת תרבה ויסדר פהנא ויהוון על אעניא די על אשתא די על מדבחא:

(יג) והקרב והפרעים ירחץ במים והקריב הפהו את הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחח ליהוה: פ

יג ונגא וקרעיא יחלל במיא ויקרב פהנא נת פלא ויסק למדבחא עלתא הוא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

♦ יום שני א' אדר ב' ♦

(יד) ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב מן התורים או מן בני היונה את קרבנו:

יד ואם מן עופא עלתא קרבנה קדם יי ויקרב מן שפניניא או מן בני יונה נת קרבנה:

יש מן העוף • ולא כל העוף, לפי שנאמר: "תמים זכר בבקר בפשבים ובעזים", תמות וזכרות בבקמה ואין תמות וזכרות בעופות; יכול אף מחסר אבר? תלמוד לומר: "מן העוף". תרים • גדולים ולא קטנים. בני יונה • קטנים ולא גדולים. מן התורים או מן בני היונה • פרט לתחלת הצהוב שבזנה ושפזנה, שהוא פסול, שגדול הוא אצל בני יונה וקטן אצל תורים.

(טו) והקריבו הפהו אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח:

טו ויקרבנה פהנא למדבחא וימלוק נת רישה ויסק למדבחא ויתמצי דמה על פתל מדבחא:

יש והקריבו • אפלו פרידה אחת וביא. הפהו ומלק • אין מליקה בכלי, אלא בעצמו של כהן; קוצץ בצפרנו ממול הערף וחותר מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן. ונמצה דמו • לשון "מיץ אפים", (משלי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בבמה, שהמביא קרבן בקמת יחיד יכול לשחוט בכל מקום שיירצה [וכמבואר למעלה (ספוק א) לענין סמיכה] (ספרא) (מפרשים): תורה יב
(יד) מן העוף, גם בעופות בא הכתוב למעט בלשון מן שמשמעו מקצת מן העוף **ולא כל העוף**. ומה יש למעט עוד בעופות שלא מיעטנו בבקר ובצאן? אלא לפי שנאמר **תמים זכר בבקר**, והוצרך הכתוב לחזור ולהזכיר דין תמות וזכרות גם **בפשבים ובעזים**, הרי למדנו מתוך כך שלענין זה, אין ללמוד ולהשוות קרבן זה מקרבן אחר, ומכאן שדין **תמות וזכרות** נוהג רק **בבמה** (בקר, כפשים ועזים) שפירש זאת בהם הכתוב, ואין **תמות וזכרות** נוהג בעופות. ומעתה יכול הייתי לומר, כשם שעוף בעל מום כשר לקרבן, אף מחוסר אבר כשר - **תלמוד לומר מן**

העוף - מום בלבד הכשיר בו הכתוב, ולא חסרון אבר (ספרא) [מום: כגון שאינו רואה באחת מעיניו. חסרון אבר: כגון שנוקטעה אחת מרגליו] (רא"ם):
התורים, שינה הכתוב לשונו במין התור שלא נקט בו 'בני' ואילו במין היונה נקט 'בני'. מכאן למדנו שהתורים כשרים דווקא כשהם גדולים ולא קטנים, ואילו בני היונה, כשרים דווקא קטנים ולא גדולים [התורים כשרים משיזוהיבו - כשיהיו כנפי גופם גדולים ואדומים ומזוהיבים כנהב. ובני יונה כשרים עד תחילת הצהוב] - כשמתחילים להביא נוצה יפה צהובה סביב לצואר (מפרשים ע"י חולין כג):
מן התורים או מן בני היונה, לשון מן האמור אצל התורים וכן אצל בני היונה בא למעט משיעור גדלות התור

ומשעור קטנות היונה: **פרט לתחלת הצהוב שבזנה ושפזנה** (בתור וביונה) שהוא פסול, שאותו הזמן של תחילת ציהובם הרי הוא מצב בינוני, שגדול הוא אצל בני יונה וקטן הוא אצל תורים: תורה טו
(טו) והקריבו הפהו אל המזבח. נקט הכתוב 'הקריבו' בלשון יחיד - ולא 'הקריב' סתם ככפסוק הקודם - ללמד שאפילו פרידה אחת (פרט אחר, כלומר עוף יחיד) יביא כנדבתו, ואין צריך להביא שתים (ספרא):
הכהן, ומלק [חותר] את ראשו והקטיר המזבחה. תיבת 'המזבחה' מוסקת הן על ההקטרה והן על המליקה. מכאן שצריך המולק לעלות ולעמוד בגבהו של מזבח, כדרך שהוא עולה בהקטרה. ומאחר שהמליקה נעשית על גבי המזבח, למה הוצרך הכתוב לומר 'הכהן' [וכי תעלה על

ל) "כִּי־אֶפֶס הַמֶּץ" (ישעיה טו). כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד. ומלך והקטיר ונמצה. אפשר לומר כן? מאחר שהוא מקטיר, הוא מוצה?! אלא, מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכו', אף מליקה כן. ופשוטו של מקרא מסרס הוא: ומלך והקטיר, וקדם הקטרה, ונמצה דמו" כָּבֵר.

(טו) והסיר את־מראתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל־מקום הדשן:

ט"ו < מראתו • מקום הרעי, וזה הזפק. בנצתה • עם בני מעיה. ו"נוצה" לשון דבר המאוס, כמו: "כי נצו גם־נעו", וזהו שתרגם אונקלוס: "באוכליה", וזהו מדרשו של אבא יוסי בן חנן, שאמר: נוטל את הקרקבן עמו. ורבותינו זכרונם־לברכה אמרו: קודר סביב הזפק בספין כמו ארבה, ונוטלה עם הנוצה שעל העור. בעולת בהמה, שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה, נאמר: "והקרב והקרעים ירחץ במים והקטיר". בעוף,

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

לצואה [כמו שמצינו במקרא (נחם ג, ו) 'והשליכתי עליך שקצים ונבלתיך ושמתיך פראי'. וכמבואר ברש"י שם: פראי - כנבל. לשון 'והסיר את מוראתו'] (ספרא) (מפרשים):

בְּנוֹצָתָהּ. יחד עם 'הנוצה' שלה. ונחלקו רבותינו מהו 'בנוצתה' האמור כאן: יש אומרים עם בני מעיה - עם המעינים. כלומר, קסיר הזפק על כל המעינים הנמשכים ממנו עד הקיבה (כולל את הקיבה עצמה), ובני המעינים קרויים 'נוצה' שהוא לשון דבר המאוס, כמו שמצינו במקרא 'כי נצו גם נעו' (איכה ז, טו) [הנביא מקונן על חורבן ירושלים ומתאר את העורים שהיו נעים ונדים בחוצות ונתלכלכו בדם ההרוגים, עד כי היו מאוסים מבלי יכולת ליגע בלבושיהם], וזהו שתרגם אונקלוס 'באוכליה' [=עם הפסולת הנפרשת ממנו], שכן בלשון ארמי אוכלא' פירושו 'פרש' [ראה לשון אונקלוס (הלכות ט, יז) 'זאת פרשו' - 'זית אוכליה']. וזהו על פי מדרשו של אבא יוסי בן חנן שאמר: נוטל את הקורקבן עמו. ורבותינו ז"ל חלקו על פירושו ואמרו (ספרא), שהלשון 'נוצתה' האמור כאן, מכונן על הנוצות אשר הן צומחות על גופו של העוף [ואף שנאמר לשון יחיד - 'נוצתה', ולא 'נוצותיה' בלשון רבים - הרי הוא כמו 'דגה' במקום 'דגים', אף כאן 'נוצה' במקום 'נוצות', שיש שהכתוב קורא לכלל מין הרבים בלשון יחיד].

להסמיך מליקה להקטרה ולדרוש: מה הקטרה אינה מתקיימת בבת אחת באשר העוף הוא שלם, אלא מקטיר את הראש בעצמו והגוף בעצמו, לאחר שהוא מפרידם לגמרי זה מזה [וכמבואר בשני הפסוקים האמורים כאן שיש הפסק בין הקטרת הראש ('והקטיר המזבח') לבין הקטרת הגוף ('והקטיר אתו הכהן')] על ידי הסרת מוראתו בנוצתה]. אף מליקה כן - יש לקיימה באופן שהיו הראש והגוף נחשבים כעין נפרדים, שלא ישאר מחיבורם אלא העור בלבד [וכך יקיים בהם את המיצוי ולאחר מכן יפרידם. והפרדה זו, הנעשית לאחר מיצוי הדם, איננה חלק ממצות המליקה, ויכול לחתוף את העור המחבר אף בסכין] (רש"י חולין בא, ג"א, בא"ט). והו על פי מדרשו. ופשוטו של מקרא, מתוך שמסורס הוא, ואינו פתוב בסדר, לכן יש לפרשו באופן הנכון: 'ומלך, והקטיר', ואולם קודם הקטרה ונמצה דמו' נתקיים כבר: טו

(טו) מוראתו. מקום הרעי. זה הזפק - מקום התקבצות המאכל לצורך ריכוכו. צינור בניסת האוכל (ושט) בגוף העוף מתרחב באמצעו ונעשה שם כעין כיס, בו מתאסף המאכל ושוהה זמן מה עד שמתרבה, ולאחר מכן הוא ממשיך בירידתו אל הקיבה (קורקבן). וכיס זה קרוי 'זפק', ומתוך שהמאכל מתמוסס בו ונמאס קראו הכתוב 'מוראתו' שהוא לשון הרומז

דעתך שהור קרב על המזבח? (ספרא, ובחיים טו). אלא בא ללמד בזה שאין מליקה נעשית בכלי, אלא בעצמו (בגופו) של כהן. וכיצד הוא עושה: קוצץ בצפרו ממוול העורף - תוחב בכח את ציפורן ידו לתוך הבשר שבאחורי צוואר העוף, וחותך מפרקתו (עצם הצוואר) עד שמגיע לסימנין וקוצצין - עד שהוא קוצץ גם את שני הוורידין ('הקנה' ו'הושט') המחברים את הראש עם הגוף, ונמצא הראש מחובר ותלוי רק על ידי העור (מפרשים): ונמצה דמו [ונסחט דמו]. לשון 'ונמצה' האמור כאן, הוא בלשון מיץ אפים יוציא ריב' [דברי מוסר בדרך משל בגנות מידת הפעס ותוצאותיה הרעות: כי מי סחיטת האף והחיתה יביאו ריב ומחלוקת] (משלי ל, א), וכן מצינו עוד בלשון הזה: 'כי אפס המיץ' (ישעיה טו, ד) [משל על האויבים שמצצו ונסחטו את שארית השפוע מישראל עד אשר פלה בהם המיץ]. וכיצד הוא ממצה את דם העוף: כובש בית השחיטה - דוחק ולוחץ את מקום המליקה על קיר המזבח, באשר הוא אוהו בידו את כל העוף וממערך בכח, והדם מתמצה ויורד על קיר המזבח (ספרא):

ומלך, והקטיר, ונמצה. וכי אפשר לומר כן שהמיצוי הוא עושה לאחר ההקטרה, והלא מאחר שהוא מקטיר היאך הוא מוצה?! אלא הדברים פתובים כאן שלא כסדר עשייתם, כדי

שנזון מן הגזל, נאמר: "והשליך" את המעים, שאכלו מן הגזל. אצל המזבח קדמה • במזרחו של כבש. אל-מקום הדשן • מקום שנותנין שם תרימת הדשן בכל בקר, ודשון מזבח הפנימי והמנורה, וכלם נבלעים שם במקומן.

(יז) וְשַׁפַּע אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמְזַבֵּחַ עַל-הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ עֲלֵה הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ם

ויפרק יתה בגדפוהי לא יפרש ונסק יתה כהנא למדפחא על אענא די על אשתא עלתא הוא קרפן דמתקבל פרעוא קדם יי:

כ"ז - וְשַׁפַּע • אין שסוע אלא ביד; וכן הוא אומר בשמשון: "וישפעהו כשפוע הגדי". בכנפיו • עם כנפיו; אינו צריך למרט פנפי נוצתו. בכנפיו • נוצה ממש. והלא אין לך הדיוט שמריח ריח רע של כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו. ולמה אמר הפתוב: "והקטיר"? כדי שיהא המזבח שבע ומתדר בקרבנו של עני. לא יבדיל • אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו. נאמר בעוף: "ריח ניחוח", ונאמר בבהמה: "ריח ניחוח". לומר לך: 'אחד המרבה ואחד המפעיט, ובלבד שיכונן את לבו לשמים'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הקטרתו, ולמה אמר הכתוב 'והקטיר' גם את כנפיו ונוצותיו? אלא הואיל והדברים אמורים בעני (שאין ידו משגת להביא קרבן בהמה). לכן צוה להשאיר הנוצות, כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו של עני, ולא יראה הקרבן קטן ודל ביותר בהקטרת הנוצות ממנו, אלא יקריב את הכל דרך חביבות

(ויקרא רבה) (י"ח, מפרשים):

לא יבדיל. כלומר, אף שצאמר ישיסע אותו, אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות, אלא קורעו מגבו ומשאירו מחובר מצד בטנו [ימנין שהקריעה היא מצד גבו, משום שצאמר כאן 'לא יבדיל', וכן נאמר לשון זה במליקת חטאת העוף (להלן, ח) ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל; פשם שהמליקה היא רק מאחוריו, כך השיסוע האמור כאן אינו אלא מאחוריו, וישאירו דבוק מלפניו מצד בטנו (משכ"ל)]. ומוסיף רש"י: נאמר בעוף 'ריח ניחוח', ונאמר בבהמה 'ריח ניחוח' (לעיל פסוק ט) - ולא חילק הכתוב בין זה לזה - לומר לה, שעיקר ענין הריצוי בקרבנות אינו תלוי בגודל הקרבן אלא אחד המרבה ואחד המפעיט - אם שניהם התנדבו כפי פחם, שוים הם בנכותם - ובלבד שיכונן את לבו לשמים, לפי שעיקר הריצוי תלוי בכוננת הלב (ספרא) (משכ"ל, תירש אבות פ"ב משנה ט"ז): תורה א

את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח]. וכן מניחים שם את הדשן הצאסף מדישון מזבח הפנימי (אפר שיירי הקטורת) ודישון המנורה (שיירי השמן והפתילות). ואת כולם מניחים על הקרקע ממזרח הכבש, ובדרך גס היו נבלעים שם במקומן ויורדים עד התהום, כדי שלא תהא האשפה מקובצת שם מפני כבוד המקדש (רא"ם, ג"א): תורה יז (יז) וְשַׁפַּע. יקרע את העוף לשנים. ואין לשון 'שיסוע' אלא ביד, ולא על ידי כלי (בגון סבין), וכן הוא אומר בשמשון (שופטים י"ד, ו) וישפעהו כשפוע הגדי וגו' [שמשון קרע את הארזיה ששאג לקראתו, באדם שקורע גדי רך הצלוי לאכילה], ושם נאמר וזמאומה אין בידו, הרי למדנו ששיסוע אינו בעזרת כלי (רא"ם):

ככנפיו. עם כנפיו. כלומר עם נוצותיו. שאינו צריך למרוט (לתלוש) כנפי נוצתו, וחידיש בזה הכתוב שאין עולת העוף טעונה הפשט העור בעולת בהמה (ר"ש משאנ"ף):

ככנפיו. אין הפנונה רק שישאיר את הכנפיים עצמן (שבהן פורח העוף), אלא ישאיר אף את הנוצה ממש, הצומחת על כל גוף העוף (באמ"ח). ומוסיף רש"י: והלא אין לך הדיוט - אפילו אדם פשוט שמריח ריח כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו מסרחון ריחם הרע, ואם כן הרי היה ראוי שימרוט הנוצות לפני

וכיצד הוא מסיר את מוראתו בנוצתה? קודר - חותך חתך עמוק ורחב סביב הזפק בספיו, פעין ארובה (חלון), ונוטלו לזפק ומוציאו עם הנוצה שעל העור (באמ"ח, הוכרו). ומוסיף רש"י: שונה הוא דין המעיים בקרבן העוף מדיו המעיים של קרבן בהמה; בעולת-בהמה, מאחר שאינה אוכלת משל אחרים אלא באבוס בעליה, לפיכך נאמר בה 'והקרב והברעים ירחץ במים וגו' והקטיר' (לעיל פסוק יא) - הרי שאף המעיים [הבלולים בלשון 'קרב'] נקטרים על המזבח, ואילו בעוף, מתוך שהוא נזון מן הגזל, שהרי דרכו לפרוח וללקט מאכל מכל מקום שהוא, לפיכך נאמר בו 'והשליך' את המעים אל מקום הדשן, לפי שאיברי האכילה שלו אינם רצויים לפני המקום, מפני שאכל מן הגזל (ויקרא רבה):

אצל המזבח קדמה. לא במזרחו של המזבח עצמו, אלא במזרחו של כבש [העליה המשופעת המוליכה אל המזבח]. והלשון 'אצל המזבח קדמה' כך פירושו: ממזרחו של הדבר העומד 'אצל המזבח', והוא הכבש (ספרא) (קיצור"ט):

אל מקום הדשן. הוא המקום שנותנין שם תרימת-הדשן בכל בקר, שהיה הכהן אוסף מקצת מן האפר היותר מהקרבנות שגשרפו על גבי המזבח [כמו שצאמר (להלן, ח) ויהריח את הדשן אשר תאכל האש

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ בשלח תשל"ז)

נֹאמֵר בְּעוֹף רִיחַ נִיחוּחַ, וְנֹאמֵר בְּבִהְמָה רִיחַ נִיחוּחַ (רש"י א, יז) יש לשאל: כאן מקדים עוף, ואלו בהמשך מקדים בהמה: "המריבה... הממעט". ויש לומר, שעוף ובהמה שונים **ממש**, לא רק מצד הפונה, כי בכל אחד יש מעלה: **עוף** - מקריבים גם הנוצה (בעולת בהמה, העור לא קרב). **בהמה** - מצד גדלה. לכן הקדים עוף, כדי להדגיש שמבחינה מסוימת דוקא הוא המרובה (ולכן השמיט קרבן מנחה, ששורה לעוף ולבהמה רק מצד הפונה).

ב (א) וְנִפְשׁ בְּיַתְקָרִיב קָרְבַּן מִנְחָה לַיהוָה סֹלֶת יְהִי קָרְבָּנוֹ וְיִצֶק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עֲלֶיהָ לְבֹנָה:

וַיֹּאמֶר אֲרִי יִקְרַב קָרְבַּן מִנְחָתָא קָדָם יִי סֹלֶתָא ?הי קרבנה ויריק עליה משחא ויתן עליה לכתא:

וַיֹּאמֶר אֲרִי יִקְרַב קָרְבָּנוֹת נְדָבָה, אֲלֵא בְּמִנְחָה; מִי דְרָכּוֹ לְהַתְנַדֵּב מִנְחָה? עֲנִי. אמר הקדוש ברוך הוא, מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. **סֹלֶת יְהִי קָרְבָּנוֹ** - האומר: "הרי עלי מנחה", סתם, מביא מנחת סלת, שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת פשהיא סלת, כמו שמפרש בענין. לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות, וכלן באות אפיוות קדם קמיצה חוץ מזו, לכך קרויה "מנחת סלת". **סֹלֶת** - אין "סלת" אלא מן החטין, שנאמר: "סלת חטין", ואין מנחה פחותה מעשרון, שנאמר: "ועשרון סלת... למנחה", עשרון לכל מנחה. ויצק עליה שמן. על פלה. ונתן עליה לבנה. על מקצתה; מניח קמץ לבונה עליה לצד אחד. ומה ראיית לומר כן? שאין רבוי אחר רבוי בתורה, אלא למעט. דבר אחר: שמן

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

סולת [עשרון] הוא עשירית האיפה, והוא מידת נפח השווה לארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה (כשיעור העיסה למצות 'חלה'). לפי שנאמר במנחה אחרת (למנו יד, כא) **וְעֵשְׂרוֹן סֹלֶת וְגו'** למנחה, ולא היה לו להאריך ולומר 'למנחה' אלא ללמד על שיעור הסולת במנחות: - **עֵשְׂרוֹן**

לְכֹל מִנְחָה (ברא):

וְיִצֶק עֲלֶיהָ שֶׁמֶן. יוצק את השמן על פולה, ולא על צד אחד בלבד (כמבואר להלן):

וְנָתַן עֲלֶיהָ לְבֹנָה. נתן את הלבונה על מקצתה, מניח קמץ לבונה עליה (כשיעור 'קומץ' האומר להלן) לצד אחד בלבד, ואינו מפזר אותה על פני כולה כדרך שהוא יוצק את השמן. ומה ראיית לומר כן ולחלק בין השמן ללבונה, שזה ניתן על פולה וזו על מקצתה? משום שאין ריבוי אחר ריבוי בתורה אלא למעט [כך הוא הכלל על פי דרכי הדרש, שכל שנאמרו שני ריבויים בזה אחר זה, או ריבוי השני משמש כמיעוט], ולפיכך 'עליה' הראשון בא לרבות שיוצק אותו על פני כולה, ואילו 'עליה' השני בא למעט שיתנהו רק על מקצתה. **דְּבַר אַחֵר** - טעם אחר יש מן הסברא לחלק ביניהם: שמן ראוי שתהא יציקתו על פולה, מפני שהוא נבלל

הוא מביא את המנחה הקרויה **מִנְחַת סֹלֶת**, שהיא הראשונה שבמנחות האמורות בפרשה זו. והטעם הוא, כי מתוך שלא נתן לה הכתוב שם מסויים, אנו למדים כי זוהי 'סתם מנחה'. ומוסיף רש"י לבאר: ודין מנחה זו שונה משאר המנחות, שהיא **נִקְמָצָת** טרם אפירתה **כשהיא עדיין סלת, כמו שמפורש** להלן בענין. ומשום כך קראה 'מנחת סולת'. לפי שנאמרו כאן חמשה מיני מנחות העשויות מן הסולת, וכולן באות אפיוות קודם קמיצה (ושמותיהן שונים זה מזה על פי אופן אפירתן). חוץ מזו הראשונה, שאין אופן אותה כלל לפני קמיצתה, **לכך קרויה 'מנחת סלת'** - כלומר המנחה שנקמצת בעודה סולת [אמנם לאחר הקטרת הקומץ, כשהכהנים באים לאכול את שירייה, ודאי אין אוכלים אותה כשהיא סולת, אלא אופן אותה קודם אכילתה] (ד):

סֹלֶת [קמח טוב ומובחר]. אין לשון **סֹלֶת** האומר לענין מנחות אלא מן החטין, ולא מן השעורים, שנאמר באחד מקרבנות המנחה (שמות כט, א) **'סלת חטים'**. וכיון שנתפרש כן במקום אחד למדנו על כל המנחות שהסולת האמורה בהן היא דוקא מן החטים (כא). ועוד למדנו במקום אחר, שאין מנחה פחותה מפרדת עשרון

ב (א) וְנִפְשׁ בְּיַתְקָרִיב קָרְבַּן מִנְחָה. לֹא נֹאמֵר לְשׁוֹן 'נִפְשׁ' בְּכֹל קָרְבָּנוֹת נְדָבָה אֲלֵא כֵּן בְּמִנְחָה [לשון הכתוב בקרבן עולת בהמה הוא (לעיל א, א) 'אדם כי יקריב'] לפי שהעשירים והבינונים הם המקריבים קרבנות בהמה, ומי דרכו להתנדב מנחה (שהוא קרבן מועט) - עני, אשר אין ידו משגת לקנות בעלי חיים לקרבנו, ומביא מן המאכלים שבביתו (קמח ושמן שזוכה בהם ממצות 'לקט שכחה ופאה'); אמר הקדוש ברוך הוא, הואיל והוא מתאמץ ונתן ממחיתו וכלכלתו, **'מעלה אני עליו'** (מחשיב לו את הדבר) **כאילו הקריב נפשו'** (מנחת קד):

(שערי אהרן בשם תורת משה):

סֹלֶת יְהִי קָרְבָּנוֹ. בפסוקים הבאים נתבאר חמשה סוגי מנחות: הראשונה, היא האמורה כאן שלא נתן לה הכתוב שם מסויים [ובלשון חכמים היא נקראת 'מנחת סולת', פדלהלן]. ושאר המנחות הן: מנחת מקבת, מנחת מרחשת, מנחת מאפה תנור העשויה חלות, מנחת מאפה תנור העשויה רקיקים. כל המתנדב מנחה יכול לבחור על פי רצונו, ולפרש בשעת הנדר איזה סוג מנחה הוא מתחייב להביא, אצל האומר 'הרי עלי מנחה סתם', כלומר שסתם דבריו ולא פירש את סוג המנחה, הרי

על פלה, מפני שהיא נבלל עמה ונקמץ עמה, כמו שנאמר: "מסלתה ומשמנה", ולבונה על מקצתה שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר: "על כל לבנתה", שלאחר שקמץ, מלקט את הלבונה פלה ומעליה ומקטינה. ויצק. ונתן. והביאה. מלמד שיציקה ובלילה פשרים בור.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 7)

ונפש כי תקריב קרבן מנחה (ב, א) **קרבן, מלמד שהיחיד מתנדב עצים** (תורת כהנים) יש לשאל, הרי עצים הם 'מכשירי קרבן', ולא קרבן. ויש לומר, דהנה בקרבן ממש חש האדם ספוק מכף שעשה פעלה חשונה (ריח ניחוח לה), ולכן אין בו התבטלות מלאה. אף קרבן עצים, שאינו קרבן ממש, אינו גורם ספוק לאדם, והתבטלותו היא מלאה. נמצא, שה'קרבן' שבעצים נעלה יותר מקרבן עצמו.

בוינתנה לנת בני אהרן פהניא ויקמוץ מתמן מלי קמצה מסלתה וממשנה על כל לבנתה ויסק פהנא ית אדפרתה למדבחה קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:

(ב) **והביאה אל-בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן את-אזפרתה המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה:**

ש"כ < **הכהנים וקמץ** • מקמיצה ואילף מצות פהנה. וקמץ משם • ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך, שהקמיצה פשרה בכל מקום בעזרה, אף באחת עשרה אמה של מקום דריסת רגלי ישראל. מלא קמצו • יכול מברץ, ומבצבץ ויציא לכל צד? תלמוד לומר במקום אחר: "והרים ממנו בקמצו", לא יהא פשר אלא מה שבתוך הקמץ. אי "בקמצו", יכול חסר? תלמוד לומר: "מלא". הא ביצד? חופה שלש אצבעותיו

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הואיל והמנחה נקראת 'קדש קדשים' (כדלהלן בפסוק א) ש"מא דינה בעולה ותהא נקמצת רק בצפון פשחיתת העולה, לכף הוצרף הכתוב לרבות: 'משם' - מכל מקום בעזרה, ואפילו בעזרת ישראל (ג"א, נח"ט): **מלא קמצו** [מלאא כף ידו כפאשר היא סגורה בשלש אצבעות בלבד]. מתוך שנאמר כאן לשון 'מלא', יכול הייתי לומר שהקומץ יהיה גדוש ומבורץ, כלומר שיהא **מבצבץ** (בולט מעט) ויציא לכל צד מחוץ לאצבעות, תלמוד לומר במקום אחר (לקמן ה, ח) 'והרים ממנו בקמצו', ולא נאמר שם 'במלא קומצו', ללמד שלא יהא פשר להקטרה אלא מה שבתוך הקומץ ולא יותר. אי בקמצו - אילו היה נאמר רק 'קומצו', ולא נאמר לשון 'מלא', יכול הייתי לומר שהוא רשאי לקמוץ אף באופן חסר, כגון שלא יכפוף את כל אורף אצבעותיו על כף ידו, אלא רק את ראשיתם בלבד - תלמוד לומר 'מלא'. הא ביצד - יתקיימו שני הכתובים? חופה (מכסה)

(ב) **הכהנים וקמץ**. כל העבודות הנעשות מקמיצה ואילף הם בכלל מצות פהונה, ואין הזר רשאי לעשותן (ספרא) [העבודות שלאחר הקמיצה הן: הכנסת הקומץ לתוך כלי שרת, ליקוט הלבונה מעל המנחה, נתינתה בתוך הכלי שמונח בו הקומץ, הולכת הכלי אל המזבח, מליחת הקומץ והלבונה במלח, הקטרתם על המזבח]: **וקמץ משם**. לא נאמר וקמץ מן המנחה או וקמץ ממנה, אלא נקט הכתוב לשון 'משם', שיש במשמעו 'ממקום רחוק', דהיינו אפילו ממקום שרגלי הזר עומדות, ללמדך שהקמיצה פשרה בכל מקום בעזרה, אף ב"א אמה של מקום דריסת רגלי ישראל [מקום היה בעזרה שבבית המקדש סמוך לפתח המזרחי, רחבו אחד עשר אמה (ממורח למערב) וארכו מאה ושלושים וחמש אמות (מדרום לצפון)], והיה מיועד אף לישראלים, וקרוי 'עזרת ישראל', ומשם ולהלן לצד מערב קרוי 'עזרת פהנים']. לפי ש"כ יכול הייתי לומר,

עמה - מתערבב בתוך הסולת, כמו שנאמר (להלן פסוק ה) 'סלת בלולה בשמן', ונקמץ עמה, כמו שנאמר (בפסוק א) 'וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה'; ואילו הלבונה ראויה שתנתן רק על מקצתה, לפי שאינה נבללת עמה ולא נקמצת עמה, שנאמר (שם) 'על כל לבנתה', ופירוש הדברים הוא, שלאחר שקמץ מן הסולת הבלולה בשמן, מלקט את הלבונה כולה מעליה (מעל גבי המנחה) ומקטירה ב"חד עם הקומץ. ומפני שתיכף לאחר הנחת הלבונה על המנחה יש לו לחזור שוב וליטול אותה משם, אם כן למה יפזרה על פני כולה (ספרא (רא"ם): **ויצק, ונתן, והביאה**. מלמד שכל המעשים הללו: יציקה - יציקת השמן על המנחה ונתינת הלבונה עליה, ובלילה - בלילת המנחה, וכן הבאת המנחה אל הכהן הקומץ אותה - כולם פשרים בור, שהרי בכל אלה עדיין לא הופיר הכתוב לשון 'הכהנים' (שם (מפרשים): תורה ב

על פס ידו, וזהו "קמץ" במשמע לשון העברית. על כל-לבנותה. לבר כל הלבונה? זה הקמץ מלא. לבנתה והקטיר. אף הלבונה בהקטרה. מלא קמצו מסלתה ומשמנה. הא, אם קמץ ועלה בידו גרגר מלח או קרט לבונה, פסולה. אופרתה. הקמץ העולה לגבה הוא זכרון המנחה, שבו נזכר בעליה לטובה ולנחת רוח.

(ג) והגותרת מן-המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים
גודאשפאר מן מנחתא לאהרן ולבניו קדש קודשין מקרבניא די:
מאשי יהוה: ם

ה"ט - לאהרן ולבניו. כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלקת, וההדיוט במחלקת. קדש קדשים. היא להם. מאשי ה'. אין להם חלק בה, אלא לאחר מתנות האשים.

(ד) וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: ם
דו ארי תקרב קרבן מנחתא מאפה תנורא סלתא גריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין דמשיחין במשח:

ה"ט - וכי תקריב וגו'. שאמר: 'הרי עלי מנחת מאפה תנור'; ולמד הכתוב, שביאי או חלות, או רקיקין. החלות בלולת והרקיקין משיחין. ונחלקו רבותינו במשיחתן: יש אומרים: 'מושחן וחזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלג, שכל המנחות טעונות לג שמן', ויש אומרים: 'מושחן כמין כ"ף ונית ושאר השמן נאכל בפני עצמו לפנהנים'. ומה תלמוד לומר "בשמן", "בשמן", שתי פעמים? להכשיר שמן שני

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

קמץ, אלא מאשי ה'. כלומר, אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האשים - רק לאחר שהמזבח קיבל את חלקו, שהוקטרו עליו הקומץ והלבונה, אבל קודם לכן היא 'קודש קדשים' גם להם (שם) (בא"ט): תורה ד (ד) וכי תקריב וגו'. בפסוק זה נתבאר שני סוגי מנחות: האחת 'חלות' והשנייה 'רקיקים', ושניהם נקראים 'מאפה תנור'. וכך פירוש הכתוב: 'כי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור: הנודר שאמר הרי עלי מנחת מאפה תנור', אינה מנחה ביאי? בא ולמד הכתוב שביאי או מנחת חלות או מנחת רקיקין [אבל אינו יכול להביא מנחה אחת העשויה חצייה חלות וחצייה רקיקין, כי מה שנאמר 'חלות... ורקיקי' פירושו: או חלות או רקיקין. כלשון 'ומכה אביו ואמו' (שמות כא, ט) שפירושו: או זה או זה]. החלות - הן כפרות להם עבים מעט (ולא עבים ביותר כדי שלא יחמיצו). והרקיקים - הם לחמים שטוחים ודקים (כעין מצות שלנו) ושניהם מספרם עשרה, ומביא עמקם לוג שמן, אלא שהחלות בלולת בשמן, כלומר שנותן את כל לוג השמן בקמח ונילוש

ועלה בידו גם דבר אחר עמו, כגון גרגר מלח או קורט (מעט) לבונה והקטירו כף, המנחה פסולה, שהרי גרגר הפלח הקטיר מן הקומץ והכתוב אומר 'מלא קומצו' מהסולת והשמן בלבד (ספרא) (רא"ם, אור עלים): אופרתה. הקומץ הנקטר על המזבח העולה לגבה קרוי 'אופרתה', כי הוא זכרון המנחה, לפי שבו (על ידי הקטרתו) נזכר בעליה לפני המקום לטובה ולנחת רוח: תורה ג (ג) לאהרן ולבניו. בשבאים הפנהנים לאכול את הנוותרת מן המנחה, וש הבדל בין 'אהרן' לבין 'בניו', כלומר בין מנת חלקו של כהן גדול לזו של כהן הדיוט: כהן גדול נוטל חלק בראש (לפני כולם) שלא במחלוקת - בלא חלוקה שנה עם שאר הפנהנים, אלא הוא בוחר ולוקח מנה יפה על פי רצונו [ורשאי גם לאכול את כל המנחה], וההדיוט אינו אוכל אלא במחלוקת - באופן שיהיו פולס שוים בחלקם (ספרא) (ח"ח): קדש קדשים מאשי ה'. כף פירוש הכתוב: גם לפנהנים האוכלים את המנחה, עדיין קודש קדשים היא להם, שאין אוכלים אותה מיד לאחר

שלא אצבעותיו על פס ידו לכל ארפן וכך מה שביניהם הוא שיעור הקומץ [את היתר הבולט ומבצבץ משני הצדדים, הוא 'ממחק' ומוריד באצבע האגודל מפאן, ובאצבע הורת מפאן] (מנחות יא), וזהו פירוש 'קומץ' במשמע לשון העברית [אינו דומה ללשון ארמית שבה 'קומץ' פירושו בור, כלשון התרגום על הכתוב (שמואל ב, יז ט) 'באחת הפחתים' - בחד מן קומציתא] (באמ"ח חוקים): על כל לבנותה. לשון 'על' האמור כאן, פירושו כמו 'מלבד', כלומר: קמיצת המנחה תהא לבר כל הלבונה, כי אף ורק מן הסולת והשמן יהא הקומץ מלא, ולא יתערב בו מן הלבונה (משכ"ל): לבנותה והקטיר. לפי פשוטו של מקרא, תיבת 'הקטיר' מוסבת על 'אופרתה', שהוא הקומץ של הסולת. אבל רבותינו דרשו את סמיכות התיבות: 'לבנותה והקטיר' ללמד כי אף הלבונה דינה בהקטרה בנוסף על הקומץ (הוכיח): מלא קמצו מסלתה ומשמנה. שיהא הקומץ מלא מסלתה ומשמנה בלבד, הא - מפלל זה אני שומע, שאם קמץ

ושלישי היוצא מן הזיתים, ואין צריך ששמן ראשון אלא למנוחה, שנגמר בו: "זך". ושנינו ב'מנחות': כל המנחות האפויזות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיחה, כלן באות עשר עשר חלות, והאמור בה: "רקיקין", באה עשר רקיקין.

(ה) ואם מנחה על המחבת קרבנה סלת בלולה בשמן מצה תהיה:

הוא מנחה על מסרתה קרבנה סלת דפילה במשה פטיר תהי: והוא מנחה על המחבת. שאמר: "הרי עלי מנחת מחבת", וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן, והכלי אינו עמק אלא צף, ומעשה המנחה שבתוכו קשין, שמתוך שהיא צפה, האור שורף את השמן. וכלן טעונות שלש מתנות שמן: זציקה ובלילה ומתן שמן בפלי קדם לצשיתן. סלת בלולה בשמן • מלמד שבוללן בעודן סלת.

(ו) פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא: ס

הוא פתות אתה פתים • לרבות כל המנחות הנאפות קדם קמיצה, לפתיחה. ויצקת עליה שמן מנחה

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תנור של חלות ורקיקין, כדלהלן] טעונות שלש מתנות שמן, והם כנגד שלש פעמים 'שמן' שהזכיר כאן הכתוב (בפסוקים ה'ו'ו) בענין עשיית המנחה: האחת היא הזציקה, שהיא מתנת השמן האחרונה, הבאה לאחר שהמנחה כבר עשויה ומוכנה לקמיצה [שנאמר ויצקת עליה שמן], והקודמת לה היא הבלילה שהיא נתנית השמן בשעת הלישה כשבוללו עם הסולת [שנאמר סלת בלולה בשמן], והקודם לכולם הוא מתן שמן בכלי קודם לעשיתן, כשהכלי צדין ריקן טרם נתנית הסולת לשם [שנאמר סלת בשמן תעשה], שמשמעו שהסולת באה אל הכלי כאשר השמן כבר מצידי בתוכו] (שם מ"א) (מפרשים):

סלת בלולה בשמן. מלמד שנותן את השמן ובוללן בעודן סלת קודם האפיה [והיא מתנת השמן האמצעית האמורה למעלה] (ספרא) (באי"ו): תורה ו (ו) פתות אותה פתים... מנחה היא. הוסיף הכתוב 'מנחה היא' ללמדנו שהפתיחה = בציעת המנחה לפרוסות פרוסות] היא משום שמנחה היא, ומכאן למדנו לרבות כל המנחות הדומות למנחה זו - הנאפות קודם קמיצה - לחייבם בפתיחה. כגון מנחת חלות ורקיקין, ומנחת מחבת ומרקשת (ספרא) (עפי"ג ג"א לעיל א, ו):

בעודה סולת - בולן באות עשר עשר חלות; והאמור בה 'רקיקין', באה עשרה רקיקין [אבל מנחת הסולת, הואיל והכהנים אופים אותה לעצמם לאחר הקטרת הקומץ, לא הקפיד הכתוב על אופן אפיה] (ג"א): תורה ה (ה) ואם מנחה על המחבת. כלומר: הנודר שאמר 'הרי עלי מנחת מחבת', פירש לה הכתוב כיצד יעשה, וכלי מיוחד הוא שהיה במקדש, שאופין בו מנחה על האור (על האש בתוך התנור או על גבי כיריים) כשהעיסה בלולה בשמן, והכלי הנה שונה משאר בלים, שהוא אינו עמוק אלא צף - שטוח ללא דפנות [ולמדנו זאת מתוך ששינה הכתוב לשונו במחבת מאשר במרקשת, שנאמר (להלן ט) וכל נעשה במרקשת' ועל מחבת' - הרי שמרקשת היא עמוקה והעיסה מונחת בה, ואילו המחבת אין לה תוף והעיסה מונחת 'עליה' (גמרא)], ומעשי המנחה שבתוכו (במחבת) נעשין קשין ולא רפין כדרך מיני המאפה הספוגין בשמן, שמתוך שהיא צפה ואין שם דפנות לעכב יציאת השמן, הרי שבשעת האפיה האור שורף את השמן הקבוע ויוצא החוצה מן המחבת.

ובולן - כל המנחות [חוץ מן מאפה

בו, והרקיקין אינם נלושים בשמן אלא הם רק מושיחין בו לאחר אפיהם. ונחלקו רובינו במשיחתן (מנחות עה), יש אומרים שהוא מושיח ולאחר שנספג בהם מעט השמן, הרי הוא חוזר ומושיחן שוב ושוב עד שיכלה כל השמן שבולוג [כלי המקווק מידת 'לוג'] - שכל המנחות טעונות לוג שמן; ויש אומרים שהוא מושיחן רק משיחה אחת בלבד, שצורתה כמין אות כ"ף שבכתב ונית, ושאר השמן הנותר בלוג נאכל בפני עצמו לפניהם (מפרשים).

ומוסיף רש"י: מה תלמוד לומר 'בשמן' 'בשמן' שתי פעמים, הרי יכול היה לנקוט לשון קצרה: 'חלות מצות בלולות בשמן, ורקיקים מושיחים?' אלא להכשיר גם שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים, שאף הסחיטה השנייה והשלישית כשרה, ואין צריך דווקא ששמן ראשון מכתיתה ראשונה אלא למנוחה בלבד, שנאמר בו 'שמן וזית זך' (שמות כו, ט). והשמן היוצא ראשונה הוא הך והצולל הראוי למאור המנוחה (ג"א). ושנינו במנחות (פ"ו מ"ד), כל המנחות האפויזות לפני קמיצתן ונקמצות על ידי פתיחה - כל המנחות שבפרשה חוץ מהראשונה הנקמצת

הוא • לרבות כל המנחות ליציקה. יכול אף מנחת מאפה תנור פן? תלמוד לומר: "עליה". אוציא את החלות ולא אוציא את הקריקין? תלמוד לומר: הוא.

♦ יום שלישי ב' אדר ב' ♦

(ו) ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה: וואם מנחת רחמא קרבנך סלתא במשח תתעבד:

ש"י • מרחשת • כלי הוא שהיה במקדש, עמק, ומתוף שהיא עמקה, שמנה צבור ואין האור שורפו, לפיכך מעשה מנחה העשויון לתוכה רוחשין. כל דבר רך, על-ידי משקה נראה כרוחש ומנענע.

(ח) והבאת את המנחה אשר יעשה מאלה ליהוה והקריבה אל הפה והגישה אל המזבח: וְהִבֵּאתְיָ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֲלֹהֵי לַיהוָה וְהִקְרִיבְתָּ אֶל־הַפֶּה וְהִגִּישָׁה אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

ש"י • אשר יעשה מאלה • מאחד מן המינים הללו. והקריבה • בעליה אל הפה. והגישה • הפה. אל-המזבח • מגישה לקרן דרומית מערבית של מזבח.

(ט) והרים הפה מן המנחה את-אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליהוה: וְהִרִים הַפֶּה מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אֲזֻכְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רִיחַ נִיחַח לַיהוָה:

ש"י • את-אזכרתה • הוא הקמץ.

(י) והנותרת מן המנחה לאתרו ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: וְהַנּוֹתֵרֶת מִן־הַמִּנְחָה לְאַתְרוֹן וּלְבָנָיו קֹדֶשׁ קִדְשִׁים מֵאֲשֵׁי יְהוָה:

יודאשתאר מן מנחתא לאתרו ולבניה קדש קודשין מארבעין די:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

צריכות הג'שה' כאומר להלן, ויש בהן חלק למזבח [למעט 'לחם הפנים', וישתי הלחם' הבאים בחג השבועות שאין בהם מצות הג'שה ואין בהם חלק למזבח (רא"ם, עפ"י רש"י בגמרא) (גו"א):

והקריבה. בעליה אל הפה, והבהן לזקח את המנחה מידו: והגישה. הפה:

אל המזבח. מגיעה - נוגע בכלי אשר בה המנחה לקרן דרומית-מערבית של מזבח [שכן זוית זו של המזבח קרויה 'לפני ה' וגם 'אל פני המזבח', כמבואר להלן (ו)], ונגיעה זו בןזית המזבח אינה צריכה שהיה, אלא דיה רגע אחד בלבד לקיים מצות 'הג'שה' (ובחים פ"ו מ"ב) (וסף הלל): תורה ט

(ט) את אזכרתה. היא הקומץ שמקטיר על המזבח [ראה לעיל (פסוק ב) בביאור טעם שם 'אזכרתה'] (ספרי): תורה י

במקדש וקרוי 'מרחשת', ותוכו עמוק ולא שטוח כמחבת. ומתוף שהיא עמוקה, שמנה צבור (כנוס) בתוף הפלי ואין האור שורפו, משום שהשמן הבלול בתוף הסולת אינו יוצא חוץ לפלי, לפיכך מעשה מנחה העשויון לתוכה אינם קשים כמחבת, אלא רכים וספוגים מן השמן והן רוחשין בו (מתנענעין בו). כדרך כל דבר רך שעל-ידי הנחתו על גבי משקה הוא נראה כרוחש ומנענע. ומכאן שם הפלי 'מרחשת' (הכרוף): תורה ח

(ח) אשר יעשה מאלה... והגישה אל המזבח. לשון 'מאלה' אינו מוסב על הסולת והשמן אלא על סוגי המנחות, וכלומר: כל מנחה אשר תעשה מאחד מן המינים הללו האמורים בפרשה, שהם: מנחת סולת, מאפה תנור של חלות וקריקין, מחבת ומרחשת - כולן

ויצקת עליה שמן מנחה הוא. בא הכתוב לרבות כל המנחות ליציקה, וזו מתנת השמן הבאה באחרונה קודם הקמיצה (כמבואר למעלה), יכול הייתי לומר אף מנחת מאפה-תנור פן, שלאחר פתיחתה יצוק עליה שמן קודם הקמיצה - תלמוד לומר 'ויצק עליה שמן' - עליה בלבד הוא יוצק ואינו יוצק על מנחה אחרת, אם פן שמא אוציא ואמעט רק את החלות מדין יציקה, ולא אוציא את הקריקין - תלמוד לומר - הוסיף הכתוב למעט עוד: 'מנחה היא' - למעט שני סוגי מאפה תנור, הן את החלות והן את הקריקין, שאינם טעונים יציקה לאחר פתיחה [אבל מתנת השמן הראשונה הניתנת בכלי קודם הסולת, נוהגת אף במנחת מאפה תנור (רש"י מנחות ע"ד) (שם):

תורה ז
(ז) מרחשת. כלי הוא שהיה

(יא) כָּל־הַמְנַחֵה אִשָּׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ בּוֹ כִּלְשָׂאוֹ וְכִלְדִּבְשׁ לֹא־תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַיהוָה:

ה"י < וְכִלְדִּבְשׁ • כָּל מְתִיקַת פְּרִי קְרוֹי "דִּבְשׁ".

יא כל מנחתא די תקריבין קדם יי לא תמעבד חמיע ארי כל חמיר וכל דבש לא תסקון מנה קרבנא קדם יי:

(יב) קָרְבַּן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אִתֶּם לַיהוָה וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא־יַעֲלֶוּ לָרִיחַ נִיחַח:

יב קרבן קדמי תקריבון ?תהון קדם יי וילמדדבחה לא יתסקון לאתמקבלא ברעוא:

ה"י < קרבן ראשית תקריבו • מה יש לה להביא מן השאור ומן הדבש? קרבן ראשית, שתי הלחם של עצרת, הבאים מן השאור, שגאמר: "חמץ תאפינה", ובכורים מן הדבש, כמו בכורי תאנים ותמרים.

(יג) וְכִלְקָרְבַּן מִנְחַתְךָ בַּמֶּלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל־קָרְבָנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח: ם

יג וכל קרבן מנחתך במלחא במלחא תמלח ולא תבטל מלח קים אלהך מעל מנחתך על כל קרבנך תקרב מלחא:

ה"י < מלח ברית • שהברית פרוטה למלח מששת ימי בראשית, שהבטחו המים התחתונים לקרב במזבח במלח, ונסוף המים בחה. על כל־קרבנך • על עולות בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים פלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספד השיחות תשמ"ט א עמ' 337)

ולא תשבית מלח ברית אלקיך (ב, ג)

שתי תכונות למלח. א. הוא מקים את הדבר הנמלח. ב. הוא מכלה את הרע, להיותו מבחינת גבורה ("ברית אלקיך"). ויש לבאר, דהנה 'קרבן' הוא לשון קרוב. **קיום** - הקרוב לה' צריך להיות באפן של קיום נצחי, "ברית", שהיא "התקשרות ואהבה רבה ונפלאה למעלה מהשכל". **פליון** - הקרוב לה' נפעל גם בנפש הבהמית, כך שהרע שבה מתבטל ונהפך לקדשה.

(יד) וְאִם־תִּקְרִיב מִנְחַת בְּכוֹרִים לַיהוָה אֲכִיב קִלְוֵי בָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ פְּרִמֹּל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכוֹרֶיךָ:

יד ואם תקרב מנחת בכורין קדם יי אכיב קלי בניר פרוכן ופיכון תקרב ית מנחת בכורך:

ה"י < וְאִם־תִּקְרִיב • הרי "אם" משמש בלשון 'כי', שהרי אין זה רשות, שהרי במנחת העמר הכתוב מדבר,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הנוהגת **בהג** (חג הסוכות), וכל זאת כדי לפייסם על שלא זכו במים העליונים להיות קרובים ליוצרים רבנו בחיי בשם מדרש):

על כל קרבנך תקריב מלח. כלומר, לא רק על המנחות, אלא על כל סוגי הקרבן: על עולות בהמה ועוף ואמורי כל הקדשים פולין - על כולם נותנים מלח [אמורים - האיברים הנשפרים על המזבח] (ספרא): תורה יד

(יד) ואם תקריב מנחת בכורים. הרי לשון 'אם' האמור כאן פירושו שונה מברוב המקומות, והוא משמש

'חמץ תאפינה'; וכן בכורים הבאים גם מן הדבש, שהם פירות המתוקים משבעת המינים, כמו בכורי תאנים ותמרים (מנחות נח): תורה יג
(יג) מלח ברית אלהיך. שהברית פרוטה - הבטחה היא מאת הקב"ה למלח מששת ימי בראשית, מאז שהילק הקב"ה את המים על ידי הרקיע להבדיל בין המים אשר מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע (בראשית א, רז), שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח שמוציאים ממי הים, וכן הובטחו שיקיימו בהם מצות ניסוף המים

(יא) וכל דבש. דבש האמור כאן אין פירושו דווקא דבש מסויים וידוע, כגון דבש תמרים או דבש דבורים, אלא גם כל מתיקת פרי וכיוצא בזה כל דבר שטעמו מתוק קרוי דבש, והוא נכלל באיסור להקטירו לה' (כ"א: תורה יב

(יב) קרבן ראשית תקריבו אותם. אחר שהזהיר הכתוב שלא להביא לפני ה' כל שאור וכל דבש, פירש לה' כאן שפעמים מצותם דווקא בכך, ומה יש לה להביא מן השאור ומן הדבש? 'קרבן ראשית' - דהיינו שתי הלחם של עצרת (חג השבועות) הבאים מן השאור, שגאמר (להלן כג, יז)

שהיא חובה. וכן 'ואם יהיה היובל וגו'". **מנחת כפורים** • מנחת העמר הכתוב מדבר, שהיא באה אביב בשעת בשול התבואה, ומן השעורים היא באה. נאמר כאן: 'אביב' ונאמר להלן: 'כי השערה אביב'. **קלוי באש** • שמיבשין אותו על האור באבוב של קליות (פרש רש"י במנחות, שם הקלי של מוכרי קליות), שאולוי בן אינה נטחנת בריחים, לפי שהיא לחה. **גרש פרמל** • גרושה בעודה לחה. **גרש** • לשון שבירה וטחינה, גורסה בריחים של גרוסות, כמו: 'ויגרס בחצץ'. וכן: 'גורסה נפשי'. **פרמל** • בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה, ועל-כן נקראים המלילות: 'פרמל', וכן: 'וכרמל בצקלנו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 103)

וכן ואם יהיה היובל (רש"י ב, יד) רש"י פרש לעיל (יתרו כ, כב) שפ"ל "אם" שבתורה ושות חוץ משלשה מקומות, ואינו מונה פסוק זה בכללם. ויש לומר, שדברי רש"י שם אמונים רק פשתן הכתוב הוא בגדר רשות וחובה; ויובל, שבא ממילא ולא בפעלת האדם, לא שיה לומר ש"אם" פונתו רשות או חובה. אבל כאן מפרש **פרושה** של מלת "אם", והרי סוף סוף גם 'ואם יהיה היובל' משמשת בלשון "כאשר".

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

ריחים מיוחדות שטחינתן גסה ולא דקה. ומצינו במקרא עוד לשונות של 'גריסה' שמשמעם 'שבירה', כמו 'ויגרס בחצץ שני' (איכה ג, טו) והנביא מקוֹן על החורבן: אכלנו לחם שנתערב בו חצץ (אבנים קטנות) המשיבר את השיניים], וכן מצינו עוד 'גורסה נפשי לתאבה אל משפט' (תהלים קט, ט) [דוד המלך משיב את התורה ואומר: נשברה נפשי מרוב תאותי אל משפטיה]. ואף כאן לשון 'גרש' (בש"י) שמאלית המתחלפת בסמ"ף) פירושו: קמח עבה מגרעיני שעורים שישתברו בריחים, אלא שבמין החטים הקמח העבה קרוי 'סולת' ובשעורים הוא קרוי 'גרש' (ראה מילואים לעיל ז) (רש"י מנחות):

כרמל. תבואה חדשה שלא עבר זמן רב מקצירתה קרויה 'כרמל'. ותיבה זו מורכבת משתי תיבות (כר-מל), כלומר: **בעוד הכר מלא** [קליפת הקש העוטפת את הגרעין נמשלה כאן לכר העשוי לשכיבה, והגרעין שבתוכו הוא כדוגמת הנוצות הממלאות את הכר ומנפחות אותו], ו**כשהתבואה לחה** וטריה הרי היא נפוחה **ומלאה בקשין שלה**, אבל לאחר זמן כשהגרעינים מתחילים להתבייש, הם מצטמקים ואינם ממלאים את כל קליפת הקש בנוצות הממלאות את הכר, ועל כן **נקראים המלילות** (שג"ל התבואה הטריות) בלשון 'כרמל', שהן 'ממלאות את הכר', וכן יש דוגמתו במקרא **כרמל בצקלנו** (מלכים ב, ט) [שבולת רכה ומלאה בקליפתה (מצודה מלכים)] (עפ"י רש"י שבת קה): תורה טו

הביכורים' שהוכרה כאן היא אותה 'מנחת העומר' הבאה בניסן, שהוא זמן ביכורי קציר השעורים (מלבי"ם): **קלוי באש** [ה'אביב' שהוא גרעיני השעורה הטריות, והא קלוי באש]. **שמיבשין אותו על האור** (על האש), אף לא על גבי האש ממש, אלא מכניסים את הגרעינים **באבוב של קלאים**, שהוא כלי העשוי כולו הרבה נקבים קטנים [ה'קלאים' מוכרי הקליות משתמשים בו (רש"י מנחות)], ועל ידי חום האש שתחת הכלי מתייבשים גרעיני התבואה, **שאלולי כן אינה נטחנת בריחים, לפי שהתבואה מיד לאחר קצירתה היא עדיין לחה ורכה**, ואינה מתפוררת לקמח אלא נדרסת בריחים ונמעכת [ועיקר דרך טחינת התבואה בריחים הוא בסוף הקנין, לאחר שהתבואה היתה מונחת בשדה מאז שנקצרה ונתייבשה היטב מן החמה, אבל במנחת העומר הואיל והיא נקרכת בניסן בעת הקציר, יש ליבשה באש שתהא ראויה להטחון]:

גרש כרמל. 'גרש' פירושו: דבר הטחון לקמח עבה [שהוא 'גרס' לפירורים עבים ולא נטחן לקמח דק], ו'כרמל' הוא בינוי לתבואה חדשה שנה עתה נקצרה. והרי 'גרש כרמל' פירושו שהתבואה היא **גרושה בעודה לחה** וטריה [כלומר, בזמן שדרפה להיות לחה, אמנם התבואה הזאת העשויה למנחת העומר כבר נתייבשה באש ואיננה לחה (כא"ל)]. **גרש' הוא לשון שבירה וטחינה**, דהיינו טחינה כזו ה'שוברת' ולא 'טוחנת', וכיצד עושים כן, **גורסה בריחים של גרוסות** -

בלשון 'פי', שמשמעו כאן כמו 'כאשר', כלומר: כאשר יגיע הזמן ותקריב מנחת ביכורים וכו'. ואי אפשר לפרשו 'אם תרצה להקריב מנחת ביכורים, שהרי אין זה דבר הרשות התלוי ברצונו של אדם, שהרי **במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה** להקריבה וזמנה קבוע, כמבואר להלן. וכן מצינו עוד במקרא 'אם המשמש בלשון 'פי' שמשמעו 'כאשר' (במדבר לו, ד) **'ואם יהיה היובל וגו'**, והיובל הרי זמנו קבוע בתורה בשנת החמישים, ואינו תלוי בדבר מה, שהיא שיה לומר בו 'אם יגיע', אלא פירושו 'כאשר יגיע' ויהיה היובל. אף כאן: כאשר יגיע זמן חובתך להביא מנחת ביכורים (על"ה):

מנחת כפורים. במנחת העומר הכתוב מדבר שמצותה אמורה להלן (כג, ט) כמו שנאמר 'כי תבאו אל הארץ... וקצרתם את קצירה, והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן. וזמנה בשה עשר בניסן בתחילת קציר השעורים. וזו היא המנחה הנופרת כאן, שנאמר 'אביב קלוי... תקריב את מנחת כפוריך', כלומר **שהיא באה 'אביב'**, דהיינו בשעת **בישול התבואה** [התבואה בשעת בישולה קרויה 'אביב'], ומנחה זו **מן השעורים היא באה** ולא כשאר המנחות הבאות מן החטים, לפי שנאמר כאן **'אביב'** ונאמר להלן (שמות ט, לא) **כי השעורה 'אביב'** [במכת הברד, לקחה השעורה לפי שהיתה אז בתקופת בישולה ושיבליה קשין ומשתברין], ומכאן למדנו כי מנחת

(טו) וְנָתַתְּ עָלֶיהָ שְׁמֶן וְשִׁמְתָה עָלֶיהָ לְבַנְהָ מִנְחָה הוּא:

טו ותתן עליה משחא ותשוי עליה לבנתא מנחתא היא:

(טז) וְהִקְטִיר הַפֶּהֶן אֶת־אִזְכָּרְתָהּ מִגְרָשָׁהּ וּמִשְׁמֶנָּה עַל כָּל־לְבַנְתָּהּ אִשָּׁה לַיהוָה: פ

טז וינסק פהנא ית אדפרתה מגרסה וממשחה על כל לבנתה קרבנא קדם יי:

♦ יום רביעי ג' אדר ב' ♦

ג (א) וְאִם־זָבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן־הַבְּקָר הוּא מִקְרִיב אִם־זָכָר אִם־נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה:

א ואם נכסת קודשאיא קרבנה אם מן תורי הוא מקריב אם דבר אם נקבא שלים יקריבינה קדם יי:

השי"א < שלמים • שמטילים שלום בעולם. דבר אחר: "שלמים", שיש בהם שלום למזבח, ולכהנים ולבעלים.

(ב) וְסִמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל־הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

ב ויסימוך ידה על ריש קרבנה ויכסנה פתרע משפון זמנא ויזרקון בני אהרן פהניא ית דמא על מדבחא סחור סחור:

(ג) וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֶלֶב הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקָּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶב:

ג ויקרב מנכסת קודשאיא קרבנא קדם יי ית תרבא דחפי ית גנא וית כל תרבא די על גנא:

השי"א < כל־החלב וגו'. • להביא חלב שעל הקבה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: 'להביא חלב שעל הדקין'.

רשי"כ כפשוטו - מהדורת לשם

ויהשוק - לכהנים; והעור והבשר - לבעלים] (ספרא); תורה ב
(ג) וְאֵת כָּל הַחֶלֶב וְגו'. ה'חלב' וה'שומן' דומים במראיהם, אך הם שונים זה מזה בתכונותיהם: החלב, מצופה בעור דק הניתן לקלפו ממנו. כמו כן, חיבור החלב אל הבשר אינו חיבור גמור אלא כמי ש'יושב' עליו [שני הסימנים הללו קרויים בלשון חכמים: 'קרום ונגלף' ('ותוב' (מלשון תושב)], ואילו ה'שומן' אין עליו קרום הנקלף ממנו, והוא מחובר היטב אל הבשר [לפיכך נחשב החלב כדבר בפני עצמו ליתן בו דינים מיוחדים, שהוא נקטר על המזבח, ואסור באכילה, בניגוד ל'שומן' שהוא כבשר עצמו (רמב"ן)]. ונחלקו רבותינו אם צריך

והשוק - לכהנים; והעור והבשר - לבעלים] (ספרא); תורה ב
(ג) וְאֵת כָּל הַחֶלֶב וְגו'. ה'חלב' וה'שומן' דומים במראיהם, אך הם שונים זה מזה בתכונותיהם: החלב, מצופה בעור דק הניתן לקלפו ממנו. כמו כן, חיבור החלב אל הבשר אינו חיבור גמור אלא כמי ש'יושב' עליו [שני הסימנים הללו קרויים בלשון חכמים: 'קרום ונגלף' ('ותוב' (מלשון תושב)], ואילו ה'שומן' אין עליו קרום הנקלף ממנו, והוא מחובר היטב אל הבשר [לפיכך נחשב החלב כדבר בפני עצמו ליתן בו דינים מיוחדים, שהוא נקטר על המזבח, ואסור באכילה, בניגוד ל'שומן' שהוא כבשר עצמו (רמב"ן)]. ונחלקו רבותינו אם צריך

ג (א) שְׁלָמִים. סוג הקרבנות שיתבארו בפרישות שלפנינו קרוי 'שלמים', על שם שמטילים שלום בעולם. כלומר, בנכותם הקב"ה מבטל את הפורענויות ומביא טובה וברכה לעולם ואמנם גם שאר הקרבנות יש בהם מעלה זו, אך קרבן השלמים הואיל והוא היחיד מקרבנות ההקמה שאינו בא לכפרה כלל - הרי עיקר עניינו הוא לעשות נחת רוח למקום ולהמשיך שפע ברכותיו לעולם, לפיכך נתייחד שם זה רק לקרבן שלמים (עשרית האיפה). **דבר אחר** - טעם אחר שנקראים בשם שלמים - שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים, כלומר, פולם שוים בו וזוכים בחלקם מן הקרבן [הדם והאימורים - למזבח; הקונה

באכילה] (ספרא) (מפרשים): תורה ד

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ ויקרא תשכ"ח)

להביא חלב שעל הקבה . . שעל הדקין (רש"י ג, א) רש"י הביא שתי דעות אלו בפרשת תצוה (כט, כב), אבל שם הקדים את דעת רבי עקיבא. ויש לומר, דהנה כאן נאמר "כל החלב", ולכן מקדים דעת רבי ישמעאל, המרחיב את משמעות הפתוב גם לחלב הקבה, שרחוק יותר מן ה"חלב המכסה את הקרב" מאשר חלב הדקין. אף שם נאמר "החלב" סתם, ולכן נוטה לדעת רבי עקיבא, המצמצם את משמעות הפתוב לחלב הדקין בלבד.

(ד) ואת שתי הפליות ואת החלב אשר עליהן אשר עליהם על פליתא על גססאי וית חצרא דעל ככרא על פליתא יעדנה:

רש"י <הפסלים> (פלנקיין בלע"ז) שהחלב שעל הפליות כשהבמה חיה, הוא בגובה הפסלים, והם מלמטה, וזהו החלב שפתחת המתנים, שקורין בלע"ז לונבילו"ש, לבן הנראה למעלה בגובה הפסלים, ובתחתיתו, הנפטר חופהו. היתרת. הוא דופן המסך, שקורין איברי"ש, ובלשון ארמי: "חצרא דככרא". על הכבד. שיטל מן הכבד עמה מעט, ובמקום אחר הוא אומר: "ואת היתרת מן הכבד". על הכבד על הפליות. לכד מן הכבד ולכד מן הפליות, וסירנה לזו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שהוא משמש כפליטת דופן שתולים בו את המסך], והוא קרוי כאן 'יתרת הכבד' לפי שהוא דבוק מעט אל הכבד, והרי הוא פחיתיה 'הגותרת' מן הכבד **ובלשון ארמי 'חצרא דככרא'** [חצר הכבד] (רא"ם):
על הכבד. כלומר, מלבד היתרת יטול גם את הכבד. ואין פירושו שיטול את כל הכבד, אלא שיטול מן הכבד עמה מעט. ומנין שאינו נוטל את כולו, כי במקום אחר הוא אומר (לקמן טו ע) **'ואת היתרת מן הכבד'**, ואם הוא נוטל עם היתרת את הכבד כולו, אין גופל בזה לשון 'מן', אלא ודאי פירושו כפאמור: היתרת ומעט 'מן' הכבד (הוכרח):
על הכבד על הפליות וסירנה. אף שפוננת הפתוב היא שאת פולם יסיר (היתרת, חתיכת כבד, והפליות) וקטירם, עם זאת נקט 'סירנה' בלשון יחיד [ולא 'סירם' בלשון רבים], לפי שניקר הדבר מוסב על היתרת, ולשון 'על' פירושו כאן כמו 'מלבד', כלומר: **לכד מן חתיכת הכבד ולכד מן הפליות וסירנה לזו** (היתרת) (כ"א): תורה ה

היה לו דין חלב כלל, שכן 'כל חלב שהבשר חופה אותו, מותר' (יחז"ל ג). וחלב זה העובר תחת בשר המתנים קרוי גם הוא 'חלב אשר על הפסלים', ודינו ככל החלב הגלוי, הגם שלאחר שחיטה הוא חבוי בתוך הבשר. וכך שכן **הלובן הנראה למעלה בגובה הפסלים**, הגלוי אפילו לאחר שחיטה, שהוא ודאי נידון כשאר החלב הגלוי. ואולם בהמשך ירדנו של החלב כלפי מטה, כאשר הוא נכנס בין שכבות הבשר שבדופן הבטן, הרי שם **בתחתיתו הבשר כבר חופהו** לגמרי [ואין זה מקום הנפתח בעת הילוכה], ולפיכך אין לו דין חלב כלל (מלבי"ם, ועפ"י הניקור הירושלמי):
היתרת. הוא דופן המסך שקורין איברי"ש [רעפת]. המסך הוא פערין 'יילון' (העשוי קרום דק לבן) והוא פרוש באמצע חלל הבטן של הבמה, ומשמש כמסך המבדיל בין אברי הנשימה לאברי העיכול, והיילון' הנה מחובר אל דפנות הבטן הפנימיים סביב סביב על ידי רצועת בשר אדום, המקיפו ומכברו היטב אל דפנות הבטן [והוא מכונה 'דופן המסך' על שם

(ד) הפסלים. פלנקיין בלע"ז [צדי הבטן, מן השדרה שבגב הבמה עד הפרס]. שני החלבים האמורים כאן - החלב שעל הפליות, והחלב שעל הפסלים - מוזכרים בלשון הפתוב כאילו הם חלב אחד [שלא נאמר: 'החלב אשר עליהן ואשר על הפסלים' אלא 'אשר על הפסלים'], והטעם הוא, לפי שהחלב שעל הפליות, כשהבמה חיה הרי הוא נראה כהמשך אחד עם אותו החלב אשר **בגובה הפסלים, והם** (הפליות עצמן) נמצאים מלמטה - למטה מן החלב הנה, וזהו החלב שפתחת בשר המתנים שקורין בלע"ז לונבילו"ש, והחלב הנה הוא כ'מקשר' והולך בין החלב שבגובה הפסלים עד החלב אשר על הפליות, ולפיכך רואים את הכל כחלב אחד [ורק בחינה של הבמה הוא 'נגלה' מתוך הבשר, כי על ידי תנועת הרגלים בהלובם נוצר שם רווח החושף את החלב שפתחת בשר המתנים, אף לאחר שחיטתה נשאר חלב זה חבוי בין כפלי הבשר, ויש להגביה הבשר כדי להוציאו, ואלקלא היה נחשף בשעת הילוכה לא

ה וַיִּסְקוּן יְתֵהּ בְּנֵי אֶהֱרֹן לְמִדְבַּחַת עַל עֲלֵמָה
דִּי עַל אֲעִיפָא דִּי עַל אֲשֵׁמָת קֶרְבֵּן דְּמִתְקַבֵּל
בְּרַעְוָא קָדָם יי:

(ה) וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי־אֶהֱרֹן הַמִּזְבֵּחַה עַל־הָעֹלָה
אֲשֶׁר עַל־הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל־הָאֵשׁ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחַח
לִיהוָה: פ

השי"א <על־העולה > מלכד העולה. למדנו, שתקדים עולת תמיד לכל קרבן על המערכה.

ו ואם מן ענא קרבנה לנכסת קודשיא קדם
יי דכר או נקבא שלים יקרבנה:

(ו) וְאִם־מִן־הַצֵּאֵן קֶרְבָּנוּ לְזִבַּח שְׁלָמִים לִיהוָה זָכָר
או נקבה תמים יקריבנו:

ז אם אמר הוא מקרב ית קרבנה ויקרב יתה
קדם יי:

(ז) אִם־כֶּשֶׁב הוּא־מְקָרִיב אֶת־קֶרְבָּנוּ וְהִקְרִיב אֹתוֹ
לִפְנֵי יְהוָה:

השי"ב <אם־כֶּשֶׁב > לפי שיש באמורי הכשב מה שאין באמורי העז, שהכשב אלתו קרבה, לכה נחלקו לשתי פרשיות.

ח ויסמוך ית ידה על ריש קרבנה ויכוס יתה
קדם משפן זמנא ויזרקון בני אהרן ית דמה
על מדבחה סחור סחור:

(ח) וּסְמוֹךְ אֶת־יָדוֹ עַל־רֵאשׁ קֶרְבָּנוּ וְשַׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֱהֹל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב:

השי"ג <וְזָרְקוּ > שתי מתנות שהן ארבע, ועל־ידי הפלי הוא זורק, ואינו נותן באצבע אלא בחטאת.

ט ויקרב מנכסת קודשיא קרבנא קדם יי
תרבה אלימא שלמתא לקבל שזרתא ועדנה
ות תרבא דחפי ית גוא וית כל תרבא די
על גוא:

(ט) וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לִיהוָה חֶלְבֹו
הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֻמַּת הָעֵצָה יִסְרְנָה וְאֶת־הַחֶלֶב
הַמְכַסֶּה אֶת־הַקָּרֵב וְאֶת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֵב:

השי"ד <חֶלְבֹו > המבחר שבו, ומהו? זה האליה תמימה. לעמַת העצה. למעלה מן הפליות היועצות.

רשי"כ כפשוטו - מהדורת לשם

שתי מתנות שהן ארבע - שתי זריקות דם בגויות המזבח, שתי פנתונות בארבע רוחות המזבח, וכמבואר אצל קרבן עולה (לעיל א. ה), ועל־ידי הפלי הוא זורק את הדם, ואינו נותן באצבע אלא בחטאת, לפי שרק בקרבן חטאת נאמר (להלן ה. ו.) 'וטבל הכהן את אצבעו בדם, וכן (שם פסוק כה) 'ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו' וגו' (ובחסים נג): תורה ט

(ט) חֶלְבֹו האליה תמימה. בלשון 'חלב' האמור פאן, אין הכוונה לאותו השומן המסוגיים הקרוי 'חלב', שהרי האליה שומן רגיל הוא, אלא 'חלב' האמור פאן פירושו: החלק המובחר שבו [כמו שמצינו 'ואכלו את חלב

בדרך שכללם בעולה (לעיל א. ט) 'ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה, פי לגבי עולה אין טעם לחלקם לשתי פרשיות, שהרי שניהם נקריבים כלייל, אבל בשלמים יש הבדל ביניהם, לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז = האימורים הנקריבים על המזבח, שהכשב אלתו קריבה (כדלהלן פסוק ט), ואילו העז, וכן שאר קרבנות בהמה, אין אלתם קריבה והאליה של מין הקר או של העזים היא קטנה וכחושדה, ואין בה חשיבות (באמ"ח), לכה בקרבן שלמים נחלקו הכשב והעז לשתי פרשיות (ספרא) (רא"ם): תורה ח

(ח) וְזָרְקוּ אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב.

(ה) על העולה. והלא המדובר פאן באדם שהתנדב להביא שלמים בלבד, ולא עולה ושלמים, אם פן מהו אמר 'על העולה? אלא פה פירושו: את קרבן השלמים יקריבו מלבד העולה הידועה הנקרכת קודם לכן. מכאן למדנו שתקדים עולת־תמיד של שחר להיות ראשונה לכל קרבן על המערכה של המזבח [וכך פירוש הפתוב: כל הקרבנות יבואו כתוספת 'על העולה' הנקטרת על גבי האש והעצים אשר על המזבח] (נרי"א, רא"ם): תורה ו

(ז) אם כֶּשֶׁב. פאן מפרש הפתוב דיני קרבן הכשב, ולהלן (פסוק יב) מפרש דיני קרבן העז, ולא כללם הפתוב בחד

(י) וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלְיֹת
יִסְרְנָה:

י וְאֵת תְּרֵינֵי כִלְיָי וְאֵת תְּרֵינֵי אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן דֵּי עַל
אֶסְסִיא וְאֵת חֲצָא דְעַל כְּבֵדָא עַל כִּלְיָתָא
יַעֲדְנָה:

(יא) וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמְזַבְּחָה לֶחֶם אִשָּׁה לַיהוָה: פ
כִּי־אֵל לֶחֶם אִשָּׁה לֵהּ • לַחֲמוּ שֶׁל אֵשׁ לְשֵׁם גְבוּהָ • לֶחֶם • לְשׁוֹן מֵאָכַל, וְכֵן: "נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ", "עֶבֶד
לֶחֶם רַב", "לְשִׁחוּק עֲשִׂים לֶחֶם".

יא וְיִסְקַנְנָה כְּהֵנָּה לְמִדְבַּחָא לֶחֶם אֲרִבְנָא קָדָם
כִּי:

יב וְאֵם מִן בְּנֵי עֲזִיזָא אֲרִבְנָה וְיִקְרַבְנָה קָדָם
כִּי:

יג וְיִסְמוּךְ יָת יְדָה עַל רִישָׁה וְיִכּוּס יָתָה קָדָם
מִשְׁפָּן זְמַנָּא וְיִזְרְקוּן בְּנֵי אַהֲרֹן יָת דְּמָה עַל
מִדְבַּחָא סְחוּר סְחוּר:

(יב) וְאִם־עֲזוֹ קָרְבָנוֹ וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה:
(יג) וְסִמְךָ אֶת־יָדוֹ עַל־רִאשׁוֹ וְשִׁחַט אֹתוֹ לִפְנֵי
אֱהֹל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־דָּמֹו עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב:

יד וְיִקְרַב מִגַּה אֲרִבְנָה אֲרִבְנָן קָדָם יְיָ יָת תְּרֵינֵי
דְּחִפֵּי יָת גְּזָא וְאֵת כָּל תְּרֵינֵי דֵּי עַל גְּזָא:

(יד) וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה אֶת־הַחֹלֶב
הַמְכֻסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל־
הַקֶּרֶב:

טו וְאֵת תְּרֵינֵי כִלְיָי וְאֵת תְּרֵינֵי אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן דֵּי
עַל אֶסְסִיא וְאֵת חֲצָא דֵּי עַל כְּבֵדָא עַל
כִּלְיָתָא יַעֲדְנָה:

(טו) וְאֵת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר
עַל־הַכֶּסֶלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכִּלְיֹת
יִסְרְנָה:

טז וְיִסְקַנְנִין כְּהֵנָּה לְמִדְבַּחָא לֶחֶם אֲרִבְנָא
לְאַתְקַבְּלָא כְּרַעַא כָּל תְּרֵינֵי קָדָם יְיָ:

(טז) וְהִקְטִירוּם הַכֹּהֵן הַמְזַבְּחָה לֶחֶם אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחַח
כָּל־חֹלֶב לַיהוָה:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

כְּשִׁמְדוּבְרָ בְּכָל מֵאָכַל שֶׁהוּא, כְּגוֹן
'נִשְׁחִיתָה עֵץ בְּלַחְמוֹ' (ירמיה יא, ט)
[יְרִמְיָהוּ הַנְּבִיא מִתְאַוֵּן עַל שׁוֹנְאָיו
שֶׁנֶּמְמוּ לְהִמָּיתוֹ וְאָמְרוּ: נָשִׂים חֲתִיכֹת
עֵץ שֶׁל סֵם הַפְּנוֹת בְּתוֹךְ מֵאָכְלוֹ]. וְכֵן
'עֶבֶד לֶחֶם רַב' (דניאל ה, א) [עֲשֵׂה
סְעוּדָה גְּדוּלָה; בְּלִשְׂאֵצְר מְלֶךְ בְּכָל
אֲחֵרֵי נִצְחוֹנוֹ בְּמִלְחָמָה עֲשֵׂה סְעוּדָה
גְּדוּלָה לְאֵלֶּף שָׂרֵי מְלָכוֹתָיו]. וְכֵן
'לְשִׁחוּק עוֹשִׂים לֶחֶם' (קהלת י, ט) [לְכָל
דְּבַר שְׂמֵחָה (כְּגוֹן נִישׂוּאִין) עוֹשִׂים
סְעוּדָה]. הָרִי שֶׁשֵּׁם 'לֶחֶם' כּוֹלֵל
בְּמִשְׁמְעוֹ גַּם כָּל מֵאָכַל וְסְעוּדָה וְלֹא
רַק 'לֶחֶם' מִמֶּשׁ. אֵף כֵּן פִּירוּשׁוֹ:
אִימורֵי הַקֶּרֶב הָרִי הֵם כְּמֵאָכַל הַכֶּלֶה
כְּאֵשׁ לְשֵׁם ה' (רביט): תורה יב

נִקְרָאוֹת בְּלִשׁוֹן 'עֲצָה', עַל שֵׁם שֶׁהָן
הַיּוֹעֲצוֹת לְאָדָם בִּיצֵד לְהִתְנַהֵג
בְּמַעֲשָׂיו [כִּלְיֹת יוֹעֲצוֹת וְהַלֵּב מִבִּין
(כרכות סא) 'כִּלְיֹת יוֹעֲצוֹת אֵת הַלֵּב:
עֲשֵׂה כֵן. וְהַלֵּב מִבִּין מַה יֵּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת,
אִם יִשְׁמַע לַעֲצַת הַכִּלְיֹת אִם לֹא,
וּמִנֵּן שֶׁהַכִּלְיֹת יוֹעֲצוֹת, שְׁנֶאֱמַר (תהלים
טו, ט) 'אֲבַרְךָ אֵת ה' אֲשֶׁר יַעֲצֵנִי אֵף
לַיְלֹת יִסְרוּנִי כְּלִיֹּתַי' (רש"י שם)]; תורה י
(יא) לֶחֶם אִשָּׁה לֵה'. הַקֶּרֶב הוּא לֶחֶם
שֶׁל אֵשׁ - כְּלוֹמַר מֵאָכַל הַנִּשְׂרָף וְכֵלֶה
כְּאֵשׁ, וְלֶחֶם־אֵשׁ זֶה הוּא לְשֵׁם גְבוּהָ -
כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַח רוּחַ לֵה' (ע"פ ר"ש אלקבץ):
לֶחֶם. אֵף שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּבִשְׂרָה, קָרָא
'לֶחֶם', שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּלִלֵי שֶׁל מֵאָכַל.
וְכֵן מְצִינּוּ בַּמִּקְרָא לְשׁוֹן 'לֶחֶם' גַּם

הָאֲרָץ' (בראשית מה, יח) שֶׁפִּירוּשׁוֹ: מֵיטֵב
הָאֲרָץ]. וּמַהוּ הַמְּזַבְּחָה שֶׁבַכְּבֶשֶׂת?
מִפְּרֵשׁ הַכְּתוּב וְהוּלָךְ: זֶה 'הָאֵלִיָּה
תְּמִימָה' [הָאֵלִיָּה כּוֹלָה בְּשִׁלְמוּתָהּ],
וְכֵן 'אֵת הַחֹלֶב הַמְכֻסֶּה אֵת הַקֶּרֶב וְאֵת
כָּל הַחֹלֶב' וגו' (בא"ט):
לְעוֹמֵת הָעֲצָה [מוֹל הַכִּלְיֹת]. הָאֵלִיָּה
הִיא כְּעֵין זָנֵב שֶׁל הַכְּבֶשֶׂת, וְהוּא נִתַּח
בְּשֶׁר מַעוּלָה וְטוֹב שֶׁתְּחִילָתוֹ בְּגוּבַה
הַגֵּב קְרוֹב אֶל הַזָּנֵב, וְלִפִּי שְׂאִין גְּבוּלוֹ
הַמְּדוּיֵיק בְּרוּר וְנִיבֵר, הָרִי יֵשׁ לְקַבּוּעַ
הַיֵּכָן מְקוֹם הַתְּחִלָּתוֹ בְּגַב הַכְּבֶשֶׂת אֲשֶׁר
מִשֵּׁם וְאֵילָף (כְּלִפִּי הַזָּנֵב) יֵשׁ לְהִסִּיר
וְלְהִקְטִירוֹ הַמְּזַבְּחָה. וְקַבֵּעַ הַכְּתוּב
מְקוּמוֹ: 'לְעוֹמֵת הָעֲצָה', דְּהֵינּוּ
לְמַעֲלָה מִן הַכִּלְיֹת. וְהִטְעַם שֶׁהָן

כָּל חֶלֶב לֵה' (ג, טז)

הַקֹּדֶשׁ דְּבַר, יְקִדִּישׁ מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכֹסָיו . . כָּל חֶלֶב לֵה' (רמב"ם)

בַּמִּקְרָא (שַׁבַּת קֹלֵג, ב) אֵינָא "זֶה אֱלִי וְאֵנְהוּ, הַתְּנָאָה לְפָנָיו בְּמִצְוֹת". וְגַם לֹמַר: זֶה אֱלִי וְאֵנְהוּ - דִּין בְּגִבְרָא. עַל הָאֲדָם לְהַתְּנָאוֹת לְפָנָיו ה' עַל יְדֵי הַשְּׂמוּשׁ בְּחִפְזֵי-מִצְוָה נְאִים וְיִמְשָׁבְחִים. כָּל חֶלֶב לֵה' - דִּין בְּחִפְזָא. כָּל חִפְזָא הַנִּמְסָר לְרִשׁוֹת גְּבוּהָ, מִן הָרְאוּי שְׂיִהְיָה מִן הַטּוֹב וְהַנָּאָה.

(יז) חֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל-חֶלֶב
וְכָל-דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

הַי"א < חֲקַת עוֹלָם • יָפֶה מְפָרֵשׁ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה.

◆ יום חמישי ד' אדר ב' ◆

א ומליל יי עם משה למימר:

ד (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל למימר אנש ארי
יחוב בשלו מפל פקודיא דיי די לא כשרין
לאתעבדא ויעבד מן חד מנהון:

(ב) דבֵר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זָפֵשׁ כִּי-תִחַטָּא
בַּשְּׂגָוָה מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה
מֵאַחַת מֵהֵנָּה:

הַי"א < מִכָּל מִצְוֹת ה' • פְּרָשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין חֲטָאָת בָּאָה, אֶלָּא עַל דְּבַר שְׂדוּדוֹנוֹ לָאוּ וְכֵרַת וְשִׁגְגָתוֹ חֲטָאָת.
מֵאַחַת מֵהֵנָּה • מִמְקַצַּת אַחַת מֵהֵן, כְּגוֹן: הַפּוֹתֵב בַּשַּׁבַּת "שֵׁם" מִשְׁמַעוֹן, "נַח" מִנְחוֹר, "דֵּן" מִדְּנִיאֵל.

ג אם כהנא רבא יחוב לחובת עמא ויקרב
על חובתה די חב תור בר תורי שלים קדם
יי לחטאתא:

(ג) אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב
עַל חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פֶּר בֶּן-בֶּקֶר תָּמִים לַיהוָה
לְחֲטָאָת:

הַי"א < אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת הָעַם • מְדַרְשׁוּ: אֵינוֹ חֵיב אֶלָּא בְּהַעֲלֵם דְּבַר עִם שִׁגְגַת מַעֲשֵׂה,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

בְּשׁוּגָג מְבִיאִים חֲטָאָת, פִּירְשׁוּ
רַבּוֹתֵינוּ (מֵתוּרָה דְּרִשׁוֹת הַכְּתוּבִים) כִּי
אֵין חֲטָאָת בָּאָה עַל דְּבַר
שְׂדוּדוֹנוֹ לָאוּ וְכֵרַת - כְּלֹמֶר, דְּוֹקָא עַל

חֲטָאָ שְׂיֵשׁ עֲלָיו בְּתוֹרָה אֲזַהְרָה לֹא
תַעֲשֶׂה כִּי וְכִי, וְאֲשֶׁר אִם עָשָׂה כֵּן
בְּמִזִּיד חֵיב עוֹנֵשׁ כְּרַת, וְכִחְטָא כְּגוֹן
זֶה, אִם עָשָׂא בְּשׁוּגָג חֵיב עַל שִׁגְגָתוֹ
חֲטָאָת (ספרא) [אֶבֶל דְּבַר שְׂאִין וְדוּנוֹ
לְאוּ אִף שְׂיֵשׁ עֲלָיו כְּרַת אֵין בּוֹ חֲטָאָת,
כְּגוֹן מִי שְׂאִינוֹ מְקַיִים מִצְוֹת קֶרֶבֶן פֶּסַח
אוּ מִיִּלְהָ, שְׂעָנְשׁוּ כְּרַת, אִךְ אֵין בּוֹ
אֲזַהְרַת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂהִירֵי הוּא מִצְוֹת
עָשָׂה. אוּ דְבַר שְׂיֵשׁ עֲלָיו עוֹנֵשׁ מֵיִתַּת
בֵּית-דִּין דְּוֹקָא, וְאֵין בּוֹ אוֹפֵן שְׂנַעֲנֵשׁ

(יז) חֲקַת עוֹלָם. יָפֶה מְפָרֵשׁ בְּתוֹרַת-
כְּהֻנִּים כָּל הַפְּסוּק הַזֶּה. וְכִי שְׂנִינוּ שָׁם:
'חֲקַת עוֹלָם' - לְבֵית הָעוֹלָמִים [כְּלֹמֶר,
מִצְוֹת הַקְּטָרֶת הַחֶלֶב בְּקֶרֶבֶן נוֹהֶגַת
גַּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא רַק בְּמִשְׁכַּן
שְׂבַמְדִּבְרָה], 'לְדֹרֹתֵיכֶם' - שְׂיִנְהַג הַדְּבַר
לְדוֹרוֹת [אִיסוּר אֶכִּילַת חֶלֶב יֵהָא נוֹהַג
אִף לְאַחַר חוֹרְבֵן הַבַּיִת, בְּזִמְנָן שְׂלֵא
יִתָּן לְקַיִים 'כָּל חֶלֶב לֵה']. 'כָּל
מוֹשְׁבֹתֵיכֶם' - בֵּין בְּאֶרֶץ וּבֵין בְּחוּץ
לְאֶרֶץ [הָאִיסוּר נוֹהַג אִף בְּמִקְוֹמוֹת
אֲשֶׁר אֵין לְקַיִים שָׁם 'כָּל חֶלֶב לֵה']]

(עפ"י משכ"ל): תורה א

ד (ב) מִכָּל מִצְוֹת ה'. הַגַּם שְׂמַלְשׁוֹן
הַכְּתוּב מִשְׁמַע שְׂעַל כָּל חֲטָאָ הַנַּעֲשֶׂה

בְּכֵרַת, אֵין מְבִיא חֲטָאָת עַל שִׁגְגָתוֹ
(כא"י):
מֵאַחַת מֵהֵנָּה. אֶפְיֻלוּ עָשָׂה רַק מְקַצַּת
אַחַת מֵהֵן, כְּגוֹן הַפּוֹתֵב בַּשַּׁבַּת וְהִיָּה
בְּדַעְתּוֹ לְכַתּוּב תִּיבָה אֲרוּכָה, וְכַתּוּב רַק
מְקַצַּתָּהּ, כְּגוֹן 'שֵׁם' מִשְׁמַעוֹן, 'נַח'
מִנְחוֹר, 'דֵּן' מִדְּנִיאֵל, שְׂשִׁמִּי
הָאוֹתִיּוֹת הִרְאִישׁוֹנוֹת שֶׁל הַתִּיבּוֹת
הִלְלוּ הֵם תִּיבָה שְׁלֵמָה כְּשֶׁלְעֲצָמָה -
חֵיב חֲטָאָת עַל שִׁגְגָתוֹ [כָּל מְלֹאכּוֹת
שַׁבַּת וְדוּנוֹן בְּמֵיִתַּת סְקִילָה, אִךְ אִם לֹא
הִתְרוּ בּוֹ לְסְקִילָה, עֲנִשָׁן כְּרַת, לְפִיכָף
יֵשׁ בְּהֵן חֲטָאָת] (שם) (כאמ"ח, הַכּוּרֹן):
תורה ג

(ג) אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יַחַטָּא לְאַשְׁמַת

כמו שנגאמר: "לאשמת העם... ונעלים דבר מעיני הקהל ועשו". ופשוטו לפי אגדה: כשהכהן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם ונעשה מקלקל. פר • יכול זקן? תלמוד לומר: "בן". אי "בן", יכול קטן? תלמוד לומר: "פר". הא כיצד? זה פר בן שלש.

ד וייתי את תורה לתרע משפן זמנא לקדם
 יי ויסמוך את ידה על ריש תורה ויפוס את
 תורה קדם יי:

(ד) והביא אתהפר אלפתח אהל מועד לפני יהוה
 וסמך אתידו עלראש הפר ושחט אתהפר לפני
 יהוה:

ה ויסב כהנא רבא מדמא דתורה ויעל יתה
 למשפן זמנא:

(ה) ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אתו
 אל-אהל מועד:
 ט"ז אל-אהל מועד • למשפן, ובבית עולמים - להיכל.

ו ויטבול כהנא ית אצבעה בדמא וידי מן
 דמא שבע זמנין קדם יי קדם פרקמא
 דקודשא:

(ו) וטבל הכהן אתאצבעו בדם והוה מן-התם
 שבע פעמים לפני יהוה את-פני פרכת הקדש:
 ט"ח את-פני פרכת הקדש • כנגד מקום קדשתה - מכון כנגד בין הבדים, ולא היו נוגעים דמים בפרכת,
 ואם נגעו, נגעו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

זה פר בן שלש - בתוך שנתו השלישית, שעדיין אינו זקן אף כבר אינו קטן (שם) (מפרשים): תורה ד
(ה) אל אהל מועד. יביא את הדם מחצר המשפן **למשפן**. ובבית-עולמים (בבית המקדש) - יביאנו מן העזרה **להיכל** [שפן מעמדו וקדושתו של ההיכל במקדש, הם כנגד אהל מועד שבמשפן - מקום מזבח הקטורת, השולחן והמנורה. והעזרה שבמקדש היא כנגד חצר המשפן - מקום מזבח החיצון לקרבנות, אלא שבמקדש היה מקום נוסף הקרוי 'אולם', והיה מפסיק בין העזרה להיכל. ולגבי דם החטאת האמור כאן, אין די שיביאנו אל האולם, אלא אל תוך ההיכל - המקביל במעמד קדושתו ל'אהל מועד' שבמשפן]:

תורה ו
(ו) את פני פרכת הקדש. היה עומד ליד מזבח הקטורת, ומשם היה מזה את הדם באצבעו כנגד הפרכת הפרושה על פתח קודש הקדשים ומלשון הכתוב שנקט 'פרכת הקודש' [ולא 'הפרכת' כבשאר מקומות]. אנו למדים שההזאה תהא מכוונת כנגד

טעונה חטאת אלא בשטעה והורה לעצמו וגם עשה מעשה (שע"א, מפרשים). והו לפי מדרשו. ואולם לפי פשוטו של מקרא, כדי ליישב מה ענין 'אשמת העם' לכאן, יש ליתן טעם לפי אגדה [כלומר, לא ללמדנו דבר הלכה, אלא להשמיענו דבר אגדה ומוסר]. **שבשפתן גדול חוטא - אשמת העם הוא זה** - חובתו של העם היא, והדבר אירע כדי להענישם על עונותיהם לפי **שהן תלויין בו** (בכהן גדול) **לכפר עליהם ולהתפלל בעדם**, ועכשיו על ידי חטאו בשוגג **נעשה מקולקל**, שהוא עצמו זקוק לכפרה, ומתוך כך נחלשה זכותו לכפר על אחרים, ונקל להביא עליהם את הפורענות (באמ"י, יפ"ת, בא"י):

פר בן בקר. אילו היה נאמר 'פר' בלבד, **יכול** הייתי לומר שביא פר זקן [דהיינו כשהוא למעלה משלש שנים] - **תלמוד לומר בן בקר**, שלשון 'בן' משמעותו 'צעיר'. **אי** (אם) היה נאמר 'בן בקר' בלבד, הייתי **יכול** לומר שביא קטן [דהיינו בשנתו השנייה, כשבקר יצא מקלל עגל'] - **תלמוד לומר פר**. **הא כיצד** יתקיימו שניהם?

העם [אם הכהן הגדול יחטא בשוגג] מה ענין להזכיר כאן אשמתו של העם לגבי חטאו של הכהן הגדול? על פי מדרשו, בא הכתוב ללמדנו שדין חיוב חטאת אצל הכהן הגדול שונה משאר כל אדם, **ואינו חיוב אלא בהעלם דבר** - שנתעלם דבר-מה מידיעתו וטעה והורה לעצמו על דבר האסור שהוא מותר, והטעות היתה גם **עם שגגת מעשה**, כלומר שאף עשה פן בפועל על פי טעותו [אבל אם שכח שהיום שבת ועשה מלאכה פטור מכל קרבן, ששגגת מעשהו לא היתה מחמת טעות ב'הוראה', כמו כן אם הורה לעצמו שהדבר מותר, אף עדיין לא עשה פן בפועל, פטור מכל קרבן]. ודבר זה נלמד מלשון 'לאשמת העם', הבא לרמוז כי קרבן החטאת שלו דינו כהבאה **לאשמת העם**, בה הכתוב אומר (פסוק י') **ונעלים דבר מעיני הקהל ועשו**. וכשם שהחטאת האמורה שם באה רק כאשר עיני הקהל [הסנהדרין] טעו והורו להתיר את האסור והעם עשה מעשה על פיהם, כך שגגתו של כהן גדול אינה

ו) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם עַל־קַרְנוֹת מִזְבַּח קַטְרֶת הַסַּמִּים לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ש"י - וְאֵת כָּל־דָּם • שְׂרֵי הַדָּם.

וְנָתַן פֶּהֲנָא מִן דְּמָא עַל קַרְנַת מְדַבְחָא דְקַטוֹרֶת בּוֹסְמִין לְקֶדֶם יְיָ דִּי בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא וְאֵת כָּל דְּמָא דְתוֹרָא אֲשֶׁר לִיסוּדָא דְמְדַבְחָא דְעֹלָתָא דִּי בְּתַרְע מִשְׁכַּן זְמָנָא:

ח) וְאֵת־כָּל־חֶלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־הַחֶלֶב הַמִּכֶּסֶה עַל־הַקָּרֶב וְאֵת כָּל־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקָּרֶב:

ח וְאֵת כָּל תְּרֵיב תוֹרָא דְחֲטָאֹת יִפְרֵשׁ מִנֶּה יֵת תְּרֵבָא דְחֲפִי עַל גְּזָא וְאֵת כָּל תְּרֵבָא דִּי עַל גְּזָא:

ש"י - וְאֵת־כָּל־חֶלֶב פֶּר • 'חֶלְבוֹ' הִיָּה לוֹ לומר. מה תלמוד לומר "פר"? לרבות פר של יום־הכפורים לכליות ולחלבאים וליִתְרַת. החטאת • להביא שְׂעִירֵי עֲבוּדָה זָרָה - לְכַלְיוֹת, וְלַחֲלָבִים וְלִיִּתְרַת. יָרִים מִמֶּנּוּ • מִן הַמִּחְפָּר, שְׁלֹא יִנְתַּחֲנוּ קֶדֶם הַסֶּרֶת חֶלְבוֹ (ת"ט).

ט) וְאֵת שְׂתֵי הַכִּלְיֹת וְאֶת־הַחֶלֶב אֲשֶׁר עָלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכְּסָלִים וְאֶת־הִיִּתְרֹת עַל־הַכְּבֵד עַל־הַכִּלְיֹת יִסְרֹנָה:

ט וְאֵת שְׂתֵי תְרֵיבִין כְּלִין וְאֵת תְּרֵבָא דִּי עָלֵיהֶן דִּי עַל גְּסָסִיָּא וְאֵת חֲצֵרָא דְעַל כְּבֵדָא עַל כְּלִיָּתָא יִעֲדֶנָּה:

י) בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם מִשּׁוֹר זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

י כְּמָא דִּי מִתְפָּרֵשׁ מִתּוֹר נִכְסַת קוּדְשִׁיא וְיִסְקִינּוּ פֶהֲנָא עַל מְדַבְחָא דְעֹלָתָא:

ש"י - בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם • מאותן אמורין המפרשין בשור זבח השלמים. וכי מה פרש בזבח השלמים שלא פרש

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

המחוקר, בְּשֶׁהֲפֵר עֲדִיין שְׁלָם. כְּלוֹמַר, יִסִּיר 'מִמֶּנּוּ' וְלֹא 'מִן הַנְּתַחֲמִים', שְׁלֹא יִנְתַּחֲנוּ קוֹדֶם הַסֶּרֶת חֶלְבוֹ אֶלָּא לְאַחַר מִכָּן. כֶּף שְׁנִינוּ בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים [ספרא'] (ק"א): תורה ט
(י) בְּאֲשֶׁר יוֹרֵם. מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמים, בן יָרִים מִפֶּר הַחֲטָאֹת הַזֶּה. וְכִי מַה פִּירֵשׁ הַכְּתוּב בְּזֶבַח הַשְּׁלָמִים שְׁלֹא פִירֵשׁ כָּאֵן - הָרִי בְּשִׁנְיָהֶם הוּא מוֹנֶה וּמְפָרֵט אֵת כָּל אִימורֵיהֶן בְּשׁוּהָ, וְלָמַד הוּא צָרֵף לְהַדְגִּישׁ כָּאֵן בְּמִיּוֹחַד שֵׁשׁ לְנֶהְיֹג בַּחֲטָאֹת כְּדוּגְמַת הַשְּׁלָמִים? אֶלָּא לְהַקִּישׁוּ לְשְׁלָמִים לְעִנְיָן אַחֵר: מַה שְּׁלָמִים לְשִׁמּוֹן, אֵף זֶה לְשִׁמּוֹ. כְּלוֹמַר: כְּשֵׁם שֶׁבְשְׁלָמִים פִּירֵשׁ לָהּ הַכְּתוּב 'אֲשֶׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה' (לעיל ג. פסוקים: ה, יא, טו), וְלִמְדוּנָה שְׁכֻנוֹן הַשּׁוֹחֲטוֹ כִּי הוּא עוֹשֶׂה בֵּן לְשֵׁם אֲשֶׁה, וְלִשְׁם נַחַת רוּחַ (ראה רש"י לעיל א, ט) - כֶּף יֵשׁ לוֹ לְכַוֵּן בְּפֶר הַחֲטָאֹת, אֵף שְׁלֹא נֶאֱמַר בּוֹ 'אֲשֶׁה רִיחַ

כִּי הַמְדוּבָר בְּפֶר הַחֲטָאֹת. אִם בֵּן מַה תִּלְמוּד לומר 'פֶּר', וּמַה תִּלְמוּד לומר 'חֲטָאֹת'? אֶלָּא מִן הָאֱמֹר 'פֶּר' אָנוּ דוֹרְשִׁים לְרִבּוּת פֶּר שֶׁל יוֹם־הַכְּפוּרִים, שְׂאֵף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ רַק 'וְאֵת חֶלֶב הַחֲטָאֹת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ' (להלן טו, כה), רִיבָה כָּאֵן הַכְּתוּב לְהַקְטִיר מִמֶּנּוּ גַם הַכִּלְיֹת וְיִוִּתְרֹת הַכְּבֵד, כְּדִין הַחֲטָאֹת הָאֱמוּרָה כָּאֵן (ספרא): וּמִתִּיבַת הַחֲטָאֹת אָנוּ דוֹרְשִׁים לְהַבִּיא (לרבות) גַם שְׂעִירֵי עֲבוּדָה־זָרָה [שְׂעִירֵי עֲזִים לְחֲטָאֹת הַבָּאִים לְכַפֵּר עַל חֲטָא עֲבוּדָה זָרָה (במדבר טו, כד), שְׁלֹא פִירֵשׁ בְּהֶם הַכְּתוּב מַה צָרִיף לְהַקְטִיר מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ], לְכַלְיוֹת וְלַחֲלָבִים וְלִיִּתְרֹת - שְׂאֵת כָּל אֶלֶּה יֵשׁ לְהַקְטִיר מֵהֶם כְּדִין הַחֲטָאֹת הָאֱמוּרָה כָּאֵן (שם) (באמ"ת, הוֹכְרֵן):
יָרִים מִמֶּנּוּ. הִיָּה דִּי שְׂאִימַר הַכְּתוּב 'וְאֵת כָּל חֶלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת יִסִּיר', וּמַהוּ 'מִמֶּנּוּ'? אֶלָּא שְׂאִימַר הַחֶלֶב מִן

מִקוֹם קְדוּשָׁתָהּ - כְּלוֹמַר בַּחֲלֶק הַמְקוּדָשׁ שֶׁבְּפִרוּכָת, זֶה הַמְכוּוֹן כְּנֶגֶד בֵּין הַבַּיִתִּים שֶׁל הָאֲרוֹן הַנְּמָצָא בְּקוּדְשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּבְכֶף תְּהֵא הוּא הוּא מוֹל אֲרוֹן הַקּוּדְשׁ, וְלֹא הִיוּ נוֹגְעִים הַדְּמִים בְּפִרְכַּת עֲצֻמָּה, אֶלָּא הַטִּיפוֹת הִיוּ נוֹפְלוֹת לְאֶרֶץ, שְׁהָרִי לֹא נֶאֱמַר 'עַל הַפְּרוּכָת' אֶלָּא 'אֵת פְּנֵי הַפְּרוּכָת' - שְׂמִשְׁמַעוּ: לֹא עָלִיו אֶלָּא לְעוֹמְתוֹ, וְאִם נֶגְעוּ - נֶגְעוּ וְאִין בְּוָה אִיסוּר (באמ"ת): תורה ז
(ז) וְאֵת כָּל דָּם הַפֶּר יִשְׁפֹךְ. אִין זֶה 'כָּל' דְּמוֹ שֶׁל הַפֶּר, כִּי אִם שְׂרֵי הַדָּם, שְׁהָרִי מְקַצֵּת מִן הַדָּם כְּבֵר הוּצִיא מִהַכְּלִי כְּשֶׁהוּא מִמֶּנּוּ בְּאֶצְבְּעוֹ [וּכְאִילוֹ הִיָּה נֶאֱמַר: 'וְאֵת כָּל הַדָּם הַנִּשְׂאָר'] (ש"י זבחים כה, ב"א): תורה ח
(ח) וְאֵת כָּל חֶלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת. לֹא הִיָּה צָרִיף הַכְּתוּב לְהַצְרִיף וְלומר 'חֶלֶב פֶּר הַחֲטָאֹת', אֶלָּא רַק 'חֶלְבוֹ' הִיָּה לוֹ לומר, שְׁהָרִי אָנוּ יוֹדְעִים מִתּוֹךְ הַעֲנָן

פאן? אלא להקישו לשלמים: מה שלמים לשמן, אף זה לשמן; ומה שלמים שלום לעולם, אף זה שלום לעולם. וב'שחיתת קדשים' מצריכו ללמד הימנו: שאין למדין למד מן הלמד בקדשים. בפרק 'איזהו מקומן'. על-הפלוט על-ראשו ועל-פרעיו • בלן לשון תוספת הן, כמו 'מלבד'.

יא ונת משך תורא ונת כל בסרה על רישיה ועל פרעיה וגוה ואכלה:

(יא) וְאֶת־עֹר הַפָּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־רֵאשׁוֹ וְעַל־פְּרָעָיו וְקָרְבוּ וּפְרָשׁוּ:

יב ונפק ית כל תורא מברא למשחיתא לאתר דכי לאתר בית מישד קטמא ויוקיד יתה על אעיא באשתא על אתר בית מישד קטמא יתוקד:

(יב) וְהוֹצִיא אֶת־כָּל־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר אֶל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בָּאֵשׁ עַל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: פ

יג אל-מקום טהור • לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטמאה, להשליך אבנים מנגעות ולבית הקברות, הצריך לומר: "מחוץ למחנה", זה שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור. מחוץ למחנה • חוץ לשלש

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

זה עצמו: 'כאשר יורם' וגו', שאילו היו למדים בקדשים למד מן הלמד, לא היה בו כל צורך [ובחם מט] (רא"ם, מפרשים): **על הכבד על הכליות** (פסוק ט), **על ראשו ועל פרעיו** (פסוק יא). לשונות 'על' האמורים כאן אין הפונדה בהם שיניחם זה על גבי זה, אלא **פולץ לשון תוספת הן**, ופירושים כמו הלשון **'מלבד'** עלת הבקר' (לקמן ט, יז): תורה יא **(יב) אל מקום טהור**. הכתוב מדגיש שיהא המקום טהור, **לפי שיש מחוץ לעיר מקום מוכן לטומאה**, כגון להשליך שם אבנים מנוגעות [כמו שנאמר (להלן יד, ט) 'וחצו את האבנים אשר בהן הנגע, והשליכו אתהן אל מחוץ לעיר אל מקום טמא'], **ולבית-הקברות** [כמו ששינונו (יב"ב פ"ב משנה ט) 'מרחיקין את הנבלות ואת הקברות... מן העיר חמשים אמה']. לפיכך **הוצרך לומר כי מחוץ למחנה זה האמור כאן שהוא חוץ לעיר, שיהא המקום טהור**: **מחוץ למחנה**. כלומר מחוץ לשלש מחנות, דהיינו חוץ למחנה ישראל [שלש מחנות היו במדבר: א. מחנה שכינה - שהוא מקום המשכן. ב. מחנה לויה - מקום חניית הלוויים סביב למשכן. ג. מחנה ישראל - מקום חניית כל העם. וכנגדן בירושלים: 'מפתח ירושלים עד פתח הר הבית הרי הוא כמחנה ישראל במדבר, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה הוא

שהיא עצמה למדה מן הראשונה. לפיכך, שלש הפרשיות של סוגי החטאות, האחת היא זו האמורה כאן - 'פר בהן משיח' - שנתפרש בה דין הקטרת האימורים, ואילו השתים האחרות הם 'פר העלם דבר של ציבור' (להלן פסוק יג) וכן 'שעירי עבודה ורה' (במדבר טו, כד), לא נאמר בהם דין הקטרת אימורים, אמנם 'פר העלם דבר' אנו למדים מ'פר בהן משיח' שהוקשו זה לזה, אכל החטאת של 'שעירי עבודה ורה', הואיל והיא הוקשה רק ל'פר העלם דבר' ולא ל'פר בהן משיח', לא נוכל ללמוד בהיקש זה דין הקטרת האימורים שהרי אין לה היקש ישיר לאותה הפרשה בה נתפרש הדין, אלא רק לפרשה 'הנלמדת', ואין למדין מן הלמד [בגמרא (ובחם מט) מבואר תוכן ההיקשים בין הפרשיות]. לכן ריבה הכתוב כאן פסוק מיותר 'כאשר יורם משור ובה השלמים', ולפי שאין לה בו צורך לחטאת האמורה כאן, תתנהו לפרשה הבאה שהיא 'פר העלם דבר של ציבור', שיהא נחשב הדבר כאילו נאמרה שם הקטרת אימורים במפורש, ומעתה נוכל ללמוד משם 'שעירי עבודה ורה', ששוב אין זה למד מן הלמד, אלא למד מן המפורש. וכמבואר **בפרק 'איזהו מקומן'** [ומהיכן למדנו כלל זה האמור בקדשים? מתוך פסוק

ניחח' (מלב"ם)]. ועוד בא להקיש חטאת לשלמים: **מה שלמים מביאים שלום לעולם** (כמשמעות לשון 'שלמים') - אף קרבן זה מביא שלום לעולם (ראה לעיל ג, א) (ג"א). **ובשחיתת קדשים** (מסכת זבחים) **מצריכו לפסוק זה** - 'כאשר יורם' וגו' - כדי ללמוד הימנו את הכלל שאין למדין למד מן הלמד בקדשים, אלא רק למד מן המפורש - כלל מיוחד הוא הנוהג בדרשות הכתובים בענייני קדשים בלבד, שכל דבר שהוא עצמו אינו אלא 'למד' ממקום אחר, אין כוחו יפה להוסיף וללמד על אחרים. ביאור הדברים: בשאר ענייני התורה, כאשר יש לפנינו שלש פרשיות, באחת נאמר דין מסוים במפורש ובשתים האחרות לא נאמר דין זה במפורש, הרי אם יש היקש בין הפרשה הראשונה אל השנייה, וכן בין השנייה אל השלישית ניתן ללמוד את הדין בכלן; הפרשה הראשונה מלמדת על השנייה, והפרשה השנייה מלמדת על השלישית, ואף על פי שאין היקש ישיר בין השלישית אל הראשונה, הרי שהיא נלמדת מן השנייה שהוקשה לראשונה, שאנו למדים גם 'למד מן הלמד', אבל בקדשים למדים רק 'למד מן המפורש', כך שבציור הנזכר, לא תוכל הפרשה השנייה ללמד על השלישית אלא את המפורש בה עצמה, ולא את הדברים

מחנות; ובבית עולמים, חוץ לעיר, כמו שפרשוהו רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין. אל-שפף הדשן. מקום ששופכין בו הדשן המסלק מן המזבח, כמו שנאמר: "והוציא את-הדשן אל-מחוץ למחנה". על-שפף הדשן ישרף. שאין תלמוד לומר, אלא ללמד שאפלו אין שם דשן.

יג ואם פל כנשתא דישראל ישתלון ויהי מכסא פתגמא מעיני קהלא ויעבדון חד מפל פקודיא דיי די לא כשרין לאתעבדא ויחובון:

(יג) ואם פל-עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו אחת מכל-מצות יהוה אשר לא-תעשינה ואשמו:

יג <אם פל-עדת ישראל. אלו סנהדרין. ונעלם דבר. טעו להורות באחת מפל פרות שבתורה, שהוא מתר. הקהל ועשו. שעשו צבור על פיהם.

יד ותתידע חובתא די חבו עליה ויקרבון קהלא תור פר תורי לחטאתא וניתון תיה לקדם משפן זמנא:

(יד) ונודעה החפאת אשר חטאו עליה והקריבו הקהל פר בן-פקר לחפאת והביאו אתו לפני אהל מועד:

טו ויסמכון סבי כנשתא ית ידיהון על ריש תורא קדם יי ויכוס ית תורא קדם יי:

(טו) וסמכו זקני העדה את-ידיהם על-ראש הפר לפני יהוה ושחט את-הפר לפני יהוה:

טז ויעל פתנא רבא מן דמא דתורא למשפן זמנא:

(טז) והביא הכהן המשיח מדם הפר אל-אהל מועד:

יז ויטבול פתנא אצבעה מן דמא וידי שבע זמנין קדם יי (זת) קדם פרקתא:

(יז) וטבל הכהן אצבעו מן-הדם והזה שבע פעמים לפני יהוה את פני הפרכת:

יז <את פני הפרכת. ולמעלה הוא אומר: "את פני פרכת הקדש". משל למלך שסרחה עליו מדינה. אם מעוטה סרחו, פמליא שלו מתקימת, ואם בלם סרחו, אין פמליא שלו מתקימת. אף כאן, כשחטא בהן משיח, עדין שם קדשת המקום על המקדש; משחטאו בלם, חס ושלום, נסתלקה הקדשה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מ'מעינו, וגם לאחריה לתיבת ועשו, וברי זה כאילו נאמר ועשו הקהל' (רא"ם); תורה יד
(יז) את פני הפרכת. כאן לא נאמר 'הקדש', ולמעלה (בפסוק ו) הוא אומר 'את פני פרכת הקדש' משל למלך שסרחה עליו מדינה - חטאו פנגרו אנשי המדינה, אם רק מעוטה סרחה - הרי פמליא שלו (קבוצת השרים ההולכים עמו) עדיין מתקימת, ואם פולה סרחה - אין פמליא שלו מתקימת. כלומר, שוב אינו מחבבם להתפסס עמהם ככראשונה. אף כאן, כשחטא רק כהן-משיח, עדיין שם קדושת המקום על המקדש והפרוכת נקראת 'פרוכת הקדש', אבל משחטאו כולם, חס-ושלום, נסתלקה הקדושה ונקראת 'פרוכת' בלבד (מבד"ם מא); תורה יח

והמקום הוא מיועד לשפיכת דשן הרי הוא ראוי לשריפת הפר (ספרא) (ק"א): תורה יג
(יג) עדת ישראל. אלו סנהדרין שהם שופטי העם אשר בולם נמשכים אחריהם ועושים על פיהם ונמצינו שהסנהדרין נקראים 'עדה' כמו שנאמר (במדבר לה, כד) 'ושפטו העדה', והם הנקראים גם 'עיני הקהל' (שם) (רא"ם):
ונעלם דבר מעיני הקהל. שנתעלם דבר מהם וטעו להורות באחת מפל פרות שבתורה - באחד החטאים שבתורה שיש עליו עונש פרת, ואמרו שהוא מותר:
הקהל ועשו. דווקא שעשו צבור על פיהם של הסנהדרין, אזי מביאים את סוג החטאת האמור כאן לפני שתיבת 'הקהל' נמשכת גם לפנייה לתיבת

כמחנה ליהוה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה' (ק"א). ובבית-עולמים היתה מתקיימת הוצאת הפר ושריפתו מחוץ לעיר, שהוא כחוץ לשלש מחנות שבמדבר, כמו שפירשוהו רבותינו במסכת יומא (דף סח.) ובסנהדרין (דף מב.):
אל שפף הדשן. הוא המקום ששופכין בו הדשן המסולק מן המזבח, כמו שנאמר (לקמן ג, ד) 'והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור':
על שפף הדשן ישרף. כבר נאמר קודם לכן שיוציאו אותו אל שפף הדשן וישרפוהו שם, שאין תלמוד לומר שוב 'על שפף הדשן ישרף', אלא כדי ללמד שאפילו אין שם עכשיו דשן [כגון שנשטף על ידי הגשם], בכל זאת ישרף שם, הואיל

(יה) וּמִן־הַיּוֹם יִתֵּן | עַל־קִרְנַת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת כָּל־הַיּוֹם יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י - יסוד מזבח העולה אשר-פתח אהל מועד. זה יסוד מערבי, שהוא כנגד הפתח.

(יט) וְאֵת כָּל־חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ: יט ונת כל תרבה יפרש מנה ונסק למדבחה:

כ"י - ואת כל-חלבו ירים. ואף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מ"ועשה לפר באשר עשה וגו'". ומפני-מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל: משל למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטרשיחות חלק כו, עמוד 16 ואילך - מותק 'לקראת שבת')

מיעט בסרחונו מפני חיבתו

ואת כל-חלבו ירים

ואף-על-פי שלא פרש כאן יותרת ושתי כליות, למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו'. ומפני מה לא נתפרשו בו, תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו (ד, יט. ובפירושו רש"י) בהמשך פרשת פר העלם דבר של צבור, כתוב "והזה שבע פעמים. . את פני הפרכת" (שם, יז), ופירש רש"י "ולמעלה הוא אומר את פני פרוכת הקודש? משל למלך שסרחה עליו מדינה, אם מעוטה סרחה פמליא שלו מתקומת, ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקומת".

ויש לעין בזה, דלכאורה גם המשל הראשון הנ"ל הוא מרבי ישמעאל (ובחים מא, ב), ולא הביא רש"י שמו כמו שאינו מביא בדברי-כ"ל שמות בעלי המאמרים, ואם-כן מדוע הביא את שמו של רבי ישמעאל במשל השני? ויש לומר בזה בדבר הדרוש, דבזה שמביא שם בעל המאמר במשל השני, מתרץ קשיא המתעוררת כאן. דהנה אף שמיובן הדבר דמצד חיבתו ימעט המלך ב"סרחון" אוהבו, אף כל זה הוא בחטאים רגילים, אבל כשמדבר ב"סרחון" כזה ש"אין פמליא שלו מתקומת" אף אפשר שעדין מחבבו המלך עד כדי כך שימעט בסרחונו? ועל זה מתרץ רש"י שמאמר זה אמר רבי ישמעאל, שהוא זה שאמר (נגעים ריש פרק ב) "בני ישראל אני כפרתו". דאין הפונה שכשישראל יעשו תשובה יתכפרו, דאם-כן אין רבי ישמעאל כפרתו של ישראל, וישראל הם המקפריים על עצמם. אלא הפונה היא שרבי ישמעאל היה כל-כך קשור ומאחד עם בני ישראל, עד שהחשיב את עצמו כאילו הוא עצמו היה זה שחטא (חסד-ושלום), וממילא הרי הוא כפרתו של ישראל.

וכמו כן אצל הקב"ה, האהבה והקשר לבני ישראל אינה תלויה בהנהגת בני ישראל אלא הם קשורים ומאוחדים לעולם, ולכן גם כשיש "סרחון" אצל בני ישראל, עדין חיבתו עולה לפני הקב"ה ו"מיעט בסרחונו מפני חיבתו".

(כ) וְעִשָּׂה לְפָר בְּאֲשֶׁר עָשָׂה לְפָר הַחֲטָאת בֵּן | עֹשֶׂה־לוֹ וְכִפֵּר עֲלֵהֶם הַבֵּהן וְנִסְלַח לָהֶם: כ ויעבד לתורא כמא די עבד לתורא דחטאתא בן יעבד לה וכפר עליהון כהנא וישתבק להון:

כ"י - ועשה לפר. זה. כאשר עשה לפר החטאת. כמו שמפרש בפר כהן משית, להביא יותרת ושתי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

א. ומפני מה לא נתפרשו בו? תנא דבי רבי ישמעאל [שנה התנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל]: משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו - לא האריך לדבר בענייני חטאו, מפני חיבתו (ובחים מא, א); תורה כ. (כ) ועשה לפר זה האמור כאן 'כאשר עשה לפר החטאת'. כלומר, הכל כמו שמופירש למעלה בפר כהן

אהל מועד, פתח קדש הקדשים (ובן במקדש). נמצא שהמזבח החיצון שהיה בחצר המשכן, צדו המערבי פונה לפתח אהל מועד] (ובחים א, א); תורה יט. (יט) ואת כל חלבו ירים. אף-על-פי שלא פירש כאן שצריך להקטיר גם את היותרת ושתי כליות, למדין הם מועשה לפר כאשר עשה וגו' (פסוק

(יה) יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד] ה'יסוד הוא כמין בליטה בתחתית המזבח המקיפו סביב (ראה תיאור בשמות כט, יא). לשון הכתוב 'אשר פתח אהל מועד' בא לפרש באיזה יסוד ישפוך את שיירי הדם, וזה הוא יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח של אהל מועד [לפי שכל הפתחים שבמשכן היו במזרח: פתח החצר, פתח

שיעור יומי ליום חמישי ד' אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת ויקרא

פְּלִיּוֹת, שֶׁפָּרַשׁ שָׁם מָה שֶׁלֹּא פָּרַשׁ בְּאֵן, וְלִכְפֹּל בְּמִצְוֹת הַעֲבוּדוֹת, לְלַמֵּד שָׁאֵם חֶסֶר אַחַת מִכָּל הַמִּתְנֻחַת – פְּסוּל, לְפִי שֶׁמִּצְוֵנוּ בְּנִתְנִין עַל הַמְזֻבָּח הַחִיצוֹן שֶׁנִּתְּנָן בְּמִתְנַה אַחַת – כִּפּוּר, הַצָּרֵף לֹאֵר בְּאֵן, שֶׁמִּתְנַה אַחַת מִהֶן מְעַכְבֵּת.

כא ויפק ית תורא למברא למשריתא ואוקיד יתה כמא די אוקיד ית תורא קדמאה חטאת קהל לא הוא :

(כא) וְהוֹצִיא אֶת־הַפָּר אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ בְּאֵשׁ שָׂרִיף אֶת הַפָּר הַרְאֵשׁוֹן חֲטַאת הַקֹּהֵל הוּא :

כב אם רבא יחוב ויעבד חד מפל פקודיא די אלהיה די לא כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב :

(כב) אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא וְעִשָּׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁנְיָהּ וְאִשָּׁם :

כג אשר נשיא יחטא • לשון 'אשרי'; אשרי הדור, שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו! קל-וחמר שמתחרט על זדונותיו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 36)

אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא (ד, כב) **אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא - לְשׁוֹן אֲשֶׁרִי: אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנְּשִׂיא שְׁלוֹ נֹתֵן לֵב לְהַבִּיא כִּפּוּר עַל שִׁגְגָתוֹ, קַל־וַחֲמֵר שֶׁמִּתְחַרֵּט עַל זְדוֹנוֹתָיו** (רש"י) יש לתמה, מדוע מופיע לשון "אשרי" רק ביחס לחטאת הנשיא, ולא ביחס לחטאת כהן המשיח? ויש להסביר על פי פנימיות הענינים: ההבדל בין תפקידו של הכהן לנשיא, שכהן מחדיר בעם אהבת ה' - שהיא השרש למצוות-עשה. ואלו הנשיא תפקידו להחדיר יראת ה' - שרש מצוות לא-תעשה. לכן עקר ענינו של הכהן הוא קיום מצוות-עשה - וביניהן הבאת קרבן למי שחטא. ואלו הנשיא ענינו למנוע מלכתחלה הכשלות בעברות. לכן מופיע הלשון "אשרי" דוקא אצל הנשיא, היות שהבטוי "אשרי" מתאים בעקר לאדם שאינו חוטא מלכתחלה, וכאשר חוטא אינו מתבייש להודות ולהביא כפרה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 40)

אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחֲטָא (ד, כב) **אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שֶׁהַנְּשִׂיא שְׁלוֹ נֹתֵן לֵב לְהַבִּיא כִּפּוּר עַל שִׁגְגָתוֹ** (רש"י) ה'נשיא' וה'מלך' באדם הוא - המוח, השליט על הגוף (רמז לדבר: 'מלך' ראשי תבות **מוח, לב, כבוד**). זהו **אשרי הדור** - התנהגות האדם היא פראי, כאשר הנשיא שלו נותן לב - המוח שליט על תאוות הלב. וכמבאר ב'תניא', ש"כל אדם יכול ברצונו שבמוחו להתאפק... שלא למלאות משאלות לבו".

(כג) **אוֹ-הוֹדַע אֱלֹוֹ חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת־קִרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים:**

כג אוֹ-הוֹדַע • כמו 'אם הודע הדבר'; הרבה 'או' יש שמשמשים בלשון 'אם', ו"אם" במקום "או";

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

ונקט הכתוב 'אשרי', לשון 'אשרי', לרמוז כי אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה גם על שגגתו, ואם מבקש כפרה על שגגותיו - קל-וחומר הוא שמתחרט על זדונותיו, ונותן לבו לשוב מהם בתשובה שלמה (ספרא) (משכ"ל): תורה כג

(כג) **או הודע**. פירושו כמו 'אם הודע הדבר'. לפי ששתי התיבות 'או' ו'אם' פעמים שהן מתחלפות בעניינן, כי הרבה 'או' יש במקרא שמשמשים בלשון 'אם', והרבה 'אם' במקום

נתנין על המזבח החיצון, שאם נתן במתנה אחת - כפר [אף על פי שלא עשה כמצותן: 'ארבע מתנות על ארבע קרנות], לפיכך הוצרך לכפול ולומר **באן** [כן יעשה לו וכפר], בנוסף למה שכבר נאמר בו במפורש 'ומן הדם יתן וגו' (לעיל פסוק יח), ללמדנו שבמתנות הדמים הללו על המזבח הפנימי, מתנה אחת מהן מעכבת (לש"י): תורה כא

(כב) **אשר נשיא יחטא**. לפי דרך הלשון היה לו לומר 'אם נשיא יחטא,

משיח - ולהביא (לרבות) גם הקטרות יותרת ושתי כליות, שפירש שם מה שלא פירש באן, וכן הוסיף הכתוב: 'כאשר עשה... פן יעשה לו וכפר עלהם', והוא כדי לכפול גם במצות העבודות, שהן נתינות הדם הבאות לכפר, ללמד שאם חסר אחת מפל המתנות - פסול [והוא על פי הכלל שכל דבר הנאמר פעמיים, הרי זה מלמד שאינו רק למצוה בלבד אלא לעכב]. והוצרך הכתוב ללמד זאת, לפי שמצינו באותן החטאות שדמיהן

וְכֵן: "אוּ נִדְעָ כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא". הוֹדַע אֱלֹהֵי • כִּשְׁחָטָה הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא הֵתֵר, וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן נִדְעָ לוֹ שְׂאִסוּר הָיָה.

כד ויִסְמוּךְ יָדָה עַל רִישָׁא דְצִפְרָא וְיִכּוּס יְתָה בְּאִתֵּר דְּיִכּוּס יָת עֲלֵתָא לְקָדָם וְיִ חֲטָאָתָא הוּא:

כד) וְסָמוּךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַשְּׁעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הַעֲלֵה לִפְנֵי יְהוָה חֲטָאָת הוּא: כ"ד) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־הַעֲלֵה • בְּצִפּוֹן, שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ בְּעוֹלָה. חֲטָאָת הוּא • לְשִׁמוֹ - כִּשֶׁר, שְׁלֵא לְשִׁמוֹ - פְּסוּל.

כה ויִסֵּב כִּהְנָא מִדְּמָא דְחֲטָאָתָא בְּאֲצִבְעָה וְיִתֵּן עַל קַרְנֵת מִדְּבָחָא דְעֲלֵתָא וְיָת דְּמָה יִשׁוּר לִיסוּדָא מִדְּבָחָא דְעֲלֵתָא:

כה) וְלָקַח הַבֵּיתָן מִדָּם הַחֲטָאָת בְּאֲצִבְעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֵת מִזְבַּח הַעֲלֵה וְאֶת־דָּמֹו יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד מִזְבַּח הַעֲלֵה:

כ"ה) וְאֶת דָּמוֹ • שְׂרִי הַדָּם.

כו ויִתֵּן כֹּל תְּרִבָּה יִסֵּק לְמִדְּבָחָא כְּתִרְבַּח נִכְסֵת קוּדְשִׁיא וְיִכְפֹּר עֲלוּהֵי כִּהְנָא מִחֻבָּתָה וְיִשְׁתַּבַּח לָהּ:

כו) וְאֶת־כָּל־חֻלְבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה כְּחֻלְבֵי זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֹּר עָלָיו הַבֵּיתָן מִחֲטָאָתוֹ וְנִסְלַח לוֹ: פ

כ"ו) כְּחֻלְבֵי זֶבַח הַשְּׁלָמִים • כְּאוֹתָן אִמּוּרֵין הַמִּפְּרָשִׁים בְּעוֹ הָאִמּוּר אֲצֵל שְׁלָמִים.

◆ יום שישי ה' אדר ב' ◆

כז וְאִם אֲנִשׁ חֵד יַחֲוֹב בְּשִׁלּוֹ מַעֲמָא דְאַרְעָא בְּמַעֲבָדָה חֵד מִסְקוּדִיא דִּי דִי לֹא כְּשִׁרִין לְאֲתַעֲבָדָא וְיַחֲוֹב:

כז) וְאִם־נִפְּשׁ אַחַת תַּחֲטָא בְּשִׁנְגָה מֵעַם הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ וְאֲשָׁם:

כח או אֲתִידַע לָהּ חוֹבָתָה דִּי חֵב וְיִינְתִי קַרְבָּנָה צְפִירַת עִזִּין שְׁלָמָתָא נְקוּבָתָא עַל חוֹבָתָה דִּי חֵב:

כח) אוּ הוֹדַע אֱלֹהֵי חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קָרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עִזִּים תְּמִימָה נִקְבָּה עַל־חֲטָאָתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

עוֹלָה - פְּסוּל, וְכִּךְ אֲנִי דוֹרְשִׁים: וְשָׁחַט אֹתוֹ מִתּוֹךְ כְּוֹנָה שְׁחֲטָאָת הוּא' (ספרא) (ג"א): תורה כה

כ"ה) וְאֶת דָּמוֹ. הֵם שְׂרִי הַדָּם שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּכָלֵי לְאַחַר שֶׁנָּתַן מִמֶּנּוּ בְּאֲצִבְעוֹ עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ (וראה רש"י לעיל פסוק ז): תורה כו

כ"ו) כְּחֻלְבֵי זֶבַח הַשְּׁלָמִים. כְּאוֹתָן אִמּוּרִים הַמִּפְּרָשִׁים בְּעוֹ הָאִמּוּר אֲצֵל שְׁלָמִים, שֶׁהֵם יוֹתֵרַת הַכִּבְד וְשִׁתֵּי הַכְּלִיֹּת [אך לֹא הָאֲלִיָּה, לְפִי שֶׁהַמִּדּוּבָר כָּאֵן בְּעוֹ וְלֹא בְּכִבְשָׁן]. וְלְפִי שֶׁעִיָּקֵר הָאִמּוּרִים הוּא הַחֻלְבֵי לְכֹךְ נִאֲמַר 'וְאֶת כָּל חֻלְבוֹ' (ג"א): תורה כו

כ"ד) בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת הַעֲלֵה. דְּהֵינּוּ בְּצִפּוֹן, שֶׁהוּא מִפְּרֵשׁ בְּעוֹלָה שֶׁנִּאֲמַר (לעיל א, יא) 'וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה' - שֶׁם יִשְׁחַט אֶת הַחֲטָאָת:

חֲטָאָת הוּא. אֵילּוּ הָיְתָה כְּוֹנֵת הַכְּתוּב רַק לְקַבּוֹעַ אֶת שֵׁם הַקָּרְבָּן, הָיְתָה לוֹ לוֹמַר בֵּן לְאַחַר סִיּוּם כָּל סֵדֵר עֲבוּדָתוֹ [כְּמוֹ שֶׁנִּאֲמַר לְגַבֵּי אֲשָׁם (להלן ה, ט) 'אֲשָׁם הוּא אֲשָׁם אֲשָׁם לָהּ']. וְמָה רָצָה לְהַקְדִּים וְלוֹמַר כָּאֵן 'חֲטָאָת הוּא' לְאַחַר שֶׁהוֹכִיר רַק אֶת שְׁחִיטתוֹ, אֲלֵא כִּי לְלַמֵּד שֶׁכָּל עֲבוּדָה מִקְרָבֵן הַחֲטָאָת אִם עֲשָׂאָה לְשִׁמוֹ - כִּשֶׁר, אֲבָל אִם עֲשָׂאוֹ שְׁלֵא לְשִׁמוֹ, כְּגוֹן שֶׁשְׁחָטוֹ לְשֵׁם

'אוּ'. וְכֵן מִצִּינּוּ דְּוִגְמָתוֹ: 'אוּ נִדְעָ כִּי שׁוֹר נִגָּח הוּא' (שמות בא, לו) שְׁפִירוּשׁוֹ: 'אִם' נִדְעָ שֶׁהַשׁוֹר הוּא נִגָּח [וְכֵן מִצִּינּוּ 'אִם' הַמִּשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'אוּ', כְּגוֹן: 'אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחַד' (שמות יט, א), שְׁפִירוּשׁוֹ: אוּ בְּהֵמָה אוּ אִישׁ (מ"א) וְרָצָה עוֹד (איוב לט, א) 'אִם אֲבָרָה חֲסִידָה' - אוּ עוֹף שֶׁשְׁמוֹ חֲסִידָה (רש"י):

הוֹדַע אֱלֹהֵי. כְּלוֹמַר, בְּשָׁחַטָה הָיָה סְבוּר שֶׁהוּא הֵתֵר [כְּגוֹן שֶׁעֲשָׂה מִלְּאכָה בְּשֵׁבֶת מִשׁוּם שֶׁשְׂכַח שֶׁהֵיטָם שֵׁבֶת, אוּ שֶׁשְׂכַח שֶׁמִּלְּאכָה זוֹ אֲסוּרָה]. וְלֹאֲחֵר מִכָּאֵן נִדְעָ לוֹ שְׂאִסוּר הָיָה, וְהַלְשׁוֹן 'הוֹדַע אֱלֹהֵי' מִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ 'נִדְעָ לוֹ': תורה כד

(כט) וּסְמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאֹת וְשַׁחֲטָהּ אֶת־הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַעֲלֵהָ:

כט וְיִסְמוֹךְ יָת יָדָהּ עַל רֹישׁ חֲטָאֹתָ וְיִכּוֹס יָת חֲטָאֹתָ בְּאַתְרֵי דְעֲלֵתָא:

(ל) וּלְקַח הַכֹּהֵן מִדְּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלֹה וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

ל וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעָהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנֹת מִדְּבָחָא דְעֲלֵתָא וְיִת כָּל דְּמָה יִשׁוּד לְיִסוּדָא דְמִדְּבָחָא:

(לא) וְאֶת־כָּל־חֲלֵבָהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ: פ

לא וְיִת כָּל תְּרִבָּהּ יְעַדִּי כַּמָּא דִּי מִתְעַדָּא תְּרַב מֵעַל נִכְסַת קוּדְשִׁיא וְיִסַּק כַּהֲנָא לְמִדְּבָחָא לְאַתְקַבְּלָא בְּרַעְוָא קָדָם יְיָ וְיִכַּפֵּר עָלוּהִי כַּהֲנָא וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ:

פ"ט - כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים • כַּאֲמֹרֵי עַז הָאֲמֹרִים בְּשְׁלָמִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לט ענף 225)

לְרִיחַ נִיחֹחַ לָהּ' (ד, לא)

בְּפִרְשַׁת קַרְבָּנוֹת לֹא נֶאֱמַר לֹא אֵיל וְלֹא אֱלָקִים אֵלָּא ה', שְׁלֹא לִתְּן פִּתְחוֹן פֶּה לְבַעַל דִּין לְחֻלְקֵי (לְאֲמֹרִים רְשׁוּיֹת הַרְבֵּה הֵן . . . לְקַדְּוֹ נֶאֱמַר בְּכֻלָּם רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ, רש"י) (מנחות קי, א) וְשֶׁלֵּם לְהַמְתִּיק אֶת הַלְשׁוֹן "לְבַעַל דִּין" עַל פִּי הַיְדוּעַ שְׁקִרְבָּן הוּא לְשֵׁם הַנֶּזֶק, מִדַּת הַרְחֵמִים, לֹא לְשֵׁם אֱלָקִים, מִדַּת הַדִּין - "זֹבַח לְאֱלָקִים יִחְרַם" (ומה שֶׁנֶּזְכָּר גַּם שֵׁם אֵל - ראה זח"ג לא, א: אִי לֹא זָכָאן, הָא אֵל קִימָא וְאִקְרִי גְבוּר).

(לז) וְאִם־כִּפֹּשׁ יָבִיא קַרְבָּנוֹ לַחֲטָאֹת נִקְבָּה תְּמִימָה כִּי־אֵנָּה:

לז וְאִם אִמְרֵי יִתִּי קַרְבָּנָה לְחֲטָאֹתָ נִקְבָּא שְׁלֵמָתָא יִתְּנָהּ:

(לח) וּסְמַךְ אֶת־יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחֲטָאֹת וְשַׁחֲטָהּ אֶת־הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשַּׁחֲטָהּ אֶת־הָעֹלֹה:

לח וְיִסְמוֹךְ יָת יָדָהּ עַל רֹישׁא דְּחֲטָאֹתָ וְיִכּוֹס יָת חֲטָאֹתָ בְּאַתְרֵי דִּי יִכּוֹס יָת עֲלֵתָא:

פ"י - וְשַׁחֲטָהּ אֶת־הַחֲטָאֹת • שְׁתֵּהֵא שְׁחִיטָתָהּ לְשֵׁם חֲטָאֹת.

(לד) וּלְקַח הַכֹּהֵן מִדְּמַם הַחֲטָאֹת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֹת מִזְבֵּחַ הָעֹלֹה וְאֶת־כָּל־דְּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

לד וְיִסַּב כַּהֲנָא מִדְּמָא דְּחֲטָאֹתָ בְּאֶצְבָּעָהּ וְיִתֵּן עַל קַרְנֹת מִדְּבָחָא דְעֲלֵתָא וְיִת כָּל דְּמָה יִשׁוּד לְיִסוּדָא דְמִדְּבָחָא:

(לה) וְאֶת־כָּל־חֲלֵבָהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֹּשֶׁבַּ מִזְבֵּחַ הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֹתָם הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי יְהוָה וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חֲטָאֹתוֹ אֲשֶׁר־חֲטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ

לה וְיִת כָּל תְּרִבָּהּ יְעַדִּי כַּמָּא דִּי מִתְעַדָּא תְּרַב אִמְרָא מִנְכַּסַּת קוּדְשִׁיא וְיִסַּק כַּהֲנָא יִתְּהוֹן לְמִדְּבָחָא עַל קַרְבָּנָא דִּי וְיִכַּפֵּר עָלוּהִי כַּהֲנָא עַל חוֹבָתָהּ דִּי חֵב וְיִשְׁתַּבֵּק לָהּ:

פ"י - כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֹּשֶׁבַּ • שְׁנַתְּרַבּוּ אֲמֹרִים בְּאֵלֶיהָ, אִף חֲטָאֹת, כְּשֵׁהִיא בְּאֵה כְּשֵׁבָה, טְעוּנָה אֵלֶיהָ עִם הָאֲמֹרִין. עַל אֲשֵׁי ה' • עַל מְדוּרוֹת הָאֵשׁ הָעֲשׂוּיֹת לְשֵׁם. פּוּאִי־לִי"ש בְּלַע"ז.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(לא) כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֶלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים. גַּם כָּאן פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ לְמַעְלָה: כַּאֲמֹרֵי עַז הָאֲמֹרִים בְּשְׁלָמִים: תּוֹרָה לֹב (לז) כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֹּשֶׁבַּ. שְׁנַתְּרַבּוּ אֲמֹרִין (לְעֵמֶת אִמְוִרֵי הָעֵז) (רש"י), וְכֵן (להלן כה, א) "שְׁבַת לַה" - לְשֵׁם ה' (רש"י) [מכאן ז: תּוֹרָה לֹד (לז) כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֶלֶב הַכֹּשֶׁבַּ. שְׁנַתְּרַבּוּ אֲמֹרִין (לְעֵמֶת אִמְוִרֵי הָעֵז) (שמות כה, א) וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה' - לִי לְשִׁמִּי (לג) וְשַׁחֲטָהּ אֹתָהּ לְחֲטָאֹת. שְׁתֵּהֵא שְׁחִיטָתָהּ לְשֵׁם חֲטָאֹת [אוֹת לְמַ"ד שֶׁל לְחֲטָאֹת מִשְׁמַעַה לְשֵׁם', בְּדֶרֶךְ שְׁמִצִּינוּ (שמות כה, א) וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה' - לִי לְשִׁמִּי

א וְאִנּוּשׁ אֲרִי יְחֹב וְיִשְׁמַע קֹל מוֹמֵי וְהוּא סְהִיד אוֹ תָזָא אוֹ יָדַע אִם לֹא יְחִי וְיִקְבֵּל חֹבָה:

ה (א) וְנִפְשׁ בִּי־תַחְטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע אִם־לֹא יִגִּיד וְנִשְׂא עֹנָו:

יש"י וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים בְּדָבָר שֶׁהוּא עֹד בּוֹ, שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ שְׁבוּעָה, שְׂאֵם יוֹדַע לוֹ עֲדוּת שִׁיעִיד לוֹ.

ב אוֹ אִנּוּשׁ דֵּי יִקְרַב בְּכָל מַדְעָם מִסָּאָב אוֹ בְּנִבְלַת חִיתָא מִסָּאָב אוֹ בְּנִבְלַת פְּעִירָא מִסָּאָב אוֹ בְּנִבְלַת רַחֲשָׂא מִסָּאָב וְיִהִי מִכְסָּא מְנָה וְהוּא מִסָּאָב וְחֹב:

ב (ב) אוֹ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אוֹ בְּנִבְלַת חִיָּה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אוֹ בְּנִבְלַת שָׂרִץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאֲשָׁם:

יש"י אוֹ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו' וְלֹאֲחֹר הַטְּמֵאָה הַזֶּה יֹאכַל קֹדְשִׁים אוֹ יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁזְדוּנּוֹ בָּרַת. בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת נִדְרָשׁ בֶּן. וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ. הַטְּמֵאָה. וְאֲשָׁם. בְּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

ג אוֹ אֲרִי יִקְרַב בְּסוֹאֲבַת אִנּוּשָׂא לְכָל סוֹבְתָה דֵּי יִסְתָּאָב בַּהּ וְיִהִי מִכְסָּא מְנָה וְהוּא יָדַע וְחֹב:

ג (ג) אוֹ כִּי יִגַּע בְּטָמְאָת אֲדָם לְכָל טָמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאֲשָׁם:

יש"י בְּטָמְאָת אֲדָם. זוֹ טָמְאָת מַת. לְכָל טָמְאָתוֹ. לְרַבּוֹת טָמְאָת מִגַּע זְבִין וְזָבוֹת. אֲשֶׁר יִטְמָא. לְרַבּוֹת הַנוֹגַע בְּבוֹעֵל נְדָה. בַּהּ. לְרַבּוֹת בּוֹלַע נְבִלַת עוֹף טְהוֹר. וְנִעְלַם וְהוּא יָדַע. שֶׁשָּׁכַח הַטְּמֵאָה. וְאֲשָׁם. בְּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא. פִּירַשׁ הַכְּתוּב כִּי אִנּוּשׁ אֲרִי יְחֹב וְיִשְׁמַע קוֹל מוֹמֵי וְהוּא סְהִיד אוֹ תָזָא אוֹ יָדַע אִם לֹא יְחִי וְיִקְבֵּל חֹבָה: נִעְלַם מִמֶּנּוּ דְבַר הַטּוֹמְאָה הַרִי הוּא חַיִּיב בְּקִרְבָּן, אֲבָל אִם יָדַע בְּטוֹמְאָתוֹ אֲלֵא שֶׁנִּעְלַם מִמֶּנּוּ שֶׁהִבְשֵׁר הָזֶה הוּא בְּשַׂר קֹדְשִׁים, אוֹ שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהִמְקוּם הָזֶה הוּא מְקוּם הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן כִּשְׁנֵעֲלַם מִמֶּנּוּ שֶׁאִסּוּר לְטָמֵא לְאָכּוֹל בְּשַׂר קֹדְשִׁים וְלִהְבֵּנֵס לְמִקְדָּשׁ, בְּכָל אֵלוֹ הַאֲוִפְיָנִים פְּטוּר מִקְרָבָן (ק"א):

וְאֲשָׁם. וְיִהִי אֲשִׁמְתוֹ שֶׁשָּׂגָה בְּאֲכִילַת קֹדֶשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ בְּעוֹד טוֹמְאָתוֹ עֲלָיו: תוֹרָה ג

ג (ג) בְּטוֹמְאָת אֲדָם. זוֹ טוֹמְאָת מַת - כְּגוֹן הַנוֹגַע בְּמַת עֲצָמוֹ, אוֹ בְּאֲדָם שֶׁנִּגַּע בְּמַת:

לְכָל טוֹמְאָתוֹ. לְרַבּוֹת אֵת הַנוֹגַע בְּשָׂאָר טוֹמְאָה, כְּגוֹן: טוֹמְאָת מִגַּע זְבִין וְמִגַּע זָבוֹת שֶׁמְטַמְּאִים אֵת הַנוֹגַע בָּהֶם (ראוּה לַחֲלוּ טו, יז) (לש"י):

אֲשֶׁר יִטְמָא. לְרַבּוֹת אֵת הַנוֹגַע בְּבוֹעֵל נְדָה [שֶׁנִּצְטָמַר בּוֹ (לַחֲלוּ טו, כד) וְתִהְיֶה נְדָתָה עֲלָיו] - מֵדָה הִיא מִטְמֵאָה אֲדָם... אִף הוּא מִטְמָא אֲדָם (רש"י שם): בַּהּ. לְרַבּוֹת כִּשְׁנֵטְמָא שֶׁלֹּא עַל יְדֵי נִגְיָעָה, כְּגוֹן: הַבּוֹלַע שִׁיעוֹר כְּזוֹת מְנַבְלַת עוֹף טְהוֹר [נְבִלַת עוֹף טְהוֹר

נוֹסַח שְׁבוּעָה שֶׁמְצוּרַפֵּת לָהּ 'אֱלֹהִים' (קִלְקֵלָה), כְּגוֹן: 'מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, פְּלוּנִי בֶן פְּלוּנִי וּפְלוּנִי בֶן פְּלוּנִי, שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, וְהִרִי אִתְּם אֲרוּרִים לְהוֹ אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אִם אִתְּם יוֹדְעִים בְּעֲדוּת וְאִין אִתְּם מְעִידִים לִי. אוֹלָם לְעִנְיַן הַדִּין, גַּם אִם לֹא פִירַשׁ בְּשְׁבוּעָתוֹ לְשׁוֹן קִלְקֵלָה, הַרִי הַשְׁבוּעָה עֲצָמָה מִתְפָּרֶשֶׁת גַּם בְּקִבְלַת קִלְקֵלָה עֲלָיו אִם לֹא יִקְוִי מְנָה, וְלִכְךָ נִקַּט הַכְּתוּב 'וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים, אִף כִּשְׁהַמְדוּבָר בְּשְׁבוּעָה לְכָד, כִּי מִתּוֹךְ הַשְׁבוּעָה יִשְׁמַע קוֹל אֱלֹהִים' (מַלְבִּיטִים); תוֹרָה ב

ב (ב) אוֹ נִפְשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע וְגו'. הַנִּגְיָעָה בְּדָבָר טָמֵא אִין בַּהּ שׁוּם אִיסוּר, אֲלֵא כִּי יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֵת הַכְּתוּב: אֲדָם אִם יִגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא, וְלֹאֲחֹר הַטּוֹמְאָה הַזֶּה יֹאכַל קֹדְשִׁים אוֹ יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ - שֶׁכָּל אֶחָד מֵהָאִיסוּרִים הַלְלוֹ הוּא דָּבָר שֶׁזְדוּנּוֹ בְּעוֹנֵשׁ בָּרַת - אִם עָשָׂה כֵן בְּשׁוֹגֵג הַרִי הוּא מְבִיא אֵת הַקְּרָבָן הָאֲמוּר כִּי אֲכִילַת קֹדְשִׁים בְּטוֹמְאָה עֲנִשָּׁה בָּרַת כְּמִפּוֹרֶשׁ לְהִלְךְ (ו, ט) וְהַנִּכְנַס אֶל הַמִּקְדָּשׁ כִּשְׁהוּא טָמֵא עֲנִשׁוֹ בָּרַת כְּמִפּוֹרֶשׁ בְּסִפֵּר בַּמִּדְבָּר (ט, ט). בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (דף יד) נִדְרָשׁ בֶּן (נר"א):

בְּאֵלֶיהָ, אִף חֲטָאת כִּשְׁהִיא בָּאָה כְּשֹׁבָה, טְעוּנָה הַקְּטָרַת הָאֵלֶיהָ עִם שָׂאָר הָאִימוּרִין: עַל אֲשֵׁי ה'. אִין כְּוֹנֵת הַכְּתוּב שִׁיקְטִיר אוֹתָם עַל קְרָבֹנוֹת הו', אֲלֵא שִׁיתָן אֵת הָאִימוּרִים עַל מִדּוֹרוֹת הָאֲשֵׁי הַדּוֹלְקוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵם קְרוּיִים 'אֲשֵׁי הו' שֶׁהֵם אֲשֵׁים הַעֲשׂוּיוֹת לְשֵׁם. וּפְעָמִים שֶׁמִּדּוֹרַת אִשׁ אֲחַת קְרוּיָה בְּלִשׁוֹן רַבִּים (אֲשֵׁי, אֲשִׁים) עַל שֵׁם שִׁישׁ בַּהּ כְּמָה מוֹקְדֵי אִשׁ עֵיקָרִיִים, פּוֹאִיילוֹ"שׁ בְּלַע"ז [מוֹקְדֵי אִשׁ] (וַחֲסִיח׃) תוֹרָה א

ה (א) וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֹד. הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּאֲדָם הַיּוֹדֵעַ עֲדוּת הַעֲשׂוּיָה לְהוֹעִיל לְטוֹבוֹת חֲבִירוֹ (כְּגוֹן שֶׁהוּא עוֹמֵד לְתַבּוּעַ מְמוֹן מִבְּעַל דִּינוֹ), וְכָרַת הַתְּבַקֵּשׁ שִׁיבָא לְהַעִיד לוֹ בְּדָבָר זֶה שֶׁהוּא עֹד בּוֹ, וְלֹאֲחֹר שֶׁהִשְׁבִּיעוּהוּ עַל כִּי בְּשְׁבוּעָה שֶׂאֵם יוֹדַע לוֹ בְּעֲדוּת זוֹ שִׁיעִיד לוֹ - וְיִקְבֵּל אֵת הַשְׁבוּעָה בְּאִמְרוֹ 'אֲמֵן' - הַכְּחִישׁ לְבַסּוֹף וְאִמַּר שֶׁאִינוּ יוֹדַע בְּלוּם בְּעֲדוּת זוֹ, וְסִרְבַּב לְהַעִיד. וְכֹאֲשֶׁר בָּא לְשׁוּב מִחֲטָא זֶה וְלִהְתְּכַפֵּר, עֲלָיו לְהִבִּיא אֵת הַקְּרָבָן הָזֶה הָאֲמוּר בְּפָרֶשָׁה (ספ"א) [פִּירוּשׁ לְשׁוֹן וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים, מִשׁוּם שִׁישׁ

(ד) או נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַמְאֵ בִשְׁפָתַיִם לְהַרְעֵ אוֹ
לְהִיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בִּשְׁבָעָה וְנִעְלָם
מִמֶּנּוּ וְהוּא יִדְעֵ וְאַשֶּׁם לְאַחַת מֵאַלֶּה:

ד או אָנֶשׁ אָרִי יִקְיִם לְפָרֶשָׁא כְּסָפוֹן
לְאַבְאָשָׁא אוֹ לְאוֹטְבָא לְכֹל דִּי יִפְרֵשׁ אָנֶשָׁא
בְּקִיּוּם וְיֵהִי מְכֻסָּא מִגְּנָה וְהוּא יִדְעֵ וְחָב
לְחַדָּא מֵאַלִּין:

ש"י בִּשְׁפָתַיִם • וְלֹא בְּלִבִּי. לְהַרְעֵ • לְעַצְמוֹ. אוֹ לְהִיטִיב • לְעַצְמוֹ, כְּגוֹן: אֲכַל וְלֹא אֲכַל, אִישׁוֹן וְלֹא אִישׁוֹן.
לְכֹל אֲשֶׁר יִבְטֵא • לְרַבּוֹת לְשַׁעֲבֵר. וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ • וְעֵבֵר עַל שְׂבוּעָתוֹ, כָּל אֶלֶה בְּקִרְבָּן עוֹלָה וְיִוֹרֵד כַּמְּפֹרָשׁ
כָּאן, אָבֵל שְׂבוּעָה שֵׁשׁ בָּהּ כְּפִירַת מְמוֹן, אֵינָה בְּקִרְבָּן זוֹ אֶלָּא בְּאַשֶּׁם.

(ה) וְהִיָּה כִּי יֵאָשֶׁם לְאַחַת מֵאַלֶּה וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר
חָטָא עָלֶיהָ:

ה וְיֵהִי אָרִי יִחֹב לְחַדָּא מֵאַלִּין וְיִנְדִי דִּי חָב
עָלָה:

(ו) וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
נִקְבָּה מִן־הַצָּאן בְּשֹׁבֵה אוֹ־שְׁעִירַת עֵזִים לְחַטָּאת
וּכְפָר עָלָיו הִכְהֵן מִחַטָּאתוֹ:

ו וְיִנְיָתִי יָת אֲשָׁמָה קָדָם יְיָ עַל חוֹבָתָהּ דִּי חָב
נְקִיבְתָא מִן עֵנָא אֲמַרְתָּא אוֹ צְפִירַת עֵזִין
לְחַטָּאתָא וּכְפָר עָלוּהִי כְּהֵנָּא מִחוֹבָתָהּ:

(ז) וְאִם־לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דִּי שָׁהּ וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ
אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אוֹ־שֵׁנִי בְּגִיּוֹנָה לַיהוָה
אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעָלָה:

ז וְאִם לֹא תִמְטִי יָדָהּ כְּמִסַּת שִׁיתָא וְיִנְיָתִי יָת
חוֹבָתָהּ דִּי חָב תִּרְיִן שְׁפִינְיִין אוֹ תִרְיִן כְּנִי
יִנְהָ קָדָם יְיָ מַד לְחַטָּאתָא וְחַד לְעָלְתָא:

(ח) וְהִבִּיא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
לְחַטָּאת רֵאשׁוֹנָה וּמִלֶּק אֶת־רֵאשׁוֹ מִמוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא
יִבְדִּיל:

ח וְיִנְיָתִי יִתְהוֹן לְוֹת כְּהֵנָּא וּיְקַרֵּב יָת דִּי
לְחַטָּאתָא קְדָמִיתָא וּמִלּוֹק יָת רֵאשֵׁה
מִלְּקַבֵּל קְדָלָה וְלֹא יִפְרֵשׁ:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

אֵינָנָה מִטְּמֵאָה אֶת הַנּוֹגֵעַ בָּהּ, אֶלָּא אֶת
הָאוֹכְלָהּ (ראה להלן יז, טו) [ספרא]:
וְנִעְלָם. וְלֹא יִדְעֵ - שִׁשְׁבַּח הַטּוֹמְאָה:
(נ"א: וְנִעְלָם, וְהוּא יִדְעֵ. שִׁשְׁבַּח
הַטּוֹמְאָה). כְּלוֹמַר: כִּי אֲשֶׁר נִטְמָא,
אִמְנָם יִדְעֵ שְׁנִטְמָא, אֶלָּא שְׁלֹאֲחֵר מִכֵּן
שִׁבַּח מִטּוֹמְאָתוֹ וְאָבֵל בְּשֵׁר קוֹדֵשׁ אוֹ
נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, וְלֹאֲחֵר שְׁנִזְכָּר
מִטּוֹמְאָתוֹ, חֲזִיב לְהִבִּיא קִרְבָּן [אָבֵל אִם
גַּם בְּשַׁעָה שְׁנִטְמָא לֹא נוֹדַע לוֹ
טוֹמְאָתוֹ, וְרַק לֹאֲחֵר אֲכִילַת בְּשֵׁר
הַקּוֹדֵשׁ אוֹ לֹאֲחֵר בְּנִיטְתוֹ לְמִקְדָּשׁ, אִן
נוֹדַע לוֹ מִטּוֹמְאָתוֹ - פְּטוֹר מִקְרָבָן
שְׁנִטְמָר וְנִעְלָם מִמֶּנּוּ וְהוּא יִדְעֵ,
כְּלוֹמַר דְּיוֹקָא בְּשִׁנְתַּעֲלָם מִמֶּנּוּ מַה
שִׁדְעֵ קוֹדָם לְכֵן [לשיר בשם 'הזכרון']:
וְאַשֶּׁם. כְּלוֹמַר: וְעַתָּה בְּשִׁנְזָכָר שְׁהוּא
טְמֵא, הֲרִי נוֹדַע לוֹ כִּינָה שְׁהוּא אֲשֶׁם
בְּאִכְלַת קֹדֵשׁ אוֹ בְּבִיאַת מִקְדָּשׁ

(גרא): תורה ד
(ד) בִּשְׁפָתַיִם. וְלֹא בְּלִבִּי לְפִי
שְׁהַשְׂבוּעָה אֵינָה חֵלָה אֶלָּא בְּדִיבּוּר
'בִּשְׁפָתַיִם' מִמֶּשׁ, וְלֹא בְּמִחְשַׁבַת הַלֵּב
(ס):
לְהַרְעֵ [לְעַשׂוֹת רָע]. כְּגוֹנַת הַכְּתוּב
שְׁשׂוּבַעְתוֹ הִתְהַה לְהַרְעֵ לְעַצְמוֹ -
דְּהֵינּוּ לְגָרוֹם לְעַצְמוֹ צַעַר, אוֹ לְהִיטִיב
לְעַצְמוֹ - לְגָרוֹם לְעַצְמוֹ הַנְּגָה.
וְהַמְדוּבָר הוּא בְּעִנְיֵי הַרְשׁוֹת שְׁאִין
בְּהֵם לֹא עֵבִירָה וְלֹא מִצְוָה, כְּגוֹן
הַנִּשְׁבָּע 'שְׂאוּכַל' וְכֵן 'שְׂלֹא אוּכַל', או
'אִישׁוֹן' וְלֹא אִישׁוֹן [אָבֵל מִי שְׁנִשְׁבָּע
לְהַרְעֵ לְאַחֲרִים, וְדָאִי שְׁאִין לְשׂוּבַעָה זוֹ
תוֹקֵף וּפְטוֹר מִלְּקִיָּמָה, שְׁהֲרִי בְּכֹל אוֹפֵן
אֲסוּר לְהַרְעֵ לְזוּלָתוֹ] (שבועות כז, גרא):
לְכֹל אֲשֶׁר יִבְטֵא. הוֹסְפָה זוֹ בְּאֶה
לְרַבּוֹת גַּם אֶת הַנִּשְׁבָּע לְשַׁעֲבֵר, כְּגוֹן
שְׁאָמַר: הֲרִינִי נִשְׁבָּע שְׁאֲכַלְתִּי אוֹ

כ"ט: תורה ה

כ"ט < והקריב את־אֶשֶׁר לַחֲטָאת רֵאשׁוֹנָה • חֲטָאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה. (ובחיים ד) לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה? לְפָרְקֵיט שְׁנֹכְנֵס לְרִצּוֹת, רָצָה פְּרָקֵיט, נִכְנֵס דּוֹרוֹן אַחֲרָיו. וְלֹא יִבְדִּיל • אֵינּוּ מוֹלֵק אֶלָּא סִימָן אַחַד. עֶרְף • הוּא גִבָּה הָרֹאשׁ הַמְשֻׁפָּע לְצַד הַצְּנָאָר. מוֹל עֶרְף, מוֹל הָרֹאשׁ אֶת הָעֶרְף, וְהוּא אֶרְף כֹּל אַחֲרָיו הַצְּנָאָר.

(ט) וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאת עַל־קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל־יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ חֲטָאת הוּא:

כ"ט < וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאת • בְּעוֹלָה, לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצְוִי. וּבַחֲטָאת, הַזָּאָה וּמִצְוִי: אוֹחוֹז בְּעֶרְף וּמִתִּיז, וְהֵדֵם נִתּוּ וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ. חֲטָאת הוּא • לְשִׁמָּה - כְּשֶׁרָה, שְׁלֹא לְשִׁמָּה - פְּסוּלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 17)

בְּעוֹלָה לֹא הִטְעִין אֶלָּא מִצְוִי, וּבַחֲטָאת הַזָּאָה וּמִצְוִי (רש"י ה, ט) אין פונתו שבעולה אין כלל הענין של זריקת הדם, כי אם שבחטאת הצרכו להיות שתי פעולות. אבל גם מצוי של עולה ("ונמצה דמו") תכנו ענין הזריקה. וכן מוכח מרש"י זה גופא, שמשונה הזאה ומצוי זה לזה. וברש"י מעילה (ט, א): "דמצוי עולת העוף - במקום זריקה דבהמה, והזאה בחטאת העוף".

(י) וְאֶת־הַשְּׂנֵי יַעֲשֶׂה עֹלָה בַּמִּשְׁפָּט וּכְפָר עָלָיו הַכֶּתֶן מַחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: ׀

כ"ט < בַּמִּשְׁפָּט • כֶּתֶת הָאָמוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה בְּרֹאשׁ הַפְּרָשָׁה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

וּמִלֵּק אֶת רֵאשׁוֹ... וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וּבַחֲטָאת הַזָּאָה וּמִצְוִי. וְכִי־צִד הוּא מְזָה, וְהֵלֵא אֵין כָּבֵל דָּם בְּכָלִי שִׁיָּהָא טוֹבֵל בּוֹ אֶצְבְּעוֹ לְהַזוּת? אֶלָּא אוֹחוֹז בְּעוֹף וּמִנְעֵנֵעַ אוֹתוֹ בְּכַח מַעֲלָה וּמִטָּה וּמִתִּיז, וְהֵדֵם נִתּוּ וְהוֹלֵךְ לַמִּזְבֵּחַ [וְלֹא־חָרַם מִכֵּן קָיִים אֶת הַמִּצְוִי], וְהוּא סְחִיטַת שְׁאֲרִית דָּם הָעוֹף עַל יְדֵי מִיעוּבּוֹ בְּחוּץ אֶל קִיר הַמִּזְבֵּחַ, וְהֵדֵם הַיּוֹצֵא יוֹרֵד וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הַקִּיר עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ אֶל הַיִּסּוֹד [

(גירסת דפוס ועפ"י מפרשים):

חֲטָאת הוּא. כִּפֵּל הַכֶּתֶת וְהַזְכִּיר שׁוֹב חֲטָאת הוּא, לְלַמֵּד שֶׁאֵם הִיא גְּשׁוּיָה לְשִׁמָּה בְּשֶׁרָה, וְשְׁלֹא לְשִׁמָּה פְּסוּלָה. כְּלוּמַר, כֹּל מַעֲשֵׂי הַקָּרְבָּן כַּגּוֹן הַמִּלִּיקָה הַזָּאָה וְהַמִּצְוִי - יִתְקַיְּמוּ מִתּוֹךְ כְּוִנָּה שֶׁחֲטָאת הוּא (ספרא) (ע"פ): תורה י (י) בַּמִּשְׁפָּט [בַּמִּשְׁפָּט הָעוֹלָה]. פִּירוּשׁ: כֶּתֶת הָאָמוֹר בְּעוֹלַת הָעוֹף שֶׁל נִדְבָה וּכְכֹל פְּרָטֵי הַלְכוּתֶיהָ הַמְפּוֹרָשִׁים בְּרֹאשׁ הַפְּרָשָׁה (לעיל א, י"ח): תורה יא

יִבְדִּיל' - אֶסֶר הַכְּתוּב לַחֲתוּף יוֹתֵר מִסִּימָן אַחַד (חולין בא) (מ"א). וּמִבְּאֵר רֵש"י הֵיכֵן הוּא הַמְקוּם שֶׁקִּרְאוּ הַכְּתוּב 'מוֹחַל עוֹרָף': עוֹרָף, הוּא גִבָּה הָרֹאשׁ שֶׁל הָעוֹף, בְּאוֹתוֹ חֵלֶק הַמִּשְׁפָּע וְיוֹרֵד לְצַד הַצְּנָאָר, שֶׁכֵּן מִצִּינּוֹ בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא שֶׁהָעוֹרָף הוּא הַיּוֹבֵחַ שֶׁל הַפְּנִים וְלֹא הַיּוֹבֵחַ שֶׁל הַצְּנָאָר, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר (ירמיה ב, כ) 'כִּי פָנָו אֵלֵי עוֹרָף וְלֹא פָנִים, וּמֵאַחַר שֶׁהָעוֹרָף הוּא אַחֲרָיו הַפְּנִים, הָרִי 'מוֹל עוֹרָף' הוּא הַמְקוּם שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ, מוֹל - כַּנִּגְדוֹ שֶׁל הָעוֹרָף, דִּהְיִינוּ הַמְקוּם הָרֹאשׁ אֶת הָעוֹרָף, וְהוּא אוֹרָף כֹּל אַחֲרָיו הַצְּנָאָר. נִמְצָאת הַמִּלִּיקָה מְכוּוֹנָת אַחֲרָיו מְקוּם הַשְּׁחִיטָה, וְהוּא שֶׁשְּׁנִינּוּ (חולין ב) 'כֹּל הַכֶּשֶׁר בְּשׁוּיטָה, כַּנִּגְדוֹ בְּעוֹרָף כֶּשֶׁר בַּמִּלִּיקָה' (חולין יט) (באמ"ח): תורה ט

(ט) וְהִזָּה מִדָּם הַחֲטָאת. בְּעוֹלָה [בְּעוֹלַת הָעוֹף הָאָמוֹרָה לְעֵיל א, יח], לֹא הִטְעִין (לֹא הַצְּרִיף) הַכְּתוּב בְּעַבְדוֹת דָּמוֹ אֶלָּא מִצְוִי (סְחִיטַת שְׁאֲרִית הַדָּם), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק טו)

(ח) וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחֲטָאת רֵאשׁוֹנָה. הַכְּתוּב קוֹבֵעַ כָּאֵן כִּי הַחֲטָאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה (ספרא). וּמִתּוֹךְ כֶּף לְמִדּוֹנוֹ עַל כֹּל חֲטָאת הַבָּאָה עִם עוֹלָה שֶׁמְקַדְמִינָא אֶת הַחֲטָאת תְּחִילָה. וְאֵין זֹאת מִפְּנֵי שֶׁהִיא חֲשׂוּבָה מִן הָעוֹלָה, אֶלָּא שֶׁכֶּף הוּא הַסֵּדֶר הָרִאשׁוֹן וּמִשְׁלֵם מִשְׁלֵוֹ חֲכָמִים לְמָה הַדָּבָר דּוּמָה - לְפָרְקֵיט (מְלִיץ טוֹב) שְׁנֹכְנֵס לְרִצּוֹת אֶת הַמְּלָךְ, וְרַק לְאַחַר שֶׁכֶּרֶב רִיצָה פְּרָקֵיט - נִכְנֵס הַדּוֹרוֹן אַחֲרָיו. כֶּף הוּא הַדָּבָר גַּם בְּקָרְבָּנוֹת: הַחֲטָאת שֶׁעִיקָר עֲנִינָהּ לְכַפֵּרָה - קוֹדֶמֶת לְעוֹלָה שֶׁעִיקָרָהּ לְדוֹרוֹן (ובחיים ז) (משכ"ל): וְלֹא יִבְדִּיל. פְּעוּלַת הַמִּלִּיקָה הִיא הַפְּרֵדַת רֹאשׁ הָעוֹף עַל יְדֵי גְעִיצַת הַצִּיפּוֹרָן מֵאַחֲרָיו, וְלִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר כָּאֵן וּמִלֵּק... וְלֹא יִבְדִּיל, לְכֵן אֵינּוּ מוֹלֵק לְגַמְרֵי אֶלָּא סִימָן אַחַד בְּלִבָּב [מִתּוֹךְ שְׁנֵי הַסִּימָנִים הָעוֹבְרִים בְּצִנָּאָר הָעוֹף - הַקָּנָה וְהַזְּשׁוּט], כִּי בִשְׁם שֶׁבְּשִׁחִיטָה דֵּי שִׁחֲתוּף סִימָן אַחַד לְהַתִּיר אֶת הָעוֹף, כֶּף בַּמִּלִּיקָה זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בֵּה וְלֹא

♦ שבת קודש ו' אדר ב' ♦

יא ואם לא מדבק ידה לתרין שפנינין או לתרין בני יונה וייתי ית קרבנה די חב חד מן עסרא בתלת סאין סלתא לחטאתא לא ישוי עלה משקא ולא יתן עלה לבנתא ארי חטאתא היא:

(יא) ואם-לא תשיג ידו לשתי תורים או לשני בני-יונה והביא את-קרבנו אשר חטא עשירת האפה סלת לחטאת לא-ישים עליה שמן ולא-יתן עליה לבנה כי חטאת הוא:

כ"ז - כי חטאת הוא • ואין בדין שיהא קרבנה מהדר.

יב וייתנה לות פהנא ויקמוץ פהנא מנה מלי קמצה ית אדפרתה ונסק למדבחא על קרבניא דיי חטאתא היא:

(יב) והביאה אל-הפהן וקמץ הפהן מ'מנה מלוא קמצו את-אזפרתה והקטיר המזבחה על אשי הזה חטאת הוא:

כ"ח - חטאת הוא • נקמצת ונקטרת לשמה - פשרה, שלא לשמה - פסולה.

יג ויכפר עלוהי פהנא על חובתה די חב מחדא מאלין וישתבק לה ותהי לכהנא כמנחתא:

(יג) וכפר עליו הפהן על-חטאתו אשר-חטא מאחת מאלה ונסלח לו והיתה לכהן כמנחה:

כ"ט - על חטאתו אשר-חטא • פאן שנה הכתוב, שהרי בעשירות ובדלות נאמר: "מחטאתו", וכאן בדלי דלות, נאמר: "על-חטאתו", דקדקו רבותינו (כריתות כז) מפאן, שאם חטא פשהו עשיר, והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני, יביא ממקצתן שתי תורים; הפריש מעות לשתי תורים והעני, יביא ממקצתן עשירית האיפה (לכך נאמר: "מחטאתו"); הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר, לכך נאמר פאן: "על-חטאתו". מאחת מאלה • מאחת משלש פפרות האמורות בענין: או בעשירות, או בדלות, או בדלי דלות (ת"ס); ומה תלמוד לומר? שיכול, החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה, והקלין יהיו בעוף, והקלין שבקלין יהיו בעשירית האיפה? תלמוד לומר: "מאחת מאלה", להשוות קלין לתמורין

רש"י כפשוטו - מהדרות לשם

מנחת דלי דלות' ולכך נאמר בשני הקרבנות הקודמים 'מחטאתו' - כלומר פעמים יש שהוא גורע ומחסר מקרבנו, שהרי נעשה עני יותר. והלכה זו לא נאמרה לענין גרעון בלבד, אלא גם לענין תוספת נאמרה, שאם הפריש מעות לעשירית האיפה מפני שהיה אז דל ביותר ועשיר, יוסיף עליהן ויביא קרבן עשיר על פי עשירותו עמה [אם שתי תורים אם כשבה או שעירה]. לכך נאמר פאן 'על חטאתו' - כלומר, פעמים יש שעליו להוסיף על קרבנו, משום שנעשה עשיר (כריתות כז) (בא"ס): מאחת מאלה. לפי פשוטו של מקרא, לשון 'מאחת מאלה' מוסב על שלש העבירות [שבועת העדות, שומאת

כשבה או שעירה' וכן בקרבן הדל מפני המביא 'שתי תורים'] נאמר 'מחטאתו' (לעיל פסוקים א, ט), וכאן בדלי דלות [במנחתו של הדל ביותר, המביא 'עשירית האיפה סולת'] נאמר 'על חטאתו' - דקדקו רבותינו מפאן, כי שלשת הקרבנות הללו עשויים להשתנות בדרגותיהם, גם לאחר שהופרש המזון לצורך קניית הקרבן, שאם חטא פשהו עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה כדינו ולבסוף העני (נעשה עני), יביא ממקצתן של המעות שתי תורים כדין העני, וכן עני שחטא והפריש מעות לשתי תורים או לשני בני יונה כפי דינו, והוסיף והעני עוד, יביא ממקצתן עשירית האיפה שהיא

(יא) כי חטאת הוא. נתינת טעם היא מדוע המנחה היא ללא שמן ולבונה: 'כי חטאת היא' ואין בדין (אינו ראוי) שיהא קרבנו של החוטא מהוהר בשמן ולבונה (מנחות א); תורה יב (יב) חטאת הוא. הכתוב חזר ומדגיש 'חטאת היא', ללמד שאם נקמצה ונקטרה לשמה - פשרה, אבל אם נעשו העבודות הללו שלא לשמה - פסולה [ולא רק קמיצה והקטרה אלא גם שאר העבודות, כגון נתינה בכלי שרת והולכה אל המזבח, כולן צריכות להתקיים 'לשמה'] (משביל: תורה יג (יג) על חטאתו אשר חטא. פאן שנה הכתוב לשונו, ולא נקט בדרך הקרבנות הקודמים, שהרי בעשירות ובדלות [בקרבנו של העשיר המביא

לְכַשְׁבָּה וּשְׁעִירָה, אִם הַשִּׁיגָה יָדוּ, וְאֵת הַחֲמוּרִים לְקַלֵּין לְעֵשִׂירֵית הָאֵיפָה בְּדִלֵי דְלוֹת. וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמְנַחָה • לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוּטָא שְׁיֵהִיו שְׁיִרְיָה נְאֻכְלִין; זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ (ת"ז): "וְהִיתָה לְכֹהֵן", וְאִם חוּטָא זֶה כֹּהֵן הוּא, תָּהֵא לּוּ כְּשֶׁאֵר מִנְחַת נְדָבַת כֹּהֵן, שְׁהִיא בְּ"כֻלִּיל תִּהְיֶה לֹא תֵאכְל" (לקמן ו טו).

יד ומליל יי עם משה למימר:

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

טו אַנְשׁ אָרִי יִשְׁקֵר שְׁקֵר וַיַּחֲבֹב בְּשִׁלּוֹ מְקוּדְשֵׁיא דִּי וַיִּתִּי יָת אֲשַׁמְה קָדָם יי דְּכַר שְׁלִים מִן עֵנַא בְּפִרְסָנָה כֶּסֶף סַלְעִין בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא לְאֲשַׁמָּא:

(טו) נֶפֶשׁ בִּי-תַמְעַל מַעַל וְחֻטְאָה בְּשִׁנְגָּה מְקַדְשֵׁי יְהוָה וְהִבִּיא אֶת-אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל תַּמִּים מִן-הַצֹּאֵן בְּעַרְבֶךָ כֶּסֶף-שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי-הַקֹּדֶשׁ לְאֲשָׁם:

טז «בִּי-תַמְעַל מַעַל • (ת"ז) אֵין "מַעֲלָה" בְּכָל מְקוּם אֲלָא שְׁנוּי, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברי הימים א ה כח): "וַיִּמְעַלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי-הָאָרֶץ"; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוּטָה (במדבר ה): "וַיִּמְעַלְהוּ בּוֹ מַעַל". וְחֻטְאָה בְּשִׁנְגָּה מְקַדְשֵׁי ה' • שְׁנֵהֲנָה מִן הַהַקְדָּשׁ. וְהִכֵּן הַזֶּה? נֹאמֵר כֵּאֵן: "חֻטָּא" וְנֹאמֵר לְהֵלֵן: "חֻטָּא" בְּתַרוּמָה (לקמן כב): "וְלֹא-יִשְׂאוּ עָלָיו חֻטָּא". מַה לְהֵלֵן הַזֶּה, אִם כֵּאֵן הַזֶּה, אֵי, מַה לְהֵלֵן לֹא הַזֶּה אֲלָא עַל הָאוּכַל,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(טו) **בִּי תַמְעוֹל מַעַל** [נֶפֶשׁ אִם תַּמְעוֹל מַעַל בְּרִכּוּשׁ הַקֹּדֶשׁ]. **אֵין** לְשׁוֹן **מַעֲלָה בְּכָל מְקוּם אֲלָא** בְּמִשְׁמַעוֹת **שִׁינוּי**. כְּלוּמַר: לְשׁוֹן 'מוֹעֵל' הוּא הַבּוֹגֵד בְּתַפְקִידוֹ וּמִשְׁנָה וּמִחֲלִיף אֶת הַדְּבָר הַרְאוּי בְּשִׁאֵינוּ רְאוּי [כְּגוֹן גּוֹבֵר שֶׁהוֹפְקֵד עַל מְמוֹן הַקֹּדֶשׁ וְנִתְּנוּ לְאַחַר (כ"א)]. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר** כְּדוֹגְמַת לְשׁוֹן זֶה (דברי הימים א ה כח) **וַיִּמְעַלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי עַמֵּי הָאָרֶץ**, הָרִי שְׁחָטָא עֲבוּדָה וְרָה אִם הוּא קְרוּי 'מַעֲלָה' לְפִי שְׁמִחְלִיף אֲלֵהִי אֲמַת בְּאֵילֵי שְׁקֵר. **וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּסוּטָה** (במדבר ה יב) **אִישׁ כִּי תִשָּׁטֵה אֶשְׁתּוֹ וַיִּמְעַלְהוּ בּוֹ מַעַל** [אֲשַׁהּ שֶׁבָגְדָה בְּבַעֲלָהּ וְהִלְכָה לְהוֹיֹת לְאָדָם וְדן]. עַל שֵׁם שֶׁהִיא 'הַחֲלִיפָה' אֶת בַּעֲלָהּ בְּאֲחֵרִים. אִם כֵּאֵן מְדַבֵּר הַכְּתוּב בְּמִי שְׁמִשְׁנָה וּמִחֲלִיף נְכִסֵּי קוּדְשׁ לְצוּרָה חוֹל (שע"א):

וְחֻטְאָה בְּשִׁנְגָּה מְקַדְשֵׁי ה' שְׁנֵהֲנָה מִן הַהַקְדָּשׁ. וְאִם עַל פִּי שְׁלֵא שִׁיגָה מְרֻשּׁוֹת הַקֹּדֶשׁ לְרֻשּׁוֹת אַחַר, אֲלָא יִהְיֶה בְּלֻבְד, כְּגוֹן שֶׁשְׁתָּה בְּכּוּס שֶׁל זָהָב שֶׁל הַקֹּדֶשׁ. הָרִי זֶה מַעֲלָה וְחִיב בְּקֶרֶן (ר"א). **וְהִכֵּן הוֹזְהַר** עַל כֶּף שֶׁהַכְּתוּב קוֹרְאֵהוּ 'חוּטָא' לְפִי שֶׁנֹּאמֵר **כֵּאֵן לְשׁוֹן 'חֻטָּא', וְנֹאמֵר לְהֵלֵן 'חֻטָּא' בְּתַרוּמָה**, שֶׁהוֹדִיר בָּהּ הַכְּתוּב שְׁלֵא יֵאכְלוּ הַכֹּהֲנִים אֶת הַתְּרוּמָה כְּאֲשֶׁר הֵם טְמֵאִים **וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֻטָּא** (לקמן כב, טז). וְכֵינֵן שֶׁבְּשִׁנְיָהּ נִזְכָּר לְשׁוֹן 'חֻטָּא',

בְּעֵבִירָה הַקְּלָה הֵייתִי סְבוּר שְׁאֵם הִבִּיא הָעֵשִׂיר קֶרֶבֶן מִנְחָה יִצָּא יְדֵי חוֹבְתוֹ וְנִתְּכַפֵּר, וְאֵין לּוֹ אֲלָא הַפְּסֵד מִצְדָּה שְׁלֵא הִבִּיא כְּדִי יִכְלְתוּן]. **תַּלְמוּד לּוּמֵר 'מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה**, לּוּמֵר שֶׁעַל כָּל שֶׁלֶשׁ הָעֵבִירוֹת חֲלוֹת דִּינֵי 'עוֹלָה וַיִּוֹרֵד' בְּמִידָה שְׁוָה, הֵן לְחוּמְרָא וְהֵן לְקוּלָּא; **לְהַשׁוֹת קֵלִין לְחֲמוּרִין** לְעֵנֵן חִיּוּב **כְּשֶׁבָה וּשְׁעִירָה אִם הַשִּׁיגָה יָדוּ**, כְּלוּמַר: אִם בְּעֵבִירָה הַקְּלָה שִׁבְהוּ, אֵין הָעֵשִׂיר כּוֹל לְהִתְכַפֵּר בְּפָחוֹת מִמָּה שֶׁקְּבָעָה לּוֹ תוֹרָה, וְכֵן לְהַשׁוֹת אֶת הַחֲמוּרִין לְקַלֵּין לְעֵנֵן עֵשִׂירֵית הָאֵיפָה בְּדִלֵי דְלוֹת, כְּלוּמַר: אִם בְּעֵבִירָה הַחֲמוּרָה אֵין הָעֵנִי צְרִיךְ לְהַשְׁתַּדֵּל לְהִבִּיא יוֹתֵר מִמָּה שֶׁקְּבָעָה לּוֹ תוֹרָה (ספרא) (ש"א, ג"א, כ"א):

וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמְנַחָה. בָּא הַכְּתוּב לְלַמֵּד עַל מִנְחַת חוּטָא זֶה הָאֲמוּרָה כֵּאֵן, **שְׁיֵהִיו שְׁיִרְיָה נְאֻכְלִין** לְכֹהֲנִים, כְּמוֹ מִנְחוֹת הַנְּדָבָה שֶׁנֹּאמֵר בָּהֶן (לעיל ב, פסוקים ג, ד) **וְהַנּוֹתֵרֵת מִן הַמִּנְחָה לְאֹהֲרָן וּלְבָנָיו. זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ שֶׁהֲלָשׁוֹן 'וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמְנַחָה' בָּא לְהַשׁוֹת מִנְחַת חוּטָא שֶׁל כֹּהֵן לְמִנְחַת נְדָבָה שְׁלוֹ, וְכֵף אוֹמֵר הַכְּתוּב: 'וְהִיתָה לְכֹהֵן' - **וְאִם חוּטָא זֶה כֹּהֵן הוּא** - אֵין שְׁיִרְיָה נְאֻכְלִים כֻּלָּל, אֲלָא הָרִי הִיא תִּהְיֶה **כְּשֶׁאֵר מִנְחַת נְדָבַת כֹּהֵן, שְׁהִיא בְּ"כֻלִּיל תִּהְיֶה לֹא תֵאכְל"** (ויקרא ה טו), שֶׁנִּשְׁרַפְתָּ כּוֹלָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ (ספרא) (ר"א): תורה יד**

מְקַדְשׁ וְקִדְשֵׁי, 'שְׁבוּעַת בֵּיתוּי' הָאֲמוּרוֹת לְמַעֲלָה (בפסוקים א-ד), אֲשֶׁר עֲלִיָּהֶן חִיּוּבִים לְהִבִּיא קֶרֶבֶן 'עוֹלָה וַיִּוֹרֵד' הָאֲמוּרָה כֵּאֵן. אֲמָנָם עַל פִּי מְדַרְשׁוֹ כְּוִנַּת הַכְּתוּב 'מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה' - **מֵאֲחַת מִשְׁלֹשׁ כְּפֻרוֹת הָאֲמוּרוֹת בְּעֵנֵן**, דִּהְיִינוּ: **אוּ בְעֵשִׂירֵית אוּ בְדִלוֹת אוּ בְדִלֵי דְלוֹת** [כְּשֶׁבָה אוּ שְׁעִירָה, 'שְׁתֵּי תוֹרִים אוּ בְנֵי יוֹנָה, עֵשִׂירֵית הָאֵיפָה סוּלְתָן] - לּוּמֵר שֶׁכָּל אֲחַת מִהַכְּפֻרוֹת הַלְלוּ, מְכַפֵּרֵת בְּמִידָה שְׁוָה עַל בְּעִלְיָהּ הַרְאוּיִים לָהּ, **וּמַה תַּלְמוּד לּוּמֵר** - לְמַה הוֹצֵרֵךְ הַכְּתוּב לְלַמֵּד כֵּן? לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּפִרְשָׁהּ זֶה שֶׁלֶשׁ סוּגֵי כְּפֻרוֹת הַבָּאִים לְכַפֵּר עַל שֶׁלֶשׁ עֵבִירוֹת, הָרִי **שִׁיבּוֹל** הֵייתִי לּוּמֵר, כִּי שֶׁלֶשׁ הַכְּפֻרוֹת מְכוּוֹנוֹת כְּגַדְד שֶׁלֶשׁ הָעֵבִירוֹת, וּלְפִי דְרָגַת חוּמְרָתָן כֵּף תִּהְיֶה דְרָגַת כְּפֻרָתָן, הַחֲמוּרִים - אֲלוֹ שְׁעִבְרוּ עַל הַחֲמוּרָה **שִׁבְהֵם יְהִיו מִתְּכַפְרִים כְּשֶׁבָה אוּ שְׁעִירָה, וְהַקְּלִין** - אֲלוֹ שְׁעִבְרוּ עַל הָעֵבִירָה הַקְּלָה יוֹתֵר יְהִיו מִתְּכַפְרִים בְּקֶרֶבֶן הָעוֹף, שֶׁהוּא הַבִּינוּנִי הַמְּכַפֵּר עַל הָעֵבִירָה הַבִּינוּנִית, **וְהַקְּלִין שֶׁבְּקִלִין** - שְׁעִבְרוּ עַל הַקְּלָה שֶׁבְּשִׁלְשָׁתָן יְהִיו מִתְּכַפְרִים **בְּעֵשִׂירֵית הָאֵיפָה** סוּלְתָן לְמִנְחָה [וְאִם עַל פִּי שְׁפִירֵשׁ הַכְּתוּב שֶׁהַדְּבָר תְּלוּי בְּהִישָׁג יָדוֹ שֶׁל הַמְּתַכַּפֵּר וְלֹא בְּחוּמְרַת הַחֻטָּא, מְכַל מְקוּם הֵייתִי סְבוּר שֶׁבְּעֵבִירָה הַחֲמוּרָה מִצְדָּה גַּם עַל הָעֵנִי לְהַשְׁתַּדֵּל בְּיוֹתֵר וּלְהִבִּיא קֶרֶבֶן בְּהִמָּה, וְאֵילוֹ

אף כּאן לא הִזְהִיר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל? תִּלְמוּד לומר: "תִּמְעַל מֵעַל", רַבֵּה. מִקְדָּשֵׁי ה' • הַמִּיחֲדִים לְשֵׁם, יִצְאוּ קִדְשִׁים קְלִים. אֵיל • לְשׁוֹן קֶשֶׁה, כְּמוֹ (יחזקאל י' א'): "וְאֵת-אֵילֵי הָאֶרֶץ לִקְחֹ", אִף כּאן קֶשֶׁה בְּן שְׁתֵּי שָׁנִים. בְּעֶרְכָּךָ כְּסֵף-שִׁקְלִים • שִׁיחָא שְׁוֵה שְׁתֵּי סְלָעִים.

טז וְנִתְּן דִּי חֵב מִן קוּדְשָׁא יִשְׁלַם וְנִתְּן חֲמִישָׁה יוֹסֵף עֲלוּהֵי וְנִתְּן יְתֵה לְכַהֲנָא וְכַהֲנָא יִכְפֹּר עֲלוּהֵי בְּדִבְרָא דְאִשְׁמָא וְיִשְׁתַּבַּח לֵה:

(טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת-חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לְכַהֵן וְהִכְהִין יִכְפֹּר עָלָיו בְּאֵיל הָאֲשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: פ

כז וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן-הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם • (כריתות, כז) קָרַן וְחָמֵשׁ לַהֲקַדְשׁ.

יז וְאִם אָנֹשׁ אָרִי יֵחֹב וְיַעֲבֹד תְּדָא מִכָּל פְּקוּדֵי דִּי דִּי לֹא כְּשֵׁרִין לְאִתְעַבְדָּא וְלֹא יַדַּע וְיֵחֹב וְיִקְבֵּל חוֹבָה:

(יז) וְאִם-נֹפֶשׁ כִּי תִחַטָּא וַעֲשֵׂתָהּ אַחַת מִכָּל-מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ:

כט וְלֹא-יָדַע וְאֲשָׁם. וְהִבִּיא • הַעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק בְּרַת לִידוֹ וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לֹא, כְּגוֹן: חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו, וּכְסָבוֹר שִׁשְׁתֵּיהֶן הֵתֵר, וְאֶכֶל אֵת הָאֲחַת. אָמְרוּ לוֹ: אַחַת שֶׁל חֶלֶב הִיְתֵה, וְלֹא יָדַע אִם זֶה שֶׁל חֶלֶב אֶכֶל, הֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי וּמִגֵּן עָלָיו כֹּל זֶמַן שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ שְׂוֹדָאֵי חֲטָא, וְאִם יָדַע לוֹ לְאַחַר זֶמַן, יָבִיא חֲטָאֵת. וְלֹא-יָדַע וְנִשְׂא עוֹנוֹ • (ת"כ) רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: הֲרִי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לְכַהֵן, הֲרִי זֶה מוֹסֵב עַל אֵיל-הָאֲשָׁם, שְׂאוֹתוֹ יִתֵּן לְכַהֵן כְּדִי שִׁיקְרִיבֵנוּ וְיִכְפֹּר עָלָיו (בא"ט): תורה יז

(יז) וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם, וְהִבִּיא. הַעֲנִין הַזֶּה מְדַבֵּר בְּמִי שֶׁבָּא סֶפֶק בְּרַת (סֶפֶק אִיסוּר בְּרַת) לִידוֹ וְלֹא יָדַע אִם עָבַר עָלָיו אִם לֹא. כְּגוֹן חֶלֶב וְשֶׁמֶן שֶׁהִיוּ מוּנְחִים לְפָנָיו, וּכְסָבוֹר הִיְתֵה שִׁשְׁתֵּיהֶן הִיְתֵר (שִׁשְׁתֵּיהֶן שׁוּמְן) וְאֶכֶל אֵת הָאֲחַד, וְאַחַר כֵּךְ אָמְרוּ לוֹ 'אַחַת מִשְׁתֵּי הַחֲתִיבוֹת שֶׁל חֶלֶב הִיְתֵה', וְלֹא יָדַע אִם זֶה שֶׁל חֶלֶב אֶכֶל [וְאִם כֵּן הוּא חַיִּיב חֲטָאֵת כְּכֹל דְּבָר שְׂוֹדָנוּ בְּרַת שְׁחִיבִים עַל שִׁגְגָתוֹ חֲטָאֵת (כַּאֲמֹר לַעֲלֵה, א] אוֹ שֶׁל שׁוּמֵן אֶכֶל וְהֲרִי הוּא הִיְתֵר, הֲרִי זֶה מִבִּיא אֲשָׁם תְּלוּי הָאֲמֹר כָּאן, וּמִגֵּן עָלָיו קָרְבָּן זֶה כֹּל זֶמַן שֶׁלֹּא נֹדַע לוֹ שְׂוֹדָאֵי חֲטָא. וְאִם נֹדַע לוֹ לְאַחַר זֶמַן שֶׁהִחֲתִיבָהּ שֶׁל חֶלֶב הִיְתֵה, אִף שֶׁכָּבֵר הִבִּיא 'אֲשָׁם תְּלוּי', יָבִיא חֲטָאֵת וְדָאִית לְכַפְּרָתוֹ, וְלִפְיֵךְ קָרוּי קָרְבָּן זֶה 'אֲשָׁם תְּלוּי' וְלֹא 'אֲשָׁם סֶפֶק', עַל שֵׁם שֶׁהַכֹּפֶרֶת תְּלוּיָהּ לֹא עַד אֲשֶׁר יָדַע לוֹ הַדְּבָר (בַּאֲמִ"ח):

וְלֹא יָדַע וְאֲשָׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ. קָרָא הַכְּתוּב 'אֲשָׁם' וְהִצְרִיחַ לוֹ כְּפָרָה, אִף

בְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב 'וְאֵת אֵילֵי הָאֶרֶץ לִקְחֹ' (יחזקאל י' א') [אֵת הַחֲזָקִים שֶׁבְּאֶרֶץ (אֵת שְׂרֵי יְרוּשָׁלַיִם) לִקְחֹ נְבוּכַדְנֶאצַּר עִמּוֹ לְכַבֵּל]; אִף כּאן מִשְׁמַעוֹ קֶשֶׁה - שִׁיחָא בְּן שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁאֵז הוּא בְּחֻזְקוֹ וְתִקְפוֹ [וְהַדְּבָרִים אֲמֹרִים רַק לְעֲנִין קָרְבָּנוֹת, שֶׁהַכֹּשֶׁשׁ הַצְּעִיר הֲרִי קָרָא הַכְּתוּב 'כֹּכֶשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ', לְפִיכָךְ ה'אֵיל' הוּא דְּיוֹקָא מִבְּן שְׁנָתִים, אוֹלָם כְּאֲשֶׁר אֵין הַמְדוּבָר בְּקָרְבָּנוֹת, גַּם 'אֵיל בֶּן יוֹמוֹ כְּבָר קָרוּי אֵיל', כְּמוֹ שֶׁאֲמַר יַעֲקֹב לְלָבָן (בְּרֵאשִׁית ל"א, ל"ח) 'וְאֵילֵי צֹאנֶךָ לֹא אֶכְלֹתִי', וְהוּא הֲרִי לֹא אֶכֶל אֶפִּילוֹ אֵת הַקֶּטְנִים

בְּיוֹתֵר (עֲפ"י תוסי' ב"ק ס"ה) (ספרא):

בְּעֶרְכָּךָ כְּסֵף שִׁקְלִים. שִׁיחָא שְׁוֵה מַחִיר הָאֵיל שְׁתֵּי סְלָעִים (לְפָחוֹת), וְלִשׁוֹן 'עֶרְכָּךְ' הוּא כְּמוֹ 'עֶרְךָ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שׁוּי שֶׁל מְמוֹן. וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא פִּירַשׁ הַכְּתוּב כְּפֹה שִׁקְלִים [=סְלָעִים] יְהֵא עֶרְכּוֹ, הֲרִי מִיעוּט רַבִּים - שְׁנַיִם (ר"מ, בַּאֲמִ"ח): תורה טז

(טז) וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם... וְנָתַן אֹתוֹ לְכַהֵן. אֵין כְּפוֹנֵת הַכְּתוּב שִׁיתֵּן אֵת הַמְמוֹן לְכַהֵן, אֶלָּא הַקָּרָן וְחֹמֶשׁ הוּא מִשְׁלַם לַהֲקַדְשׁ, וְיֵמָּה שְׂנַאֲמַר בְּהִמְשֹׁךְ הַכְּתוּב וְנָתַן אֹתוֹ

לְמַדְנוּ בְּגִיזְרָה שְׁוֵה: מַה לְהֵלֵן הַזֶּה, אִף כּאן הַזֶּה הִיְתֵר - כְּלוֹמַר הָאֵלֶּה הַזֶּה הָאֲמֹרָה שֵׁם הֲרִי הִיא כְּאֵהֲרָה גַם לְכָאן; אֵי (אוֹ שְׂמָא) מַה לְהֵלֵן - אֶצֶל תְּרוּמָה לֹא הַזֶּה הִיְתֵר עַל הָאוֹכֵל, וְלֹא הַזֶּה הִיְתֵר עַל הַנְּהַנְּה, כְּגוֹן הַשׁוֹכֵב עַל חֲטִים שֶׁל תְּרוּמָה, אִף כּאן אֶצֶל הַקֹּדֶשׁ, שְׂמָא לֹא הַזֶּה הִיְתֵר אֶלָּא עַל הָאוֹכֵל - תִּלְמוּד לומר 'תַּמְעוּל מֵעַל' - כְּפֹל הַכְּתוּב לְשׁוֹנוֹ וְרִיבָה בְּזֶה כֹּל סוּג מֵעַל שְׁהוּא, וְלֹא דְּיוֹקָא אֶכִּילָה אֶלָּא כֹּל הַנְּאָה בְּמִשְׁמַע (ספרא) (מַלְבִּי"ם):

מִקְדָּשֵׁי ה'. הֵם הַקֹּדְשִׁים הַמִּיּוּחָדִים לְשֵׁם. כְּגוֹן בֶּשֶׂר קָרְבָּן עוֹלָה וְאִיסוּרֵיהֶּ. יִצְאוּ מִן הַכֹּל קִדְשִׁים קְלִים - סוּגֵי הַקָּרְבָּנוֹת שֵׁישׁ לְבַעֲלִים חֶלֶק בְּאַכִּילַת בֶּשֶׂר כְּגוֹן שְׁלָמִים, קָרְבַּן-פֶּסַח וְכִיּוּצָא בְּהוֹן, אֲשֶׁר בָּהֶם אֵין תּוֹרַת מַעֲיִלָה. וְכֹל הַמוּעַל בְּבִשְׂרָם [כְּגוֹן שְׂאֵכֶל מֵהֶם קוֹדֵם וְרִיקַת הַדָּם], הֵגַם שֶׁעָבַר בְּאִיסוּר, אֵינוֹ מִבִּיא 'קָרְבָּן מַעֲיִלָה' (שם) (ר"מ):

אֵיל. הָאֵיל הוּא כְּכֹשׁ זָכַר בּוּגֵר. וּמִקּוֹר הַשֵּׁם 'אֵיל' הוּא לְשׁוֹן 'קֶשֶׁה' [שֶׁכָּבֵר גָּדַל דִּיוֹ וְאֵינוֹ 'כֹּכֶשׁ רַךְ'], כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ

הַפְּתוּב עֲנֵשׂ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, עַל־אֲחַת־כִּמְה־וְכִמְה־שִׁיעֲנִישׁ אֶת שִׁידַע. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אִם נִפְשֶׁךָ לִידַע מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל צְדִיקִים, צֵא וְלִמַּד מֵאֲדָם הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִצְטוּהָ אֲלָא עַל מִצְוֹת "לֹא תַעֲשֶׂה" וְעֵבֶר עֲלֶיהָ, רְאֵה כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וְלְדוֹרוֹתָיו! וְכִי אֵיזוּ מִדָּה מְרַבָּה: שֶׁל טוֹבָה, אוֹ שֶׁל פְּרַעְנוֹת? הֲיֵי אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה. אִם מִדַּת פְּרַעְנוֹת הַמְעוֹטָה, רְאֵה כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו, מִדָּה טוֹבָה הַמְרַבָּה, הַיּוֹשֵׁב לוֹ מִן הַפְּגוּלִין וְהַנְּתוּרוֹת וְהַמְתַּעֲנָה בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, עַל־אֲחַת־כִּמְה־וְכִמְה־שִׁינְכָה לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו וְלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (דברים יז ט): "עַל־פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שֶׁלְּשָׁה עֲדִים וְגו'". אִם מִתְקַיְמַת הָעֲדוֹת בְּשְׁנַיִם, לָמָּה פִּרְט לָךְ הַכְּתוּב בְּשֶׁלְּשָׁה? אֲלָא לְהִבְיֵא שְׁלִישִׁי לְהַחֲמִיר עָלָיו, וְלַעֲשׂוֹת דִּינּוֹ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ לְעֲנִין עֲנֵשׁ וְהִזְמָה. אִם כֵּן עֲנֵשׁ הַכְּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה, עַל־אֲחַת־כִּמְה־וְכִמְה־שִׁישְׁלָם שְׁכָר טוֹב לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׁי מִצְוָה פְּעוֹשֵׁי מִצְוָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: (דברים כד ט) "כִּי תִקְצֹר קִצְיֶיךָ כְּשִׂיבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ עֲמֶר בְּשִׂדָּה". הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (שם כה): "לְמַעַן יִבְרַכְךָ וְגו'". — קִבַּע הַכְּתוּב בְּרַכָּה לְמִי שֶׁבָּאת עַל־יְדוֹ מִצְוָה בְּלֹא יָדַע. אָמַר מַעֲתָה: הִיתָה סֵלַע צְרוּרָה בְּכַנְפָּיו וְנִפְלָה הִימָנוּ, וּמִצָּאָה הָעֲנִי וְנִתְפָּרְנָס בָּהּ, הֲרֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹבַע לוֹ בְּרַכָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 944)

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשָּׂא עוֹנוֹ (ה, יז) **כְּגוֹן חֶלֶב וְשֶׁמֶן לְפָנָיו וְכִסְבוֹר שִׁשְׁתִּיהוּ הַתֵּר וְאֶכֶל אֶת הָאֲחַת** (רש"י) וְשֶׁלֹּא, מִדּוּעַ בְּחָרוּ רַז"ל בְּדַגְמָה זוֹ דוֹקָא — חֶלֶב וְשֶׁמֶן. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַעוֹבֵר עֲבָרָה בְּשׂוֹגֵג, סִימָן הוּא שֶׁתַּעֲנוּגוּ מִצְוֵי בְּדַבְרִים רַעִים, שֶׁכֵּן דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּלִי כּוֹנֵה מוֹזָה עַל הַמַּהוּת, בְּמַה הָאֲדָם שֶׁקוֹעַ וּבְמַה הוּא מִתַּעֲנוֹג. מוֹזָב אֶפּוֹא, שֶׁתִּכְנֹו שֶׁל כָּל סֶפֶק אִסוּר הוּא - הֵיכָן מִצְוֵי הַתַּעֲנוּג; וְהֵן חֶלֶב וְהֵן שֶׁמֶן בְּאִים מִתַּעֲנוּג.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(משנה מכות ה), וְדִינּוֹ שֶׁל הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - בְּדוּמָה לְשִׁנֵּי הָעֲדִים הָרֵאשׁוֹנִים; הֲרֵי הַדְּבָרִים קָל וְחוֹמֵר, אִם כֵּן עֲנֵשׁ הַכְּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה - עַל אֲחַת כִּמְה וְכִמְה שִׁישְׁלָם שְׁכָר טוֹב לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׁי מִצְוָה פְּעוֹשֵׁי מִצְוָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, בּוֹא וְרְאֵה מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל מִצְוֹת, כְּמִצְוֹת 'שִׁכַּחְתָּ' נֶאֱמַר (דברים כד ט) 'כִּי תִקְצֹר קִצְיֶיךָ כְּשִׂיבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ עֲמֶר בְּשִׂדָּה' וְגו' [הַקּוֹצֵר תְּבוּאָת שְׂדֵהוּ וְשָׂכַח אֶחָד מִן הַעֲמָרִים (אֲגוּדוֹת הַתְּבוּאָה) בְּשִׂדָּה, לֹא יָשׁוּב לְקַחְתּוֹ אֲלָא יִשְׁאִירָנוּ לְעֲנִיִּים], וּבִשְׂכָר זֶה הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (שם) 'לְמַעַן יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' - קִבַּע הַכְּתוּב בְּרַכָּה גַם לְמִי שֶׁבָּאת עַל יְדוֹ מִצְוָה בְּלֹא יָדַע - לֹא כּוֹנֵה, שֶׁהֲרֵי שָׂכַח אֶת הַעוֹמֵר שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אָמַר מַעֲתָה (לְמוֹד מִכָּאן), אִם הִיתָה מִטְבַּע שֶׁל סֵלַע צְרוּרָה בְּכַנְפָּיו (מוֹנַחַת בְּהִיקוֹ) וְנִפְלָה הִימָנוּ, וּמִצָּאָה הָעֲנִי וְנִתְפָּרְנָס בָּהּ, אִם שֶׁלֹּא נִתְפָּרְנָס לְכָךְ, הֲרֵי הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא קוֹבַע לוֹ בְּרַכָּה כְּמִי שֶׁשׂוֹכַח עוֹמֵר בְּשִׂדָּה וְלִקְטוּ הָעֲנִי (ספרא) (מפרשים): תורה יח

(בת"כ: השב) לו - הַמוֹנַע עֲצוּמוֹ מִלְּאֲכֹל מִן הַפְּגוּלִין וְהַנְּתוּרוֹת [בְּשִׂר קְדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ], וְהַמְתַּעֲנָה בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים, עַל אֲחַת כִּמְה וְכִמְה שִׁינְכָה לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו וְלְדוֹרוֹת דוֹרוֹתָיו עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים אוֹ שֶׁלְּשָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמֵּת' וְגו' (דברים יז ט) - אִם מִתְקַיְמַת הָעֲדוֹת בְּשְׁנַיִם, לָמָּה פִּרְט לָךְ הַכְּתוּב 'שֶׁלְּשָׁה'? אֲלָא לְהִבְיֵא (לְרַבּוֹת) אֶת הַשְּׁלִישִׁי שֶׁבָּא וְנִצְטָרָף אֶל הַשְּׁנַיִם, לְהַחֲמִיר עָלָיו כִּיּוֹצֵא הוֹעִיל בְּעֲדוֹתָיו וְלַעֲשׂוֹת דִּינּוֹ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ לְעֲנִין עֲנֵשׁ וְהִזְמָה. כְּלוֹמַר: שְׁנֵי עֲדִים הַמְעִידִים עַל אֲדָם שֶׁהֲרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, וּמִצְטָרָף אֲלֵיהֶם עַד שְׁלִישִׁי לְעֲדוֹת, אִם 'הוֹזְמוּ' כָּל הָעֲדִים וְהוֹבָרָר שֶׁשְׂקָר הַעִידוֹ, נִעֲנָשִׁים שֶׁלְּשִׁתָּם כְּעוֹנֵשׁ הָאִמּוֹר בָּהֶם (דברים יט ט) וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאֲחִיו, וְהַעֲד הַשְּׁלִישִׁי הַנִּטְפָּל לְעוֹשֵׁי הַעֲבִירָה אֵינּוּ כּוֹל לְטַעוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה וְלֹא כְּלוֹם, הוֹאִיל וְאִם בְּלַעֲדֵיו הִיתָה הָעֲדוֹת מִתְקַבְּלָת, שֶׁכֵּן 'עֲנֵשׁ הַכְּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבָרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבָרָה'

שֶׁבִשְׁעַת אֲכִילָתוֹ לֹא יָדַע שֶׁיֵּשׁ חֶלֶב לְפָנָיו. מִכָּאן הִנֵּה רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, הֲרֵי אִם הַכְּתוּב עֲנֵשׁ אֶת מִי שֶׁלֹּא יָדַע, וְהִטִּיל עָלָיו חוֹבַת קֶרֶן, עַל אֲחַת כִּמְה וְכִמְה שִׁיעֲנִישׁ אֶת מִי שִׁידַע וְאֶכֶל בְּמִזִּיד (באמ"ח). רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם נִפְשֶׁךָ (אם רְצוּנָךְ) לִידַע מַה גוֹדֵל מִתֵּן שֶׁכָּרֵן שֶׁל צְדִיקִים - צֵא וְלִמַּד עֲנֵשׁוּ שֶׁל חֲטָא מֵאֲדָם הָרֵאשׁוֹן, שֶׁלֹּא נִצְטוּהָ אֲלָא עַל מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה אֲחַת וְעֵבֶר עֲלֶיהָ [וּמִעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִכֶּנֶס] (בראשית ב, יז), רְאֵה כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ עָלָיו וְלְדוֹרוֹתָיו [שֶׁהֲרֵי אֲלֵמְלֵא חֲטָא לֹא הִנֵּה מֵת לְעוֹלָם] (רמב"ק), וְכִי אֵיזוּ מִדָּה מְרֻבָּה, שֶׁל טוֹבָה אוֹ שֶׁל פְּרַעְנוֹת - מַה גְּדוֹל יוֹתֵר, הַשְּׂכָר לְעוֹשֵׁי טוֹב אוֹ הַעוֹנֵשׁ לְעוֹשֵׁי רַע? הֲיֵי אוֹמֵר מִדָּה טוֹבָה הִיא הַמְרוּבָּה [פִּי חֶמֶשׁ מֵאוֹת (כַּמּוּבָר בְּרִש"י שְׁמוֹת לז, ז)], וּמַעֲתָה יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוֹד קָל וְחוֹמֵר: אִם מִדַּת פְּרַעְנוֹת שֶׁהִיא מְעוֹטָה, רְאֵה כִּמְה מִיתוֹת נִקְנְסוּ לוֹ וְלְדוֹרוֹתָיו בְּעִבּוֹר שֶׁאֶכֶל דָּבָר אִסוּר, הֲרֵי מִדָּה טוֹבָה הַמְרוּבָּה - הַשְּׂכָר שֶׁל הַנִּמְנָע מִלְּאֲכֹל אֶת הָאִסוּר, כְּגוֹן הַיּוֹשֵׁב

וְלֹא יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂא עוֹנוֹ (ה, יז)

עָרְכוּ שֶׁל אִשָּׁם תְּלוּי (שְׁתֵּי סְלָעִים) הוּא יוֹתֵר מְעַרְכוּ שֶׁל חֲטָאת. בְּטַעַם הַדָּבָר יֵשׁ לוֹמֵר, דְּהֵנָּה כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא בְּשׂוֹגֵג אִךְ הוּא מִבְּחִין בְּכָךְ וְיִזְדַּע שְׂנֹכָשֶׁל - סִימָן הוּא שֶׁבִּפְנֵימִיּוּתוֹ אֵינָנו מוֹכֵן לְהַשְׁלִים עִם מִצְוֵי שֶׁל חֲטָא. אִךְ כְּשֶׁנֹּכָשֶׁל בְּחֲטָא מִבְּלִי לְשִׁים לֵב לְכָךְ - הָרִי זֶה מוֹכִיחַ עָלָיו שֶׁבִּפְנֵימִיּוּתוֹ אֵין מִדָּה מִסְפֶּקֶת שֶׁל רְתִיעָה מִפְּנֵי חֲטָא. מוֹזֵן אִם כֵּן, שֶׁאִשָּׁם תְּלוּי בָּא לְכַפֵּר עַל פָּגַם נַפְשִׁי עִמּוֹק יוֹתֵר.

וְהִבִּיא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֵּאֵן בְּעֶרְפֶּךָ לְאִשָּׁם
אֶל־הַפֶּה וְכִפֶּר עָלָיו הַפֶּה עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר־שָׁגָג
וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ:

כִּי־**בְּעֶרְפֶּךָ לְאִשָּׁם** • בְּעֶרְףְךָ הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה. **אֲשֶׁר־שָׁגָג וְהוּא לֹא־יָדַע** • (ת"ט) הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן, לֹא נִתְכַפֵּר לוֹ בְּאִשָּׁם זֶה, עַד שֶׁיִּבִּיא חֲטָאת. הָא לְמָה זֶה דּוֹמָה? לְעִגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעַרְפָּה וְאֶחָר־כֶּךָ נִמְצָא הַהוֹרֵג, הָרִי זֶה יִהְרֵג.

(יט) אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם לִיהוָה: פ

יט אִשָּׁמָא הוּא עַל חוֹכְתָהּ דְּהוּא חָב אִשָּׁמָא יִקְרַב קָדָם יי'

כִּי־**אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם** • הִרְאִשׁוֹן כִּלּוֹ קִמְץ, שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר. וְהִאֲחָרוֹן חֲצִי קִמְץ וְחֲצִי פֶתַח, שֶׁהוּא לְשׁוֹן פְּעַל. וְאִם תֹּאמַר: מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצַרְףּ הוּא, כְּכֹר נִדְרָשׁ הוּא בִּתְוֹרַת כְּהֻנִּים'. **אִשָּׁם אִשָּׁם** • לְהִבִּיא אִשָּׁם שֶׁפָּחָה חֲרוּפָה, שִׁיָּהָא אֵיל (בן שְׁתֵּי שָׁנִים). יְכוּל שֶׁאֵנִי מְרַבֵּה אִשָּׁם נְזִיר וְאִשָּׁם מְצַרְעַ? תְּלַמּוּד לּוֹמֵר: "הוּא".

הַבְּעָלִים] - **כְּכֹר דְרוֹשׁ הוּא בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים**, כִּי לְכָךְ נֶאֱמַר '**אִשָּׁם אִשָּׁם**' - **לְהִבִּיא** (לְרִבּוּת) **אִשָּׁם־שִׁפְחָה־חֲרוּפָה** [הָאִמּוֹר לְהֵלֵן (יט, כא) וְהִבִּיא אֶת אִשָּׁמוֹ לָהּ' אֵל פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד אֵיל אִשָּׁם'], **שִׁיָּהָא הָאֵיל** שֶׁל הָאִשָּׁם הֵהוּא **בֵּן שְׁתֵּי סָלָעִים**, כִּדְבָר אֵיל הָאִשָּׁם הָאִמּוֹר כָּאן. **יְכוּל** הֵייתִי לוֹמֵר **שֶׁאֵנִי מְרַבֵּה** אִף **אִשָּׁם־נְזִיר וְאִשָּׁם־מְצוֹרַע** - הַמְבִיאיִם כְּכֹשׁ לְאִשָּׁם - שֶׁאִף הוּא יֵהָא שְׁוּדָה שְׁתֵּי סָלָעִים [בְּנְזִיר שֶׁנִּשְׁטָמָא בְּתוֹף יָמֵי נְזִירוּתוֹ נֶאֱמַר (במדבר ג, יב) וְהִבִּיא כְּכֹשׁ בֵּן שְׁנָתוֹ לְאִשָּׁם, וְכֵן בְּמִצְוַת הַמְבִיאיִם אִשָּׁם לְטַהֲרָתוֹ נֶאֱמַר (לחלו יד, יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכְּכֹשׁ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאִשָּׁם] - **תְּלַמּוּד לּוֹמֵר** 'אִשָּׁם הוּא' - לְשׁוֹן 'הוּא' מְשֻׁמְעוֹ מִיעוּט, לוֹמֵר כִּי רַק אִשָּׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה, שֶׁהוּא דּוֹמָה לְכָאן שְׁדִינּוּ בְּאֵיל, הוּא אִשָּׁר הַצְרִיף בּוֹ הַכְּתוּב שִׁיָּהָא עָרְכוּ שְׁתֵּי סָלָעִים, יִצְאוּ אִשָּׁם נְזִיר וּמִצְוַת הַמְבִיאיִם כְּכֹשׁ וְלֹא אֵיל, שֶׁאֵינִם טְעוּנִים עָרְךָ שְׁתֵּי סָלָעִים (שם) (גרא): תורה ב

מִמִּיתִים אוֹתוֹ כִּדְבָר רֹצֵחַ]. וְאִף כָּאן אֵין הָאִשָּׁם מוֹעִיל אֶלָּא כִּל זְמַן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ אִם חֲטָא (שם) (משכ"ל): תורה יט
(יט) אִשָּׁם הוּא אִשָּׁם אִשָּׁם. שֶׁלֹּשׁ לְשׁוֹנוֹת 'אִשָּׁם' נֶאֱמָרוּ כָּאן, **הִרְאִשׁוֹן כוּלוֹ** מִנּוֹקֵד **קִמְץ**, **שֶׁהוּא שֵׁם דָּבָר**. כְּלוֹמֵר, כֶּךָ שֵׁם הַקְּרָבִן: 'אִשָּׁם', **וְהִאֲחָרוֹן חֲצִי קִמְץ וְחֲצִי פֶתַח**, לְפִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן **'פְּעַל'** [כְּמוֹ: אָכַל, לָמַד, הִלָּךְ], לְכָךְ הוּא מְנוֹקֵד 'אִשָּׁם', וְכֶךָ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: הַקְּרָבִן נִקְרָא 'אִשָּׁם' עַל שֵׁם שֶׁבְּעָלָיו אִשָּׁם לָהּ [וְאוֹלָם תִּיבַת 'אִשָּׁם' הָאִמְצָעִית, אֵינָה מְשֻׁמֶשֶׁת אֶלָּא כְּכַפֵּל לְשׁוֹן, הַבֵּא לְפַעֲמִים לְפָנֵי הַפְּעַל לְתוֹסַפַּת חִיּוּק הַדָּבָר. כְּדוּגְמָתוֹ: 'יִצָא יִצָא' (בראשית כו, לא) 'גָּאָה גָּאָה' (שמות טו, א); 'הִלּוֹף יִלָּף' (תהלים קכו, ו); 'יִכְבַּד תִּכְבְּדוּ' (איכה א, ט); 'יִכְרַ אֲכַרְבְּנוּ' (ירמיהו לא, ט)]. **וְאִם תֹּאמַר, הָרִי מִקְרָא שֶׁלֹּא לְצַרְףּ הוּא** - שֶׁכֵּן מִתּוֹךְ הַעֲנִין מוֹכֵן שֶׁהִלְשׁוֹן 'אִשָּׁם' הוּא עַל שֵׁם אִשְׁמַת בְּעָלָיו [בְּדָרְךָ שֶׁקְרָבִן חֲטָאת הוּא עַל שֵׁם חֲטָאתוֹ שֶׁל

(יח) בְּעֶרְפֶּךָ לְאִשָּׁם. בְּאוֹתוֹ הַעֲרַף הָאִמּוֹר לְמַעַלָּה (בפסוק טו) שֶׁהוּא שְׁנֵי שָׁקָלִים (=סָלָעִים): **אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע**. גַּם כָּאן לְאַחַר שֶׁכְּבָר הִקְרִיב אֶת הַקְּרָבִן, הַדְּגִישׁ הַכְּתוּב וְהוּא לֹא יָדַע, כִּדְבָר שֶׁנִּלְמַד מִתּוֹךְ כֶּךָ: **הָא אִם יָדַע לְאַחַר זְמַן**, כְּלוֹמֵר אִם לְאַחַר הַקְּרִיבַת הָאִשָּׁם הַתְּלוּי נִתְבָּרַר לוֹ כִּי אֵכֵן עֲבַר עַל הָאִיסוּר [וְהַחֲתִיכָה שֶׁאָכַל שֶׁל חֵלֶב הַיִּתְהַן], הָרִי מַעֲתָה שׁוּב לֹא נִתְכַפֵּר לוֹ בְּאִשָּׁם זֶה עַד שֶׁיִּבִּיא חֲטָאת הַבָּאָה עַל שִׁגְגַת וְדָאֵי (במבואר לעיל ד, ט), **הָא לְמָה זֶה דּוֹמָה - לְעִגְלָה עֲרוּפָה שֶׁנִּתְעַרְפָּה וְאֶחָר־כֶּךָ נִמְצָא הַהוֹרֵג, הָרִי זֶה יִהְרֵג** (דברים כא, יט) [כְּאִשָּׁר נִמְצָא הָרוֹג שֶׁלֹּא נוֹדַע מִי הָרָגוּ, מְבִיאיִם יִקְנִי הָעִיר הַקְּרוּבָה עֲגָלַת בְּקָר וְעוֹרָפִים אֶת רֹאשֶׁהּ וְגו' וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם, וְעַם זֹאת מְסִיִּים הַכְּתוּב שֵׁם: 'וְאִתָּה תִּבְעַר הַדָּם הַנֶּזְקִי מִקְרָבֶךָ'. כְּלוֹמֵר אִם נִמְצָא הַהוֹרֵג, אֵין אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁכְּכֹר נִתְכַפֵּר לוֹ הָדָם וְהוּא פְּטוֹר מִעוֹנָשׁ, אֶלָּא

(ב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כ ומליל יי עם משה למימר:

(כא) נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלְהָ מֵעַל בִּיהוּהָ וְכַחַשׁ בַּעֲמִיתוֹ בַּפְקֻדוֹן אוֹ־בַתְּשׁוּמַת יָד אוֹ בְגֹזַל אוֹ עֶשֶׂק אֶת־עַמִּיתוֹ:

כ"י - נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא, (ת"כ פכ"ב) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מַה תִּלְמוּד לומר: "ומעלה מעל בה"? לפי שכל המלוה והלווה והנושא והנותן, אינו עושה אלא בעדים ובשטר, לפיכך, בזמן שהוא מכחש - מכחש בעדים ובשטר, אבל המפקיד אצל חברו, ואינו רוצה שתדע בו נשמה אלא שלישי שביניהם, לפיכך, כשהוא מכחש, מכחש בשלישי שביניהם. בתשומת יד • ששם בידו ממון להתעסק, או במלוה. או בגזל • שגזל מידו בלום. או עשק • הוא שכר שכיר.

(כב) אוֹ־מִצָּא אֲבֵרָה וְכַחַשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֶׁקֶר עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחַטָּא בַּהֲנָה:

כב או אשפח אבדמא ויכדב בה ואשתבע על שקרא על חדא מכל די יעבד אנשא למיחב בהן:

כ"י - וְכַחַשׁ בָּהּ • שֶׁכָּפַר עַל אֶחַת מִכָּל אֵלֶּה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחַטָּא וְלֹהֵשֶׁבַע עַל שֶׁקֶר לַכְּפִירַת מִמוֹן.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

תשלום שכר שכיר - בלומר, אף שלא גזל ממש מרשות חברו, אולם בךך שלא שילם לו את שכר עבודתו קרוי 'עושק' ורצאה להלן (ט, יא) 'לא תעשק' - זה הכובש שכר שכיר (רש"י ט, ו) ורצאה לשון הכתוב (מלאכי ג, ה) 'בעשקי שכר שכיר' [טו]: תורה כב **(כב) וְכַחַשׁ בָּהּ** וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר וגו'. עתה מסיים הכתוב ומפרש באיזה ענין מדובר כאן כדי שיתחייב החוטא בקרבן האמור בפרשה: כֹּאֲשֶׁר תָּבֵעַ אָדָם אֶת חֲבִירוֹ עַל אֶחָד מִכָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים הַמְּנוּיִים לַמַּעַלָּה, וְהַנִּתְבָּע 'כַּחַשׁ בָּהּ' - **שֶׁכָּפַר עַל אֶחַת מִכָּל אֵלֶּה הַתְּבִיעוֹת אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחַטָּא וְלֹהֵשֶׁבַע עַל שֶׁקֶר לַכְּפִירַת מִמוֹן** - בלומר, מלבד החטא הזה שהכחיש וכפר בממון שחייב בו, לומר עליו שאינו חייב, הוסיף לחטוא עוד וגם להשבע על כך לשקר - אִי כֹּאֲשֶׁר יָבוֹא לְשׁוֹב בַּתְּשׁוּבָה וְלֹהֵתְכַפֵּר מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, יָבִיא אֶת קֶרְבֶּן הָאֵשֶׁם, וְהִקְרִין וְהוֹמֵשׁ, וְכָכָל הַמְּבוֹאֵר לְהִלְךְ (מפרשים): תורה כג

את ה' ולא יכחישנו, ומתוך כך הוא נמנע גם מלהביא עדים שיראוהו מפקיד, כי **אינו רוצה שתדע בו שום נשמה אלא רק שלישי שביניהם**, שהוא הקב"ה לבדו, והוא יזכה כפיכך לצד שלישי וכעד בדבר, לפיכך **כשהוא מכחש** וטוען שמעולם לא הופקד אצלו בלום, הרי הוא **במכחש בשלישי שביניהם** - הלא הוא הקב"ה אשר העמידוהו ביניהם - לְכָךְ נֶאֱמַר: וּמַעַלְהָ מֵעַל בַּה' [טו]: **בַּתְּשׁוּמַת יָד**. ששם בידו של חברו ממון כדי להתעסק ולהרויח בו, ויתחלקו שניהם ברווחים כפי המוסכם ביניהם, או שמטר לו ממון במלוה שיוציאו הלווה לצרכיו ויחזירו בזמן שהוסכם ביניהם, ושני האופנים קרויים בלשון 'שימת יד', לפי שאינם כפקדון שהניח לו בביתו, אלא 'בידו' כדי שישתמש בו, אם למסחר אם להלוואה (מלבי"ם): **או בגזל**. או בגון שגזל מידו בלום (דבר מה): **או עשק** את עמיתו. הוא מניעת

(כא) נֶפֶשׁ כִּי תַחַטָּא וּמַעַלְהָ מֵעַל בִּיהוּהָ בַּה'. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מַה תִּלְמוּד לומר 'ומעלה מעל בה', בלומר, הרי הכתוב מדבר בְּמִי שֶׁחָטָא בְּגִזְלֵי חֲבִירוֹ [כמו שנאמר וְכַחַשׁ בַּעֲמִיתוֹ גו'], אִם כֵּן מִדּוּעַ נִחְשָׁב הַדָּבָר כַּמַּעַלָּה בַּה' אֲלָא מִשּׁוּם שֶׁבִשְׁנֵי סוּגֵי הַכְּחָשׁוֹת מְדוּבָר כָּאן: הַכְּחָשׁ הַלְוָאָה, וְהַכְּחָשׁ הַפְּקֻדוֹן (כמבאר להלן). ואולם המעלה בה' אמרה לענין הכחשת הפקדון, ולא לענין ההלוואה, לפי שכל המלוה והלווה והנושא והנותן, אינו עושה זאת מתוך שהוא סומך לגמרי על ישרו של חברו, אלא הפל נעשה בעדים ובשטר, כדי להבטיח את הדבר שלא יכחישנו, לפיכך בזמן שהוא מכחש - אם בא להכחישו הרי הוא מכחש בעדים ובשטר, בלומר, מנסה הוא להכחיש את נאמנות העדים, ולומר שהשטר הוא מזויף, אבל המפקיד דבר אצל חברו, הרי סיבת הפקדתו לשמירה היא מחמת דאגתו פן יחמדוהו אחרים ויגנבוהו, לְכָךְ הוּא מִצְנִיעוֹ בְּסֵתֵר אֲצֵל אָדָם נֶאֱמַן שִׂיּוּדַע בּוֹ שֶׁהוּא יָרָא

(כג) וְהָיָה כִּי־יַחַטָּא וְאָשָׁם וְהָשִׁיב אֶת־הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת־הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת־הַפְּקוּדֹן אֲשֶׁר הִפְקֹד אֹתוֹ אוֹ אֶת־הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא:

כג ויהי ארי יחטי ויחוב ויחב ות גזלא די גזל או ות עשקא די עשק או ות פקדונא די אתפקד לותה או ות אבדתא די אשקח:

רש"י • כִּי־יַחַטָּא וְאָשָׁם • (שבועות כד) כְּשִׁפִּיר בְּעֶצְמוֹ לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה וְלִדְעַת וְלִהְתְּוֹדוֹת כִּי יַחַטָּא (גירסת ספרים אחרים: ויבדעתו להתודות כי חטא) וְאָשָׁם •

(כד) או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו יסף עליו לאשר הוא לו יתנונו ביום אשמתו:

כד או מפל די ישתבע עלוהי לשקרא וישלם יתה פרישה וחמשה יוסף עלוהי לדי הוא דילה יתננה ביומא דחובתה:

רש"י • בְּרֵאשׁוֹ • הוא הקרן, ראש המזון. וְחַמְשָׁתָיו • (ב"ק קח א) רבחה תורה חמשיית הרבה לקרן אחת, שאם פפר בחמש ונשבע והודה, חוזר ומביא חמש על אותו חמש. וכן מוסיף והולך, עד שיתמעט הקרן שנשבע עליו פחות משנה פרוטה. לְאֲשֶׁר הוא לו • (לאפוקי בנו ושלוחו. ת"כ) לְמִי שֶׁהִמְמוֹן שָׁלוֹ (ב"ק קא).

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטרשיחות חלק I, עמוד 13 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טעם קנס החומש

וחמשתיו יסף עליו (ה, כד)

ב'פלי יקר' פאן כתב דזה שקונסים את המכחיש לשלם יותר מהקרן הוא "על שהיו מעותיו בטלים אצליו" [שיכל לסחור בהם ולהרויח]. "וענין החומש [הטעם שמשלמים חומש דוקא] הוא לפי... זה האיש לא זו בלבד שלא בוצב ליתן מממונו חומש [השעור הגבוה בנתינת צדקה] לצורך הקדש או לפירוסת חבירו אלא אדרבא גול".

ולכאורה לא מובן הקשר בין טעם הקנס - "שהיו מעותיו בטלים", לטעם שיעור החומש - העדר נתינת הצדקה. ויש לומר באופן אחר ולחידודי, ובהקדים דעלפי רוב, הזמן ש"היו מעותיו" של המפקיד "בטליו", שלא רצה שיהיו מעותיו אצל הנפקד, הוא ל' יום, דהרי זמן הרחבת בית דין (לאחרי שהכחיש, וה'פסק דין') הוא ל' יום (ראה שולחן-ערוך חושן-משפט ריש סימן ק ובינושאי-כלים).

והנה איתא במסכת פאה (פרק ח משנה ט) "מי שיש לו חמשים וזו והוא נושא ונותן בהם, הרי זה לא יטול", ופרשו המפרשים שם, כי פשמתעסק עם נ' וזו, ירויח לבסוף מאתיים וזו. ו"קיים להו לרבנו, שאלו מספיקים לשנה אחת לכסות ולקמזנות" (לשון הרע"ב פאה שם משנה ח), ועל כן "לא יטול". ונמצא שעל דרך הרוב, הרוח לשנה אחת הוא ג' פעמים מהקרן, שהרי לחמשים וזו ירויח לבסוף מאתיים וזו.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(כג) כִּי יַחַטָּא וְאָשָׁם. כְּבָר נֶאֱמַר בְּפִתְיַחַת הָעִנְיָן (בפסוק כא) נִפְשׁ כִּי תַחַטָּא וגו', וְהַפְתִּיב מִפְרָשׁ וְהוֹלֵךְ אֶת הַחַטָּאִים עֲלֵיהֶם מְדוּבָר, וְלָמַד הַזְכִּיר כֵּאֵן שׁוֹב וְהָיָה כִּי יַחַטָּא? אֵלָּא כִּי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה כִּשְׂפִיר הָאֲדָם בְּעֶצְמוֹ אֶת חַטָּאוֹ אֲשֶׁר חַטָּא, וְיִרְצֶה לָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, וְלִדְעַת וְלִהְתְּוֹדוֹת (ס"א: ויבדעתו להתודות) כִּי חַטָּא וְאָשָׁם בְּאוֹתָם הַחַטָּאִים הָאֲמֹרִים לְמַעֲלָה - כִּי אִזּוֹ וְהָשִׁיב אֶת הַגּוֹלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק וגו' [ולשון המקרא קצר הוא, וכאילו היה נאמר: והיה כי יודה שחטא ואשם, והשיב וגו'] (רא"ס): תורה כד

(כד) בְּרֵאשׁוֹ וחמשייתיו. ישלם לו גם 'קרן' וגם 'חומש' [הסכום העיקרי שעליו ביחש ונשבע, ועוד חמשיית ממנו]. 'בראשו' - הוא הקרן, ונקרא כן מפני שהוא ראש המזון (עיקר הסכום) (גרא):
וְחַמְשִׁיתָיו. לא נאמר 'חמשייתו' שהיא משמעו לשון יחיד, וכן לא נאמר 'חמשייתיו' שהיא משמעו לשון רבים, אלא נאמר 'חמשייתיו' שהיא מילה מורכבת מלשון יחיד ורבים. ומכאן דרשו חכמים כי רבחה תורה שלפעמים משלם חמשיית הרבה לקרן אחת, וכגון שאם פפר בחומש שאינו חייב לו, ונשבע על כך, ולאחר

מכן שב בתשובה והודה שעדיין לא ישלם לו את החומש, חוזר ומביא את החומש עצמו, ומוסיף חומש על אותו חומש, וכן אם פפר שוב והודה הרי הוא מוסיף והולך ומשלם עוד חומש, ובכל פעם הולך הסכום ופוחת, עד שיתמעט הקרן שנשבע לו ויעמוד על פחות משנה פרוטה, שאז פטור מלשלם חומש על הכחשתו (ספרא, ועיי' בבא-קמא קח). (לשון חיים עפי' המלבי"ם):
לְאֲשֶׁר הוא לו. לְמִי שֶׁהִמְמוֹן שָׁלוֹ יתן את הקרן והחומש [נאף שהחומש בא לשם פפרה, אין נותנו להקדש או לפנהנים, אלא לבעל המזון] (שם קא) (מפרשים):

ואם כן כשנחלק את הרוח לחדשי השנה, יוצא שכל חודש מרויחים רבע הקרן, שאם בסוף י"ב חודש מרויחים את כספי הקרן ג' פעמים, הרי גד' חדשים מרויחים את זה פעם אחת, ובחדש אחד רבע הקרן. ועל-פי-זה יובן הא דקנסין חומש על "שהיו מעותיו בטליו אצלו" כי החומש הוא "אחד מארבעה בקרן" (לשון הרמב"ם הלכות גזילה פרק ז הלכה ז), וקנסו את המכחיש לשלם גם את מה שהיה יכול הנגזל להרויח באותו חודש שהיו מעותיו בטליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 9)

ושלם אתו בראשו וחמשתי יסף עליו לאשר הוא לו יתנונו ביום אשמתו (ה, כד) **לאשר הוא לו - למי שהממון שלו** (רש"י) לכאורה לשם מה צריך לומר שהחמש ישלם לנגזל? ויש לומר, מטרתה של תוספת החמש היא קנס לגזלן, ולא פצוי לנגזל. לכן היה מקום לומר שאין חשיבות מי יקבל את הכסף, או שיתן את הכסף להקדש. לכן מחדש הפסוק שאמנם החמש הוא קנס לגזלן אף יש לשלמו לנגזל.

כה ונת אשמה ייתי לקדם יי דבר שלים מן ענא בפסגה לאשמה לות פהנא :

(כה) **ונאת-אשמו יביא ליהוה איל תמים מן-הצאן בערבך לאשם אל-הפתן:**

כו ויכפר עלוהי פהנא קדם יי וישתבק ליה על חדא מכל די יעבד למיחב פה: פ פ פ

(כו) **וכפר עליו הפתן לפני יהוה ונסלח לו על-אחת מכל אשר-יעשה לאשמה בה:**

ק"א פסוקים, דעוא"ל סימן. ציו"ה סימן. חסלת פרשת ויקרא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 16)

משל למלך שזעם על אוהבו ומעט בסרחונו מפני חבתו (רש"י ד, יט) לרש"י הקשה: לכאורה היה לו לכתב "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת" ותו לא, ומדוע נאמר "ונאת כל חלבו ירים ממנו והקטיר המזבחה". ומתיר, שכונת הכתוב היא למעט בסרחון החטא, שאינו החטא עצמו, אלא הריח הרע הנודף ממנו, פרסומו פלפי חוץ. ואף כאן, חטאת זו נראית פחותה בהמרתה, כאלו יש להקטיר את החלב בלבד (ולא את היותרת ואת שתי הפליות).

הפטרה לפרשת ויקרא לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רב

אגרות קודש

ב"ה, ערב פורים, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר משה שי' ארם

שלום וברכה!

על יסוד רושם שיחתנו, שתקותי ששמור גם בזכרונו, הנני לאחל לו פורים שמח, ויחד עם זה להביע תקותי שתהיינה תוצאות ממשיות משיחתנו, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע שכאשר שני יהודים נפגשים צריך שתצא מזה טובה גם לשלישי.

וברוח ימי הפורים האלה, שאז הי' ונהפוך הוא וכל המניעות והעיכובים לא רק שנתבטלו אלא אדרבה נהפכו לענינים חיוביים, עד שליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר בכל המובנים, יהי רצון שיהי' כן בעניני כל אחד ואחד מאתנו בתוככי כלל ישראל.

וינעם לי להתבשר טוב.

בכבוד ובברכה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - ל' אדר א' פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ</p>	<p>יום רביעי - ג' אדר ב' מפרק יח עד סוף פרק כב</p>
<p>יום שני - א' אדר ב' פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>	<p>יום חמישי - ד' אדר ב' מפרק כג עד סוף פרק כח</p>
<p>יום שלישי - ב' אדר ב' מפרק י עד סוף פרק יז</p>	<p>יום שישי - ה' אדר ב' מפרק כט עד סוף פרק לד</p>
<p>שבת קודש - ו' אדר ב' פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפני שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ל' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מג, פרק לד. והנה... עד עמ' מג, כמ"ש לקמן.

1 פרק לד. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעתים מסוימות, על
2 האדם לזכר את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על-ידי התבוננותו
3 בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה
4 במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.

5 והנה, מודעת זאת –
6 ידוע הדבר, ש"האבות הן
7 הן המרובות",¹ –

ליקוטי אמרים

פרק לד והנה מודעת זאת שהאבות הן הן

8 כאמור, רומז המושג
9 "מרכבה", לדבר שבטל
10 לגמרי למישהו, ואין לו
11 שום רצון אחר, מאשר
12 רצונו של מי שהוא בטל
13 אליו, כמו "מרכבה"
14 שנתונה לגמרי לרצון
15 הנוהג בה. שְׁפָל יְמִיהָ
16 לְעוֹלָם לֹא הִפְסִיקוּ
17 אֲפִלּוּ שְׁעָה אַחַת
18 מִלְקָשֶׁר דַּעְתָּם וְנִשְׁמָתָם
19 לְרַבּוֹן הָעוֹלָמִים כְּפִטוֹל
20 הַנְּזָכֵר לְעֵיל לְיַחְדוֹ

21 יתְפַרֵּךְ. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה,
22 בהרגשתם התמידית את ייחודו האמיתי; וְאַחֲרֵיהֶם – היו אלה,
23 כָּל הַנְּבִיאִים, כָּל אֶחָד לְפִי מַדְרַגַּת נִשְׁמָתוֹ וְהַשְּׁתַּנּוּתוֹ, –
24 התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרום מדרגת
25 נשמתו ולגודל השגתו, וּמַדְרַגַּת מִשְׁהָ רַבְּנֵי עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלֹם הִיא
26 הַעוֹלָה עַל כָּלֵהָ, – על כל מדריגות הנביאים, שְׁאֲמָרוּ עֲלָיו:
27 שְׂכִינָה מְדַבְּרַת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מִשְׁהָ, – משה רבנו היה בטל
28 במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה.
29 וכעתבטלות גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של

אָמַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת לוֹ מִשְׁכָּן וְכו' – במשכן, קִדְשֵׁי הַקִּדְשִׁים
– לְהִשְׁרָאֵת שְׂכִינָתוֹ, – שבקדשי הקדשים של המשכן, תשרה
השכינה, שְׁהוּא – השראת השכינה היא: גְּלוּי יַחְדוֹ וְיִתְפַּרֵּךְ,
– של הקב"ה, כְּמוֹ שְׂיִתְפַּאֵר לְקַמּוֹ. – שבמה התבטאה
השראת השכינה במשכן ובמקדש – והרי מלא כל הארץ
כבודו – בהתגלות יחוד ה' בהם, כלומר: ענין זה שהקב"ה אין
עוד מלבדו, האיר שם בהתגלות, ולא בצורה מוסתרת כפי
שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה' האמיתי" לבני
ישראל, היתה על-ידי המשכן והמקדש.

יום שני א' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מג, ומשחרב בהמ"ק... עד עמ' 86, ה' לו:

59 וּמִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֵין לְהַקְדוֹשׁ-בְּרִיךְ-הוּא פְּעוּלָמוּ
60 מִשְׁכָּן וּמְכוּן לְשִׁבְתוֹ, הוּא יַחְדוֹ וְיִתְפַּרֵּךְ, – מקום בו יבוא
61 לידי התבטאות והתגלות,
62 יחודו של השם יתברך.

ליקוטי אמרים

ומשחרב בהמ"ק אין להקב"ה

63 אחרי חורבן בית המקדש,
64 אין מקום כזה בנמצא,
65 אֲלֵא אַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל
66 הַקְּלָה, – בתורה בלבד
67 מתגלה יחוד ה', שְׁהוּא –
68 ההלכה היא, רַצוֹנוֹ
69 יִתְפַּרֵּךְ וְחַכְמָתוֹ תְּמַלְכֵשׁ בְּהַלְכוֹת הָעֲרוּכוֹת לְפָנָיו. – זאת יָשִׁיב אֶל לְבוֹ: – יתבונן בדברים הבאים: כִּי מְהִיֹּת קָמָן

70 ומאחר שבהלכות התורה מלובשים רצונו וחכמתו של הקב"ה
71 – זהו רצונו של הקב"ה שכך וכך יהיה פסק הדין, וחכמתו של
72 הקב"ה היא ה"שכל" של
73 ההלכה – ורצונו וחכמתו
74 של הקב"ה, הם דבר אחד
75 אתו; הרי שבתורה ישנו
76 הגילוי של יחוד ה'. וְלָכֵן,
77 אַחַר שִׁיעֻמִּיק הָאָדָם
78 מִחֻשְׁבָּתוֹ פְּעִינָן כְּפִטוֹל
79 הַנְּזָכֵר לְעֵיל כְּפִי יְבָלְתוֹ,
80 זאת יָשִׁיב אֶל לְבוֹ: – יתבונן בדברים הבאים: כִּי מְהִיֹּת קָמָן

1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן בפרק לו. 5. פרק נג.

23 בקביעות עתים - ללימוד התורה, ביום ובלילה, בדת
24 הנתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה, - עד כמה
25 שכל אחד לפי השגתו ומצבו, מחייב על פי ההלכה ללמוד
26 תורה, וכמאמר רז"ל: "אפלו פרק אחד שחרית בו". -

27 ופרק אחד ערבית, אם אין

28 באפשרותו ללמוד יותר

29 משני פרקים - הרי זו

30 מצות תלמוד תורה שלו

31 שנמשכת אצלו תמיד,

32 והוא נעשה על ידי כך

33 משכן ומכון לשבתו

34 יתברך. וזוהו ישמח לבו

35 ויגיל, ויתן הודאה על

36 חלקו בשמחה ובטוב

37 לבב, על שזכה להיות

38 אשפוזין - מארח,

39 לגבורה - להקב"ה, על-

40 ידי התורה ש"ניתנה" מפי

41 הגבורה, פעמים בכל

42 יום, כפי העת והפנאי שלו, - שיש לו ללמוד תורה, במסות

43 ידו - כפי האפשרות שניתנה לו, אשר הרחיב ה' לו: - את

44 הזמן ללמוד תורה.

1 שבלי ושרש נשמתו מהכיל, - אינני מסוגל, בגלל קטנות
2 שבלי ושרש נשמתו, להיות מרכבה ומשפן ליחודו ותברך
3 פאמת לאמתו, מאחר דלית מחשבה דלי תפיסא ומשנת
4 בו ותברך כלל וכלל - אין בכוח שבלי ומחשבתו כלל וכלל,
5 "לתפוס" ולהשיג את

6 הקב"ה, שום השגה

7 בעולם, ולא שמין מנהו

8 - ולא משהו, מהשנת

9 האבות והנביאים, -

10 על-ידי השגתם באלקות,

11 היה בכוח האבות

12 והנביאים להיות "מרכבה"

13 ו"משכן" להתגלות יחוד

14 ה'; ואילו אני, כשאין בי

15 אפילו שמץ מהשגתם, אי

16 אפשר לי להגיע, על-ידי

17 השגתי, למציאות של

18 "מרכבה" ו"משכן", אי

19 לזאת - מכיון שכה,

20 אעשה לו - להקב"ה, משפן ומכון לשבתו, - באותה צורה

21 שהיא ביכולתי, הוא העסק בתלמוד תורה - שכאמור, תורה

22 היא הרי "משכן ומכון לשבתו יתברך", כפי הפנאי שלי,

ליקוטי אמרים

לבו כי מהיות קמן שבלי ושרש נשמתו מהכיל להיות
מרכבה ומשכן ליחודו ית' באמת לאמיתו מאחר דלית
מחשבה דילי תפיסא ומשנת בו ית' כלל וכלל שום
השגה בעולם ולא שמין מנהו מהשנת האבו' והנביאים
אי לזאת אעשה לו משכן ומכון לשבתו הוא העסק
בת"ת כפי הפנאי שלי בקביעות עתים ביום ובלילה
כדת הניתנה לכל אחד ואחד בהלכות תלמוד תורה
וכמאמר רז"ל אפי' פרק אחד שחרית בו' וזוהו ישמח
לבו ויגיל ויתן הודאה על חלקו בשמחה ובטוב לבב על
שזכה להיות אושפוזין לגבורה פעמים בכל יום כפי
העת והפנאי שלו כמסת ידו אשר הרחיב ה' לו:

יום שלישי ב' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, ואם ירחיב ה'... עד עמ' 86, כמ"ש לקמן.

58 לשבתו ותברך, - על-ידי, בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו, -
59 מפרנסתו, שהיא - נתינת הצדקה, ממדותיו של הקדוש-
60 ברוך-הוא - בהן צריך יהודי להתדבק, ואותן הוא צריך
61 לעשות, "מה הוא רחום וכו" 10, - אף אתה רחום, וכמו

62 שכתוב בתקונים¹¹:

63 "חסד דרועא ימינא". -

64 חסד היא ה"רוע הימנית"

65 של הקב"ה כביכול,

66 כלומר: על-ידי ההתנהגות

67 במדת החסד, נעשה

68 האדם כלי "מכון"

69 ל"רועא ימינא", לחסדו

70 של הקב"ה. וְאֵף שְׂאִינוּ

45 ואם - הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד - ויהיה

46 לו יותר פנאי ללמוד תורה, אי "מהור ידים יוסף אמין", -

47 אז, הוא מחליט, יקדיש יותר ויותר מזמנו ללימוד תורה,

48 ו"מחשבה טובה בו". - אותה מחשבה טובה, שהחליט

49 במחשבתו, ש"לכשירחיב"

50 ילמד תורה יותר ויותר

51 (עד לכל היום כולו),

52 נחשבת כאילו אכן עשה

53 כך (כמאמר חכמינו ז"ל¹³:

54 "מחשבה טובה הקב"ה

55 מצרפה למעשה"¹⁴), וגם

56 שאר היום בלו שעוסק

57 במשא ומתן, ויהיה מבין

ליקוטי אמרים

ואם
ירחיב ה' לו עוד אזי מהור ידים יוסף אומין ומחשבה
טובה בו' וגם שאר היום כולו שעוסק במשא ומתן
יהיה מכון לשבתו ית' בנתינת הצדקה שיתן מיגיעו
שהיא ממדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' וכמ"ש
בתיקונים חסד דרועא ימינא ואף שאינו נותן אלא חומש

6. מנחות צט, ב. 7. איוב יז, ט. 8. קידושין מ, א. 9. בהתאם להסברו הנרחב של כ"ק אדמו"ר שליט"א באחת משיחותיו הקדושות, הכוונה במה שמוסיף שיחליט באם יהיה לו יותר זמן - ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה - היא: כדי שיהיה במשך כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית - הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר - הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה מלאכתו נעשית על-ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא - אותה מחשבה - מצורפת ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודותיים (:): לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו - על-ידי ענין הצדקה - הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאלו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל - בא רבנו הזקן ואומר שביכולתו להיות משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א.

23 ארבעת החלקים לצרכיו הוא – נעשים למשכן ולמכון לשבתו
 24 יתברך, על-ידי תורתו ותפילתו. באמור לעיל הוסבר שאחרי
 25 שאדם מגיע למרירות ול"לב נשבר", על-ידי חשבון מצבו
 26 הרוחני, שאינו כמו שצריך להיות – יתדל האדם להגיע לאחר
 27 מכן לשמחה אמיתית;
 28 ופרטים שונים בשמחה זו:
 29 – השמחה על יציאת
 30 נפשו האלקית מגלות
 31 הגוף והנפש הבהמית,
 32 והתעלותו ושובו למקור
 33 האלקי על-ידי תורה
 34 ומצוות: – השמחה על
 35 קרבת האלקים בשעת
 36 התעמקותו בענין "יחוד ה'
 37 האמיתי"; – וחדוותו
 38 הגדולה מן השמחה השוררת למעלה, על-ידי שהוא שבר
 39 והכניע את ה"סטרא אחרא"; להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה
 40 בשמחה, אינם סותרים לעובדה, שיחד עם כך יהיה נתון
 41 במרירות ובלב נשבר בגלל מצב גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף
 42 שמרירות ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות אחת את השניה –
 43 הרי, מאחר שהן נובעות משני גורמים שונים, יש באפשרות שני
 44 הלכי רוח מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו של האדם.

1 נותן אֵלָא הַמֵּשׁ – מפרנסתו, זהו השיעור המירבי לנתינת
 2 צדקה – ממילא מוקדש לצדקה רק החלק החמישי משעות
 3 עבודתו במשך היום, כיצד, איפוא, הוא יכול בשאר ארבעת
 4 חלקי היום, שהוא מקדיש לצרכיו, להיות "מכון לשבתו יתברך"?
 5 – התשובה היא: הַרְי
 6 הַחֵמֶשׁ – שהוא נותן
 7 לצדקה, מַעֲלָה עִמּוֹ כֹּל
 8 – שאר, הָאֲרְבַּע יָדוֹת
 9 לְהַ', לְהוֹיֹת מְכוּן
 10 לְשִׁבְתוֹ יִתְבַּרַךְ, בְּנוֹדַע
 11 מֵאֲמַר רַז"ל¹² שְׁמִצּוֹת
 12 צְדָקָה שְׁקוּלָה בְּנֵגֵד כֹּל
 13 תְּקַרְבָּנוֹת, וּבְקַרְבָּנוֹת
 14 הִיָּה כֹּל הַחַי – כל בעלי
 15 החיים, עוֹלָה לְהַ' עַל יְדֵי
 16 בְהִמָּה אַחַת, – שהביאו לקרבן, וְכֹל הַצּוֹמֵחַ – היה עולה, עַל
 17 יְדֵי "עֲשְׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד בְּלֹל בְּשֵׁמֶן" כו'. – שהיו מביאים
 18 לקרבן מנחה. כך גם במתן צדקה: על-ידי נתינת חלק אחד
 19 מפרנסתו לצדקה – מעלה גם את שאר החלקים. וּמְלַבֵּד זֶה,
 20 הַרְי בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה עוֹלָה לְהַ' כֹּל מַה שְּׂאֵבֵל
 21 וְשִׁתָּה וְנִהְיָה מֵאֲרַבַּע הַיָּדוֹת לְבְרִיאוֹת גּוֹפּוֹ, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר
 22 לְקַמְזָן. – הרי שגם שאר זמנו, שהקדיש אותם להרוויח את

ליקוטי אמרים

הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות
 מכון לשבתו ית' כנודע מאמר רז"ל שמצוות צדקה
 שקולה כנגד כל הקרבנות ובקרבנות היה כל החי עולה
 לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד
 כלול בשמן כו' ומלבד זה הרי בשעת התורה והתפלה
 עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הידות
 לבריאות גופו כמ"ש לקמן.

16 בְהִמָּה אַחַת, – שהביאו לקרבן, וְכֹל הַצּוֹמֵחַ – היה עולה, עַל
 17 יְדֵי "עֲשְׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד בְּלֹל בְּשֵׁמֶן" כו'. – שהיו מביאים
 18 לקרבן מנחה. כך גם במתן צדקה: על-ידי נתינת חלק אחד
 19 מפרנסתו לצדקה – מעלה גם את שאר החלקים. וּמְלַבֵּד זֶה,
 20 הַרְי בְּשַׁעַת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה עוֹלָה לְהַ' כֹּל מַה שְּׂאֵבֵל
 21 וְשִׁתָּה וְנִהְיָה מֵאֲרַבַּע הַיָּדוֹת לְבְרִיאוֹת גּוֹפּוֹ, כְּמוֹ שִׁתְּבַאֵר
 22 לְקַמְזָן. – הרי שגם שאר זמנו, שהקדיש אותם להרוויח את

יום רביעי ג' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, והנה ככל פרטי... עד עמ' 86, מסטרא דא:

62 וְנִהְיָה כֹּל פְּרִטֵי מִינֵי שְׂמֵחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹפְרִים לְעֵיל – אין
 63 מִהֵן מְנִיעָה לְהוֹיֹת "נְבוּזָה בְּעֵינָיו נְמָאס", – ושיהיו לו, וְ"לֵב
 64 נִשְׁבֵּר", וְרוּחַ נְמוּכָה – בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵחָה מִמֵּשׁ, – באותו זמן
 65 ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו גם מרירות ולב
 66 נשבר וכדומה. מֵאֲחַר כִּי
 67 הָיוֹתוּ נְבוּזָה בְּעֵינָיו וְכוּ'
 68 – הוא מַצַּד הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 69 הַבְּהִמִּית, – מהחשבונות
 70 המראים לו את שפלות
 71 גופו ונפשו הבהמית,
 72 וְהָיוֹתוּ בְּשִׂמְחָה – הוא
 73 מַצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
 74 וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלַבֵּשׁ
 75 – בנפש האלקית,
 76 לְהַחְיֹתָהּ, בְּנוֹבֵךְ לְעֵיל
 77 [בְּפִרְקָא לֵא]. – ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות
 78 אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וּבְהֵאֵי

62 וְנִהְיָה כֹּל פְּרִטֵי מִינֵי שְׂמֵחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַנּוֹפְרִים לְעֵיל – אין
 63 מִהֵן מְנִיעָה לְהוֹיֹת "נְבוּזָה בְּעֵינָיו נְמָאס", – ושיהיו לו, וְ"לֵב
 64 נִשְׁבֵּר", וְרוּחַ נְמוּכָה – בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵחָה מִמֵּשׁ, – באותו זמן
 65 ממש שהוא שרוי בשמחה, יכול שתהיה לו גם מרירות ולב
 66 נשבר וכדומה. מֵאֲחַר כִּי
 67 הָיוֹתוּ נְבוּזָה בְּעֵינָיו וְכוּ'
 68 – הוא מַצַּד הַגּוֹף וְנִפְשׁ
 69 הַבְּהִמִּית, – מהחשבונות
 70 המראים לו את שפלות
 71 גופו ונפשו הבהמית,
 72 וְהָיוֹתוּ בְּשִׂמְחָה – הוא
 73 מַצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית
 74 וְנִיצוּץ אֱלֹהוֹת הַמְּלַבֵּשׁ
 75 – בנפש האלקית,
 76 לְהַחְיֹתָהּ, בְּנוֹבֵךְ לְעֵיל
 77 [בְּפִרְקָא לֵא]. – ולכן, אין המרירות והשמחה סותרות ומפריעות
 78 אחת לשניה, כי כל אחת מהן נובעת מסיבה אחרת. וּבְהֵאֵי

ליקוטי אמרים

והנה ככל פרטי מיני
 שמחות הנפש הנ"ל אין מהן מניעה להיות נבוזה בעיניו
 נמאס ולב נשבר ורוח נמוכה בשעת השמחה ממש
 מאחר כי היותו נבוזה בעיניו וכו' הוא מצד הגוף ונפש
 הבהמית והיותו בשמחה הוא מצד נפש האלהית וניצוץ
 אלהות המלוכש בה להחיותה כנ"ל [בפ' ל"א] וכה"ג
 איתא בזהר בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה
 תקיעא בלבאי מסטרא דא:

"תנועות" מנוגדות, כמו בכיה ושמחה, לבוא לידי ביטוי באותו
 זמן.

12. סוכה מט, ב; בבא בתרא ט, א. 13. חלק ב. דף קנה, א; חלק ג. דף עה, א.

יום חמישי ד' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מד, תורתם ועבודתם.

46 במעשה, וְגַם לְהִבִּין מַעֲט מוֹעֵיר – וכן להבין, לפחות במקצת,
47 את תְּכֵלִית בְּרִיאַת הַבְּיֻנוּנִים – שנבראו באופן שישאר
48 בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד) – לשון כ"ק
49 אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" –
50 בהדגשת המלה בריאת –

51 שנבראו באופן להישאר
52 בינונים, שלא כל אחד יש
53 לו הבחירה במידה כזו –
54 להתעלות למעלה מדרגת
55 הבינונים, ועליהם
56 להישאר תמיד במדרגת
57 הבינונים, כפי שהוסבר
58 בפרק י"ד, וְיִירֶדֶת
59 נְשָׁמוֹתֵיהֶם לְעוֹלָם הַזֶּה,
60 – ומהי תכלית ירידת
61 נשמותיהם לעולם הזה,
62 באופן של לְהִתְלַבֵּשׁ
63 בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה

64 שְׁמֵהֶן לְפָנֶיךָ וְסִטְרָא אַחְרָא, – שהיא ההיפך מהנשמה; מֵאַחַר
65 שְׁלֵא יוֹכְלוּ לְשַׁלְּחָהּ – להשתחרר מן הנפש הבהמית, כִּל
66 יְמִיהֶם, – ואף לא, וְלִדְחוּתָהּ מִמְּקוֹמָהּ מִחֻלָּל הַשְּׂמָאֵלִי
67 שְׂבֵלָב – באופן שְׁלֵא יַעֲלוּ מִמֶּנָּה – מהנפש הבהמית,
68 הַרְהוּרִים אֶל הַמַּהְ – גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כִּי
69 מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ שֶׁל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שְׁמֵהֶן לְפָנֶיךָ הִיא
70 בְּתַקְפָּהּ וּבְגִבּוֹרָתָהּ אֲצִלָּם בְּתוֹלְדָתָהּ, – ומלחמתם בנפש
71 הבהמית אין לה השפעה על עצם הנפש הבהמית, רַק – וכל
72 שהוא מצליח להשיג במלחמתו היא רק שְׁלֵבוּשֵׁיהָ אֵינָם
73 מִתְלַבְּשִׁים בְּנֶגְפָם בְּנֹזֵר לְעֵיל, – (בפרק י"ב), שאין ה'בינוני'
74 מאפשר לבושי הנפש הבהמית להתלבש בגופו – לעשות,
75 לדבר ולחשוב במה שאסור; וְאִם בֵּן – מאחר שעצם הנפש
76 הבהמית נשאר בו בתוקפו, נשאלת השאלה: לְמָה זֶה יֵרְדוּ
77 נְשָׁמוֹתֵיהֶם – של ה'בינונים', לְעוֹלָם הַזֶּה לְיַנֵּעַ – להתיגע,
78 לְרִיק חֲסִי־שְׁלוֹם, לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלִי יְמִיהֶם עִם הַיֵּצֵר, וְלֵא יִכְלוּ
79 לִזְ? – ואף שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמלחמתו זו
80 של ה'בינוני' בנפש הבהמית – שלא להרשות השתלטותה
81 במחשבה, דיבור ומעשה – גורמת למעלה נחת רוח רבה, ואם
82 כן אין זה "לריק!" – אף-על-פי-כן "לשם כך לא צריכה עדיין
83 להיות ההתלבשות בנפש הבהמית, אדרבה – עליהם להיות
84 שני צדדים נוגדים ושונאים וכו' וכשהנפש האלקית מנצחת,
85 יעשה ויפעל בלי הנפש הבהמית כו'" – לשון כ"ק אדמו"ר
86 שליט"א. כלומר: מאחר שהידושה של הנפש האלקית "לכפות
87 הבהמית – ולא באופן ששתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן
88 הנפרדות – הרי זה מורה, שבנוסף ל"אתכפיא סטרא-אחרא"
89 ולנחת רוח היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך

1 פְּרָק לָהּ. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב –
2 כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה'תניא' (כפי שכתוב בדף-השער)
3 מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו",
4 שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפיך ובלבבך", כלומר, בשלשת כוחות
5 הביצוע הנקראים "לבושים";
6 "בפיך" – בכוח הדיבור,
7 "בלבבך" – בכוח המחשבה,
8 ו"לעשותו" בכוח המעשה;
9 ובמובן עמוק יותר, רומזת
10 המלה "בלבבך" גם על רגשי
11 הלב הפנימיים – אהבה
12 ויראה להקב"ה. על כך שאל
13 בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד
14 החוש שלנו. שכן, אין הדבר
15 קל כל כך להגיע לרגש מלא
16 של אהבה לה' ושל יראה
17 ממנו – והתורה הרי מדברת
18 כלפי כל הדורות – כיצד,
19 אפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך",
20 באהבת ה' ובריאת ה'! והסביר שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של
21 "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה
22 ל"לעשותו", לקיים תורה ומצוות במעשה – רגש כזה הוא "קרוב מאד".
23 כלומר, אחרי שיתעמק במוחו בגדלותו של הקב"ה, והמוח הרי שולט
24 בטבעו על הלב, יביא הדבר שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה
25 ולקיים מצוות; והלב הרי שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל
26 ידם מבצע האדם את רצונו והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם
27 מי שאין לו ידיעה בגדלותו של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך –
28 גם הוא ביכולתו להגיע לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעור בתוכו את
29 ה'אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בכל לב יהודי, והכוללת
30 בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכולתו לקיים
31 תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבה ה' ובריאת ה', בהמשך באים
32 מספר פרקים המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של
33 ההפרעות בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה,
34 שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב"
35 במלה "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה.
36 בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית
37 שישנה במצוות מעשיות. ומן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא
38 מי שלא עבר עבירה מימיו, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה;
39 ורק בכוחות הפנימיים שבלבו, חזק עדיין היצר הרע ולכן אפשר
40 שתהיינה לו תאוות גם לדברים אסורים – מכך יכולים לעלות בו גם
41 הרזהורי עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר
42 לו להביא לביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם.
43 וְהֵנָּה, לְתוֹכְפָת בְּאוֹר תְּבִת "לְעֵשׂוֹתוֹ", – שבפסוק: "כי קרוב
44 אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה
45 המלה "לעשותו" על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות

- 1 הנפש הבהמית עצמה – ונשארת במילא הקושיא: בפרט זה, לתושינה, ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם
2 לפעול על הנפש
3 הבהמית, יוצא הדבר
4 שה"בינוני" עמל כל ימי
5 חייו לשוא חסו-שלום?
6 אלא: ותהי זאת נחמתם,
7 לנחמם בכפלים
- 8 וְעֹבְדֵתֶם. – כלומר,
9 נחמתם ושמתם של
10 ה"בינונים", תהיה באור
11 האלקי השוכן אתם
12 בשעה שהם לומדים תורה
13 ועוסקים בעבודת ה'.

ליקוטי אמרים

יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם

יום שישי ה' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מד, והוא בהקדים לשון... עד עמ' מד, בראשו עכ"ל.

- 15 והוא, בהקדים – נקדים תחילה ציטוט לשון הַיְנוּקָא [בְּהוֹרָא
16 פְּרִשְׁתָּ בְּלִקְ] עַל פְּסוּק: "הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ" – "וְכִי בָאֵן
17 אֶתֶר עֵינָיו דְּבַר נֶשׁ כּוֹ", – וכי באיזה מקום נמצאות עיניו של
18 אדם. האם הם במקום אחר, שאומר שהחכם, דוקא, עיניו
19 בראשו? אֵלָּא קָרָא הַכִּי
20 הוּא וְדָא, – אלא בודאי
21 כוונת הפסוק היא: דְּתַנְן:

ליקוטי אמרים

והוא בהקדים לשון הינוקא [בוהר פ' בלק] על פסוק החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עיניו דבר נש כו' אלא קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יהך בר נש בגילוי' דרישא ארבע אמות מאי טעמא דשכינתא שריא על רישיה וכל חכם עינוהי ומילוי ברישיה אינון בההוא דשריא וקיימא על רישיה וכד עיניו תמן לנדע דההוא נהורא דאדליק על רישיה אצטריך למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צוח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא ואינון עובדאן טבאן וע"ד החכם עיניו בראשו עכ"ל.

- 37 מוסבים לשם, עליו לדעת דההוא נהורא דאדליק על רישיה
38 - אצטריך למשחא, – אותו אור ה"דולק" על ראשו (המאיר
39 על נשמתו) זקוק לשמן. בגין דגופא דבר נש איהו פתילה,
40 ונהורא אדליק לעילא, – שכן, גופו של אדם משול לפתילה
41 (ממנה נמשך האור ובה
42 קבועה האש) והאש
43 בוערת מעליה; ושלמה
44 מלכא צוח ואמר: –
45 ושלמה המלך "צוח"
46 ומצוה: וְשָׁמֵן עַל רֹאשְׁךָ
47 אֵל יַחְסֵר, דְּהָא נְהוּרָא
48 דְּבִרְאשׁוֹ אֲצִטְרִיךְ
49 לְמִשְׁחָא, – שכן, האור
50 שעל ראשו זקוק
51 ל"שמן", ואינון עובדאן
52 טבאן, – ואלה הם
53 מעשים טובים שאדם
54 עושה. המעשים הטובים
55 מהווים השמן לאותו
56 אור. ועל דא "החכם עיניו בראשו", – ועל כך, עיניו
57 של החכם בראשו, והוא דואג שלא יחסר ה"שמן", המעשים
58 הטובים, לצורך אותו אור, עד כאן לשונו. – של ה"זוהר".

- 22 – שהרי למדנו, לא יהך
23 בר נש בגילוייה דרישא
24 ארבע אמות, – אל יך
25 אדם ארבע אמות בגילוי
26 ראשו; מאי טעמא, –
27 מדוע? דשכינתא שריא
28 על רישיה, – כי שכינה
29 שורה על ראשו, ולכן,
30 וְכֹל חֶכֶם עֵינָיו וּמִלּוֹי
31 פְּרִיִשְׁיָה אֵינוֹן, – עיניו
32 של כל חכם (כל
33 התעניינותו ותשומת לבו
34 ולכן גם) דיבוריו (מרוכזים) בראש. כלומר: בְּהוֹרָא דְּשִׁרְיָא
35 וְקִימָא עַל רִיִּשְׁיָה, – באור השכינה ה"שורה" ו"קיים" על
36 ראשו; וְכִד עֵינָיו תַּמָּן, לְנִדְעָ, – וכשעיניו (התעניינותו ומבטו)

יום שבת קודש ו' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מד, והנה ביאור... עד עמ' 90, והמשכיל יבין:

- 59 וְהִנֵּה בְּאוֹר מְשָׁל זֶה, – שבי"זוהר", שְׁתִּמְשִׁיל אֹרֶן הַשְּׂכִינָה
60 לְאוֹר הַנֵּר שְׁאֵינוֹ מְאִיר
61 וְנֶאֱחָז בְּפִתִּילָה בְּלִי
62 שְׁמֵן, וְכִד אֵין הַשְּׂכִינָה
63 שוֹרָה עַל גּוֹף הָאָדָם
64 שְׁנִמְשָׁל לְפִתִּילָה, אֵלָּא
65 עַל יְדֵי מַעֲשִׂים טוֹבִים
66 דְּיֻקָּא, – שהאדם עושה,
67 הממששים כ"שמן" לאותו
- 68 וְהִנֵּה בְּאוֹר מְשָׁל זֶה הַחֶכֶם מְשָׁל, לְהוֹת
69 הִיא – שהנשמה תהיה
70 בְּשָׁמֵן לְפִתִּילָה – כלומר,
71 שהנשמה תשמש "שמן"
72 לפתילה, הגוף, שהרי טבע
73 האש להימשך למעלה,
74 ואין היא נאחזת למטה, כי
75 אם על ידי אחיזתה
76 בפתילה הבערת או בעץ

ליקוטי אמרים

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דווקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן

46 העליון, על ידי שיוורד – הרצון העליון, אליהם על ידי
47 צמצומים רבים והסתר פנים של רצון העליון ברוך-הוא
48 – "פנים" היינו פנימיות, פנימיותו של הרצון העליון מסתתרת,
49 ומאירה רק חיצוניותו של הרצון וירידת המדרגות, –

50 ממדרגה עליונה
51 לתחתונה ממנה, עד
52 שיוכלו להתהוות
53 ולהפראות יש מאין –
54 ושיוכלו להיות ודבר
55 נפרד בפני עצמו, ולא
56 יפלו במציאות – שכן,
57 אילו התהוותם מהרצון
58 העליון היתה שלא על ידי
59 הצמצומים הרבים
60 ו"הסתרת פנים" וכו' – לא
61 היו הם בציור של "יש"
62 ו"דבר נפרד", אלא היו
63 בטלים במציאות לגמרי.
64 דוקא כשפנימיות הרצון
65 העליון "מסתתרת" וגם
66 חיצוניות הרצון העליון

67 באה לידי גילוי על ידי צמצומים רבים וירידת המדרגות –
68 קיימת אפשרות להתהוותם של העולמות והנבראים, בנזכר
69 לעיל, מה שאין כן המצות, שהן פנימיות רצונו ותבונה,
70 ואין שם הסתר פנים כלל – שכן, המצות הן הן רצונו הפנימי
71 של הקב"ה בכל הבריאה. למשל: אדם עוסק במסחר ומרוויח,
72 וברוח זה הוא מפרנס את משפחתו – הרי שרצונו לעסוק
73 במסחר ולהרוויח הנו רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי
74 הוא לפרנס את משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם
75 להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך
76 גם בהקשר לענינו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות
77 ונבראים (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו
78 את המצוות (פנימיות הרצון). ודבר זה מציאותי רק כשישנו
79 עולם שנברא. ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי,
80 ושום דבר אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: אין תחיות שבהם
81 – שבמצוות, דבר נפרד בפני עצמו כלל, אלא הוא מיוחד
82 ונקבל ברצונו ותבונה, והיו לאחדים ממש ביוחד נמור. –
83 ולכן מובן הדבר, שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור
84 השכינה. שכן, הן נהפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון
85 העליון, כמו השמן שנהפך ומתמזג באש הנר ועל ידי כך נכלל
86 ברצון העליון לא רק הכוח של הנפש האלקית המקיים את
87 המצוה, כי אם גם כוח המעשה של הגוף המקיים את המצוה
88 המעשית, כמו הכוח שמניח את התפילין, או שמחזיק את
89 האתרוג וכדומה, הרי הוא נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי
90 שיסביר רבנו הזקן בהמשך. להלן מוסבר, מדוע אי אפשר

1 הבורע; אך מאידך הפתילה עצמה נאכלת במהירות, והאש
2 נעתקת ממנה מהר; זאת ועוד: אש כזו הבאה מהפתילה בלבד
3 לא תפיק אור זך, מכיון שאין הפתילה מותאמת לגמרי להיהפך
4 לאש – ולכן נוקקים לשמן, שהוא חומר הנהפך לגמרי לאש, ואז
5 מתקיימת האש ומאירה
6 אור זך. מכאן מובן מדוע
7 אין הגוף יכול לשמש
8 כשמן לאור השכינה
9 השורה על האדם, שכן,
10 הגוף נשאר במציאותו
11 ואינו נהפך לחלק מהאש
12 עצמה. אבל הנשמה
13 שהיא חלק אלקה, יכולה
14 לכאורה, להיעשות לשמן
15 לאור השכינה, מכיון
16 שביכלתה להיהפך לאור
17 הקדושה השורה על
18 האדם. ואם כך – מדוע
19 על האדם להזדקק
20 למעשים טובים דוקא.
21 שהם ישמשו כשמן?

22 מבאר ומובן לבל משפיל, – רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו
23 של אדם – אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה
24 ובאהבה בתענוגים – אין היא, בכל זאת, בטלה במציאות. עד
25 כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו
26 מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן
27 שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין
28 הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים
29 טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' – יכולים
30 לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר
31 ב"תניא": כי הנה נשמת האדם, אפילו הוא צדיק גמור עובד
32 ה' ביראה ואהבה בתענוגים – שהוא מרגיש באהבה את
33 התענוג מאלקות, דבר הנחשב למדרגה נעלית ביותר; אף-על-
34 פייכן אינה – נשמתו אינה בטלה במציאות לגמרי לבל
35 ולכלל באור ה' ממש, להיות לאחדים ומיוחדים ביוחד
36 נמור, – עם אור ה', רק הוא דבר בפני עצמו – ירא ה'
37 ואוהבו; – הוא ירא את ה', הוא אוהב את ה'. כלומר: אין
38 הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה לגמרי ונהפך
39 לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן" לאור
40 ה'. מה שאין כן המצות ומעשים טובים, שהן רצונו ותבונה
41 – הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; ורצונו ותבונה הוא
42 מקור תחיים לבל העולמות והנבראים, – אמנם גם כל
43 העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם יהיו;
44 אך ההבדל בין הרצון המחיה את הבריאה לבין הרצון שבמצוות
45 מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את חיותם מהרצון

48 רבה" (לאלקות, אין ה"מחשבה" שלו, "תופסת" ומשיגה כלל
 49 את הקב"ה, אלא דוקא על ידי קיומן של המצוות שהן רצונו
 50 וחכמתו של הקב"ה – אומר רבנו הזקן בהגדה: *) (וְכַאֲשֶׁר
 51 שְׁמַעְתִּי מִמּוֹרֵי עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם, – הרב המגיד ממזריטש, פִּירוּשׁ
 52 וְטַעַם לָמָּה שֶׁכְּתוּב
 53 בְּעֵינֵי־חַיִּים, שְׁאוּר אֵיךְ
 54 סוֹף בְּרוּךְ־הוּא אֵינוֹ
 55 מְתַיַּחַד אֶפְלוֹ בְּעוֹלָם
 56 הָאֲצִילוֹת אֲלֵא עַל יְדֵי
 57 הַתְּלַבְּשוֹת הַתְּחִלָּה
 58 בְּסִפִּירַת הַכְּמָה, – דוקא
 59 אז, באמצעות ספירת
 60 ה"חכמה", מתאחד
 61 הקב"ה עם עניני עולם
 62 האצילות, ועל כך אמר
 63 הרב המגיד ממזריטש
 64 "פירוש" ו"טעם": "פירוש"
 65 – מהי משמעות
 66 התלבשותו של הקב"ה
 67 בספירת החכמה; ו"טעם"
 68 – מדוע אין הוא מתאחד
 69 בשום דבר רק אחרי
 70 התלבשותו בספירת
 71 החכמה. וְהֵינּוּ מְשׁוּם
 72 שְׁאֵי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
 73 הוּא אֶחָד הָאֲמֵת, –
 74 ה"אחד" האמיתי, כלומר:
 75 שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ, וְזוֹ הִיא מְדֻרְגַת הַחֲכָמָה
 76 (וְכוּ'): – מדרגת החכמה היא ה"הרגשה" שהוא לבדו נמצא,
 77 ובלעדו אין דבר קיים. וזו המשמעות שאור איך-סוף מתלבש
 78 בספירת החכמה: אור אין סוף מתגלה כמו ש"הוא לבדו ואין
 79 זולתו", ולכן אין הוא מתאחד בשום דבר, רק אחרי שהוא
 80 מתלבש תחילה בספירת החכמה. שכן, אור אין סוף מתאחד
 81 רק בדבר שהוא בטל במציאות והוא "נרגש" בו כמו ש"הוא
 82 לבדו ואין זולתו". הרגשה זו היא, כאמור, מדרגת החכמה.
 83 תוכנה של הגהה זו, הוא ענין עמוק בחסידות, ובעזרת ה' יובן
 84 בהרחבה יותר בהמשך השיעורים. ממה שלמדנו עד עתה,
 85 מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמך" לאור השכינה, ולא
 86 הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות ואהבה. להלן
 87 יוסבר שבמצוות עצמן קיים הבדל בענין: על ידי מצוות המחשבה
 88 והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית. ואילו, כדי
 89 להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית, הרי זה
 90 דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול יתר של
 91 כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף⁵. וְהֵנָּה, בְּשֶׁהָאֲדָם עוֹסֵק
 92 בְּתוֹרָה, אֵין נִשְׁמָתוֹ, שְׁהִיא נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, עִם שְׁנֵי
 93 לְבוּשֵׁי הַפְּנִימִים לְבָדָם, שֶׁהֵם בְּתֵּי הַדִּבּוּר וּמַחְשָׁבָה –
 94 "מחשבה" – הכוח לחשוב, היא לבוש פנימי של הנפש, בהיותה

1 שתהיה השראת השכינה על האדם על ידי אהבה ודבקות
 2 רוחנית בין הנשמה לאלקות, אלא על ידי קיומן של מצוות:
 3 וְהֵנָּה, עֵינֵן הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה, הוּא גְלוּי אֱלֹהוּתוֹ יִתְבַּרַךְ
 4 וְאוֹר אֵינִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּאֵיזוֹ דְבָר, – שכן, בעצם הרי
 5 נמצא הקב"ה בכל מקום,
 6 ובשארומים שעל דבר זה
 7 שורה השכינה, הכוונה
 8 היא להתגלות האלקית
 9 על אותו דבר, וְהֵינּוּ
 10 לזמַר, – כלומר: שְׁאוּתוֹ
 11 דְבָר נִכְלָל בְּאוֹר ה'
 12 וּכְטֵל לוֹ בְּמִצִּיאוֹת
 13 לְגַמְרִי, שְׁאוֹ הוּא
 14 שְׁשׂוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ ה'
 15 אֶחָד. – השראת השכינה
 16 פירושה – התגלות
 17 השכינה, וההתגלות באה
 18 רק היכן שישנה
 19 התבטלות. אֲכָל כֹּל מַה
 20 שְׁלֵא כְּטֵל אֲלֵיו
 21 בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי – אֵין
 22 אוֹר ה' שׂוּרָה וּמִתְגַּלָּה
 23 בּוֹ. וְאֵף צִדִּיק גָּמוּר
 24 שְׁמַתְדַבֵּק בּוֹ – בהקב"ה,
 25 בְּאֶהְבָּה רַבָּה – שהיא
 26 מדרגה נעלה ביותר
 27 בדרגות האהבה והדבקות
 28 להקב"ה, בכל זאת: הַרְי לִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כְּלָל
 29 בְּאֲמַת, – אין מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה
 30 באמת. כִּי אֲמַתַּת – הענין של "ה' אֱלֹהִים אֲמַתַּת" – הוּא
 31 יְחודוֹ וְאֶחָדוּתוֹ, – של הקב"ה, שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֶפְסָם
 32 בְּלִעְדוֹ מְמַשׁ, – כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות
 33 ה' אינה מתבטאת רק בכך שהוא א"ל אחד; אלא, שרק הוא
 34 נמצא, ובלעדו אין שום דבר קיים – כי הכל בטל להקב"ה. וְאִם
 35 יִבֵּן זֶה הָאוֹהֵב, – הצדיק, עליו אנו אומרים שהוא אוהב את
 36 הקב"ה, שְׁהוּא יֵשׁ – בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מי
 37 שאוהב, וְלֹא אֶפְסָם – לִית מַחְשָׁבָה דִּילִיָּה תְּפִיסָא בֵּיה כְּלָל,
 38 – הרי שאין מחשבתו (הוא וכוחותיו) "תופסת" ומשיגה את
 39 הקב"ה כלל, וְאֵין אוֹר ה' שׂוּרָה וּמִתְגַּלָּה בּוֹ, אֲלֵא עַל יְדֵי
 40 קִיוֹם הַמִּצְוֹת, שֶׁהֵן רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ יִתְבַּרַךְ מְמַשׁ בְּלֵי שׁוּם
 41 הַסְּתֵר פְּנִים. – פנימיות רצונו וחכמתו של הקב"ה איננה
 42 מסתתרת כלל בקיום המצוות, ולכן, דוקא על ידי קיום המצוות
 43 יכולה להיות באדם השראה והתגלות של אור הוי', ולא על ידי
 44 עבודה רוחנית מופשטת. הגהה ביחס למה שנאמר כאן,
 45 שההתגלות של אלקות ואור איך-סוף ברוך-הוא בדבר, באה
 46 דוקא כשהדבר בטל במציאות לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום
 47 כך, גם צדיק גמור, על אף דבקותו ואהבתו הרבה ("אהבה

ליקוטי אמרים

אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והיינו לומר
 שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי
 שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא
 בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה
 בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית
 מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלהים
 אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו
 ממש. וא"כ זה האוהב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה
 דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו
 אלא ע"י קיום המצוות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש

הגהה

(וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פ'
 וטעם למ"ש בע"ה שאור א"ס
 ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם
 האצילות אלא ע"י התלבשותו
 תחלה בספ' חכמה והיינו משום
 שא"ס ב"ה הוא אחד האמת
 שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא
 מדרגת החכמה וכי):

- 1 מאוחדת עם הנפש; שלכן המחשבה פועלת תמיד, בלי הפסק,
2 מפני שהיא קשורה בקירוב יותר עם הנפש – והנפש הרי נמצאת
3 תמיד. כך גם כוח הדיבור, הוא לבוש פנימי של הנפש –
4 בהשוואה לכוח המעשה הפועל בדבר שהוא נפרד לגמרי מן
5 האדם. ובשעה שאדם
6 לומד תורה, הרי הנפש
7 האלקית ושני הלבושים:
8 דיבור ומחשבה, נבָלָלוּת
9 בָאור ה' – שהוא
10 אִי־סוּף פְרוּד־הוא
11 וּמִיחָדוּת בּוּ בִיחוד
12 גָמור. וְהיא הַשְׂרָאָה
13 הַשְּׂכִינָה עַל נַפְשׁוֹ
14 הָאֱלֹהִית, כְּמֵאמֶר רַז"ל⁶
15 שְׁאֵפְלוּ אֶחָד שְׂיוֹשֵׁב
16 וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה שְׂכִינָה
17 עִמּוֹ. – השכינה שורה אז
18 על נפשו האלקית ושני
19 לבושיה, מחשבה ודיבור,
20 בהם היא מתלבשת
21 כשהוא חושב ומדבר
22 תורה. אִךְ כִּדִּי לְהַמְשִׁיךְ
23 אֹזר וְהָאֵרֶת הַשְּׂכִינָה גַם
24 עַל גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ הַבְּהֵמִית, שְׁחִיא – הנפש הבהמית, הַחַיּוֹנִית,
25 הַמְלַבֶּשֶׁת בְּגוּפוֹ מִמֶּשׁ – היא מחזיקה את הגוף בחייו הגשמיים
26 – צָרִיךְ לָקֵם מִצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת הַנְּעֻשׂוֹת עַל יְדֵי הַגּוּף מִמֶּשׁ,
27 – בכוח המעשה. שְׂאֵז בַּח הַגּוּף מִמֶּשׁ שְׂבַעֲשִׂיָה זו – למשל:
28 כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח הגופני המניע את היד
29 ומבצע אתה מצות הנחת תפילין בפועל ממש. במילא מהווה
30 כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח תפילין – ולכן הוא
31 נְבָלָל בָאור ה' וְרִצּוֹנוֹ וּמִיחָד בּוּ בִיחוד גָמור, וְהוא – כוח
32 הגוף, לְבוֹשׁ הַשְּׂלִישִׁי שֶׁל נַפְשׁ הָאֱלֹהִית. – כמו שלמדנו בפרק
33 ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי הלבוש השלישי – לבוש
34 המעשה – של הנפש האלקית. וְאֵי – כשכוח המעשה נכלל
35 ומאוחד עם הרצון העליון, גַּם בַּח נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂכִינָהּ
36 מִמֶּשׁ שְׂמַקְלֶפֶת נְגַה, – כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש
37 הבהמית היא מקליפת נוגה, נְתַהפֵף מֵרַע לְטוֹב וְנְבָלָל מִמֶּשׁ
38 פְקֻדָּהּ בְּנַפְשׁ הָאֱלֹהִית מִמֶּשׁ, מֵאֲחֵר שְׁחִיא – כוח זה, הוא
39 הַפּוֹעֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה הַמְצִוָּה, – אף שעשיית מצוה באה
40 מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש האלקית לבדה
41 אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה גשמית, כהנחת
42 תפילין. אלא, דוקא, על ידי הנפש הבהמית, שהיא ה"ממוצע"
43 בין הנפש האלקית לבין הגוף, יכול הגוף להיות מופעל מהנפש
44 האלקית, שְׂבַלְעָדוּ – בלי כוחה של הנפש החיונית, לֹא הֵיִתָה
45 נַפְשׁ הָאֱלֹהִית פּוֹעֵלֶת בְּגוּף בָּלָל, כִּי הִיא – הנפש האלקית,
- 46 רוחניית, וְהַגּוּף גְּשָׁמִי וְחֲמָרִי, – ורוחניות וגשמיות הן שני
47 דברים נוגדים; וְהַמְצָע בִּינֵיהֶם – בין הנפש האלקית לבין
48 הגוף, הִיא נַפְשׁ הַחַיּוֹנִית הַבְּהֵמִית הַמְלַבֶּשֶׁת בְּדָם הָאָדָם
49 שְׂבָלְבוּ וְכָל הַגּוּף. – והערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "המדובר
50 (ונוגע) ומודגש כאן הוא
51 עניין הפעולה. ויש לומר
52 גם כן שהוא מפני
53 דהתחברות הנפש (גם)
54 הנפש הבהמית) בגוף הוא
55 בכח המפליא לעשות
56 (ש"ע אר"ח)". כ"ק
57 אדמו"ר שליט"א מתכוון
58 (לפע"ד) בהערתו זו:
59 במדובר כאן שה'נפש
60 החיונית הבהמית" היא
61 ה"ממוצע" בין הנפש
62 האלקית לבין הגוף,
63 הכוונה היא (וכאן זה נוגע
64 ומודגש) לתיווך בפעולת
65 הנפש האלקית בגוף;
66 הנפש האלקית הרוחנית
67 יכולה להפעיל את הגוף
68 (לעשות מצוה) רק
69 באמצעות הנפש החיונית הבהמית, שהיא בעצם המלוכשת
70 ממש בדם הגשמי. – כאן לא מדובר (כפי שיכולים לשגות
71 ולומר) בנפש הבהמית בתור "ממוצע" בעצם ההתאחדות של
72 הנפש הרוחנית עם הגוף הגשמי (שכן, ענין זה אינו נוגע כאן
73 כלל). וכ"ק אדמו"ר שליט"א מוסיף (מלבד זאת שאין זה נוגע
74 כאן) גם הסבר, שלא שייך כאן כלל לדבר אודות הנפש
75 הבהמית בתור "ממוצע" במובן של התחברות הנפש עם הגוף –
76 שכן, לאמיתו של דבר, עצם ההתחברות של הנפש (גם של
77 הנפש הבהמית) עם הגוף, בא על ידי "כח המפליא לעשות",
78 כלומר: בצורה פלאית ועל־טבעית (ולא שזה מתאפשר על ידי
79 ממוצע). הנפש הבהמית היא כזו, שהגשמיות שברוחניות שלה,
80 יש לה שייכות ובאפשרותה להתלבש ברוחניות שבגשמיות של
81 האדים העולים מן הדם. ומכיון שהנפש הבהמית היא
82 ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, ועל ידה "פועלת"
83 הנפש האלקית בגוף ועושה את מעשה המצוה – לכן נכלל גם
84 כוחה בקדושה בשעת עשיית המצוה. להלן מסביר רבנו הזקן,
85 כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה השראת השכינה על כל
86 גוף האדם: וְאֵף שְׂמֵחוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ שֶׁל נַפְשׁ הַבְּהֵמִית
87 שְׂבָלְבוּ, שְׁהֵן מְדוּתֶיהָ תְּרַעוּת, עֲדִין לֹא נְבָלְלוּ פְקֻדָּהּ, –
88 שכן, רק הלבושים וכוחות הביצוע של הנפש הבהמית, שעל
89 ידם המצוה נעשית, נכללים בקדושה, ולא המדות שהן המהוות
90 עצם הנפש הבהמית – כפי שלמדנו בפרק י"ב, שבצדיקים בלבד,

40 מורגשת בתוכם, אלא היא שורה עליהם, באופן של מקיף.⁴⁰
 41 מכיוון שלפי האמור, קיימים הבדלים בדרגות השונות של
 42 השראת השכינה: כפי שהיא בנפש האלקית, כפי שהיא בכוח
 43 הנפש הבהמית העושה את המצוה⁴⁰, כפי שהיא בנפש הבהמית
 44 בכלל, וכפי שהיא בגוף
 45 שהיא בבחינת מקיף
 46 בלבד, על ידי עשיית
 47 מצוה, על עשרה שאינם
 48 עוסקים במצוה, על אחד
 49 שאינו עוסק במצוה
 (הערת כ"ק אדמו"ר
 50 שליט"א – כלומר:
 51 בהשראת השכינה על
 52 הגוף עצמו, אפשר גם
 53 לחלק בין ההשראה
 54 הבאה על ידי קיום מצוה,
 55 להשראה שעל עשרה
 56 מישראל וכו' – כמפורט).
 57 – בא רבנו הזקן לומר
 58 שכל אחד מאופני
 59 השראת השכינה, אינו
 60 פועל שינוי ח"ו או ריבוי
 61 באור. ההבדל הוא רק
 62 בכך, כיצד קולטים את
 63 ההשראה אותם גופים שעליהם שורה השכינה. ואילו באור
 64 עצמו אין שום שינוי. ובלשון ה"תניא": "וְהִנֵּה, כָּל בְּחִינַת
 65 הַמְּשַׁכֵּת אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת גְּלוּי אֹרֶךְ אֵין־סוּף
 66 בְּיַד־הָאֵל – שְׁכֵן, הַקְּב"ה הָרִי נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם, אֲלָא שְׁהוּא
 67 מוֹסְתֵר מֵהַנְּבֵרָאִים – הַחִידוּשׁ שֶׁבַּהֲשֵׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה הוּא, שִׁישְׁנָה
 68 הַתְּגַלּוּת שֶׁל אֹרֶךְ אֵין סוּף, גִּילּוּי זֶה שֶׁל אֹרֶךְ אֵין סוּף אֵינוֹ
 69 נִקְרָא שְׁנַי תְּסֻדְשָׁלוֹם בּוֹ יִתְבַרְרֶה, וְלֹא רִבּוּי, – הַעוֹבְדָה
 70 שְׁקוֹדֵם לֹא הִיטָה הַשֵּׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה וְלֹאֲחֵר מִכֵּן הִיא יִשְׁנָה –
 71 אֵינָה אוֹמֵרֵת שֶׁבַּהֲקִבָּה נִשְׁתַּנָּה אוֹ נִתְוֹסַף מִשְׁהוּ ח"ו עַל מַה
 72 שֶׁהִיא קוֹדֵם, בְּדִאֲתָא בְּסִנְהֵדְרִין⁴¹ – כְּמוֹ שֶׁהִגְמֵרָא אוֹמֵרֵת
 73 בְּמִסְכַּת סִנְהֵדְרִין: "דְּאֲמֵר לִיָּהּ תְּהוּא מִיָּנָא לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, –
 74 "מִיָּן מְסוּיִים אִמֵּר לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל: אֲמֵרִיתוּ כָּל בִּי עֲשֵׂרָה
 75 שְׂכִינָתָא שְׂרִיא, – אַתֵּם אוֹמְרִים שֶׁעַל כָּל עֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל
 76 שׁוֹרָה הַשְּׂכִינָה, בְּמָה שְׂכִינָתָא אֵית לְבוֹ?" – אִם כֵּן, כְּמָה
 77 שְׂכִינּוֹת יֵשׁ לְכֶם? וְהַשִּׁיב לּוֹ – רַבֵּן גַּמְלִיאֵל: מְשַׁל מְאֹר

1 נבלות המדות בקדושה; מְפַל־מְקוֹם מְאַחֵר דְּאֲתַכְפִּין
 2 לְקִדְשָׁה, – מְכִיּוֹן שֶׁהַמְּדוּת הָרַעוּת נִכְנַעוֹת לְקִדְוֶשָׁה, וּבְעַל־
 3 פְּרָחֵן עוֹנִין אֲמֵן, – לְמַעֲשֵׂיהָ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֵלֶקֶית, וּמִסְכִּימִין
 4 וּמְתַרְצִין לְעֵשִׂית הַמְּצוּהָ, עַל יְדֵי הַתְּנַבְּרוֹת נִפְשׁוֹ הַאֱלֹהִית
 5 שְׂפַמַּח שְׂשֵׁלִיט עַל הַלֵּב,
 6 – כְּפִי שֶׁלְמַדְנוּ בְּפֶרֶק י"ב,
 7 שֶׁעַל אִף שֶׁרַגְשֵׁי הַלֵּב
 8 ב"בינוני" לא נכללו
 9 בקדושה, אבל יש בו את,
 10 הכוח לשלוט עליהם, על
 11 ידי התבוננות בגדלות הוי'
 12 ברוך־הוא במוחו, ולפעול
 13 על הלב בקשר לעשיית
 14 מצוות בפועל, וְהֵן –
 15 המדות הרעות של הנפש
 16 הבהמית, הן פְּשָׁעָה זו –
 17 כשהנפש האלקית
 18 מתבוננת בגדלותו של
 19 הקב"ה, בְּבְחִינַת גְּלוּת
 20 וְשִׁנָּה, – הן כאילו ישנות
 21 ונמצאות בגלות, בְּנִזְבָּר
 22 לְעֵיל, – בְּפֶרֶק י"ב. וְלִקְב' –
 23 אֵין זוֹ מְנִיעָה – אֵין בְּכֵן
 24 משום מניעה, מִהֲשֵׁרָאֵת
 25 הַשְּׂכִינָה עַל גּוֹף הָאָדָם פְּשָׁעָה זו. – לְהֵלֶן מִמְשִׁיךְ רַבְּנוּ הַזִּקֵּן
 26 לְהַסְבִּיר כִּי־צַד אִכֵּן יִשְׁנָה הַשֵּׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה עַל כָּל גּוֹף הָאָדָם עַל
 27 יְדֵי מְצוּהָ אַחַת. דְּהֵינּוּ, – כְּלוֹמֵר: שְׂבַח נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֵּשׁ
 28 בְּעֵשִׂית הַמְּצוּהָ, – לְמַשַּׁל: כּוֹחַ הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַיָּד הַמְּנִיחָה
 29 תְּפִלִּין, הוּא נִכְלָל מִמֶּשׁ בְּאֹרֶךְ ה' וּמִיּוֹחַד בּוֹ בְּיַחְדוֹ גְּמוּר, –
 30 הַכּוֹחַ הַזֶּה מִתְמַוָּג וּמִתְאַחַד לְגַמְרֵי עִם אֹרֶךְ ה' שֶׁבַּמְצוּהָ, וְעַל יְדֵי
 31 זֶה מְמַשֵּׁיךְ הָאָרֶה – אֹרֶךְ אֵלֶקֶי שֶׁבַּבְּחִינַת "הָאֵרֶה", לְבְּלָלוֹת
 32 נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂבַבֵּל הַגּוֹף, וְנִם עַל הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי, – וְלֹא רַק
 33 עַל הָאֵבֶר הַמְּקִיִּים אֵת הַמְּצוּהָ. בְּאִיזוֹ צוּרָה נִמְשַׁכֵּת הָאֵרֶה עַל
 34 כָּל נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית וְעַל כָּל הַגּוֹף? – בְּבְחִינַת מְקוֹף מְלַמְעָלָה
 35 מְרִאֲשׁוֹ וְעַד רְגְלוֹ. – בְּהַקִּיפָה אֵת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְאֵת הַגּוֹף.
 36 וְהוּ שְׂבַתְנוּב: דְּשְׂכִינָתָא שְׂרִיא עַל רִישִׁיהָ – "עַל" דְּיָקָא.
 37 – עַל דּוֹקָא, עַל הָרֵאֵשׁ, בְּבְחִינַת מְקוֹף; וְכֵן "אֲבַל בִּי עֲשֵׂרָה
 38 שְׂכִינָתָא שְׂרִיא". – וְכֵן גַּם מַה שֶׁחֲכַמֵּינוּ ז"ל אוֹמְרִים, שֶׁעַל כָּל
 39 עֲשֵׂרָה יְהוּדִים שׁוֹרָה שְׂכִינָה, שְׁאֵין הַכוּוּנָה שֶׁהַשֵּׁרָאֵת הַשְּׂכִינָה

ליקוטי אמרים

בקדושה מ"מ מאחר דאתכפין לקדושה ובע"כ עונין
 אמן ומסכימין ומתרצין לעשיית המצוה ע"י התגברות
 נפשו האלהית שבמוח ששליט על הלב והן בשעה זו
 בבחי' גלות ושינה כנ"ל ולכך אין זו מניעה מהשראת
 השכינה על גוף האדם בשעה זו דהיינו שכח נפש
 החיונית המלוכש בעשיית המצוה הוא נכלל ממש
 באור ה' ומיוחד בו ביחוד גמור וע"י זה ממשיך הארה
 לכללות נפש החיונית שבכל הגוף וגם על הגוף הגשמי
 בבחי' מקיף מלמעלה מראשו ועד רגליו וז"ש ושכינתא
 שריא על רישיה על דייקא וכן אבל בי עשרה שכינתא
 שריא. והנה כל בחי' המשכת אור השכינה שהיא
 בחי' גילוי אור א"ס כ"ה אינו נקרא שינוי ח"ו בו ית'
 ולא ריבוי כדאיתא בסנהדרין דאמר ליה ההוא מינא
 לרבן גמליאל אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא
 כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל מאור השמש
 הנכנס בחלונות רבים כו' והמשיכיל יבין:

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דבזרה) הוא תמיד – גם שלא בשעת עשיית מצות, מוכן דהטעם ע"ז – דשכינתא שריא – הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית מצוה), ולכן צ"ע בפי' התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזוה תובן קצת השייכות כאן)". הרבי שליט"א מתרץ בהערתו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה. אלא, מתרץ הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל בי עשרה – גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה – ובכל זאת שורה השכינה עליהם – בדרך מקיף על כל פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע – שה"ה נכלל באור ה'. ולא עוד – ש"נכלל ממש". 11. לט, א.

- 1 הַשֶּׁמֶשׁ הַנִּבְנָה בְּחִלּוֹנוֹת רִבּוּי בּוֹ, – אף שאור השמש
 2 מאיר על ידי חלונות אין ספור, אין בכך משום "ריבוי" של כל
 3 מיני אורות, כי אם אור אחד – אור השמש; כך גם כשאור
 4 השמש מאיר דרך זכוכית צבועה, והאור מקבל את צבע
 5 הזכוכית – הרי שאין בכך משום "שינוי" באור עצמו – אור
 6 השמש נשאר תמיד בגוונו העצמי. רק שבעיני המסתכל נראה
 7 האור בגוון אחר, מפני שהוא מקבל את האור על ידי
 8 השתקפותו בזכוכית הצבועה. ומכאן ה"שינוי" כביכול, הנראה
 9 לו. משל נוסף על כך (קרוב יותר לחושו של אדם): מים
 10 הנמצאים בכלי של זכוכית ומקבלים צבע הכלי – הרי שהמים
 11 עצמם לא נשתנו בצורתם, שכן, בהוצאת המים מהכלי, אין
 12 להם יותר צבע הכלי. כך גם בנמשל, ביחס להשראת
 13 השכינה, שהאור עצמו הוא אותו אחד, בלי שינוי וריבוי ח"ו;
 14 כל ההבדל נובע רק מן הצורה שבה אור זה מתקבל בעצם
 15 שעליו הוא שורה, וְהַמְשָׁכִיל יֵבִין: – בין חסידים היתה
 16 ל"והמשכיל יבין", הוספה של ביטוי: "והעובד מרגיש". כלומר:
 17 מי שעובד את ה' מרגיש את הענין, שהוא למעלה בהרבה
 18 מאשר להבין.

המשך מעמוד ג

ובכללות זהו הענין של "ראשית חכמה יראת ה'",⁴ שהראשית וההתחלה צריכה להיות "יראת ה'", ועי"ז יהי' גם הענין של "חכמה".

ולדוגמא: כאשר מלמדים אל"ף בי"ת יש להשים דגש לא רק על עצם ידיעת האותיות, אלא על קדושת האותיות והנקודות, שיאמרו מתוך חיות של קדושה,⁵ וח"ו לא לחשוב שזהו בזבוז זמן, והעיקר שידעו את האותיות ויתחילו לקרוא, שכן לימוד כזה הוא בבחי' ציפור המצפצפת (תוכי) . . ואינו שייך כלל לתורת ה'.

כי היסוד בלימוד תורה הוא שאינו נוגע כמות הלימוד, אלא עצם הקניית חשיבות הלימוד. כמו שמצינו בגמרא⁶ אודות אחד האמוראים ש"הוה רגיל דהוה אזיל תלתא ירחי באורחא, וחד יומא בבי רב (הי' הולך שלושה חודשים מביתו לבית המדרש, ונוסע מביתו אחר הפסח ולומד יום אחד, וחוזר לביתו . . בחג הסוכות)⁷, והוה קרו לי' בר בי רב דחד יומא (והיו קוראים לו הבן של רב ליום אחד)". כלומר, למרות שרוב הזמן הוא הטלטל בדרכים ורק במקצת זמן הוא הי' בבהמ"ד, בכ"ז כיון שחיותו ורצונו הי' בבהמ"ד, זה פעל עליו שכל משך הזמן יתכלל ויתקדש להיות כאילו למד בו תורה.

ועל יסוד זה מובן גם שכללות לימוד התורה אינו באותו הסוג של לימודי חול העוסקים בעניני הטבע, כמ"ש⁸ "להבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור", שכן בלימוד תורה התכלית היא בעצם הלימוד שעל ידו מתקשרים עם נותן התורה,⁹ ואילו בלימודי חול התכלית היא אינו בעצם הלימוד אלא בשביל שיוכל להתפרנס מהן ברווח לעבודת ה'¹⁰, "קדרום לחתוך בהן"¹¹ (שכן ע"י חטא עץ הדעת¹² נפלו ניצוצות קדושה ונתלכשו בענינים אלו, וצריך לבררם רק במדה ההכרחית).

ולכן מנצלים כל זמן פנוי למלאות אותו בלימוד תורה. ועאכו"כ שהשעות הראשונות של היום – שאז הראש והלב פנויים יותר – מוקדשים ללימוד תורה, ורק בסוף היום לומדים לימוד חול¹³. ועי"ז חינוך באופן כזה זוכים להעמיד "דור ישרים יבורך", ויתברכו בכל המצטרך להם, ועי"ז יתברכו גם כלל ישראל בכל מקום שהם¹⁴.

(4) לעיל קיא, י (וראה "תהלות מנחם" שם).

(5) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 44. וש"נ. וראה גם אג"ק ח"ג ריש ע' צג. ועוד.

(6) חגיגה ה, ב.

(7) פרש"י שם.

(8) שמיני י, י.

(9) ראה תניא פ"ד.

(10) ראה שם ספ"ח. ובהנסמן שם ב"מראי מקומות הגהות והערות קצרות" שם (ע' עב).

(11) ראה רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"י.

(12) תניא שם.

(13) ראה לקו"ש ח"ב ע' 327.

(14) משיחת פורים ה'תשט"ז.

יום ראשון ל אדר א, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קמה־קנ.
תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאס אליין וואס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואס טו איך אויף דער וועלט?

אָדני אָבי מורי וְרבי [הַרש"ב] אָמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עָליו לְפַשֵּׁשׁ בְּכָלֵיו, מֵהַ מְצָבו הָאִשִּׁי. וְדָבָר זֶה עֲצָמו, שְׂאִינו יוצר סביבה – צָרִיךְ לְשַׁבְּרוּ [=אֵת רוּחוֹ] כְּקִיסָם. וְעָלֵיו לְשָׂאֵל אֵת עֲצָמו: מֵה אָנִי עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה?

יום שני א אדר שני, ר"ח ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י.
תהלים: א"ט.
תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו.
בְּנִצְלָה וְיָבֹא: זָכְרֵנו ה' אֱלֹקֵינוּ בּוֹ – בֵּית דְּגוּשָׁה – וּפְקָדֵנוּ בּוֹ – בֵּית רְפוּיָה.

יום שלישי ב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הַבְּרָכָה צְרִיכָה לְאִיזָה דָּבָר שֶׁתֹּאחֲזוּ בּוֹ, וְכִמּו הַמָּטָר – עַל שְׂדֵה חֲרוּשָׁה וְזֵרוּעָה, או הַיּוֹרָה וּמְלָקוֹשׁ – עַל תְּבוּאֵת הַשְּׂדֵה וְהַפָּרָם. אָבֵל בְּשְׂדֵה בּוֹר לֹא חֲרוּשָׁה וְלֹא זֵרוּעָה, אִין הַמָּטָר יוֹרָה וּמְלָקוֹשׁ מְבִיאִים תּוֹעֵלָת.

יום רביעי ג אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.
תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואס בשעת ער שלאפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראסט-תמימות'דיקען מסירת-נפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על ידי קבלת עול עבד פשוט, שגם בשנתו נכר עליו על עבדותו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום
חמישי

יום חמישי

ד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבי'ן, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.

דער טאטע האָט עס ערקלערט, אז דאָס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האָט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמזעני שרר שקט מחלט. למרות זאת נהג לומר תוף כְּדִי אֲמִירַת חֲסִידוֹת: שֶׁא! שֶׁא!

אָבא [=אדמו"ר הרשב"ב] הסביר, שְׁהַדְּבָר נַעֲשֶׂה כְּדִי לְהַשְׁקִיט [=לרסן] אֶת נְבִיעַת הַמוֹחִין, [המעלה במחשבה דעות נוגדות] וּבְכַךְ בָּאָר מְאֹמֵר הַזֶּהר "סְבָא דְעֵתוּהִי סְתִים, דְּשָׁקִיט וְשָׁכִיךְ" [=זקן דעתו מפלאה משום ששוקט ומישב].

יום
שישי

יום שישי

ה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל - כלם כאחד מכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסייעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" - שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", - שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

שבת
קודש

שבת

ו אדר שני

ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.
בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמת.
שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: לה"ח.
תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שפענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נזדרו רבנו למסרו לרפוס. יש גסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו מסרו לרפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

טבילת כלים בשבת וביום טוב

יום ראשון ל' אדר א' ה'תשע"ד

מעשה תיקון בגוף הכלי אלא מטבילו במים ולכן אין לאסור מצד תיקון כלי כמו בשבת. והאיסור הוא רק מפני הגזירה שמא ישהה את הכלי באיסורו כדי להטבילו ביום טוב, אבל כשנטמא ביום טוב עצמו מותר להטבילו (שו"ת הרלב"ח סי' טז). ויש מבארים באופן אחר:

הראשונים דנו האם יש איסור בנין בכלים או שהאיסור הוא רק במחובר לקרקע. ונראה שלדעת הרמב"ם יש חילוק בענין זה בין יום טוב לשבת, כי בהלכות שבת (פכ"ב ה"ו) כתב שאסור לחבר בשבת מנורה העשויה מחוליות משום בונה, אך לגבי יום טוב פסק (לעיל ה"ג) שמוותר.

ולפי זה מובן מדוע לא פירש שאיסור הטבילת כלי ביום טוב הוא משום מתקן כלי, כמו בשבת, כי כל עיקרו של איסור תיקון כלי הוא משום שדומה לבונה, ואין לאסור זאת אלא בשבת שבנין בכלים אסור בה, אך ביום טוב שאין איסור בנין בכלים, אין לאסור טבילה מצד תיקון כלי, ולכן פירש הרמב"ם שהטעם הוא שמא ישהה אותו בטומאתו (צפנת פענח).

הלכות יום טוב פרק ד, הלכה יז: כלי שנטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, ונראה שפלא ושהה אותו במטמאתו.

בהלכות שבת (פכ"ד ה"ה) כתב הרמב"ם שאין להטביל כלי בשבת משום שנראה כמתקן כלי, כי קודם הטבילה היה אסור בשימוש ועל ידי הטבילה נעשה ראוי. ויש להביין מדוע כאן לא נקט הרמב"ם טעם זה?

ועוד: בהלכה הבאה כתב הרמב"ם שאם נטמא הכלי ביום טוב עצמו, מותר להטבילו כי בזה אין שייך הטעם שמא ישהה אותו בטומאתו כדי להטבילו ביום טוב שהרי נטמא רק היום. ולכאורה, מדוע לא אסרו מצד תיקון כלי? והביאר:

ביום טוב אין לאסור מצד מתקן כלי, משום שהכלי עומד לצורך אכילה והרי ביום טוב הותרו מלאכות לצורך אוכל נפש, ואע"פ שהכלי הוא רק בגדר מכשירי אוכל נפש ואינו האוכל עצמו, יש כאן צד נוסף להקל כי לא עושים

זמן איסור 'בל יראה' כשבעל החמץ במקום אחר

יום שני א' אדר ב' ה'תשע"ד

וכן דעת הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה ד, א"ח סי' צד) שהקובע לאיסור 'בל יראה' הוא מקום הימצאותו של בעל החמץ, ולכן כשבן ארץ ישראל נמצא באמריקה וחמצו בארץ - כל זמן שלא הגיע שם זמן האיסור אינו עובר אף שבארץ ישראל הגיע זמן האיסור, אך הוסיף שלענין איסור הנאה לאחר הפסח (להלן ה"ד) יש להחמיר ולנהוג לפי מקום הימצאות החמץ. כמו חמץ של חרש שוטה וקטן שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה (ראה חלקת יואב א"ח סי' יט), אף שאינם עוברים על 'בל יראה' כי חכמים לא חילקו בגזירתם. וכך זה הנמצא באמריקה ועדיין לא חל שם האיסור, כיון שחמצו בארץ ישראל ושם חל האיסור - עליו למכור לפני שעת האיסור, כדי שלא יאסר בהנאה לאחר הפסח.

וכאשר הוא מייפה את כוחו של הרב (בארץ-ישראל) למכור חמצו בארץ ישראל, יעשה זאת רק למוכרת החמץ, ואילו לקנייתו מהנכרי בחזרה ימתין עד אחר סיום החג במקום שהייתו באמריקה (מקום הגברא) כדי שלא ייכנס לבעלותו ויעבור על 'בל יראה', וכאשר הרב יקנה את החמץ בחזרה במוצאי הפסח בארץ ישראל, הוא יישאר ברשות הרב עד שיוכל בעליו לקבלו לרשותו.

הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ב: והמניח חמץ ברשותו בפסח, אף-על-פי שלא אכלו, עובר בשני לאוין, שנאמר: "לא יראה לך שאר ככל נבלה", ונאמר: "שאר לא ימצא בבתיהם".

איסור 'בל יראה' חל משעה שנאסרה אכילת חמץ בערב פסח משש שעות ולמעלה (להלן פ"ג ה"ח). ודנו האחרונים במי שיש לו חמץ במקום שעדיין מותר באכילה והוא עצמו נמצא במקום שהחמץ אסור או להיפך שחמצו במקום שנאסר והוא במקום שמוותר - האם דינו לפי המקום שנמצא בו או לפי מקום הימצאות החמץ?

לדעת ה'חסד לאברהם' (א"ח סי' לה. הובא במקראי קודש, פסח ח"א, עמ' קסא) מקום הימצאו של בעל החמץ קובע, כי איסור 'בל יראה' הוא איסור גברא. ולפי זה כתב הגרצ"פ פרנק (מקראי קודש שם): תייר הבא מאמריקה לארץ ישראל לחג הפסח ומכר את חמצו (כנהוג, במסירת הרשאה לרב למוכרו לנכרי בערב פסח בשעה החמישית), צריך לחזור ולמכור חמצו בארץ ישראל כדי שבשעה שישית כשהוא נמצא בארץ ישראל לא יהא החמץ ברשותו, כי באותה שעה עדיין לא נמכר החמץ באמריקה.

שיעור כליל בדיקת חמץ

יום שלישי ב' אדר ב' ה'תשע"ד

המתקיים בשעה זו בבית המדרש? ה'מגן אברהם' (סי' תלא סק"ה) כתב שאיסור הלימוד הוא רק לאדם בביתו, שמא ימשך בלימודו וישכח לבדוק, אך בשיעור הקבוע בבית המדרש אין איסור כי בוודאי בסיומו

הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ג: ואין קובעין מדרש בסוף יום שלשה-עשר. וכן החכם לא יתחיל לקרות פעת זו, שפלא וימשך וימנע מפדיקת חמץ בתחלת זמנה. האם כליל בדיקת חמץ יש לבטל שיעור יומי קבוע

ויתכן לדייק כך גם מדברי הרמב"ם: "ואין קובעין מדרש בסוף יום שלושה עשר, וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחילת זמנה".¹ וביאר הכסף-משנה: 'קביעות מדרש' היינו לימוד ברכים, 'וכן החכם לא יתחיל לקרות' היינו לעצמו. ומכך שהרמב"ם לא כלל את שני הדברים כאחד, מובן שיש חילוק בין שני הדינים: 'אין קובעין מדרש' היינו שלכתחילה אין לקבוע שיעור לשעה זו, אך כאשר קיים שיעור קבוע מידי יום בשעה זו אין לבטלו, כי הלימוד הוא מצוה עוברת ומצות הבדיקה לא תתבטל לגמרי כי יבדוק כשישובו לבתיהם, ואילו לגבי החכם כתב 'לא יתחיל לקרות' בכל אופן, היינו שגם שיעור קבוע לעצמו בשעה זו לא יתחיל קודם שיבדוק, כי ביחיד אין זו מצוה עוברת ויכול ללמוד לאחר הבדיקה (ראה רשימות שיעורים (קלמנסון) פסחים סי' ו, יא).

ילכו הלומדים לבתיהם ויזכרו בחיוב הבדיקה. וה'פרי חדש' חלק על כך וכתב שחז"ל תיקנו את הבדיקה לכתחילה בתחילת הלילה ואסור לדחות זמן זה. ודייק כן מלשון הרמב"ם: "וכן החכם לא יתחיל לקרות בעת זו שמא ימשך וימנע מבדיקת חמץ בתחילת זמנה", הרי שאין החשש שימנע לגמרי מלבדוק אלא שימנע מלבדוק בתחילת הזמן.

ואדמו"ר הזקן מסכים לדברי הפרי חדש שחובה לבדוק בתחילת הזמן, ואף מוסיף (פ"ט), שמי שאינו בודק מיד בצאת הכוכבים נקרא עובר על תקנת חכמים, ומכל מקום לגבי שיעור קבוע פסק כ'מגן אברהם' (שם ס"ט) שאין לבטלו כי אין חשש שתתבטל מצות הבדיקה לגמרי אלא רק שיבטל את חיוב הבדיקה בתחילת הזמן, ומשום כך אין לבטל מצות תלמוד תורה.

יום רביעי ג' אדר ב' ה'תשע"ד

מצה גזולה ומצה שאולה

מכל מקום כבר קנה הגולן את הגזילה על ידי שינוי מעשה... ועל ידי כן נעשית כשלו ממש ודמים בלבד הוא שחייב להגזול" (ש"ע אדה"ז שם ס"י).

והקשו אחרונים (מקור חיים, הגרע"א, א"ח שם) אם כן, מדוע אינו יוצא במצה גזולה והרי נאמר בגמרא (כתובות ל, ב) "כיון דלעסיה קניה", כי על ידי הלעיסה נפסד האוכל ומשתנה והרי זה שינוי מעשה, ונמצא שבעת קיום המצוה, היינו בעת בליעת המצה, המצה שלו, ומדוע אין זה כגזול קמח ועשאו מצה שיוצא בה ידי חובתו?

והוסיף הגרע"א, שאכן לדעת הריטב"א (סוכה לה, א) יוצאים במצה גזולה כיון שקנאה על ידי הלעיסה.

וכתב ה'ביאור הלכה' (א"ח שם ד"ה אין אדם) שלמעשה יש לנקוט כדעת ה'שלחן ערוך' ורוב הפוסקים שאם אכל מצה גזולה לא יצא ידי חובה, אך כאשר יחזור ויאכל לא יברך שוב, כי יש לחוש לדעת הריטב"א שכבר יצא בדיעבד.

הלכות חמץ ומצה פרק ו, הלכה ז: אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה לו, בגזול... שגזולה.

הרא"ש (פסחים פ"ב סי' יח) הוכיח זאת מדברי הגמרא (שם לה, א) שלמדים 'גזירה שוה' מצה מחלה, כשם שמצוות הפרשת חלה היא רק 'משלכם', כך גם במצה אינו יוצא ידי חובתו אלא אם היא שלו, ו"משמע מהכא דאין יוצאין במצה גזולה", כי גזולה לאו לכם היא.

וכתבו הט"ז (א"ח סי' תגד ס"ב) ואדה"ז (שם סי"ד) שמכל מקום יוצא במצה שאולה "שהרי לא השאילה לו על מנת שיחזירנה לו, אלא על מנת שיאכלנה ויחזיר לו מצה אחרת, ונמצא מצה זו היא שלו ממש לכל דבר", ודומה למקדש אשה בכסף שלוה שכיון שהלוואה להוצאה ניתנה ואינו מחזיר את אותן המעות שלוה - מקודשת.

וכתב ה'מגיד משנה' (וכן נפסק בשלחן ערוך שם ס"ד) שאין אדם יוצא במצה גזולה רק כשגזול מצה, "אבל אם גזל קמח ועשאה מצה ואכלה, יצא... ואע"פ שהמצה נעשית מקמחו,

יום חמישי ד' אדר ב' ה'תשע"ד

אכילת אפיקומן 'על תנאי'

הספיקו לסיים את הסעודה עד חצות הלילה, וכבר הגיע זמן אכילת האפיקומן ואחריו אסור להמשיך ולאכול, אפשר לאכול כזית מצה קודם חצות הלילה ולהתנות: אם זמן אכילת הפסח עד חצות – תהא מצה זו לשם אפיקומן, ולאחר חצות מותר להמשיך לאכול כי עבר זמן המצוה, ואם נאכל כל הלילה לא תחשב אכילת מצה זו לשם אפיקומן, ולקראת סיום הסעודה יאכל כזית מצה לשם אפיקומן.

ובספר 'הררי קדם' (ח"ב סי' צ"ד) הקשה: בהלכה זו כתב הרמב"ם שאין לטעום כלום לאחר אכילת האפיקומן, ובהלכה הבאה כתב שוב: "...ואח"כ מוזג כוס רביעי... ומברך בורא פרי הגפן ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה וזוין מן המים", אך בהלכה לא כתב שמים מותרים. ונראה שלדעת הרמב"ם יש שתי הלכות שונות: א) לאחר

הלכות חמץ ומצה פרק ח, הלכה ט: וּבְזֶמַן תִּהְיֶה אוֹכֵל בְּזֵית מִצָּה, וְאִינוּ טוֹעֵם אַחֲרֶיהָ כְּלוּם, בְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַפֶּסֶחַ סְעוּדָתוֹ וְטוֹעֵם בְּשֵׁר הַפֶּסֶחַ אִוְּ הַמִּצָּה בְּפִיו, שְׁאֵכִילָתָן הִיא הַמִּצָּה.

כתב ה'אבני נזר' (א"ח סי' שפ"א), שמאחר ואיסור האכילה לאחר האפיקומן הוא כדי שיישאר טעם המצה בפיו, האיסור הוא רק עד סוף זמן המצוה. והזמן תלוי במחלוקת תנאים האם הפסח נאכל עד חצות או כל הלילה, וכיון שיש לחשוש לדעת האומרים שהזמן הוא עד חצות, יש לאכול את האפיקומן (שהוא זכר לפסח או למצה הבאה עמו) עד חצות (ראה שו"ע א"ח תעו, א). ונמצא שלדעה זו גם איסור האכילה הוא עד חצות, אלא שיש להחמיר ולחשוש לדעה שזמן המצוה כל הלילה ולא לאכול עד הבוקר. ולפי זה העלה ה'אבני נזר' (שם) שאם האריכו בהגדה ולא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קט

סיים סעודתו במצה. אך בהלכה הבאה מדבר הרמב"ם לאחר סיום הסעודה (אחרי כוס רביעי), ואז האיסור הוא רק כדי שלא יתבטל טעם המצה ולכן מים מותרים. ואם כדברי האבני נזרי הרי האוכל מצה לפני חצות לשם אפיקומן וממשיך לאכול דברים אחרים שוב אין מתקיים דין אפיקומן במצה זו כי לא סיים סעודתו באפיקומן.

אכילת האפיקומן אין לאכול כלום כל הלילה כדי שטעם המצה יישאר, אך משום כך אין לאסור שתיית מים שאינה מפיגה את טעם המצה. (ב) סיום הסעודה צריך להיות באכילת בשר הפסח או המצה, "כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו" ולכן אין לשתות אפילו מים שאמנם לא מפיגים את טעם המצה אבל השותה לא

יום שישי ה' אדר ב' ה'תשע"ד

סוכה על גלגלים

לדעת רבי יהודה כשרה, כנ"ל. אך יש לעיין האם נפסלת בזמן הנסיעה, בנימוק שהיא 'אהל זרוק' שאינו קרוי 'אהל' (הל' טו"מ פ"א ה"ה).. ומזה שסוכה בראש העגלה או בראש הספינה כשרה אפילו בנסיעה, יש להוכיח שאין לפסול סוכה על גבי מכונית בזמן הנסיעה, והסבר הדבר הוא, על פי דברי המושג למלך' (שם) ש'אהל זרוק אין שמו אהל רק כאשר האהל באוויר, אבל אם הוא נגרר על הארץ, לכל הדעות שמו אהל, והוא הדין במכונית נוסעת (מקראי קודש לגרצ"פ פונק, סוכות א, עמ' א).

ואמנם לדעת הפרי מגדים' (סי' תרכח, א"א סק"ד) סוכה שעל גבי עגלה אינה כשרה כשהיא נוסעת, אך ה'בכורי יעקב' (שם סק"א) השיג עליו וכתב ש"לדין שסוכת עראי בעינין, כשרה על גבי העגלה אף על פי שמהלכת". וגם ה'משנה ברורה' (שם סק"י) כתב: "הסוחרים יכולים לעשות סוכה בעגלות שלהם ובלבד שיהא בתוכה גבוה עשרה טפחים ורוחב שבעה טפחים בלא הגלגלים", והסוכה כשרה גם בשעת נסיעה (שער הציון סק"א).

הלכות סוכה פרק ד, הלכה ו: הַעֲוִשָׁה סִכָּתוּ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה או בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה - בְּשָׂרָה.

הר"ן (סוכה י, א בדפי הר"ף) מפרש על פי רש"י שסוכה הנסמכת בכרעי המיטה ומיטלטלת כאשר מיטלטלים את המטה – הרי זו דירת עראי, ולדעת רבי יהודה 'סוכה דירת קבע בעינין' ולכן פסולה, אך לדעת חכמים סוכה יכולה להיות דירת עראי וכשרה.

והוסיף הר"ן: סוכה העשויה בראש הספינה ובראש העגלה כשרה לדברי הכל אף שהיא מיטלטלת, כיון שקרקעית הסוכה (רצפת הספינה או העגלה) קבועה ומחוברת תמיד לסכך, מה שאין כן סוכה המיטלטלת שיש לה דפנות בלי רצפה ואין קרקע קבועה מחוברת לסכך, לדעת רבי יהודה פסולה.

ולפי זה סוכה ניידת שדפנותיה עומדות על גלגלים כשרה כי אף שהיא דירת עראי, הלכה כחכמים שסוכה אינה דירת קבע.

וסוכה על גבי מכונית בוודאי כשרה, כי מאחר שיש לה רצפה קבועה, הרי היא דומה לסוכה בראש העגלה שגם

'שמחת בית השואבה' - על מה ולמה? שבת קודש ו' אדר ב' ה'תשע"ד

מדוע לא תהיה גם בשבת ויו"ט, והרי אין בה אלא איסור שבות של ניגון בכלי שיר? ויש לבאר:

הרמב"ם דייק וכתב: "בחג הסוכות הויתן במקדש יום שמחה יתירה כו". ולכאורה, אם כוונתו לחיוב מן התורה היה לו לכתוב בלשון חובה ומצוה ולא כתיאור עובדה, אלא מכאן שאכן אין שמחה זו חובה אלא מנהג שנהגו במקדש. והפסוק 'ושמחתם' הוא הטעם למנהג, כי מודגשת בו שמחה במקדש, "לפני ה' אלקיכם" בנוסף ל'ושמחת בחגך" בכל המועדים.

ולפי זה יתבאר גם דברי הרמב"ם (ה"ד): "מצוה להרבות בשמחה זו, ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין... אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע". ולכאורה, אם חיוב השמחה הוא מהתורה, מדוע לא יקיימוה כל העם. אלא ששמחה זו היא תוספת הידור במצות שמחת יו"ט ולכן נהגו בה רק בעלי מדרגה שמצוות ה' חביבות עליהם ביותר, ושאר העם היו משתתפים בראייה ושמיעה.

הלכות לולב פרק ח, הלכה יב: אֶהְיֶה לְפִי שֶׁפָּל הַמוֹעֲדוֹת מִצְוָה לְשַׂמְחַת בְּהֵן - בְּחַג הַסֻּכּוֹת הַיְתִיב בְּמִקְדָּשׁ יוֹם שֶׁמֶחָה יְתִירָה, שְׁנֵאמַר: 'וּשְׂמַחְתֶּם לְפָנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׁבַעַת יָמִים'. במשנה (סוכה פ"ה מ"א) מכוונה שמחה זו 'שמחת בית השואבה', ובגמרא (שם ג, ב) הובא על כך הפסוק 'ושבתם מים בששון'. ומזה משמע שהשמחה המיוחדת בסוכות קשורה בניסוך המים, אך ברמב"ם כאן מבואר ששמחה זו היא מדיני יום טוב של חג הסוכות ונלמדת מהפסוק 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים'. ואם כן, הפסוק 'ושבתם מים בששון' הובא בגמרא רק כאסמכתא וטעם לצירוף השמחה עם ניסוך המים.

ולכאורה צריך עיון: לעיל (פ"ז ה"ה) כתב הרמב"ם שמהפסוק 'ושמחתם' למדים שלולב נהג במקדש כל שבעה, ואין כתב כאן שהפסוק מדבר על חיוב שמחה יתירה?

ועוד: בהלכה הבאה נאמר ששמחה זו אינה דוחה שבת ויום טוב, ובמקור הדבר בגמרא (סוכה שם) פירש רש"י הטעם, כי "שמחה יתירה היא ואינה מן התורה אלא לחכב את המצות". ולדברי הרמב"ם שחיוב השמחה הוא מן התורה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ל' אדר א' - ל' אדר ב' ה'תשע"ד

יום ראשון ל' אדר א' ה'תשע"ד

הלכות שביתת יום טוב

פרק ד

42 יעשה כדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת
43 [קנה]. אין עושין פחמין, ואין גודלין [שוזרים] את
44 הפתילה, ולא מהבהבין [חורכים מעט] אותה, ולא חותכין
45 אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד ושורה אותה בשמן
46 ומניחין אותה בין שני גרות ומדליק באמצע, ונמצאת
47 הפתילה נחלקת בפי שני גרות.
48 ח. אין שוברין את החרש ואין חותכין את הנזר לצלות
49 עליהן, ואין פוצעין את הקנה לצשותו כמו שפוד לצלות
50 בו [בשר] מלית. שפוד שנרצף [התעקם] - אף על פי
51 שהוא יכול לפשוטו בידו, אין מתקנין אותו. שני גלים שהן
52 מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או שני כוסות -
53 אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא מתקן כלי.
54 ט. אין משחזין את הספין במשחזת שלה, אבל מתדדה
55 על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין מורין דבר זה
56 לרבים, כדי שלא יבואו לתדדה במשחזות. במה דברים
57 אמורים? בשיכולה לחתך בדחק או שנפגמה; אבל אם
58 אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזין אותה אפלו על
59 העץ, שמא יבוא להשחזה במשחזות. ומפני זה אסרו
60 לראות [לבדוק] ספין לעם הארץ ביום טוב, שמא תהיה
61 פגומה, ויאמר לו: 'זו אסור לשחט בה, משום פגימתה',
62 וילך ויתדדנה במשחזות. וחסם שראה הספין לעצמו, הרי
63 זה משאילה לעם הארץ.
64 י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם [גרזן] ולא
65 במגל ולא במגרה [משורן], אלא בקפיס [סכין קצבים];
66 ובצד החד שלו, אבל לא בצד הרחב מפני שהוא בקרדם.
67 ולמה אסרו בקרדם וכיוצא בו? שלא יעשה כדרך שהוא
68 עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב.
69 ולמה לא נאסר הבקוע כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ
70 עבה ולא יכול להבעירו, וימנע מלבשל; לפיכך התירו
71 לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם
72 התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.
73 יא. לא תכנס אשה בין העצים לטל מהן אוד [קרוש
74 לגריפת התנור] לצלות בו. ואין סומכין את הקדרה ולא
75 הדלת בקבעת [חתוכה] של קורה; שלא התירו לטלטל
76 עצים ביום טוב, אלא להסקה בלבד.
77 יב. מסלקין [פוחתין] תריסי חגיית ומחזירין אותן ביום
78 טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן התנור, ולא
79 ימנע משמחת יום טוב. במה דברים אמורים? בשייש להן
80 ציר באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזרה
81 שמא יתקע [בחזקו]. ושאיין להן ציר כל עקר, אפלו בבית
82 מתר להתזיר.
83 יג. גלים שהן מפצלין [מורכבים מכמה חלקים], כגון
84 מנורה של חליות וכסא ושלחן שהם חתיכות חתיכות -
85 מצמידין [מרכיבים] אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע

1 אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן האבנים,
2 ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו או מפין זו
3 בזו, עד שתצא האש; וכן הנפץ החד ביותר שהוא במים,
4 שמנידין אותו עד שיידלק, או כלי וף קשה או זכוכית
5 מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שייחזר
6 נגהה [קרנה] לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו
7 אסור ביום טוב; שלא הטר ביום טוב אלא להבעיר מאש
8 מצויה, אבל להמציא אש אסור, שהרי אפשר להמציא
9 אותו מערב יום טוב.
10 ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך, אסור
11 לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה - שהכבוי
12 מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין מכבין את
13 האש, כך אין מכבין את הנר. ואם כבה - לוקה, כמי
14 שארג או כנה.
15 ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הנר [הפתילה] למעלה
16 כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חותך
17 את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוערך] את ראשה
18 בידו. אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא
19 אהזה בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן מן
20 הנר.
21 ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב,
22 כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין מכבין
23 את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו כלי, או
24 עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית אחר. ואם
25 אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה אסור לכבות;
26 ואסור לשמש, עד שתכבה מאליה.
27 ה. מתר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין שמא
28 יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו ביום
29 טוב, שמא יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.
30 ו. אין מעשנין בקטרת [ע"י פיזור בשמים על גחלים] ביום
31 טוב, מפני שהוא מכבה - ואפלו להרית בה; ואין צריך
32 לומר לגמר [לבסום] את הפית ואת הפלים [ע"י העשן],
33 שהוא אסור. ומתר לעשן תחת הפרות כדי שייכשרו
34 לאכילה, כמו שמתר לצלות בשר על האש. וממתקין את
35 החרדל בגחלת של מתכת - אבל לא בגחלת של עץ, מפני
36 שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ כדי שלא תתעשן
37 הקדרה או הפית.
38 ז. אין נופחין במפוח [להגדיל האש] ביום טוב, כדי שלא

47 שְׁנָרְאָה כְּשׁוֹקֵל בְּכַף מֵאֲזֵנָיִם. וְטָבַח אֶמֶן [מומחה], אָסוּר
48 לְשָׁקֵל בְּיָדוֹ. וְאָסוּר לְשָׁקֵל בְּכָלִי מִלֵּא מִים. וְאֵין מְטִילִין
49 חֻלְשִׁים [גורלות] עַל הַמְנוּת; אֲבָל מְטִילִין חֻלְשִׁים עַל
50 בֶּשֶׂר הַקְּדוּשִׁים בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי לְחַבֵּב הַמְצָוָה.
51 **כא.** לֹא יֹאמֵר אָדָם לְטָבַח: 'תֵּן לִי בְדִינְךָ בֶּשֶׂר', אֲלֵא:
52 'תֵּן לִי חֶלֶק' או 'חֲצִי חֶלֶק'; וְלִמְחַר עוֹשֵׂין חֻשְׁבוֹן עַל
53 שְׂוִיו. וְכֵן לֹא יִקַּח מִבְּעַל חֲנֻת בְּמִדָּה, או בְּמִשְׁקָל; אֲלֵא
54 כִּי־צֵד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹמֵר לְחַנּוּנִי: 'מִלֵּא לִי כְּלֵי זֶה', וְלִמְחַר
55 נוֹתֵן לוֹ שְׂוִיו. וְאִפְלוּ הֵיךְ כְּלֵי הַמִּיחָד לְמִידָה, יִמְלֶאנּוּ -
56 וְהוּא, שְׁלֵא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם מִדָּה.
57 **כב.** הַנְּחֻתוֹס מוֹדֵד תְּבָלִין וְנוֹתֵן לְקִדְרָה, בְּשִׁבְלֵי שְׁלֵא
58 יִפְסִיד תְּבִשְׁלוֹ; אֲבָל הָאִשָּׁה, לֹא תִמְד קָמַח לְעֶסֶה. וְכֵן
59 לֹא יִמְד אָדָם שְׁעוּרִים לְפָנֵי בְּהֵמָתוֹ, אֲלֵא מִשְׁעַר וְנוֹתֵן לָהּ.
60 **כג.** וּמִתָּר לְקַח מִן הַחַנּוּנִי בִּיצִים וְאֲגוּזִים בְּמִנְיָן, וְכֵן כֹּל
61 כִּי־צֵא בְּהֵן - וּבִלְבָד שְׁלֵא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם דָּמִים, וְלֹא סְכוּם
62 מִנְיָן. כִּי־צֵד סְכוּם הַמִּנְיָן? הֲרֵי שֶׁהִיא נוֹשָׂה בּוֹ [הַחַנּוּנִין]
63 עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשָׂרָה אֲגוּזִים - לֹא יֹאמֵר לוֹ בְּיוֹם טוֹב:
64 'תֵּן לִי עֲשָׂרָה כְּדֵי שֶׁהִיא לֶךְ אֲצִילֵי עֲשָׂרִים'; אֲלֵא לִזְקַח
65 סֶתֶם, וְלִמְחַר עוֹשֶׂה חֻשְׁבוֹן.
66 **כד.** הוֹלֵךְ אָדָם אֲצֵל רוּעָה הַרְגִיל אֲצֵלוֹ, או אֲצֵל הַפֶּטֶם
67 [מִפֶּטֶם בְּעֵלֵי חַיִּים] הַרְגִיל אֲצֵלוֹ, וְלִזְקַח מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה
68 וְעוֹפוֹת, וְכֹל מֵה שִׁירְצָה - וְהוּא שְׁלֵא יִזְכֵּר לוֹ שֵׁם דָּמִים,
69 וְלֹא סְכוּם מִנְיָן.
70 **כה.** הַלּוֹאֵת יוֹם טוֹב, תּוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּדִין; שְׂאֵם תֹּאמֵר
71 לֹא נִתְּנָה לְהַתְּבַע - אֵינּוּ נוֹתֵן לוֹ כְּלוּם, וְנִמְצָא נִמְנַע
72 מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב.
73 **כו.** אֵף עַל פִּי שְׂאֵין מְגִבִּיהִין תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת בְּיוֹם טוֹב
74 כְּשִׁבְתָּ, אִם הִיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיהֵן מֵאִמְשׁ,
75 הֲרֵי זֶה מוֹלִיכֵן לְפָנֵי בְּיוֹם טוֹב; וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר חֻלָּה
76 וְזָרוּע וְלִתְּנִים וְקִבָּה, שְׁמוּלִיכֵין לְפָנֵי בְּיוֹם טוֹב. וְגִבְאֵי
77 צְדָקָה גוֹבִיִן מִן הַתְּצָרוֹת בְּיוֹם טוֹב; וְלֹא יִהְיוּ מְכָרִיזִין
78 כְּדָרְךְ שְׁמִכְרִיזִין בְּחַל, אֲלֵא גוֹבִיִן בְּצִנְעָה, וְנוֹתְנֵין לְתוֹךְ
79 חֵיקָן, וּמְחַלְקִין לְכֹל שְׁכוּנָה וְשְׁכוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

פְּרָק ה'

81 **א.** אֵף עַל פִּי שֶׁהִתְרָה הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב, אֲפְלוּ שְׁלֵא
82 לְצַרְךָ, לֹא יֵשֵׁא מִשְׁאוֹת גְּדוּלוֹת כְּדָרְךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל,
83 אֲלֵא צָרִיךְ לְשָׁנוֹת; וְאִם אֵי אֶפְשֶׁר לְשָׁנוֹת, מִתָּר. כִּי־צֵד?
84 הַמְבִיא כְּדֵי זֵין מִמְקוֹם לְמְקוֹם - לֹא יִבְיֵאֵם בְּסָל וּבְקִפָּה
85 [שָׁק], אֲבָל מְבִיא הוּא עַל כְּתָפוֹ אוֹ לְפָנָיו [בִּידָיו]. הַמּוֹלִיךְ
86 אֶת הַתְּבָן - לֹא יִפְשִׁיל אֶת הַקִּפָּה לְאַחֲרָיו, אֲבָל מוֹלִיכָה
87 בְּיָדוֹ.
88 **ב.** וְכֵן מִשְׁאוֹת שְׁדַרְכָן לְשֵׂא אוֹתָן בְּמוֹט, יֵשֵׂא אוֹתָן עַל
89 גְּבוּ מֵאַחֲרָיו; וְשְׁדַרְכָן לְשֵׂא אוֹתָן מֵאַחֲרָיו, יֵשֵׂא אוֹתָן עַל
90 כְּתָפוֹ; וְשְׁדַרְכָן לְהַנְשֵׂא עַל הַכֶּתֶף, יֵשֵׂא אוֹתָן בְּיָדָיו לְפָנָיו,
91 או יִפְרֵשׁ עֲלֵיהֶן בְּגָד. וְכֵן כֹּל כִּי־צֵא בְּזֶה מִשְׁנוּי הַמִּשְׂאָ.

1 [בחזק]; לְפִי שְׂאֵין בְּנִינְ בְּכָלִים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא,
2 מִתָּר לְצַדְדָן [לְטוֹדוֹס] בְּיוֹם טוֹב; בְּנִינְ עָרָא הוּא, וּמִשׁוּם
3 כְּבוֹדוֹ לֹא גְזָרוּ.
4 **יד.** הַעוֹשֶׂה מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב - כְּשֶׁהוּא עוֹרֵךְ הַעֲצִים, אֵינּוּ
5 מְנִיחַ זֶה עַל גְּבִי זֶה עַד שֶׁיִּסְדֵּר הַמַּעֲרָכָה, מִפְּנֵי שְׁנָרְאָה
6 כְּבוֹנָה; אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּנִינְ עָרָא, אָסוּר; אֲלֵא אוֹ שׁוֹפֵךְ
7 הַעֲצִים בְּעָרְבוּב, אוֹ עוֹרֵךְ בְּשׁוּנֵי. כִּי־צֵד? מְנִיחַ עֵץ לְמַעְלָה,
8 וּמְנִיחַ אַחַר תַּחְתּוּי וְאַחַר תַּחְתּוּי, עַד שֶׁהוּא מְגִיעַ לְאַרְץ.
9 **טו.** וְכֵן הַקְּדָרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ, וּמְכַנֵּס הָאֲבָנִים תַּחְתּוּיָהּ;
10 אֲבָל לֹא יִנְיַחָנָה עַל גְּבִי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמְטָה - אוֹחֵז
11 הַקְּרָשִׁים לְמַעְלָה, וּמְכַנֵּס הַרְגִלִּים תַּחְתּוּיָהֶם. אֲפְלוּ כִּי־צֵד
12 - לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבִי שׁוֹרָה עַד שֶׁיַּעֲמִדוּ כְּמוֹ
13 מְגָדֵל, אֲלֵא יִשְׁנֶה וְיִתְחַיל מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וְכֵן כֹּל כִּי־צֵא
14 בְּזֶה, צָרִיךְ שְׁנוּי.
15 **טז.** מְסִירִין וְבוֹבִין הַתְּבָלִין בְּהֵמָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עוֹשִׂין
16 חֲבוּרָה [בְּבַהֲמָה בְּהַסְתַּמֵּן]. וְאֵין מְזַלְדִּין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם
17 טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִּין [מְסִיעִים אוֹתָהּ]. כִּי־צֵד? אוֹחֵז בּוֹלֵד
18 שְׁלֵא יִפֵּל לְאַרְץ, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחֶטְמוֹ [לְפָנֵיחוֹ מְסִתִּיחוֹ],
19 וְנוֹתֵן דָּד לְתוֹךְ פִּיו. הֵיטָה בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְרַחֲקָה אֶת הַנֹּלָד
20 - מִתָּר לְזַלֵּף [לְשַׁפּוֹךְ] מִשְׁלִיתָה עָלָיו, וְלִתֵּן בּוֹל [מִלֵּא
21 אַגְרוֹף] מִלַּח בְּרַחֲמָה, כְּדֵי שֶׁתְּרַחֵם עָלָיו; אֲבָל הַשְּׂמָאָה -
22 אָסוּר לְעֲשׂוֹת לָהּ כֵּן, לְפִי שְׂאֵינָה צָרִיכָה [אֵינָה מְקַרְבַּתוֹ
23 עוֹד אַחַר שְׂרִיחָה הוּוֹלָד].
24 **יז.** כְּלֵי שְׁנִטְמָא מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אֵין מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
25 טוֹב - גְּזָרָה, שְׂמָא יִשְׁקָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ [לְהַטְבִּילוֹ
26 בִּיּוֹט]; וְאִם הִיא צָרִיךְ לְהַטְבִּיל מִים שְׁבוּ - מְטַבִּיל אֶת
27 הַכְּלֵי בְּמִיּוֹ, וְאֵינּוּ חוֹשֵׂשׁ. כְּלֵי שֶׁהִיא טְהוֹר לְתְּרוּמָה
28 וְרִצָּה לְהַטְבִּילוֹ לְקִדְשׁ, מִתָּר לְהַטְבִּילוֹ; וְכֵן כֹּל כִּי־צֵא בְּזֶה,
29 מְטַבִּילוֹת שְׂאֵר הַמַּעְלוֹת [חֻמְרוֹת].
30 **יח.** כְּלֵי שְׁנִטְמָא בְּיוֹם טוֹב, מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב.
31 נְטִמָּא הַכְּלֵי בְּמִשְׁקֵין טְמֵאִין שֶׁהֵן זָלַד הַשְּׂמָאָה מְעַרְבֵי יוֹם
32 טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא טְהוֹר מִן
33 הַתְּרוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ. וּמְדִלִין [שׁוֹאֲבִין מִים] בְּדִלֵי
34 טְמָא, וְהוּא טְהוֹר מֵאִלּוּ. נִדָּה שְׂאֵין לָהּ בְּגָדִים לְהַחֲלִיף,
35 מְעַרְמַת וְטוֹבְלַת בְּבִגְדֵיהָ.
36 **יט.** דְּבָרִים רַבִּים אָסוּרוֹ בְּיוֹם טוֹב, מִשׁוּם גְּזָרַת מִקַּח
37 וּמִמְכָּר. כִּי־צֵד? אֵין פּוֹסְקִים דָּמִים [מְסַכְּמִים מִחִיר] בְּתַחֲלָה
38 עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא מְבִיא שְׂתֵי בְּהֵמוֹת שְׁוֹת זוֹ
39 לְזוֹ, וְשׁוֹחֲטִין אֶת אַחַת מֵהֶן וּמְחַלְקִין בִּיגִיָּה; וְלִמְחַר
40 יוֹדְעִין כְּמָה דָּמֵי שְׁנֵיהֶן, וְכֹל אֶחָד וְאַחַד נוֹתֵן דָּמֵי חֶלְקוֹ.
41 וּכְשֶׁהֵן מְחַלְקִין בִּיגִיָּה, לֹא יֹאמֵר זֶה: 'אֲנִי בְּסָלַע וְאַתָּה
42 בְּשִׂתִּים' - שְׂאֵין מְזַכְרִין שֵׁם דָּמִים; אֲלֵא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ,
43 וְזֶה רְבִיעַ.
44 **כ.** כְּשֶׁהֵן מְחַלְקִין, לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאֲזֵנִים, שְׂאֵין מְשַׁגְּיחִין
45 [מִשְׁתַּמְשִׁים] בְּכַף מֵאֲזֵנִים כֹּל עַקֵּר; אֲפְלוּ לִתֵּן בּוֹ בֶּשֶׂר
46 לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲבָכְרִים אָסוּר, אִם הִי הַמֵּאֲזֵנִים תְּלוּיִין, מִפְּנֵי

47 שְׂצֵאוּ חוץ לַתְּחוּמָן וְחִזְרוּ, אֶפְלוּ בְּמִזֵּיד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת
 48 מְקוֹמָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן בְּאֶדָם שְׂצֵאוּ בְּאִנְס וְחִזְרוּ בְּאִנְס.
 49 יא. הַמּוֹסֵר בְּהִמָּתוֹ לִבְנוֹ, הָרִי הִיא כְּרָגְלֵי הָאֵב. מְסֵרָה
 50 לְרוּעָה, וְאֶפְלוּ נִתְּנָה לוֹ בְּיוֹם טוֹב - הָרִי הִיא כְּרָגְלֵי
 51 הָרוּעָה. מְסֵרָה לְשִׁנֵּי רוּעִים - הָרִי הִיא כְּרָגְלֵי בְּעֲלִיָּה, מִפְּנֵי
 52 שֶׁלֹּא קָנָה אֶחָד מֵהֶן.
 53 יב. מִי שֶׁזָּמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב, לֹא יוֹלִיכוּ בְּיָדָם
 54 מְנוֹת לְמָקוֹם שֶׁאֵין בְּעַל הַסְּעוּדָה יָכוֹל לִילָף בּוֹ, שֶׁכָּל
 55 הַסְּעוּדָה כְּרָגְלֵי בְּעַל הַסְּעוּדָה, לֹא כְּרָגְלֵי הָאוֹרְחִין - אֲלֹא
 56 אִם כֵּן זָכָה לָהֶן [ע"י] אַחַר בְּמִנּוֹת אֵלוֹ מְעַרְב יוֹם טוֹב.
 57 יג. וְכֵן מִי שֶׁהָיוּ פְּרוּטֵי מִפְּקָדִין בְּעִיר אַחֲרָת, וְעָרְבוּ בְּנֵי
 58 אוֹתָהּ הָעִיר [עָרֹב תְּחוּמִּין בְּשִׁבְלִיל] לְבוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יָבִיאוּ
 59 לוֹ מִפְּרוּטֵי, שֶׁפְּרוּטֵי כְּמוֹהוּ [וְהֵם מִחוּץ לְתַחוּם שְׁלוֹ, כִּיוֹן
 60 שֶׁלֹּא עִירָב], אִף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּיַד אֵלוֹ שֶׁעָרְבוּ. בְּמָה דְּבָרִים
 61 אֲמוּרִים? בְּשִׁיחַד לָהֶם [לְפִירֹת] קָרָן זָוִית [וְהִקְנָה לוֹ אוֹתָהּ
 62 זוּוִית]; אֲבָל אִם לֹא יַחַד לָהֶן, הָרִי הֵן כְּרָגְלֵי זֶה שֶׁהֵן
 63 מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ.
 64 יד. בּוֹר שֶׁל יַחֲדִי, כְּרָגְלֵי בְּעֲלֵי; וְשֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, כְּרָגְלֵי
 65 אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר; וְשֶׁל עוֹלֵי בְּכָל שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל, כְּרָגְלֵי
 66 הַמְּמַלְא - שֶׁכָּל מִי שֶׁמְלֵא מֵהֶן, מוֹלִיכֵן לְמָקוֹם שֶׁהוּא
 67 מְהַלֵּף. נְהוּרֹת הַמּוֹשְׁכִין [זוּרְמִים] וּמַעֲנִינֹת הַנּוֹבְעִין, כְּרָגְלֵי
 68 כָּל אֶדָם; וְאִם הָיוּ בְּאֵין מִחוּץ לְתַחוּם לְתוֹךְ הַתַּחוּם,
 69 מְמַלְאֵין מֵהֶן בְּשִׁבְתָּ, וְאֵין צְרִיף לומר בְּיוֹם טוֹב.
 70 טו. שוֹר [מְצוּר] שֶׁל רְעִי [שְׁנוּזוֹן מִמְרַעָה, כְּרָגְלֵי, כְּרָגְלֵי
 71 אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר [כִּי בְּדֹר כָּלל נִמְכַר לֹאנְשֵׁי הָעִיר בְּלַבַּד].
 72 וְשׁוֹר [מִפּוֹטָם] שֶׁל פֶּטָם, כְּרָגְלֵי מִי שֶׁלְּקַחוֹ לְשִׁחְטוֹ בְּיוֹם
 73 טוֹב - מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֲלֵי לְמַכְרוֹ [גַּם] לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים חוּץ
 74 מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפֶּטָם, וְהַכָּל שׁוֹמְעִין
 75 שֶׁמְעוּ וְבָאֵין לְקַחְתּוֹ. וְכֵן אִם שֶׁחֲטוּ בְּעֲלֵי בְּיוֹם טוֹב וּמְכַר
 76 בְּשׁוֹר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַלּוֹקְחִים מוֹלִיף מִנְתּוֹ לְמָקוֹם
 77 שֶׁהוּא הוֹלֵף; מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֲלֵי מְעַרְב יוֹם טוֹב כִּף הוּא,
 78 שֶׁיִּקְחוּ מִמֶּנּוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹת אַחֲרוֹת, וְנִמְצָא שׁוֹר זֶה כְּבוֹר
 79 שֶׁל עוֹלֵי בְּכָל, שֶׁהוּא מְסוּר לְכָל.
 80 טז. הַגְּחִלָּת - כְּרָגְלֵי בְּעֲלִיָּה, לֹא כְּרָגְלֵי שׁוֹאֲלָה [זֶה שֶׁשָּׂאל
 81 אוֹתָהּ בִּי"ט]; וְהַשְּׁלֵחָת [שֶׁאֵין בָּהּ מִמְשׁוֹת], כְּרָגְלֵי מִי
 82 שֶׁהִיא בְּיָדוֹ. לְפִיכָף, הַמְּדַלֵּיק נֵר אוֹ עֵץ מִתְּכַבְּרוֹ, מוֹלִיכוֹ
 83 לְכָל מָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵף.
 84 יז. הַשׁוֹאֵל כָּלִי מִתְּכַבְּרוֹ מְעַרְב יוֹם טוֹב - אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא
 85 נִתְּנוּ לוֹ אֲלֹא בְּיוֹם טוֹב, הָרִי הוּא כְּרָגְלֵי הַשׁוֹאֵל. שֶׁאֵלוֹ
 86 מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב - אִף עַל פִּי שֶׁדְּרָכּוֹ תְּמִיד לְשֶׂאל מִמֶּנּוּ
 87 כָּלִי בְּכָל יוֹם טוֹב, הָרִי הוּא כְּרָגְלֵי הַמְּשֹׂאֵל.
 88 יח. שְׁנֵים שֶׁשָּׂאָלוּ חֲלוּק אֶחָד, הָאֶחָד שֶׁאֵלוֹ מִמֶּנּוּ שִׁיתְּנוּ
 89 לוֹ שְׁחֲרִית, וְהַשֵּׁנִי שֶׁאֵלוֹ מִמֶּנּוּ שִׁיתְּנוּ לוֹ עֲרִבִית - הָרִי כָּלִי
 90 זֶה כְּרָגְלֵי שְׁנֵי הַשׁוֹאֲלִין, וְאֵינֶן מוֹלִיכִין אוֹתוֹ אֲלֹא לְמָקוֹם
 91 שֶׁשָּׁנִיחֵן יְכוּלִין לְהַלָּף בּוֹ.
 92 יט. בִּיצֵד? הָרִי שֶׁעָרַב הָרֵאשׁוֹן בְּרַחוּק אֶלְף אַמָּה מִמָּקוֹם

1 ואם אי אפשר לשנות, נושא ומביא כדרך. במה דברים
 2 אמורים? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא
 3 יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.
 4 ג. אין מנהיגין את הבהמה במקל, ואין הסומא יוצא
 5 במקלו, ולא הרועה בתורמלו [ילקוט]. ואין יוצאין בכסא
 6 אחר האיש ואחר האשה [לא נושאים אותם עם הכסא],
 7 שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל; ואיש שהיו רבים
 8 צריכין לו [לשמוע דרשתו בבית המדרש], יוצאין בכסא
 9 אחריו, ומוציאין אותו על הכתף, אפלו באפיון [כסא
 10 מכוסה ביריעות].
 11 ד. אין מוליכין את הסלם של שוכף משוכף לשוכף,
 12 ברשות הרבים - שמא יאמרו: 'לתקן גגו הוא מוליכו';
 13 אבל ברשות היחיד, מוליכו. אף על פי שכל מקום שאסרו
 14 חכמים מפני מראית העין, אפלו בחדרי חדרים אסור, כאן
 15 התירו, מפני שמחת יום טוב.
 16 ה. מי שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר
 17 - לא יושטם מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשלם
 18 בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה
 19 כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילן אפלו דרך ארבה,
 20 ממקום למקום באותו הגג. שחט בהמה בשדה - לא
 21 יביאנה לעיר במוט או במטה, אבל מביאה אברים אברים.
 22 ו. כל שנאותין [נהנים] בו אפלו בחל - אף על פי שאין
 23 נאותין בו ביום טוב, כגון תפלין - מתר לשלחן לחברו
 24 ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב,
 25 כגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן לחברו ביום
 26 טוב. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה
 27 שאסור לעשותו ביום טוב, אין משלחין אותו ביום טוב.
 28 ז. ביצד? אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין
 29 נאותין בה בחל אלא אם כן טחן, ואסור לטחן ביום טוב;
 30 אבל משלחין קטניות, מפני שמבשילן ביום טוב או קולה
 31 אותן ואוכלן. ומשלחין בהמה חיה ועופות אפלו חיים,
 32 מפני שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא בזה.
 33 ח. כל דבר שמתר לשלחו ביום טוב - כשישלחנו לחברו
 34 תשוּרה, לא ישלחנו בשורה; ואין שורה פחותה משלשה
 35 בני אדם. ביצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד
 36 שלשה או ארבעה בני אדם כאחד זה אחר זה, וכלן
 37 הולכין בשורה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה כדרך
 38 שהוא עושה בחל; שלח שלשה מינין ביד שלשה בני
 39 אדם כאחד, הרי זה מתר.
 40 ט. המערב ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו
 41 ופרותיו כמוהו, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים
 42 אמה לכל רוח ממקום ערובו.
 43 י. תפצי הפקר, הרי הן כרגלי מי שנכה בהן [- עד היכן
 44 שמוותר לזוכה לילך מותר להוליך ההפקר]. ותפצי הגוי
 45 קונין שביתתו במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח
 46 ממקומן - גגרה, בעלים גוי משום בעלים ישאל. פרות

ד. תבשיל שאמרו לענין ערוב זה - אפלו צלי או שלוק
 [מבושל הרבה], אפלו כבוש או מעשן; אפלו דגים קטנים
 שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה - הרי הוא
 סומך עליהן.
 ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי [קיים], עד שיאפה כל
 שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם
 חמין כל שהוא צריך. ואם נאכל הערוב או אבד או נשרף
 קדם שיבשל או יאפה - הרי זה אסור לאפות ולבשל או
 להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל
 בעסתו או בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד - הרי זה
 גומר.
 ו. המניח ערובי תבשילין כדי שיסמך עליהם הוא
 ואחרים, צריך לזכות להן פדירה שמוזהב בערובי שבת. וכל
 שזוכה בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל שאינו
 זוכה באותו ערוב, אינו זוכה בהן.
 ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב;
 אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר וערב להן, ואחר
 כן יסמכו עליו ויבשלו ויאפו; אף על פי שלא ידעו אלא
 ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל
 העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריו
 ואומר: 'כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על
 ערובי'.
 ח. המניח ערובי תבשילין, חייב לברך: 'ברוך אתה ה'
 אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות
 ערוב'. ואומר: 'בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב
 שלמחר לשבת'; ואם זכה בו לאחרים, אומר: 'יתר לי
 ולפלוגי ולפלוגי' או 'לאנשי העיר בלן לאפות ולבשל
 מיום טוב לשבת'.
 ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים
 - כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור
 [אפילו לזה שערב]. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל
 ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו, שנמצא זה מבשל
 ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא
 הניח, במתנה.
 י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו
 ביום והותר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל
 המותר למחר [בשבת]. ואם הערים [התחכם בכוונה], הרי
 זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אוסרין
 עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים, ולא אסרו על
 המזיד? שאם תתיר למערים, נמצאו הכל מערמין,
 וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם
 עבר היום, לא יעבר פעם אחרת.
 יא. שני ימים טובים של גליות שחלו בחמישי וערב
 שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום
 טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. כיצד מניח
 ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר: 'אם היום יום טוב

1 החלוק למזרח, וערב השני ברחוק ממש מאות אמה
 2 ממקום החלוק למערב - כשולקח הראשון החלוק, אינו
 3 מוליכו במזרח אלא עד אלה ותמש מאות אמה ממקום
 4 החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך
 5 בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד
 6 אלה אמה ממקום הכלי, שהוא סוף התחום שיכול זה
 7 שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק
 8 אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים למערב
 9 - הרי אלו לא יזיווהו ממקומו.
 כ. וכן האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן
 11 עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל
 12 פרגלי שתייהן. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות, ושחטוה
 13 ביום טוב - אף על פי שלקח כל אחד מנתו, הרי כל
 14 הבשר פרגלי שניהן.
 כא. אכל אם לקחו חבית בשתפות, וחקלו אותה ביום
 16 טוב - הרי חלקו של כל אחד פרגלי; הואיל ותחומין
 17 מדברי סופרים, יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע
 18 לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו
 19 לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר בן בכהמה, שחלק
 20 זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שיהיה מבדל בכהמה
 21 מבערב, וכאלו היה ברור - הרי ינק מחלקו של חברו
 22 כשהיתה הבהמה קימת, שכל אבריה יונקין זה מזה,
 23 ונמצא כל אבר ואבר מערב מחלקו וחלק חברו; לפיכך
 24 הן פרגלי שניהן.
 25 **פרק ו**
 א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשילין
 27 ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי
 28 סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל; שקל וחמר
 29 הוא - לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך, אם עשה
 30 תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה
 31 ביום טוב לשבת, הרי זה מתר [כי עשה היכר]; ותבשיל
 32 זה שסומך עליו, הוא הנקרא 'ערובי תבשילין'.
 ב. ולמה נקרא שמו 'ערוב'? שכשם שהערוב שעושין
 34 בחצרות ובמבואות מערב שבת משום הכר, כדי שלא
 35 יעלה על דעתו שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת - כך
 36 זה התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו
 37 שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא
 38 תבשיל זה 'ערובי תבשילין'.
 ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מכוזית, בין לאחד
 40 בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא בפת ולא בריפות
 41 [גרגרים כתושים] וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא
 42 פפרות [שאוכלים איתו לחם], כגון בשר ודגים וביצים
 43 וכיוצא בהן. ואפלו עדשים שבשולי קדרה, ואפלו
 44 שמנונית שעל גבי הספין שחותרין בה הצלי - גורדו; אם
 45 יש בו כזית, סומך עליו משום ערובי תבשילין.

48 ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת
 49 מצוה, אלא שמחת פְּרִשׁוּ [- כריסו]. ועל אלו נאמר:
 50 "ובחיהם פלחם אונים להם, כל אכליו ישמאו, פי לחמם
 51 לנפשם"; ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר: "וזריתי
 52 פֶּרֶשׁ על פְּנֵיכֶם, פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם".
 53 **יט.** אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות
 54 עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כּלוּ, אלא כֶּף היא
 55 הַדָּת [הדין]: בבקר משפּימין כּל הַעֵם לְבַתִּי כְּנִסְיֹת וּלְבַתִּי
 56 מִדְּרָשׁוֹת, וּמִתְפַּלְלִין וְקוֹרְאִין בַּתּוֹרָה בְּעֵזְבֵן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין
 57 לְבַתִּיהֶם וְאוֹכְלִין. והולכין לְבַתִּי מִדְּרָשׁוֹת, קוֹרְאִין וְשׁוֹנִין
 58 עַד חֲצֵי הַיּוֹם, וְאַחַר חֲצֵי הַיּוֹם מִתְפַּלְלִין תְּפִלַּת הַמְּנַחָה,
 59 וְחוֹזְרִין לְבַתִּיהֶן לְאַכֵּל וּלְשׂוֹת שְׂאֵר הַיּוֹם עִם הַלֵּילָה.
 60 **כ.** כְּשֶׁאֵדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְשָׂמַח בְּרֵגֶל, לֹא יִמְשֹׁף בֵּינָן
 61 וּבִשְׂחֹק וּבִקְלוֹת רֹאשׁ, וְיֹאמֵר שְׂכַל שְׂיֹסִיף בְּזָה יִרְבֶּה
 62 בַּמְצוּה; שֶׁהִשְׁכֵּרוֹת וְהִשְׂחֹק הַרְבֵּה וְקָלוֹת הָרֹאשׁ, אֵינָה
 63 שְׂמֵחָה אֶלָּא הוֹלָלוֹת וְסִכּוּלוֹת. וְלֹא נִצְטוּיָנוּ עַל הַהוֹלָלוֹת
 64 וְהַסִּכּוּלוֹת, אֶלָּא עַל הַשְּׂמֵחָה שֵׁישׁ בָּהּ עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַכֹּל,
 65 שְׁנֵאמַר: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה
 66 וּבְטוֹב לֵבָב"; הֵא לְמַדָּת, שֶׁהַעֲבוֹדָה בְּשִׂמְחָה. וְאֵי אֲפֹשֶׁר
 67 לְעַבֵּד אֶת ה' לֹא מִתּוֹף שְׂחֹק, וְלֹא מִתּוֹף קָלוֹת רֹאשׁ, וְלֹא
 68 מִתּוֹף שְׂכֵרוֹת.
 69 **כא.** חֲבִיבֵי בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרֵגְלִים, שִׁיְהִי
 70 מְסַבְּבִין וּמְחַפְּשִׁין בַּגּוֹת וּבַפְּרָדְסִים וְעַל הַנְּהִירוֹת, כְּדִי
 71 שְׂלֵא יִתְקַבְּצוּ לְאַכֵּל וּלְשׂוֹת שֵׁם אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וְיִבְאוּ
 72 לִידֵי עֲבָרָה. וְכֵן יִזְהִירוּ עַל דְּבָר זֶה לְכֹל הָעָם, כְּדִי שְׂלֵא
 73 יִתְקַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים בְּבָתֵּים לְשִׂמְחָה, וְלֹא יִמְשְׁכוּ בֵּינָן,
 74 שְׂמָא יְבֹאוּ לִידֵי עֲבָרָה.
 75 **כב.** זְמִים שְׂבִינ רֹאשׁוֹן וְשִׁבְעֵי שָׁל פֶּסַח וְרֹאשׁוֹן וְשִׁמְנֵי
 76 שָׁל חַג הַסִּפּוֹת, וְהֵם בַּגּוֹלָה אֲרַבְעָה בַּתּוֹף הַפֶּסַח וְחַמְשָׁה
 77 בַּתּוֹף הַחֵג [- סוכות] - הֵן הַנְּקָרְאִין 'חֵלוּ שָׁל מוֹעֵד',
 78 וְהַנְּקָרְאִין 'מוֹעֵד'. וְאֵף עַל פִּי שְׁהֵן חֲבִיבֵי בְּשִׂמְחָה וְאַסוּרִין
 79 בְּסִפְד וְתַעֲנִית, מִתֵּר לְסִפְד בְּהֵן תְּלֵמִיד חֲכָמִים בְּפִנּוּ; אֲבָל
 80 אַחַר שִׁיְקַבְּרוּ, אֲסוּר לְסִפְדוּ בְּהֵן. וְאֵין צְרִיךְ לומר כְּרֹאשֵׁי
 81 חֲדָשִׁים וְחֲנֻכָּה וּפּוּרִים, שֶׁסּוֹפְדִין בָּהֶם תְּלֵמִיד חֲכָמִים
 82 בְּפִנּוּ, אֵף עַל פִּי שְׂיִמֵּים אֵלוּ אֲסוּרִין בְּסִפְד וְתַעֲנִית; אֲבָל
 83 לְאַחַר קְבוּרָה, אֲסוּר לְסִפְד בְּהֵן.
 84 **כג.** אֵין מְנִיחִין מִשַׁת הַמַּת בְּרַחֹב בְּמוֹעֵד, שְׂלֵא לְהַרְגִיל
 85 אֶת הַסִּפְד, אֶלָּא מִבֵּיתוֹ לְקַבְּרוֹ. וְאֵין מִתְאַבְּלִין בְּמוֹעֵד; וְכֵן
 86 אֵין קוֹרְעִין וְלֹא מְבַרְּיִין [מאכילין האבל ביום הראשון
 87 משהלם] וְלֹא חוֹלְצִין הַתּוֹף [החדרת היד דרך קרע, לאות
 88 אבלות] - בְּמוֹעֵד עַל הַמַּת, אֶלָּא קְרוֹבֵי שְׁהֵן חֲבִיבֵי
 89 לְהַתְּאַבֵּל עֲלָיו. וְאֵם הֵיָה [תלמיד] חָכֵם אוֹ אֲדָם כְּשֶׁר, אוֹ
 90 שְׁהֵיָה עוֹמֵד בְּשַׁעַת נְטִילַת נִשְׂמָה - הָרִי זֶה קוֹרֵעַ עֲלָיו
 91 בְּמוֹעֵד, אֵף עַל פִּי שְׂאֵינוּ קְרוֹבוֹ. וְאֵין קוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב
 92 שְׂנֵי כָּלָל, וְאַפְּלוּ קְרוֹבֵי שָׁל מַת.
 93 **כד.** נָשִׁים בְּמוֹעֵד - לְפָנֵי הַמַּת, מְעַנּוֹת; אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת
 94 [כף אל כף] וְלֹא מְקוֹנְנוֹת. נְקַבֵּר הַמַּת, אֵינָן מְעַנּוֹת. כְּרֹאשֵׁי

1 ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך פלום;
 2 ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערוב זה יתר לי לאפות
 3 ולבשל למחר מיום טוב לשבת.
 4 **יב.** כִּיּוֹצֵא בּוֹ, הִיּוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כִּלְפָלוֹת [סלים] שֶׁל טָבֵל
 5 [פירות שלא הופרשו] - בְּיוֹם טוֹב רֹאשׁוֹן אוֹמֵר: 'אֵם הַיּוֹם
 6 חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאֵם הַיּוֹם קָדֵשׁ, אֵין בְּדִבְרֵי
 7 כְּלוּם'; וְקוֹרֵא עֲלֶיהָ שֵׁם [תְּרוּמָה], וּמְנִיחָהּ. וּלְמַחַר בְּשִׁנֵּי,
 8 חוֹזֵר וְאוֹמֵר: 'אֵם הַיּוֹם קָדֵשׁ, אֵין בְּדִבְרֵי כְּלוּם, וְאֵם הַיּוֹם
 9 חַל, תִּהְיֶה זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה'; וְקוֹרֵא עֲלֶיהָ שֵׁם וּמְנִיחָהּ,
 10 כְּדִרְךָ שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ בְּרֹאשׁוֹן, וּמְנִיחַ אֶת זֶה שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ שֵׁם
 11 תְּרוּמָה, וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׂנֵיָה.
 12 **יג.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים? בְּשִׁנֵּי זְמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּת.
 13 אֲבָל בְּשִׁנֵּי זְמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵם שְׂכַח וְלֹא
 14 הִנִּיחַ בְּיוֹם רְבִיעֵי, שׁוֹב אֵינוּ מְנִיחַ; אֶלָּא סוֹמֵךְ עַל אַחֲרִים,
 15 אֵם עָרְבוּ עֲלָיו, אוֹ מְקַנֶּה [מאכילין] לְמִי שֶׁעָרַב, אוֹ יְהִיָּה
 16 אֲסוּר לְאַפּוֹת וּלְבִשְׁל לְשַׁבַּת. וְכֵן אֵם שְׂכַח וְלֹא הִפְרִישׁ
 17 תְּרוּמָה מִיּוֹם רְבִיעֵי, שׁוֹב אֵינוּ מְפָרִישׁ עַד מוֹצָאֵי שַׁבַּת.
 18 **יד.** כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלוּ שְׂאֵמְרָנוּ, הִיּוּ בְּזִמְן שֶׁהִיּוּ בֵּית דִּין
 19 שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מְקַדְּשִׁין עַל הָרִאִיָּה, וְהִיּוּ בְּנֵי הַגְּלוּת
 20 עוֹשִׂין שְׁנֵי זְמִים כְּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסִּפְד, לְפִי שְׂלֵא הִיּוּ
 21 יוֹדְעִין יוֹם שֶׁקָּדְשׁוּ בוֹ בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַיּוֹם, שְׂבִינֵי
 22 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין עַל הַחֻשְׁבוֹן וּמְקַדְּשִׁין עֲלָיו, אֵין יוֹם
 23 טוֹב שְׁנֵי לְהַסְתַּלַּק מִן הַסִּפְד, אֶלָּא מְנַהֵג בְּלִבְד.
 24 **טו.** וּלְפִיכֶף אֵנִי אוֹמֵר, שְׂאֵין מְעָרַב אֲדָם וּמְתַנֶּה בְּזִמְן
 25 הַזֶּה, לֹא עֲרוֹבֵי תְּכִשְׁלִין וְלֹא עֲרוֹבֵי חֲצֵרוֹת וְלֹא שְׂתוּפֵי
 26 מְבוֹאוֹת, וְאֵינוּ מְעַשֵּׂר הַטָּבֵל עַל תְּנָאֵי, אֶלָּא הַכֹּל מְעָרַב
 27 יוֹם טוֹב בְּלִבְד.
 28 **טז.** כְּשֶׁם שְׂמִצּוּה לְכַבֵּד שַׁבַּת וּלְעַנְּנָהּ, כֶּף כֹּל זְמִים טוֹבִים
 29 - שְׁנֵאמַר: "לְקָדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד", וְכֹל זְמִים טוֹבִים נֵאמַר בְּהֵן
 30 "מְקַרֵּא קָדֵשׁ"; וְכֶבֶד בְּאַרְנוּ הַכְּבוֹד וְהַעֲנוּג בְּהִלְכוֹת שַׁבַּת.
 31 וְכֵן רֹאֵי לְאָדָם שְׂלֵא יִסְעֵד בְּעָרְבֵי זְמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחָה
 32 וּמְעַלָּה פְּעֵרֵב שַׁבַּת, שְׂדָבֵר זֶה בְּכֹלֵל הַכְּבוֹד. וְכֹל הַמְּבֹרָה
 33 אֶת הַמוֹעֲדוֹת, כְּאֵלוּ נִטְפֵל [נתחבר] לְעֲבוֹדָה זָרָה.
 34 **יז.** שְׂבַעַת זְמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנַת זְמֵי הַחֵג עִם שְׂאֵר זְמִים
 35 טוֹבִים, כֹּלֵן אֲסוּרִים בְּסִפְד וְתַעֲנִית. וְחֲבִיב אֲדָם לְהִיּוֹת בְּהֵן
 36 שְׂמַח וְטוֹב לֵב, הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵּיתוֹ וְכֹל הַנְּלוּיִם
 37 עֲלָיו, שְׁנֵאמַר: "וְשִׂמְחַתְּ בְּחֵגְךָ, אִתָּהּ וּבְנֵיךָ וּבְתֵךָ וְעַבְדֶּךָ
 38 וְאִמְתֶּךָ". אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׂמֵחָה הָאֲמוּרָה כָּאֵן הִיא קְרִיבָן
 39 שְׂלָמִים, כְּמוֹ שְׂאֵנוּ מְבַאֲרִין בְּהִלְכוֹת חֲגִיגָה, יֵשׁ בְּכֹלֵל
 40 אוֹתָהּ שְׂמֵחָה, לְשִׂמְחַת הוּא וּבְנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ, כֹּל אֶחָד כְּרֹאֵי
 41 לוֹ.
 42 **יח.** כִּיצַד? הַקְּטָנִים, נוֹתֵן לָהֶם קְלִיּוֹת וְאַגּוּזִים וּמְגַדְּנוֹת;
 43 וְהַנָּשִׁים, קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים וְתְּכִשִׁיט כְּפֵי מְמוֹנוֹ; וְהַאֲנָשִׁים,
 44 אוֹכְלִין כְּשֶׁר וְשׁוֹתִין יַיִן, שְׂאֵין שְׂמֵחָה אֶלָּא בְּכֶשֶׁר, וְאֵין
 45 שְׂמֵחָה אֶלָּא בֵּינָן. וּכְשֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה, חֲבִיב לְהַאֲכִיל לְגוֹר
 46 לְיָתוֹם וְלֹאֲלַמְנָה עִם שְׂאֵר הָעֲנָיִים הָאֲמֻלָּיִם. אֲבָל מִי
 47 שְׂנוֹעֵל דְּלַתוֹת חֲצָרוֹ וְאוֹכֵל וְשׁוֹתָה הוּא וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ,

46 וּבְבִנְיָן מְנִיחַ אֲבָנִים וְאֵינוֹ טַח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשָׁף [טיט] 46
 47 סֹדְקֵי הַקֶּרֶע (של גג ומעגילים [מחליקים] בְּיָד וּבְרֶגֶל עֲצִין 47
 48 שְׁמַעְגִּילִין בְּמַחְלָצִים [כלי החלקה]; וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזוֹה. 48
 49 ו. מִי שֶׁהֵיחָה לוֹ תְּבוּאָה מִחֻבֵּרַת לַקֶּרֶע, וְאֵין לוֹ מָה 49
 50 יֵאָכֵל בְּמוֹעֵד אֲלֵא מִמֶּנָּה - אָף עַל פִּי שְׂאִין כְּאֵן הַפֶּסֶד, 50
 51 אֵין מְצַרִּיכִין אוֹתוֹ לְקַנּוֹת מִה יֵאָכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שִׁיקְצַר 51
 52 אַחַר הַמוֹעֵד, אֲלֵא קוֹצַר וּמַעְמַר וְדָשׁ וְזוֹרָה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן 52
 53 מִה שֶׁהוּא צָרִיף, וּבִלְבָד שְׂלֵא יְדוּשׁ בְּפָרוֹת; שְׁפָל דְּבָר 53
 54 שְׂאִין בוֹ הַפֶּסֶד, צָרִיף לְשִׁנוֹת. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזוֹה. 54
 55 ז. כְּבָשִׂים [מאכלים הנשרים במים וחומץ] שֶׁהוּא יָכוֹל 55
 56 לְאָכֵל מִהֵן בְּמוֹעֵד, כּוּבָשִׁין; וְשְׂאִינָן רְאִיוּיִן אֲלֵא לְאַחַר 56
 57 הַמוֹעֵד, אֲסוּר לְכַבֵּשׁ. וְצָד אֲדָם דְּגִים כֹּל שִׁיכוֹל לְצוּד, 57
 58 וּמוֹלַח הַכֹּל בְּמוֹעֵד, שֶׁהֵרִי אֶפְשָׁר שִׂיאֵכֵל מִהֵן בְּמוֹעֵד, אִם 58
 59 יִסְחַט אוֹתָן בְּיָדוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שִׁיתְרַכְכוּ. 59
 60 ח. מְטִילִין [- פירות במים ליצירת] שָׂכַר בְּמוֹעֵד לְצַרְף 60
 61 הַמוֹעֵד, וְשְׂלֵא לְצַרְף הַמוֹעֵד - אֲסוּר; אֶחָד שִׂכָר תְּמָרִים, 61
 62 וְאֶחָד שִׂכָר שְׁעוּרִים. אָף עַל פִּי שִׂישׁ לוֹ יִשּׁוּ, מַעֲרִים 62
 63 וְשׁוֹתָה מִן הַחֶדֶשׁ, שְׂאִין הַעֲרָמָה זוֹ נִכְרַת לְרוּאָה; וְכֵן כֹּל 63
 64 פְּיוּצָא בְּזוֹה. 64
 65 ט. כֹּל מְלֵאכוֹת שֶׁהֵן לְצַרְף הַמוֹעֵד - כְּשֶׁעוֹשִׂין אוֹתָן 65
 66 אֲמִנְיָהֶן, עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. פִּיצַד? הַצִּידִים וְהַטּוֹחֲנִים 66
 67 וְהַבוֹצְרִים לְמַכֵּר בְּשׁוּק, הָרִי אֱלוֹ עוֹשִׂין בְּצִנְעָה לְצַרְף 67
 68 הַמוֹעֵד; וְהַעוֹשֶׂה שְׂלֵא לְצַרְף הַמוֹעֵד, אֲסוּר. וְאִם עֲשֶׂה 68
 69 לְצַרְף הַמוֹעֵד, וְהוֹתִיר - הָרִי זֶה מִתָּר. 69
 70 י. עוֹשִׂין כֹּל צָרְכֵי הַרְבִּים בְּמוֹעֵד. פִּיצַד? מִתְקַנֵּין אֵת 70
 71 קַלְקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וּמִתְקַנֵּין אֵת הַדְּרָכִים וְאֵת 71
 72 הַרְחוֹבוֹת, וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמַעְרוֹת, וְכוּרִיִּן 72
 73 לְהֵן נְהוּרוֹת כְּדִי שִׁישְׁתּוֹ מִימֵיהֶן, וְכוּסְסִין מֵיִם לְבוֹרוֹת 73
 74 וּמַעְרוֹת שֶׁל רַבִּים, וּמִתְקַנֵּין אֵת סֹדְקֵיהֶן, וּמִסִּירִין הַקּוֹצִים 74
 75 מִן הַדְּרָכִים. וּמוֹדְרִין אֵת הַמְקוּוֹת; וְכֵן מְקַנְהוּ שְׁנַמְצָא חֶסֶר 75
 76 - מְרַגְלִין [ממשיכים] לוֹ מַיִם, וּמְשַׁלְּמִין שְׁעוּרוֹ. 76
 77 יא. וְיוֹצִאִין שְׁלוּחֵי בֵית דִּין לְהַפְקִיר אֵת הַכֶּלְאִים, וּפּוֹדִין 77
 78 אֵת הַשְּׂבוּיִים וְאֵת הַעֲרִכִין וְאֵת הַתְּרָמִים וְאֵת הַהֶקְדָּשׁוֹת, 78
 79 וּמְשַׁקֵּין אֵת הַסּוֹטוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֵת הַפָּרָה [אדומה], 79
 80 וְעוֹרְפִין אֵת הַעֲגֻלָּה [- כשנמצא מת מוטל בין העיירות], 80
 81 וְרוֹצְעִין [אחון -] עֶבֶד עֲבָרִי, וּמְטַהְרִין אֵת הַמַּצְרֵעַ, וּמְצַנֵּין 81
 82 [מסמנים] עַל הַקְּבָרוֹת שֶׁמַּחוּ הַגִּשְׁמִים אֵת צִיּוּנָם כְּדִי 82
 83 שִׁיפְרְשׁוּ מִהֵן כֶּהֱנִים - שְׁפָל אֱלוֹ צָרְכֵי רַבִּים הֵן. 83
 84 יב. וְדִנִּים דִּינֵי קְמוֹנוֹת וְדִינֵי מְכוֹת [מלקוח] וְדִינֵי נְפְשׁוֹת 84
 85 בְּמוֹעֵד; וּמִי שְׂלֵא קָבֵל עָלָיו הַדִּין, מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ בְּמוֹעֵד. 85
 86 וְכֶשֶׁם שֶׁדִּנְיָן בְּמוֹעֵד, כִּף כּוֹתְבִין מַעֲשֶׂה בֵית דִּין וְכֹל 86
 87 הַדּוּמָה לוֹ. פִּיצַד? כּוֹתְבִין הַדִּינָן אֶגְרוֹת שׁוּם שֶׁשְׁמוֹ 87
 88 [קרקע הלווה] לְכַעַל חוֹב, וְאֶגְרוֹת שֶׁמְכָרוּ בְּהֵן [קרקע 88
 89 הבעל] לְמִזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וּשְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמְאִוּנִין 89
 90 [קטנה יתומה שהשיאוה אחיה "ממאנת" ודיה]; וְכֹל 90
 91 הַדּוּמָה לְהֵן מְדַבְּרִים שְׁצַרִּיכִין הַדִּינָן לְכַתְּבָם כְּדִי 91
 92 שִׁיזְכְּרוּם, כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעַלֵי דִינָן, אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ 92

1 חֲדָשִׁים וְחֻבֵּה וּפּוֹרִים - בְּפִנֵי הַמַּת מַעֲנוֹת וּמְטַפְחוֹת, אֲבָל 1
 2 לֹא מְקוֹנְנוֹת. אֵי זֶה הוּא עֲנוּי? שְׁפָלָן עוֹנוֹת כְּאַחַת; קִינָה, 2
 3 אַחַת אוֹמְרַת וְכֹלְן עוֹנוֹת [בוכות]. וְאֲסוּר לְאָדָם שִׁיעוֹרֵר 3
 4 [אבלו] עַל מַתוֹ [ע"י ספדן] קָדָם לְרֶגֶל שְׁלֹשִׁים יוֹם, כְּדִי 4
 5 שְׂלֵא יָבוֹא הַרְגֵל וְהוּא נִעְצָב וְלָבוֹ הוּאָג מְזַכְרוֹן הַצַּעַר; 5
 6 אֲלֵא יְסִיר הַדְּאָגָה מִלְּבוֹ, וּיְכוּן דַּעְתּוֹ לְשִׁמְחָה. 6

יום שני א' אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ז

9 א. חָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נֶאֱמַר בּוֹ 'שְׁבוֹתוֹן', 9
 10 הוּאֵיל וְנִקְרָא 'מְקָרָא קֶדֶשׁ', וְהָרִי הוּא זְמַן [קרבן] חֲגִיגָה 10
 11 בְּמִקְדָּשׁ - אֲסוּר בַּעֲשִׂית מְלֵאכָה, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה כְּשֶׁאָר 11
 12 יָמֵי הַחֹל שְׂאִין בְּהֵן קֶדֶשׁ כְּלָל; וְהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלֵאכָה 12
 13 הַאֲסוּרָה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפַּת מְרֻדוֹת [מלקוח מדרבנן], מִפְּנֵי 13
 14 שֶׁאֲסוּרֵן מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וְלֹא כֹל מְלֵאכַת עֲבוּדָה אֲסוּרָה 14
 15 בּוֹ, כְּיוֹם טוֹב, שְׁסוּף הַעֲנִיָן [- הכוונה] בְּדְבָרִים שֶׁנֶּאֱסָרוּ 15
 16 בּוֹ, כְּדִי שְׂלֵא יִהְיֶה כְּיוֹם חַל לְכָל דְּבָר. לְפִיכָךְ, יֵשׁ מְלֵאכוֹת 16
 17 אֲסוּרוֹת בּוֹ, וְיֵשׁ מְלֵאכוֹת מְתוּרוֹת בּוֹ; 17
 18 ב. וְאֱלוֹ הֵן: כֹּל מְלֵאכָה שְׂאִם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּמוֹעֵד, 18
 19 יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד הַרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ; וּבִלְבָד שְׂלֵא יִהְיֶה 19
 20 כֶּה טֵרַח הַרְבֵּה. פִּיצַד? מְשַׁקֵּין בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שדה הזקוקה 20
 21 להשקיה] בְּמוֹעֵד, אֲבָל לֹא בֵּית הַמְשַׁקָּה [שדה המסתפקת 21
 22 מגשם] - שְׂאִם לֹא יַשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלֵהִין, וְהִיא הָאֶרֶץ 22
 23 הַצְּמָאָה, וְפִסְדוֹ כֹּל הָאֵילָנוֹת שָׁבָה. וְכִשְׁהוּא מְשַׁקָּה אוֹתָהּ, 23
 24 לֹא יְדַלָּה וְיַשְׁקָה מִן הַבְּרָכָה אוֹ מִמֵּי הַגִּשְׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא 24
 25 טֵרַח גְּדוֹל; אֲבָל מְשַׁקָּה הוּא מִן הַמַּעַיִן, בֵּין שְׁהִיָּה [מאז] 25
 26 בֵּין שְׁיָצָא פְּתַחְלָה [היום], מִמְּשִׁיכוֹ [ע"י תעלות] וּמְשַׁקָּה 26
 27 בּוֹ. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּזוֹה. 27
 28 ג. הוֹפֵף אֲדָם אֵת יָדָיו [כחלק מתהליך חיוני בהבשלתם] 28
 29 בְּמוֹעֵד, וְטוֹחֵן אוֹתָן וְדוֹרְף אוֹתָן, וּמְמַלֵּא הַחֻבִּיּוֹת וְגָף 29
 30 [סוּתם] אוֹתָן, כְּדִרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחַל; שְׁפָל שִׂישׁ בּוֹ 30
 31 הַפֶּסֶד אִם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֶׂהוּ כְּדָרְפוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף שְׁנוּי. 31
 32 וְכֵן מְכַנֵּס אֲדָם פְּרוֹתָיו מִפְּנֵי הַגְּנָבִים, וּבִלְבָד שִׁיכְנִיסֵם 32
 33 בְּצִנְעָה. וְשׁוּלָה פְּשִׁתָּנוֹ מִן הַמְשַׁרָּה [שריה במים], כְּשִׁבִיל 33
 34 שְׂלֵא תֵאבֵד. וְכֵן פְּרָם שֶׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ לְהַבְּצַר בְּמוֹעֵד, בּוֹצְרִין 34
 35 אוֹתוֹ. 35
 36 ד. וְאֲסוּר לְאָדָם שִׁיתְפּוֹן, וְיֵאָחַר מְלֵאכוֹת אֱלוֹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, 36
 37 וְיִנְיָחֵם כְּדִי לְעַשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּנוּי; וְכֹל הַמְכַנֵּן 37
 38 מְלֵאכְתּוֹ וְהִנְיָחָה לְמוֹעֵד, וְעֲשֶׂה בְּמוֹעֵד - בֵּית דִּין מְאָבְדִין 38
 39 אוֹתָהּ, וּמְפַקְרִין אוֹתָהּ לְכָל. וְאִם כְּפֵן מְלֵאכְתּוֹ, נְמַת - אֵין 39
 40 קוֹנְסִין בְּנוֹ אַתְרֵיו, וְאֵין מְאָבְדִין אֵת מְמוֹנוֹ; וְאֵין מוֹנְעִין 40
 41 הַבֵּן מִלְּעַשׂוֹת אוֹתָהּ מְלֵאכָה בְּמוֹעֵד, שְׂלֵא תֵאבֵד. 41
 42 ה. מִי שֶׁצָּרֵף לְתַפֵּר לוֹ כְּגַד, אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוֹם בְּמוֹעֵד - 42
 43 אִם הָיָה הַדְּיוּט וְאֵינוֹ מְהִיר בְּאוֹתָהּ מְלֵאכָה, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה 43
 44 אוֹתָהּ כְּדָרְכוֹ; וְאִם הָיָה אֶמֶן מְהִיר, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ 44
 45 מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט. פִּיצַד? בְּתַפְרִיָּה כְּכֹל [מרחיק התפירות], 45

מתוך מהדורת חזק

47 העֲרֹה, בֵּין בֵּיד בֵּין בְּכָלִי; וְעוֹשֶׂה כָּל תְּכַשִּׁיטָהּ בַּמוֹעֵד,
 48 כּוֹחֵלֶת [מאפרת העין] וּפּוֹקֶסֶת [אודם הלחיים] וּמַעֲבֵרֶת
 49 סָרֵק עַל פְּנֵיהֶּ; וְטוֹפֵלֶת [מורחת] עֲצָמָה בְּסִיד [להשיר
 50 שער] וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - וְהוּא שְׂתוּכֵל לְקַלְפּוֹ בַּמוֹעֵד.
כא. הַזְּבִים וְהַזְּבוֹת וְהַנְּדוּת וְהַיּוֹלְדוֹת וְכָל הָעוֹלִים
 51 מִשְׂמָאָה לְטַהֲרָה בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד, הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְכַבֵּס. וּמִי
 52 שָׂאִין לוֹ אֶלָּא חִלּוּק אָחַד, הָרִי זֶה מְכַבֵּסוֹ. מִטְּפָחוֹת הַיָּדַיִם
 53 וּמִטְּפָחוֹת הַסְּפָרִים וּמִטְּפָחוֹת הַסַּפּוּג [מגבות], הָרִי אֵלּוּ
 54 מִתְרִין לְכַבֵּס; וְכֵן כָּלִי פֶשֶׁתָן, מִתֵּר לְכַבֵּס בַּמוֹעֵד, מִפְּנֵי
 55 שֶׁהֵן צְרִיכִין כַּבּוֹס תְּמִיד, אֲפִלּוּ נִתְכַבְּסוּ עֲרֵב יוֹם טוֹב.
כב. אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה בַּמוֹעֵד, בֵּין לְמִכּוּר בֵּין לְקָנוֹת; וְאִם
 57 הָיָה דְבָר הָאֶבֶד שָׂאִינוּ מְצוּי תְּמִיד לְאַחַר הַמוֹעֵד, כְּגוֹן
 58 סְפִינּוֹת אוֹ שִׁירוֹת שֶׁבָּאוּ אוֹ שֶׁהֵן מְבַקְּשִׁים לְצֵאתָ, וּמְכֻרֵי
 60 בְּזוּל אוֹ לְקַחוּ בִּיקָר - הָרִי זֶה מִתֵּר לְמִכּוּר אוֹ לְקָנוֹת. וְאֵין
 61 לּוֹקְחִין [קונים] בְּתַיִם וְאֶבְרַיִם וְעַבְדִּים וְבַהֲמוֹת, אֶלָּא לְצַרְף
 62 הַמוֹעֵד.
כג. מוֹכְרֵי פְרוֹת כְּסוֹת וְכֵלִים, מוֹכְרִין בְּצִנְעָה לְצַרְף
 63 הַמוֹעֵד. כִּיצַד? אִם הֵיחָה הַחֲנוּת פְּתוּחָה לְזוּיָה אוֹ לְמִבּוּי,
 64 פּוֹתַח כְּדוּכּוֹ; וְאִם הֵיחָה פְּתוּחָה לְרִשּׁוּת הַרְבִּיבִים, פּוֹתַח
 65 [דלת] אַחַת וְנוֹעֵל אַחַת. וְעֲרֵב יוֹם טוֹב הָאֶחָדוֹן שֶׁל חַג
 67 הַסַּכּוֹת, מוֹצֵיא וּמַעֲשֵׂר אֶת הַשּׁוּק בְּפְרוֹת בְּשִׁבִיל כְּבוֹד יוֹם
 68 טוֹב. מוֹכְרֵי תְבֻלִין - מוֹכְרִין כְּדוּכּוֹן, בְּפִרְהֶסְיָא.
כד. כֹּל שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד, אֵינוֹ אוֹמֵר לְגוּי לַעֲשׂוֹתוֹ.
 69 וְכֹל שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּמוֹעֵד - אִם אֵין לוֹ מַה יֵּאכַל, הָרִי
 70 זֶה עוֹשֶׂה כְּדִי פְרִינְסוֹתוֹ; וְכֵן עוֹשֶׂה סְחוּרָה בְּכִדֵי פְרִינְסוֹתוֹ.
 71 וּמִתֵּר לַעֲשִׂיר לְשִׁכּוּר פּוֹעֵל עֲנִי שָׂאִין לוֹ מַה יֵּאכַל, לַעֲשׂוֹת
 72 מְלָאכָה שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּמוֹעֵד, כְּדִי שִׁיטֵּל שְׂכָרוֹ לְהַתְפַּרְנֵס
 73 בּוֹ. וְכֵן לּוֹקְחִין דְּבָרִים שָׂאִינִם לְצַרְף הַמוֹעֵד, מִפְּנֵי צַרְף
 74 הַמוֹכֵר שָׂאִין לוֹ מַה יֵּאכַל.
כה. שׁוֹכְרֵין הַשְּׂכִיר עַל הַמְּלָאכָה בַּמוֹעֵד, לַעֲשׂוֹתָהּ לְאַחַר
 76 הַמוֹעֵד, וּבִלְבַד שְׂלָא יִשְׁקַל וְלֹא יִמְדוּ וְלֹא יִמְנֶה כְּדוּכּוֹן
 77 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֵל. וְגוּי שֶׁקָּבֵל קְבֻלַּת [עבודת קבלנות]
 78 מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִלּוּ הָיָה חוּץ לְתַחוּם - אֵינוֹ מְנִיחוֹ לַעֲשׂוֹת
 79 בַּמוֹעֵד; שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁמְּלָאכָה זוֹ לִישְׂרָאֵל, וְיַחֲשׂדוּ אוֹתוֹ
 80 שֶׁמָּא שְׂכָר אֶת הַגּוּי לַעֲשׂוֹת לוֹ בַּמוֹעֵד - שָׂאִין הַכֹּל יוֹדְעִין
 81 הַפְּרָשׁ שֵׁישׁ בֵּין הַשְּׂכִיר וּבֵין הַקְּבָלָן; וּלְפִיכַף אֲסוּר.
 82

פָּרָק ח

84 **א.** נְהָרוֹת הַמוֹשְׁכִין [זורמים] מִן הַגְּאֻמִּים, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת
 85 מִהֵן בֵּית הַשְּׁלֵהִין [שדה הזקוקה להשקיה] בַּמוֹעֵד - וְהוּא
 86 שְׂלָא פְּסָקוּ [שנמשכים תמיד]; וְכֵן הַבְּרִכוֹת שֶׁאֲמַת [תעלת]
 87 הַמַּיִם עוֹבְרֶת בִּיגְיָהָן, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת מִהֵן; וְכֵן בְּרִכָּה
 88 שֶׁנִּטְפָּה מִבֵּית הַשְּׁלֵהִין וְעֵדִין הִיא נוֹטְפָתָ, מִתֵּר לְהַשְׁקוֹת
 89 מִמֶּנָּה בֵּית הַשְּׁלֵהִין אַחֲרָת - וְהוּא, שְׂלָא פְּסָק הַמַּעְצָן
 90 הַמְּשַׁקָּה בֵּית הַשְּׁלֵהִין הַעֲלִיּוֹנָה.
ב. צְרוּיָה שֶׁחֲצִיָּה נְמוּף וְחֲצִיָּה גְבוּהָ - לֹא יִדְלָה מִמְּקוֹם
 91

1 עֲלֵיָהָן, כְּגוֹן 'אִישׁ פְּלוּנִי נֶאֱמַן עָלַי, אוֹ 'אִישׁ פְּלוּנִי יָדוּן
 2 לִי. מִי שֶׁצָּרַף לְלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמְּלָנָה - הָרִי
 3 זֶה כּוֹתֵב שְׂטֵר. וְכֵן כּוֹתֵבִין גְּטֵי נָשִׁים וְקִדּוּשֵׁי נָשִׁים
 4 וְשׁוֹכְרִין [שטרין פרעון] וּמִתְנּוֹת, שֶׁכָּל אֵלּוּ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן.
 5 **יג.** וְאֲסוּר לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד, אֲפִלּוּ סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת.
 6 וְאֵין מִיָּהִינן אֲפִלּוּ אוֹת אַחַת בְּסִפֵּר הַעֲזָרָה, מִפְּנֵי שֶׁזוֹ
 7 מְלָאכָה שָׂאִינָה לְצַרְף הַמוֹעֵד. אֲבָל כּוֹתֵב אֲדָם תְּפִלִּין
 8 וּמְזוּזָה לַעֲצֻמוֹ, וְטוֹרָה חֲכֵלֶת לְבָגְדוֹ. וְאִם אֵין לוֹ מַה יֵּאכַל,
 9 כּוֹתֵב וּמוֹכֵר לְאַחֲרִים כְּדִי פְרִינְסוֹתוֹ.
יד. וּמִתֵּר לְכַתֵּב אֲגָרוֹת שֶׁל שְׂאֵלֶת שְׁלוֹם בַּמוֹעֵד, וְכּוֹתֵב
 11 חֲשׁבוֹנוֹתָיו וּמַחְשָׁב יִצְיָאוֹתָיו; שֶׁפְּתִיבֵת אֵלּוּ אֵין אֲדָם
 12 נִזְקֵר [מדייק] בְּתַקּוּנָן, וְנִמְצָאוּ כְּמַעֲשֵׂה הַדֵּיּוּט בְּמִלְאכּוֹת.
טו. עוֹשִׂין כָּל צְרִיכֵי הַמֵּת בַּמוֹעֵד: גּוֹזְזִין שְׁעָרוֹ, וּמְכַבְּסִין
 13 כְּסוּתוֹ, וְעוֹשִׂין לוֹ אֲרוֹן. וְאִם לֹא הָיוּ לָהֶם נְסָרִים, מְבִיאִין
 15 לוֹ קוֹרוֹת וְנִסְרִים מִהֵן נְסָרִים בְּצִנְעָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת; וְאִם
 16 הָיָה אֲדָם מְפָרֵס, עוֹשִׂין אֲפִלּוּ בְּשׁוּק. אֲבָל אֵין כּוֹרְתִין
 17 עֵץ מִן הַיַּעַר לְנִסֵּר לַחֲנוּת לְאֲרוֹן, וְאֵין חוֹצְבִין אֶבְרַיִם
 18 לְכָנוֹת בְּהֵן קָבֵר.
טז. אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגַעִים בַּמוֹעֵד - שֶׁמָּא יִמְצָא טְמֵא,
 20 וְנִמְצָא חַג וְנִהַפֵּךְ לְאַבֵּל. וְאֵין נוֹשָׂאִין נָשִׁים וְלֹא מִיבְּמִין
 21 בַּמוֹעֵד, כְּדִי שְׂלָא תִשְׁתַּפַּח שְׂמַחַת הַחַג בְּשְׂמַחַת הַנְּשׂוּאִין;
 22 אֲבָל מַחְזִיר אֶת גְּרוּשְׁתּוֹ וּמְאָרְסִין נָשִׁים בַּמוֹעֵד - וּבִלְבַד
 23 שְׂלָא יַעֲשֶׂה סְעוּדַת אַרוּסִין וְלֹא סְעוּדַת נְשׂוּאִין, שְׂלָא יַעֲרֵב
 24 שְׂמַחָה אַחֲרַת בְּשְׂמַחַת הַחַג.
יז. אֵין מְגַלְחִין וְאֵין מְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד - גְּזָרָה שֶׁמָּא יִשְׁהָה
 25 אֲדָם עֲצֻמוֹ לְתוֹךְ הַמוֹעֵד, וְיָבּוֹא יוֹם טוֹב הִרְאִשׁוֹן וְהוּא
 27 מְגַל; לְפִיכַף, כָּל מִי שֶׁאֵי אֲפֻשֵׁר לוֹ לְגַלַּח אוֹ לְכַבֵּס בְּעֲרֵב
 28 יוֹם טוֹב, הָרִי זֶה מִתֵּר לְכַבֵּס וּלְגַלַּח.
יח. כִּיצַד? אֲבָל שֶׁחָל שְׂבִיעִי שְׁלוֹ לְהִיּוֹת בְּיוֹם טוֹב, אוֹ
 30 שֶׁחָל לְהִיּוֹת בְּעֲרֵב יוֹם טוֹב וְהָרִי הוּא שֶׁבַת שֶׁאֵי אֲפֻשֵׁר
 31 לְגַלַּח, הִבָּא מִמְּדִינַת הַיָּם, וְהוּא שְׂלָא יִצָּא לְהַטִּיל אֶלָּא
 32 לְסַחֲרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וְהִיּוֹצֵא מִבֵּית הַשְּׂבִיָּה וּמִבֵּית
 33 הָאֲסוּרִים, וּמִי שֶׁהָיָה מְגַדָּה וְלֹא הִתִּירוּהוּ אֶלָּא בַּמוֹעֵד, וּמִי
 34 שֶׁנִּשְׁבַּע שְׂלָא לְגַלַּח וְלֹא לְכַבֵּס, וְלֹא נִשְׂאֵל לְחֹכֵם וְהִתִּיר
 35 נִדְרוֹ אֶלָּא בַּמוֹעֵד - הָרִי אֵלּוּ מְגַלְחִין וּמְכַבְּסִין בַּמוֹעֵד.
יט. וְכֵלֵן שֶׁהָיָה לָהֶן פְּנָאֵי לְגַלַּח קִדְּם הַרְגֵּל וְלֹא גְלָחוּ -
 37 אֲסוּרִין. אֲבָל הַנְּזִיר וְהַמַּצְרֵעַ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּגַלְחָתָן, בֵּין
 38 בְּתוֹךְ הַמוֹעֵד בֵּין קִדְּם הַרְגֵּל - אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה לָהֶם
 39 פְּנָאֵי, מִתְרִין לְגַלַּח בַּמוֹעֵד; שְׂלָא יִשְׁהוּ [יעכבו]
 40 קְרִבְנוֹתֵיהֶן. וְכֹל הִיּוֹצֵא מִשְׂמָאתוֹ לְטַהֲרָתוֹ, מִתֵּר לְגַלַּח
 41 בַּמוֹעֵד. וְקָטָן שְׁנוּלֵר, בֵּין בַּמוֹעֵד בֵּין לְפָנֵי הַמוֹעֵד - מִתֵּר
 42 לְגַלְחוֹ בַּמוֹעֵד. וְאִנְשֵׁי מִשְׁמֵר שֶׁשְׂלָמָה מִשְׁמֵרָתָן בְּתוֹךְ
 43 הַמוֹעֵד - מִתְרִין לְגַלַּח, מִפְּנֵי שֶׁאֲנִשֵׁי מִשְׁמֵר אֲסוּרִין לְגַלַּח
 44 בְּשַׁבַּת [שבוע] שְׂלָהֶם.
כ. מִתֵּר לְטַל שֶׁפָּה [שפס] בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְלִטַּל צְפָרְנִים,
 46 וְאֲפִלּוּ בְּכָלִי. וּמַעֲבֵרֶת הָאִשָּׁה שְׁעָר מִבֵּית הַשְּׂחָי וּמִבֵּית

48 מזהמין את הנטיעות [מדביקין זבל בקילוף הגזע], ולא
 49 מגזמין; אבל סכין את האילנות ואת הפרות שבהן בשמן.
 50 ועוקרין את הפשתה, מפני שהיא ראויה לחפף בה במועד;
 51 וקוצרין את הפשות [מין צמח], מפני שהיא ראויה להטילה
 52 לשכר במועד. וכן כל פיוצא בזה.
 53 יא. אין מכניסין את הצאן לדיר [בשדה] כדי שיזבלו את
 54 הקרקע [בגלליהם], שהרי הוא מדיר [מזבל] שדהו
 55 במועד; ואם באו מאליהן, מתר. ואין מסייעין אותן, ואין
 56 מוסרין להן שומר לנער את צאנם [להעבירם ממקום
 57 למקום לפזר זבלם]. היה שכיר שבת [שבוע], שכיר חדש,
 58 שכיר שנה, שכיר שבוע [שבע שנים] - מסייעין אותן;
 59 ושוכרין שומר לנער הצאן ממקום למקום, כדי שיזבלו כל
 60 השדה. הנבל שבחצר, מסלקין אותו לצדדין; ואם נעשה
 61 חצר כרפת בקר, מוציאין אותו לאשפה.
 62 יב. המשוה פני הקרקע - אם נתפנו לתמן מקום שיעמיד
 63 בו כרי של תבואה או שידוש בו, מתר; ואם נתפנו
 64 לעבודת הארץ, אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו - אם
 65 לצורך העצים, מתר; ואם לתמן הקרקע, אסור. וכן הפותק
 66 [פותח דרם] מים לשדהו - אם נתפנו שיפנסו הדגים, מתר;
 67 ואם להשקות הארץ, אסור. וכן הקוצץ חריות [ענפים] מן
 68 הדקל - אם נתפנו להאכיל לבהמתו, מתר; ואם נתפנו
 69 לעבודת האילן, אסור. וממעשיו יפר, לאי זה דבר הוא
 70 מתפנו.
 71 יג. תנור וכיריים שאפסר שייכשו [יתיבשו] ויאפה בהן
 72 במועד, עושין [מייצרים] אותן; ואם לאו, אין עושין
 73 אותן. ויבין כף ויבין כף, בונין [טוחים] על חרש של תנור
 74 ועל הכירה הטפלה [שכבת הטיט] שלהן. ומסרגין [בוניים]
 75 את המטות, ונוקרין [מנקים] את הרחים, ופותחין להן עין
 76 [חור], ומעמידין אותן, ובונין אמת המים של רחים [דרם]
 77 המים מגלגל את הריחיים.
 78 יד. זופתין את החבית, כדי שלא יפסד היין; וזופתין את
 79 הבקבוק, מפני שאין בו טרח. וסותמין פי החבית של
 80 שכר, כדי שלא תפסד. ומחפין [מכסים] את הקציעות
 81 [פירות שטוחים ליבוש] בקש, כדי שלא יאבדו. ומרפכין
 82 [משפופים] את הבגדים בידיים, מפני שהוא מעשה
 83 הדיוט; אבל אין עושין קשרי בית הידים [קמחי
 84 השרוולים], מפני שהוא מעשה אמן. וכן כל פיוצא בזה.
 85 טו. קוצצין צפרגני תמור של רחים [המטייע בטחינה - כדי
 86 שיוכלו להרכיב על רגליו "פרסות" ויוכל לכת], ובונין
 87 אבוס [סל אכילה] לבהמה. וסוס שרוכב עליו - מתר לטל
 88 צפרגני ולסרקו כדי ליפותו. ואין מרביעין בהמה במועד;
 89 אבל מקיזין לה דם, ואין מוניעין ממנה רפואה. וכל
 90 מאכלות ומשקין שאינן מאכל בריאין אלא לרפואה, מתר
 91 לאדם לאכלן ולשתותן במועד.
 92 טז. אין מפנין [כלים] מחצר לחצר במועד, לא מכעורה
 93 לנאה ולא מנאה לכעורה; אבל מפנה הוא מבית לבית
 94 באותה חצר. ומביאין פלים שהן לצורך המועד מבית

1 נמוך להשקות מקום גבוה, מפני שהוא טרח גדול. ומתר
 2 לדלות מים להשקות היקרות, כדי לאכלן במועד; ואם
 3 בשביל ליפותן, אסור.
 4 ג. אין עושין עוגיות בעקרי הגפנים [חפירות טביב הגזע],
 5 כדי שימלאו מים. ואם היו עשויות ונתקלקלו, הרי זה
 6 מתקנן במועד; וכן אמת המים שנתקלקלה, מתקנין אותה
 7 במועד. פיצד? היתה עמקה טפת, חופר בה עד ששה;
 8 היתה טפחים, מעמיקה עד שבעה. ומושכין את המים
 9 מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את כל השדה; ואם
 10 היתה שדה לחה, מתר להשקות את פלה. ומרביצין
 11 [משקים מעט] את השדה במועד. שכל הדברים האלו, אין
 12 בהם טרח יתר.
 13 ד. זרעים שלא שתי מלפני המועד, לא ישקם במועד,
 14 מפני שהן צריכין מים רבים, ויבוא לידי טרח יתר. ומתר
 15 להסב את הנקה ממקום למקום, ולפתח נהר שנסתם.
 16 בורות שחיין ומערות של יחיד - אם הנה צריך להם -
 17 חוטטין [מנקים] אותן ושפין את סדקהן, אבל אין חופרין
 18 אותן לכתחלה; וכוונסין לתוכן מים, אף על פי שאינו צריך
 19 להן. ועושין נכרכת [בריכה לכביסה] במועד.
 20 ה. עכברים שהם מפסידין [מקלקלים] את האילנות, צדין
 21 אותן במועד. בשדה האילן, צד כדרכו; פיצד? חופר,
 22 ותולה המצודה. ואם הנה שדה לכן [תבואה] סמוכה
 23 לשדה האילן - צדין אותן בשדה הלכן בשנוי, כדי שלא
 24 יפנסו לשדה האילן ויחריבוה. וכיצד צד בשנוי? נועץ
 25 שפור [ברזל] בארץ, ומכה [עליו] בקרדם, ואחר כך ינתקנו
 26 [יוציאו]; ונמצא מקומו גמה.
 27 ו. כתל גנה שנפל - בונהו מעשה הדיוט [ללא טיט], או
 28 גודר אותו בקנים וגמא [צמח] וכיוצא בהן. וכן אם עשה
 29 מעקה לגג, בונה אותו מעשה הדיוט. אבל כתל חצר
 30 שנפל, בונהו כדרכו; ואם הנה גוהה [מט ליפול] - סותרו
 31 מפני הסכנה, ובונהו כדרכו.
 32 ז. בונה אדם אצטבא [פוסל] לישב או לישן עליה. הציר
 33 [של דלת] והצנור והקורה והמנעול והמפתח שנשברו -
 34 מתקנן במועד כדרכו, בין של ברזל בין של עץ; שזה
 35 הפסד גדול הוא - שאם יריח הפתח פתוח ודלתות
 36 שבורות, נמצא מאבד כל מה שיש בבית; וכבר בארנו,
 37 שכל שיש בו הפסד, אינו צריך שנוי.
 38 ח. אין חופרין קבר להיתו מוכן למת שימות, ואין בונין
 39 אותו. אבל אם הנה עשוי, הרי זה מתקנן במועד; פיצד?
 40 מוסיף במדתו או מקצר במדתו, כדי שיהיה נכון [מוכן]
 41 לעת שיקבר בו.
 42 ט. אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר לקבר, לא
 43 ממקבד לבזוי ולא מבזוי למקבד; ואסור לעשות פן לעולם
 44 בשאר הימים, אלא אם פן הנה [הקבר השני] בתוך שלו
 45 [בשדה של מת] - מפנהו בשאר הימים, אפלו ממקבד
 46 לבזוי.
 47 י. אין מתלעין [מוציאין תולעים] את [מן] האילנות, ולא

הלכות חמץ ומצה

47 יש בכללן שמונה מצוות - שלש מצוות עשה, וְחֻמֵשׁ
 48 מצוות לא תעשה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לֵאכֹל חֻמֵץ
 49 בַּיּוֹם אֲרֻבֵּעָה עָשָׂר מִחֻצוֹת הַיּוֹם וְלִמְעֻלָּה; (ב) לְהִשְׁבִּית
 50 שְׂאֹר מֵאַרְבַּעַת עָשָׂר; (ג) שְׁלֹא לֵאכֹל חֻמֵץ כֹּל שְׁבָעָה;
 51 (ד) שְׁלֹא לֵאכֹל תַּעֲרֹבַת חֻמֵץ כֹּל שְׁבָעָה; (ה) שְׁלֹא יִרְאֶה
 52 חֻמֵץ כֹּל שְׁבָעָה; (ו) שְׁלֹא יִמְצָא חֻמֵץ כֹּל שְׁבָעָה;
 53 (ז) לֵאכֹל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם
 54 בְּאוֹתוֹ הַלַּיְלָה. וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

פָּרָק א

57 א. כָּל הָאוֹכֵל בַּיּוֹם חֻמֵץ בְּפֶסַח, מִתְחַלֵּל לַיִל חֻמֵשׁ עָשָׂר
 58 עַד סוֹף יוֹם אֶחָד וְעֶשְׂרִים בְּנִסָּן - בְּמִזְדֵּי, חֵיב כֶּרֶת,
 59 שְׁנֵאמַר: "כִּי כָל אֹכֵל חֻמֵץ, וְנִכְרַתָּה"; בְּשׁוֹגֵג, חֵיב קָרְבַּן
 60 חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר מביא בהמה לקרבן] -
 61 אֶחָד הָאוֹכֵל, וְאֶחָד הַמִּמְחָה [ממית] וְשׁוֹתָה.
 62 ב. הַחֻמֵץ בְּפֶסַח, אֲסוּר בִּהְגֵינָה - שְׁנֵאמַר: "לֹא יֵאכֹל
 63 חֻמֵץ", לֹא יֵהָא בּוֹ [שום] הֶתֶר אֲכִילָה. וְהַמְנִיחַ חֻמֵץ
 64 בְּרִשׁוֹתוֹ בְּפֶסַח - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא אָכְלוֹ, עוֹבֵר בְּשָׁנֵי לְאוּיֵן,
 65 שְׁנֵאמַר: "לֹא יִרְאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלְךָ", וְנֵאמַר: "שְׂאֹר
 66 לֹא יִמְצָא בְּכִתְיָכֶם"; וְאֲסוּר הַחֻמֵץ וְאֲסוּר הַשְּׂאֹר שְׁבוּ
 67 מִחֻמְצֵיין [בצק אחר -], אֶחָד הוּא.

68 ג. אִינוּ לוֹקֵה מִשׁוּם "לֹא יִרְאֶה" וְ"לֹא יִמְצָא", אֲלֵא אִם
 69 כֵּן קָנָה חֻמֵץ בְּפֶסַח, או חֻמְצוֹ - כְּדֵי שִׁיעֶשֶׂה מֵעֶשֶׂה. אֲבָל
 70 אִם הָיָה לוֹ חֻמֵץ קֶדֶם הַפֶּסַח, וּבָא הַפֶּסַח וְלֹא בָעֵרוֹ אֲלֵא
 71 הִנִּיחוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוּיֵין - אִינוּ
 72 לוֹקֵה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שְׁלֹא עָשָׂה מֵעֶשֶׂה; וּמִכֵּין אוֹתוֹ
 73 מִכַּת מִרְדוּת [מלקות מדרבנן].

74 ד. חֻמֵץ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֲסוּר בִּהְגֵינָה לְעוֹלָם; וְדָבָר
 75 זֶה - קֶנֶס מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים: מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עַל "כֹּל יִרְאֶה"
 76 וְ"כֹל יִמְצָא", אֲסוּרוֹהוּ, וְאִפְלוּ הִנִּיחוֹ בְּשִׁגְגָה אוּ בְּאִסָּר -
 77 כְּדֵי שְׁלֹא יֵנִיחַ אֶדָם חֻמֵץ בְּרִשׁוֹתוֹ, כְּדֵי שִׁהְיֶנָה בּוֹ אַחַר
 78 הַפֶּסַח.

79 ה. חֻמֵץ שֶׁנִּתְעַרַב בְּדָבָר אַחַר הַפֶּסַח, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא
 80 בְּמִינוֹ - הָרִי זֶה אוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּא. וְחֻמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר
 81 עָלָיו הַפֶּסַח - אֵף עַל פִּי שְׁהוּא אֲסוּר בִּהְגֵינָה - אִם נִתְעַרַב
 82 בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ, הָרִי זֶה מֵתֵר לֵאכֹלוֹ אַחַר
 83 הַפֶּסַח; שְׁלֹא קֶנְסוּ וְאָסְרוּ אֲלֵא בְּחֻמֵץ עֲצָמוֹ, אֲבָל
 84 הַתַּעֲרֹבַת מִתֵּר בְּאֲכִילָה לְאַחַר הַפֶּסַח.

85 ו. אֵין חֵיבִין כֶּרֶת, אֲלֵא עַל אֲכִילַת עֲצָמוֹ שֶׁל חֻמֵץ. אֲבָל
 86 עֲרוֹב חֻמֵץ, כְּגוֹן בְּתַח הַבְּבֻלִי [טיבול עשוי מחלב חמוץ
 87 וְלַחֵם] וְשֶׁכָּר הַמְּדִי [עשוי משעורה], וְכָל הַדּוּמָה לָהֶן
 88 מִדְּבָרִים שֶׁהַחֻמֵץ מְעַרְבֵם בָּהֶן - אִם אָכְלוֹ בְּפֶסַח, לוֹקֵה וְאֵין
 89 בּוֹ כֶּרֶת, שְׁנֵאמַר: "כָּל מִחֻמְצַת לֹא תֹאכְלוּ". בְּמָה דְּבָרִים
 90 אֲמוּרִים? בְּשֵׁאֲכֹל בַּיּוֹם חֻמֵץ בְּתוֹךְ הַתַּעֲרֹבַת, בְּכָדֵי אֲכִילַת
 91 שְׁלֵשׁ בִּיצִים - הוּא שְׁלוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם אֵין

1 הָאֵמֶן, כְּגוֹן כֶּרִים וְכִסּוֹת וְכוּסוֹת וְצִלוּחִיּוֹת; אֲבָל כָּלִים
 2 שְׂאִינָן צְרִיכִין, כְּגוֹן מִתְרַשָּׁה מִן הַלוֹטֵשׁ אוּ צֶמֶר מִבֵּית
 3 הַצֵּבַע - אֵין מְבִיאִין. וְאִם אֵין לָאֵמֶן מַה יֵאכֹל, נוֹתֵן לוֹ
 4 שְׂכָרוֹ וּמְנִיחֵן אֲצִלוֹ; וְאִם אֵינוּ מֵאֵמֶינוּ, מְנִיחֵן בְּבֵית הַסְּמוּךְ
 5 לוֹ; וְאִם חֵשֶׁשׁ לָהֶן שְׂמָא יִגְנְבוּ - מִפְּנֵן לְחֻצַּר אַחֲרֵיהֶן, אֲבָל
 6 לֹא יָבִיא לְבִיתוֹ.

7 יז. אֲסוּר לַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן הַמְּנַחֶה
 8 וְלִמְעֻלָּה, כְּמוֹ עֲרֵבֵי שְׁבֹתוֹת. וְכָל הַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בָּהֶן,
 9 אִינוּ רוֹאֶה סִימָן בְּרַכָּה; וְגוֹעֲרִין בּוֹ, וּמְכַטְלִין אוֹתוֹ בְּעַל
 10 כֶּרְחוֹ, אֲבָל אֵין מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדוּת [מלקות מדרבנן],
 11 וְאֵין צְרִיף לוֹמַר שְׂאִין מְנַדִּין אוֹתוֹ - חוּץ מְעַרְב הַפֶּסַח
 12 אַחַר חֻצוֹת; שֶׁהַעוֹשֶׂה בּוֹ מְלֶאכָה אַחַר חֻצוֹת מְנַדִּין אוֹתוֹ,
 13 וְאֵין צְרִיף לוֹמַר שְׂמִכֵין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדוּת אִם לֹא נִדְוָהוּ -
 14 לְפִי שְׁיֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר בְּנִסָּן אִינוּ כֶּשֶׁאֵר עֲרֵבֵי יָמִים
 15 טוֹבִים, מִפְּנֵי שֵׁישׁ בּוֹ [קרבן] חִגִּיגָה וְשִׁחִיטַת קָרְבָּן.

16 יח. לְפִיכָף, יוֹם אֲרַבְעָה עָשָׂר אֲסוּר בְּעִשְׂיַת מְלֶאכָה מִדְּבָרֵי
 17 סוֹפְרִים, כְּמוֹ חֶלֶוֹ שֶׁל מוֹעֵד; וְהוּא קָל מִחֶלֶוֹ שֶׁל מוֹעֵד,
 18 וְאִינוּ אֲסוּר אֲלֵא מִחֻצֵי הַיּוֹם וּמְעֻלָּה, שֶׁהוּא זְמַן הַשִּׁחִיטָה.
 19 אֲבָל מִהֵנָּה חֲחֻמָּה עַד חֻצֵי הַיּוֹם, תְּלוּי בְּמִנְהַג - מְקוֹם
 20 שְׁנוּהִגִין לַעֲשׂוֹת, עוֹשִׂין; מְקוֹם שְׁנִתְּהֵגוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת, אֵין
 21 עוֹשִׂין.

22 יט. וְאִפְלוּ בְּמְקוֹם שְׁנִתְּהֵגוּ לַעֲשׂוֹת - לֹא יִתְחַיֵּל בְּתַחֲלָה
 23 לַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא יִכּוֹל
 24 לְגַמְרָה קֶדֶם חֻצוֹת; אֲלֵא שְׁלֵשׁ אֲמִנִיּוֹת בְּלִבְדֵן הֵן
 25 שֶׁמִּתְחַלְלִין בְּמְקוֹם שְׁנִתְּהֵגוּ לַעֲשׂוֹת, וְעוֹשִׂין עַד חֻצוֹת, וְאֵלוֹ
 26 הֵן: הַחֲטִיטִין וְהַסְּפָרִין וְהַכּוֹכְסִין. אֲבָל שְׂאֵר אֲמִנִיּוֹת - אִם
 27 הִתְחַיֵּל בָּהֶן קֶדֶם אֲרַבְעָה עָשָׂר, הוּא שְׂגוּמֵר עַד חֻצוֹת;
 28 שְׂאִין הַעֵם צְרִיכִין לְשְׂאֵר אֲמִנִיּוֹת צִרְף הִרְבָּה.

29 כ. הַהוֹלֵף מְקוֹם שְׁעוֹשִׂין לְמְקוֹם שְׂאִין עוֹשִׂין - לֹא
 30 יַעֲשֶׂה בִּישׁוּב, מִפְּנֵי הַמִּתְחַלְקוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא בְּמִדְּבָר;
 31 וְהַהוֹלֵף מְקוֹם שְׂאִין עוֹשִׂין לְמְקוֹם שְׁעוֹשִׂין - לֹא יַעֲשֶׂה;
 32 נוֹתֵנִין עָלָיו חֻמְרֵי מְקוֹם שִׁיעֶשֶׂה מִשֵּׁם, וְחֻמְרֵי מְקוֹם שֶׁהִלֵּךְ
 33 לְשֵׁם. וְאֵף עַל פִּי כֵן, לֹא יִתְרָאֶה בְּפִנְיָהֶם שֶׁהוּא בְּטַל מִפְּנֵי
 34 הָאֲסוּר - לְעוֹלָם אֵל יִשְׁנֶה אֶדָם, מִפְּנֵי הַמִּתְחַלְקוֹת. וְכֵן מִי
 35 שֶׁדַּעַתוֹ לְחֹזֵר לְמְקוֹמוֹ, נוֹהֵג בְּאִנְשֵׁי מְקוֹמוֹ בֵּין לְהִקָּל בֵּין
 36 לְהִתְמַיר - וְהוּא שְׁלֹא יִתְרָאֶה בְּפִנְיָ אִנְשֵׁי מְקוֹם שֶׁהוּא בּוֹ,
 37 מִפְּנֵי הַמִּתְחַלְקוֹת.

38 כא. מוֹלִיכִין וּמְבִיאִין כָּלִים מִבֵּית הָאֵמֶן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר
 39 אַחַר חֻצוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָן לְצִרְף הַמוֹעֵד. וְגוֹרְפִין וְכָל
 40 [במגרפה] מִתַּחַת רִגְלֵי הַבְּהֵמָה, וּמִצִּיאִין אוֹתוֹ לְאִשְׁפָּה.
 41 וּמוֹשִׁיבִין שׁוֹכְכִין לְתַרְנַגּוּלִין; וְתַרְנַגְלַת שִׁישְׁבָה שְׁלִשְׁתַּת
 42 יָמִים אוּ יֵתֵר עַל הַבִּיצִים, וּמִתָּה - מוֹשִׁיבִין אַחֲרֵת תַּחֲמִיקָה
 43 בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר, כְּדֵי שְׁלֹא יִפְסְדוּ הַבִּיצִים. וּבְמוֹעֵד, אֵין
 44 מוֹשִׁיבִין; אֲבָל אִם בְּרַחַה בְּמוֹעֵד מֵעַל הַבִּיצִים, מִתְזִירִין
 45 אוֹתָהּ לְמְקוֹמָהּ.

46 בְּרִיף רְחֻמָּא דְסִיעֵן

46 תורה] בעת זו - שָׁמָא יִמְשָׁךְ וַיִּמְנַע מִבְּדִיקָהּ, בַּתְחַלַּת
47 זְמַנָּהּ.
48 ד. אין בודקין לא לאור הלבנה, ולא לאור החמה, ולא
49 לאור האבוקה - אלא לאור הַנֵּר. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
50 בַּחֲרִים וּבַמְחֻבְּאוֹת; אֲבָל אֲכַסְרָה [מרפסת] שאורה רב -
51 אם בדיקה לאור החמה, דיו. וְאִמְצַע הַחֶצֶר, אִינוּ צְרִיף
52 בדיקה, מפני שהעופות מצויים שם, והן אוכלין כל חמץ
53 שִׁיפֵל שָׁם.
54 ה. חר שבאמצע הבית שבין אדם לחברו - זה בודק עד
55 מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום שידו מגעת,
56 והשאר מבטלו בלבד; וכל מקום שאין מכניסין לו חמץ,
57 אינו צריף בדיקה.
58 ו. חרי הבית התחתונים והעליונים, ונג היציע [חדרון]
59 שגגו משופעו, ונרפת בקר, ולולין, ומתבן [בית התבן],
60 ואוצרות [מחסני] יין ואוצרות שמן שאין מסתפק מהן,
61 ובית דגים גדולים - אינן צריכין בדיקה, אלא אם פן
62 הכניס להן חמץ. אֲבָל אוצרות שֶׁכָּרְוּ אוצרות יין שֶׁמִּסְתַּפֵּק
63 מהן, ובית המלח, ובית השענה, ובית דגים קטנים, ובית
64 העצים, ובית המורקס [שומן דג מלוח], וחר היבית
65 האמצעיים, וכיוצא באלו - צריכין בדיקה, שסתמן
66 שמכניסין להן חמץ; ואם ידע בודאי שלא הכניס שם
67 חמץ, אינו צריף בדיקה. וְכִשְׁבֹּדֵק הַמְרַתֵּף, בֹּדֵק מִמֶּנּוּ
68 שְׁתֵּי שׁוּרוֹת [של חביות] הַחֵיצוֹנוֹת, שֶׁהֵן הָעֲלִיּוֹנָה
69 וְשֶׁלִּמְטָה מִמֶּנָּה.
70 ז. אין חוששין שָׁמָא גְרָרָה חֲלָדָה חֲמֵץ לְמָקוֹם שֶׁאֵין
71 מְכַנְסִין בו חמץ; שָׁאֵם נְחוּשׁ מִבֵּית לְבֵית, נְחוּשׁ מֵעִיר
72 לְעִיר, וְאֵין לְדַבֵּר סוּף. בֹּדֵק לֵיל אַרְבָּעָה עָשָׂר, וְהַנִּיחַ עֶשֶׂר
73 חֲלוֹת וּמִצָּא תִּשְׁעֵ - הָרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצְרִיף לְבֹדֵק פַּעַם
74 שְׁנַיָּה; שְׁתַּרְי גְרָרָה חֲלָדָה או עֵבֶר בְּדַאֵי.
75 ח. וכן אם ראה עֵבֶר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְחֲמֵץ בְּפִיו אַחַר
76 בדיקה - צריף לבדק פעם שנייה. אִף עַל פִּי שֶׁמִּצָּא פְּרוּרִין
77 בְּאִמְצַע הַבַּיִת, אֵין אֲמֹרִין: 'כִּבְר אֲכָל אוֹתָהּ הַפֶּת בְּמָקוֹם
78 זֶה, וְהָרִי פְּרוּרִין', אֲלָא חוֹשֵׁשִׁין שָׁמָא הַנִּיחָה בְּחַר או
79 בְּחֲלוֹן, וְאֵלוּ פְּרוּרִין שֶׁם הָיוּ; וְלִפְיָךְ חֲזוֹר וּבֹדֵק. אִם
80 לֹא מִצָּא כְּלוּם, הָרִי זֶה בֹּדֵק כָּל הַבַּיִת; וְאִם מִצָּא אוֹתָהּ
81 הַפֶּת שֶׁנִּטְלָה הָעֵבֶר וְנִכְנַס, אִינוּ צְרִיף בְּדִיקָה.
82 ט. ראה תינוק שֶׁנִּכְנַס לְבֵית בְּדוּק, וּבְיָדוֹ כֶּפֶר, וְנִכְנַס
83 אַחֲרָיו, וּמִצָּא פְּרוּרִין - אִינוּ צְרִיף בְּדִיקָה; שֶׁחֲזַקְתּוּ
84 שֶׁאֲכָלָהּ, וְאֵלוּ פְּרוּרִין שֶׁנִּפְּלוּ מִמֶּנּוּ בְּשַׁעַת אֲכִילָהּ -
85 שֶׁדָּרַף הַתֵּינוֹק לְפָרֵר בַּעַת אֲכִילָתוֹ, וְאֵין דָּרַף עֵבֶר לְפָרֵר.
86 וְאִם לֹא מִצָּא פְּרוּרִין כָּלֵל, צְרִיף לְבֹדֵק.
87 י. הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ, ובא
88 עֵבֶר וְנִטַּל, וְלֹא יִדְעוּנו אִם חֲמֵץ אִם מִצָּה נִטַּל, וְנִכְנַס
89 לְבֵית בְּדוּק - צְרִיף לְבֹדֵק; שֶׁכָּל [איטור] הַקְּבֹעַ [ידוע
90 מְקוּמוֹ], כְּמִחְצָה עַל מִחְצָה.
91 יא. שְׁנֵי צְבוּרִין, אֶחָד חֲמֵץ וְאֶחָד מִצָּה, וְשְׁנֵי כֶּתִים, אֶחָד
92 בְּדוּק וְאֶחָד שֶׁאִינוּ בְּדוּק, וְכֵאֵין שְׁנֵי עֵבֶרִים, זֶה נִטַּל חֲמֵץ

1 בַּתְעַרְבַת כְּזֵית [שמצטרף] בְּכָרִי [תוך כדי] אֲכִילַת שֶׁלֶשׁ
2 בִּיצִים - אִף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל - אִם אֲכַל, אִינוּ לוֹקָה
3 אֲלָא מִפֶּת מְרֻדוֹת.
4 ז. האוכל מן החמץ עצמו בפסח, כֹּל שֶׁהוּא - הָרִי זֶה
5 אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יֶאֱכַל חֲמֵץ". וְאִף עַל פִּי
6 כֵּן, אִינוּ חֵיב פְּרַת אוֹ קָרְבָּן, אֲלָא עַל כְּשַׁעוֹר שֶׁהוּא כְּזֵית;
7 וְהָאוֹכֵל פְּחוֹת מְכֻזָּת בְּמֻזֵּד, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.
8 ח. אֲסוּר לֶאֱכֹל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר מִחֻצוֹת הַיּוֹם
9 וְלִמְעַלָּה, שֶׁהוּא מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית בְּיוֹם. וְכֹל הָאוֹכֵל
10 בְּזִמְן זֶה, לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאכַל עֲלֵיו
11 חֲמֵץ", כְּלוֹמַר עַל קָרְבַּן הַפֶּסַח; כִּף לְמַדּוֹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
12 [ממנו] הַכְּרוּשׁ דְּבַר זֶה: לֹא תֹאכַל חֲמֵץ מִשְׁעָה שֶׁרְאוּיָהּ
13 לְשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח, שֶׁהוּא "בֵּין הָעֶרְפִּים", וְהוּא חֲצִי הַיּוֹם.
14 ט. וְאֲסוּר חֲכָמִים לֶאֱכֹל חֲמֵץ מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית, כְּרִי
15 שֶׁלֹּא יֵגַע [יכשל] בְּאֲסוּר תּוֹרָה. וּמִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁשִׁית יִהְיֶה
16 הַחֲמֵץ אֲסוּר בְּאֲכִילָהּ וּבַהֲנִיָּה: שְׁעָה שְׁשִׁית מִדְּבָרֵי
17 סוּפְרִים, וְשָׁר הַיּוֹם מִשְׁבִּיעִית וְמַעַלָּה, מִן הַתּוֹרָה. שְׁעָה
18 חֲמִישִׁית, אֵין אוֹכְלִין בָּהּ חֲמֵץ - גְּזֵרָה מִשׁוּם יוֹם הַמַּעֲנֵן,
19 שֶׁמָּא יִטְעָה בֵּין חֲמִישִׁית וְשִׁשִּׁית. וְאִינוּ אֲסוּר בַּהֲנִיָּה
20 בְּשַׁעַת חֲמִישִׁית. לְפִיכָךְ, תּוֹלִין בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם תּוֹרָה
21 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֲמֵץ שֶׁהוּא קָדֵשׁ, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין
22 עַד שֶׁתִּגִּיעַ שְׁעָה שְׁשִׁית, שׁוֹרְפִין הַכֹּל.
23 י. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁמִּתַּר לֶאֱכֹל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר עַד
24 סוּף שְׁעָה רְבִיעִית; וְאֵין אוֹכְלִין בְּשַׁעַת חֲמִישִׁית, אֲלָא
25 נִהְיִין בו; וְהָאוֹכֵל בְּשַׁעַת שְׁשִׁית, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת.
26 וְהָאוֹכֵל מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית, לוֹקָה.

יום שלישי ב' אדר ב' ה'תשע"ד

פֶּרֶק ב

27
28
29 א. מצות עשה מן התורה, להשבית החמץ קדם זמן אסור
30 אכילתו, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שָׂאֵר
31 מִבֵּיתְכֶם"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה [שמסר משה רבנו] לְמַדּוֹ,
32 שֶׁרְאוּשׁוֹן זֶה הוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר. וְרֵאזָה לְדַבֵּר זֶה, מֵה
33 שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמֵץ דָּם זְבָחִי", כְּלוֹמַר
34 לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְהַחֲמֵץ קָיָם; וְשַׁחֲיִטַת הַפֶּסַח, הוּא יוֹם
35 אַרְבָּעָה עָשָׂר אַחַר חֻצוֹת.
36 ב. ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שֶׁיִּבְטַל
37 הַחֲמֵץ מִלְּבוֹ וְיִחְשַׁב אוֹתוֹ כְּעָפָר, וְיִשִּׁים בְּלִבּוֹ שֶׁאֵין
38 בְּרִשׁוֹתוֹ חֲמֵץ כָּלֵל, וְשֶׁכֹּל חֲמֵץ שֶׁבְּרִשׁוֹתוֹ, הָרִי הוּא כְּעָפָר
39 וְכִדְבַר שֶׁאֵין בוֹ צֶרֶף כָּלֵל.
40 ג. ומדברי סופרים, לְחַפֵּשׂ אַחַר הַחֲמֵץ בַּמְחֻבְּאוֹת
41 וּבַחֲרִים, וְלְבֹדֵק וְלְהוֹצִיאָו מִכָּל גְּבוּלוֹ. וְכֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים,
42 שְׁבוּדְקִין וּמִשְׁבִּיעִיתִין הַחֲמֵץ בְּלִילָהּ מִתְחַלֵּת לֵיל אַרְבָּעָה
43 עָשָׂר, לְאוֹר הַנֵּר, מִפְּנֵי שֶׁבְּלִילָהּ כָּל הַעֵם מְצוּיִין בְּכַתְמֵיהֶם,
44 וְאוֹר הַנֵּר יִפָּה לְבִדִּיקָה; וְאֵין קוֹבְעִין מְדַרְשׁ [שיעור] בְּסוּף
45 יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וְכֵן הַחֲכָם לֹא יִתְחַיֵּל לְקִרוֹת [ללמוד

מתוך מהדורת חזק

48 וְזֶה נֶטֶל מִצָּה, וְאֵין יָדוּעַ לֵאמֹר זֶה בֵּית נִכְנָס זֶה שְׁנֵטֶל
 49 הַחֲמֵץ; וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים בְּדוּקָן, וְצָבוּר אֶחָד חֲמֵץ, וְכֵן
 50 עֵבֶר וְנֶטֶל, וְאֵין יָדוּעַ לֵאמֹר זֶה בֵּית נִכְנָס; אוֹ שִׁידַע שְׁנִכְנַס
 51 לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וְכֵן וְלֹא מִצָּה כְּלוּם; אוֹ שֶׁבְדָק,
 52 וּמִצָּה כָּכָר - בְּכָל אֵלוֹ, אֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק פַּעַם שְׁנֵי; שְׁאֵין
 53 כָּאֵן קָבוּעַ.
 54 **יב.** הַיְחִי חֲמֵץ בְּזוּיָת זוֹ, וּמִצָּה בְּזוּיָת אַחֲרָת; אוֹ שֶׁהַיְחִי
 55 תִּשְׁעַ חֲלוּת, וּמִצָּה עֶשֶׂר; אוֹ שֶׁהָיָה תִּשְׁעָה צָבוּרִין {מִצָּה}
 56 {חֲמֵץ} וְאֶחָד {חֲמֵץ} {מִצָּה}, וּפָרַשׁ כָּכָר מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ
 57 אִם חֲמֵץ אוֹ מִצָּה, וְכֵן עֵבֶר וְנֶטֶל הַכָּכָר שֶׁפָּרַשׁ, וְנִכְנַס
 58 לְבֵית בְּדוּק; אוֹ שֶׁבֵּא עֵבֶר וְנֶטֶל חֲמֵץ, וְסָפַק נִכְנַס לְבֵית
 59 זֶה אוֹ לֹא נִכְנַס - בְּכָל אֵלוֹ, צָרִיף לְבָדֵק.

פָּרָק ג

60 **א.** כִּשְׁבּוּדָק אֲדָם וּמְחַפֵּשׁ בְּלִילֵי אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, מוֹצִיא אֶת
 61 הַחֲמֵץ מִן הַחֲרִים וּמִן הַמְּחַבְּאוֹת וּמִן הַזְּרוּיֹת, וּמְקַבֵּץ
 62 הַפֶּל, וּמְנִיחוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד. עַד תַּחֲלַת שְׁעָה שְׁשִׁית בַּיּוֹם,
 63 מְבַעְרוֹ; וְאִם רָצָה לְבַעְרוֹ בְּלִילֵי אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, מְבַעְרוֹ.
 64 **ב.** הַחֲמֵץ שֶׁמְנִיחַ בְּלִילֵי אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, כְּדֵי שִׂיאֲכַל מִמֶּנּוּ
 65 לְמַחֵר עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת - אֵינוֹ מְנִיחוֹ מִפְּנֵי וּמִפְּנֵי בְּכָל
 66 מָקוֹם, אֲלֵא מְצַנֵּיעוֹ בְּכָלִי אוֹ בְּזוּיָת יָדוּעָה, וְנִזְהָר בּוֹ; שְׂאִם
 67 לֹא נִזְהָר בּוֹ וּמִצָּאוֹ חֶסֶר - צָרִיף לְחַפֵּשׁ אַחֲרָיו וְלְבָדֵק פַּעַם
 68 אַחֲרָת, שְׂמֵא גְרוּוְהוּ הַעֲכָבְרִים.
 69 **ג.** חָל אַרְבָּעָה עֶשֶׂר לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת - בּוֹדֵקִין אֶת הַחֲמֵץ
 70 בְּלִילֵי עֶרֶב שֶׁבֶת [לִיל שִׁישׁ], שֶׁהוּא לִיל שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר;
 71 וּמְנִיחַ מִן הַחֲמֵץ כְּדֵי לְאַכֵּל מִמֶּנּוּ, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת בַּיּוֹם
 72 הַשֶּׁבֶת, וּמְנִיחוֹ בְּמָקוֹם מְצַנֵּעַ, וְהִשְׁאָר מְבַעְרוֹ מִלְּפָנֵי
 73 הַשֶּׁבֶת. וְאִם נִשְׂאָר מִן הַחֲמֵץ בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת אַחַר אַרְבַּע
 74 שָׁעוֹת, מְבַטְלוֹ; וְכּוֹפֵה עָלָיו כְּלֵי עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב
 75 הָרֵאשׁוֹן, וּמְבַעְרוֹ.
 76 **ד.** הָיוּ לוֹ כְּכֹרוֹת רְבוּת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצָרִף לְשַׂרְפָּה עֶרֶב
 77 שֶׁבֶת - לֹא יַעֲרֹב הַטְּהוּרָה עִם הַטְּמֵאָה, וְיִשְׂרָף; אֲלֵא שׁוֹרֵף
 78 טְהוּרָה לְעִצְמָהּ, וְיִטְמָאָה לְעִצְמָהּ, וְתִלוּיָהּ [סָפַק טַמְאָה]
 79 לְעִצְמָהּ. וּמְנִיחַ מִן הַטְּהוּרָה כְּדֵי לְאַכֵּל, עַד אַרְבַּע שָׁעוֹת
 80 בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת בְּלֶכֶד.
 81 **ה.** מִי שֶׁשָּׂכַח אוֹ הִזִּיד וְלֹא בָּדַק בְּלִילֵי אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, בּוֹדֵק
 82 בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר בְּשַׁחֲרִית; לֹא בָּדַק בְּשַׁחֲרִית, בּוֹדֵק בְּשַׁעֲת
 83 הַבַּעֲוִיר [שַׁעֲת שִׁישׁ]; לֹא בָּדַק בְּשַׁעֲת הַבַּעֲוִיר, בּוֹדֵק בְּתוֹךְ
 84 הַחֵג. עֵבֶר הֶרְגֵּל וְלֹא בָּדַק - בּוֹדֵק אַחַר הֶרְגֵּל, כְּדֵי שִׂיבְעֵר
 85 מֵה שִׂימְצָא מִחֲמֵץ שֶׁעֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֶסוּר
 86 בַּהֲנִיָּה.
 87 **ו.** כִּשְׁבּוּדָק הַחֲמֵץ בְּלִילֵי אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, אוֹ בַּיּוֹם אַרְבָּעָה
 88 עֶשֶׂר, אוֹ בְּתוֹךְ הֶרְגֵּל - מְבַרֵךְ קֹדֶם שִׂיחֲחִיל לְבָדֵק: 'בְּרוּךְ
 89 אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
 90 עַל בַּעֲוֵר חֲמֵץ; וּבּוֹדֵק וּמְחַפֵּשׁ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְכַנְּסִין
 91 לָהֶם חֲמֵץ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְאִם בָּדַק לְאַחַר הֶרְגֵּל, אֵינוֹ
 92 מְבַרֵךְ.
 93

1 וְזֶה נֶטֶל מִצָּה, וְאֵין יָדוּעַ לֵאמֹר זֶה בֵּית נִכְנָס זֶה שְׁנֵטֶל
 2 הַחֲמֵץ; וְכֵן שְׁנֵי בָתִּים בְּדוּקָן, וְצָבוּר אֶחָד חֲמֵץ, וְכֵן
 3 עֵבֶר וְנֶטֶל, וְאֵין יָדוּעַ לֵאמֹר זֶה בֵּית נִכְנָס; אוֹ שִׁידַע שְׁנִכְנַס
 4 לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנַס אַחֲרָיו וְכֵן וְלֹא מִצָּה כְּלוּם; אוֹ שֶׁבְדָק,
 5 וּמִצָּה כָּכָר - בְּכָל אֵלוֹ, אֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק פַּעַם שְׁנֵי; שְׁאֵין
 6 כָּאֵן קָבוּעַ.
 7 **יב.** הַיְחִי חֲמֵץ בְּזוּיָת זוֹ, וּמִצָּה בְּזוּיָת אַחֲרָת; אוֹ שֶׁהַיְחִי
 8 תִּשְׁעַ חֲלוּת, וּמִצָּה עֶשֶׂר; אוֹ שֶׁהָיָה תִּשְׁעָה צָבוּרִין {מִצָּה}
 9 {חֲמֵץ} וְאֶחָד {חֲמֵץ} {מִצָּה}, וּפָרַשׁ כָּכָר מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ
 10 אִם חֲמֵץ אוֹ מִצָּה, וְכֵן עֵבֶר וְנֶטֶל הַכָּכָר שֶׁפָּרַשׁ, וְנִכְנַס
 11 לְבֵית בְּדוּק; אוֹ שֶׁבֵּא עֵבֶר וְנֶטֶל חֲמֵץ, וְסָפַק נִכְנַס לְבֵית
 12 זֶה אוֹ לֹא נִכְנַס - בְּכָל אֵלוֹ, צָרִיף לְבָדֵק.
 13 **יג.** נִכְנַס עֵבֶר לְבֵית וְכֵן כְּפִיו, וְיָצָא עֵבֶר מִשָּׁם וְכֵן
 14 כְּפִיו - אוֹמְרִין: 'הוּא הָרֵאשׁוֹן שְׁנִכְנַס, הוּא הָאֲחֵרוֹן
 15 שִׂימְצָא, וְאֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק; הִיָּה הָרֵאשׁוֹן שֶׁחָר וְזֶה שִׂימְצָא
 16 לְכֵן, צָרִיף לְבָדֵק. נִכְנַס עֵבֶר וְכֵן כְּפִיו, וְיָצָאת מִשָּׁם
 17 חֲלָדָה וְכֵן כְּפִיָּה - צָרִיף לְבָדֵק; יָצָאת וְעֵבֶר וְכֵן כְּפִיָּה.
 18 אֵינוֹ צָרִיף לְבָדֵק - שְׁנֵי הַכָּכָר, הוּא שֶׁהָיָה כְּפִי הַעֲכָבֵר.
 19 נִחַשׁ שְׁנִכְנַס לְחֹר וּפֶת כְּפִיו, אֵין חֵיב לְהַבִּיא חֶבֶר [צִיִּיד
 20 נְחָשִׁים] לְהוֹצִיא.
 21 **יד.** כְּזוּיָת חֲמֵץ בְּשָׂמִי קוֹרָה, מְחַבֵּין אוֹתוֹ לְהַבִּיא סֶלֶם
 22 לְהוֹרִידוֹ; וְשֶׁפַעֲמִים יִפֹּל מִשָּׂמִי קוֹרָה. הִיָּה חֲמֵץ בְּבוּר, אֵין
 23 מְחַבֵּין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ, אֲלֵא מְבַטְלוֹ בְּלֶבּוֹ, וְדִיּוֹ.
 24 **טו.** פֶּת [חֲתִיכַת] שְׂאוֹר שִׂיחֲדָה לִישִׁיבָה - אִם טַח פְּנִיָּה
 25 בְּטִיט - הָרִי זוֹ בְּטִלָּה, וּמִתָּר לְקִימָה. בְּצַק שֶׁבְּסֻדְקֵי הַעֲרָבָה
 26 [קַעֲרָה] - אִם יֵשׁ כְּזוּיָת בְּמָקוֹם אֶחָד, חֵיב לְבַעֵר. וְאִם לֹא
 27 - אִם הִיָּה עֲשׂוּי לְחֵזֶק בּוֹ שֶׁכָּרִי הַעֲרָבָה, אוֹ לְסַתֵּם בּוֹ נֶגֶב
 28 - בְּטֵל בְּמַעוּטוֹ; וְאִם לֹא, חֵיב לְבַעֵר. הָיוּ שְׁנֵי חֲצָיִי זֵיתִים
 29 בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחוּט שֶׁל בְּצַק בִּינֵיהֶן - רוֹאִין: כֹּל שְׂאֵלוֹ
 30 יִנָּטֵל הַחוּט נִטְלִין עִמּוֹ, חֵיב לְבַעֵר; וְאִם לֹא, אֵינוֹ חֵיב
 31 לְבַעֵר.
 32 **טז.** בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֲרָבָה; אֲכָל בְּבֵית - אֵף עַל
 33 פִּי שְׂאִם יִנָּטֵל הַחוּט אֵין נִטְלִין עִמּוֹ - חֵיב לְבַעֵר, מִפְּנֵי
 34 שֶׁפַעֲמִים מְקַבֵּץ אוֹתָן. הִיָּה חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית
 35 בְּעִלְיָה, חֲצִי זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּאֶבְסֻדְרָה [מִרְפֹּטָת], חֲצִי
 36 זֵית בְּבֵית וְחֲצִי זֵית בְּבֵית שְׁלֹפְנִים מִמֶּנּוּ - הוֹאִיל וְאֵלוֹ
 37 הַחֲצָיִי זֵיתִים דְּבוּקִין בְּכַתְלִים, אוֹ בְּקוֹרוֹת, אוֹ בְּקַרְקָעוֹת -
 38 אֵינוֹ חֵיב לְבַעֵר, אֲלֵא מְבַטְלוֹ בְּלֶבּוֹ וְדִיּוֹ.
 39 **יז.** הַמְשַׁפִּיר בֵּית סֶתֶם בְּאַרְבָּעָה עֶשֶׂר - לֹא פִירַשׁ אִם
 40 בְּדָקוֹן - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת בְּדוּק, וְאֵינוֹ צָרִיף לְשָׂאֵל; וְאִם
 41 הַחֻזֵק זֶה הַמְשַׁפִּיר שְׂלֵא בְּדָק, וְאִמְרָה אִשָּׁה אוֹ קֶטָן, 'אֲנוּ
 42 בְּדַגְנוּהוּ' - הָרִי אֵלוֹ נִגְמָנוּ; שֶׁהַכֹּל נִגְמָנוּ עַל בַּעֲוֵר
 43 חֲמֵץ, וְהַכֹּל כְּשִׁרִין לְבָדִיקָה, וְאִפְלוּ נָשִׁים וְעַבְדִּים וְקַטְנִים
 44 - וְהוּא, שִׁיחֲדָה קֶטָן שִׂישׁ בּוֹ דַּעַת לְבָדֵק.
 45 **יח.** הַמְשַׁפִּיר בֵּית לְחֶבֶר - אִם עַד שְׂלֵא מְסַר הַמְּפַתַּח חָל
 46 אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, עַל הַמְשַׁפִּיר לְבָדֵק; וְאִם מְשַׁמְסַר הַמְּפַתַּח
 47 חָל אַרְבָּעָה עֶשֶׂר, עַל הַשׁוֹכֵר לְבָדֵק. הַמְשַׁפִּיר בֵּית בְּחֻזְקַת

47 אותו, או הפקיד אותו ביד גוים, לא יהיה עובר? תלמוד
 48 לומר: "שאר לא ימצא בכתבים", אפלו הפקידו או
 49 הטמינו. יכול לא יהיה עובר אלא אם כן היה חמץ
 50 בביתו, אבל אם היה רחוק מביתו בשדה או בעיר אחרת,
 51 לא יהיה עובר? תלמוד לומר: "בכל גבלך", בכל רשותך.
 52 יכול יהיה חייב לבער מרשותו חמץ של גוי, או של
 53 הקדש? תלמוד לומר: "לא יראה לך", שלך אי אתה
 54 רואה; אבל אתה רואה של אחרים, או של גבה [הקדש].
 55 ב. הא למדת, שחמץ של ישראל - אם הניחו ברשותו,
 56 אפלו טמון, ואפלו בעיר אחרת, ואפלו מפקד ביד גוים -
 57 הרי זה עובר משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; וחמץ של
 58 הקדש או של גוי שהיה אצל ישראל - אפלו היה עמו
 59 בבית - הרי זה מתר, מפני שאינו שלו. ואפלו היה של גר
 60 תושב [גוי שקיבל ד' מצוות] שיד ישראל שולטת עליו, אין
 61 כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח. אבל צריך
 62 לעשות מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי,
 63 שמה כבוא להסתפק ממנו; אבל של הקדש, אינו צריך,
 64 מפני שהכל פורשין [מובדלים] מן ההקדש, כדי שלא
 65 יבואו לידי מעילה.
 66 ג. גוי שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם קבל עליו ישראל
 67 אחריות, שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו - הרי זה חייב
 68 לבערו; הואיל וקבל עליו אחריות, נעשה כשלו. ואם לא
 69 קבל אחריות - מתר לקימו אצלו, ומתר לאכל ממנו אחר
 70 הפסח, שברשות הגוי הוא.
 71 ד. גוי אלם שהפקיד חמצו אצל ישראל - אם יודע
 72 הישראלי שאם אבד או נגנב מחייבו לשלמו וכופהו ואונסו
 73 לשלם, ואף על פי שלא קבל אחריות - הרי זה חייב
 74 לבערו; שהרי נחשב כאלו הוא שלו, מפני שמחייבו האנס
 75 באחריותו.
 76 ה. ישראל שהרהין [מסכן] חמצו אצל הגוי - אם אמר
 77 לו: 'אם לא הבאתי לך מעות מפאן ועד יום פלוני, קנה
 78 חמץ זה מעכשיו' - הרי זה ברשות הגוי, ואותו החמץ מתר
 79 לאחר הפסח; והוא שיהיה הזמן שקבע לו [שיקנהו] קדם
 80 הפסח. ואם לא אמר לו 'קנה מעכשיו' - נמצא אותו החמץ
 81 כאלו הוא פקדון אצל הגוי, ואסור בהנאה לאחר הפסח.
 82 ו. ישראל וגוי שהיו באין בספינה, והיה החמץ ביד
 83 ישראל, והגיעה שעה חמישית - הרי זה מוכרו לגוי או
 84 נוהגו לו במתנה, וחוזר ולוקחו ממנו אחר הפסח; ובלבד
 85 שיתנו לו מתנה גמורה.
 86 ז. אומר ישראל לגוי: 'עד שאתה לוקח [קונה חמץ] במקנה,
 87 בוא וקח במאתים' [כמות יותר גדולה, ורומז לו שיקנה
 88 ממנו בחזרה את החמץ], 'עד שאתה לוקח מגוי, בוא וקח
 89 מישראל - שמה אצטרף ואקח ממך אחר הפסח'. אבל לא
 90 ימכרו לו ולא יתן לו על תנאי; ואם עשה כן, הרי זה עובר
 91 על "בל יראה" ו"בל ימצא".
 92 ח. תערכת חמץ, עוברין עליה משום "בל יראה" ו"בל
 93 ימצא" - כגון המוריס [שומן דג מלוח עם קמח] וכתח

1 ז. כשגומר לבדק - אם בדיק בליל ארבעה עשר, או ביום
 2 ארבעה עשר קדם שש שעות - צריך לבטל כל חמץ
 3 שנשארו ברשותו, ואינו רואהו; ויאמר: 'כל חמץ שישי
 4 ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתי, הרי הוא בטל, והרי
 5 הוא כעפר'. אבל אם בדיק מתחלת שעה ששית ולמעלה,
 6 אינו צריך לבטל - שהרי אינו ברשותו, שפכר נאסר
 7 בהנאה.
 8 ח. לפיכך, אם לא בטל קדם שש, ומשש שעות ומעלה
 9 (ומצא חמץ שהיה דעתו עליו [בעת הבדיקה] והיה בלבו
 10 [לבערו], ושכחו בשעת הבעור ולא בערו - הרי זה עבר
 11 על "לא יראה" ו"לא ימצא", שהרי לא בער ולא בטל;
 12 ואין הבטול עתה מועיל לו כלום, לפי שאינו ברשותו,
 13 והתובע עשהו כאלו הוא ברשותו, לחיבו משום "לא
 14 יראה" ו"לא ימצא". וחייב לבערו בכל עת שימצאו. ואם
 15 מצאו ביום טוב - כופה עליו כלי עד לערב, ומבערו; ואם
 16 של הקדש הוא - אינו צריך לכפות עליו, שהכל פורשין
 17 [מובדלים] ממנו.
 18 ט. מי שיצא מביתו קדם שעת הבעור לעשות מצוה, או
 19 לאכל בסעודה של מצוה כגון סעודת ארוסין ונשואין,
 20 ונזכר שישי לו חמץ בתוך ביתו - אם יכול לחזור ולבער
 21 ולחזור למצותו, יחזור; ואם לאו, יבטל בלבו. יצא להציל
 22 מיד הגיס [שודדים], מן הנדה, מן הדלקה, ומן המפלת -
 23 יבטל בלבו, ודיו. יצא לערוך עצמו, ונזכר שישי לו חמץ
 24 בתוך ביתו - יחזור מיד. ועד כמה הוא חוזר? עד כביצה;
 25 היה פחות מכביצה, מבטלו בלבו ודיו.
 26 י. מי שהניח עסה מגלגלת [שנילושה] בתוך ביתו ויצא,
 27 ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו, והיה רוא שמה
 28 תחמין קדם שיבוא - הרי זה מבטלה בלבו קדם
 29 שתחמין; אבל אם החמיצה, אין הבטול מועיל כלום,
 30 אלא ככר עבר על "לא יראה" ו"לא ימצא", וחייב לבער
 31 מיד כשיחזור לביתו.
 32 יא. כיצד בעור חמץ? שורפו, או פורר וזורה לרוח, או
 33 זרקו לים; ואם היה החמץ קשה, ואין הים מחתכו
 34 במהרה - הרי זה מפורר, ואחר כך זרקו לים. וחמץ
 35 שנפלה עליו מפלת, ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או
 36 יתר - הרי הוא כמבער; וצריך לבטל בלבו, אם עדין לא
 37 נכנסה שעה ששית.
 38 יב. נתנו לנכרי קדם שעה ששית, אינו צריך לבער. ואם
 39 שרפו קדם שעה ששית, הרי זה מתר להנות בפחמין שלו
 40 בתוך הפסח. אבל אם שרפו משעה ששית ולמעלה -
 41 הואיל והוא אסור בהנאה, הרי זה לא יסיק בו תנור
 42 וכירים, ולא יאפה בו, ולא יבשל; ואם אפה או בשל -
 43 אותה הפת ואתו התבשיל אסור בהנאה. וכן הפחמין שלו
 44 אסורין בהנאה, הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאה.
 45 פֶּרֶק ד
 46 א. כתוב בתורה: "לא יראה לך חמץ". יכול אם טמן

46 הפת ואת הקמח הקלוי. ואם הרתיח המים הרבה, ואחר
47 כף השליף לתוכן הקמח - הרי זה מתר, מפני שהוא
48 מתבשל מיד קדם שיחמיץ; וכבר נהגו בשנער [בבל]
49 ובספרד ובכל המערב, לאסור דבר זה - גזרה, שמא לא
50 ירתיח המים יפה יפה.
ד. מתר לבשל הדגן או הקמח במי פרות. וכן בצק שלשו
51 במי פרות - אם בשלו במי פרות, או קלהו על המחבת
52 בשמן - הרי זה מתר; שמי פרות אינן מחמיצין.
ה. פרמל [שיבלי] שמבהבין אותו [שורפין קצת] באור
54 וטוחנין אותו, אין מבשלין הקמח שלו במים - שמא לא
55 נקלה באור יפה, ונמצא מחמיץ לשמבשלין אותו. וכן
56 כשמוקלים הקדרות החדשות - מבשלים בהם קמח עם
57 מים לחוסם, אין מבשלין בהן אלא מצה אפוייה שחזרו
58 וטחנו אותה; אבל קמח קלי [קלוי] אסור - שמא לא
59 קלהו יפה, ויבוא לידי חמיצין.
ו. אין בוללין [מרטביים] את השעורים במים בפסח, מפני
61 שהן רפין [מתבקעים] ומחמיצין במהרה. ואם בלל - אם
62 רפו כדי שאם הניחן על פי הביב [כלי מנוקב] שאופין
63 עליו החלות יתבקעו, הרי אלו אסורין; ואם לא הגיעו
64 לרפיון זה, הרי אלו מתרין.
ז. החטים - מתר לבלל אותן במים, כדי להסיר סבן,
66 וטוחנין אותן מיד, כדרך שטוחנין הסלת; וכבר נהגו כל
67 ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובמערב, שלא
68 יבללו החטים במים - גזרה, שמא ישו ויחמיצו.
ח. תבשיל שנתבשל, ונמצאו בו שעורים או חטים - אם
70 נתבקעו - הרי כל התבשיל אסור, שהרי נתערב בו החמץ.
71 ואם לא נתבקעו - מוציאין אותן, ושורפין אותן, ואוכלין
72 שאר התבשיל; שאין הדגן שנקבל או נתבשל ולא נתבקע,
73 חמץ גמור של תורה, ואינו אלא מדברי סופרים.
ט. משום שגאמר: "וישמתם את המצות", כלומר: הזהרו
75 במצה ושמרו אותה מפל צד חמוץ; לפיכך אמרו חכמים:
76 צריך אדם לזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא
77 עליו מים אחר שנקצר, עד שלא יהיה בו שם [קשר כלשהו
78 לחמוץ. דגן שנטבע בנהר, או שנפל עליו מים - בשם
79 שאסור לאכלו, כף אסור לקימו; אלא מוכרו לישראל
80 ומודיעו, כדי שיאכלנו קדם הפסח; ואם מכרו לגוים קדם
81 הפסח, מוכר מעט מעט לכל אחד ואחד, כדי שיכלה קדם
82 הפסח, שמא יחזר הגוי וימכרנו לישראל.
י. דגן שנפל עליו דלף [טפסוף מים] - כל זמן שהוא טורד
84 טפה אחר טפה, אפלו כל היום בלו - אינו בא לידי חמוץ;
85 אבל כשפוסק - אם נשתהה כשעור [חימוץ], הרי זה
86 אסור.
יא. אין לשין בפסח עסה גדולה, שמא תחמיץ - אלא
88 שעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין, ולא בחמי חמה
89 [שמח], ולא במים שנשאבו בו ביום - אלא במים שלנו
90 [עבר עליהם הלילה]; ואם עבר ולש באחד מכל אלו, הרי
91 הפת אסורה.
92

1 הפבלי [טיבול עשוי מחלב חמוץ ולחם] ושכר המדי,
2 שעושין אותו מן הקמח, וכל פיוצא באלו מדברים
3 הנאכלים; אבל דבר שיש בו תערבת חמץ, ואינו ראוי
4 לאכילה - הרי זה מתר לקימו בפסח.
ט. פיצד? ערכת [קערות] העבדנין [מעבדי עורות] שנתן
6 לתוכה קמח ועורות, אפלו נתנו שעה אחת קדם שעת
7 הבעור - הרי זה מתר לקימו. ואם לא נתן העורות, ונתן
8 הקמח קדם שלשה ימים לשעת הבעור - מתר, שהרי נפסד
9 והבאיש; תוף שלשה ימים, חייב לבער.
י. וכן הקילור [משחה לעיון] והרטיה והאספלונית
11 והתרניאק [- מיני תחבושות] שנתן לתוכן חמץ - מתר
12 לקימן בפסח, שהרי נפסדה צורת החמץ.
יא. הפת עצמה שעפשה [התעפשה] ונפסלה מלאכל
13 הכלב, ומלגמה [מין תחבושת מעורבת קמח] שנסרקה -
14 אינו צריך לבער. בגדים שבקשו אותן בקלב חטה, וכן
16 גירות שדבקו אותן בחמץ, וכל פיוצא באלו - מתר לקימן
17 בפסח, ואין בהן משום "לא יראה" ו"לא ימצא"; שאין
18 צורת החמץ עומדת.
יב. דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם בלל, או
20 שאינו מאכל כל אדם, כגון התרניאק וכיוצא בו - אף על
21 פי שמתר לקימו, אסור לאכלו עד אחר הפסח; ואף על
22 פי שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא, הרי זה אסור
23 לאכלו.

יום רביעי ג' אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ה

א. אין אסור משום חמץ בפסח, אלא חמשת מיני הדגן
26 בלבד - והם שני מיני החטים, שהן החטה והפסמית,
27 ושלשה מיני השעורים, שהן השעורה ושבולת שועל
28 והשפון. אבל הקטניות, כגון ארז ודחן ופולים וערשנים
29 וכיוצא בהן - אין בהן משום חמץ; אלא אפלו לש קמח
30 ארז וכיוצא בו ברותחין וכשהו בבגדים עד שנתפח כמו
31 בצק שהחמיץ, הרי זה מתר באכילה - שאין זה חמוץ,
32 אלא סרחון.
ב. חמשת מיני דגן אלו - אם לשן במי פרות בלבד, בלא
34 שם מים בעולם - אינם באין לידי חמוץ; אלא אפלו
35 הניחן כל היום עד שנתפח כל הצק, הרי זה מתר
36 באכילה; שאין מי פרות מחמיצין, אלא מסריחין. ומי
37 פרות, הן כגון: יין, וחלב, ודבש, וזית [-שמון], ומי
38 תפוחים, ומי רמונים, וכל פיוצא בהן משאר יינות ושמינים
39 ומשקין - והוא, שלא יתערב בהן שם מים בעולם; ואם
40 נתערב בהן מים כל שהוא, הרי אלו מחמיצין.
ג. אין מבשלין חטים במים - כגון ריפות [גרורי חיטה],
42 ולא קמח - כגון לביבות; ואם בשל, הרי זה חמץ גמור
43 - והוא, שיתבקעו בתבשיל [מנפחותם]. אין קולין
44 [מטגנים] את הצק בשמן על המחבת, אבל מבשלין את

48 וביום הראשון, אסור ללוש ולקטף אלא במים בלבד -
 49 לא משום חמץ, אלא כדי שיהיה "לחם עני"; ובראשון
 50 בלבד הוא שצריך להיות זכרון "לחם עני".
 51 **כא.** כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בצונן, מתר
 52 להשתמש בהן מצה בצונן - חוץ מכלי שמניחין בו
 53 השאור [בצק המחמיץ אחרים] וכלי שמניחין בו חרסת,
 54 מפני שחמוצין קשה; וכן ערבות שלשין בהן החמץ,
 55 ומניחין אותו שם עד שיחמיץ - הרי הן כפית שאור, ואין
 56 משתמשין בהן בפסח.
 57 **כב.** ביב [שקט] של חרש שאופין עליו חלות חמץ כל
 58 השנה, אין אופין עליו מצה בפסח; ואם מלאו גחלים
 59 והסיק מקום שהיה מבשל בו החמץ, מתר לבשל עליו
 60 מצה.
 61 **כג.** כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין
 62 בכלי ראשון, כגון קדרות ואלפסין [קערות גדולות] - נותן
 63 אותן לתוף כלי גדול, וממלא עליהן מים, ומרתיחין
 64 בתוכו; ואחר כך שוטף אותן, ומשתמש בהן במצה. וכן
 65 הספינין, מרתיח את הלהב ואת הנצב [- קות] בכלי ראשון,
 66 ואחר כך משתמש בהן במצה.
 67 **כד.** כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתמש בהן חמץ
 68 בכלי שני, כגון קערות וכוסות - נותן אותן לתוף כלי
 69 גדול, ונותן עליהן מים רותחין, ומניחין בתוכו עד
 70 שיפלטו; ואחר כך שוטפן, ומשתמש בהן במצה.
 71 **כה.** כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין - בין כלי
 72 ראשון כגון קדרות, בין כלי שני כגון קערות, בין שהיו
 73 משוחין ושועין [מרוחין] באבך שעושין אותן כעין
 74 זכוכית, בין שהיו חרש כמה שהן - אין משתמשין בהן
 75 במצה, אלא מניחין לאחר הפסח ומבשל בהן.
 76 **כו.** כלי ראשון שרצה להרתיחו [להכשירו לפסח], ולא
 77 מצא כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו - הרי זה
 78 מקיף לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים
 79 עד שיגברו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו, ודי;
 80 ואחר כך שוטף אותו, ומשתמש בו במצה.

פרק ו

81 **א.** מצות עשה מן התורה לאכל מצה בליל חמשה עשר,
 82 שנאמר: "בערב תאכלו מצת" - בכל מקום, ובכל זמן.
 83 ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח, אלא זו מצוה בפני
 84 עצמה; ומצוהה כל הלילה. אבל בשאר הרגל, אכילת
 85 מצה רשות - רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או חתן
 86 או קליות או פרות. אבל בליל חמשה עשר בלבד, חובה;
 87 ומשאכל כזית, יצא ידי חובתו.
 88 **ב.** בלע מצה, יצא; בלע מרור, יצא. בלע מצה ומרור
 89 כאחד - ידי מצה יצא, ידי מרור לא יצא; שהמרור כטפלה
 90 למצה. כרכן בסיב [של עין] וכיוצא בו ובלען, אף ידי מצה
 91 לא יצא.
 92 **ג.** אכל מצה בלא כונה, כגון שאנסוהו גוים לאכל - יצא

1 **יב.** לא תשב אשה פחת השמש, ותלוש; ולא פחת הרקיע
 2 ביום העבים, אפלו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא
 3 תניח את העסה, ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה
 4 ואופה, צריכה שני כלים של מים, אחד שמקטפת בו
 5 [מזלפת על העיסה טרם אפיה], ואחד שמצננת בו ידה
 6 [מחום התנור]. ואם עברה ולשה פחת השמש, או שלא
 7 צננה ידה, או שעשת עסה יתר משעור חלה - הפת מתרת.
 8 וכמה שעור חלה? כמו שלש וארבעים וחמש ביצה -
 9 כגוף [כמידת] הביצה הבינונית, לא כמשקלה.
 10 **יג.** כל זמן שאדם עוסק בפצק, אפלו כל היום כלו - אינו
 11 בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הפצק עד
 12 שהגיע להשמיע הקול בזמן שאדם מכה בידו עליו - כבד
 13 החמץ, וישרף מיד; ואם אין קולו נשמע - אם שהה כדי
 14 שיהלף אדם מיל - כבד החמץ, וישרף מיד. וכן אם
 15 הכסיפו פניו, כאדם שעמדו שערותיו - הרי זה אסור
 16 לאכלו, ואין חביבין עליו כרת.
 17 **יד.** היו שתי עסות שהגביהו היד מהן בעת אחת,
 18 ונשתהו, והאחת מהן יש לה קול, והאחרת אין לה קול -
 19 שתיהן ישרפו, והרי הן חמץ גמור.
 20 **טו.** אין עושין סריקין המצריין [פת עם ציורים] בפסח,
 21 מפני שהאשה שוהה עליהן [מתעכבת בעשייתן],
 22 ומתחמצין בעת עשייתן. לפיכך הנהחומין מתרין לעשותם,
 23 מפני שהן בקיאיין באמנותן, וממחרין לעשותן; אבל בעלי
 24 בתים אסורין, ואפלו צרו אותן בדפוס [מסגרת בצורת
 25 הצידור] - שמא יבואו אחרים לעשותן שלא בדפוס, וישהו
 26 בעשייתן ויחמיצו.
 27 **טז.** מים שרוחצין בו הידים והערבה אחר שלשין, וכן
 28 מים שמשתמשין בו בשעת לישנה - הרי זה ישפך במקום
 29 מדרון, כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיץ.
 30 **יז.** אין שורין את המרסן [קליפות תבואה] ומניחין לפני
 31 התרנגולין, שמא יחמיץ. אבל חולטין להן המרסן
 32 ברותחין, ומניחין לפניהן; וכבר נהגו רב העולם שלא
 33 לחלט - גזרה, שמא לא ירתיח המים יפה יפה.
 34 **יח.** ומתר ללוש לתרנגולין מרסן או קמח, ומאכילן מיד,
 35 או נותן לפניהן, והוא עומד עליהן - עד שלא ישהה
 36 לפניהן כדי הלוח מיל. וכל זמן שהן מנקרין בו, או שהיא
 37 מהפך בו בידו - אינו מחמיץ; וכשיפסקו מלאכל - ישוף
 38 הכלי במים, וישפך במקום מדרון.
 39 **יט.** לא תשרה אשה את המרסן, שתוליך בידה למרחץ;
 40 אבל שפה [משפופת במורסן] היא על בשרה, יבש. ולא
 41 ילעס אדם חשין ויתן על מפתו [לדפואה], מפני שהן
 42 מחמיצות. אין נותנין את הקמח לתוף החרסת; ואם נתן
 43 - ישרף מיד, מפני שהוא ממהר להחמיץ. אין נותנין את
 44 הקמח לתוף החרדל; ואם נתן, יאכל מיד.
 45 **כ.** מתר לתן התבלין והשמשמין והקצח [מיו תבלין]
 46 וכיוצא בהן, לתוף הפצק; וכן מתר ללוש העסה במים
 47 ושמן, או דבש וחלב, או לקטף בהן [למרח מהם העיסה].

48 בשוק, בדעתו שאם לא ימכרו יאכל אותו, ונמצא בשעת
49 צשיטתו, שמרן לשם מצה.
50 י. הכל חיבין באכילת מצה, אפלו נשים ועבדים. קטן
51 היכול לאכל פת - מחנכין אותו במצוות, ומאכילין אותו
52 פניית מצה. חולה או זקן שאינו יכול לאכל מצה, שורין
53 לו ריקק במים ומאכילין אותו - והוא, שלא נמוח.
54 יא. מדברי סופרים, שאין מפטירין [מטיימים הסעודה]
55 אחר מצה פלום, ואפלו קליות ואגוזים וכיוצא בהן; אלא
56 אף על פי שאכל מצה, ואכל אחריה מאכלות אחרות
57 ופרות וכיוצא בהן - חוזר ואוכל פניית מצה באחרונה,
58 ופוסק.

59 יב. אסרו חכמים לאכל מצה בערב הפסח, כדי שיהיה
60 הכר לאכילתה בערב; ומי שאכל מצה בערב הפסח, מכין
61 אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן]. וכן אסור לאכל ערב
62 הפסח מקדם המנחה במעט, כדי שיכנס לאכילת מצה
63 בתאנה; אבל אוכל הוא מעט פרות או ירקות, ולא ימלא
64 כרשו [כרסו] מהן. וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן
65 ערב הפסח, כדי לאכל מצה בתאנה ויהיו מצוות חביבים
66 עליו; אבל בשאר ערבי ימים טובים, אוכל והולך עד
67 שתחשף.

פרק ז

68
69 א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו
70 לאבותינו במצרים, בליל חמשה עשר בניסן - שנאמר:
71 "זכור את היום הזה", כמו שנאמר: "זכור את יום
72 השבת". ומניין שקליל חמשה עשר? תלמוד לומר:
73 "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה", בשעה שיש
74 מצה ומרור מנחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפלו
75 חכמים גדולים - חיבין לספר ביציאת מצרים; וכל
76 המאריך בדברים שארעו ושהיו, הרי זה משבח.

77 ב. מצוה להודיע לבנים, ואפלו לא שאלו - שנאמר:
78 "והגדת לבנך". לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. כיצד?
79 אם היה קטן או טפש - אומר לו: 'בני, בלנו היינו עבדים
80 כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה
81 אותנו הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחרות'; ואם היה הבן
82 גדול וחכם - מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים
83 שנעשו לנו על ידי משה וברנו, לפי דעתו של בן.

84 ג. וצריך לעשות שנוי בלילה הזה - כדי שיראו הבנים
85 וישאלו ויאמרו: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?'
86 עד שישב להם ויאמר להם: 'כך וכך ארע, וכך וכך היה'.
87 וכיצד משנה? מחלק להם קליות ואגוזים, ועוקרין
88 [מסירים] השלחן מלפניהם קדם שיאכלו, וחוטפין מצה
89 זה מזה, וכיוצא בדברים האלו. אין לו בן, אשתו
90 שואלת; אין לו אשה - שואלין זה את זה 'מה נשתנה
91 הלילה הזה', ואפלו היו בלן חכמים. היה לבדו, שואל
92 לעצמו 'מה נשתנה הלילה הזה'.

93 ד. וצריך להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד? מתחיל

1 ידי חובתו; אבל פניית מצה והוא נכפה בעת שטותו, ואחר
2 כך נתרפא - חיב לאכל אחר שנתרפא; לפי שאותה
3 אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצוות.
4 ד. אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה, אלא אם פן
5 אכלה מאחד מתמשת המינין - שנאמר: "לא יאכל חמץ",
6 ונאמר: "תאכלו מצות"; דברים הבאים לידי חמוץ - אם
7 אכלן מצה, יצא בהן ידי חובתו; אבל שאר הדברים, כגון
8 ארז ודחן וקטניות - אין בהן [מצות] מצה, לפי שאין בהן
9 חמץ.

10 ה. העושה עשה מן החטים ומן הארז - אם יש בה טעם
11 דגן, יוצא בה ידי חובתו. עסת הכלבים [לאכילת כלבים]
12 - בזמן שהרועים אוכלין ממנה, יוצא בה ידי חובתו; אין
13 הרועים אוכלין ממנה, אינו יוצא בה, שאין זו משמרת
14 לשם מצה. מצה שלשה במי פרות, יוצא בה ידי חובתו
15 בפסח. אבל אין לשין אותה בגיין, או שמן, או דבש, או
16 חלב - משום "לחם עני", כמו שבארנו; ואם לש ואכל,
17 לא יצא ידי חובתו. ואין יוצאין לא בפת מרסן, ולא בפת
18 סבין [מורסן וסובין - קליפות תבואה]; אבל לש הוא את
19 הקמח בסבין שלו ובמורסנו ועושהו פת, ויוצא בה ידי
20 חובתו. וכן פת סלת נקיה ביותר - הרי זו מתרת, ויוצא
21 בה ידי חובתו בפסח; ואין אומרים בה, 'אין זה לחם עני'.

22 ו. אחד מצה שנאפית בתנור, או באלפס [קערה גדולה],
23 בין שהדביק בצק באלפס ואחר כך הרתיח, בין שהרתיח
24 ואחר כך הדביק, אפלו אפיה [אפאה] בקרקע - הרי זה
25 יוצא בה ידי חובתו. וכן אם לא נאפית אפיה גמורה,
26 יוצאין בה - והוא, שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין
27 ממנה בעת שפורסה. ויוצאין ברקיק השרוי [מצה שרויה
28 במים] - והוא, שלא נמוח; אבל מצה שבשלה - אינו יוצא
29 בה ידי חובתו, שהרי אין בה טעם פת.

30 ז. אין אדם יוצא ידי חובתו באכילת מצה שהיא אסורה
31 לו, כגון שאכלה טבל [מתבואה שלא הופרשה], או מעשר
32 ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגולה. זה הכלל: כל
33 שמברכין עליו ברכת המזון, יוצא בה ידי חובתו; וכל
34 שאין מברכין עליו ברכת המזון, אין יוצא בה ידי חובתו.
35 ח. הפהנים יוצאין בחלה ובתרומה, אף על פי שהיא מצה
36 שאינה ראויה לכל אדם; וכן יוצאין במצה של מעשר
37 שני, בירושלים. אבל אין יוצאין במצה של כפורים, אפלו
38 בירושלים; מפני שהכפורים, אין בהן הטר [אכילה] בכל
39 המושבות [אלא בירושלים], ומעשר שני, אפשר שיפדה
40 ויאכל בכל מקום, וכתוב: "בכל מושבתכם תאכלו
41 מצות" - מצה הראויה להאכל בכל המושבות, היא
42 שיוצאין בה ידי חובה.

43 ט. חלות תודה וריקני [חלות] נזיר שעשה אותן לעצמו,
44 אין יוצאין בהן, שנאמר: "ושמרתם את המצות" - מצה
45 המשמרת [שלא תחמיץ] לענין מצה בלבד, היא שיוצאין
46 בה; אבל זו, משמרת לענין הנזבח. ואם עשין למכר
47 בשוק, הרי זה יוצא בה ידי חובתו; שהעושה למכר

47 עליו ברפת השיר [יהללוך]. ובין הכוסות האלו - אם רצה
48 לשותות, שותה; בין שלישי לרביעי, אינו שותה.
49 יא. החרסת - מצוה מדברי סופרים, וזכר לטיט שהיו
50 עובדין בו במצרים. וכיצד עושין אותה? לוקחין תמרים
51 או גורגרות [תאנים] או צמוקין וכיוצא בהן, ודורסין
52 [מועכים] אותן, ונותנין לתוכן חמץ, ומתבלין אותן
53 בתבלין כמו טיט בתבן; ומביאין אותן על השלחן בלילי
54 הפסח.
55 יב. אכילת מרור - אינה מצוה מן התורה בפני עצמה,
56 אלא תלויה היא באכילת הפסח; שמצוות עשה אחת לאכל
57 בשר הפסח, על מצה ומרורים. ומדברי סופרים, לאכל
58 המרור לבדו בליל זה, אפלו אין שם קרבן פסח.
59 יג. מרורים האמורים בתורה, הן החצרת והעלשין
60 והתמכה והתרחבינה והמרור; כל אחד מהמשת מיני ירק
61 אלו, נקרא 'מרור'. ואם אכל מאחד מהן או מתמשפן
62 כזית, יצא - והוא, שהיה לחין; ויוצאין בקלח [שורש]
63 שלחן, אפלו יבש. ואם שלקן [בישול הרבה], או כבשן
64 [בחומץ, או זמן רב במים], או בשלן - אין יוצא בהן.

יום חמישי ד' אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק ח

66 א. סדור עשיית מצוות אלו בליל חמשה עשר, כך הוא:
67 בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד, ומברך 'בורא פרי
68 הגפן', ואומר עליו קדוש היום, וזמן [שהחיינו], ושותה.
69 ואחר כך מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו. ומביאין
70 שלחן ערוך, ועליו מרור וירק אחר, ומצה וחרסת, וגופו
71 של כבש הפסח, ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר;
72 ובזמן הנה, מביאין על השלחן שני מיני בשר - אחד זכר
73 לפסח, ואחד זכר לחגיגה.
74 ב. מתחיל ומברך 'בורא פרי האדמה', ולוקח ירק ומטבל
75 אותו בחרסת, ואוכל כזית, הוא וכל המסבין עמו - כל
76 אחד ואחד, אין פחות מפזית. ואחר כך עוקרין את השלחן
77 מלפני קורא ההגדה לבדו, ומזגין הכוס השני, וכאן הבן
78 שואל. ואומר הקורא: 'מה נשתנה הלילה הזה מכל
79 הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם
80 אחת, והלילה הזה שתי פעמים; שבכל הלילות אנו
81 אוכלין חמץ ומצה, והלילה הזה פלו מצה; שבכל הלילות
82 אנו אוכלין בשר צלי שלוק [מבושל הרבה] ומבשל,
83 והלילה הזה פלו צלי; שבכל הלילות אנו אוכלין שאר
84 ירקות, והלילה הזה מרורים; שבכל הלילות אנו אוכלין
85 בין יושבין ובין מסבין, והלילה הזה פלנו מסבין'.
86 ג. בזמן הנה, אינו אומר 'הלילה הזה פלו צלי' - שאין
87 לנו קרבן. ומתחיל בגנות [מתחילה עו"ז היו אבותינו
88 וכו'], וקורא עד שגומר דרש פרשת 'ארמי אבד אבי'
89 פלה.
90

1 ומספר, שבתחלה היו אבותינו - בימי תרח ומלפניו -
2 כופרין וטועין אחרי ההבל, ורודפין עבודה זרה; ומסים
3 בדת האמת, שקרבונו הקדוש ברוך הוא לה, והבדילנו מן
4 התועים, וקרבונו ליחודו. וכן מתחיל ומודיע, שעבדים
5 היינו לפרעה במצרים, וכל הרעה שגמלנו; ומסים בנסים
6 ונפלאות שנעשו לנו, ובחרותנו. והוא שידרש מ'ארמי
7 אבד אבי', עד שיגמר כל הפרשה; וכל המוסף ומארף
8 בדרש פרשה זו, הרי זה משבח.
9 ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה
10 עשר, לא יצא ידי חובתו [לטפס ביציאת מצרים]; ואלו
11 הן: פסח, מצה, ומרורים. פסח, על שם שפסח המקום
12 ברוך הוא על פתי אבותינו במצרים, שנאמר: 'ואמרתם
13 זבח פסח הוא לה'; מרורים, על שם שמררו המצרים את
14 חיי אבותינו במצרים; מצה, על שם שנגאלו. ודברים
15 האלו פלן, הן הנקראין 'הגדה'.
16 ו. בכל דור ודור, חיב אדם להראות את עצמו כאלו הוא
17 בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שנאמר: 'ואותנו
18 הוציא משם'. ועל דבר זה צוה בתורה: 'וזכרת, פי עבד
19 היית'; כלומר, כאלו אתה בעצמך היית עבד, ויצאת
20 לחרות ונפדיה.
21 ז. לפיכך, כשסועד אדם בלילה הזה, צריך לאכל ולשתות
22 והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד, בין אנשים בין
23 נשים, חיב לשתות בלילה הזה, ארבעה כוסות של יין -
24 אין פחות מהן; ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה, לא
25 יפחתו לו [גבאי הצדקה] מארבעה כוסות; שעור כל כוס
26 מהן, רביעית.
27 ח. אפלו עני שבישראל, לא יאכל עד שיסב. אשה אינה
28 צריכה הסבה; ואם אשה חשובה היא, צריכה הסבה. ובן
29 אצל אביו והשמש בפני רבו, צריכה הסבה; אבל תלמיד
30 בפני רבו, אינו מסב אלא אם פן נתן לו רבו רשות. והסבת
31 ימין, אינה הסבה; וכן המסב על ערפו, או על פניו - אין
32 זו הסבה. ואימתי צריכה הסבה? בשעת אכילת כזית
33 מצה, ובשתיית ארבעה כוסות האלו. ושאר אכילתו
34 ושתייתו - אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.
35 ט. ארבעה כוסות האלו - צריך למזג אותן [לערבב עם
36 מים], כדי שתהיה שתיה ערבה; הכל לפי היין, ולפי דעת
37 השותה. ולא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי - בכל כוס
38 יהא רבע רביעית יין. שתה ארבעה כוסות אלו מיין
39 שאינו מזוג - יצא ידי ארבעה כוסות, ולא יצא ידי חרות;
40 שתה ארבעה כוסות מזוגין בבת אחת - ידי חרות יצא,
41 ולא יצא ידי ארבעה כוסות. ואם שתה מכל כוס מהן רבו,
42 יצא.
43 י. כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו, מברך עליו ברכה
44 בפני עצמו. וכוס ראשון, אומר עליו קדוש היום; וכוס
45 שני, קורא עליו את ההגדה; כוס שלישי, מברך עליו
46 ברכת המזון; כוס רביעי, גומר עליו את ההלל, ומברך

טעמו. וזה מצוה מדברי סופרים. וחזר וכורף מצה ומרור, ומטבל בחרסת, ואוכלן בלא ברכה, זכר למקדש.
 ט. ואחר כך נמשך בפעודה, ואוכל כל שהוא רוצה לאכל, ושונה כל שהוא רוצה לשנות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח, ואפלו כזית, ואינו טועם אחריו מאכל אחר כלל; ובזמן הזה אוכל כזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום, כדי שיהיה הפסק סעודתו, וטעם בשר הפסח או המצה בפיו - שאכילתן היא המצוה.

י. ואחר כך נוטל ידיו, ומברך ברכת המזון על כוס שלישי, ושונה. ואחר כך מוזג כוס רביעי, וגומר עליו את ההלל; ואומר עליו ברכת השיר, והיא 'הללוה' ה' כל מעשיך וכו', ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה, חוץ מן המים. ויש לו למזג כוס חמישי, ולומר עליו ההלל הגדול - והוא מ'הודו לה', כי טוב, עד 'על נהרות בבל'; וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות. ויש לו לגמור את ההלל בכל מקום שירצה, אף על פי שאינו מקום סעודה.

יא. מקום שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים, אוכלין; מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין - גזירה שמא יאמרו בשר הפסח הוא. ובכל מקום אסור לאכל שיה צלוי פלו באחד בליל זה, מפני שגזירה פאובל קדשים בחוץ; ואם היה מחתף, או שחסר ממנו אבר, או שלק [בישל] בו אבר והוא מחבר - הרי זה מותר, במקום שנהגו.

יב. מי שאין לו יין בלילי הפסח - מקדש על הפת בדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה; מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור שתי ברכות - 'בורא פרי האדמה', ועל אכילת מרור - ואוכל; וכשיגמר ההגדה, מברך על המצה ואוכלה, וחזר ואוכל מן המרור, בלא ברכה.

יג. מי שאין לו מצה משמרת [לשם מצה] אלא כזית, כשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך 'על אכילת מצה', ואוכל אותה כזית; ואינו טועם אחריו כלום.

יד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ, אינו חוזר ואוכל בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה, חוזרין ואוכלין; נרדמו פלן ונעורו, לא יאכלו; נתנמנמו פלן, יאכלו.

נסח ההגדה

נסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות, כך הוא: מתחיל על כוס שני ואומר: בבחילו יצאנו ממצרים. הא לחמא עגני, דאכלו אבהתנא דנפקו מארעא דמצרים. כל דכפין, ייתי ויכול; וכל דצריך לפסח, ייתי ויפסח. הא שתא הקא, לשנה הבאה בארעא דישאל; השתא הקא עבדי, לשתא דאתאי - בני חורי. מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת; והלילה הזה, שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה; והלילה הזה, בלוי מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים אנו אוכלים שאר ירקות; והלילה הזה, מרורים.

ד. ומחזיר השלחן לפניו, ואומר: 'פסח זה שאנו אוכלין, על שם שפסח המקום ברוך הוא על בתי אבותינו במצרים, שנגאמר: ובאמתם זבח פסח הוא לה'; ומגביה המרור בידו ואומר: 'מרור זה שאנו אוכלין, על שם שמררו המצרים את בני אבותינו במצרים, שנגאמר: ומררו את בנייהם'; ומגביה המצה בידו ואומר: 'מצה זו שאנו אוכלין, על שם שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקדוש ברוך הוא ונגאלם מיד, שנגאמר: ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וכו'. ובזמן הזה אומר: 'פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבת המקדש קים, על שם שפסח הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו וכו'.

ה. ואומר: 'לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו את כל הנסים האלו, והוציאנו מעבדות חרות, ונאמר לפניו, הללו יה. הללו יה, הללו עבדי ה' וגו', עד 'חלמיש, למעינו מים'; וחזתם: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו ונגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים'. ובזמן הזה מוסיף: 'בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, גיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שגיע דמם על קיר מזבחה לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה', גאל ישראל'. ומברך על הגפן, ושונה הכוס השני.

ו. ואחר כך מברך 'על נטילת ידים', ונוטל ידיו שניה - שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה; ולוקח שני ריקיין [מצות], חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך 'המוציא לחם מן הארץ'. ומפני מה אינו מברך על שתי פירות [מצות], כשאר ימים טובים? משום שנגאמר: 'לחם עני' - מה דרכו של עני בפרוסה [חתיכה], אף כאן בפרוסה. ואחר כך {כורף} {לוקח} מצה ומרור {באחד, ומטבל} {ומטבל כאחד} בחרסת, ומברך 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה ומרורים', ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו, מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

ז. ואחר כך מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הזבח, ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה. ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הפסח, ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח, ולא של זבח פוטרת של פסח.

ח. בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך 'המוציא', חוזר ומברך 'על אכילת מצה', ומטבל מצה בחרסת ואוכל. וחוזר ומברך 'על אכילת מרור', ומטבל מרור בחרסת ואוכל; ולא ישהה אותו בחרסת, שמא יבטל

47 בארץ לא להם, ועבדום, וענו אותם - ארבע מאות שנה.
 48 וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי, ואחרי כן יצאו ברכש
 49 גדול". היא שעמדה לאבותינו ולנו - שלא אחד בלבד
 50 עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו;
 51 והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם. צא ולמד, מה בקש
 52 לכן הארמי לעשות ליעקב אבינו - שפרעה הרשע, לא
 53 גזר אלא על הזכרים; ולכן בקש לעקר את הכל, שנאמר:
 54 "ארמי אבד אבי, וירד מצרמה, ויגר שם". מלמד שלא
 55 ירד להשתקע אלא לגור שם, שנאמר: "ויאמרו אל פרעה:
 56 לגור בארץ באנו, כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי
 57 כבד הרעב בארץ כנען; ועתה ישבו נא עבדיך בארץ
 58 גשן". במתי מעט - כמו שנאמר: "בשבעים נפש ירדו
 59 אבותיך מצרמה, ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים
 60 לרב". ויהי שם לגוי - מלמד שהיו ישראל מצניזין שם.
 61 גדול ועצום - כמו שנאמר: "ובני ישראל פרו וישצו
 62 וירבו ויעצמו במאד מאד, ותמלא הארץ אתם". ורב -
 63 כמו שנאמר: "ורבבה כצמח השדה נתתיה, ותרבי ותגדלי,
 64 ותבאי בעדי עדיים; שדים נכנו, וישערך צמח, ואת ערם
 65 ויערה". וירעו אותנו המצרים - כמו שנאמר: "הבה
 66 נתחכמה לו; פן ירבה - והיה כי תקראנה מלחמה, ונוסף
 67 גם הוא על שנאינו, ונלחם בנו, ועלה מן הארץ".
 68 ויענונו - כמו שנאמר: "וישימו עלי שרי מסיים, למען
 69 ענתו בסבלתם; ויבן ערי מסכנות לפרעה - את פתם ואת
 70 רעמסס". ויתנו עלינו עבודה קשה - כמו שנאמר:
 71 "ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך". ונצעק אל ה'
 72 אלהי אבותינו - כמו שנאמר: "ויהי בימים הרבים ההם,
 73 וימת מלך מצרים, ויאנחו בני ישראל מן העבדה, ויזעקו;
 74 ותעל שועתם אל האלהים מן העבדה". וישמע ה' את
 75 קלנו - כמו שנאמר: "וישמע אלהים את נאקתם, ויזכר
 76 אלהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב".
 77 וירא את ענינו - זו פרישות דרך ארץ, כמו שנאמר: "וירא
 78 אלהים את בני ישראל, וידע אלהים". ואת עמלנו -
 79 אלו הבנים, כמו שנאמר: "כל הבן הילוד, היאורה
 80 תשליכוהו; וכל הבת, תחיון". ואת לחצנו - זה הדיחק,
 81 כמו שנאמר: "וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים
 82 אתם". ויוציאנו ה' ממצרים - לא על ידי מלאך, לא
 83 על ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא
 84 בכבודו, שנאמר: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה,
 85 והפיתי כל בכור בארץ מצרים, מאדם ועד בהמה; ובכל
 86 אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ה'". ביד חזקה ובזרוע
 87 נטויה ובמרא גדול, ובאותות ובמפתים. ביד חזקה - זה
 88 הדרך, כמו שנאמר: "הנהגה יד ה' היא במקנה אשר בשדה,
 89 בפסוים ובמזורים בגמלים, בבקר ובצאן - דבר כבד
 90 מאד". ובזרוע נטויה - זו החרב, כמו שנאמר: "וחרבו
 91 שלופה בידו, נטויה על ירושלים". ובמרא גדול - זה
 92 גלוי שכינה, כמו שנאמר: "או הנסה אלהים, לבא לקחת

1 שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין;
 2 והלילה הזה, פלנו מסבין. עבדים היינו לפרעה
 3 במצרים; ויוציאנו ה' אלהינו משם, ביד חזקה ובזרוע
 4 נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו
 5 ממצרים, עדין אנו ובנינו ובני בנינו משעבדים היינו
 6 לפרעה במצרים. ואפלו פלנו חכמים, פלנו גבונים, פלנו
 7 יודעים את התורה - מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים;
 8 וכל המאריך ביציאת מצרים, הרי זה משבח. מעשה
 9 ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי
 10 עקיבה ורבי טרפון, שהיו מסבין בבני ברק; והיו מספרין
 11 ביציאת מצרים כל אותו הלילה, עד שבאו תלמידיהן
 12 ואמרו להן: רבותינו, הגיע זמן קרית שמע של שחרית.
 13 אמר להם רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים
 14 שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד
 15 שדרשה בן זומא, שנאמר: "למען תזכר את יום צאתך
 16 מארץ מצרים, כל ימי חייך" - "ימי חייך", הימים; "כל
 17 ימי חייך", הלילות. וחכמים אומרים: "ימי חייך", העולם
 18 הזה; "כל ימי חייך", להביא לימות המשיח. ברוך
 19 המקום שנתן תורה לישראל עמו, ברוך הוא. כנגד ארבעה
 20 בנים דברה תורה - אחד חכם, ואחד רשע, ואחד תם,
 21 ואחד שאינו יודע לשאל. חכם, מה הוא אומר? - "מה
 22 העדות והחקים והמשפטים, אשר צוה ה' אלהינו אתכם".
 23 אף אתה אמר לו כהילכת הפסח: אין מפטרין אחר הפסח
 24 אפיקימוזן. רשע, מה הוא אומר? - "מה העבודה הזאת
 25 לכם" - "לכם", ולא לו. ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל
 26 וקפד בעקר, אף אתה תקהה את שניו ואמר לו: "בעבור
 27 זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" - "לי", ולא לו; ואלו
 28 היה שם, לא היה נגאל. תם, מה הוא אומר? - "מה
 29 זאת". ואמרת אליו: בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, מבית
 30 עבדים". ושאינו יודע לשאל - את פתח לו, שנאמר:
 31 "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר: בעבור זה עשה ה' לי
 32 בצאתי ממצרים". והגדת לבנך, יכול מראש התדוש?
 33 תלמוד לומר: "ביום ההוא". אי ביום ההוא, יכול מבעוד
 34 יום? תלמוד לומר: "בעבור זה"; לא אמרתי, אלא בשעה
 35 שיש מצה ומרור מנחין לפניך. מתחלה, עובדי עבודה
 36 זרה היו אבותינו; ועכשו, קרבו המקום ברוך הוא
 37 לעבודתו, שנאמר: "ויאמר יהושע אל כל העם: כה אמר
 38 ה' אלהי ישראל, בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם, תרח
 39 אבי אברהם ואבי נחור; ויעבדו אלהים אחרים. ואקח את
 40 אביכם את אברהם מעבר הנהר, ואולף אותו בכל ארץ
 41 כנען; וארבה את זרעו, ואתן לו את יצחק. ואתן ליצחק
 42 את יעקב ואת עשו; ואתן לעשו את הר שעיר לרשת
 43 אותו, ויעקב ובניו ירדו מצרים". ברוך שומר הבטחתו
 44 לישראל עמו, ברוך הוא; שהקדוש ברוך הוא מחשב את
 45 הקץ, לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים,
 46 שנאמר: "ויאמר לאברהם: ידוע תדע כי גר יהיה זרעך

48 השני של גליות; וכן חיבין בליל השני בארבעה כוסות,
49 ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון.
50 עד כאן נוסח ההגדה ללומדי ספר המצוות
51 בריף רחמנא דסיען

הלכות שופר וסוכה ולולב

52 יש בכללן שלש מצוות עשה; וזה הוא פרטן:
53 (א) לשמע קול שופר באחד בתשרי; (ב) לישב בסוכה
54 שבועת ימי החג; (ג) לטל לולב במקדש כל שבועת ימי
55 החג. ובאור מצוות אלו - בפ' קמ"א אלו.
56

פרק א

57 א. מצוות עשה של תורה, לשמע תרועת השופר בראש
58 השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם". ושופר שתוקעין
59 בו, בין בראש השנה בין ביובל - הוא קרן הכבשים
60 הכפוף; וכל השופרות חוץ מקרן הכבש, פסולין. ואף על
61 פי שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה, הרי
62 הוא אומר ביובל: "והעברת שופר תרועה". . . . תעבירו
63 שופר", ומפי השמועה (שנמסרה על ידי משה רבנו) למדו:
64 מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר.
65 ב. במקדש, היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד, ושתי
66 תצוצרות מן הצדדין - השופר מארץ [את קולו]
67 והתצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ולמה תוקעין
68 עמו בתצוצרות? משום שנאמר: "בתצוצרות וקול שופר -
69 הריעו לפני המלך ה'". אבל בשאר מקומות, אין תוקעין
70 בראש השנה אלא בשופר בלבד.
71

72 ג. שופר של עבודה זרה - אין תוקעין בו, לכתחלה; ואם
73 תקע בו, יצא. ושל עיר הנדחת - אם תקע, לא יצא. שופר
74 הגזול שתקע בו, יצא ודי חובתו - שאין המצוה אלא
75 בשמיעת הקול, אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו
76 השומע, ואין בקול דין גזול. וכן שופר של עולה, לא
77 תקע; ואם תקע - יצא, שאין בקול דין מעילה. ואם
78 תאמר: והלא נהנה בשמיעת הקול? מצוות לא להנות
79 נתנו [- אין כאן הנאה]; לפיכך, המדר הנזה משופר, מתר
80 לתקע בו תקיעה של מצוה.

81 ד. שופר של ראש השנה - אין מחללין עליו את יום טוב,
82 ואפילו בדבר שהוא משום שבות [איסור מדובר להרבות
83 השביתה]. כיצד? היה השופר בראש האילן או מעבר
84 הנקה ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן ולא שט
85 על פני המים כדי להביאו; ואין צריך לומר שאין חותכין
86 אותו, ואין עושין בו מלאכה, מפני שתקיעת שופר מצוות
87 עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה. ומתיר לתן לתוכו מים
88 או יין או חמץ ביום טוב, כדי לצחצחו; ולא יתן לתוכו
89 מי רגלים לעולם, מפני הכבוד - שלא יהיו מצוות בזויות
90 עליו.

91 ה. שעור השופר - כדי שיאחזנו בידו, ויראה לכאן

1 לו גוי מקרב גוי, במסות באתת ובמזפתים ובמלקמה,
2 ובגד חזקה ובזרוע נטויה ובמזראים גדלים - בכל אשר
3 עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך". ובאתות - זה
4 המטה, שנאמר: "ואת המטה הזה תקח בידך, אשר תעשה
5 בו את האתות". ובמזפתים - זה הדם, כמו שנאמר:
6 "ונתתי מזפתים בשמים ובארץ - דם ואש ותמרות עשן".
7 דבר אחר: בגד חזקה, שמים; ובזרוע נטויה, שמים;
8 ובמזא גדול, שמים; ובאתות, שמים; ובמזפתים, שמים -
9 אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים
10 במצרים, ואלו הן: דם, צפרדע, כנים, ערוב, דבר, שחין,
11 ברד, ארבה, חשך, מפת בכורות. רבי יהודה היה נוהג
12 בהם סימן, דצ"ף עד"ש באח"ב. רבן גמליאל אומר:
13 כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי
14 חובתו - פסח, מצה, ומרורים. פסח שהיו אבותינו
15 אוכלין בזמן שבית המקדש קיים, על שם מה? על שם
16 שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים, שנאמר:
17 "ומצרתם ובה פסח הוא לה", אשר פסח על בתי בני
18 ישראל במצרים, בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל;
19 ויקד העם, וישתחוו". מצה זו שאנחנו אוכלין, על שם
20 מה? על שם שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ, עד
21 שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא,
22 ונגאל מיד, שנאמר: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו
23 ממצרים, עגת מצות - כי לא חמץ; כי גרשו ממצרים,
24 ולא יכלו להתמהמה, וגם צדה לא עשו להם". מרורים
25 אלו שאנחנו אוכלין, על שם מה? על שם שמררו המצרים
26 את חיי אבותינו במצרים, שנאמר: "וימררו את חייכם
27 בעבדה קשה, בחמר ובלבנים, ובכל עבדה בשדה - את
28 כל עבדתם אשר עבדו בהם בפרך". ובכל דור ודור
29 חיב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים; שלא
30 את אבותינו בלבד גאל, אלא אף אותנו גאל - שנאמר:
31 "ואותנו הוציא משם - למען הביא אתנו, לתת לנו את
32 הארץ אשר נשבע לאבותינו". לפיכך אנו חייבים
33 להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר, ולנצח
34 ולברך למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו,
35 והוציאנו מעבדות לחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון
36 לשמחה, ומאבל ליום טוב, ומאפלה לאור גדול; ונאמר
37 לפניו, הללו יה. "הללו יה: הללו, עבדי ה', הללו את
38 שם ה'. יהי שם ה' מברך וכו'", עד "חלמיש, למעינו
39 מים". ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו
40 וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה לאכל בו
41 מצה ומרורים. בן ה' אלהינו ואלהי אבותינו, יגיענו
42 למועדים ולרגלים אחרים הפאים לקראתנו לשלום,
43 שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך, ונאכל שם מן
44 הנבחים ומן הפסחים שנגיע דמם על קיר מזבחך לרצון,
45 ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך
46 אתה ה', גאל ישראל. כסדר שמברכין וקוראים ההגדה
47 בליל יום טוב ראשון של פסח, כף מברכים וקוראים בליל

מתוך מהדורת חזק

47 שְׁהָרִי נִתְּפֵן לְכָל מִי שִׁישְׁמַעֲנֻהוּ. לְפִיכָף, מִי שֶׁהָיָה מֵהַלֵּף
 48 בְּדָרְךָ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ צְבוּר
 49 - יֵצֵא, אִם נִתְּפֵן לְצֵאת; שְׁהָרִי שְׁלִיחַ צְבוּר מִתְּפֵן לְהוֹצִיא
 50 אֶת הַרְבִּים יְדֵי חוֹבְתָן.
 51 ו. יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחַל לְהִיטּוֹת בְּשַׁבַּת, אֵין
 52 תּוֹקְעִין בְּשׁוֹפָר בְּכָל מְקוֹם, אִף עַל פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה מִשׁוּם
 53 שְׁבוּת [איסור מדברנו להרבות השביתתה]. וּמִן הַדִּין הֵיאָה
 54 שֶׁתּוֹקְעִין - יָבֹאוּ עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, וַיִּדְחָה שְׁבוּת שֶׁל
 55 דְּבָרֵיהֶם - וְלָמָּה אֵין תּוֹקְעִין? גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִטְלֵנוּ בְּיָדוֹ,
 56 וַיּוֹלִיכֵנוּ לְמִי שִׁיתְקַע לוֹ, וַיַּעֲבִירֵנוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת
 57 הַרְבִּים אוֹ מוֹצִיאֵנוּ מִרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת, וַיָּבֹאוּ לְיַד אֶסְרוֹ
 58 סְקִילָה - שֶׁהִפְלֵחַ חֲיִבִין בַּתְּקִיעָה, וְאֵין הִפְלֵ בְּקִיאֵין לְתַקַּע.
 59 ז. הַתִּינוּקוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחַנוּף - אֵין מַעֲכִבִין אוֹתָן
 60 מִלְתַּקַּע בְּשַׁבַּת שְׁאִינָה יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִי
 61 שִׁיִּלְמְדוּ; וּמִתָּר לְגַדּוֹל הַתַּעֲסָק עִמָּהֶן כְּדִי לְלַמְּדָן בְּיוֹם
 62 טוֹב - בֵּין קֶטֶן שֶׁהִגִּיעַ לְחַנוּף, בֵּין קֶטֶן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחַנוּף;
 63 שֶׁהַתְּקִיעָה אֵין אֶסְרוּרָה אֲלָא מִשׁוּם שְׁבוּת.
 64 ח. כְּשֶׁגִּזְרוּ שֶׁלֹּא לְתַקַּע בְּשַׁבַּת, לֹא גִזְרוּ אֲלָא בְּמְקוֹם שְׁאֵין
 65 בוֹ בֵּית דִּין; אֲבָל בְּזִמְנֵי שֶׁהָיָה הַמְּקַדֵּשׁ קָיָם, וְהָיָה בֵּית דִּין
 66 הַגְּדוֹל בִּירוּשָׁלַם - הָיָה הִכָּל תּוֹקְעִין בִּירוּשָׁלַם בְּשַׁבַּת, כֹּל
 67 זְמַן שְׁבִית דִּין יוֹשְׁבֵינָה. וְלֹא אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַם בְּלִבְדָּה, אֲלָא כֹּל
 68 עִיר שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַם, וְהָיָה רוֹאֵה יְרוּשָׁלַם -
 69 לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּתוֹךְ הַנְּחַל [בעמק] - וְהָיָה שׁוֹמַעַת קוֹל
 70 תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַם - לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּרֹאשׁ הַהָר - וְהָיָה יְכוֹלָה
 71 לְבֹאוֹ לִירוּשָׁלַם - לֹא שֶׁהָיָה גֵּהָר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶן - אֲנָשֵׁי
 72 אוֹתָהּ הָעִיר הָיָה תּוֹקְעִין בְּשַׁבַּת בִּירוּשָׁלַם; אֲבָל בְּשָׂרָה עָרֵי
 73 יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיָה תּוֹקְעִין.
 74 ט. וּבְזִמְנֵי הַזֶּה שֶׁחִרַב בֵּית הַמְּקַדֵּשׁ, כֹּל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ בוֹ בֵּית
 75 דִּין קְבוּצָה - וְהוּא, שֶׁהָיָה סוּמָף [מוסמך] בְּאַרְצָה - תּוֹקְעִין
 76 בוֹ בְּשַׁבַּת. וְאֵין תּוֹקְעִין בְּשַׁבַּת, אֲלָא בְּבֵית דִּין שֶׁקָּדְשׁוֹ אֵת
 77 הַחֹדֶשׁ; אֲבָל שָׂרָה בְּתֵי דִינָן, אֵין תּוֹקְעִין בְּהוֹן אִף עַל פִּי
 78 שֶׁהֵן סְמוּכִין. וְאֵין תּוֹקְעִין אֲלָא בְּפִנֵּי בֵּית דִּין בְּלִבְדָּה, כֹּל
 79 זְמַן שֶׁהֵן יוֹשְׁבֵינָה, וְאֶפְלוּ נִנְעָרוּ לְעַמֵּד וְלֹא עֲמָדוֹ, תּוֹקְעִין
 80 בְּפִנֵּיהֶן; אֲבָל חוּץ לְבֵית דִּין, אֵין תּוֹקְעִין. וְלָמָּה תּוֹקְעִין
 81 בְּפִנֵּי בֵּית דִּין? מִפְּנֵי שְׁבִית דִּין זְרִיזִין [ההיריון] הֵן, וְלֹא
 82 יָבֹאוּ הַתּוֹקְעִין לְהַעֲבִיר הַשׁוֹפָר בְּפִנֵּיהֶן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים,
 83 שְׁבִית דִּין מְזַהֲרִין אֶת הָעַם וּמוֹדִיעִין אוֹתָן.
 84 י. בְּזִמְנֵי הַזֶּה, שְׁאֵנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים בְּגָלוּת - כְּדָרְךָ
 85 שֶׁתּוֹקְעִין בְּרֹאשׁוֹן, תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי; וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן
 86 לְהִיטּוֹת בְּשַׁבַּת וְלֹא הָיָה בְּמְקוֹם בֵּית דִּין הָרְאוּיִין לְתַקַּע,
 87 תּוֹקְעִין בְּשֵׁנִי בְּלִבְדָּה.

יום ו' ה' אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק ג

89
 90 א. בַּמָּה תְּקִיעוֹת חֲבִיב אָדָם לְשִׁמְעַת בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ
 91 הַשָּׁנָה? תִּשְׁעַת תְּקִיעוֹת. לְפִי שְׁנֵאמְרָה תְּרוּעָה בְּיוֹבֵל וּבְרֹאשׁ

1 וּלְכֹאֵן. נִסְדֵּק לְאַרְכוֹ, פְּסוּל; לְרַחְבוֹ - אִם נִשְׁתִּיר בוֹ
 2 בְּשִׁעוֹר [ממקום הסדק עד לפיו] - כְּשֶׁר, וּכְאִלוֹ נִכְרַת
 3 מִמְּקוֹם הַסְּדָק. נִקָּב - אִם סִתְּמוּ שְׁלֹא בְּמִינוֹ, פְּסוּל; סִתְּמוּ
 4 בְּמִינוֹ - אִם נִשְׁתִּיר רַבּוֹ שְׁלֹם, וְלֹא עֲכָבוּ הַנְּקִבִים שֶׁנִּסְתְּמוּ
 5 אֶת הַתְּקִיעָה - הָרִי זֶה כְּשֶׁר. קָדְחוּ בְּזַכְרוֹתָו [עם הבשר
 6 שבקרן] - כְּשֶׁר, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ. דְּבַק שְׁכָרִי
 7 שׁוֹפְרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְאַחַד, פְּסוּל.
 8 ו. הוֹסִיף עָלָיו כֹּל שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ -
 9 פְּסוּל. צָפְהוּ זָהָב מִבְּפִנֵּים, אוֹ בְּמְקוֹם הַנְּחַת פֶּה - פְּסוּל.
 10 צָפְהוּ מִבְּחוּץ - אִם נִשְׁתַּנָּה קוֹלוֹ מִמְּכּוֹת שֶׁהָיָה, פְּסוּל; וְאִם
 11 לֹא נִשְׁתַּנָּה, כְּשֶׁר. נִתֵּן שׁוֹפָר בְּתוֹךְ שׁוֹפָר - אִם קוֹל פְּנִימִי
 12 שָׁמַע, יֵצֵא; וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמַע, לֹא יֵצֵא. הִרְחִיב אֶת
 13 [החלק -] הַקָּצֵר [- מקום התקיעה], וְקָצַר אֶת [החלק -]
 14 הִרְחִיב - פְּסוּל.
 15 ז. הָיָה אֶרֶץ וְקָצְרוּ, כְּשֶׁר. גִּרְדוּ [ועשאו דק] - בֵּין מִבְּפִנֵּים
 16 בֵּין מִבְּחוּץ, אֲפִלוּ הִעֲמִידוּ עַל גְּדוֹד [עשה כולו שכבה
 17 דקה] - כְּשֶׁר. הָיָה קוֹלוֹ עָבָה אוֹ דָק אוֹ צְרוּד - כְּשֶׁר, שֶׁכֹּל
 18 הַקּוֹלוֹת כְּשֶׁרִין בְּשׁוֹפָר.
 19 ח. הַתּוֹקַע בְּתוֹךְ הַבּוֹר אוֹ בְּתוֹךְ הַמַּעֲרָה - אוֹתָם הַעוֹמְדִים
 20 בְּתוֹךְ הַבּוֹר וְהַמַּעֲרָה, יֵצֵאוּ. וְהַעוֹמְדִים בְּחוּץ - אִם קוֹל
 21 שׁוֹפָר שָׁמַע, יֵצֵאוּ; וְאִם קוֹל הַבְּרָה [- הד] שָׁמַע, לֹא
 22 יֵצֵאוּ. וְכֵן הַתּוֹקַע לְתוֹךְ הַחֵבֶית הַגְּדוֹלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אִם
 23 קוֹל שׁוֹפָר שָׁמַע, יֵצֵא; וְאִם קוֹל הַבְּרָה שָׁמַע, לֹא יֵצֵא.

פָּרָק ב

24
 25 א. הִכָּל חֲבִיבִין לְשִׁמְעַת קוֹל שׁוֹפָר, כִּהְנִים לוֹיִים וַיִּשְׂרְאֵלִים
 26 וַגִּרִים וְעַבְדִּים מִשְׁחֻרְרִים; אֲבָל נְשִׁים וְעַבְדִּים וְקַטְנִים,
 27 פְּטוּרִין. מִי שֶׁחָצִיו עָבַד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין, וְטַמְטוּם
 28 וְאַנְדְּרוּגִינִס [ספקי זכר ספקי נקבה] - חֲבִיבִין.
 29 ב. כֹּל מִי שְׁאִינוֹ חֲבִיב בְּדָרְךָ, אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת חֲחִיב יְדֵי
 30 חוֹבְתוֹ; לְפִיכָף, אֲשֶׁה אוֹ קֶטֶן שֶׁתַּקְעוּ בְּשׁוֹפָר, הַשׁוֹמַע מֵהֵן
 31 לֹא יֵצֵא. אַנְדְּרוּגִינִס [שיש בו כל הסימנים, והוא מין בפני
 32 עצמן] מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאֵינוֹ מוֹצִיא אֶת שְׁאִינוֹ מִינוֹ;
 33 טַמְטוּם [שלא ניכר בו סימנים] אֵינוֹ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ,
 34 וְלֹא אֶת שְׁאִינוֹ מִינוֹ - שֶׁהַטַּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע [- נוחת], אֲפִשֵׁר
 35 שִׁמְצָא זָכָר וְאֲפִשֵׁר שִׁמְצָא נִקְבָה.
 36 ג. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עָבַד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין, אֵינוֹ מוֹצִיא אֲפִלוּ
 37 לְעַצְמוֹ, שְׁאֵין צַד עַבְדוֹת שָׁבוּ מוֹצִיא צַד חֲרוֹת שָׁבוּ; אֲלָא
 38 כִּיצַד יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ? שִׁישְׁמַע מִבֶּן חוּרִין שִׁיתְקַע לוֹ.
 39 ד. הַמַּתְעַסֵּק בַּתְּקִיעַת שׁוֹפָר לְהַתְלַמֵּד, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ;
 40 וְכֵן הַשׁוֹמַע מִן הַמַּתְעַסֵּק, לֹא יֵצֵא. נִתְּפֵן שׁוֹמַע לְצֵאת יְדֵי
 41 חוֹבְתוֹ וְלֹא נִתְּפֵן הַתּוֹקַע לְהוֹצִיא, אוֹ שֶׁנִּתְּפֵן הַתּוֹקַע
 42 לְהוֹצִיא וְלֹא נִתְּפֵן הַשׁוֹמַע לְצֵאת - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ;
 43 עַד שִׁיתְּפֵן שׁוֹמַע וּמִשְׁמִיעַ.
 44 ה. מִי שֶׁתַּקַּע וְנִתְּפֵן לְהוֹצִיא כֹּל הַשׁוֹמַע תְּקִיעָתוֹ, וְשָׁמַע
 45 הַשׁוֹמַע וְנִתְּפֵן לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ - יֵצֵא, אִף עַל פִּי שְׁאֵין
 46 הַתּוֹקַע מִתְּפֵן לְזֶה פְּלוּנִי שֶׁשָׁמַע תְּקִיעָתוֹ, וְאֵינוֹ יוֹדְעוֹ;

48 מעכבות זו את זו. וצריך לומר בכל ברכה מהן עשרה
 49 פסוקין מצין הברכה - שלשה פסוקין מן התורה, ושלשה
 50 מספר תלים, ושלשה מן הנביאים, ואחד מן התורה
 51 משלים בו. ואם השלים בנביא, יצא. ואם אמר פסוק אחד
 52 מן התורה ואחד מן הכתובים ואחד מן הנביאים, יצא;
 53 אפלו אמר: 'ובתורתך ה' אלהינו כתוב לאמר', ואמר
 54 פסוק של תורה והפסיק, שוב אינו צריך כלום.
 55 ט. אין מזכירין זכרונות מלכות ושופרות של פרענות.
 56 זכרונות - כגון: 'ויזכר כי בשר המה וכו'; מלכות -
 57 כגון: 'בחמה שפוכה אמלך עליכם'; שופרות - כגון:
 58 'תקעו שופר בגבעה, תצצרה ברמה וכו'. ולא זכרון
 59 יחיד אפלו לטובה - כגון 'זכרני, ה', בראשון עמך', 'זכרה
 60 לי אלהי לטובה'. ופקדונות אינן פזרונות - כגון 'פקד
 61 פקדתי אתכם'. ויש לו להזכיר פרענות של אמות העולם
 62 - כגון: 'ה' מלך, ירדו עמיס', 'זכר, ה', לבני אדם את
 63 יום ירושלים', 'ואדני ה' בשופר תקע, והלך בסערות
 64 תימן'. 'שמע, ישראל: ה' אלהינו, ה' אחד', 'אתה
 65 הראת לדעת וכו'', 'וירדת היום, והשבת אל לבך, כי
 66 ה' הוא האלהים, בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין
 67 עוד' - כל פסוק מאלו, מלכות הוא ענינו, אף על פי שאין
 68 בו זכר מלכות, והרי הוא כמו 'ה' מלך לעולם ועד',
 69 'ויהי בישרון מלך וכו'.'
 70 י. המנהג הפשוט בסדר תקיעות של ראש השנה בצבור,
 71 כף הוא: אחר שקוראין בתורה ומזכירין הספר, יושבין
 72 כל העם, ואחד עומד ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 73 העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמע קול שופר',
 74 וכל העם עונים 'אמן'; וחזור ומברך 'שהחנינו, וכל העם
 75 עונים 'אמן'. ותוקע שלשים תקיעות שאמרנו מפני הספק,
 76 על הסדר. ואומרים קדיש, ועומדין ומתפללין תפלת
 77 מוסף. ואחר שגומר שליח צבור ברכה רביעית שהיא
 78 מלכות, תוקע תקיעה שלשה שברים תרועה ותקיעה,
 79 פעם אחת; ומברך ברכה חמישית שהיא זכרונות, ואחר
 80 שגומרה תוקע תקיעה שלשה שברים תקיעה; ומברך
 81 ברכה ששית שהיא שופרות, ואחר שגומרה תוקע תקיעה
 82 תרועה ותקיעה פעם אחת, וגומר התפלה.
 83 יא. זה שתוקע כשהן יושבין, הוא שתוקע על סדר ברכות
 84 כשהן עומדין, ואינו מדבר בין תקיעות שמישב לתקיעות
 85 שעל הסדר [- שבתפילת העמידה]; ואם סח ביניהן - אף
 86 על פי שעבר, אינו חוזר ומברך.
 87 יב. בדין היה שיתקעו על כל ברכה, כל בכא מהן שלשה
 88 פעמים כדרך שתקעו כשהן יושבין; אלא כיון שצאו
 89 מידי ספק בתקיעות שמישב, אין מטריחין על הצבור
 90 לחזור בהן על סדר ברכות, אלא די להן בכא אחת
 91 על כל ברכה, כדי שישמעו תקיעות על סדר ברכות. וכל
 92 הדברים האלו, בצבור; אבל ביחיד - בין ששמע על סדר
 93 ברכות בין שלא שמע על הסדר, בין מעמד בין מישב -
 94 אין בזה מנהג.

1 השנה שלשה פעמים, וכל תרועה - [תקיעה] - פשוטה
 2 לפניה ופשוטה לאחריה; ומפי השמועה [ממרע"ה] למדו,
 3 שכל תרועות של חדש השביעי, אחד הן, בין בראש
 4 השנה בין ביום הכפורים של יובל, תשע תקיעות תוקעין
 5 בכל אחד משניהן - תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה
 6 ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה.
 7 ב. תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה ספק לפי
 8 [- מפני] ארץ השנים רוב הגליות, ואין אנו יודעין היאך
 9 היא: אם היא היגלה [קולות קצרים תכופים] - שמילין
 10 הנשים בנהימן בשעה שמיבבין [על מות], או האנחה כדרך
 11 שאנחה האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול,
 12 או שניהם כאחד - האנחה והיגלה שדרפה לבוא אחריה
 13 - הן הנקראין 'תרועה'; שפך דרך הדואג, מתאנח תחלה,
 14 ואחר כך מלל; לפיכך אנו עושין הכל, האנחה והיגלה.
 15 ג. והיגלה, היא שאנו קוראין 'תרועה'; והאנחה זו אחר
 16 זו, היא שאנו קוראין אותה 'שלשה שברים'. נמצא סדר
 17 התקיעות כן הוא: מברך, ותוקע תקיעה ואחריה שלשה
 18 שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה, וחוזר פסדו הנה
 19 שלשה פעמים; ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים
 20 ואחריה תקיעה, וחוזר פסדו הנה שלשה פעמים; ותוקע
 21 תקיעה ואחריה תרועה ואחריה תקיעה, וחוזר פסדו הנה
 22 שלשה פעמים. נמצא מגין התקיעות שלשים - כדי
 23 להסתלק מן הספק.
 24 ד. שעור תרועה, בשתי תקיעות; שעור שלשה שברים,
 25 בתרועה. הרי שתקע והריע ותקע תקיעה ארבה, ומשך בה
 26 כשנים בראשונה [- פי שנים מהתקיעה] - אין אומרים:
 27 'תחשב כשתי תקיעות, ויריע אחריה ויחזר ויתקע'; אלא
 28 אפלו משך בה כל שעה, אינה אלא תקיעה אחת; וחוזר
 29 ותוקע ומריע ותוקע, שלשה פעמים.
 30 ה. שמע תקיעה אחת בשעה זו, ושניה בשעה שניה -
 31 אפלו שהיה כל היום פלו - הרי אלו מצטרפין, ויצא ידי
 32 חובתו; והוא, שישמע כל בכא מהן על סדרה, לא
 33 שישמע תרועה ואחריה שתי תקיעות, או שתי תקיעות
 34 ואחריהן תרועה וכיצא בזה [רק במתכונת של - תקיעה
 35 תרועה ותקיעה].
 36 ו. שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד, לא יצא
 37 אפלו ידי אחת; תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה
 38 משלישי בזה אחר זה, יצא, ואפלו בסרוגין, ואפלו כל
 39 היום פלו. ואינו יוצא ידי חובתו, עד שישמע כל התשע
 40 תקיעות; שפלו מזה אחת הן, ולפיכך מעכבות זו את זו.
 41 ז. הצבור, חזבין לשמע התקיעות על סדר הברכות.
 42 כיצד? אומר שליח צבור אבות וגבורות וקדשת השם
 43 ומלכות, ותוקע שלש; ואומר זכרונות, ותוקע שלש;
 44 ואומר שופרות, ותוקע שלש; ואומר עבודה והודיה
 45 וברכת כהנים.
 46 ח. שלש ברכות אמצעיות אלו של ראש השנה ושל יום
 47 הכפורים של יובל - שהן מלכות וזכרונות ושופרות -

46 עשויות בידי אדם, ומקצתן אילנות - רואין: כל שאלו
47 נשלו האילנות, היא יכולה לעמד בדפנות שבידי אדם -
48 עולין לה ביום טוב.

49 ז. סכה שאין לה גג, פסולה. ביצד? כגון שהיו ראשי
50 הדפנות דבוקות זה בזה כמין [גג - צריף, או שסמך ראש
51 דפן הסכה לכתל; ואם היה לה גג אפלו טפח, או שהגביה
52 הדפן הסמוך לכתל מן הקרקע טפח - הרי זו כשרה. סכה
53 עגלה - אם יש בהקפה כדי לרבע בה שבעה טפחים על
54 שבעה טפחים - אף על פי שאין לה זוויות, הרי זו כשרה.
55 ח. סכף על גבי אכסדרה [מרפסת בעלת ב' דפנות אחת
56 מול השניה] שיש לה פצימין [עמודים בקצות הדפנות] -
57 בין שהיו נראין מבפנים ואין נראין מבחוץ, בין שהיו
58 נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים - כשרה.

59 ט. לא היו לה פצימין - פסולה, מפני שהיא סכה העשויה
60 כמבוי; שהרי אין לה אלא שני צדי האכסדרה, ואמצעי
61 האכסדרה אין בו כחל, ושכנגדו אין בו פצימין.

62 י. סכף על גבי מבוי [שפתוח משני צדדיו] שיש לו לחי
63 [קורה בקצה], או על גבי באר שיש לה פסין [קירות
64 בצורת זוית מארבע פינות מסביב] - הרי זו סכה כשרה
65 לאותה שבת שבתוף ההג בלבד; מתוף שלחי זה ופסין
66 אלו מחצות לענן שבת, נחשב אותן מחצות לענן סכה.
67 יא. נעץ ארבעה קנודים [עמודים] על ארבע זוויות הגג,
68 וסכף על גבן - הואיל והסכף על שפת הגג, כשרה,
69 ורואין את המחצות התחתונות, כאלו הן עולות למעלה
70 על שפת הסכף.

71 יב. סכה שיש לה פתחים רבים, ויש בכחליה חלונות
72 הרבה - הרי זו כשרה, ואף על פי שפרוץ [פחות] מרבה
73 על העומד [הסתום]; ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על
74 עשר [אמות]. אבל אם היה שם פתח יתר על עשר - אף
75 על פי שיש לו צורת פתח, צריף שלא יהיה הפרוץ מרבה
76 על העומד.

77 יג. סכה שאינה [גובה חללה] גבוה מעשרים אמה,
78 ומעטה בכרים וכסתות - אינו מעוט, ואפלו בטלם [-
79 חשב להשאים שם]. מעטה בתבן ובטלו - הרי זה מעוט,
80 ואין צריף לומר עפר ובטלו; אבל בעפר סתם [ללא
81 ביטול], אינו מעוט. היתה גבוהה מעשרים, והוציין
82 [ענפים דקים] יורדין לתוף עשרים - אם היתה צלתן
83 מרבה מחמתן, יחשבו כג עבה וכשרה.

84 יד. בנה אצטבה [ספסל] בה כנגד דפן האמצעית [מג'
85 הדפנות] על פני בלה [מדופן לדופן] - אם יש באצטבה
86 שעור רחב הספה, כשרה. בנה אצטבה מן הצד [בא' מב'
87 הדפנות] - אם יש משפת אצטבה ולכתל ארבע אמות,
88 פסולה; פחות מארבע אמות, כשרה. בנה אצטבה
89 באמצעה - אם יש משפת אצטבה ולכתל ארבע אמות
90 לכל רוח, פסולה; פחות מארבע אמות, כשרה, וכאלו
91 המחצות נוגעות באצטבה, והרי מן האצטבה עד הסכף

1 יג. התקיעות אינן מעכבות את הברכות, והברכות אינן
2 מעכבות את התקיעות. שתי צירות, באחת יודע בודאי
3 שיש שם מי שיכרך להן תשע ברכות ואין שם תוקע,
4 ובשניה ספק יש שם תוקע ספק אין שם - הולך לשניה;
5 שהתקיעה מדברי תורה, והברכות מדברי סופרים.

פרק ד

7 א. שעור הסכה - גובהה - אין פחות מעשרה טפחים, ולא
8 יתר על עשרים אמה; ורחבה - אין פחות משבעה טפחים
9 על שבעה טפחים, ויש [- מותר] לו להוסיף ברחבה אפלו
10 כמה מילין. היתה פחותה מעשרה, או משבעה על שבעה,
11 או גבוהה על עשרים אמה כל שהוא - הרי זו פסולה.
12 ב. סכה שאין לה שלש דפנות, פסולה. היו לה שתי דפנות
13 גמורות זה בצד זה כמין גם [ג' יוונית - שהיא כר"ש
14 שלנן] - עושה דפן שיש ברחבו יתר על טפח, ומעמידו
15 בפחות משלשה סמוך לאחד משתי הדפנות, ור"י; וצריף
16 לעשות לה צורת פתח, מפני שאין לה שלש דפנות
17 גמורות. וכבר בארנו בהלכות שבת, שצורת פתח האמורה
18 בכל מקום, אפלו קנה מכאן וקנה מכאן, וקנה על גביהן
19 אף על פי שאינו מגיע להן [אינו נוגע בהן].

20 ג. היו לה שתי דפנות זה כנגד זה וביניהן מפלש [- פתוח
21 מב' צדדים] - עושה דפן שיש ברחבו ארבעה טפחים
22 ומשהו, ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי
23 הדפנות, וכשרה; וצריף לעשות לה צורת פתח. קנים
24 היוצאים מסכף הסכה לפני הסכה, ודפן אחת נמשכת
25 עמהן - הרי הן כסכה.

26 ד. דפנות שהיו דבוקות בגג [- סכך] הספה, ולא היו
27 מגיעות לארץ - אם גבוהות מן הארץ שלשה טפחים,
28 פסולה; פחות מכן, כשרה. היו הדפנות דבוקות בארץ,
29 ולא היו מגיעות לסכף - אם גבוהות עשרה טפחים - אף
30 על פי שהן רחוקין מן הגג כמה אמות, כשרה, ובלבד
31 שיהיו הדפנות מכוננות תחת שפת הגג; הרחיק את הגג מן
32 הדפן שלשה טפחים, פסולה; פחות מכאן, כשרה. תלה
33 מחצה שגבהה ארבעה [טפחים] ומשהו באמצע [- לא
34 צמודה לגג ולא לקרקע], בפחות משלשה סמוך לארץ,
35 ובפחות משלשה סמוך לגג - הרי זו כשרה.

36 ה. העושה סכתו בין האילנות, והאילנות דפנות - אם היו
37 חזקים, או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהיה הרוח
38 המצויה מנידה אותם תמיד, ומלא בין האמרים [הענפים]
39 בתבן ובקש כדי שלא תניד אותם הרוח, וקשר אותם -
40 הרי זו כשרה; שכל מחצה שאינה יכולה לעמד ברוח
41 מצויה של יבשה, אינה מחצה.

42 ו. העושה סכתו בראש העגלה, או בראש הספינה -
43 כשרה, ועולין לה ביום טוב. בראש האילן, או על גבי
44 הגמל - כשרה, ואין עולין לה ביום טוב; לפי שאסור
45 לעלות באילן או על גבי בהמה. היו מקצת הדפנות

47 ה. סַכְכָּה בְּחַצִּים - בְּזִכְרֵים [סוג חיצים שתוחבים אותם
 48 בתוך נקב המצוי ב"דאש" שמברזל], כְּשֶׁרָה; בְּנִקְבוֹת [- סוג
 49 חיצים שחוקקים בתוכם כדי להכניס ראש מברזל], פְּסוּלָה;
 50 אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲשׂוּי לְהַתְמַלֵּאת בְּבִרְזֵל, בֵּית קַבּוּל הוּא
 51 וּמְקַבֵּל טְמֵאָה כָּכֵל כְּלֵי קַבּוּל.
 52 ו. מַחְצֵלֶת קָנִים אוֹ מַחְצֵלֶת גְּמִי אוֹ חֲלָף - קַטְנָה - סַתְמָה
 53 לְשִׁכְיָבָה, לְפִיכָף אֵין מְסַכְכִין בָּהּ, אֲלֵא אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ
 54 לְסַכְכּוֹ; גְּדוּלָה - סַתְמָה לְסַכְכּוֹ, לְפִיכָף מְסַכְכִין בָּהּ, אֲלֵא
 55 אִם כֵּן עָשָׂה אוֹתָהּ לְשִׁכְיָבָה. וְאִם יֵשׁ לָהּ קִיר [שְׁפָה טַבִּיב]
 56 - אֲפִלוֹ גְּדוּלָה - אֵין מְסַכְכִין בָּהּ, שֶׁהָרִי הִיא כְּלֵי קַבּוּל;
 57 וְאֲפִלוֹ נָטַל הַקִּיר שֶׁלָּהּ - אֵין מְסַכְכִין בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
 58 כְּשִׁבְרֵי כְּלִים.
 59 ז. נְסָרִים [גזרי עצים] שָׂאִין בְּרַחֲבָן אַרְבָּעָה טְפָחִים,
 60 מְסַכְכִין בָּהֶן אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְשֻׁפָּיִן [משויפיים]; וְאִם יֵשׁ
 61 בְּרַחֲבָן אַרְבָּעָה, אֵין מְסַכְכִין בָּהֶן וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָן מְשֻׁפָּיִן
 62 - גְּזֵרָה שְׁמָא יֵשׁב תַּחַת תַּקְרָה, וַיְדַמָּה שֶׁהִיא כְּסַפָּה. נִתָּן
 63 עֲלֶיהָ נֶסֶר אֶחָד שֵׁישׁ בְּרַחֲבּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים - כְּשֶׁרָה, וְאֵין
 64 יִשְׁנִין תַּחְתָּיו; וַהֲיֵשׁן תַּחְתָּיו, לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבְתּוֹ. הֵיךְ נֶסֶרִין
 65 שֵׁישׁ בְּרַחֲבָן אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעֵבֶרָן אַרְבָּעָה, וַהֲפָכָן עַל
 66 צַדֵּיהֶן שָׂאִין בָּהֶן אַרְבָּעָה, וְסַכְּפָּ בָּהֶן - הָרִי זֶה פְּסוּלָה; שֶׁזֶה
 67 הַנֶּסֶר פְּסוּל, בֵּין שֶׁסַּכְּפָּ בְּרַחֲבּוֹ, בֵּין שֶׁסַּכְּפָּ בְּעֵבֶרָיו.
 68 ח. תַּקְרָה שָׂאִין עֲלֶיהָ מְעוֹזָבָה, שֶׁהִיא הַטֵּיט וְהָאֲבָנִים,
 69 אֲלֵא נְסָרִין תְּקוּעִין בְּלֶבֶד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשׂוּ
 70 לְשֵׁם סַפָּה אֲלֵא לְשֵׁם בֵּית; לְפִיכָף, אִם פָּקַק [רעע]
 71 הַנְּסָרִים וַהֲנִיד הַמְּסַמְרִים [ממקומם] לְשֵׁם סַפָּה - הָרִי זֶה
 72 כְּשֶׁרָה; וּבְלֶבֶד שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּכֵל נֶסֶר וְנֶסֶר רַחֲב אַרְבָּעָה
 73 טְפָחִים. וְכֵן אִם נָטַל [נסר] אֶחָד מִבִּינְתֵימָם [מהנסרים]
 74 וַהֲנִיחַ בְּמִקוּמוֹ סַכְּפָּ כְּשֶׁרָה לְשֵׁם סַפָּה, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה.
 75 ט. סַפָּה שֶׁנַּעֲשֶׂת כִּהְלַכְתָּהּ, מִכָּל מְקוֹם - כְּשֶׁרָה, אֵף עַל
 76 פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂת לְשֵׁם מְצוּהָ; וְהוּא, שֶׁתִּהְיֶה עֲשׂוּיָהּ לְצַל,
 77 כְּגוֹן סַפַּת גּוֹיִם וְסַפַּת בְּהֵמָה וְכֵל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲבָל סַפָּה
 78 שֶׁנַּעֲשֶׂת מֵאֲלִיָּהּ - פְּסוּלָה, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂת לְצַל. וְכֵן
 79 הַחוּטט בְּגֵדִישׁ [חפר בערימת תבואה], וְעָשָׂהּ סַפָּה -
 80 אֵינָה סַפָּה, שֶׁהָרִי לֹא עָמַר גְּדִישׁ זֶה לְצַל; לְפִיכָף, אִם
 81 עָשָׂה בְּתַחֲלָה חֲלַל טַפַּח בְּמִשְׁפָּח שֶׁבָּעָה לְשֵׁם סַפָּה, וְחַטט
 82 בָּהּ אַחֲרָי כֵּן וְהִשְׁלִימָהּ לְעֶשְׂרָה - כְּשֶׁרָה, שֶׁהָרִי נַעֲשָׂה
 83 סַכְּפָּ שֶׁלָּהּ לְצַל.
 84 י. חֲבִילֵי קֶשׁ וְחֲבִילֵי עֲצִים וְחֲבִילֵי יֶרֶדִין - אֵין מְסַכְכִין
 85 בָּהֶן; גְּזֵרָה, שְׁמָא יַעֲשֶׂה אָדָם חֲבִילוֹת עַל גִּגּוֹ כְּדֵי לִיבְשׁוֹ,
 86 וַיִּמְלָךְ וַיִּשָּׁב תַּחְתֵּיהֶן לְשֵׁם סַפָּה, וְהוּא מִתַּחֲלָה לֹא עָשָׂה
 87 סַכְּפָּ זֶה לְצַל, וְנִמְצְאָתָּ כְּסַפָּה שֶׁנַּעֲשֶׂת מֵאֲלִיָּהּ. וְאִם הִתִּירָן
 88 [התיר הקשר], כְּשֶׁרָה, וְאֵין חֲבִילָה פְּחוּתָה מְעָשְׂרִים
 89 וְחִמְשָׁה בַּדִּים.
 90 יא. חֲבִילוֹת קַטְנוֹת שֶׁאֵגְדָן לְמַגֵּן [למוכרו במניין],
 91 מְסַכְכִין בָּהֶן. וְכֵן הַחוּתָף רֹאשׁ הַדְּקָל, וְהַחֲרִיּוֹת אֲגוּדוֹת
 92 [מחבורות] בּוֹ - מְסַכְכִין בּוֹ, שֶׁאֵגְדָן בִּידֵי שְׂמִים אֵינָן
 93 כְּחֲבִילָה. וְאֲפִלוֹ קֶשֶׁר רְאִשֵׁי הַחֲרִיּוֹת כֵּלָן מִצַּד הָאֶחָד,

1 פְּחוּת מְעָשְׂרִים אֻמָּה. בְּנָה בָּהּ עֲמוּד, וַיֵּשׁ בּוֹ הַכְּשֶׁר סַפָּה
 2 [ז' טפחים על ז' טפחים] - פְּסוּלָה, שָׂאִין אֵלוֹ מַחְצוֹת
 3 הַנִּקְבוֹת, וְנִמְצָא עַל גִּבּ עֲמוּד סַכְּפָּ כְּשֶׁרָה בְּלֹא דְפָנוּת.
 4 טו. הִיָּתָה פְּחוּתָה מְעָשְׂרָה, וְחַקַּק בָּהּ [חפר קרקעיתה]
 5 לְהִשְׁלִימָהּ לְעֶשְׂרָה - אִם יֵשׁ מְשַׁפֵּת חַקַּק וְלִכְתֵּל שֶׁלֹּשָׁה
 6 טְפָחִים, פְּסוּלָה; פְּחוּת מִכֵּן, כְּשֶׁרָה, שְׁכָּל פְּחוּת מְשַׁלְשָׁה
 7 הָרִי הוּא כְּדַבּוּק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת שֶׁבֵּת.
 8 טז. דְּפָנֵי סַפָּה - כְּשֶׁרִין מִן הַכֵּל; שָׂאִין אֲנִי צָרִיכִין אֲלֵא
 9 מַחְצָה מִכָּל מְקוֹם, וְאֲפִלוֹ מִבְּעֵלֵי חַיִּים. וְעוֹשֶׂה אָדָם אֶת
 10 חֲבָרוֹ דִּפְּן בְּיוֹם טוֹב, כְּדֵי שִׁיאֲכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּישֵׁן כְּסַפָּה
 11 כְּשֶׁרָה שֶׁחֲבָרוֹ דִּפְּן לָהּ; וְהוּא, שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ שֶׁלֹּא לְדַעַת
 12 זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה דִּפְּן; אֲבָל אִם עָשָׂה לְדַעַת, אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב,
 13 וּמִתֵּר בְּשֶׁאֵר יְמֵי הַחֵג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכִלִּים דִּפְּן רְבִיעִית
 14 בְּיוֹם טוֹב; אֲבָל דִּפְּן שְׁלִישִׁית, לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכִלִּים
 15 בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁהוּא מְכַשִּׁיר הַסַּפָּה, וְאֵין עוֹשִׂין אֶהֱל
 16 עֲרָאֵי בְּיוֹם טוֹב.
 17 פָּרָק ה
 18 א. הַסַּכְּפָּ שֶׁל סַפָּה, אֵינוֹ כְּשֶׁר מִכָּל דְּבַר. אֵין מְסַכְכִין אֲלֵא
 19 בְּדַבָּר שְׂגוּדָיו מִן הָאָרֶץ, שֶׁנַּעֲקַר מִן הָאָרֶץ, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל
 20 טְמֵאָה, וְאֵין רִיחוֹ רַע, וְאֵינוֹ נוֹשֵׁר וְנוֹבֵל תְּמִיד.
 21 ב. סַכְּפָּ בְּדַבָּר שָׂאִין גְּדוּלָיו מִן הָאָרֶץ, אוֹ בְּמַחְבַּר, או
 22 בְּדַבָּר שֶׁמְקַבֵּל טְמֵאָה - פְּסוּלָה. אֲבָל אִם עֶבֶר וְסַכְּפָּ בְּדַבָּר
 23 הַנוֹבֵל, אוֹ בְּדַבָּר שְׂרִיחוֹ רַע - כְּשֶׁרָה; שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֵין
 24 מְסַכְכִין בְּאֵלוֹ, אֲלֵא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנִּיחַ הַסַּפָּה וַיֵּצֵא. וְצָרִיךְ
 25 לְהִזְהָר שֶׁלֹּא יִהְיֶה הוֹצֵין [טיביים] וְעֲלִין שֶׁל סַכְּפָּ יוֹרְדִין
 26 לְתוֹף עֲשֶׂרָה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵר לוֹ בִּישְׁבֻּחוֹ. סַכְכָּה
 27 בְּמִינֵי מַתְכוּת, אוֹ בְּעֲצָמוֹת וְעוֹרוֹת - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן
 28 גְּדוּלֵי קַרְקַע. הַדְּלָה [היטה] עֲלֵי גַפְּנִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, עַד
 29 שֶׁנַּעֲשׂוּ סַפָּה - פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲקָרוּ. סַכְכָּה בְּכִלֵי הָעֵץ
 30 וּבְמַחְצוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְשִׁכְיָבָה, וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
 31 שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה. וְכֵן אִם סַכְכָּה בְּשִׁבְרֵי כְּלִים
 32 וּבְלִיּוֹתֵיהֶן [בגדים בלויים] - פְּסוּלָה; הוֹאִיל וְהֵיךְ מְקַבְּלִין
 33 טְמֵאָה, שְׁמָא יִסַּכְּפָּ בְּשִׁבְרֵים שֶׁעֲדִין לֹא טְהוּר.
 34 ג. סַכְכָּה בְּאַכְלִין - פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.
 35 סוּכֵי [- ענפי] תְּאֵנִים וְבָהֶן תְּאֵנִים, פְּרִכִּילִין [זמורות] וְבָהֶן
 36 עֲנָבִים, מְכַבְּדוֹת [ענפי דקל] וְבָהֶן תְּמָרִים, וְכֵן כֵּל כִּיּוֹצֵא
 37 בָּהֶן - רוֹאִין; אִם פְּסֻלַת מְרֻבָּה עַל הָאֲכִלִין, מְסַכְכִין בָּהֶן;
 38 וְאִם לֹא, אֵין מְסַכְכִין בָּהֶן. סַכְּפָּ בִּירְקוֹת שָׂאִם יִיבָשׁוּ
 39 יִבּוֹלוּ וְלֹא יִשָּׂאָר בָּהֶן מִמֶּשׁ - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן עֲתָה לַחִים
 40 - הָרִי מְקוּמָן גִּחְשָׁב כְּאֵלוֹ הוּא אוֹר, וְכֵאלוֹ אֵינָם.
 41 ד. סַכְכָּה בְּשִׁפְטֵי הָעֵץ [- פשתן] שֶׁלֹּא דָק [כתש] אוֹתָן וְלֹא
 42 נִפְצָן [- טירקס] - כְּשֶׁרָה, שֶׁעֲדִין עֵץ הוּא; וְאִם דָּק וְנִפְצָן
 43 אוֹתָן, אֵין מְסַכְכִין בּוֹ - מִפְּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּנְּתָּ צוּרְתּוֹ, וְכֵאלוֹ אֵינוֹ
 44 מְגִדוּלֵי קַרְקַע. מְסַכְכִין בְּחֲבִלִים שֶׁל סִיב [טיבי העץ] וְשֶׁל
 45 חֲלָף [מו עשב] וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁהָרִי צוּרְתָן עוֹמְדָת, וְאֵין
 46 הַתְּכָלִים כְּלִים.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ו' ה' אדר ב' - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קלג

מתוך מהדורת חזק

45 שְׁנַמְצָאוּ כְּחֵבֵלָה, אָחַד מִשְׁנֵי רֵאשֵׁי בֵּידי שְׁמַיִם, וְאָחַד
 46 בֵּידי אָדָם - מִסְפְּכֵי בָהֶן; שֶׁהָאוֹגֵד עֵץ אָחַד אֵינוֹ חֵבֵלָה,
 47 יִט. סִכּוֹף שֶׁהָיוּ בוֹ חִלּוּנוֹת שֶׁהָאִוִּיר נִרְאָה מֵהֶן - אִם יֵשׁ
 48 בְּכָל הָאִוִּיר כָּכָל מְקוֹם הַמְסַכֵּף, הָרִי זֶה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
 49 שְׁחִמְתָּהּ תִּהְיֶה מְרֻבָּה מִצְלָתָהּ, וְכָל שְׁחִמְתָּהּ מְרֻבָּה עַל
 50 הַצֵּל אֵינוֹ סִכּוֹף; וְאִם הָיָה הַסִּכּוֹף רַב עַל הָאִוִּיר, כְּשֶׁרָה.
 51 כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלָא הָיָה בְּמְקוֹם אָחַד אִוִּיר
 52 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; אָבָל אִם הָיָה אִוִּיר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, בֵּין
 53 בְּאֲמֻצָּע בֵּין מִן הַצֵּד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, עַד שֶׁיִּמְעַטְנוּ
 54 מִשְׁלֹשָׁה. מֵעֵטוֹ בְּדָבָר הַפְּסוּל, כְּגוֹן כָּלִים וְכִסוּת - אִם
 55 סִכָּה גְדוּלָה הִיא, כְּשֶׁרָה; וְאִם בְּסִכָּה קְטַנָּה, פְּסוּלָה עַד
 56 שֶׁיִּמְעַטְנוּ בְּדָבָר שֶׁמְסַכְכִּין בוֹ. הָיָה רַב הַסְּכוֹף, צִלְתוֹ
 57 מְרֻבָּה מִחִמְתּוֹ, וְיַמְעוּטוֹ, חִמְתּוֹ מְרֻבָּה מִצִּלְתּוֹ - הוֹאִיל
 58 וְצִלְתּוֹ הַכֹּל מְרֻבָּה מִחִמְתּוֹ הַכֹּל, כְּשֶׁרָה.
 59 כא. דֶּרֶךְ הַסְּכוֹף לְהִיּוֹת קָל, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכְבִּים
 60 הַגְּדוֹלִים; הֵיחָה מַעֲבָה [ב- בסכך רב] כְּמִין בֵּית - אֵף עַל
 61 פִּי שְׁאֵין הַכּוֹכְבִּים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ, כְּשֶׁרָה. הָיָה הַסְּכוֹף
 62 מְדַבְּלָל, וְהוּא הַסְּכוֹף שֶׁיִּהְיֶה מְקַצְתּוֹ לְמַעַלָּה וּמְקַצְתּוֹ
 63 לְמַטָּה - כְּשֶׁרָה; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּין הָעוֹלָה וְהַיִּוֵּרָה,
 64 שְׁלֹשָׁה טְפָחִים. וְאִם הָיָה בְּרַחֲבֵי זֶה הָעוֹלָה טֶפַח אוֹ יִתְרָה
 65 - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גְבוּהָ יִתְרָה מִשְׁלֹשָׁה טְפָחִים - רוֹאִין
 66 אוֹתוֹ כְּאִלוֹ יָרֵד לְמַטָּה, וְנִגַּע בְּשִׁפְתּוֹ זֶה הַיִּוֵּרָד; וְהוּא,
 67 שֶׁיִּהְיֶה מְכוּן כְּנֶגֶד שִׁפְתּוֹ הַיִּוֵּרָד.
 68 כב. הָעוֹשֶׂה סִכָּה עַל גְּבֵי סִכָּה - הַתְּחַתּוֹנָה פְּסוּלָה, כְּמִי
 69 שֶׁעָשָׂה סִכָּה בְּתוֹךְ הַבַּיִת; וְהָעֲלִיּוֹנָה כְּשֶׁרָה. בְּמָה דְּבָרִים
 70 אֲמוּרִים שֶׁהַתְּחַתּוֹנָה פְּסוּלָה? בְּשֶׁהָיָה גְבוּהָ הָעֲלִיּוֹנָה עֲשָׂרָה
 71 טְפָחִים אוֹ יִתְרָה, וְהָיָה גַּג הַתְּחַתּוֹנָה יָכוֹל לְקַבֵּל כָּרִים
 72 וְכִסְתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה, אֲפֵלוֹ עַל יְדֵי הַדְּחָק; אָבָל אִם אֵין
 73 גְּבוּהָ שֶׁל עֲלִיּוֹנָה עֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה הַתְּחַתּוֹנָה יָכוֹלָה
 74 לְקַבֵּל כָּרִים וְכִסְתוֹת שֶׁל עֲלִיּוֹנָה אֲפֵלוֹ עַל יְדֵי הַדְּחָק -
 75 אֵף הַתְּחַתּוֹנָה כְּשֶׁרָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה גְבוּהָ שְׁתֵּיהֶן [יחד]
 76 יִתְרָה עַל עֲשָׂרִים אַמָּה; שֶׁהַתְּחַתּוֹנָה - בְּסִכּוֹף הָעֲלִיּוֹנָה הִיא
 77 נִתְרָת.
 78 כג. מִטָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַסִּכָּה - אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים -
 79 הַיּוֹשֵׁב תַּחְתֶּיהָ לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּסִכָּה
 80 בְּתוֹךְ סִכָּה. וְכֵן כִּילָה [וילון שסביב המיטה] שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג,
 81 אֲפֵלוֹ טֶפַח - אִם גְּבוּהָ עֲשָׂרָה טְפָחִים, אֵין שְׁנַיִם בָּהּ
 82 בְּסִכָּה. וְכֵן הַמְעַמִּיד אֲרָבְעָה עַמּוּדִים, וּפְרֵשׁ סְדִין עֲלֵיהֶן
 83 - אִם גְּבוּהֵינן עֲשָׂרָה, הָרִי זֶה כְּסִכָּה בְּתוֹךְ סִכָּה.
 84 כד. אָבָל שְׁנֵי עַמּוּדֵינן שֶׁפְּרֵשׁ עֲלֵיהֶן סְדִין, וְכֵן כִּילָה שְׁאֵין
 85 בְּגִגָּה טֶפַח - אֲפֵלוֹ גְבוּהֵינן כָּל שֶׁהוּא, מִתְּרָ לִישׁוֹן תַּחְתֵּיהֶן
 86 בְּסִכָּה; שְׁאֵין כְּסִכָּה בְּתוֹךְ סִכָּה, מִפְּנֵי שְׁאֵין לָהּ גַּג.
 87 כה. סִכָּה שְׂאוּלָה, כְּשֶׁרָה; וְכֵן הַגְּזוּלָה, כְּשֶׁרָה. כִּיצַד? אִם
 88 תִּקַּף עַל חֲבָרוֹ וְהוֹצִיאוֹ מִסְּכָתוֹ, וּגְזוּלָה וְיִשְׁבָּה בָּהּ - יֵצֵא;

1 שְׁנַמְצָאוּ כְּחֵבֵלָה, אָחַד מִשְׁנֵי רֵאשֵׁי בֵּידי שְׁמַיִם, וְאָחַד
 2 בֵּידי אָדָם - מִסְפְּכֵי בָהֶן; שֶׁהָאוֹגֵד עֵץ אָחַד אֵינוֹ חֵבֵלָה,
 3 זֶהוּ כְּעֵץ אָחַד הוּא שֶׁהָרִי אֲגוּדָה בֵּידי שְׁמַיִם. וְכֵן כָּל אָגֵד
 4 שְׁאֵינוֹ עֲשׂוּי לְטִלְטָלוֹ [שם יטלטלו יתפוזר], אֵינוֹ אָגֵד.
 5 יב. הָעוֹשֶׂה סִכָּתוֹ תַּחַת הָאֵילָן, כְּאִלוֹ עֲשָׂיָה בְּתוֹךְ הַבַּיִת.
 6 הַדְּלָה [היטה] עֲלֶיהָ עֲלֵי הָאֵילָנוֹת וּבְדִיהֶן, וְסִכּוֹף עַל גְּבֹן,
 7 וְאַחַר כֵּף קִצְצָן - אִם הָיָה הַסְּכוֹף [הכשר] הֲרֻבָּה [רב]
 8 מֵהֶן, כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא הָיָה הַסְּכוֹף שֶׁהָיָה כְּשֶׁרָה מִתְּחִלָּתוֹ
 9 הֲרֻבָּה מֵהֶן, צְרִיף לְנִעְנַע אוֹתָן אַחַר קְצִיצָתָם כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה
 10 עֲשָׂיָה לְשֵׁם סִכָּה.
 11 יג. עֵרַב דְּבָר שֶׁמְסַכְכִּין בוֹ בְּדָבָר שְׁאֵין מִסְפְּכִין בוֹ, וְסִכּוֹף
 12 בְּשִׁנְיָהֶם - אֵף עַל פִּי שֶׁהַכְּשֶׁר יִתְרָה עַל הַפְּסוּל, פְּסוּלָה.
 13 סִכּוֹף בְּזָה לְעֲצָמוֹ וְזֶה לְעֲצָמוֹ, זֶה בְּצַד זֶה - אִם יֵשׁ בְּסִכּוֹף
 14 פְּסוּל שְׁלֹשָׁה טְפָחִים בְּמְקוֹם אָחַד, בֵּין בְּאֲמֻצָּע בֵּין מִן
 15 הַצֵּד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה.
 16 יד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקַטְנָה. אָבָל בְּסִכָּה גְדוּלָה,
 17 סִכּוֹף פְּסוּל בְּאֲמֻצָּע - פּוֹסֵל בְּאֲרָבְעָה טְפָחִים, פְּחוֹת מִכָּאן
 18 כְּשֶׁרָה; וּמִן הַצֵּד [צמוד לדפנות] - פּוֹסֵל בְּאֲרָבַע אַמּוֹת,
 19 וּפְחוֹת מִכָּאן כְּשֶׁרָה. כִּיצַד? בֵּית שְׁנִפְחָת [נפער חור]
 20 בְּאֲמֻצָּעוֹ וְסִכּוֹף עַל מְקוֹם הַפְּחָת, וְכֵן חִצְרֵי הַמְּקַפֵּת
 21 אֲכַסְדֵּרָה [מרפסת] שֶׁסִּכּוֹף עֲלֶיהָ, וְכֵן סִכָּה גְדוּלָה
 22 שֶׁהַקִּיפּוּף בְּדָבָר שְׁאֵין מִסְפְּכִין בוֹ בְּצַד [צמוד ל-] הַדְּפָנוֹת
 23 מִלְּמַעַלָּה - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת הַסִּכּוֹף הַכְּשֶׁר וְלִכְתֹּל אֲרָבַע
 24 אַמּוֹת, פְּסוּלָה; פְּחוֹת מִכָּן, רוֹאִין כְּאִלוֹ הַכְּתֹל גֵּעֵקֵם,
 25 וְיִחָשֵׁב זֶה הַסִּכּוֹף הַפְּסוּל מִן גּוֹף הַכְּתֹל, וְכְּשֶׁרָה. וְדָבָר זֶה
 26 - הִלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי.
 27 טו. וְאִי זֶה הִיא סִכָּה קְטַנָּה? כָּל שְׁאֵין בָּהּ אֵלָא שְׂבָעָה
 28 טְפָחִים עַל שְׂבָעָה טְפָחִים; וְגְדוּלָה, כָּל שֶׁיִּשְׂאָר בָּהּ יִתְרָה
 29 עַל הַסִּכּוֹף הַפְּסוּל שְׂבָעָה טְפָחִים עַל שְׂבָעָה טְפָחִים סִכּוֹף
 30 כְּשֶׁרָה.
 31 טז. סִכּוֹף בְּדָבָר פְּסוּל וְדָבָר כְּשֶׁרָה זֶה בְּצַד זֶה, וְאֵין בְּמְקוֹם
 32 אָחַד מִסְפְּכֵי הַפְּסוּל רַחֲב שְׁלֹשָׁה טְפָחִים אֵלָא פְּחוֹת - אִם
 33 הָיָה כָּל הַסִּכּוֹף הַכְּשֶׁר יוֹתֵר עַל כָּל הַסִּכּוֹף הַפְּסוּל, כְּשֶׁרָה;
 34 וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצִמְצוּם [בדיוק בשווה] - אֵף עַל
 35 פִּי שְׁאֵין בְּמְקוֹם אָחַד שְׁלֹשָׁה - הָרִי זֶה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי
 36 שֶׁסִּכּוֹף פְּסוּל כְּפְרוּץ הוּא נִחָשֵׁב.
 37 יז. פְּרֵשׁ עֲלֶיהָ בְּגֵד מִלְּמַעַלָּה, אוֹ פְּרֵשׁ תַּחְתֵּיהָ מִפְּנֵי
 38 הַנְּשֹׁר - פְּסוּלָה; פְּרֵשׁוּ כְּדֵי לְנְאוּתָהּ, כְּשֶׁרָה. וְכֵן אִם
 39 סִכָּה כְּהִלְכָתָהּ, וְעֲשָׂרָה בְּמִינֵי פְרוֹת וּבְמִינֵי בְּגָדִים וְכִלִּים
 40 שְׁתִּלְוִיִּין בָּהּ, בֵּין בְּכִתְלֶיהָ בֵּין בְּסִכּוֹף, כְּדֵי לְנְאוּתָהּ -
 41 כְּשֶׁרָה.
 42 יח. נוֹאֵי הַסִּכָּה - אֵין מְמַעֲטִין בְּגְבוּהָ [להפחיתה מכ']
 43 אַמָּה, אָבָל מְמַעֲטִין בְּרַחֲבָהּ [מ' טפחים]. הִיּוּ נוֹאֵי הַסִּכָּה
 44 מִפְּלִגִּין [רחוקים] מִגְּבוּהָ אֲרָבְעָה טְפָחִים אוֹ יִתְרָה - פְּסוּלָה;

קלד שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ש"ק ו' אדר ב' - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב

מתוך מהדורת חזק

46 לאכל סעודה, סועד בספה; רצה, אינו אוכל כל שבועה
47 אלא פרות או קליות חוץ לספה - אוכל, כדין אכילת מצה
48 בפסח.
49 ח. מי שהיה ראשו רבפו בספה, ושלחנו בתוך הבית או
50 חוץ לספה, ואכל - הרי זה אסור, וכאלו לא אכל בספה;
51 עד שהיה שלחנו בתוך הספה - גזרה שמהמשך אחר
52 שלחנו, ואפלו בספה גדולה.
53 ט. כל שבעת הימים, קורא [בתורה] בתוך הספה;
54 וכשמבין ומדקדק במה שיקרא, יבין חוץ לספה, כדי
55 שתהיה דעתו מישבת עליו. המתפלל - רצה להתפלל
56 בספה, או חוץ לספה.
57 י. ירדו גשמים, הרי זה נכנס לתוך הבית. מאימתי מתר
58 לפנות? משירדו לתוך הספה טפות, שאם יפלו לתוך
59 התבשיל: פסד, אפלו לתבשיל של פול [שמחלקקל מוהר].
60 היה אוכל בספה וירדו גשמים, ונכנס לביתו ופסקו
61 הגשמים - אין מחזיבין אותו לחזור לספה, עד שיגמר
62 סעודתו. היה ישן וירדו גשמים בלילה, ונכנס לתוך הבית
63 ופסקו הגשמים - אין מטריחין אותו לחזור לספה כל אותו
64 הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר.
65 יא. גמר מלאכל ביום השביעי בשחרית, לא יתיר [יפרק]
66 ספתו; אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותן מן המנחה
67 ולמעלה. אין לו מקום לפנות [ונאלץ לאכול בסוכה],
68 פוחת בה [מוריד מהסכך] ארבעה על ארבעה [להיכר].
69 ואם הצרף לסעד בשאר היום - צריך לאכל בספה;
70 שמצותה כל שבועה.
71 יב. כל זמן שיפגס לישב בספה כל שבועה, מברך קדם
72 שישב 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בספה'. ובלילי
73 יום טוב הראשון, מברך על הספה, ואחר כך על הזמן
74 [שהחיינו], ומסדר כל הברכות על הכוס; נמצא מקדש
75 מעמד, ומברך 'לישב בספה' וישוב, ואחר כך מברך על
76 הזמן. וכן היה מנהג רבותי ורבי ספרד, לקדש מעמד
77 בלילי ראשון של חג הסוכות, כמו שבארנו.
78 יג. בזמן הזה שאנו עושין שני ימים, יושבין בספה שמונה
79 ימים. וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני
80 עצרת, יושבין בה ואין מברכין 'לישב בספה'. וכן טמטום
81 ואגדרוגינוס, לעולם אין מברכין 'לישב בספה', מפני שהן
82 תיבים מספק, ואין מברכין מספק.
83 יד. גמר מלאכל ביום השמיני, מוריד כליו ומפנה אותה.
84 אין לו מקום להוריד את כליו - אם היתה קטנה, מכניס לה
85 מנורה; ואם היתה גדולה, מכניס לה קדרות וקערות
86 וכיוצא בהן - כדי להכיר פסולה, ושכבר נגמרה מצותה;
87 מפני שהוא יום טוב, ואינו יכול לפחות בה ולפסלה.
88 טו. מי שלא עשה ספה, בין בשוגג בין במזיד - עושה ספה
89 בחלו של מועד; אפלו בסוף יום שביעי עושה ספה,
90 שמצותה כל שבועה. עצי ספה, אסורין כל שמונת ימי החג;
91 בין עצי דפנות, בין עצי סכך, אין נאותין [נחנים] מהן לזכר
92 אחר כל שמונת הימים, מפני שיום שביעי כלו הספה

1 שאין הקרקע נגזלת. ואם גזל עצים, ועשה מהן ספה -
2 יצא; תקנת חכמים היא, שאין לבעל העצים אלא דמי
3 עצים בלבד. ואפלו גזל נסרים [גרוי עצים], והניחן, ולא
4 חפרן, ולא שנה בהן כלום - יצא. העושה ספה ברשות
5 הרבים, הרי זו פשרה.

יום ש"ק ו' אדר ב' ה'תשע"ד

פֶּרֶק ו

8 א. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הספה. טמטום
9 ואגדרוגינוס [ספקי זכר ספקי נקבה], תיבים מספק. וכן מי
10 שתציו עבד ותציו בן חורין, תיב. קטן שאינו צריך לאמו,
11 שהוא כבן חמש כבן שש - תיב בספה מדברי סופרים,
12 כדי לחנכו במצוות.
13 ב. חולים ומשמשיהן, פטורין מן הספה; ולא חולה שיש
14 בו סכנה, אלא אפלו חש בראשו, ואפלו חש בעיניו.
15 מצטער, פטור מן הספה - הוא, ולא משמשיו; ואיזה הוא
16 מצטער? זה שאינו יכול לישן בספה מפני הרוח, או מפני
17 הנבובין והפרעושין וכיוצא בהן, או מפני הריח.
18 ג. האבל, תיב בספה. וחתן, וכל השושבינין [ידידיו
19 הטובים], וכל בני חפה - פטורין מן הספה כל שבועת ימי
20 המשחה.
21 ד. שלוחי מצוה פטורין מן הספה, בין ביום בין בלילה.
22 הולכי דרכים ביום, פטורין מן הספה ביום ותיבין בלילה;
23 הולכי דרכים בלילה, פטורין מן הספה בלילה ותיבין
24 ביום. שומרי העיר ביום, פטורין מן הספה ביום ותיבין
25 בלילה; שומרי העיר בלילה, פטורין מן הספה בלילה
26 ותיבין ביום. שומרי גנות ופרדסי, פטורין בין ביום בין
27 בלילה - שאם יעשה השומר ספה, ידע הגנב שיש לשומר
28 מקום קבוע, ויבוא ויגנב ממקום אחר.
29 ה. כיצד היא מצות הלישיבה בספה? שהיה אוכל ושותה
30 ודר בספה כל שבועת הימים בין ביום בין בלילה, כדרך
31 שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבועת הימים
32 עושה אדם את ביתו צראי ואת ספתו קבע, שגאמר:
33 "בספת תשבו שבועת ימים". כיצד? פלים הנאים ומצעות
34 הנאות, בספה; וכלי שתיה, כגון אשישות וכוסות, בספה;
35 אבל כלי אכילה [לאחר האכילה], כגון קדרות וקערות,
36 חוץ לספה. המנורה, בספה; ואם היתה ספה קטנה, מניחה
37 חוץ לספה.
38 ו. אוכלין ושותין וישנים בספה כל שבועה, בין ביום בין
39 בלילה. ואסור לאכל סעודה חוץ לספה כל שבועה, אלא
40 אם אכל אכילת צראי, כביצה או פחות או יתר מעט; ואין
41 ישנים חוץ לספה, אפלו שנת צראי. ומתיר לשתות מים
42 ולאכל פרות חוץ לספה; ומי שיחמיר על עצמו ולא
43 ישתה חוץ לספה אפלו מים, הרי זה משבח.
44 ז. אכילה בליל יום טוב הראשון בספה, חובה; אפלו
45 אכל כזית פת, יצא ידי חובתו. מכאן ואילך, רשות: רצה

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ש"ק ו' אדר ב' - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קלה

מתוך מהדורת חזק

47 שְׁאָר הַמִּינִין - אֵין מוֹסִיפִין עַל מִנְיָנָם, וְאֵין גּוֹרְעִין מֵהֶן; 48
וְאֵם הוֹסִיף אוֹ גָרַע, [לא] פֶּסֶל.
49 ח. כִּמְהָ שְׁעוֹר אֲרָף כָּל מִין מֵהֶן? לְיֹלֵב, אֵין פְּחוֹת 50
מֵאַרְבָּעָה טַפָּחִים; וְאֵם הָיָה אֲרָף כָּל שְׁהוּא, כֶּשֶׁר; 51
וּמְדִידָתוֹ - מִשְׁדָּרוֹ בְּלִבָּד, לֹא מֵרֹאשׁ הָעֵלִים. וְהִדָּס וְעֲרֻכָּה, 52
אֵין פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה טַפָּחִים; וְאֵם הָיָה אֲרָפִין כָּל שְׁהֵן, 53
כֶּשֶׁרִים. אֲפֹלוֹ אֵין בְּכָל בַּד וּבַד אֵלָא שְׁלֹשָׁה עֲלִין לַחִין, 54
כֶּשֶׁר - וְהוּא, שִׁיְהִי בְּרֹאשׁ הַבַּד. וְאֵם אָגַד הַלּוּלָב, צְרִיף 55
שִׁיְהִי שְׁדָרוֹ שֶׁל לּוּלָב יוֹצֵא מִן הַהִדָּס וְהַעֲרֻכָּה טַפַּח אוֹ 56
יֶתֶר [לְגוּבָה]. וְשְׁעוֹר אֲתָרוּג, אֵין פְּחוֹת מִכְּבִיצָה; וְאֵם הָיָה 57
גְּדוֹל כָּל שְׁהוּא, כֶּשֶׁר.
58 ט. מִשְׁיַגְבִּיָּה אֲרַבְּעָה מִינִין אֵלוֹ - בֵּין שֶׁהִגְבִּיָּהן כְּאַחַת בֵּין 59
בְּזָה אַחַר זֶה, בֵּין בְּמִין בֵּין בְּשִׁמְאָל - יָצָא; וְהוּא, 60
שִׁיַּגְבִּיָּהן דְּרָף גְּדִילְתָן; אֵבֶל שְׁלֹא דְרָף גְּדִילְתָן, לֹא יָצָא. 61
וּמִצְוָה כְּהִלְכָתָהּ, שִׁיַּגְבִּיָּה אֲגַדָּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינִין בְּמִין 62
וְאַתָּרוּג בְּשִׁמְאָל, וְיֹלִיף וְיָבִיא וְיַעֲלֶה וְיִוִּירֵד, וְיִנְעָנַע 63
הַלּוּלָב שֶׁלֵּשׁ פְּעָמִים בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ.
64 י. בִּיצַד? מוֹלִיף וּמְנַעֲנַע רֹאשׁ הַלּוּלָב שֶׁלֵּשָׁה פְּעָמִים, 65
וּמְבִיא וּמְנַעֲנַע רֹאשׁ הַלּוּלָב שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים; וְכֵן בְּעֲלִיָּהּ, 66
וְיִרְיָדָה. וְהֵיכָן מוֹלִיף וּמְבִיא? בְּשַׁעַת קְרִיאַת הַהַלֵּל בְּ"הוֹדוּ 67
לַה', כִּי טוֹב", תַּחֲלָה וְסוּף, וּבְ"אַנָּא ה', הוֹשִׁיעָה נָא". וְכָל 68
הַיּוֹם כֶּשֶׁר לְנִטְלַת לּוּלָב; וְאֵינוֹ נִטֵּל בְּלִילָה.
69 יא. עֲשֵׂה לְאַגְדָּה זוֹ גִימוּן [כַּרְדּוּ חוּט] שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב, 70
אוֹ שֶׁכֶּרֶף עֲלֶיהָ סְדִין וְנִטְלָה - יָצָא; לְקִיָּחָה עַל יְדֵי דָבָר 71
אַחַר, שְׁמָה לְקִיָּחָה. וְהוּא, שִׁיְהִי דְרָף כְּבוֹד וְדְרָף הַדּוּר - 72
שֶׁכָּל שְׁהוּא לְנֵאוֹתוֹ, אֵינוֹ חוֹצֵץ; אֵבֶל אֵם נָתַן אֵת הַמִּינִין 73
הָאֵלוֹ בְּעֲצִיץ אוֹ בְּקִרְדָּה וְנִטְלָה, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבְתוֹ.
74 יב. אָגַד אֵת הַלּוּלָב עִם הַהִדָּס וְהַעֲרֻכָּה, וְהַבְּדִיל בֵּין 75
הַלּוּלָב וּבֵין הַהִדָּס בְּמַטְלִית וְכִיּוֹצָא בַּה - הִרִי זֶה חוֹצֵץ; 76
הַבְּדִיל בֵּינֵיהֶן בְּעֲלֵי הַדָּס - אֵינוֹ חוֹצֵץ, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ 77
חוֹצֵץ. וְיֵשׁ לוֹ לְאַגֵּד אֵת הַלּוּלָב בַּחוּט אוֹ בְּמִשְׁיָחָה [חַבֵּל], 78
וְכָל מִין שִׁיְרֻצָּה, הוּאֵיל וְאֵין אֲגִידָתוֹ מְעַכְבָּת.
79 יג. מִצְוָה לּוּלָב, לְהַנְטֵל בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן שֶׁל חַג בְּלִבָּד בְּכָל 80
מְקוֹם וּבְכָל זְמַן, וְאַפְלוֹ בְּשַׁבָּת, שְׁנַאֲמַר: "וְלִקְחֶתֶם לָכֶם 81
בַּיּוֹם הַרְּאִשׁוֹן". וּבְמַקְדָּשׁ לְבַדוֹ נוֹטְלִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם יוֹם 82
שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג, שְׁנַאֲמַר: "וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם 83
שְׁבַעַת יָמִים". חַל יוֹם הַשַּׁבָּת לְהִיּוֹת בַּתּוֹף הַחַג - אֵינוֹ 84
נִטֵּל בְּשַׁבָּת; גְּזָרָה, שְׁמָא יוֹלִיכְנוּ בְּיָדוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת 85
הַרְּבִים, כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ בְּשׁוּפָר.
86 יד. וְלָמָּה לֹא גָזְרוּ גְזָרָה זוֹ בַּיּוֹם טוֹב הַרְּאִשׁוֹן? מִפְּנֵי 87
שְׁהוּא מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה וְאַפְלוֹ בְּגִבּוּלִין [שֹׂאֵר מִקּוּמוֹת]. 88
נִמְצָא שֶׁאֵין דִּינוֹ וְדִין שֶׁאֵר הַיָּמִים שָׁנָה, שֶׁבְּשִׁאֲרֵי יְמֵי הַחַג 89
אֵין אָדָם חֵיב לְטַל לּוּלָב אֵלָא בְּמַקְדָּשׁ.
90 טו. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקַיְּנוּ שִׁיְהִי לּוּלָב נִטֵּל בְּכָל 91
מְקוֹם כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג, זָכַר לְמַקְדָּשׁ; וְכָל יוֹם יוֹם 92
מְבַרְּךָ עֲלֵיו אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצָוְנוֹ עַל נְטִילַת לּוּלָב, 93
מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוָה מְדַבְּרֵי סוּפְרִים. וְתַקְנָה זוֹ, עִם כָּל

1 מְקַצֵּת עַד בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת, וְהוּאֵיל וְהַקְצֵת לְבֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת שֶׁל 2
שְׁמִינֵי, הַקְצֵת לְכָל הַיּוֹם.
3 טז. וְכֵן אֲכָלִין וּמִשְׁקִין שְׁתּוּלִין בְּסִפְּהָ כְּדֵי לְנֵאוֹתָהּ, אֵסוּר 4
לְהַסְתַּפֵּק מֵהֶן כָּל שְׁמוּנָה; וְאֵם הִתְנַה עֲלֵיהֶן בְּשַׁעַת שְׁתּוּלָן, 5
וְאָמַר: 'אֵינִי בּוֹדֵל [נְבַדֵּל] מֵהֶן כָּל בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת' [שֶׁל יו"ט 6
הַרְּאִשׁוֹן], הִרִי זֶה מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּכָל עַת שִׁיְרֻצָּה - שְׁתַּרִּי לֹא 7
הַקְצָה אוֹתָן, וְלֹא תַחֲלָה עֲלֵיהֶן קְדָשֶׁת הַסִּפְּהָ וְלֹא נַחֲשְׁבוּ 8
כְּמוֹתָהּ.
9 פָּרֻק ז
10 א. "כְּפֹת תִּמְרִים" הָאֵמֹרִים בַּתּוֹרָה, הֵן חֲרִיּוֹת [עַנְפוּיִם] 11
שֶׁל דָּקֵל כְּשִׁיַּצְמַחוּ, קָדָם שִׁיתַּפְּרִדוּ הָעֲלִין לְכָאֵן וּלְכָאֵן, 12
אֵלָא כְּשִׁיְהִיָּה כְּמוֹ שְׂרִיבִיט; וְהוּא הַנְּקָרָא 'לּוּלָב'.
13 ב. "פְּרִי עֵץ הַדֶּר" הָאֵמֹר בַּתּוֹרָה, הוּא אֲתָרוּג. "וַעֲנַף עֵץ 14
עֵבֶת" הָאֵמֹר בַּתּוֹרָה, הוּא הַהִדָּס שְׁעֲלֵיו חוֹפִין [מַכְסִּים] 15
אֵת עֵצוֹ, כְּגוֹן שִׁיְהִי שְׁלֹשָׁה עֲלִין אוֹ יֶתֶר עַל פֶּן בְּגִבְעוּל 16
אָחָד; אֵבֶל אֵם הָיָה שְׁנֵי הָעֲלִין בְּשׁוּהָ זֶה כְּנִגְדָּה זֶה, וְהָעֲלָה 17
הַשְּׁלִישִׁי לְמַעְלָה מֵהֶן - אֵין זֶה עֵבֶת, אֵלָא נְקָרָא 'הִדָּס 18
שׁוּטָה'.
19 ג. "עֲרֻבֵי נַחַל" הָאֵמֹרוֹת בַּתּוֹרָה, אֵינָן כָּל דְּבָר הַגְּדֵל עַל 20
הַנַּחַל, אֵלָא מִין יָדוּעַ הוּא הַנְּקָרָא 'עֲרֻבֵי נַחַל'; עֲלָה שְׁלוֹ 21
מְשׁוּף [אַרְדוּן], וּפְּרִי חֵלֶק [לְלֵא פְּגִימוֹת], וְקִנְיָה שְׁלוֹ אָדָם, 22
וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא 'עֲרֻכָּה'. וְרַב מִין זֶה גְּדֵל עַל הַנַּחַלִּים, לְכַף 23
נְאָמַר "עֲרֻבֵי נַחַל"; וְאַפְלוֹ הָיָה גְּדֵל בְּמַדְבָּר אוֹ בְּהָרִים, 24
כֶּשֶׁר.
25 ד. וְיֵשׁ מִין אַחַר דּוּמָה לְעֲרֻכָּה, אֵלָא שְׁעֲלָה שְׁלוֹ עֵגֶל וּפְּרִי 26
דּוּמָה לְמִסַּר [מַשׁוּר] וְקִנְיָה שְׁלוֹ אֵינוֹ אָדָם; וְזֶה הוּא הַנְּקָרָא 27
'צַפְצָפָה', וְהִיא פְּסוּלָה. וְיֵשׁ מִין עֲרֻכָּה שֶׁאֵין פִּי הָעֲלָה 28
שְׁלָה חֵלֶק וְאֵינוֹ כְּמִסַּר, אֵלָא יֵשׁ בּוֹ תְּלָמִים קְטָנִים עַד מְאֹד 29
כְּמוֹ פִי מְזֵל קֶטָן; וְזֶה כֶּשֶׁר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ, כִּמְפִי 30
הַשְּׁמוּעָה מִמֹּשֶׁה רַבְּנוֹ נִתְפָּרְשׁוּ.
31 ה. אֲרַבְּעָה מִינִין אֵלוֹ - מִצְוָה אַחַת הֵן, וּמְעַכְבִּין זֶה אֵת 32
זֶה; וְכֵלְן נְקָרָאִים 'מִצְוֹת לּוּלָב'. וְאֵין פּוֹחֲתִין מֵהֶן, וְאֵין 33
מוֹסִיפִין עֲלֵיהֶן; וְאֵם לֹא נִמְצָא אָחַד מֵהֶן, אֵין מְבִיאִין 34
תַּחֲתֵי מִין אַחַר הַדּוּמָה לוֹ.
35 ו. מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר לְאַגֵּד לּוּלָב וְהִדָּס וְעֲרֻכָּה, וְלַעֲשׂוֹת 36
שְׁלֹשָׁתָן אֲגַדָּה אַחַת. וְכִשְׁהוּא נוֹטְלֵן לְצֵאת בְּהֵן, מְבַרְּךָ 37
תַּחֲלָה 'עַל נְטִילַת לּוּלָב', הוּאֵיל וְכֵלְן סְמוּכִין לוֹ [טַפְּלִים 38
אֵלֵיו מַפְּנֵי גּוּבָהוּן], וְאַחַר כֶּף נוֹטֵל הָאֲגַדָּה הַזֹּאת בִּימִינוֹ 39
וְאַתָּרוּג בְּשִׁמְאָלוֹ, וְנוֹטְלֵן דְּרָף גְּדִילְתָן שִׁיְהִי עֲקָרִיָּהן 40
לְמִטָּה לְאַרְץ וְרֹאשִׁיָּהן לְמַעְלָה לְאוּרֵי. וְאֵם לֹא אֲגַדָּן וְנִטְלֵן 41
אָחַד אָחַד, יָצָא - וְהוּא, שִׁיְהִי אֲרַבְּעָתָן מִצְוִיִן אֲצֵלוֹ; אֵבֶל 42
אֵם לֹא הָיָה לוֹ אֵלָא מִין אָחַד אוֹ שְׁחָסְרוֹ מִין אָחַד, לֹא 43
יִטֵּל עַד שִׁיַּמְצָא הַשְּׂאָר.
44 ז. כִּמְהָ נוֹטֵל מֵהֶן? לּוּלָב אָחַד, וְאַתָּרוּג אָחַד, וּשְׁנֵי בְּדֵי 45
עֲרֻכָּה, וּשְׁלֹשָׁה בְּדֵי הַדָּס. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף בְּהִדָּס, כְּדֵי 46
שִׁיְהִי אֲגַדָּה גְּדוּלָה - מוֹסִיף; וְנוֹאֵי הַמִּצְוָה הוּא. אֵבֶל

48 ומקיפין אותה בכל יום, כְּדָרְךָ שֶׁהָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְזֻבָּח
49 - זָכַר לַמִּקְדָּשׁ.
50 **כד.** כֹּף הִזָּה הַמְנַהֵג בִּירוּשָׁלַיִם: יוֹצֵא אֲדָם מִבֵּיתוֹ שְׁחִירָתוֹ,
51 וְלוֹלְבּוֹ בִּידּוֹ; וְנוֹכֵס לְבֵית הַפְּנוּסָה וּמִתְפַּלֵּל, וְהוּא בִּידּוֹ;
52 וְיוֹצֵא לְבָקָר חֹלִים וְלַנְּחָם אֲבָלִים, וְהוּא בִּידּוֹ. וְכֹשֵׁי־כַסֵּס
53 לַמִּדְרָשׁ, מְשַׁלְּחוֹ לְבֵיתוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ.
54 **כה.** מִקְבֵּלָת אִשָּׁה הַלוּלָב מִיַּד בְּנָה אוֹ בַעֲלָהּ, וּמִחֲזִירָתוֹ
55 לְמֵים בְּשִׁבְתָּ, בְּזַמַּן שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין לֹלְבַת בְּשִׁבְתָּ; וְכִּיּוֹם טוֹב
56 מוֹסִיפִין עַל הַמַּיִם, וְכַמוֹעֵד [חֹל הַמוּעֵד] מִתְּלִיפִין הַמַּיִם.
57 **כו.** הִדָּס שֶׁבְלוּלָב, אֲסוּר לְהִרִיחַ בוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאֵינּוּ רְאוּיִן
58 אֲלָא לְהִרִיחַ, וְהוֹאִיל וְהִקְצָה לַמְצוּחַ, יִהְיֶה אֲסוּר לְהִרִיחַ
59 בוֹ. אֲבָל אֲתָרוּג, מִתָּר לְהִרִיחַ בוֹ, שֶׁהָרִי הִקְצָה לַמְצוּחַ
60 מְאֻכֵּלָה.
61 **כז.** וְאֲסוּר לֶאֱכַל אֲתָרוּג כָּל יוֹם שְׁבִיעֵי - מִפְּנֵי שֶׁהִקְצָה
62 לַמִּקְצָת הַיּוֹם, הִקְצָה לְכָלוֹ. וּבְשִׁמְיָנוּ, מִתָּר לֶאֱכָלָהּ; וּבְזַמַּן
63 הַזֶּה שֶׁאֵנוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹטְלִין לֹלְבַת
64 בְּשִׁמְיָנוּ, הֶאֱתָרוּג אֲסוּר בְּשִׁמְיָנוּ, כְּדָרְךָ שֶׁהָיָה אֲסוּר
65 בְּשִׁמְיָנוּ בְּזַמַּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים מִפְּנֵי הַסֶּפֶק שֶׁהוּא
66 סֶפֶק שְׁבִיעֵי. הַפְּרִישׁ שֶׁבַעָה אֲתָרוּגִין לְשַׁבְעָה יָמִים - כָּל
67 אַחַת וְאַחַת יוֹצֵא בָּהּ לְיוֹמָהּ, וְאוֹכְלָהּ לְמַחְרָ.

פָּרָק ח

68
69 **א.** אֲרַבְעָה מִיָּנִין הָאֵלוּ, שֶׁהֵן לֹלְבַת וְהִדָּס וְעִרְבָה וְאֲתָרוּג,
70 שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֵן יָבֵשׁ, אוֹ גְזוּל אוֹ גְנוּב אֶפְלוֹ לְאַחַר יְאוּשׁ,
71 אוֹ שֶׁהָיָה מְאֻשְׁרָה [נִטְעָמָה לְשֵׁם עַבְדוּהָ זָרָה] הַנֶּעֱבְדָת אַף
72 עַל פִּי שֶׁבָטְלוּ הָאֻשְׁרָה מִלְעֲבָדָהּ, אוֹ שֶׁהָיָה שָׁל עִיר
73 הַנֶּחְדָּת - הָרִי זֶה פְּסוּל. הִיָּה אֶחָד מֵהֵן שָׁל עֲבוּדָה זָרָה,
74 לֹא יִטַּל לְכַתְּחֵלָהּ; וְאִם נָטַל, יֵצֵא. הִיָּה כְּמוֹשׁ [נִבְוֵל] וְלֹא
75 גָּמַר לִיבֵשׁ, כִּשֶׁר. וּבִשְׁעַת הַדְּחֵק אוֹ בִשְׁעַת הַסִּפְּנָה, לֹלְבַת
76 הֵיבֵשׁ כִּשֶׁר; אֲבָל לֹא שֶׁאֵר הַמִּיָּנִין.
77 **ב.** אֲתָרוּג שָׁל עֲרֵלָה וְשָׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְשָׁל טָבַל [שֶׁלֹּא
78 הוּפְרַשׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת], פְּסוּל; שָׁל דְּמָאִי [שֶׁל עִם הָאָרֶץ
79 שְׁחָז"ל חִיבּוֹ בְּתֵרוּמָה וּמַעֲשֵׂר], כִּשֶׁר, שֶׁאִפְשָׁר שִׁיפְקוּר
80 וְכִסְיוֹ וְיִהְיֶה עָנִי, שֶׁמִּתָּר לוֹ לֶאֱכָל דְּמָאִי. אֲתָרוּג שָׁל
81 תְּרוּמָה טְהוּרָה וְשָׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִטַּל, שֶׁמָּא
82 יִכְשִׁירוּ לְטְמֵאָה [בַּעֲת שְׁמִירָתוֹ בְּמִים]; וְאִם נָטַל, כִּשֶׁר.
83 **ג.** לֹלְבַת שֶׁנֶּקְטָם רֹאשׁוֹ, פְּסוּל. נִסְדָּק [עֲלָהוּ הָעֲלִיוֹן
84 לְאֹרֶכּוֹ] - אִם נִתְרַחֲקוּ שְׁנֵי סְדָקָיו זֶה מִזֶּה עַד שִׁירָאוּ
85 כְּשֵׁנִים, פְּסוּל. הִיָּה עָקָם לְפָנָיו, שֶׁהָרִי שְׂדָרוֹ כִּגְבַב בַּעַל
86 חֲטוּרָת [גִּיבֹנָת], פְּסוּל; הִיָּה עָקָם לְאַחֲרָיו - כִּשֶׁר, שֶׁאוּ
87 הִיא בְּרִיתוֹ. נֶעֱקַם לְאַחַד מִשְׁנֵי צְדָדָיו, פְּסוּל. נִפְרְדּוּ עֲלָיו
88 זֶה מִזֶּה וְלֹא נִדְלָדְלוּ [נִפְרְדּוּ לְגַמְרִין] כְּעֲלֵי הַחֲרִירָה [הָעֲנַפִּים
89 הַגְּדוּלִים], כִּשֶׁר; נִפְרְצוּ, וְהוּא שִׁידְלָדְלוֹ מִשְׂדָּרוֹ שָׁל לֹלְבַת
90 כְּעֲלֵי הַחֲרִירָה, פְּסוּל.
91 **ד.** בְּרִית עֲלִין שָׁל לֹלְבַת כֹּף הוּא: כְּשֶׁהֵם גְּדָלִין, גְּדָלִין
92 שְׁנַיִם שְׁנַיִם וְדְבוּקִין מִגֻּבָּן, וְגַב כָּל שְׁנֵי עֲלִין הַדְּבוּקִין, הוּא
93 הַנִּקְרָא 'תְּיוּמָת'. נִחֲלָקָה הַתְּיוּמָת, פְּסוּל. הָיוּ עֲלָיו אַחַת

1 הַתְּקַנּוֹת שֶׁהִתְקִין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי מִשְׁחַרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
2 - וְכֹשֵׁי־בְנֵה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יִחְזְרוּ הַדְּבָרִים לְזָשׁוֹן.
3 **טז.** בְּזַמַּן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָם, הִיָּה לֹלְבַת נִטַּל בְּיוֹם רֹאשׁוֹן
4 שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשִׁבְתָּ; וְכֵן בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שִׁדְעוֹ בְּיָדָיו
5 שְׂיוֹם זֶה הוּא יוֹם הַחֵג, בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל. אֲבָל הַמְקוֹמוֹת
6 הַרְחוֹקִין שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִין בַּקְּבִיעַת רֹאשׁ תְּדָשׁ, לֹא הָיוּ
7 נוֹטְלִין הַלוּלָב מִסֶּפֶק.
8 **יז.** וּמִשְׁחַרְבַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֲסוּרוֹ חֻכְמִים לְטַל אֶת הַלוּלָב
9 בְּשִׁבְתָּ בְּיוֹם הָרֹאשׁוֹן, וְאֶפְלוֹ בְּגִי אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדְשׁוֹ אֶת
10 הַתְּדָשׁ, מִפְּנֵי בְּגִי הַגְּבוּלִין [שִׁבְמִקְוֹמוֹת] הַרְחוֹקִין שֶׁאֵינּוּ
11 יוֹדְעִין בַּקְּבִיעַת הַתְּדָשׁ - כְּדִי שֶׁהָיוּ הַכֹּל שׁוֹיִן בְּדָבָר זֶה,
12 וְלֹא יִהְיֶה אֵלּוּ נוֹטְלִין בְּשִׁבְתָּ וְאֵלּוּ אֵין נוֹטְלִין; הוּאִיל
13 וְחַיִּיב יוֹם רֹאשׁוֹן בְּכָל מְקוֹם אֶחָד הוּא, וְאֵין שָׁם מִקְדָּשׁ
14 לְהַתְּלוֹת בוֹ.
15 **יח.** וּבְזַמַּן הַזֶּה שֶׁהַכֹּל עוֹשִׂין עַל פִּי הַחֻשְׁבוֹן [וְלֹא
16 מִקְדָּשִׁים עַל פִּי הָרֵאִיהֶן] - נִשְׂאָר הַדְּבָר כְּמוֹת שֶׁהָיָה, שֶׁלֹּא
17 יִנָּטַל בְּשִׁבְתָּ לֹלְבַת כָּלֵל, לֹא בְּגְבוּלִין וְלֹא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל
18 וְאֶפְלוֹ בְּיוֹם רֹאשׁוֹן, וְאִף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין בַּקְּבִיעַת
19 הַתְּדָשׁ. וְכַבֵּר בְּאַרְנוֹ, שֶׁעָקַר הָאֲסוּר בְּנִטְלֵית הַלוּלָב בְּשִׁבְתָּ
20 - גְּזָרָה, שֶׁמָּא יַעֲבִירָנוּ אֲרַבְעַת אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים.
21 **יט.** כָּל שֶׁחָיֵב בְּשׁוּפָר וּבְסֶפֶה, חַיֵּב בְּנִטְלֵית לֹלְבַת; וְכָל
22 הַפְּטוּר מִשׁוּפָר וּסֶפֶה, פְּטוּר מִלֹּלְבַת. קָטָן הַיּוֹדֵעַ לִנְעֻעַ,
23 חַיֵּב בְּלוּלָב מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּדִי לְחַנּוּכוֹ בְּמִצְוֹת.
24 **כ.** הִלָּכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי, שֶׁמְבִיאִין בַּמִּקְדָּשׁ עֲרָבָה אַחֲרֵת
25 חוּץ מִעֲרָבָה שֶׁבְלוּלָב, וְאֵין אֲדָם יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ בְּעֲרָבָה
26 שֶׁבְלוּלָב; וְשְׂעוּרָה, אֶפְלוֹ עַלֶּה אֶחָד כְּבֹד אֶחָד.
27 **כא.** בְּיַצַּד הִתְּהָ מִצְוָתָהּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁכַּעַת הַיָּמִים
28 הָיוּ מְבִיאִין מְרִבּוֹת [עַנְפּוּסִים] שָׁל עֲרָבָה, וְזוֹקְפִין אוֹתָן עַל
29 צְדָדֵי הַמְזֻבָּח, וְרֹאשֵׁיהֶן כְּפוּפִין עַל גְּבֵי הַמְזֻבָּח; וּבַעֲת
30 שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אוֹתָהּ וְסוֹדְרִין אוֹתָהּ, תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין
31 וְתוֹקְעִין. חָל יוֹם שִׁבְתָּ לִהְיוֹת בְּתוֹף הַחֵג, אֵין זוֹקְפִין
32 עֲרָבָה; אֲלֹא אִם בֶּן חָל יוֹם שְׁבִיעֵי לִהְיוֹת בְּשִׁבְתָּ - זוֹקְפִין
33 אוֹתָהּ בְּשִׁבְתָּ, כְּדִי לְפָרְסָמָה שֶׁהִיא מִצְוָה.
34 **כב.** בְּיַצַּד הָיוּ עוֹשִׂין? מְבִיאִין אוֹתָהּ מֵעֲרַב שִׁבְתָּ לַמִּקְדָּשׁ,
35 וּמְנִיחִין אוֹתָהּ בְּגִיגִיּוֹת שָׁל זָהָב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכְמָשׁוּ [יִבְלוּ]
36 הָעֲלִין. וְלְמַחְרֵ זוֹקְפִין אוֹתָהּ עַל גְּבֵי הַמְזֻבָּח, וּבִיאֵן הָעָם
37 וְלוֹקְחִין מִמֶּנָּה וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ כְּדָרְךָ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם.
38 וְעֲרָבָה זוֹ - הוּאִיל וְאֵינָה בְּפִרוּשׁ בְּתוּרָה - אֵין נוֹטְלִין
39 אוֹתָהּ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֵג זָכַר לַמִּקְדָּשׁ, אֲלֹא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעֵי
40 בְּלָבָד הוּא שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ בְּזַמַּן הַזֶּה. בְּיַצַּד עוֹשָׂה? לֹקֵחַ
41 בַּד אֶחָד אוֹ בְּדִין תְּרַבָּה, חוּץ מִעֲרָבָה שֶׁבְלוּלָב, וְחוֹבֵט בָּהּ
42 עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַכְּלִי פְּעָמִים אוֹ שְׁלֵשׁ, בְּלֹא בְּרָכָה -
43 שֶׁדָּבָר זֶה מְנַהֵג בְּבִיאִים הוּא.
44 **כג.** בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְקִיפִין אֶת הַמְזֻבָּח בְּלוּלָבִיתָן
45 בְּיָדֵיהֶן פַּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִין: "אֲנָא ה', הוֹשִׁיעָה נָא". וְכִּיּוֹם
46 הַשְּׁבִיעֵי מְקִיפִין אֶת הַמְזֻבָּח שְׁבַע פְּעָמִים. וְכַבֵּר נְהִיגוּ
47 יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַמְקוֹמוֹת, לְהַחִיחַ תְּכָה בְּאִמְצַע בֵּית הַפְּנוּסָת,

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - יום ש"ק ו' אדר ב' - ספר זמנים - הלכות שופר וסוכה ולולב קלז

מתוך מהדורת חזק

47 מינין שבו - אם היה אחד מהן שאול, אין יוצאין בו ביום
48 טוב ראשון.
49 יא. שתפין שקנו לולב או אתרוג בשתפות - אין אחד
50 מהן יוצא בו ידי חובתו בראשון, עד שיתן לו חלקו
51 במתנה. האחין שקנו אתרוגין מתפוסת הבית ירושה לפני
52 חלוקתה, ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו - אם יכול
53 לאכלו, ואין האחין מקפידין בכך - יצא; ואם היו
54 מקפידין - לא יצא, עד שיתנו לו חלקם מתנה. ואם קנה
55 זה אתרוג וזה פריש [מין פרי], או שקנו כאחד אתרוג
56 ורמזן או פריש מתפוסת הבית - אינו יוצא באתרוג, עד
57 שיתן לו חלקו במתנה, ואף על פי שאם אכלו, אין
58 מקפידין עליו.
59 יב. אף על פי שכל המועדות מצוה לשמח בהן, בחג
60 הספות היתה שם במקדש שמחה יתרה, שנאמר:
61 "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים". ביצד היו
62 עושים? ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום
63 לנשים מלמעלה ולאנשים מלמטה, כדי שלא יתערבו אלו
64 עם אלו. ומתחילין לשמח ממוצאי יום טוב הראשון; וכן
65 בכל יום יום מימי חלו של מועד, מתחילין מאחר
66 שיקריבו תמיד של בין הערבים, לשמח שאר היום עם
67 כל הלילה.
68 יג. והיאך היתה שמחה זו? התליל מה, ומנגנין בכנור
69 ובכבלים ובמצלתים, וכל אחד ואחד בכלי שיר שהוא
70 יודע לנגן בו; ומי שידוע בפה, בפה. ורוקדין ומספקין
71 ומטפחין ומפזזין ומכרכרין כל אחד ואחד כמו שידוע,
72 ואומרים דברי שירות ותשבחות. ושמחה זו אינה דוחה
73 לא את השבת, ולא את יום טוב.
74 יד. מצוה להרבות בשמחה זו. ולא היו עושין אותה עמי
75 הארץ וכל מי שירצה - אלא גדולי חכמי ישראל וראשי
76 הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה,
77 הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומשמחים במקדש
78 בימי חג הסוכות; אבל כל העם, האנשים והנשים - כלם
79 באים לראות ולשמע.
80 טו. שהשמחה שישמח אדם בעשית המצוות ובאהבת
81 האל שצוה בהם, עבודה גדולה היא; וכל המונע עצמו
82 משמחה זו, ראוי להפרע ממנו, שנאמר: "תחת אשר לא
83 עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב". וכל המגיס
84 דעתו, וחולק כבוד לעצמו, ומתפבד בעיניו במקומות אלו
85 - חוטא ושטת. ועל זה הזהיר שלמה ואמר: "אל תתהדר
86 לפני מלך".
87 טז. וכל המשפיל עצמו, ומקל גופו במקומות אלו - הוא
88 הגדול המכבד העובד מאהבה. וכן דוד מלך ישראל
89 אומר: "ונקלתי עוד מזאת, והייתי שפל בעיני". ואין
90 הגדלה והכבוד אלא לשמח לפני ה', שנאמר: "והמלך
91 דוד מפזז ומכרכר לפני ה'".
92 בריך רחמנא דסיען

1 אחת מתחלת ברייתו ולא היה להן תיזמת, פסול. לא היה
2 עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין, אלא זה תחת זה
3 - אם ראש זה מגיע לעקר שלמעלה ממנו, שנמצא כל
4 שדרו של לולב מכסה בעליו, כשר; ואם אין ראשו של
5 זה מגיע לצד עקרו של זה, פסול.
6 ה. הדס שנקטם ראשו, כשר. [נשרו רב עליו - אם
7 נשתירו שלשה עליו בקן [מקום גדילה] אחד, כשר {
8 [נפרצו עליו פסול]. היה ענביו [פירותיו הקטנים] מרבות
9 מעליו - אם ירקות, כשר; ואם היו אדמות או שחרות,
10 פסול, ואם מצטן, כשר. ואין ממצטין אותן ביום טוב,
11 לפי שהוא כמתקן; עבר ולקטן, או שלקטן אחר לאכילה,
12 הרי זה כשר.
13 ו. ערבה שנקטם ראשה, כשרה. נפרצו עליה [נפרדו
14 מהקנה], פסולה.
15 ז. אתרוג שנגב נקב מפלש [מעבר לעבר] כל שהוא,
16 פסול; ונקב שאינו מפלש - אם היה כאסר [כחטב
17 הנקרא אסר] או יתר, פסול. חסר כל שהוא, פסול. נטל
18 דדו, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול. נטל העץ
19 שהוא תלוי בו באילן מעקר האתרוג, ונשאר מקומו גמה
20 - פסול. עלת חזוית [כעין יבלת] עליו - אם בשנים
21 ושלשה מקומות, פסול. ואם במקום אחד - אם עלת על
22 רבו, פסול; ואם עלת על דדו אפלו כל שהוא, פסול.
23 נקלף [הקרום] החיצון שלו שאינו מחסרו, אלא ישאר ירק
24 כמות שהיא ברייתו - אם נקלף בלו, פסול; ואם נשאר
25 ממנו כל שהוא, כשר.
26 ח. אתרוג שהוא תפוח [נפוח ממים], סרוח, כבוש
27 [בחומץ], שלוק [מבושלו], שחר, לכן, מנמר [כמה צבעים],
28 ירק כרתן [מין ירק] - פסול. גדלו ברפוס [מסגרת בצורה
29 מסוימת] ועשהו כמין בריה אחרת, פסול. עשהו כמין
30 ברייתו - אף על פי שעשהו דפין דפין, כשר. התיזם
31 [אתרוגים מחוברים] והבסר [שאינו בשל], כשר. מקום
32 שהאתרוגין שלהן כעין שחרות מעוטה [- שחור מעט],
33 כשרין; ואם היו שחרין ביותר כאדם כושי, הרי זה פסול
34 בכל מקום.
35 ט. כל אלו שאמרנו שהן פסולין מפני מומין שבארנו, או
36 מפני גזל ונגבה - ביום טוב ראשון בלבד; אבל ביום טוב
37 שני עם שאר הימים, הכל כשר. והפסולות שהיא משום
38 עבודה זרה, או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה - בין
39 ביום טוב ראשון בין בשאר הימים, פסול.
40 י. אין אדם יוצא ביום טוב ראשון של חג בלולבו של
41 חברו שישאלנו ממנו, עד שיתנו לו מתנה. נתנו לו על
42 מנת להתזירו - הרי זה יוצא בו ידי חובתו ומחזירו,
43 שמתנה על מנת להתזיר שמה מתנה; ואם לא התזירו -
44 לא יצא, שנמצא כגזול. ואין נוהגין אותו לקטן, שהקטן
45 קונה ואינו מקנה לאחרים מן התורה, ונמצא שאם החזירו
46 לו, אינו חזור. ואחד הלולב, ואחד כל מין ומין מארבעת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ל' אדר א'ו' אדר ב' ה'תשע"ד 1

ט. נגח שור היום, וְחָמור לְמַחַר, וְגָמֵל בְּיוֹם שְׁלִישִׁי -
נְעִשָׂה מוּעֵד לְכָל. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וּלְמַחַר רָאָה שׁוֹר
וְלֹא נְגַחוֹ, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי רָאָה שׁוֹר וּנְגַחוֹ, וּבְרִבְעֵי רָאָה
שׁוֹר וְלֹא נְגַחוֹ, וּבַחֲמִישִׁי רָאָה שׁוֹר וּנְגַחוֹ, וּבְשֵׁשִׁי רָאָה
שׁוֹר וְלֹא נְגַחוֹ - נְעִשָׂה מוּעֵד לְסְרוּגִין [דילוגין] לְשׁוּרִים.
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

י. רָאָה שׁוֹר הַיּוֹם וּנְגַחוֹ, וּלְמַחַר רָאָה חָמור וְלֹא נְגַחוֹ,
וּבְשֵׁלִישִׁי רָאָה סוּס וּנְגַחוֹ, וּבְרִבְעֵי רָאָה גָמֵל וְלֹא נְגַחוֹ,
וּבַחֲמִישִׁי רָאָה פֶּרֶד וּנְגַחוֹ, וּבְשֵׁשִׁי רָאָה עֶרְוֹד וְלֹא נְגַחוֹ -
נְעִשָׂה מוּעֵד לְסְרוּגִין לְכָל. וְאִם נְגַח בְּיוֹם שֶׁהוּא מוּעֵד לוֹ
אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת הַמִּינִין שֶׁנִּגְחָה בְּסְרוּגִין, הֲרִי זֶה מוּעֵד.
יא. נְגַח בַּחֲמִישִׁי עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ זֶה, וּבְשֵׁשִׁי עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ
שְׁנִי, וּבְשִׁבְעָה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ שְׁלִישִׁי - אֵינּוּ מוּעֵד עַד שִׁישְׁלָשׁ
בְּדִלּוּג [ידלג פעם ג']. שְׁמַע קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח, קוֹל שׁוֹפָר
וּנְגַח, קוֹל שׁוֹפָר וּנְגַח - נְעִשָׂה מוּעֵד לְשׁוּפְרוֹת. וְכֵן כָּל
פְּיוּצָא בְּזָה.

יב. נְגַח שְׁלֹשָׁה שְׁוָרִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה,
וּבְרִבְעֵי נְגַח חָמור, וּבַחֲמִישִׁי נְגַח גָמֵל, אוֹ שֶׁנִּגְחָה חָמור
וְגָמֵל בַּתְּחִלָּה בְּשְׁנֵי יָמִים זֶה אַחַר זֶה, וְאַחַר כֵּן נְגַח
שְׁלֹשָׁה שְׁוָרִים זֶה אַחַר זֶה - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם הוּא מוּעֵד
לְשְׁוָרִים בְּלַבָּד, אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַמִּינִין הוּא מוּעֵד. וְכֵן אִם
נְגַח בְּשִׁלְשׁ שְׁבָתוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, וּבְאֶחָד בְּשָׁבַת וּבְשְׁנֵי
בְּשָׁבַת, אוֹ שֶׁנִּגְחָה בַּחֲמִישִׁי בְּשָׁבַת וּבְעֶרְבֵי שָׁבַת וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיט, וּבְשֵׁשִׁי שְׁבָתוֹת הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ - הֲרִי זֶה סֶפֶק
אִם הוּא מוּעֵד לְשְׁבָתוֹת בְּלַבָּד, אוֹ לְשִׁלְשֶׁת הַיָּמִים
שֶׁשְׁנֵי מֵהֶם חַל.

יג. וְכָל אֵלוֹ הַסִּפְקוֹת וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אֵין מְחִיבִין בְּהֵן
אֶת הַמְזִיק אֶלָּא חֲצִי נֶזֶק; וְאִם תִּפְשׁ הַנֶּזֶק נֶזֶק שְׁלֵם,
אֵין מוּצִיאִין מִיָּדוֹ.

יום שני א' אדר ב' ה'תשע"ד 72

פְּרָק ז

א. שׁוֹר שֶׁקָּשְׂרוֹ בְּעֵלְיוֹ בְּמוֹסְרָה [חבל], וְנָעַל בְּפָנָיו כְּרֹאוֹ,
וְיָצָא וְהִזִּיק - אִם תָּם הוּא, מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק. וְאִם הִיָּה
מוּעֵד, פְּטוּר, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ בְּעֵלְיוֹ" - הָא אִם
שָׁמְרוּ, פְּטוּר; וְשָׁמור הוּא זֶה. וְאִם הִזִּיק בְּדָבָר שֶׁהוּא
מוּעֵד לוֹ מִתְחַלְתּוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֶכֶל דְּבָרִים הֲרֹאוּיִין לוֹ, אוֹ שֶׁבֵר
כְּרָגָלוֹ כְּדָרְךָ הַלּוּכוֹ - פְּטוּר מִלְשָׁלֵם.

ב. הִיָּה מוּעֵד לְקָרֵן יָמִין, וְאֵינוּ מוּעֵד לְקָרֵן שְׂמָאל, וְיָצָא
אַחַר שֶׁשָּׁמְרוּ כְּרֹאוֹ, וּנְגַח בֵּין בְּקָרֵן יָמִין בֵּין בְּקָרֵן שְׂמָאל
- מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק.

ג. בְּהֵמָה שֶׁחָבְלָה בְּאָדָם, בֵּין בְּכּוֹנֵה בֵּין שְׁלֵא בְּכּוֹנֵה -
אִם תִּמָּה הִיא, מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מְגוּרְפָה; וְאִם מוּעֵדָת, מְשַׁלֵּם

יום ראשון ל' אדר א' ה'תשע"ד 2

הִלְכוֹת נְזִיקֵי מָמוֹן 3

פְּרָק ו 4

א. אֵיזָה הוּא מוּעֵד? כָּל שֶׁהֵעִידוּ בוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים. אֲכַל
אִם נְגַח בְּיוֹם אֶחָד, אוֹ נִשְׁפָּה אוֹ רִבֵּץ אוֹ בַעַט אוֹ גִּנְף אֶפְלוֹ
מֵאָה פְּעָמִים - אֵין זֶה מוּעֵד. הֵעִירוּ בוֹ שְׁלֹשָׁה כְּתִי עֲדִים
בְּיוֹם אֶחָד - הֲרִי זֶה סֶפֶק אִם הוּעֵד אוֹ לֹא הוּעֵד.

ב. אֵין הָעֵדָה אֶלָּא בְּפָנֵי הַבְּעָלִים וּבְפָנֵי בֵית דִּין -
שְׁנֵאמַר: "וְהוּעֵד בְּכַעֲלֵי וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ", וְאֵין הָעֵדָה אֶלָּא
בְּבֵית דִּין.

ג. שׁוֹר שֶׁל חֲרַשׁ שׁוֹטָה וְקָטָן וְיָמִי שֶׁהוּא בְּמִדְיַת הַיָּם
שֶׁנְּגַחוֹ, פְּטוּרִין; אֲכַל בֵּית דִּין מְעַמִּידִין לָהֶם אֶפִּיטְרוּפִין
[אחראים], וּמְעִידִין בְּהֵן בְּפָנֵי הָאֶפִּיטְרוּפִין.

ד. הִזִּיקוּ אַחַר שֶׁהוּעֵדוּ בְּפָנֵי אֶפִּיטְרוּפִין - אִם עֲדִין הוּא
תָּם, מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק מְגוּרְפוֹ. וְאִם הוּעֵד בוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים,
וְאַחַר כֵּן הִזִּיק - מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הַיָּפָה שֶׁנִּבְנְכְּסִי
אֶפִּיטְרוּפִין; וְלִכְשִׁיגְדְלוּ הִתְוַמְּמִים, יַעֲשׂוּ דִין עִם
הָאֶפִּיטְרוּפִין וְיִשְׁלְמוּ לָהֶן.

ה. שְׁוָרִים שֶׁשִּׁשְׁחָקִין בְּהֵן וּמְלַמְדִין אוֹתָן שִׁיגִיחוּ זֶה אֶת
זֶה, אֵינָן מוּעֵדִין לָזֶה. וְאֶפְלוֹ הֵמִיתוּ אֶת הָאָדָם, אֵינָן חִיבִין
מִיָּתָה - שְׁנֵאמַר: "(ו)כִּי יִגַּח שׁוֹר", לֹא שִׁיגִיחוּהוּ.

ו. שׁוֹר שֶׁהוּעֵד וְנִמְכַר, אוֹ נִתֵּן בְּמִתְנָה - חֲזוֹר לְתַמּוֹ,
שֶׁהֲרִשׁוֹת שֶׁנִּשְׁשַׁתְּנָת מְשֻׁנָּה דִּינוֹ; אֲכַל אִם הִשְׁאִילוֹ אוֹ מְסוֹר
לְשׁוֹמֵר, הֲרִי הוּא בְּחֻזְקָתוֹ. וְכֵן שׁוֹר שֶׁהוּעֵד בְּפָנֵי
אֶפִּיטְרוּפִין, וְנִתְפַקַּח חֲרַשׁ, וְנִשְׁתַּפְּהָ הַשׁוֹטָה, וְהִגְדִּיל
הַקָּטָן - אָף עַל פִּי שֶׁבִטָּל הָאֶפִּיטְרוּפּוֹס, הֲרִי הֵן מוּעֵדִין
בְּחֻזְקָתָן, שֶׁהֲרִי בְּרִשׁוֹת בְּעֵלְיֵהֶן הֵן.

ז. בְּהֵמָה שֶׁהוּעֵדָה, וְחֻזְרָה בָּהּ מְדַבֵּר שֶׁהוּעֵדָה לוֹ - חֻזְרָה
לְתַמּוֹתָהּ. כִּי־עַד? שׁוֹר שֶׁהוּעֵד לְגַח, וְחֻזְרָה שְׁלֵא לְגַח - אָף
עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹגֵף, הֲרִי זֶה תָּם לְנִגְיָתָהּ. וּמֵאִמְתִּי הִיא
חֻזְרָתָה? עַד שִׁיְהִי הַתִּינוּקוֹת מְשֻׁמְשִׁין בוֹ, וְאֵינוּ נוֹגַח.
וְכֵן בְּשָׂר הַדְּבָרִים שֶׁהוּעֵד לָהֶן - עַד שִׁיִּמְשְׁמוּ בוֹ, וְלֹא
יְהִיָּה עוֹשֶׂה אוֹתָן.

ח. שׁוֹר שֶׁהוּא מוּעֵד לְמִינוֹ, הֲרִי זֶה אֵינוּ מוּעֵד לְשִׁאֵינוּ
מִינוֹ; הוּעֵד לְאָדָם, אֵינוּ מוּעֵד לְבַהֲמָה; הוּעֵד לְקִטְנִים,
אֵינוּ מוּעֵד לְגְדוּלִים. לְפִיכֵף, אִם הִזִּיק אֶת מִין שֶׁהוּא מוּעֵד
לוֹ, מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם; וְאִם הִזִּיק לְשָׂר הַמִּינִין, מְשַׁלֵּם חֲצִי
נֶזֶק. הִיָּה מוּעֵד לְשְׁבָתוֹת, אֵינוּ מוּעֵד לְיָמוֹת הַחַל. וְאִם
הִזִּיק בְּשְׁבָתוֹת, מְשַׁלֵּם נֶזֶק שְׁלֵם; וּבִיָּמוֹת הַחַל, מְשַׁלֵּם חֲצִי
נֶזֶק. וּמֵאִמְתִּי הִיא חֻזְרָתָה? מְשִׁיְהִי הַתִּינוּקוֹת מְשֻׁמְשִׁין
בוֹ בְּיוֹם שֶׁהוּא מוּעֵד לוֹ, וְלֹא יְהִיָּה מְזִיק נֶזֶק שֶׁהוּעֵד לוֹ.

47 הִיָּה שְׁוֹה שְׁמוּנָה מֵאוֹת, בֵּין שִׁפְטָמוֹ בֵּין שִׁשְׁבַח מֵאֲלוֹ -
 48 אִינוֹ נוֹתֵן לוֹ אֲלָא כְּשַׁעַת הַנֶּזֶק. כְּחַשׁ מִחֻמַּת הַמִּפְקָה בְּשַׁעַת
 49 עֲמִידָה בְּדִין, וְהָרִי הִפְקַח שְׁוֹה מֵאָה - נוֹתֵן לוֹ כְּשַׁעַת
 50 עֲמִידָה בְּדִין.
 51 **יב.** הַשְּׁבִיחַ הַמְּזִיק בְּשַׁעַת עֲמִידָה בְּדִין - אִם מִחֻמַּת
 52 שִׁפְטָמוֹ שָׁבַח, אִינוֹ מִשְׁתַּלֵּם מִמֶּנּוּ אֲלָא מֵהַ שֶׁהָיָה שְׁוֹה
 53 בְּשַׁעַת שְׁהִיָּק; וְאִם מִחֻמַּת עֲצָמוֹ הַשְּׁבִיחַ, מִשְׁתַּלֵּם חֲצִי
 54 נֶזֶק מִמֶּנּוּ כְּשַׁעַת עֲמִידָה בְּדִין.
 55 **יג.** עַל הַמְּזִיק לְטַרַח בְּנִבְלָה, עַד שֶׁמִּמְצִיא [מְבִיא] אוֹתָהּ
 56 לְנֶזֶק. כִּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּפְּל הַשּׁוֹר לְבוֹר וְמַת - מַעֲלָה הַנִּבְלָה
 57 מִן הַבוֹר וְנוֹתְנָה לְנֶזֶק, וְאִחֵר כִּף שְׁמִין לוֹ פָּחַת הַנִּבְלָה,
 58 שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּסְף יָשִׁיב לְכַעֲלֵי, וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ", מִלְּמַד
 59 שֶׁהוּא חַיֵּב לְהָשִׁיב הַנִּבְלָה, וְהִפְקַח שֶׁפָּתְחָהּ מִן הַחַי -
 60 לְנֶזֶק; וְאִם הָיָה תֵּם - חֲצִי הַפְּקַח, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יום שלישי ב' אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק ח

63 **א.** שוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְחַח שוֹר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ
 64 שֶׁנִּגְחַח שוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל - פְּטוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "שוֹר רְעֵהוּ". וְכֹל
 65 הַקֹּדֶשִׁים שֶׁחֲזָבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה, הֵן שְׂאִין בֵּהֶן דִּין נֶזֶקִין.
 66 וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין [קֹדֶשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ] - יֵשׁ בֵּהֶן דִּין נֶזֶקִין,
 67 בֵּין שֶׁהִזִּיקוּ בֵּין שֶׁהִזְקוּ, שֶׁהָרִי יִצְאוֹ לְפִדְיוֹן וְלִהְיוֹתָן [נְהוּוּ]
 68 חֵלְטִין.
 69 **ב.** שְׁלָמִים שֶׁהִזִּיקוּ, גוֹבָה מִבְּשָׂרָן; וְאִינוֹ גוֹבָה מִן הַבְּשָׂר
 70 כְּנֶגְדַּת הָאִמּוּרִין - שֶׁהָאִמּוּרִין שֶׁל קֹדֶשִׁים קָלִים מוֹעֲלִין בֵּהֶן,
 71 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת מְעִילָה. וְכֵן תּוֹרָה שֶׁהִזִּיקָה, גוֹבָה
 72 מִבְּשָׂרָה; וְאִינוֹ גוֹבָה מִן הַלֶּחֶם הַבָּא עִמָּה, שְׂאִין הַלֶּחֶם
 73 מִכָּל בְּשָׂר.
 74 **ג.** וְכִיצַד גוֹבָה? שִׂיאֲכַל הַנֶּזֶק וְחִבְרֹתָהּ מִן הַבְּשָׂר בְּקִדְשָׁהּ,
 75 כְּנֶגְדַּת חֲצִי נֶזֶק שְׁלוֹ. וְכִיצַד אִינוֹ גוֹבָה כְּנֶגְדַּת הָאִמּוּרִין? שְׂאִם
 76 הָיָה לוֹ לְגִבּוֹת בְּחֲצִי נֶזֶקוֹ שְׁוֹה דִּינָר, וְהָיָה כֹּל הַבְּשָׂר עִם
 77 הָאִמּוּרִין שְׁוֹה שְׁנֵי דִּינָרִין, וְהַבְּשָׂר בְּלֹא אִמּוּרִין שְׁוֹה דִּינָר
 78 וְחֲצִי - אִינוֹ גוֹבָה שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי הַבְּשָׂר, אֲלָא חֲצִי הַבְּשָׂר
 79 בְּלִבָּד.
 80 **ד.** וְכֵן שוֹר הַהִפְקָר שֶׁהִזִּיק - פְּטוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "שוֹר
 81 רְעֵהוּ", עַד שֶׁיְהִי הַנֶּזֶקִים מִיְחָדִין לְכַעֲלִים. כִּיצַד? שוֹר
 82 הַהִפְקָר שֶׁנִּגְחַח, וְקָדֵם שִׁתְּפֹשׂ אוֹתוֹ הַנֶּזֶק בְּדִין עֲמַד אֵחֵר
 83 וְזָכָה בּוֹ - הָרִי זֶה פְּטוֹר. וְלֹא עוֹד, אֲלָא שוֹר הַמִּיְחָד
 84 לְכַעֲלִים שֶׁהִזִּיק, וְאִחֵר שֶׁהִזִּיק הַקֹּדֶשׁ אוֹ הַפְּקִירוֹ - הָרִי
 85 זֶה פְּטוֹר; עַד שֶׁיְהִי לוֹ בְּעֵלִים בְּשַׁעַת הַזֶּקֶק וּבְשַׁעַת
 86 עֲמִידָה בְּדִין.
 87 **ה.** שוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּגְחַח שוֹר שֶׁל נְכָרִי, בֵּין תֵּם בֵּין מוֹעֵד
 88 - פְּטוֹר; לְפִי שְׂאִין הַגּוֹיִים מִחֲזָבִין אֶת הָאֲדָם עַל בְּהֵמָתוֹ
 89 שֶׁהִזִּיקָה, וְהָרִי אָנוּ דִּינִין לֵהֵם כְּדִינֵיהֶן. וְשוֹר שֶׁל נְכָרִי
 90 שֶׁנִּגְחַח שוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, בֵּין תֵּם בֵּין מוֹעֵד - מִשְׁלָם נֶזֶק

1 נֶזֶק שְׁלָם. וּפְטוֹר מִן הַשְּׁבִיחַ, וּמִן הַבְּשֵׁת, וּמִן הַצֶּעֶר, וּמִן
 2 הַרְפוּי - שְׂאֲרַבְעָה דְּבָרִים אֵלּוּ, לֹא חֲזָבָה תּוֹרָה בֵּהֶן אֲלָא
 3 לְאָדָם שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ, אֲכַל בְּהֵמָתוֹ שֶׁחָבַל בַּחֲבֵרוֹ - הָרִי
 4 זֶה כְּמִי שֶׁהִזִּיקָה מִמּוֹנוֹ, שְׂאִינוֹ חַיֵּב אֲלָא נֶזֶק בְּלִבָּד.
 5 לְפִיכָף, שוֹרוֹ שְׁבִישׁ - פְּטוֹר; וְאִם בִּישׁ הוּא בְּעֲצָמוֹ - חַיֵּב,
 6 כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר. וְשוֹרוֹ שֶׁחָבַל בְּאִבּוֹ אוֹ בְּאֵמוֹ, אוֹ שֶׁהִדְלִיק
 7 גְּדִישׁ חֲבֵרוֹ בְּשֶׁבֶת - חַיֵּב בְּנֶזֶקִיו; וְאֵלּוּ הֵיָּה הוּא בְּעֲצָמוֹ
 8 הַעוֹשֶׂה זֶה, הָיָה פְּטוֹר מִלְּשָׁלֵם, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר.
 9 **ד.** הַמְּכַנִּיס שוֹרוֹ לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְנִגְחַחוּ
 10 שוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת אוֹ נִשְׁכּוּ בְּלִבּוֹ - פְּטוֹר. וְאִם נִגַּח הוּא
 11 שוֹרוֹ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת - אִם הָיָה תֵּם, מִשְׁלָם חֲצִי נֶזֶק;
 12 וּמוֹעֵד - מִשְׁלָם נֶזֶק שְׁלָם, כְּדִין הַנוֹגֵחַ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים.
 13 **ה.** נִפַּל לְבוֹר שֶׁבְּחֻצֵר זוֹ, וְהִבְאִישׁ [הַעֲכִיר] אֶת מִימּוֹ -
 14 אִם הִבְאִישׁ מִיָּד בְּשַׁעַת נְפִילָה, חַיֵּב בְּנֶזֶקִי הַמַּיִם. וְאִם אֵחֵר
 15 זְמַן, פְּטוֹר; שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂה הַשּׁוֹר תִּקְלָה כְּבוֹר, וְהַמַּיִם הָרִי
 16 הֵן כְּפָלִים, וְלֹא מִצְּאֵנוּ בּוֹר שֶׁחַיֵּב בּוֹ עַל הַפָּלִים, כְּמוֹ
 17 שִׁיתְּבָאָר. וְאִם הִכְנִיס בְּרִשּׁוֹת, בְּעַל הַשּׁוֹר פְּטוֹר; וְאִם קָבַל
 18 עָלָיו בְּעַל הַבַּיִת לְשֹׂמֵר, הָרִי הוּא חַיֵּב בְּנֶזֶק הַשּׁוֹר שֶׁנִּפַּל
 19 לְבוֹר.
 20 **ו.** הַכְּנִיס שוֹרוֹ לְחֻצֵר בְּעַל הַבַּיִת שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, וְהִזִּיק אֶת
 21 בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁהִזִּיק בּוֹ בְּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁחִפְּרָה בְּחֻצֵר
 22 בּוֹרוֹת שִׁיחִים וּמְעָרוֹת - בְּעַל הַשּׁוֹר חַיֵּב בְּנֶזֶקִי חֻצֵר, וּבְעַל
 23 חֻצֵר חַיֵּב בְּנֶזֶקִי הַבוֹר, שֶׁהָרִי הָיָה עָלָיו לְסַתְּמוֹ.
 24 **ז.** הִזִּיק בְּעַל הַבַּיִת אֶת הַשּׁוֹר - אִם הִזִּיקוֹ שְׁלֹא לְדַעַת,
 25 פְּטוֹר; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: 'לְמָה נִכְנַסְתָּ שְׁלֹא בְּרִשּׁוֹת, עַד
 26 שֶׁשִּׁגְגַתִּי בְּדִי? וְאִם הִזִּיקוֹ לְדַעַת - חַיֵּב נֶזֶק שְׁלָם; מִפְּנֵי
 27 שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְהוֹצִיאוֹ מִרִשּׁוֹתָו, אֲכַל לְהִזִּיקוֹ - אִין לוֹ
 28 רִשּׁוֹת.
 29 **ח.** שְׂמִין לְנֶזֶקִין. כִּיצַד? הָרִי שֶׁשָּׁבַר כְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ, בֵּין
 30 הוּא בֵּין בְּהֵמָתוֹ - אִין אוֹמְרִין לְמִזִּיק: 'קַח אֶתָּה אֶת הַכְּלִי
 31 הַשְּׁבוּר, וְשִׁלָּם לְזֶה דְּמֵי כְּלִיו'; אֲלָא אוֹמְרִין כְּמָה פָּחַת
 32 הַכְּלִי מִדְּמִיו, וְנוֹתֵן לוֹ כֹּל הַפְּקַח אִם הָיָה הַמְּזִיק מוֹעֵד,
 33 אוֹ חֲצִי הַפְּקַח אִם הָיָה תֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַמַּת יִהְיֶה לוֹ",
 34 לְנֶזֶק. פָּחַת הַנִּבְלָה [שֶׁפָּחַתָּה מִשְׁעַת הַנֶּזֶק], עַל הַנֶּזֶק; וְשָׁבַח
 35 הַנִּבְלָה, חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַמְּזִיק וְהַנֶּזֶק.
 36 **ט.** כִּיצַד? שוֹר שְׁוֹה מֵאֲתִים שֶׁנִּגְחַחוּהוּ וְמַת, וְהָרִי הַנִּבְלָה
 37 שְׁוֹה בְּשַׁעַת מִיתָה מֵאָה, וּבְשַׁעַת הַעֲמִידָה בְּדִין פָּחַתָּה וְהָרִי
 38 הִיא שְׁוֹה שְׂמוּנִים - אִין הַמְּזִיק מִשְׁלָם אֲלָא מֵאָה; וְאִם
 39 הָיָה תֵּם, מִשְׁלָם לוֹ חֲמִשִּׁים מְגוּפוֹ.
 40 **י.** הַשְּׁבִיחָה הַנִּבְלָה, וְהָרִי הִיא שְׁוֹה בְּשַׁעַת עֲמִידָה בְּדִין
 41 מֵאָה וְעֶשְׂרִים - הָרִי הַמְּזִיק מִשְׁלָם לוֹ תְּשַׁעִים, אִם הָיָה
 42 מוֹעֵד; וְאִם הָיָה תֵּם, מִשְׁלָם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים מְגוּפוֹ; וְזֶה
 43 הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגַם אֶת הַמַּת יְחַצּוּן", שֶׁבַח הַנִּבְלָה יְחַצּוּן.
 44 **יא.** שוֹר שְׁוֹה מֵאֲתִים, שֶׁנִּגְחַח שוֹר שְׁוֹה מֵאֲתִים וְהִפְחִיתוֹ
 45 חֲמִשִּׁים, וּבְשַׁעַת עֲמִידָה בְּדִין הַשְּׁבִיחַ הַנֶּזֶק, וְהָרִי הוּא
 46 שְׁוֹה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְלוֹא זֶה הַחֲבָל [הַחֲבִלָה] שֶׁהִפְחִיתוֹ,

מתוך מהדורת חזק

- 1 שלם; קנס הוא זה לגויים - לפי שאינן זהירין במצוות,
 2 אינן מסלקין הַנּוֹקֵן; ואם לא תחייב אותן על נזקי בהמתן
 3 - אין משמירין אותן, ומפסידין מִמּוֹן הַבְּרִיּוֹת.
 4 ו. שור תם שהזיק - אם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין,
 5 אף על פי שהוא מכור, הרי הנזק גובה ממנו, וחוזר
 6 הלוֹקֵחַ וגובה מן המזיק שְׂמֹכְרוֹ לוֹ; שְׂפִינָן שְׂנַגְחָא, קול
 7 [פרסום] יש לו, ולא הִיָּה לוֹ לקח עד שיגבה הנזק.
 8 ז. הקדישו המזיק - הרי זה מקדש, כְּדִי שְׁלֵא יאמרו
 9 הקדש יוצא בלא פדיון. שְׁחָטוּ, גובה מבשרו. נתנו במתנה
 10 - מה שעשה עשוי, ויגבה הנזק ממנו.
 11 ח. הזיק ועמד בדין, ואחר כך מכרו - אינו מכור;
 12 הקדישו, אינו מקדש; נתנו במתנה, לא עשה כלום. קָדְמוּ
 13 בעלי חובות של מזיק ותפשוהו - בין שחב עד שלא
 14 הזיק, בין שלא חב עד שהזיק - לא זכו, אלא הנזק גובה
 15 ממנו; שְׁאִפְלוּ הִיָּה שֶׁל בְּעַלֵי חוֹבוֹת מִתְחַלֶּה וְהַזִּיק, הרי
 16 זה גובה מגופו.
 17 ט. מועד שהזיק, בין שעמד בדין בין שלא עמד בדין,
 18 וְהַקְדִּישׁוּ אוֹ מְכָרוּ אוֹ נָתְנוּ בְּמִתְנָה אוֹ שְׁחָטוּ - מה שעשה
 19 עשוי; קָדְמוּ בְּעַלֵי חוֹבוֹת וְהִנְהִיגוּהוּ [לקחוהוּ], בין חב
 20 להם עד שלא הזיק, בין שהזיק עד שלא חב - זכו בו;
 21 לפי שאין משתלם הנזק אלא מן היִפָּה שְׂבֻנְכָסֵי הַמְּזִיק,
 22 וְהָרִי כֹל נְכָסָיו מִשְׁעֲבָדֵין לְנֹזֵק זֶה.
 23 י. כִּשְׁבִית דִּין נֹזֵקִין לְגִבּוֹת הַנּוֹקֵן מִנְכָסֵי הַמְּזִיק, גובין מן
 24 המטלטלין תחלה. אם לא היו לו מטלטלין כלל, או שלא
 25 היו המטלטלין כנגד כל הנזק - גובין השָׂאָר מן הקרקע,
 26 מן היִפָּה שְׂבֻנְכָסֵי הַמְּזִיק. וְכֹל זְמַן שִׁמְצָאוּ מִטְּלָטְלִין,
 27 אֶפְלוּ סְבִין [קליפות תבואה] - אין נֹזֵקִין לְקָרְעַע.
 28 יא. מת המזיק קדם שישלם - אין בית דין נֹזֵקִין
 29 לְמִטְּלָטְלִין שֶׁל יְתוּמִים, אלא לְקָרְעַע; וגובין לְנֹזֵק מן
 30 הזבורית, מפני שהנזק נעשה כבעל חוב, וְהַמְּטָלְטְלִין אין
 31 מִשְׁתַּעֲבָדִין לְבַעַל חוֹב. ואם תפש הנזק המטלטלין בחיי
 32 המזיק, גובין לוֹ מִהֵן אַחַר מוֹתוֹ.
 33 יב. כָּבֵר תִּקְנוּ הַגְּאוּנִים לְגִבּוֹת בְּעַל חוֹב מן המטלטלין,
 34 וּפְשָׁטָה תִּקְנֶה זו ככל בתי דינין; לְפִיכָף, מִגְּבִין לְנֹזֵקִין מן
 35 המטלטלין שֶׁל יְתוּמִים. ואם לא הניח מטלטלין, גובין
 36 לָהֶן מן הזבורית - שְׂכָל הַבָּא לְפָרַע מִנְכָסֵי יְתוּמִים, לא
 37 יִגְבֶּה אֵלָא מן הזבורית, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.
 38 יג. אין הַנּוֹקֵין מִשְׁתַּלְּמִין, ואין תְּבִין כְּכַפֵּר [כששור הרג
 39 וְאֵין הַבְּהֵמָה נִהְרָגָת - אלא בראיה ברורה, וּבְעֵדִים
 40 הַכְּשָׁרִים לְהַעִיד; שלא תאמר: 'הואיל ואין מצויין בארות
 41 הסוסים וּבְרִפְתַּת הַבָּקָר וּגְדֵרוֹת הַצֹּאן, אלא העבדים
 42 וְהָרוּעִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אם העידו שבהמה זו היא שהזיקה
 43 אַתְּ זו - שוֹמְעִין לָהֶן; או אם העידו הַקְּטָנִים או נָשִׁים
 44 שְׂאָדָם זֶה חֵבֵל אֵת זֶה, או העידו בשָׂאָר נֹזֵקִין - סוֹמְכִין
 45 עֲלֵיהֶן'. אין הַדְּבָר כֵּן; אלא לעולם אין מְחַבְּבִין מִמּוֹן עַל
 46 פִּי עֵדִים, עַד שִׁיְהִיו הָעֵדִים הַכְּשָׁרִים לְהַעִיד שָׂאָר עֲדוּת,
 47 וְיַעֲרֶדוּ בְּבֵית דִּין, וְיַחֲבִיבוּ בֵּית דִּין הַמְּזִיק לְשֵׁלָם.
- יד. שור שהיה רועה על גב הנהר, ונמצא שור הרוג בצדו
 - אף על פי שזה מנצח וזה מועד לגח, זה מנשף וזה מועד
 לשף - אין אומרים 'בידוע שזה נשכו, וזה נגחו'; אֶפְלוּ
 גָּמַל הָאוֹהֵר [נוהג בפראות] בין הגמלים, ונמצא גמל הרוג
 בצדו - אין אומרים 'בידוע שזה תרגו'; עַד שִׁיִּראוּהוּ עֵדִים
 כְּשָׁרִים.
- יום רביעי ג' אדר ב' ה'תשע"ד**
- פָּרָק ט**
- א. בהמה מעברת שהזיקה - גובה חצי נזק ממנה ומולדה,
 מפני שהוא מגופה; אֶבֶל תִּרְנַגְלַת שֶׁהִזִּיקָה - אינו גובה
 מביצתה, מפני שהביצה אינה מגוף העוף אלא מביצת
 ומפְרָשַׁת מִמֶּנּוּ.
 ב. מעברת שנגחה, ונמצא ולדה בצדה, ואין ידוע אם עד
 שלא נגחה ילדה, או אחר שילדה נגחה [שנגחה ילדה] -
 משלם חצי נזק מן הפרה, ואינו גובה מן הולד כלום, עד
 שִׁיָּבִיא רֵאִיָּה שְׂבִשְׁעָה שְׂנַגְחָה מִעֲבֵרַת הֵיחָה; שֶׁהַמוֹצִיא
 מִחֲבָרוֹ עֲלֵיו הָרֵאִיָּה.
 ג. שור שנגח פרה מעברת, ונמצא עברה נופל בצדה, ואין
 ידוע אם עד שלא נגחה הפילה, או מחמת הנגיחה הפילה
 - משלם נזק הפרה, ואינו משלם נזק הולד; שֶׁהַמוֹצִיא
 מִחֲבָרוֹ עֲלֵיו הָרֵאִיָּה.
 ד. נגח פרה מעברת, והפילה - אין שמין פחת הפרה בפני
 עצמה ופחת הולד בפני עצמו, אלא שמין כמה היתה
 הפרה שוה כשהיתה מעברת ובריאה, וכמה היא שוה עתה
 היא והנפל שלה, ומשלם הפחת, או חציו אם היתה תם.
 ה. היתה הפרה לאחד, והולד לאחד - הרי פחת השמן
 שפחת גוף הפרה, לבעל הפרה; ופחת הנפל, חולקין אותו
 בעל הפרה עם בעל הולד; וְהַנֶּפֶל, לבעל הולד.
 ו. שור שהיה רודף אחר שור אחר, והזק, הנזק אומר
 'שורף הזיק', וזה אומר 'איני יודע, שְׂמָא בְּסָלַע לָקַה' -
 המוציא מחברו עליו הראייה; ואף על פי שהנזק אומר 'איני
 יודע בודאי', וזה אומר 'איני יודע'. טַעַן הַנּוֹקֵן וְאָמַר: 'וְדַאי
 אִתָּה יוֹדַע שְׂשׁוֹרֵף הַזִּיק' - הרי זה נשבע הסת [מדובבן]
 שאינו יודע, אם היה מועד; אֶבֶל אם היה תם - פְּטוּר אֵף
 מִשְׁבּוּעַת הַסֵּת, שְׁאִפְלוּ הוֹדָה מַעֲצָמוּ פְּטוּר, שְׂחָצֵי הַנּוֹקֵן
 קָנָס הוּא, וּמוֹדָה בְּקָנָס פְּטוּר.
 ז. היו שנים רודפין אחר אחד, והרי העדים שאחד מהן
 הזיק, ואין העדים יודעים איזה הוא משניהם - זה אומר
 'שורף הזיק', וזה אומר 'שורף הזיק' - שְׂנִיְהֵם פְּטוּרִין. ואם
 היו שניהם של איש אחד, חייב לשלם מגוף הפחות [הזול]
 שְׂבִשְׁנֵיהֶם; ואם היו מועדין, משלם נזק שלם מנכסיו.
 ח. כמה דברים אמורים? בְּשִׁשְׁנֵי הַשָּׁרִים עוֹמְדִין. אֶבֶל
 אם מת אחד מהן או אבד, והיה אחד מהן תם - אף על
 פי שהן של איש אחד, פְּטוּר; שְׂחָרֵי אֹמַר לוֹ: 'הַבָּא רֵאִיָּה
 שְׁזֶה הָעוֹמֵד הוּא שֶׁהִזִּיק, וְאֶשְׁלֵם לָךְ'.

47 - הרי בעל הראשון משלם לבעל האחרון שלשים. הרי
48 שגיהן מועדין, בעל הראשון משלם שלשים. הראשון מועד
49 והאחרון תם, בעל הראשון משלם שמונים. הראשון תם
50 והאחרון מועד, בעל הראשון משלם עשרה.

יום חמישי ד' אדר ב' ה'תשע"ד

פָּרָק י

53 א. שור שהמית את האדם בכל מקום - בין גדול בין
54 קטן, בין עבד בין בן חורין - אחד תם ואחד מועד, הרי
55 זה נסקל; ואם המית את הגוי, פטור כדיניהם.

56 ב. ואחד שור ואחד שאר בהמה חיה ועוף שהמיתו, הרי
57 אלו נסקלין. מה בין תם שהרג את האדם למועד שהרג?
58 שהתם פטור מן הכפר, והמועד חייב בכפר; ובלבד שיהיה
59 מועד להרג.

60 ג. והואיל וכל בהמה חיה ועוף שהרגו אדם - נסקלין,
61 היאך ימצא מועד להרג, עד שישלמו בעליו את הכפר?
62 כגון שהרג שלשה גויים, ואחר כך הרג ישראל, שהמועד
63 לגויים הרי הוא מועד לישראל; או שהרג שלשה ישראל
64 טרפה, ואחר כך הרג שלם; או שהרג וברח והרג וברח
65 והרג וברח, וברביעי נפש - שאין הבעלים חייבין בכפר
66 עד שישקל השור. וכן אם סבן [נפשו של] שלשה בני אדם
67 כאחד [ונטו למוות, ואחר זמן מתו], או הרג שלש בהמות
68 - הרי זה מועד להריגה, ובעליו משלמין את הכפר. וכן
69 אם הפירו [זיהו] העדים את בעל השור, ולא הפירו את
70 השור בפעם ראשונה ושניה ושלישית, וברביעית ראו
71 שורו שהרג, ואינן יודעין אם זה הוא השור שהרג
72 בשלשה פעמים הראשונות או אחר היה - הואיל והועדו
73 הבעלים שיש להם בכך שור שהרג שלשה פעמים,
74 היה להם לשמר את כל בהמתם, ומאחר שלא שמרו -
75 משלמין את הכפר.

76 ד. זה שכתוב בתורה: "וגם בעליו יומת" - מפי השמועה
77 למדו, שהוא חייב מיתה בידי שמים; ואם נתן כפר הנהרג,
78 נתכפר לו. ואף על פי שהכפר כפרה [כחטאת] הוא,
79 ממשיכין את מי שנתחייב בכפר בעל כרחו.
80 ה. ושור של שני שתפין שהרג - כל אחד מהן משלם
81 כפר שלם, שהרי כל אחד מהן צריך כפרה גמורה.
82 ו. אין גומרין דינו של שור אלא בפני בעליו, אם היו לו
83 בעלים. אבל אם לא היו לו בעלים - כגון שור המדבר,
84 ושור ההקדש, ושור גר שמת ואין לו יורשין - אם המית,
85 הרי זה נסקל; וגומרין דינו אף על פי שאין לו בעלים.
86 וכן שור האשה, ושור היתומים, ושור האפיטרופין
87 שהמיתו - נסקלין. ואין האפיטרופין משלמין את הכפר;
88 שהכפר כפרה הוא, והקטנים או החרשים והשוטים אינן
89 בני חיוב, כדי שיהיו צריכין כפרה.

90 ז. שור שהוא טרפה שהרג את הנפש, או שהיה השור

1 ט. היו שני השורים הרוכפין אחד גדול ואחד קטן, הנוק
2 אומר 'גדול הזיק', והמזיק אומר 'קטן הזיק', היה אחד
3 תם ואחד מועד, הנוק אומר 'מועד הזיק', והמזיק אומר
4 'תם הזיק' - המוציא מחברו עליו הראיה.

5 י. לא היתה שם ראיה ברובה שנה הזיק, אלא עדים
6 מעידים שאחד משני אלו הזיק - משלם המזיק כמו
7 שאמר. ואם טען הנוק 'שאתה יודע בודאי, שנה הזיק
8 בפניך' - הרי המזיק נשבע שבועת התורה, ומשלם כמו
9 שהודה; שהרי הודה במקצת.

10 יא. היו הנוקין שנים, אחד גדול ואחד קטן, והמזיקין
11 שנים, אחד גדול ואחד קטן, הנוק אומר: 'גדול הזיק את
12 הגדול, וקטן את הקטן', והמזיק אומר: 'לא כי, אלא קטן
13 הזיק את הגדול, וגדול את הקטן'; או שהיה אחד תם
14 ואחד מועד, הנוק אומר: 'מועד הזיק את הגדול, ותם
15 הזיק את הקטן', והמזיק אומר: 'תם הזיק את הגדול,
16 ומועד את הקטן' - המוציא מחברו עליו הראיה. לא היתה
17 שם ראיה ברובה - המזיק פטור. למה זה דומה? לטוען
18 את חברו חטים, והודה לו בשעורים - שהוא נשבע הסת,
19 ונפטור אף מדמי שעורים, כמו שיתבאר בהלכות טוען
20 ונטוען. ואם תפש הנוק - הרי זה משתלם לקטן מן הגדול
21 ולגדול מן הקטן, כמו שהודה המזיק; אבל אם לא תפש,
22 אין מוציאין מן המזיק כלום.

23 יב. שור שנגח שור, וחזר ונגח שור אחר - הרי הנוק
24 הראשון והבעלים, כשתפין בו. כיצד? שור שנה מאתים
25 שנגח שור שנה מאתים, ואין הנבלה יפה [שווה] כלום -
26 הנוק נוטל מאה, ובעל השור מאה. חזר ונגח שור אחר
27 שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום - האחרון נוטל מאה,
28 והנוק שלפניו עם הבעלים נוטלין חמשים חמשים. חזר
29 ונגח שור אחר שנה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום -
30 האחרון נוטל מאה, והנוק שלפניו חמשים, והנוק הראשון
31 עם הבעלים נוטלין חמשה ועשרים חמשה ועשרים. וכן
32 על הרף זו חולקין והולכין.

33 יג. נוק שתפש בהמה שהזיקה לגבות חצי נזקו מגופה,
34 נעשה עליה שומר שכר לנזקה; ואם יצאת והזיקה - הנוק
35 הראשון חייב בנזקה, והבעלים פטורין. כיצד? שור שנה
36 מאתים שנגח והפסיד מאתים, ותפשו הנוק לגבות ממנו
37 מאה, וחזר ונגח והפסיד במאה וארבעים - הרי זה הנוק
38 האחרון משתלם שבעים, והנוק הראשון שתפשו משתלם
39 מותר נזקו והוא שלשים, והבעלים מאה. וכן כל פיוצא
40 בזה.

41 יד. שני שורים תמים שתבלו זה בזה, משלמין במותר
42 חצי נזק. שגיהן מועדין, או מועד ואדם שתבלו זה בזה -
43 משלמין במותר נזק שלם. אחד תם ואחד מועד - מועד
44 בתם, משלם במותר נזק שלם; ותם במועד, משלם במותר
45 חצי נזק. כיצד? שור תם שהפסיד [הזיק] בשור תם אחר
46 שנה מנה, וחזר זה האחרון והפסיד הראשון שנה ארבעים

47

יום שישי ה' אדר ב' ה'תשע"ד

48

פרק יא

49 א. כמה הוא הכפר? כמו שראו הדינין שהוא דמי
50 הנהרג, הכל לפי שויו של נהרג, שנאמר: "ככל אשר
51 יושת עליו". וכפר העבדים, בין גדולים בין קטנים, זכרים
52 או נקבות - הוא הקנס הקצוב בתורה, שלשים סלע כסף
53 יפה, בין שהיה העבד שנה מאה מנה, בין שאינו שנה
54 אלא דינר. וכל [עבד משוחרר אך] המעכב גט שחרור -
55 אין לו קנס, הואיל ואין לו אדון, שהרי יצא לחרות.

56 ב. למי נותנין הכפר? ליורשי הנהרג. ואם המית אשה -
57 הכפר ליורשיה מאביה, ואינו לפעל. המית מי שחציו עבד
58 וחציו בן חורין - נותן חצי הקנס לרבו, והחצי - ראוי
59 לתן, ואין לו מי יקחנו.

60 ג. שור שננח את האשה, ויצאו ילדיה - אף על פי שהוא
61 מועד לגח, הבעלים פטורין מדמי ולדות; שלא חיבה
62 תורה בדמי ולדות, אלא לאדם.

63 ד. נגח שפחה, ויצאו ילדיה - משלם דמי ולדות; שנה
64 כמי שננח חמור מעברת. ואם היה תם - משלם חצי דמי
65 ולדות מגופו.

66 ה. כיצד שמין אותן? אומדין כמה היה שנה שפחה זו
67 כשהיתה מעברת, וכמה היא שנה עתה; ונותן לבעליה
68 הפחת, או חציו. ואם המית את השפחה, משלם הכפר
69 הקצוב בתורה בלבד, כמו שבארנו.

70 ו. שור שנתפון לבהמה ונגח את האדם, אף על פי שאם
71 המיתו פטור, כמו שבארנו - אם חבל בו, חיב בנזקו; ואם
72 תם הוא - משלם חצי נזק מגופו, ואם מועד - נזק שלם.
73 ז. שור תם שהמית והזיק - דנין אותו דיני נפשות, ואין
74 דנין אותו דיני ממונות. ומועד שהמית והזיק - דנין אותו
75 דיני ממונות, וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות. קדמו ודנהו
76 דיני נפשות תחלה, חוזרין ודנין אותו דיני ממונות.

77 ח. ומהיכן משתלם? מן השבח [רווח] שהשביח בדינתו
78 [חרישתו] אחר שנגמר דינו - שפיון שנגמר דינו לסקילה,
79 אין לו בעלים שיתחייבו בנזקיו. דנהו דיני נפשות, וברח
80 - אין דנין אותו דיני ממונות.

81 ט. שור שהמית את האדם, והקדישו בעליו - אינו קדוש.
82 וכן אם הפקירו, אינו הפקר; מכרו, אינו מכור; החזירו
83 שומר לבעליו, אינה חזרה. שחטו, בשרו אסור בהנזה.
84 כמה דברים אמורים? אחר שנגמר דינו לסקילה. אבל עד
85 שלא נגמר דינו - אם הקדישו, הרי זה קדוש; ואם
86 הפקירו, הרי הוא הפקר; ואם מכרו, מכור; החזירו שומר
87 לבעליו, הרי זה מחזר. ואם קדם ושחטו, הרי זה מתר
88 באכילה.

89 י. שור שלא נגמר דינו, שנתערב בשורים אחרים - זלן
90 פטורין; לפי שאין גומרין דינו של שור אלא בפני השור,
91 כדין האדם. נגמר דינו, ואחר כך נתערב באחרים - אפלו

1 של אדם טרפה - אינו נסקל, שנאמר: "וגם בעליו יומת"
2 - במיתת הבעלים, כך מיתת השור; ובינו שבעליו כמת
3 הן חשובין, ואין צריכין מיתה - הרי זה פטור.

4 ח. המשסה פלבו בחברו, והרגו - אין הפלב נסקל; וכן
5 אם גרה בו בהמה או חיה, והרגוהו. אבל אם שסה בו
6 נחש, ואפלו השיכו בו, והרגו - הנחש נסקל; שסם הנחש
7 שהמית, מעצמו הוא מקיאו; לפיכך, זה האדם שהשיף בו
8 הנחש, פטור ממיתת בית דין.

9 ט. אין הבהמה נסקלת אם המיתה, עד שתתפון להזיק
10 למי שהיא חיבת עליו סקילה. אבל שור שהיה מתפון
11 להרג את הבהמה והרג את האדם, נתפון לנזרי והרג את
12 בן ישראל, נתפון לנפלים והרג בן קמה - פטור מן
13 המיתה. ואם היה מועד - הבעלים חיבין בכפר, או בקנס
14 אם המית עבד, אף על פי שהרג בלא כונה, הואיל והוא
15 מועד לזה.

16 י. היה מועד לנפל על בני האדם בבורות, וראה ירך בבור
17 ונפל לבור בשביל הירק, והיה שם אדם ומת, או שהיה
18 מועד להתחכף בכתלים ומפילן על בני אדם, ונתחכף
19 בפתל להנאתו, ונפל על האדם ומת מחמת חפוכו - השור
20 פטור ממיתה, לפי שלא נתפון להמית, והבעלים חיבין
21 בכפר - שהרי זה מועד לפל על בני אדם בבורות, או
22 להפיל עליהן הכתלים. והיאך יודע שלהנאתו נתחכף?
23 בשנתחכף אף לאחר שהפיל והמית.

24 יא. אין הבעלים משלמין את הכפר, עד שתמית בהמתן
25 חוץ מרשותן. אבל אם המית ברשות המזיק - אף על פי
26 שהוא בסקילה, הבעלים פטורין מן הכפר. כיצד? הנכנס
27 לחצר בעל הבית שלא ברשותו, ואפלו נכנס לתבוע שכו
28 או חובו ממנו, ונגחו שורו של בעל הבית, ומת - השור
29 בסקילה, והבעלים פטורין מן הכפר; שהרי אין לו רשות
30 להכניס לרשותו של זה שלא מדעתו.

31 יב. עמד בפתח וקרא לבעל הבית, ואמר לו 'הן' [כו],
32 ונכנס, ונגחו שורו של בעל הבית - הרי הבעלים פטורין;
33 שאין משמע 'הן', אלא עמד במקומך עד שאדבר עמך.

34 יג. בהמה שונקסה לחצר הנזק, ודרסה על גבי תינוק
35 פדרף הלוכה, והרגתו - הבעלים משלמין את הכפר;
36 שהרגל מועדת להזיק פדרף הלוכה, וברשות הנזק חיב
37 אף על השן ועל הרגל, כמו שבארנו. נמצאת למד,
38 שהמועד שהמית בכונה - נסקל, והבעלים חיבין בכפר;
39 ואם המית בלא כונה - פטור מן המיתה, והבעלים חיבין
40 בכפר. ותם שהמית בלא כונה - פטור מן המיתה ומן
41 הכפר; ואם נתפון להמית - נסקל, והבעלים פטורין מן
42 הכפר, וכן מקנס העבד.

43 יד. יראה לי, שאף על פי שהתם שהמית בכונה עבד או
44 שפחה - פטור מן הקנס, שהוא שלשים סלע הקצוב
45 בתורה, אם המית שלא בכונה - משלם חצי דמי העבד
46 או דמי השפחה מגופו, כאלו המית שור חברו או חמורו.

46 מצויין שם תמיד, והרי הוא פושע לגמלים - הואיל
 47 ומחמת שהתליע נפלו בו השורים, הרי זה פטור. וכן כל
 48 פיוצא בזה.
 49 ו. המוצא בור וכסהו, וחזר וגלהו - בעל הבור חייב, וזה
 50 האחרון פטור. סתמו בעפר, וחזר והוציא את כל העפר
 51 - זה האחרון חייב; שפינן שטממו [אטמו] בעפר, נסתלקו
 52 מעשי ראשון.
 53 ז. בור של שני שתפין, עבר הראשון ולא כסהו, והשני
 54 ולא כסהו - הראשון חייב, עד שימסר דליו [דליו] לשני;
 55 ומשמסר דליו לשני לדלות ממנו - נפטר הראשון,
 56 ונתחייב השני לכסותו. כסהו הראשון, ובא השני ומצאו
 57 מגלה, ולא כסהו - השני חייב. ועד אימתי יהיה השני
 58 לבדו חייב? עד שיודע הראשון שהבור מגלה, וכדי
 59 שישכר פועלים ויכרת ארזים ויכסנו. וכל שימות בו
 60 בתוך זמן זה, הרי השני לבדו חייב בו; וכל שימות בו
 61 אחר זמן פנה - שניהם חייבין לשלם, שהרי שניהם פשעו
 62 בו.
 63 ח. המוסר בורו לשומר, השומר חייב בנזקיו. ואם מסרו
 64 לחרש שוטה וקטן - אף על פי שהיה מכסה, הרי
 65 הבעלים חייבין; שהבור עשוי להתגלות, ואלו אין בהן
 66 דעת.
 67 ט. המכסה בורו בדליו של חברו, ובא בעל הדלי ונטל
 68 דליו - בעל הבור חייב.
 69 י. אחד החופר בור, או שיח או מערה או תריץ. ולמה
 70 נאמר "בור"? עד שיהיה בו כדי להמית. וכמה כדי
 71 להמית? עמק עשרה טפחים. אבל אם היה פחות
 72 מעשרה, ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף, ומת
 73 - פטור; ואם הזקו, חייב בעל הפקלה נזק שלם.
 74 יא. היה עמק הבור תשעה, ומהם טפח אחד מים -
 75 חייב; שהטפח של מים חשוב פעמק שני טפחים בביבשה.
 76 היה עמקו שמונה, ומהם שני טפחים מים, או שהיה
 77 עמקו שבעה, ומהם שלשה טפחים מים, ונפל לתוכו שור
 78 וכיוצא בו, ומת - אין מחייבין אותו לשלם; ואם תפש
 79 הנזק - אין מוציאין מידו; שהדברים האלו, ספק יש
 80 בהן.
 81 יב. החופר בור עמק עשרה טפחים, ובא אחר והשלימו
 82 לעשרים, ובא שלישי והשלימו לשלשים - כלן חייבין.
 83 חפר הראשון פחות מעשרה, אפלו טפח, ובא האחרון
 84 והשלימו לעשרה - בין שחפר בו טפח, או שהגביה בנין
 85 על שפתו טפח - זה האחרון חייב. סתם טפח שהוסיף,
 86 או שסתר טפח שבנה - הרי זה ספק אם כבר נסתלקו
 87 מעשי הראשון, או עדין לא נסתלקו.
 88 יג. חפר הראשון בור עמק, ובא האחרון והרחיבו, ונפל
 89 לתוכו שור, ומת - אם מחמת הבלו [אור הבור] מת -
 90 האחרון פטור, שהרי מעט הבלו; ואם מחמת חבטו
 91 [חבטת הנפילה] מת - האחרון חייב, שהרי הוא הקריב
 92 הזק בור זה. וכן אם נפל השור מאותו הצד שהרחיב

1 באלף, כלן נסקלין ונקברין; והן אסורין בהגנה, כדין כל
 2 בהמה הנסקלת.
 3 יא. פרה מעברת שהמיתה את האדם, וכן כל בהמה
 4 מעברת שנעברה בה עברה - הרי עברה כמות; היא
 5 ועברה נגחה, היא ועברה נרבעה.
 6 יב. נגחה והמיתה, ואחר כך נתעברה - אם עד שלא נגמר
 7 דינה נתעברה, ויגדה קדם גמר דין - ולדה מתר. ואם
 8 יגדה אחר גמר דין - ולדה אסור; שהעבר כירף אמו הוא.
 9 ואם נתעבר ולד זה באחרים - כונסין את כלן לכפה
 10 [הסגר], עד שימותו שם.
 11 יג. שור הנסקל שהוזמו עדיין, כל הקודם בו זכה; שהרי
 12 משנגמר דינו, הפקירוהו בעליו. ואם העידו שבועליו
 13 רבעוהו, והזים את העדים - הרי השור לבעליו, והקודם
 14 ומשכו לא זכה בו; שפינן שהבעל יודע בעצמו שלא חטא
 15 ושאלו עדי שקר הם, והרי הוא מיחל להזמן - לא הפקיר.
 16 יום שבת קודש ו' אדר ב' ה'תשע"ד

פרק יב

17 א. החופר בור ברשות הרבים, ונפל לתוכו שור או חמור
 18 ומת, ואפלו היה הבור מלא גזוז של צמר וכיוצא בהן -
 19 הרי בעל הבור חייב לשלם נזק שלם, שנאמר: "בעל הבור
 20 ישלם". ואחד שור וחמור או שאר מיני בהמה וחיה
 21 ועוף; לא נאמר "שור" ו"חמור" אלא בהנה [במצוין].
 22 ב. אחד החופר בור ברשות הרבים, או החופר ברשותו
 23 ופתח לרשות הרבים, או פתח לרשות חברו, או שחפר
 24 ופתח ברשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו - הרי זה
 25 חייב בנזקיו. אבל אם הפקיר רשותו ובורו, או שהפקיר
 26 בורו שבברשותו, או הקדישו - הרי זה פטור, שנאמר:
 27 "בעל הבור ישלם", מי שיש לו בעלים - וזה הפקר;
 28 ובתחלה ברשות חפר, מפני שחפר ברשותו.
 29 ג. אחד החופר, או שחפר הבור מאליו, או שחפרתו
 30 בהמה או חיה - הואיל והוא חייב למלאתו או לכסותו,
 31 ולא עשה - הרי זה חייב בנזקיו. ואחד החופר, או הלוקח,
 32 או שנתן לו במתנה - שנאמר: "בעל הבור ישלם", מי
 33 שיש לו בעלים מפל מקום.
 34 ד. אחד החופר, או המגלה מקום שהיה מכסה - שנאמר:
 35 (ו)כי יפתח איש בור, או כי יכרה איש בור, ולא יכסנו".
 36 ואם כסהו כראוי - אף על פי שהתליע [התרוועע בגלל
 37 תולעים] מתוכו, ונפל לתוכו שור ומת - פטור, שנאמר:
 38 "ולא יכסנו" - הא אם כסהו, פטור. כסהו בדבר שיכול
 39 לעמד בפני שורים, ואינו יכול לעמד בפני גמלים, והלכו
 40 עליו גמלים ונתרוועע, והלכו עליו שורים ונפלו בו - אם
 41 אין הגמלים מצויין שם באותו מקום - הרי זה פטור,
 42 מפני שזה אנס; ואם יבואו שם גמלים, אפלו לפרקים
 43 [לפעמים] - הרי זה חייב.
 44 ה. התליע מתוכו, ונפלו בו שורים - אף על פי שהגמלים

מתוך מהדורת חזק

30 בתוך הבור, ומתה - אם נפלה מלפניה, חיב. נפלה
 31 מאחוריה, כגון שנבעתה [נבהלה] וחרזה על עקבה
 32 לאחור, ונפלה ומתה - פטור, שנאמר: "ונפל", עד שיפל
 33 דרך נפילה. נפל לפניו מקול התפירה חוץ לבור, ומת או
 34 נזק - אין בית דין מחייבין אותו; ואם תפש הנזק, אין
 35 מוציאין מידו. ואם נפל לאחוריו חוץ לבור, ומת או הנזק
 36 - בעל הבור פטור.
 37 יט. שור שדחף בהמה לתוך הבור, ומתה בהמה -
 38 אם מועד הוא - בעל הבור משלם מחצה, ובעל השור
 39 מחצה. ואם תם הוא - בעל השור משלם רביע מגופו,
 40 ובעל הבור משלם שלשה חלקים מן היפה שבנכסיו.
 41 שבעל הנבלה אומר לבעל הבור: 'פחת נבלה זו יש לי
 42 אצלך; אף על פי שהיא גדולה ופקחת - גיין שנדחפה,
 43 הרי זו כמי שנפלה בליה; כל שאני יכול להוציא מבעל
 44 השור, אני מוציא; והשאר, אתה חיב לשלמו'.
 45 כ. וכן הניח אבן על פי הבור, וכא השור ונתקל בה,
 46 ונפל לבור, ומת - המניח את האבן משלם מחצה, ובעל
 47 הבור מחצה.
 48 כא. וכן שור של הדייט [חולין] ושל פסולי המקדשין
 49 שנגחו באחד - אם תם הוא זה של הדייט, משלם חצי
 50 גזק; ואם מועד, גזק שלם; שהנזק אומר לו: 'כל שאני
 51 יכול להוציא מזה אני מוציא, והשאר ממך; וזה, הואיל
 52 והקדש הוא ופטור - אתה תשלם לי הכל'.
 53 כב. מי שהיה חופר בור ברשות הרבים, ונפל עליו שור
 54 והרגו - בעל השור פטור; ואם מת השור, נוטל בעל
 55 השור דמי שורו מירשי בעל הבור.

1 האחרון - האחרון חיב, שהרי הקריב הזק בור זה, אף
 2 על פי שמת מן ההבל. ואם מן הצד שחפר הראשון נפל
 3 - הראשון חיב, שזה האחרון מעט הבלו.
 4 יד. בור שחיבה עליו התורה - אפלו לא מתה בהמה
 5 אלא מהבלו; ואין צריך לומר אם מתה מתבטו. לפיכך,
 6 אם היה עמק הבור קרובו, אין לו הבל [המזיק]; ואם
 7 לא נחבטה בו בהמה, ומתה - פטור. היה עמקו יתר
 8 על קרבו, יש לו הבל; ואם מתה בו בהמה, חיב אף
 9 על פי שלא נחבטה בקרקע.
 10 טו. עשה תל גבוה ברשות הרבים, ונחבטה בו בהמה,
 11 ומתה - אם היה גבוה עשרה ספחים, חיב לשלם. ואם
 12 היה פחות מעשרה, פטור על מיתת בהמה; אבל אם
 13 הזקה בלבד, חיב לשלם גזק שלם, ואפלו בתל גבוה כל
 14 שהוא, או בתפירה כל שהיא; שהנזק בכל שהוא, דבר
 15 מצוי וידוע; ואין המיתה בכל שהוא מצויה, והרי הוא
 16 כמו אנס.
 17 טז. וכן אינו חיב על מיתת בהמה בבור, או על
 18 חביטתה בתל - אלא אם היתה בהמה קטנה, או תרשת,
 19 או שוטה, או סומה, או שנפלה בליה. אבל אם היתה
 20 פקחת, ונפלה ביום, ומתה - פטור; שזה כמו אנס, מפני
 21 שדרך בהמה לראות ולסור מן המכשולות. וכן אם נפל
 22 לתוכו אדם ומת - אפלו היה סומה, או שנפל בליה -
 23 בין שהיה בן חורין או עבד, הרי זה פטור. ואם הזק בו
 24 האדם, או בהמה הפקחת - חיב גזק שלם, כמו
 25 שבארנו.
 26 יז. נפל לתוכו שור פסולי המקדשין ומת - הרי זה
 27 פטור, שנאמר: "והמת יהיה לו", מי שהמת שלו; יצא
 28 זה שהוא אסור בהנזה, ודינו שיקבר.
 29 יח. היה חופר בבור, ונפלה בהמה מקול התפירה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ל' אדר א'ו' אדר ב' ה'תשע"ד

70 המצוה השכ"ו — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה
 71 ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכת עבודה לא
 72 תעשו" (שם, כה).
 73 יום שני א' אדר ב' ה'תשע"ד
 74 מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכז.
 75 מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח. קצט.
 76 המצוה הקס"ו — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה
 77 ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום
 78 הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג, לה).
 79 המצוה השכ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה
 80 ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום זה:
 81 "כל-מלאכת עבודה לא תעשו" (שם).
 82 המצוה הקס"ז — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה

56 יום ראשון ל' אדר א' ה'תשע"ד
 57 מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.
 58 מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.
 59 המצוה הקס"ב — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה
 60 ביום עצרת, והוא אמרו: "ויקראתם בעצם היום הזה
 61 מקרא-קדש" (ויקרא כג, כא).
 62 המצוה השכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות
 63 מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכת עבודה לא
 64 תעשו" (שם).
 65 המצוה הקס"ג — הצווי שנצטוינו לשבות ממלאכה
 66 ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בחודש השביעי באחד
 67 לחודש יהיה לכם שבתון [וגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך
 68 לשונם (כבר התעכבנו במצוות עשה צ, קלה, קנט — על לשון
 69 חו"ל) באמרו: "האי שבתון — עשה הוא".

מתוך מהדורת חזק

45 והוא אָמרו יתעלה: "ביום הראשון תשביתו שאר
46 מפתיכם" (שמות יב, טו), ותקמים קוראים לה גם כן:
47 מצות בעור, כלומר: בעור חמץ. ובגמרא סנהדרין
48 מגמרא דבני מערבא (תלמוד בני המערב – ירושלמי פרק ה
49 הלכה ג) אָמרו: "חמץ חִבֵּין עָלָיו עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה:
50 עֲשֵׂה עַל בַּעוּרוֹ, דְּכַתִּיב "תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִפִּתֵיכֶם";
51 לֹא-תַעֲשֶׂה, דְּכַתִּיב "שְׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּכַתְּיָכֶם" (שם יט).
52 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש פסחים.

53 המצוה הקצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ
54 בפסח, והוא אָמרו יתעלה: "ולא יאכל חמץ" (שם יג, ג),
55 ובאר שהוא בכרת ואמר: "פי כִּלְאֵכֶל חֶמֶץ וְנִקְרָתָה"
56 (שם יב, טו), אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — חיב
57 חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
58 פסחים.

59 המצוה הקצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול דברים
60 שיש בהם תערובת חמץ, אף-על-פי שאינם לחם, כגון
61 הכותח והמוריקס והשכר (מאכלים עם תערובת קמח)
62 ודומיהם, והוא אָמרו: "כִּלְמִתְחַמֵּץ לֹא תֹאכְלוּ" (שם, ב).
63 ולשון המכילתא: "כִּלְמִתְחַמֵּץ לֹא תֹאכְלוּ — לְרֵבּוֹת
64 כּוֹתֵחַ הַבִּבְלִי וְשֹׁכֵר הַמְּדִי וְחֶמֶץ הָאֲדוּמִי. יָכוֹל יִהְיֶה חִיבֵין
65 עֲלֵיהֶן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים
66 שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר: "חמץ" — מה
67 חמץ מיוחד שהוא מין (חמץ) גמור, יצאו אלו שאינן מין
68 גמור. למה באו? לעבור עליהן בלא-תעשה". וכבר
69 נתבאר בפסחים (מג), שאף-על-פי שהם אסורים
70 ומזהרים על אכילתם — אין האוכלים חיב מלקות אלא
71 אם יש (מצטבר) בהם כְּזֵית חֶמֶץ בְּכֵדִי אֲכִילַת פָּרֶס
72 (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אָבֵל
73 אם יש בהם ערוב חמץ פחות משעור זה — אין חיבים
74 על אכילתם מלקות.

יום רביעי ג' אדר ב' ה'תשע"ד

75 מצות לא תעשה ר. רא. מצות עשה קנח.
76 המצוה המשלימה מאתם — האזהרה שהזהרנו שלא
77 יראו חמץ בכל-מושבותינו כִּלְשִׁבְעַת הַיָּמִים, והוא
78 אָמרו: "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל-
79 גְּבֻלְךָ" (שמות יג, ז). ואין אלו שני לאוין בשני ענינים,
80 אלא הם בענין אחד. ובפרוש אָמרו (ביצה ז): "פֶּתַח
81 הכתוב בחמץ וסוּם בשאור — לומר לך: הינו חמץ הינו
82 שאר", כלומר: שאין חלוק בין השאר (המחמיץ) עצמו
83 או הדבר שנתחמץ. ומי שעבר והניח חמץ ברשותו —
84 אינו חיב מלקות, אלא אם לקח חמץ בפסח וקנהו שיהא
85 (שאו) עושה מעשה. ולשון התוספתא. "המשיר חמץ
86 בפסח והמקיים פלאים בכרם — אינו לוקה".
87

1 ביום השמיני של חג הסוכות, והוא אָמרו יתעלה: "ביום
2 השמיני מקרא-קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששביתה
3 זו שנוצטוונו בה בכל-יום ויום מששת הימים האלה
4 (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני
5 של סוכות) דינה בכל-יום טוב מהם כְּדִין אֶחָד, ואין שום
6 יום מהם מיוחד בשביתה (שונה בדיני השביתה שלו) שאינה
7 בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום טוב
8 מהם. לפיכך הלכת שביתה זו היא הלכה אחת הכוללת
9 כל-יום טוב. וכבר נתבאר בל-דיני שביתה זו במסכת
10 יום-טוב. אָבֵל השביתה המצוה בשבת וביום הפסחים
11 היא אותה השביתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא
12 התיר בשני ימים אלו אכל נפש. ויש עוד דברים המתירים
13 ביום-טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש,
14 כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב.).

15 המצוה השכ"ח — האזהרה שהזהרנו מלעשות
16 מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אָמרו בו: "כִּלְמִלְאֲכָתָה
17 עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו
18 כִּלְהַעֲוֹשָׂה אִיזוּ מִלְאֲכָה שֶׁתִּהְיֶה בְּאִיזָה יוֹם מִהֶם שֶׁיִּהְיֶה
19 — לוקה, אלא-אם היתה המלאכה ממה-שצריך לו
20 באכל נפש, כמו שאמר הכתוב באחד מהם (בפסח): "אֶף
21 אֲשֶׁר יֹאכַל לְכֹל-נֶפֶשׁ הוּא לְבֹדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם" (שמות יב,
22 טז). והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבאר דיני
23 מצוה זו במסכת ביצה.

24 המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ
25 אחר חצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא אָמרו:
26 "לֹא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ" (דברים טז, ג). כְּנִיזָה (תיבת
27 "עליו") מוסב על כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, שחובה לשחטו בין
28 הערפים ביום י"ד, אָמרו (וכונת הכתוב): פי משחול זמן
29 שחיטתו לא-תאכל חמץ. ובגמרא פסחים (כה): "מִנְיָן
30 לְאוֹכֵל חֶמֶץ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעֵלָה שֶׁהוּא בְּלֹא-תַעֲשֶׂה?
31 שְׁנַאֲמַר: לֹא-תֹאכַל עָלָיו חֶמֶץ". וְשֵׁם (ד): אָמרו: "דְּכִלִּי
32 עֲלָמָא מִיָּהָא (ברם, לכל השיטות) חֶמֶץ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת
33 וְלִמְעֵלָה (שעה שביעית ואילך) דְּאוֹרֵיתָא". כֶּף מְצָאנוּ לְשׁוֹן
34 כִּלְהִנְסָחָאוֹת הַמְּדִיקוֹת שְׁנִקְרָאוּ לְפָנֵי חֲכָמֵי הַתְּלִמּוּד.
35 וְשֵׁם (ב): אָמרו בטעם אסור אכילת החמץ בשעה ששית
36 (מתחילתה), אָמרו: "עֲבָדוּ רַבְּנֵי הַרְחֵקָה יִתְרָה פִּי הִיכִי
37 דְּלֹא לְעֵב בְּאֶסְרוֹרָא דְּאוֹרֵיתָא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה
38 כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). ומי שעבר ואכל
39 חמץ אחר חצות — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
40 בתחלת פסחים.

יום שלישי ב' אדר ב' ה'תשע"ד

41 מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצז. קצח.
42 המצוה הקנ"ו — הצווי שנוצטוונו לבער את-החמץ
43 מרשותנו ביום י"ד בניסן — זוהי מצות השבת שאר,
44

מתוך מהדורת חזק

37 אֲמַרְתִּי אֲלֵא בְשֵׁעָה שֵׁישׁ מִצָּה וּמְרוֹר מִנְחִין לְפָנֶיךָ",
 38 כְּלוּמַר: מִתְחַלֵּת הַלֵּילָה חֵיב לְסַפֵּר. וּלְשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא:
 39 "מִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה כִּי־יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ (שם יד) יָכוֹל אִם
 40 יִשְׁאַלְךָ — אֵתָּה מַגִּיד לוֹ; וְאִם לֹא — אֵין אֵתָּה מַגִּיד
 41 לוֹ? תְּלַמּוּד לֹמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ — אֶף־עַל־פִּי שְׂאֵל
 42 שְׁאַלְךָ. אֵין לִי אֲלֵא בְּזִמְנָן שֵׁישׁ לוֹ בֶּן; בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוֹ,
 43 בֵּינוּ לְבֵין אַחֵרִים מִנֵּין? תְּלַמּוּד לֹמַר: וַיֹּאמֶר מִשָּׁה
 44 אֶל־הַעֵם זְכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה" (שם ג), כְּלוּמַר: צָוָה לְזַכְּרוֹ
 45 כְּמוֹ שֶׁאָמַר "זְכוֹר אֶת־יּוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" (שם ב, ח).
 46 וּכְבָר יְדַעְתָּ לְשׁוֹנֵם (בְּנוֹסַח הַהַגְדָּה): "אֶפְלוּ כְּלָנוּ חֲכָמִים,
 47 כְּלָנוּ נְבוֹנִים, כְּלָנוּ יוֹדְעִים אֶת־הַתּוֹרָה — מִצְוָה עָלֵינוּ
 48 לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם". וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף
 49 פְּסָחִים.

נסח ההגדה נדפס לעיל עמ' קכו

50 המצוה הק"ע — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְשִׁמּוֹעַ קוֹל שׁוֹפֵר
 51 בְּיוֹם הָאֶחָד בַּתְּשַׁרְי, וְהוּא אָמְרוּ עָלָיו: "יּוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה
 52 לְכֶם" (בְּמַדְבַּר כט, א). וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת
 53 רֵאשׁ הַשְּׁנָה. וְאֵין הַנְּשִׂים חֵיבוֹת בָּהּ.

יום שישי ה' אדר ב' ה'תשע"ד

54 מצות עשה קסח.
 55 המצוה הקס"ח — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לִישֵׁב בְּסִפְּהָ שְׁבַעַת
 56 יָמִים בְּכַל־יְמֵי הַחֵג, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "בְּסִפְּתָ תִּשְׁבוּ
 57 שְׁבַעַת יָמִים" (ויקרא כג, מב). וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 58 בְּמִסְכַּתָּא הַמִּיְחַדְתָּ לְכָךְ, כְּלוּמַר: מִסְכַּת סְפָה. וְאֵין הַנְּשִׂים
 59 חֵיבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

יום שבת קודש ו' אדר ב' ה'תשע"ד

60 מצות עשה קסט.
 61 המצוה הקס"ט — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְטוֹל לֹלֶב
 62 וְלִשְׁמוֹת לְפָנֵי ה' שְׁבַעַת יָמִים, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה:
 63 "וַיִּלְקַחְתֶּם לְכֶם בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן וְגו'" (ויקרא כג, מ). וּכְבָר
 64 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת סְפָה. וְשֵׁם (מא). נִתְבָּאֵר,
 65 שֶׁאֵין מִצְוָה זוֹ חוֹבָה שְׁבַעַת יָמִים אֲלֵא בְּמִקְדָּשׁ בְּלִבְדָּ;
 66 אֲבָל בְּשָׂר מְקוּמוֹת, בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן בְּלִבְדָּ הִיא חוֹבָה
 67 מִן־הַתּוֹרָה. וְאֵין הַנְּשִׂים חֵיבוֹת בְּמִצְוָה זוֹ.

1 הַמִּצְוָה הַר"א — הָאֲזַקְרָה שֶׁהִזְהִירוּ שְׂאֵל יִמְצֵא חֲמִץ
 2 בְּרִשׁוֹתֵנוּ, גַּם אִם אֵינוּ נִרְאֶה אוֹ אִם הוּא מְפָקֵד, וְהוּא
 3 אָמְרוּ: "שְׁבַעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמְצֵא בְּכַתִּיכֶם" (שם יב,
 4 יט). וְגַם זֶה לֹקִינְ עָלָיו בְּהִנְאִי שִׁיְהֵא שֵׁם מַעֲשֶׂה, כְּמוֹ
 5 שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְפִי הַכְּלָלִים שֶׁנִּתְבָּאֵרוּ בְּמִסְכַּת שְׁבוּעוֹת (כא).
 6 וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ בְּמִקּוּמוֹת שׁוֹנִים: עוֹבֵר בְּכָל יִרְאָה וְכָל
 7 יִמְצֵא. וּבַתְּחִלַּת מִסְכַּת פְּסָחִים (ה). נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי שְׁתֵּי
 8 הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה, וְשֵׁם נִתְבָּאֵרוּ הַעֲנִינִים שֶׁהִזְהִיר עָלֵיהֶם
 9 בְּאָמְרוּ: "לֹא־יִרְאָה וְגו' כְּכָל־גְּבֻלְךָ" (שם יג, ז) וְהַעֲנִינִים
 10 שֶׁהִזְהִיר עָלֵיהֶם בְּאָמְרוּ: "לֹא־יִמְצֵא בְּכַתִּיכֶם". וְשֵׁם
 11 נִתְבָּאֵר שְׁכָל־לָאו (מִהַשְּׁנִים: "בֵּל יִרְאֵה" וְ"בֵּל יִמְצֵא") לֹמַד
 12 מִן־הָאֲחֵר עֲנִין שְׂאֵל הָיָה בוֹ, וְשֶׁהִמְקִים חֲמִץ בְּפִסְחָ עוֹבֵר
 13 בְּשִׁנֵּי לְאוּיִן: עַל בֵּל־יִרְאָה וְעַל בֵּל־יִמְצֵא.

14 הַמִּצְוָה הַקַּנ"ח — הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְאָכַל מִצָּה בְּלֵיל
 15 ט"ו בְּנִיסָן, בֵּין שֵׁישׁ כְּפֵשׁ הַפְּסָח וּבֵין שְׂאֵין, וְהוּא אָמְרוּ
 16 יְתַעֲלֶה: "בְּעֶרְבַ תֹּאכְלוּ מִצָּח" (שם יב, יח). וּבְפִירוּשׁ אָמְרוּ:
 17 "בְּעֶרְבַ תֹּאכְלוּ מִצָּח — הַפְּתוּיב קָבְעוּ חוֹבָה". וּכְבָר
 18 נִתְבָּאֵר בְּפְסָחִים, שֶׁאֲכִילַת מִצָּה בְּלֵילָה הָרֵאשׁוֹן —
 19 חוֹבָה; מִכָּאֵן וְאֵילָךְ — רְשׁוּת. וּכְבָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה
 20 זוֹ בְּמִסְכַּת פְּסָחִים.

יום חמישי ד' אדר ב' ה'תשע"ד

21 מצות עשה קנז.
 22 נוסח ההגדה (מספר משנה תורה)
 23 מצות עשה קע.
 24 המצוה הקנ"ז — הצווי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
 25 מִצְרָיִם בְּלֵיל ט"ו בְּנִיסָן בַּתְּחִלַּת הַלֵּילָה כְּפִי צָחוּת לְשׁוֹן
 26 הַמְּסַפֵּר (לֹלֵא נוֹסַח קְבוּעַ וּמוֹגַבֵּל). וְכַל־מֵה־שְׁיּוֹסִיף לְסַפֵּר
 27 וְלִהְאָרִיף בְּדְכָרִים בְּהִגְדַּלְתָּ מֵהַ שְׁעֵשָׁה לָנוּ הַשֵּׁם, וְהַעֲוֹל
 28 שְׁעֵשׂוּ בָנוּ וּמֵהַ שְׁעֵנוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרָיִם וְאֵיף נִפְרַע לָנוּ ה'
 29 מֵהֶם, וְלִהְוֹדוֹת לוֹ יְתַעֲלֶה עַל כָּל־הַחֲסָד אֲשֶׁר גָּמַלְנוּ —
 30 הָרִי זֶה מִשְׁבַּח, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ: "כָּל־הַמְּאָרִיף לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
 31 מִצְרָיִם, הָרִי זֶה מִשְׁבַּח". וְהַפְּתוּיב שְׂבָא לָנוּ בְּצוּוֵי זֶה הוּא
 32 אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ בְּיוֹם הַהוּא" (שְׁמוֹת יג, ח).
 33 וּכְאֵ הַפְּרוּשׁ (מְכִילַתָּא): "וְהִגַּדְתָּ לְבְנֶךָ — יָכוֹל מֵרֵאשׁ
 34 הַתְּדָשׁ? תְּלַמּוּד לֹמַר: "בְּיוֹם הַהוּא. אֵי בְּיוֹם הַהוּא —
 35 יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם? תְּלַמּוּד לֹמַר: בְּעֶבְרוֹ זֶה (שם); לֹא

מלכים ב ח יב-כא

יב וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל מְדוּעַ אֲדֹנָי בָכָה וַיֹּאמֶר פִּי־יְדַעְתִּי אֵת אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל רָעָה מִבְּצָרֵיהֶם תִּשְׁלַח בָּאֵשׁ וּבַחֲרִיָּהֶם בַּחֶרֶב תַּהְרֹג וְעַלְלֵיהֶם תִּרְפָּשׂ וְהִרְתִּיהֶם תִּבְקַע: יג וַיֹּאמֶר חֲזָאֵל כִּי מָה עֲבָדְךָ הַפֶּלֶב כִּי יַעֲשֶׂה הַדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה וַיֹּאמֶר אֱלִישָׁע הֲרֵאֵנִי יְהוָה אֲתָךְ מֶלֶךְ עַל־אָרֶם: יד וַיֵּלֶךְ א מֵאֵת אֱלִישָׁע וַיָּבֵא אֶל־אֲדֹנָיו וַיֹּאמֶר לוֹ מִה־אָמַר לְךָ אֱלִישָׁע וַיֹּאמֶר אָמַר לִי חַיָּה תַּחֲיָה: טו וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיִּקַּח הַמַּכְבֵּל וַיַּטְבֵּל בְּמַיִם וַיִּפְרֹשׂ עַל־פָּנָיו וַיָּמָת וַיִּמְלֹךְ חֲזָאֵל תַּחֲתָיו: פ טז וּבִשְׁנַת חָמֵשׁ לְיֹרָם בֶּן־אֲחָאֵב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֶׁפֶט מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ יְהוּדָה בֶּן־יְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה: זי בֶּן־שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה הָיָה בְּמַלְכוֹ וַשְּׂמֹנֶה שָׁנָה (שְׁנַיִם קָרִי) מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם: יח וַיֵּלֶךְ בְּדַרְךָ א מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲשֶׁר עָשָׂו בֵּית אֲחָאֵב כִּי בִתְאֲחָאֵב הִתְחַלְּוּ לְאִשָּׁה וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה: יט וְלֹא־אָבָה יְהוָה לְהַשְׁחִית אֶת־יְהוּדָה לְמַעַן דָּוָד עַבְדּוֹ בְּאֲשֶׁר אָמַרְלוֹ לָתֵת לוֹ נִיר לְבָנָיו פְּלִי־מַיִם: כ בִּימְיוֹ פָּשַׁע אָדוֹם מִתַּחַת יַד־יְהוּדָה וַיִּמְלְכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ: כא וַיַּעֲבֹר יוֹרָם צִעִירָה וְכָל־הָרֶכֶב עִמּוֹ וַיְהִי־הוּא קָם לַיְלָה וַיִּפֶּה אֶת־אָדוֹם הַפְּכִיב וַיִּמְלְכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ: אליו ואת שרי הרֶכֶב וינס העם לאהליו:

רש"י

מלך, כמו שנאמר (מלכים א כב מח): ומלך אין באדום ; (שמואל ב ח יד): וישם באדום נציבים, שמנה מלכים מלכו באדום לפני מלך מלך לישראל, המנוים בספר בראשית (לו לא-מג), כנגדו מלכו בישראל שמנה מלכים, איש בושת, ורוד, ושלמה, ורחבעם, ואבים, ואסא, ויהושפט, ויהורם, ולא היה מלך לאדום, ומה שכתוב למעלה שהלך מלך אדום עם יהורם בן אחאב ועם יהושפט למלחמה על מלך מואב, לא מלך גמור הוא אלא נציב, שאף הוא היה קרוי מלך וכמו שנאמר (מלכים א כב מח): ומלך אין באדום נצב מלך, הנציב היה להם במקום מלך: (כא) הסובב אליו. הסמוכים אל הספר:

מצודת ציון

(יב) תשלח. ההבער קרוי שלוח, כי עשה יעשה שליחותו, שהולך ממקום למקום ושורף הכל: ועולליהם. בניהם הקטנים: תרטש. ענין בקיעה, כמו (הושע יד א): עולליהם ירוטשו: (טו) המכבר. תרגם יונתן: גונבא, והוא מין בגד עב, כי ותכסהו בשמיכה (שופטים ד יח), תרגמוו כמו כן: בגונבא: (יט) ניר. כמו נר, ורוצה לומר: מלך, המאיר כנר:

מצודת דוד

(יב) כי ידעתי וכו'. וזוכר אני עתה בדבר, ולזה אבכה: מבצריהם. ערי מבצריהם, תבעיר באש: והרותיהם. הנשים ההרות, תבקע בטנם להוציא הולדות: (יג) כי מה עבדך. וכי כוחי רב כל כך לעשות כדבר הזה: מלך. ואז יהיה בידך הכח הרב הזה: (טו) ויפרוש על פניו. להקיר חמימות אש החולי: וימות. בעבור זה מת, כי סרה החום מן החוץ אל הפנים: (טז) ובשנת חמש ליורם בן אחאב. שנויה בסדר עולם:

שיהושפט המליך את יהורם בנו שתי שנים שלימות בחייו, דהיינו בשנת כ"ג למלכו. כי כ"ה מלך, והיה אם כן בשנת ה' ליורם בן אחאב, כי הוא מלך ב"ט ליהושפט, ולזה אמר ובשנת חמש ליורם בן אחאב וכו' ויהושפט וכו', ורצה לומר: אז יהושפט מלך את יהורם בנו, ויהיה 'מלך' כמו 'המליך'. או, מלת חמש עומדת במקום שתיים, וכאילו אמר וחמש ליהושפט, וחישוב מזמן מלחמות רמות גלעד, שהיה ראוי למות לולא חמלת ה' עליו, וכאילו נעשה אז בריה חדשה, ומלך אז, אבל ליורם בן אחאב הם חמש שנים מקוטעות, והם קצת שנת י"ט מיהושפט וכו' וכ"א וכו' וקצת כ"ג, כי אז המליך את יהורם בנו, והם שתי שנים לפני מותו, כי בכ"ה מת, וליהושפט עצמו הם חמש שנים שלימות מזמן מלחמות רמות גלעד, והם מקצת שנת י"ח מתחילת מלכותו, וי"ט וכו' וכ"א וכו', ומקצת שנת כ"ג. (יז) שמנה שנים. ומקוטעות היו, ובהם כלולים שתי השנים אשר מלך בחיי אביו: (יט) ולא אבה. עם שהיו ראויים להשחתה, כי עד הנה היה עליהם נציב, מלך מתחת יד מלכי יהודה: (כא) צעירה. כל הימים. רצה לומר: כל ימי המלכות: (כ) וימליכו. כי עד הנה היה עליהם נציב, מלך מתחת יד מלכי יהודה: (כא) צעירה. שם מקום מארץ אדום: קם לילה. כי לא עצר כח ללחום עמהם ביום בפומבי: הסובב אליו. הסמוך אליו, ולא עצר כח ללכת בעומק המלחמה: וינס. אחר שהכה מה בהם, נס מיד לאהליו, כי פחד מאדום:

קיב. הי

ה טוב־איש חונן ומלוגה יכלל דבריו במשפט: ו פילעולם לא־ימוט לזכר עולם יהיה צדיק: ז משמועה רעה לא ירא נכון לבו פתח פיהוה: ח סמוך לבו לא ירא עד אשר־יראה בצריו: ט פזר ו נתן לא־יונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד: י רשע יראה ו יכלם שגיו יחרק ונמם תאות רשעים

תאבד:

קיג. א־ט

א הללויה ו הללו עבדי יהוה הללו את־שם יהוה: ב יהי שם יהוה מברך מעתה ועד־עולם: ג ממזרח־שמש עד־מבואו מהלל שם יהוה: ד רם על־פלגים ו יהוה על השמים פבורו: ה מי פיהוה אלהינו המגביהי לשבת: ו המשפילי לראות בשמים ובארץ: ז מקימי מעפר דל מאשפת ירים אביון: ח להושיבי עס־נדיבים עם נדיבי עמו: ט מושיבי ו עקרת הבית אס־הפנים שמתה הללויה:

רש"י

פעל כמו ויכעס לפיכך נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה: (ה) מי כה' אלהינו. בשמים ובארץ שהוא מגביהי לשבת ומשפיל לראות, מגביהי משפילי מקימי להושיבי מושיבי כולם יו"ד יתירה בהם: (ט) עקרת הבית. ציון שהיא כעקרה יושיבנה: אם הבנים שמחה. כי חלה גם ילדה ציון את בניה, (ישעי' סו):

(ה) טוב איש חונן ומלוגה וגו'. שחונן דלים ומלוגה להם ואינו מדקדק לומר אין יכולת בידי, ואת דבריו הצריכין לו במאכל ובמשתה ובכסות מכלכל במשפט ובמדה וחס על נכסיו: יכלכל דבריו במשפט. מנהיג חפציו: (ז) נכון לבו. נאמן לבו ליוצרו: (ח) סמוך לבו. נשען ובטוח על הקב"ה: (י) רשע יראה וכעס. לי

מצודת ציון

(ה) יכלכל. ענין ספוק הצורך כמו וכלכלו את המלך (מ"א ד): (ח) סמוך. ענין השענה: (ט) קרנו. חזקו וממשלתו: (י) יחרק. ענינו שחיקת וטחינת השנים אלו באלו בהתקצף האדם על חבירו כמו ויחרקו שן (איכה ב): (ג) ממזרח שמש. ממקום זריחת השמש: עד מבואו. עד מקום שקיעתו והוא פאת המערב: (ה) המגביהי. היו"ד יתירה וכן המשפילי מקימי להושיבי מושיבי ואמרו כי תוספת היודי"ן הוא מצחות הל': (ז) מאשפות. ענין דומן וזבל:

מצודת דוד

(ה) טוב. לזה טוב להאיש אשר חונן עניים ומלוגה להם בעת דחקם וצרכי ביתו מכלכל במשפט הראוי וחס על נכסיו כי בהיות כן כפולה זכותו על כי מקמץ לעצמו ומפזר לעניים: (ו) לא ימוט. לא יהיה נוטה לנפול: לזכר עולם. אף בעוה"ב יוזכר לצדיק ויקבל עוד גמול: (ז) משמועה רעה. עת ישמע בעולם שמועה רעה לא יירא ממנה ולבו יהיה נכון בטוח בה' שלא תגע בו הרעה: (ח) סמוך. כ"כ יהיה לבו סמוך בה' ולא יירא עד יתן לב לראות בהרעה הבאה על צריו כי כשהאדם הוא בפחד אינו נותן לב לראות נקמת צריו: (ט) פזר. בעבור פזר הממון אשר נתן לאביונים יהיה שכו צדקתו שמורה

לעוה"ב וגם בעוה"ז תרום ממלתו בכבוד: (י) רשע. כאשר יראה הרשע את זאת יכעוס בעצמו לגודל הקנאה ויחרוק שניו כדרך המתקצף ולבבו ימס בקרבו ברוב הקנאה אולם תאות של הרשע מהרשעים תהיה אבודה ולא יוכל למלאותה לעשות אל הצדיק ההוא מאומה רע: (א) הללויה. וחזר ופי' הללו עבדי ה' אבל לרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי: (ב) יהי. ר"ל אמרו בהלול יהי שם וכו': (ג) ממזרח. מפי היושבים במזרח וכו' מפי כולם מהולל שם ה': (ד) כבודו. משכן כבוד שכינתו הוא על השמים: (ה) מי כה'. מי עניו כמוהו כי אף אם אמנם הוא מגביה א"ע לשבת מעל השמים: (ו) המשפילי. הוא משפיל עניו להשגיח על כל הנעשה בשמים ובארץ כי למול רוממתו אף השמים תחשב לאין: (ז) מקימי. בהשגחתו מקים את הדל מן העפר: מאשפות. כפל הדבר במ"ש: (ח) להושיבי. ועוד מרבה כבודם עד כי ישבו עם נדיבים וחזר ופירש עם נדיבי עמו והמה המעולים שבנדיבים: (ט) מושיבי. הוא מושיב את העקרה בבית כי בעודה עקרה שבתה הבית מעט פעם בחוץ פעם ברחובות להפג צערה וה' בהשגחתו פותח רחמה ותלד ותשב בבית ותהיה א"כ אם הבנים שמחה בהיותה יושבת בביתה עם בניה: הללויה. בעבור כל זה הללו את יה:

ז אֶחָד שֶׁבִשְׁל בּוּ וְאֶחָד שֶׁעָרָה לְתוֹכוֹ רוֹתַחַ, אֶחָד קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים וְאֶחָד קִדְשֵׁים קְלָיִם — טְעוּנֵינּוּ מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קִדְשֵׁים קְלָיִם אֵינָן טְעוּנֵינּוּ מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה. רַבִּי מֵרְפוּן אוֹמֵר: אִם בִּשְׁל בּוּ מִתְחַלֵּת הֶרְגֵל — יִבְשֵׁל בּוּ אֶת כָּל הֶרְגֵל. וְחֻכְמָיִם אוֹמְרִים: עַד זְמַן אֲכִילָה. מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה: מְרִיקָה בְּמִרְקַת הַכּוֹס, וְשִׁטְפָּה בְּשִׁטְפַת הַכּוֹס. מְרִיקָה בְּחִמּוּן וְשִׁטְפָּה בְּצוּגָן. וְהַשְּׂפוּד וְהָאֶסְפָּלָה מְגַעִילִן בְּחִמּוּן. ח בִּשְׁל בּוּ קִדְשֵׁים וְחִלּוּן, אוֹ קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים וְקִדְשֵׁים קְלָיִם, אִם יֵשׁ בְּהֵן בְּנוֹתָן טַעַם — הֲרֵי הֵקְלִים נֶאֱכָלִין בְּחִמּוּרֵין,

פירוש ברטנורה

ז ואחד שעירה לתוכו רותח. מדכתיב (ויקרא ז) וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר, דסמך ישבר אצל בו, ולא כתיב ואם בכלי חרש תבושל ישבר, למדרש, אם נבלע בו מכל מקום ישבר: קדשים קלים אינן טעונין מריקה ושטיפה. מודה ר' שמעון דבעו הגעלה ברותחין, שהרי הטעם הבלוע נעשה נותר ופולטו לאחר זמן בהיתר אם לא יגעלו. ומתורת מריקה ושטיפה הוא דממעט ר' שמעון לקדשים קלים, דמריקה ושטיפה דקדשי קדשים צריך שיהיה במים ולא בין ולא כמזוג, ואם בשל במקצת כלי מעון מריקה ושטיפה כל הכלי, וצריכים מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ואילו קדשים קלים לה' שמעון מגעילין אפילו בין ואפילו במזוג רותחים, דלא קפדינא אלא להגעיל איסור הנבלע, ואין צריך להגעיל אלא מקום הבשול בלבד, ואחר ההגעלה אין צורך שטיפה בצונן, דכל הנך גזירת הכתוב ניהו בחטאת ובקדשי קדשים, ולא בקדשים קלים. ואין הלכה כר' שמעון. דדוקא תרומה ממעטין מכל הני דאמרן דכתיב יאכל אותה, ותניא, אותה פרט לתרומה שאין לה תורת מריקה ושטיפה בקדשים. אבל קדשים קלים שוין הן לקדשי קדשים לכל תורת מריקה ושטיפה. ובפירוש מריקה ושטיפה נחלקו תנאים בברייתא, יש שאומר מריקה הגעלה בחמין ושטיפה בצונן. ויש מי שאומר מריקה ושטיפה שתיהן בצונן לבתר הגעלה, כדתנן לקמן בסמוך, אלא שמריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס, שזה מבחוץ וזה מבפנים, כלומר שטיפה מבחוץ ומריקה מבפנים. והלכה כדברי האומר מריקה בחמין ושטיפה בצונן: **יבשל בו את כל הרגל.** בלא מריקה ושטיפה, ולבסוף ימרוק וישטוף. לפי שכל יום נעשה גיעול לחבירו, דמתוך ששלמים מרובים כרגל אין בלוע שלהן נעשה נותר, שהרי זמן שלמים לשני ימים, וכי מבשל ביה שלמים האודנא והדר מבשל ביה שלמים למחר משלמים שנשחטו ביום המחרת, פולט מה שבלע אתמול ובלוע מן האחרונות, נמצא שאינו בא לידי נותר: **וחכמים אומרים עד זמן אכילה.** שלא יהא בין סוף הבשול לתחלת מריקה ושטיפה אלא זמן אכילה בלבד ולא יותר מזה. דכתיב ומרוק ושטוף, וכתיב כל זכר כבהנים יאכל אותה, ולמה סמכין הכתוב, לומר לך שממתין זמן אכילה בלבד והדר עובד ליה מריקה ושטיפה בו ביום מיד. והלכה כחכמים: **האספלה.** גראדיל"א בלע"ז. והיא עשויה כעין שבכה וצולין עליה צלי: **מגעילין.** בחמין:

ח הרי הקלים נאכלין כחמורים ואינן טעונין מריקה. מתניתין חסורי מחסרא והכי קתני, אם יש בהן בנותן טעם הרי קלים נאכלים כחמורים לפנין מן הקלעים ליום ולילה וטעונים מריקה ושטיפה ופוסלים במגע. אין בהן בנותן טעם אין הקלים נאכלים כחמורים ואין בהן מריקה ושטיפה ואין פוסלים במגע.

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה ז

משנתנו באה ללמד פרטי הלכות בענין מריקה ושטיפה.

אֶחָד שֶׁבִשְׁל בּוּ — בין כלי שבישל בו בשר הקדשים, וְאֶחָד שֶׁעָרָה לְתוֹכוֹ רוֹתַחַ — ובין כלי שיצק לתוכו תבשיל רותח של בשר הקדשים, **אֶחָד קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים** — בין בשר קדשי קדשים, כגון חטאת ואשם, וְאֶחָד קִדְשֵׁים קְלָיִם — ובין בשר קדשים קלים, כגון שלמים, טְעוּנֵינּוּ מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה — כלי נחושת צריכים מריקה ושטיפה ואילו כלי חרס צריכים שבירה (ברטנורה). ברם, לפי הרמב"ם אין כלי חרס טעונים שבירה אלא בחטאת בלבד, כמו שהזכרנו בסוף משנה ד, ובאה משנתנו ללמד, שבקדשים אחרים כל הכלים טעונים מריקה ושטיפה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: קִדְשֵׁים קְלָיִם** — כלים שנתבשלו בהם קדשים קלים, אֵינָן טְעוּנֵינּוּ מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה — בגמרא מבואר, שמכל מקום מודה רבי שמעון, שיש להגעיל את הכלים ברותחים, שהרי הטעם הבלוע בהם נעשה נותר, ואם לא יגעיל אותם יפלטו אותו לתוך בשר אחר שיבשל בו. — ההבדל בין הגעלה למריקה ושטיפה הוא, שמריקה ושטיפה הן במים דווקא (מריקה — בחמין ושטיפה — בצונן. כמבואר להלן במשנתנו). ואפילו בישל במקצת הכלי, טעון מריקה ושטיפה כל הכלי, מה שאין כן בהגעלה, שכשרה גם במשקים אחרים, כגון ביין או כמזוג (מים ויין). ואחר ההגעלה אין צורך שטיפה בצונן, ואם לא הגעיל אלא מקום הבישול בלבד, כשר. **רַבִּי מֵרְפוּן אוֹמֵר: אִם בִּשְׁל בּוּ מִתְחַלֵּת הֶרְגֵל** — כלי שבישל בו בשר הקדשים מתחילת ההג, **יִבְשֵׁל בּוּ אֶת כָּל הֶרְגֵל** — בלא מריקה ושטיפה, שמתוך שמרובים הקרבנות ברגל, ומבשל בו בכל יום, פולט הכלי כל יום מה שבלע אתמול ואינו בא לידי נותר, שהרי שלמים נאכלים לשני ימים; ולאחר הרגל טעון הכלי מריקה ושטיפה. **וְחֻכְמָיִם אוֹמְרִים: עַד זְמַן אֲכִילָה** — מותר לבשל בלא מריקה ושטיפה עד כלות זמן אכילת הקרבן, דהיינו בשלמים שני ימים ולילה אחד ובחטאת יום ולילה, ואחר כך טעון מריקה ושטיפה, אפילו בישל בו בינתיים. והרמב"ם מפרש, שלדעת רבי טרפון טעון הכלי בכל ימות הרגל מריקה ושטיפה בסוף כל יום, ואז מותר לבשל בו למחר, ולדעת חכמים לא יאחר

ב א ו ר מ ש נ ה ח

בִּשְׁל בּוּ — בכלי, **קִדְשֵׁים וְחִלּוּן** — בשר קדשים ובשר חולין, או **קִדְשֵׁי קֳדָשִׁים וְקִדְשֵׁים קְלָיִם** — כגון בשר חטאת ובשר שלמים, **אִם יֵשׁ בְּהֵן בְּנוֹתָן טַעַם** — שיש בבשר הקדשים כדי ליתן טעם בבשר החולין, או שיש בקדשי קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים, **הֲרֵי הֵקְלִים נֶאֱכָלִין בְּחִמּוּרֵין** — החולין נאכלים כדין קדשים, וקדשים קלים נאכלים כדין קדשי קדשים (ג' ע"ג מן הקלעים. לזכרי כהונה. ליום ולילה עד חצות). ובגמרא מבואר, שיש להוסיף כאן כדלקמן: וטעונים מריקה ושטיפה — שהכלי שנתבשלו בו טעון מריקה ושטיפה, כמבואר במשניות הקודמות, ופוסלים במגע — ככתוב בחטאת (ויקרא ו, כ): "כל אשר יגע בבשרה יקדש", ודרשו: "יקדש" להיות כמותה, כיצד? אם פסולה היא תיפסל, ואם כשרה היא תיאכל כחמור שבה, ובגמרא למדו מן המקרא, שהוא הדין לקדשים אחרים, כלומר שכל מאכל הנוגע בקדשים ובלוע מהם, נעשה קודש כמותם, אם הם פסולים גם הוא פסול, ואם הם כשרים ייאכל כחמור שבהם בקדושתם, וזהו ששינוי, שאם בישל קדשים וחולין או

ואינן טעונין מריקה ושטיפה, ואינם פוסלין במגע. רקיק שנגע ברקיק, וחתיקה בחתיכה — לא פל הרקיק ולא פל החתיכות אסורין, אינו אסור אלא מקום שבלע.

פרק שנים עשר

א טבול יום ומחפר פפורים — אינן חולקים בקדשים לאכול לערב. אונן נוגע, ואינו מקריב, ואינו חולק לאכול לערב. פעלי מומין, בין פעלי מומין קבועין, בין פעלי מומין עוברין — חולקין ואוכלין, אבל לא מקריבין. וכל שאינו ראוי לעבודה — אינו חולק בפשר. וכל שאין לו בפשר — אין לו פעורות. אפלו טמא בשעת זריקת דמים, וטהור בשעת הקטר חלבים — אינו חולק בפשר, שנאמר (ויקרא ז, ג): "המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה".

ב פל שלא זכה המזבח בפשרה — לא זכו הכהנים בעורה, שנאמר (ויקרא ז, ח): "עלת איש", עולה שעלתה לאיש.

פירוש ברטנורה

ומניתין ר' שמעון היא דאמר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה, הלכך כשלא נתנו טעם קדשי קדשים בקדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה: רקיק, פסול, שנגע ברקיק כשר, ובלע הכשר מן הפסול:

יב א טבול יום. שטבל ועלה ולא העריב שמשו: ומחוסר כפורים. כגון זב ומצורע ויולדת שטבלו והעריב שמשן ולא הביאו כפרתן: אינן חולקים בקדשים. הואיל ואין ראויין לאכילה אין חולקים לאכול לערב כשיטהרו, דכתיב (ויקרא ז) הכהן המחטא אותה יאכלנה, כהן הראוי לחטוי חולק, שאינו ראוי לחטוי אינו חולק. ואי אפשר לומר כהן שאינו ראוי לחטוי בשעת הקרבה אינו אוכל, דהא איכא קטן דאינו ראוי לחטוי ואוכל, אלא על כרחך יאכלנה דאמר קרא יחלוק בה כדי לאכול ממנה קאמר, ומדאפקה קרא לחלוקה בלשון אכילה, שמע מינה דכהן הראוי לאכילה חולק, שאין ראוי לאכילה אינו חולק. הלכך בעלי מומין חולקין, שאע"פ שאין ראויין לחטוי, ראויין הן לאכילה, כדכתיב (שם כ"א) ומן הקדשים יאכל: אונן נוגע. והוא שטבל ולא הסח דעתו מן הטבילה כל זמן שהוא אונן. שאם הסח דעתו נוגע, אפילו לאחר שטבל פסול: וכל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בפשר. חוץ מבעלי מומין שאע"פ שאין ראויין לעבודה חולקים בבשר, דרבינוהו קרא בהדיא, דכתיב (שם ז) לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו', וכתיב (שם ו) כל זכר בבני אהרן יאכלנה, לרבות בעלי מומין למחלוקת, אי לאכילה הרי כבר אמור ומן הקדשים יאכל: וטהור בשעת הקטר חלבים. שהוא כל הלילה. כגון שטבל וטהר בהערב שמשו: אינו חולק. שאין הכהן חולק בקדשים עד שיהא טהור משעת זריקת דמים עד שעת הקטר חלבים, ואם נטמא בין כך ובין כך אינו חולק:

ב כל שלא זכה המזבח בפשרה. כגון שאירע בה פסול קודם זריקה, דלא היתה לה שעת היתר לזבוח: עורה לכהנים. הואיל וזכה המזבח בפשרה שהרי

משניות מבוארות — קהתי

מזמין קבועין — שמומיהם לא יעברו לעולם, בין פעלי מומין עוברין — שמומיהם עומדים להתרפא, חולקין ואוכלין — בקדשים, אבל לא מקריבין — כמו שכתוב (ויקרא כא, כ"א-כ"ב): "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן הכהן לא יגש להקריב את אשי ה', מום בו את לחם אלהיו לא יגש להקריב. לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים שנוכרו, וכל שאינו ראוי לעבודה — חוץ מבעלי מומין שנוכרו, אינו חולק בפשר — אינו נוטל חלק בבשר הקרבנות, וכל שאין לו בפשר — כל מי שאין לו חלק בבשר, אין לו פעורות — אף בעורות של הבהמות אינו נוטל חלק, שכתוב (ויקרא ז, ח): "והכהן המקריב את עולת איש, עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", פרט לטבול יום ומחוסר כיפורים ואונן שאינם זוכים בעור (גמרא ק"ג, ב). אפלו טמא בשעת זריקת דמים — שהיה טמא בשעה שזרק את דמו של הקרבן, וטהור בשעת הקטר חלבים — כגון שטבל והעריב עליו השמש, אינו חולק בפשר — שאין הכהן נוטל חלק בבשר הקרבנות עד שיהא טהור בשעת זריקת הדם ובשעת הקטר חלבים, שנאמר: "המקריב את־דם השלמים ואת־החלב מבני אהרן, לו תהיה שוק הימין למנה" — המקריב את דם השלמים היינו הזורק את הדם, ואת החלב היינו המקטיר, ומכאן שאין הכהן חולק בבשר אלא אם כן ראוי לזריקת הדם ולהקטרת האומרים. וברבייתא בגמרא מובא: "אבא שאול אומר: לעולם אינו אוכל עד שיהא טהור משעת זריקה ועד הקטר חלבים". וכן פוסק הרמב"ם. ומכאן, שאם נטמא בינתיים, דהיינו בין זריקת הדם ובין הקטר החלבים, אף על פי שטבל והעריב שמשו, ונמצא שהיה טהור בין בשעת זריקת הדם ובין בשעת הקטר החלבים, מכל מקום אינו חולק, עד שיהא טהור משעת הזריקה ועד שעת הקטר החלבים (ברטנורה).

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, מתי זוכים הכהנים בעור העולה, שכן העולה נשרפת כולה על המזבח, ואין בה לכהנים אלא עורה בלבד.

פל — עולה, שלא זכה המזבח בפשרה — כגון שנפסל הקרבן

קדשי קדשים וקדשים קלים ויש בהם בנותן טעם, אם החמורים פסולים, אף התערובת פסולה, והיא פוסלת המאכל שבלע ממנה. אין בהם בנותן טעם. אין הקלים נאכלים כחמורים. ואינן טעונין מריקה ושטיפה — משנתנו סוברת כרבי שמעון, שכלים שנתבשלו בהם קדשים קלים אינם טעונים מריקה ושטיפה, הלכך כשאין בקדשי קדשים כדי ליתן טעם בקדשים קלים, אין הכלי שנתבשלו בו טעון מריקה ושטיפה, ואינם פוסלין במגע — שאם החמורים פסולים, אין התערובת פוסלת המאכל שבלע ממנה. רקיק — פסול, שנגע ברקיק — כשר, ובלע הכשר מן הפסול, שהיו הרקיקים חמים, ונתתיקה בתיקה — או שחתיכת בשר קדשים נגעה בחתיכת בשר פסול, ובלעה החתיכה הכשרה מהחתיכה הפסולה, שהיו חמות, לא פל הרקיק ולא פל החתיכות אסורין — מחמת נגיעה זו, אינו אסור אלא מקום שבלע — ולפיכך חותך מקום הבליעה והשאר כשר.

באור משנה א

פרקנו דן בחלקם של הכהנים בבשר הקדשים ובעורות של קדשי קדשים. טבול יום — כהן טמא שטבל מטומאתו ועדיין לא העריב עליו השמש, שאסור לו לאכול בקדשים, ומחוסר כפורים — כגון זב או מצורע, שאף על פי שטבל והעריב שמשו, אסור לו לאכול בקדשים עד שיביא קרבנות לכפרתו למחרת טבילתו, אינן חולקים בקדשים — אינם מקבלים חלק מקרבנות, לאכול לערב — כדי לאכול בערב, כשהיה מותרים כבר באכילת הקדשים; ובגמרא למדים זה מן המקראות, שכהן הראוי לאכילה חולק בקדשים, ושאינו ראוי לאכילה אינו חולק בקדשים. אונן — כהן שמת לו אחד מקרוביו, שהוא חייב להתאבל עליהם, הרי ביום המיתה הוא נקרא "אונן" מן התורה, ובלילה שלאחריו אף שכבר נקבר המת, או בשאר הימים כל זמן שלא נקבר, אונן הוא מדרבנן, והוא אסור לאכול בקדשים, נוגע — בקדשים, שאינו כטמא שאסור לנגוע בקדשים, ואינו מקריב — קרבנות, ואינו חולק לאכול לערב — אינו נוטל חלק בבשר הקרבנות כדי לאכול בערב, שהואיל ואסור עכשיו באכילה, אינו חולק, כמבואר לעיל. פעלי מומין — כהנים שהם בעלי מומין, בין פעלי

עולה שְנִשְׁחַטָהּ שְׁלֵא לְשִׁמְהָ, אַף עַל פִּי שְׁלֵא עָלְתָה לְבַעְלִים — עוֹרָה לְכַהֲנִים. אֶחָד עוֹלַת הָאִישׁ וְאַחַד עוֹלַת הָאִשָּׁה — עוֹרוֹתֵיהֶן לְכַהֲנִים.

ג עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים לְבַעְלִים, וְעוֹרוֹת קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים לְכַהֲנִים; קַל וְחֹמֶר! מָה אִם עוֹלָה שְׁלֵא זָכוּ בְּבִשְׂרָהּ, זָכוּ בְּעוֹרָה — קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים שְׁזָכוּ בְּבִשְׂרָן, אִינוּ דִּין שְׁזִיבוּ בְּעוֹרָן? אִין מִזְבֵּחַ יוֹכִיחַ, שְׂאִין לוֹ עוֹר מִפֶּל מְקוֹם.

ד כָּל הַקֳדָשִׁים שְׂאֲרַע בָּהֶם פְּסוּל קָדֶם לְהַפְשִׁטָן — אִין עוֹרוֹתֵיהֶם לְכַהֲנִים; לְאַחַר הַפְּשִׁטָן — עוֹרוֹתֵיהֶם לְכַהֲנִים. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכַּהֲנִים: מִימִי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִדְּבָרָיו לְמַדְּנֵנוּ, שֶׁהַמְּפָשִׁט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה, שְׂאִיֵּאתוּ הַכַּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: אִין לֹא רָאִינוּ רָאִיתָ, אֶלָּא יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה.

פירוש ברטנורא

כשרה היא: ואחד עולת אשה. דכתיב והכהן המקריב את עולת איש, אין לי אלא עולת איש, עולת נשים ועבדים מנין, ת"ל עור העולה, ריבה. אם כן למה נאמר עולת איש, פרט למתפסם עולתו לכדק הבית שהעור קדוש:

ג עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים לְבַעְלִים. דכתיב עור העולה וגו', מה עולה קדשי קדשים אף כל קדשי קדשים: עוֹרוֹת קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים. חטאות ואשמות לכהנים כדמפרש טעמא ואויל: אִין הַמְּזַבֵּחַ מוֹכִיחַ. כלומר, אין לך לומר מוכח יוכיח שזכה בבשר העולה ולא זכה בעור, ואף אתה אל תחמה בקדשי קדשים שאע"פ שזכו כהנים בבשרן לא יזכו בעורן. אין זו הוכחה, שאין למזבח עור בכל מקום. אבל בכהנים מצינו שזכו בעור העולה, וקל וחומר שיזכו בעורות קדשי קדשים:

ד אִין עוֹרוֹתֵיהֶן לְכַהֲנִים. אלא נשפרים עם עורן: לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה, אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה. הא קמשמע לן ר' עקיבא דאפילו בכור בעל מום הנשחט

משניות מבוארות — קהתי

חטאת ואשם. — לפי ברייתא בגמרא (זבחים קג, ב) משנתנו רבי ישמעאל היא, אבל תנא קמא בברייתא לומר זה מן הכתוב (שעורות קדשי קדשים לכהנים). שכן מובא שם: "עור העולה" (לכהן) — אין לי אלא עור העולה, ועורות קדשי קדשים מניין? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב" ("אשר הקריב" — כל הקרבנות במשמע). יכול שאני מרבה אף קדשים קלים? תלמוד לומר: "עולה" — מה עולה קדשי קדשים, אף כל קדשי קדשים. רבי ישמעאל אומר: "עור העולה" — אין לי אלא עור העולה, ועורות קדשי קדשים מניין? ודין הוא: ומה עולה שלא זכו בבשרה, זכו בעורה, קדשי קדשים שזכו בבשרן, אינו דין שיזכו בעורן? מזבח יוכיח, שזכה בבשר ולא זכה בעור. — מה למזבח, שכן לא זכה במקצת (שעורות). תאמר בכהנים שזכו במקצת (בעור העולה). הואיל וזכו במקצת יזכו בכלן. רבי אומר: כל עצמנו לא הוצרכנו אלא לעור העולה בלבד (לא הוצרכנו ללמוד מן הכתוב על שאר עורות אלא על עור העולה בלבד. שהוא לכהן). שהרי בכל מקום העור הולך אחר הבשר: פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים — הן נשרפין ועורותיהן עמהן; חטאת ואשם וזבחי שלמי ציבור — מתנה לכהן, רצו מפשיטין אותם, רצו אוכלין אותן על גב עורן; אבל עולה נאמר בה: "והפשיט את העולה ונתח אותה לנתחיה" — יכול לא יהיו הכהנים זכאין בעורה? תלמוד לומר: "עור העולה אשר הקריב לכהן".

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו דנה בעורות של קדשי קדשים שנפסלו.

כָּל הַקֳדָשִׁים — עולה, חטאת ואשם, שְׂאֲרַע פְּהֵם פְּסוּל קָדֶם לְהַפְשִׁטָן — שנפסלו קודם שהופשטו העורות מהם, אִין עוֹרוֹתֵיהֶם לְכַהֲנִים — אלא נשפרים הם עם הבשר; לְאַחַר הַפְּשִׁטָן — אבל אם אירע בהם פסול לאחר שהופשטו העורות מהם, עוֹרוֹתֵיהֶם לְכַהֲנִים — שהפסול שאירע לאחר ההפשט אינו פוסל את העור. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכַּהֲנִים: מִימִי לֹא רָאִיתִי עוֹר שֶׁהוּפְשֵׁט מִבְּהֵמַת הַקֳדָשִׁים, יוֹצֵא לְבֵית הַשְּׂרָפָה — להישרף יחד עם הקרבן שנפסל, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִדְּבָרָיו — של רבי חנינא סגן הכהנים — לְמַדְּנֵנוּ, שֶׁהַמְּפָשִׁט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא טְרֵפָה — שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, שְׂאִיֵּאתוּ — שיהנה — הַכַּהֲנִים בְּעוֹרוֹ — כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמיענו, שאפילו בכור בעל מום הנשחט חזין

קודם זריקת הדרם, ולא היתה לה שעת היתר למזבח, שאין מקטיירי את איברי העולה על המזבח אלא לאחר זריקת דמה, לֹא זָכוּ הַכַּהֲנִים בְּעוֹרָה — של עולה זו, שְׂנֶאָמַר: "עַלֹּת אִישׁ" — "והכהן המקריב את עולת איש. עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודורשים: עוֹלָה שְׁעָלְתָה לְאִישׁ — שעלתה על המזבח בשביל האיש שהביאה, פרט לעולה שנפסלה ולא עלתה לאיש, כגון שנשחטה במחשבת חוץ לזמנה או חוץ למקומה, אין הכהנים זוכים בעורה. ברם, אם הופשט העור קודם שנפסלה העולה, אף על פי שנפסלה קודם זריקת הדרם, זוכים הכהנים בעורה (רמב"ם הל' פטולי המוקדשין יט, ט). עוֹלָה שְׁנִשְׁחַטָהּ שְׁלֵא לְשִׁמְהָ — אלא לשם קרבן אחר, אַף עַל פִּי שְׁלֵא עָלְתָה לְבַעְלִים — לשם חובה, כמו ששינינו בתחילת מסכתנו, עוֹרָה לְכַהֲנִים — הואיל וזכה המזבח בבשרה, שהרי כשרה היא. אֶחָד עוֹלַת הָאִישׁ וְאַחַד עוֹלַת הָאִשָּׁה — בין עולה שהביא איש ובין עולה שהביאה אשה, כל שזכה המזבח בבשרן, עוֹרוֹתֵיהֶן לְכַהֲנִים — שכתוב (סו:): "עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה", ודרשו: "עור העולה" — לרבות עולת גרים נשים ועבדים, שעורה לכהנים.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין עור העולה, מוסיפה משנתנו ללמד בענין עורות שאר הקרבנות.

עוֹרוֹת קֳדָשִׁים קָלִים — כגון שלמים, לְבַעְלִים — לבעלי הקרבן, שלא נאמר בתורה שהעור לכהנים אלא בעולה, שהיא קדשי קדשים; וְעוֹרוֹת קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים — חטאות ואשמות, לְכַהֲנִים — כדין עור העולה, שכן למדים קל וחומר! — מעולה, מָה אִם עוֹלָה שְׁלֵא זָכוּ — הכהנים, בְּבִשְׂרָהּ — שכולה נשרפת על המזבח, כמו ששינינו (לעיל ה, ד): "וכליל לאשים", זָכוּ בְּעוֹרָה — כמפורש בתורה (ויקרא ז, ח): "עור העולה... לכהן לו יהיה"; קֳדָשִׁי קֳדָשִׁים — חטאות ואשמות, שְׁזָכוּ הַכַּהֲנִים בְּבִשְׂרָן — כמו ששינינו בפרק ה: "ונאכלין לפנים מן הקלעים לזכרי כהונה בכל מאכל..." אִינוּ דִּין שְׁזִיבוּ בְּעוֹרָן — כלום אינו קל וחומר? ואם תאמר: מזבח יוכיח. שזוכה בבשר ולא בעור, ומכאן נלמד לקדשי קדשים, שאף על פי שהכהנים זוכים בבשרם, לא יזכו בעורם, אִין מִזְבֵּחַ יוֹכִיחַ — אין לך לומר "מזבח יוכיח", שְׂאִין לוֹ עוֹר מִפֶּל מְקוֹם — שאין המזבח זוכה בעור בשום קרבן, אבל הכהנים הרי זוכים בעור העולה, כמפורש בתורה, הלכך נכון הוא הלימוד בקל וחומר שיזכו גם בעור

ה פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים, בזמן שהם נשרפין כמצותן — נשרפין בבית הדשן, ומטמאין בגדים; ואם אינן נשרפין כמצותן — נשרפין בבית הבירה, ואינם מטמאין בגדים.
ו היו סובלין אותם במוטות. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו — הראשונים מטמאין בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. יצאו אלו ואלו — אלו ואלו מטמאין בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצאת האור ברפן. נתך הבשר — אין השורף מטמא בגדים.

פירוש ברטנורא

במדינה על מומו, ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב בשעריך תאכלנו, אבל אם מת עורו אסור וטעון קבורה, ואשמועינן דהיכא דלא הוכר מריפתו עד לאחר הפשטו, שרייה שחיטתו והפשטו לעורו, כאילו נזרק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעזרה. ואינו נשרף: אין לא ראייתו ראייה. שמא לא אירע כימיו שימצא טריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר' עקיבא בבכור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, לא. והלכה כחכמים בבכור תמים, דבשר בקבורה והעור בשריפה:

ה פרים הנשרפין. פר כהן משיח, ופר העלם דבר של צבור, ופר של יום הכיפורים: ושעירים הנשרפים. שעיר יום הכיפורים ושעירי עבודה זרה: נשרפין בבית הדשן. חוץ לשלש מחנות. ובבית עולמים, חוץ לירושלים. דכתיב בהו אל מחוץ למחנה, כלומר חוץ לשלש מחנות: מטמאין בגדים. לעוסקים בהם. כדכתיב (ויקרא י"ז) והשורף אותם יכבם בגדיו. וכל מקום שנאמר יכבם בגדיו, לא בלבד הכהנים שהוא לבוש טעונון כבוס, אלא כל בנד שהוא נוגע בו בעודו מחובר למטא, נטמא וטעון כבוס: שלא כמצותן. כגון שנפסלו וטעונון שריפה כשאר פסולי המקדשים: בבית הבירה. פעמים בעזרה ופעמים בהר הבית. כיצד, אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה בין קודם לאחר זריקה, נשרפין בבית הדשן הגדול שבעזרה. אירע בהן פסול אחר יציאתן מן העזרה, נשרפין בבית הדשן שבהר הבית, והוא בית המקדש:

ו היו סובלין אותן. את הנשרפים כמצותן, היו נושאין אותן במוטות להוציאן לבית שריפתן: הראשונים. בני ארם הנושאים במוט. אותן שבראש האחד יוצאים ראשונים, והאחרונים שבראש השני לא יצאו: נתך הבשר. נגמרה שריפתן אין המסייע שוב בהן מטמא בגדים. אבל מקמי הכי כל המסייעין בשעת שריפה מטמאים בגדים, דכתיב והשורף אותם יכבם בגדיו, בשעת שריפה. יכול המסייע לאחר שנעשו אפר מטמא בגדים, תלמוד לומר אותם, אותם מטמא

משניות מבווארות — קהתי

יציאנתן מן העזרה, שורפים אותן בהר הבית. ברם, הלכה ברורה היא, שאם אירע בהן פסול קודם יציאתן מן העזרה, ששורפים אותן בבית הדשן שבעזרה, כאשר פסולי המוקדשין. ואינם מטמאין בגדים — הואיל ואינם נשרפים כמצותן אלא משום שנפסלו, אין העוסקים בשריפתם מטמאים בגדים.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא עוסקת בדן טומאת הבגדים של המתעסקים בשריפת החטאות הפנימיות.

היו סובלין אותם במוטות — את הנשרפים כמצותם היו נושאים במוטות לבית הדשן שמחוץ לירושלים. יצאו הראשונים חוץ לחומת העזרה — כאשר הראשונים הנושאים בראשי המוטות הקדמיים, יצאו כבר חוץ לחומת העזרה, והאחרונים — הנושאים בקצות המוטות האחוריים, לא יצאו — עדיין, הראשונים מטמאין בגדים — שאף בזמן שעוסקים בהוצאת החטאות הנשרפות לבית הדשן, משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה, מטמאים בגדים, והאחרונים אינן מטמאין בגדים עד שיצאו — חוץ לחומת העזרה, שכל זמן שהם בפנים העזרה אינם מטמאים בגדים. יצאו אלו ואלו — הראשונים והאחרונים חוץ לחומת העזרה, אלו ואלו מטמאין בגדים — בגמרא מובאת ברייתא: בפר ושעיר של יום הכיפורים כתוב (ויקרא טז, כז): "ואת פר החטאת ואת שעיר החטאת אשר הובא את דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ למחנה..." שנו רבותינו: להלן (בשאר הנשרפים) אתה נותן להם שלוש מחנות (שצריך לשרפם חוץ לשלוש מחנות, היינו עזרה והר הבית וירושלים), וכאן אתה נותן להם מחנה אחת? אם כן (שלמדים משאר הנשרפים שאף פר ושעיר של יום הכיפורים נשרפים חוץ לשלוש מחנות), למה נאמר "אל מחוץ למחנה"? לומר לך: כיון שיצא חוץ למחנה אחת (מחנה שכניה שהיא העזרה), המתעסקים בהם מטמאים בגדים. רבי שמעון אומר: אלו ואלו אינן מטמאין בגדים, עד שיצאת האור ברפן — רבי שמעון סובר, שהעוסקים בהוצאתם לבית הדשן אינם מטמאים בגדים אלא בזמן שעוסקים בשריפתם, ואף העוסקים בשריפתם אינם מטמאים בגדים עד שתאחו האש ברובם של הנשרפים. נתך הבשר — נמק הבשר מחמת האש, דהיינו שיצאה לחותו ונחרכו פני הבשר, כבר נגמרה שריפתם, ושוב אין השורף מטמא בגדים — המסייע

למקדש, — אף שלא התירו הכתוב אלא באכילה, שנאמר בבכור (זבחים טו, כא-ב): "וכי יהיה בו מום פיסח או עיור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו..." אבל אם הבכור מת, עורו אסור וטעון קבורה, — מכל מקום הואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטוהו עורו, הותר העור על ידי שחיטתו כאילו נזרק דמו במקדש (ברטנורא). וחקמים אומרים: אין לא ראינו ראייה — כלומר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים אין ללמוד כלום, שהרי הוא אומר "לא ראינו", ואין להביא ראייה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא פסול בקרבן לאחר הפשטו, או שאירע כך, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינא שיצא להישרף, אלא יוצא לבית השריפה — אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהפשט העור קודם שנודע על פסולו, העור יישרף.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו באה ללמד בענין שריפתן של החטאות הפנימיות (עיין לעיל א-ה).
פרים הנשרפים — פר של יום הכיפורים (ויקרא טו, ו), ופר כהן המשיח (ויקרא ז, ג), ופר העלם דבר של ציבור (ויקרא ז, יג-יד). ושעירים הנשרפים — שעיר של יום הכיפורים (ויקרא טו, ט), ושעיר שגגת עבודה זרה (מדבדו זרה, כד), כמו שבארנו לעיל (ה, א-ב).
בזמן שהם נשרפין כמצותן — כדינם, שלא נפסלו, נשרפין בבית הדשן — שמחוץ לירושלים, ומטמאין בגדים — השורפים את הקרבנות הללו מטמאים בגדים שנוגעים בהם בשעה שעוסקים בשריפתם, כמו שכתוב (ויקרא טז, כז): "והשורף אותם יכבם בגדיו", וכל מקום שנאמר בתורה "יכבם בגדיו", לא בגדיו בלבד, שהוא לבוש בהם, טעונים כיבוס, אלא כל בגד שנוגע בו בעודו עוסק בדבר המטמא, הרי זה נטמא וטעון כיבוס. ואם אינן נשרפין כמצותן — דהיינו שנפסלו, וטעונים שריפה כשאר פסולי המקדשים, נשרפין בבית הבירה — בבית המקדש; ושני מקומות לשריפה היו שם, אחד בעזרה ואחד בהר הבית (אף הר הבית בכלל המקדש הוא) — אם נפסלו קודם יציאתם מן העזרה, בין קודם זריקת דמם בין לאחר זריקה, נשרפים בבית הדשן שבעזרה, ואם נפסלו אחר צאתן מן העזרה, הרי הם נשרפים בבית הדשן שבהר הבית. ויש מפרשים: בבית הבירה — מקום יש בהר הבית וביירה שמו (גמרא זבחים קד, ב), ולא באה משנתנו אלא להשמיע, שאם אירע פסול בחטאות הפנימיות אחר

פ ר ק ש ל ש ע ש ר

א השוחט והמעלה בחוץ — חֵיב על השחיטה וְחֵיב על העֲלִיָּה. רבי יוסי הגלילי אומר: שחט בפנים והעלה בחוץ — חֵיב. שחט בחוץ והעלה בחוץ — פטור, שלא העלה בחוץ אלא דבר פסול. אָמְרוּ לוֹ: אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ, כִּיּוֹן שְׁהוֹצִיאוּ פְּסוּלוֹ.

ב טָמֵא שְׂאֵבֶל, בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר — חֵיב. רבי יוסי הגלילי אומר: טָמֵא שְׂאֵבֶל טָהוֹר — חֵיב, וְטָמֵא שְׂאֵבֶל טָמֵא — פְּטוֹר, שְׁלֹא אֶבֶל אֱלָא דְבַר טָמֵא. אָמְרוּ לוֹ: אף טָמֵא שְׂאֵבֶל טָהוֹר, כִּיּוֹן שֶׁנִּגְנַע בּוֹ, מִמָּאָהוּ. וְטָהוֹר שְׂאֵבֶל טָמֵא — פְּטוֹר, שְׂאִינוּ חֵיב אֱלָא עַל טְמֵאת הַגּוֹף.

פירוש ברטנורא

בגדים, נעשו אפר אינו מטמא בגדים. ופרים הנשרפים ושעירים הנשרפים עצמן אין מטמאין אדם ובגדים שנוגעים בהם, אלא המתעסק בשריפתן טמא מגזירת הכתוב. לדברי רבנן משיצאו הסובלים במוטות, ולדברי ר"ש משיצאת האור ברובן. ואין הלכה כר"ש:

י ג א השוחט. קדשים בחוץ והעלן בחוץ. בהעלם אחד. חייב על השחיטה וחייב על ההעלאה. שהן שני גופי עבירה, דתרווייהו כתיבי אשר ישחט ואשר יעלה: כִּיּוֹן שְׁהוֹצִיאוּ פְּסוּלוֹ. ואפילו הכי חייב, והוא הדין לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ. ור' יוסי הגלילי אמר לך, מה לשוחט בפנים ומעלה בחוץ שכן היתה לו שעת הכושר, תאמר לשוחט בחוץ ומעלה בחוץ שלא היתה לו שעת הכושר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי:

ב הטמא שאכל בו. משום דפליגי ר' יוסי הגלילי ורבנן בתרווייהו ודמו הני תרתי פלוגתא אהרדי, תניניהו גבי הדרי: רבי יוסי הגלילי אומר וכו'. כשנממא הגוף ואחר כך נממא הבשר כולי עלמא לא פליגי דחייב כרת. כי פליגי, שנממא הבשר ואחר כך נממא הגוף, רבנן אית להו איסור כולל, דמתוך שחל עליו איסור טומאת הגוף לאסרו בבשר טהור שהיה מותר בו מתחלה, חל גמי אף על הבשר טמא ואע"פ שהיה אסור ועומד, כדי שיתחייב עליו אף משום טומאת הגוף. ור' יוסי הגלילי לית ליה איסור חל על איסור באיסור כולל ואין איסור של טומאת הגוף חל על איסור של טומאת בשר. ואין הלכה כר' יוסי הגלילי: וְטָהוֹר שְׂאֵבֶל טָמֵא פְּטוֹר. מן הכרת. וסופג את הארבעים משום (ויקרא ז) והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל: שְׂאִינוּ חֵיב אֱלָא עַל טְמֵאת

משניות מבוארות — קהתי

חכמים לרבי יוסי הגלילי: אף השוחט בפנים ומעלה בחוץ, כִּיּוֹן שְׁהוֹצִיאוּ פְּסוּלוֹ — מן העזרה, פְּסוּלוֹ — כִּיּוֹן קָרְבַּן הַיּוֹצֵא מִחוּץ לְעִזְרָה, ואף על פי כן חייב על ההעלאה, שהרי אמרת: "שחט בפנים והעלה בחוץ, חייב", והוא הדין לשחט בחוץ והעלה בחוץ. ברם, רבי יוסי הגלילי סובר, שאין לדמות זה לזה, שכן השוחט בפנים היתה לו שעת הכושר ליקרב בפנים, הלכך כשמעלהו בחוץ חייב; אבל השוחט בחוץ ומעלה בחוץ, לא היתה לו שעת הכושר בכלל, ונמצא שלא העלה בחוץ אלא דבר פסול, לפיכך פטור על ההעלאה. והלכה כותנא קמא.

בהם שירפרו לגמרי אינו מטמא בגדים. ברם, המסייע בשריפתם קודם שניתך הבשר, כגון המהפך בכשר והמוסיף עצים והמהפך באש והחותה בגחלים, הרי הוא מטמא בגדים. בברייתא בגמרא מובא (זבחים קו. א), שחכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים, שכל המסייע בשעת שריפתם עד שנעשו אפר מטמא בגדים. ברם, המסייע לאחר שנעשו אפר, אף חכמים מודים שאינו מטמא בגדים, שכתוב (ויקרא טז, כח): "והשורף אותם יכבס בגדיו" — "אותם" מטמאים בגדים, ולא משנעשו אפר מטמאים בגדים. והלכה כחכמים.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כתוב בתורה (ויקרא יז, ג-ד): "איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה, או אשר ישחט מחוץ למחנה; ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה', דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת האיש ההוא מקרב עמו." — פסוק זה בא ללמדנו שהשוחט קדשים מחוץ לעזרה, אם היה מויד חייב כרת. כן כתוב (שם שם, ט-י): "איש איש מבית ישראל ומן הגר אשר יגור בתוכם, אשר יעלה עולה או זבח; ואל פתח אהל מועד לא יביאו לעשות אותו לה', ונכרת האיש ההוא מעמיו." — פסוק זה מלמדנו, שהמקריב קדשים מחוץ לעזרה, אם הקריב במויד חייב כרת. ואם שחט או הקריב בשוגג, חייב להביא חטאת, שכל עבירה שחייבים על דוונה כרת, חייבים על שגגתה חטאת (חוץ משלוש עבירות. מגדף ומבטל מילה וקרוב פסח, שנעל שגגתו פטורים). — משנתנו דנה במי ששחט והקריב בחוץ בשוגג, אם חייב שתי חטאות או חטאת אחת בלבד. ונחלקו בזה תנאים במשנתנו.

השוחט — קדשים, והמעלה — והמקריב אותם, בחוץ — לעזרה, כלומר ששחט קרבן בשוגג מחוץ לעזרה ואף הקריבו בשוגג מחוץ לעזרה, אפילו עשה שניהם בהעלם אחד, דהיינו שלא נודע לו ביתיים (בין שהזזיה וההקרבנה) ששגג בשחיטתו, חֵיב עַל הַשְּׁחִיטָה — קרבן חטאת, וְחֵיב עַל הַעֲלִיָּה — ואף על ההקרבנה חייב חטאת, כלומר שחייב שתי חטאות, לפי שהשחיטה וההקרבנה שני גופי עבירה הם, שהרי התורה מצווה על כל אחת ואחת לחוד, כמו שהבאנו לעיל, בהקדמה למשנתנו. רבי יוסי הגלילי אומר: שחט בפנים והעלה בחוץ — אם שחט את הקרבן בפנים העזרה כרינו, והקטירו מחוץ לעזרה, חֵיב — על ההעלאה, אבל שחט בחוץ והעלה בחוץ — שאף השחיטה עשה מחוץ לעזרה, פְּטוֹר — על ההעלאה, שְׁלֹא הָעֲלָה בְּחוּץ אֱלָא דְבַר פְּסוּלוֹ — שהרי מששחטו בחוץ נפסל, ושוב לא היה ראוי להעלה בפנים, הלכך אינו חייב על העלאתו בחוץ. ברם, על השחיטה הוא חייב. אָמְרוּ לוֹ —

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנה זו עוסקת בדִּין טָמֵא שְׂאֵבֶל קוֹדֶשׁ, והובאה כאן, משום שנחלקו בה רבי יוסי הגלילי וחכמים שנחלקו במשנה הקודמת.

טָמֵא שְׂאֵבֶל — מבשר הקדשים, בֵּין קֹדֶשׁ טָמֵא וּבֵין קֹדֶשׁ טָהוֹר — בין שאכל בשר קודש שנטמא ובין שאכל בשר קודש טהור, חֵיב — במזיד חייב כרת, שכתוב (ויקרא ז, ב): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו, ונכרתה הנפש ההיא מעמיה"; ואם אכל בשוגג, מביא קרבן עולה ויורד (ויקרא ה, ב). רבי יוסי הגלילי אומר: טָמֵא שְׂאֵבֶל טָהוֹר — אדם טמא שאכל קודש טהור, חֵיב — במזיד כרת ובשוגג קרבן, וְטָמֵא שְׂאֵבֶל טָמֵא — אבל טמא שאכל קודש טמא, פְּטוֹר — מכרת ומקרבן, שְׁלֹא אֶבֶל אֱלָא דְבַר טָמֵא — והאוכל בשר קודש שנטמא אינו עובר אלא בלאו, שכתוב (ויקרא ז, ט): "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל". אָמְרוּ לוֹ — חכמים לרבי יוסי הגלילי: אף טָמֵא שְׂאֵבֶל טָהוֹר — קודש טהור, כִּיּוֹן שֶׁנִּגְנַע בּוֹ, מִמָּאָהוּ — ואף על פי כן כשאוכלו חייב, והוא הדין לטמא שאכל קודש טמא, שהרי אין הבדל אם נטמא הבשר על ידו או שנטמא על ידי אחרים. בגמרא מבוואר, שאם נטמא האדם תחילה ואחר כך נטמא בשר הקודש, אף רבי יוסי הגלילי מודה שחייב עליו כרת כשאכלו, ולפיכך טמא שאכל טהור, אף שטמאהו קודם בנגיעה, מכל מקום כשאכלו חייב, שהרי טומאת גופו קדמה לטומאת הבשר. לא נחלקו אלא שנטמא הבשר ואחר כך נטמא האדם, שרבי יוסי הגלילי סובר: אין איסור חל על איסור, כלומר הואיל ונאסר עליו תחילה (כשהיה טהור) בשר זה משום איסור טומאת הבשר, שוב לא חל עליו איסור טומאת גופו כשנטמא,

ג חֲמֵר בְּשַׁחֲטָהּ מִבְּעֵלְיָהּ, וּבְעֵלְיָהּ מִבְּשַׁחֲטָהּ. חֲמֵר בְּשַׁחֲטָהּ לַהֲדִיּוֹט — חֲמֵר, וְהַמְעֵלָה לַהֲדִיּוֹט — חֲמֵר. חֲמֵר בְּעֵלְיָהּ, שְׁנַיִם שְׂאֵחוֹזוּ בְּסָפִין וְשַׁחְטוּ — פְּטוּרִים, אֲחִיזוּ בְּאֶבֶר וְהֵעִלוּהוּ — חֲמֵר, חֲמֵר, וְחִזּוֹ וְהֵעִלָהּ, וְחִזּוֹ וְהֵעִלָהּ — חֲמֵר עַל כָּל עֵלְיָהּ וְעֵלְיָהּ; דְּבָרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֵינוֹ חֲמֵר אֶלָּא אַחַת; וְאֵינוֹ חֲמֵר עַד שִׁיעֵלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֶפְלוּ הָעֵלָה עַל הַסֵּלַע, אוֹ עַל הָאֶבֶן — חֲמֵר. ד' אֶחָד קָדְשִׁים בְּשָׂרָיו, וְאֶחָד קָדְשִׁים פְּסוּלִין שֶׁהֵיָה פְּסוּלִין בְּקֹדֶשׁ, וְהִקְרִיבֵן בַּחוּץ — חֲמֵר. הַמְעֵלָה בְּנֵית מִן הָעוֹלָה

פירוש ברטנורא

הגוף. כדכתיב (שם) וטומאתו עליו ונכרתה, בטומאת הגוף הכתוב מדבר:

ג **השוחט להדיוט כו.** השוחט קדשים בחוץ לאכילת הדיוט חייב: המעלה בחוץ. לצורך הדיוט, פטור משום העלאת חוץ. דגבי שחיטה כתיב דם יחשב לאיש, אפילו השוחט לאיש. וגבי העלאת כתיב לעשות אותו לה', אינו חייב כשמעלהו בחוץ עד שיכוין בו לה': **ושחטו פטורים.** דכתיב (שם י"ג) דם יחשב לאיש ההוא, אחד ולא שנים; והעלהו חייבין. דכתיב (שם) איש איש וגו' אשר יעלה כו', שאין תלמוד לומר איש איש אלא לרבות שנים שאחזו באבר והעלוהו, שהן חייבין: העלה. ונדע לו: וחזר והעלה. מאותה בהמה עצמה, חייב על כל אחת ואחת: **עד שיעלה לראש המזבח.** דכתיב (בראשית ח') ויבן נח מזבח לה'. אלמא אפילו כמת יחיד שהיא בחוץ אינה העלאת בלא מזבח: **אפילו העלה על הסלע.** דכתיב (ויקרא י"ז) וזרק הכהן את הדם על מזבח ה' פתח אהל מועד, ולא מזבח בכמת יחיד. ובפרשת המעלה בחוץ כתיב. והלכה כרבי יוסי:

ד **שהיה פסול בקדש.** כגון הלן והוצא והנשחט חוץ לזמנו וחזק למקומו, הואיל ובפנים אם עלו לא ירדו, מתקבל בפנים קרינן ביה וחייבין עליהן בחוץ, דכתיב (שם) לעשות אותו לה', כל הנעשה לה' חייבין עליו בחוץ, וכל שאינו נעשה לה' אין חייבין עליו בחוץ: **המעלה בזית מן העולה ומאימורין.** חצי

משניות מבוארות – קהתי

רַבִּי שְׁמַעוֹן — אף על פי שכל ההעלאת היו מבהמה אחת, הואיל ונדע לו בין העלאת ההעלאת שחטא, הרי הוא חייב חטאת על כל העלאת והעלאת. **רַבִּי יוֹסִי אָמַר:** אֵינוֹ חֲמֵר אֶלָּא אַחַת — חטאת אחת על כל ההעלאת. בגמרא מבואר טעם מחלוקתם, שכתוב בענין המעלה בחוץ (ויקרא יז, ט): "לעשות אותו לה'", ודורשים: "אותו" — על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר, וסובר רבי יוסי שלשון "אותו" נופל על הקרבן כולו, ומכאן שהמעלה בחוץ אינו חייב עד שיעלה כל הבהמה, ואם העלה ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, אינו חייב אלא חטאת אחת; ורבי שמעון סובר, שלשון "אותו" נופל על כל אבר ואבר, היינו שכל אבר צריך להיות שלם ולא חסר, ולפיכך המעלה ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, כמבואר לעיל, חייב על כל העלאת והעלאת. — זו דעת ריש לקיש. רבי יוחנן אמר, שאף רבי יוסי סובר, שלשון "אותו" נופל על כל אבר ואבר, ואם העלה בחוץ ארבעה או חמישה איברים בזה אחר זה, חייב על כל העלאת והעלאת; לא נחלקו אלא במי שחט קרבן בפנים, ולקח ממנו אבר אחד והעלהו בחוץ בשניים או שלושה חלקים בזה אחר זה, שרבי שמעון סובר: חייב על כל העלאת והעלאת, שלא נאמר "אותו" לחייב על השלם ולא על החסר אלא בשחוט חוץ, אבל בשחוט פנים ("במוקטרי פנים") חייב אף על החסר, שהרי שנינו שאיברים שפקעו מעל המזבח, אף שחסרים הם, מחזירים אותם למזבח (לעיל ט, ו); ורבי יוסי סובר שאף בשחוט פנים אם העלה מהם בחוץ אינו חייב אלא על אבר שלם ולא על החסר, ולפיכך המעלה אבר אחד בחוץ בשניים או שלושה חלקים בזה אחר זה, אף שנודע לו בינתיים, אינו חייב אלא חטאת אחת (**גמרא זבחים קח, ב;** בתוספות שם מבואר הענין בדרך אחרת: ובמשנה למלך — הל' מעשה הקרבנות יט, יא — מבואר כל הסוגיא באריכות). **נְאִינּוּ חֲמֵר** — המעלה קרבן בחוץ, **עַד שִׁיעֵלָה לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ** — שיעשה בחוץ מזבח ויעלה עליו, שכתוב (בדאשית ח, כ): "ויבן נח מזבח לה'", ומכאן שגם בחוץ, אין העלאת אלא על מזבח. **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר:** אֶפְלוּ הָעֵלָה עַל הַסֵּלַע, אוֹ עַל הָאֶבֶן, חֲמֵר — שכתוב (שופטים יג, ט): "ויקח מנחת את גדי העזים ואת המנחה ויעל על הצור לה'". ומכאן שאפילו לא בנה מזבח אלא העלה על הסלע, הרי זו העלאת. ובברייתא בגמרא מובא טעמו של רבי שמעון מפסוק אחר (עיינו שם קח, ב; וכן מובא בברטנורא). — הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "כל אלו הדינים (שבמשנתנו) קבלה, וסמכוה לפסוקים".

באור משנה ד

אֶחָד קָדְשִׁים בְּשָׂרָיו — בין קרבנות כשרים, וְאֶחָד קָדְשִׁים

ולפיכך כשאלו אינו חייב כרת או קרבן משום טומאת הגוף. וחכמים סוברים, הואיל ואיסור כולל הוא, שהרי כשנטמא גופו, נאסר בבשר טהור שהיה מותר בו מתחילה, לפיכך איסור חל על איסור, שמתוך שחל איסור טומאת הגוף על בשר טהור, חל גם על הבשר הטמא; ואף על פי שהיה הבשר אסור עליו קודם שנטמא גופו, משום טומאת הבשר, הריהו מתחייב עליו עכשיו, לאחר שנטמא, אף משום טומאת הגוף. הלכך טמא שאכל קודש טמא, אף שנטמא הבשר תחילה ואחר כך נטמא האדם, חייב כרת (במזיד) וקרבן (בשוגג). **וְטָהוֹר שְׂאֵבֶל טָמֵא** — בשר קודש טמא, **פְּטוּר** — מכרת ומקרבן, אבל עובר הוא בלאו, כמו שהזכרנו לעיל, וחייב מלקות, **שְׂאִינּוּ חֲמֵר** — במזיד כרת ובשוגג קרבן, **אֶלָּא עַל טָמֵאת הַגּוֹף** — כשהוא בעצמו טמא, שכתוב (ויקרא ז, כ): "והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים... וטומאתו עליו ונכרתה", ודרשו חכמים: "וטומאתו עליו" — בטומאת הגוף הכתוב מדבר.

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בדיני שחיטת קדשים או הקטרתם מחוץ לעזרה.

חֲמֵר בְּשַׁחֲטָהּ מִבְּעֵלְיָהּ — יש בשחיטת קדשים בחוץ חומרה שאינה בהעלאת קדשים בחוץ, וּבְעֵלְיָהּ מִבְּשַׁחֲטָהּ — ויש בהעלאת קדשים בחוץ חומרה שאינה בשחיטה. **חֲמֵר בְּשַׁחֲטָהּ, שֶׁהִשְׁחִט** — קדשים בחוץ, **לַהֲדִיּוֹט** — לצורך הדיוט, היינו שנתכוון לשחוט לצורך אדם, ולא לשם ה', **חֲמֵר** — במזיד כרת, ובשוגג חטאת. **וְהַמְעֵלָה** — קדשים בחוץ, **לַהֲדִיּוֹט** — לכבודו של הדיוט, ולא לשם ה' ("תפארת ישראל": "מלאכת שלח"), **פְּטוּר** — מכרת ומחטאת. בגמרא למדים זה מן המקראות, שכן בשחיטה כתוב (ויקרא יז, ד): "דם יחשב לאיש"... ודורשים: אפילו השוחט לאיש, היינו לצורך הדיוט, הרי הוא חייב; ובהעלאת כתוב (שם שם, ט): "לעשות אותו לה'" — אינו חייב כשמעלהו בחוץ עד שיכוין בו לה'. **חֲמֵר בְּעֵלְיָהּ, שכן שְׁנַיִם שְׂאֵחוֹזוּ בְּסָפִין וְשַׁחְטוּ** — יחד קרבן בחוץ. **פְּטוּרִים** — מכרת ומחטאת; **אֲחִיזוּ בְּאֶבֶר וְהֵעִלוּהוּ** — אבל אם שניים נטלו אבר של קרבן, והקטירוהו יחד בחוץ, **חֲמֵר** — במזיד כרת ובשוגג חטאת; ואף זה נדרש מן המקראות, שכן בשחיטה כתוב: "דם יחשב לאיש ההוא", ודורשים "לאיש" — אחד ולא שניים, ובהעלאת כתוב (שם שם, ח): "איש איש... אשר יעלה", שאין תלמוד לומר "איש איש", אלא לרבות שניים שאחזו באבר והעלוהו, שהם חייבים. **הָעֵלָה** — בשוגג מבהמת קדשים חוץ לעזרה, ונדע לו שחטא, ושכח, וְחִזּוֹ וְהֵעִלָהּ — בשוגג מאותה בהמה חוץ לעזרה, ונדע לו, ושכח, וְחִזּוֹ וְהֵעִלָהּ, חֲמֵר עַל כָּל עֵלְיָהּ וְעֵלְיָהּ; דְּבָרֵי

ומן האמורין בחוץ — חֵיב. הקָמִין, והֶלְבֹנָה, והַקְטָרֶת, ומִנְחַת פְּהִינִים, ומִנְחַת פֶּהַן הַמְשִׁיחַ, ומִנְחַת נֶסְכִין, שֶׁהַקָּרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן בְּיַת כְּחוֹץ — חֵיב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שִׁיקְרִיב אֶת כָּלוּ. וְכֹלֵם שֶׁהַקָּרִיב בְּפָנִים, וְשִׁיר בְּהֶן בְּיַת, וְהַקָּרִיב בְּחוֹץ — חֵיב. וְכֹלֵם שֶׁחִסְרוּ כָּל שֶׁהֶן, וְהַקָּרִיב בְּחוֹץ — פְּטוּר.

הַתְּקָרִיב קְדָשִׁים וְאִמּוּרֵיהֶם בְּחוֹץ — חֵיב. מִנְחָה שְׁלֵא נִקְמְצָה וְהַקָּרִיבָה בְּחוֹץ — פְּטוּר. קְמֻצָה, וְחֹזֵר קְמֻצָה לְתוֹכָהּ, וְהַקָּרִיבָה בְּחוֹץ — חֵיב.

וְהַקָּמִין וְהֶלְבֹנָה שֶׁהַקָּרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בְּחוֹץ — חֵיב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שִׁיקְרִיב אֶת הַשְּׂנִי. אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בְּחוֹץ — חֵיב. שְׂנֵי בְּזוּפֵי לְבוֹנָה שֶׁהַקָּרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בְּחוֹץ — חֵיב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שִׁיקְרִיב אֶת הַשְּׂנִי. אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בְּחוֹץ — חֵיב. הַיּוֹרֵק מִקְצֵת דָּמִים בְּחוֹץ — חֵיב. רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמֵר: אִף הַמִּנְפֵּף מִי חֵג

פירוש ברטנורא

זית מזה וצחי זית מזה: חייב. דכולה כלי: הלבונה. של מנחת נרבה: והקטורת. של כל יום פרס שחרית ופרס בין הערבים: ומנחת כהנים. שהיא כלי וראויה להעלאה כקומץ של מנחת ישראל. אבל שיירי מנחת ישראל אינו חייב על העלאתן בחוץ: מנחת כהן משיח. עשרית האיפה שהוא מביא בכל יום: כזית. דהיינו שיעור הקטרה: עד שיקריב את כולו. דקסבר כל המתירין מפסלי בחסרון, וכל זמן שלא קרבו כולן לא הוא הקטרה לצאת בעלים ידי חובתן. ולבנן הני נמי הוי הקטרת בכזית, היכא דכולו קיים ולא חסרו קודם הקטרה: ושירי מהן זכו חייב. שהרי בזה נגמרה הקטרה: וכולן שחסרו כל שהן. קודם הקטרה על ידי איבוד או שריפה, נפסלו בחסרון, דכתיב (ויקרא ב') והנותרת מן המנחה, פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה: ה' המקריב קדשים ואימוריהן. שהקריב הבשר והאימורים מחוברים בו, חייב משום אימורים. ולא אמרנו הרי בשר חוצץ בין האימורין לאש ודכותה בפנים לאו העלאה היא דרחמנא אמר (שם א') על העצים אשר על האש, והמעלן בחוץ נמי לא יאה חייב. לא אמרנו הכי לפי שמוזן במינו אינו חוצץ: מנחה שלא נקמצה. אינה ראויה לפנים. הלכך המקריבה בחוץ פטורה: קמצה וחזר קמצה לתוכה. והקריבה בחוץ חייב. שזיכוא בה בפנים כשרה כרתן בהקומץ נתערב קומצה בשריה ואם הקטיר לא קטיר ואם הקטיר כשרה:

וְהַקּוֹמֵץ וְהַלְבֹנָה. של מנחת נרבה. שניהם מתירים את שריה לאכילה הלכך רבי אלעזר פוטר דבעי הקטרת כל המתיר: אחד בפנים. תחלה ואח"כ השני בחוץ חייב. שזה נמר וכו הכל תלוי: שני בזיכי לבונה. מתירים לחם הפנים: מי החג. שנחמלאו לשם ניסוך המים כהג הסכות אם נסך אותן בחוץ חייב דכבר ניסוך המים כהג דאורייתא היא הלכך מחייב עלה בחוץ ואין הלכה כר"א בכולה מתניתין ונסוך המים כהג לאו דאורייתא היא אלא הלכה

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ה

הַמְּקָרִיב קְדָשִׁים וְאִמּוּרֵיהֶם בְּחוֹץ — מי שהקריב מחוץ לעזרה בשר קרבנות (הנאכלים) עם האימורים כאחד, חֵיב — משום הקרבת האימורים, שדינם להיקרב על המזבח. ואף על פי שהבשר חוצץ בין האש לאימורים, אין זו חציצה שפוסלת בהקטרת פנים, לפי שמיין במינו אינו חוצץ. מִנְחָה שְׁלֵא נִקְמְצָה — שלא הרים ממנה הכהן את הקומץ, וְהַקָּרִיבָה בְּחוֹץ — את כל המנחה, פְּטוּר — שמנחה זו לא היתה ראויה לפנים, הואיל ולא הוברר עדיין הקומץ, הלכך אינו חייב עליה בחוץ. קְמֻצָה — הרים הכהן את הקומץ מן המנחה, וְחֹזֵר קְמֻצָה לְתוֹכָהּ — והחזיר הקומץ לתוך המנחה, וְהַקָּרִיבָה בְּחוֹץ — את כל המנחה, חֵיב — שבכגון זה אם הקריבה בפנים, כשרה היא בדיעבד (מנחות ג, ג), הלכך חייב עליה בחוץ.

באור משנה ו

הַקָּמִין וְהֶלְבֹנָה — של מנחת נרבה, ששניהם מתירים את שיירי המנחה לאכילה, כמו שכתוב (ויקרא ב, ב-ג): "וקמץ משם מלא קומצו מסלתה ומשמנה על כל לבונתה, והקטירי הכהן את אזכרתה המזבחה. והנותרת מן המנחה לאהרן ולבניו", ומכאן שאין שיירי המנחה נאכלים אלא לאחד הקטרת הקומץ והלבונה, שֶׁהַקָּרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בְּחוֹץ — אם הקריב את הקומץ או את הלבונה מחוץ לעזרה, חֵיב — שכל אחד בפני עצמו ראוי להקטרה בפנים. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שִׁיקְרִיב אֶת הַשְּׂנִי — דהיינו עד שיקריב את כל המתיר, כדבריו במשנה ד. אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בְּחוֹץ — אם הקטיר את הקומץ או את הלבונה בפנים ואחר כך הקטיר את המתיר השני בחוץ, חֵיב — לפי שגמר בו את הקטרת כל המתיר. שְׂנֵי בְּזוּפֵי לְבוֹנָה — שהקטרם מתירה את לחם הפנים לאכילת הכהנים, שֶׁהַקָּרִיב אֶת אֶחָד מֵהֶן בְּחוֹץ — מחוץ לעזרה, חֵיב — שכל אחד ראוי להקטרה בפני עצמו. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר עַד שִׁיקְרִיב אֶת הַשְּׂנִי — את כל המתיר. אֶחָד בְּפָנִים וְאֶחָד בְּחוֹץ — אם הקטיר בזיך אחד בפנים ואחר כך את הזיך השני בחוץ, חֵיב — שגמר בו את הקטרה. הַיּוֹרֵק מִקְצֵת דָּמִים בְּחוֹץ — כגון מתנה אחת, ואפילו

פְּסוּלִין שֶׁהָיָה פְּסוּלִין בְּקִדְשׁ — ובין קרבנות שנפסלו בעזרה, כגון אלו ששינונו לעיל (ט, ב), שאם עלו על המזבח לא ירדו, וְהַקָּרִיב בְּחוֹץ — אם הקריב אחד מאלו חוץ לעזרה, חֵיב — במזיד כרת ובסוגג חטאת, שכל קרבן המתקבל בפנים והעלהו בחוץ, חייבים עליו; אבל פסולים שדינם שאם עלו על המזבח ירדו, אין חייבים עליהם משום העלאת חוץ, שכתוב (ויקרא יז, ט): "לעשות אותו לה'". — כל הנעשה לה' חייבים עליו בחוץ; וכל שאינו נעשה לה', אין חייבים עליו בחוץ. הַמְּעַלָּה בְּיַת מִן הָעוֹלָה וּמִן הָאִמּוּרִין בְּחוֹץ — כחצי זית מבשר העולה וכחצי זית מחלבה (גמרא). חֵיב — שהואיל והעולה כולה למזבח, לפיכך מצטרף בה הבשר עם האימורים לכזית להתחייב עליהם. הַקָּמִין — מן המנחה, וְהֶלְבֹנָה — ממנחת נרבה, וְהַקְטָרֶת — שמקטירים בכל יום במקדש, פרס בשחרית ופרס בין הערבים, וּמִנְחַת פְּהִינִים — שאין בה קומץ, וכולה קרבה על גבי המזבח, וּמִנְחַת פֶּהַן הַמְשִׁיחַ — מנחת חביתין שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום (ויקרא ו, טו), וּמִנְחַת נֶסְכִין — שמביאים עם הקרבן, שֶׁהַקָּרִיב מֵאֶחָד מֵהֶן — מן הקומץ או מן הלבונה או מן הקטורת או ממנחת כהנים וכו', בְּיַת בְּחוֹץ — חוץ לעזרה, חֵיב — אף על פי שבפנים דינם להיקרב כלי, המקריב מהם בחוץ כזית בלבד, הריהו חייב. רַבִּי אֶלְעָזָר פּוֹטֵר — את המעלה בחוץ, עַד שִׁיקְרִיב אֶת כָּלוּ — את כל הקומץ או כל הלבונה או כל הקטורת או כל מנחת הכהנים וכו', כדינם בפנים. וְכֹלֵם — כל אלו שנימנו לעיל, שֶׁהַקָּרִיב בְּפָנִים — העזרה, וְשִׁיר בְּהֶן בְּיַת — שלא הקריב בפנים, וְהַקָּרִיב בְּחוֹץ — חוץ לעזרה, חֵיב — אפילו לדעת רבי אלעזר, לפי שבכזית זה נגמרה ההקטרה. וְכֹלֵם שֶׁחִסְרוּ כָּל שֶׁהֶן — קודם ההקטרה, כגון שנאבד מהם קצת או נשרף, ונפסלו משום חסרון, שכתוב (ויקרא ג, ג): "הנותרת מן הנזחה לאהרן ולבניו", פרט למנחה שחסרה היא או שחסר קומצה קודם הקטרה, וְהַקָּרִיב בְּחוֹץ — כשהם חסרים, פְּטוּר — שהואיל ולא היו ראויים להיקרב בפנים, אין חייבים עליהם בחוץ, כמו שבארנו לעיל.

פָּחַג בַּחוּץ – חֵיב. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: שְׂיִירֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ – חֵיב.

פירוש ברטנורא

למשה מסיני: שירי הדם שהקריבין בחוץ חייב. בשירי דמים הפנימים מיירי וסבר דשירי הדם מעכבים בהם הילכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ אבל בשירי הדם של מזבח החיצון מודה ר' נחמיה שאינם אלא למצוה ולא לעכב הילכך הוורקן בחוץ ודאי פטור. ואין הלכה כרבי נחמיה:

משניות מבוארות – קהתי

מחוץ לעזרה, חייב כדין מעלה בחוץ. רַבִּי נַחֲמִיָּה אוֹמֵר: שְׂיִירֵי הַדָּם שֶׁהִקְרִיבָן בַּחוּץ, חֵיב — בגמרא מבואר, שרבי נחמיה מדבר בשיירי הדם של החטאות הפנימיות, והוא סובר שאם לא שפך את שיירי הדם על היסוד של המזבח החיצון, לא כיפר, ולא כפי ששינינו (ה, א-ב): "אם לא נתן לא עכב", הלכך עבודה היא להתחייב עליה בחוץ. ברם, בשיירי הדם של שאר הקרבנות מודה רבי נחמיה ששפיתם אינה אלא למצוה ולא לעכב, הלכך הוורקם בחוץ פטור. ואין הלכה לא כרבי אלעזר ולא כרבי נחמיה.

מחטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעכבות, כמו ששינינו לעיל (ה, א-ב): "מתנה אחת מהן מעכבת", חֵיב — אף לדעת רבי אלעזר, שהרי כל הניתנים על המזבח החיצון, אם נתנם מתנה אחת כיפר; ואף בחטאות הפנימיות, כל הזאה מצוה בפני עצמה היא, שכן אם נשפך הדם אחר שנתן מתנה אחת, סובר רבי אלעזר שמביא פר אחר וגומר שאר המתנות, ואינו צריך להתחיל את ההזיות מתחילה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִף הַמְּנִסֶּף מִי חַג פָּחַג בַּחוּץ, חֵיב — המים שנתמלאו לשם ניסוך על המזבח בחג הסוכות, אם ניסך אותם בחג

אגרות קודש

ב"ה, ט' אדר ב', תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום הראשון בו כותב אודות ההצעה שקבל, משרת הנהלה במדינה אחרת וכו' ושואל דעתי בזה.

ומובן שנבהלתי אפילו להקס"ד לעזוב ח"ו וח"ו מקומו עתה והמוסדות אשר מנהל אותם.

כי, לאחרי בקשת סליחתו, פליאה ותמי' גדולה אפילו על הקס"ד זה, שהרי בודאי רואה המצב במדינתו עתה ובסביבותי איך שמוכרחים מוסדות האמורים, והרי הוא המנהל ומקיימם וכו'. ואין להאריך בדבר הפשוט, ובודאי, אדרבה, יוסיף אומץ בהנהלת מוסדות אלו להעמיד מחונכים-ות שיי' חדורים יראת שמים והשקפת עולם תורנית חסידותית.

ובודאי למותר להאריך ע"ד הנראה במוחש שרק החיות האור וההתלהבות שבחסידות נותנים כח די מספיק לעמוד בפני כל הנסיונות הקשים בהם נתנסה דור יתום זה, מבלי לוותר על כמה ענינים שבתורתנו תורת חיים וד"ל.

ואצפה לבשו"ט בכל הנ"ל - כולל גם בנוגע להסיום.

והרי הימים ימי חדש אדר שצריכים להרבות בשמחה, והתכלית הוא שיהי' ליהודים אורה זו תורה וכו' וכו'.

בכבוד ובברכה.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף סב עמוד א. **מַת אַחַד מֵהֶם** - מהשעירים, **אִם עַד שְׁלֹא הִגְרִיל מַת** - אם מת אותו השעיר קודם שערך הכהן הגדול את הגורל בין שניהם, **יִקַּח** שעיר אחר ויעשנו **זוּג לְשֵׁנֵי** ועליהם יגריל, **וְאִם מִשְׁהִגְרִיל** - לאחר שהגריל **מַת** אחד השעירים, **יָבִיא זוּג אַחֵר** - שני שעירים אחרים **וְיִגְרִיל עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלִילָה** בהטלת גורל מחדש, **וַיֹּאמֶר** כדלהלן, **אִם שָׁל שֵׁם מַת**, כלומר, באופן שמת השעיר שהיה מיועד לשם, יאמר הכהן הגדול בלשון זו, **זֶה** - השעיר **שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל הַחֲדָשׁ לְשֵׁם**, **יִתְקַיֵּים תַּחֲתָיו** - יעמוד במקום השעיר המת, **וְאִם הַשְּׁעִיר שֶׁל עֲזָאוֹל מַת**, יאמר הכהן הגדול, **זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרֵל הַחֲדָשׁ לְעֲזָאוֹל**, **יִתְקַיֵּים תַּחֲתָיו** - במקום השעיר המת. וכעת שיש שלושה שעירים, ושנים מהם לשם או לעזאזל, האחד מהם יעשה מצותו ויכפר, **וְהַשְּׁנַי יִרְעָה עַד שִׁסְמֵתֵאֵב** - שיפול בו מום, **וְאִז יִמְכַר וַיִּפְּלוּ דָמָיו לְנִדְבָה** - ישתמשו בדמיו לקנות בהמות לעולה להקריב במזבח כשהוא פנוי, ואפילו שהלכה למשה מסיני היא, שכל חטאת שנתכפרו בעליה באחרת מתה, זו אינה כן, משום **שֵׁאִין תַּטְּאֵת צְבוּר מִתָּה** אף שנתכפרו בעליה בקרבן אחר [ושעירי יום הכיפורים חטאת ציבור הן, שנאמר (ויקרא טז ה) 'זמאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת']. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר**, אף חטאת צבור שנתכפרו בעליה באחרת, **תְּמוּתָהּ**, ולכן אף השעיר הנותר דינו למיתה.

וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אם **נִשְׁפָּךְ הַדָּם** של השעיר המיועד לשם קודם שהוזה ממנו כמצוותו, **יָמוּת** השעיר **הַמְּשַׁתְּלַח** לעזאזל, ויביאו שני שעירים אחרים להגריל עליהם לשם ולעזאזל. וכן אם **מַת** השעיר **הַמְּשַׁתְּלַח** לעזאזל לפני שהוזה דם השעיר לשם כמצוותו, **יִשְׁפָּךְ הַדָּם** של השעיר לשם, ויביאו שנים אחרים במקומם להגריל עליהם לשם ולעזאזל.

דף סב עמוד ב: הגמרא מבארת את מקור הדין ששני השעירים צריכים לתחילה להיות שוים: **תַּנּוּ רַבָּנָן**, נאמר (ויקרא טז ה) 'זמאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים', והרי **מִיעוּט** המילה 'שעיר' שהיא בלשון רבים הוא **שְׁנַיִם**, ואם כן **מַת תְּלִמּוּד לומר 'שני'**, אלא ללמד **שִׁיהִיו שְׁנֵיהֶן שְׁוִים**. **וּמִנֵּיין שֵׁאֵף עַל פִּי שֵׁאִין שְׁנֵיהֶן שְׁוִין**, **כְּשִׁירִין** בדיעבד, **תְּלִמּוּד לומר פעמיים 'שעיר' 'שעיר'** [והקריב אהרן את השעיר אשר עליו הגורל לה' ונעשה חטאת, והשעיר אשר עליו הגורל לעזאזל וגו' (שם טז ט"ז)], והרי תיבות 'שעיר' אינן נצרכות אחרי שנאמר (שם טז ח) 'ונתן אהרן על שני השעירים גרלות', אלא **רִיבָה** בזה שאף אם השעירים אינם שוים, כשרים בדיעבד.

מדייקת הגמרא: **טַעֲמָא דְרַבִּי רַחֲמַנָא** - הטעם שכשרים בדיעבד הוא משום שהתורה ריבתה, **הָא לֹא רַבִּי רַחֲמַנָא** - אבל אם התורה לא היתה מרבה **תְּוָה אֲמִינָא שְׁפִסּוּלִין** אפילו בדיעבד, וקשה, **עֵיבּוּבָא מְנָא לָן** - מניין היה לנו לומר שאפילו בדיעבד פסולים. משיבה הגמרא: **סְלִקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** - לולא הריבוי היה עולה בדעתך לומר שכיון ש'**שני' 'שני' 'שני'** **כְּתִיב** בתורה שלוש פעמים [יִקַּח שְׁנֵי שְׁעִירֵי עִזִּים' (ויקרא טז ה)], וְלִקַּח אֶת שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים' (שם טז ז), וְנָתַן אֶהָרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּרָלוֹת' (שם טז ח)], נלמד מזה שאם אינם שוים פסולים, לכן צריך ריבוי ללמד שכשרים בדיעבד. ושאלת הגמרא: **וְהַשְּׁתָּא דְרַבִּי רַחֲמַנָא** - וכעת שריבתה התורה מ'**שעיר' 'שעיר'** שבדיעבד כשרים גם כשאינם שוים, **'שני' 'שני' 'שני' לְמָה לִּי**. משיבה הגמרא: **חַד** [-האחד] **לְמַרְאָה וְחַד לְקוּמָה וְחַד לְדָמִים**, ולתחילה, אך בדיעבד כשרים אף אם אינם שוים כמראה בקומה ובדמים.

הגמרא מביאה מקומות נוספים בהם נדרשו הפסוקים באופן דומה: **תַּנְיָא נְמִי הֲבִי** - שנינו כמו כן ברייתא **לְנָבִי כְּבָשִׁי מְצוּרַע** שנאמר בתורה (ויקרא יד י') 'וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים', והרי **מִיעוּט** המילה 'כבשים' הוא **שְׁנַיִם**, ואם כן **מַת תְּלִמּוּד לומר 'שני'**, אלא ללמד **שִׁיהִיו שְׁנֵיהֶן שְׁוִין**. **וּמִנֵּיין שֵׁאֵף עַל פִּי שֵׁאִין שְׁנֵיהֶן שְׁוִין**, **כְּשִׁירִין** בדיעבד, **תְּלִמּוּד לומר פעמיים 'כבש' 'כבש'**, [ולקח הפהן את הכבש האחד וגו' ונשחט את הכבש' (שם יד י"ג)], והיה אפשר לכתוב 'ושחט אותו', אלא **רִיבָה** בזה שאף אם אינם שוים, כשרים בדיעבד.

דף סב עמוד א. **וַיֹּאמֶר אִם שֵׁם מַת וכו'.** הכי מפרש' אם של שם מת יאמר זה שעלה וכו' ואם של עזאזל מת יאמר זה שעלה וכו'. **והשני.** אם של עזאזל מת ועכשיו יש כאן שנים לשם, אחד שנשאר מזוג ראשון ואחד מזוג שני באחד יתכפר והשני ירעה וכן אם של שם מת והרי יש כאן שנים לעזאזל האחד ישתלח והשני ירעה ובגמרא מפרש איזהו שני אם שני שבזוג שני אם שני שבזוג ראשון: **שֵׁאִין חַטָּאת צְבוּר מִתָּה**. הכי גמירי חמש חטאות ביחיד גמירי וטעמא מפורש בהוריות (דף ו.) ובתמורה (דף טו.) מה מצינו ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה שלא תמצאם בצבור אף שכפרו בעליה ואע"פ שאפשר להיות בצבור לא נאמרה אלא ביחיד: ועוד אמר רבי יהודה בגמרא מפרש מאי אתא לאוסופי: **יָמוּת הַמְּשַׁתְּלַח**. ויביאו שנים ויגריל עליהן בתחילה:

דף סב עמוד ב: **נְמִי עֵיבּוּבָא מְנָלָן**. אי משום דכתיבא חוקה הא בין לרבי יהודה בין לר' נחמיה לא כתיבה חוקה אלא על דברים שהן מן העבודה אבל לא על הלקיחה שהיא מתמול שלשום:

מתרצת הגמרא: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחנן, מקור
 חיוב האכילה בליל יום טוב הראשון בסוכה הוא מגזירה שזה,
 נאמר כאן - בחג הסוכות המשה עשר, ונאמר המשה עשר בחג
 המצות, מה להלן - בחג המצות לילה הראשון חובה לאכול מצה,
 ומכאן ואילף - בשאר ימי החג רשות - שאם רצה אוכל מצה ואם
 רצה אינו אוכל, אף כאן - בחג הסוכות, לילה הראשון חובה
 לאכול בסוכה, ומכאן ואילף - בשאר ימי החג רשות, ואינו חייב
 לאכול בסוכה. מבררת הגמרא: והתם - בחג המצות מנלן שאכילת
 מצה בלילה ראשון חובה. ומבארת: אמר קרא (שמות יב יח), 'מִצְרַח
 וְיָבִיל טִיּוֹן תֹּאכְלוּ מִצֵּה', הרי שהפיתוב קבעו חובה.
 שנינו במשנה: ועוד אמר רבי אלעזר מי שלא אכל לילי יום טוב
 הראשון ישלים לילי יום טוב האחרון של חג: מקשה הגמרא: כיצד
 יכול להשלים את סעודותיו ביום טוב האחרון של חג שהוא שמיני
 עצרת, והא אמר רבי אלעזר, ארבע עשרה סעודות חייב אדם
 לאכול בפסוקה, אחת ביום ואחת בלילה, וכיון שחייב לאכול את
 הסעודות בסוכה איך יכול להשלים בשמיני עצרת, הרי אז אינו
 יושב בסוכה. אמר רבי אמי, חזר בו רבי אלעזר ממה
 שהצריך לאכול בכל יום שתי סעודות בסוכה ומודה לחכמים
 שרק בלילה ראשון הוא חובה, אלא שסובר שלסעודה זו יש
 השלמה בשמיני עצרת אף על פי שאינו אוכל בסוכה, כיון
 שלומדים מקרבנות החג שיש להם השלמה ביום טוב אחרון של
 חג.
 שואלת הגמרא: משלים במאי - כיצד משלים בשמיני עצרת את
 הסעודה שלא אכל ביום הראשון, ובמה יהיה ניכר שהיא סעודת
 השלמה, אלימא שמשלים בפרשתא ופתא, הרי סעודה דיומיה קא
 אכיל - נראה הדבר שאוכל לשם סעודת אותו היום, ומה הדינך
 לומר שהשלמה היא ליום אחר, אלא מאי ישלים במיני
 תרומיא - פרפראות ומעדנים כדוגמת פירות ופת כסנין. תניא נמי
 הכי, אם השלים במיני תרומיא יצא, וכל שכן אם קבע סעודה שניה
 בלחם ובשר.
 שאל אבטרופוס - הממונה על ביתו של אריפס המלך את רבי
 אלעזר, כגון אני שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום כל ימות
 השנה, מהו שאוכל בסוכה רק סעודה אחת כל יום ואפשר - ואצא
 בזה ידי חובתי, שהרי הטעם לחייב שתי סעודות הוא משום תשבו
 כעין תדורו, וכך היא דירתי בכל השנה. אמר לו, ככל יום ויום אתה
 משייך כמה פרפראות - אוכל כמה מיני פרפראות כדי להמשיך
 את לבך לאכול את הפת, ועושה אתה זאת לכבוד עצמך -
 לתאבונך, ועקשיו - בחג הסוכות האם אי אתה משייך פרפרת
 אחת לכבוד קונך, כלומר דואי הנך חייב לאכול פרפראות כדי
 שיעוררו את תאבונך, ועל ידי זה תוכל לאכול שתי סעודות. ועוד
 שאלו, כגון אני שיש לי שתי נשים אחת במכריא ואחת בצפורי, ויש
 לי שתי סוכות אחת במכריא ואחת בצפורי, שכל אשה בנתה
 סוכה במקום שדרה בו, מהו שאצא מסוכה לסוכה ואפשר - שאשב
 מקצת החג בסוכה זו ומקצת בסוכה זו, ואצא בכך ידי חובת מצות
 סוכה. אמר לו, לא - אינך רשאי לצאת מסוכה אחת ולילך לשניה,
 משום שאני אומר, כל היוצא מסוכה לסוכה כמל מצותה של
 ראשונה למפרע, ונמצא שלא קיים מצות סוכה. אלא צריך לשבת
 כל שבעת הימים בסוכה אחת כמו שמפרש להלן.
 הגמרא מביאה את הברייתא שבה פירש רבי אלעזר את דעתו
 בענין חובת ישיבה בסוכה אחת כל שבעת ימי החג: תניא, רבי
 אלעזר אומר,

ואמרו העלום לפוסה, שהחמירו על עצמם שלא לאכול אפילו
 אכילת עראי חוץ לסוכה. וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל - פת פחות
 מכביצה, נטלו במפה ולא נטל ידיו, ואכלו חוץ לפוסה, כיון שפחות
 מכביצה היא אכילת עראי ופטורה מן הסוכה, ולא צריך אחריו
 ברכת המזון.
 מקשה הגמרא: ממעשה זה של רבי צדוק משמע שדווקא פחות
 מכביצה נקראת אכילת עראי ופטורה מן הסוכה, הא כביצה פני
 סוכה משום שנחשבת אכילת קבע, לימא תיהוי תיובתיה דרב יוסף
 שאמר לעיל (כו). שעד שתיים ושלש ביצים הוי אכילת קבע, וכן
 תיובתא דאמי שאמר (סו) שרק יותר מביצה נחשבת אכילת
 קבע, אבל כביצה נחשבת עדיין אכילת עראי. מתרצת הגמרא:
 דלימא מה שכתבה המשנה שהיה האוכל פחות מכביצה, אינו
 משום מצות סוכה, שנלמד מכך שכביצה נחשבת אכילת קבע
 לענין סוכה, אלא משום מצות נטילת ידים וברכת המזון,
 שבאכילת פחות מכביצה של פת נטילה וברכה לא פני - אין צריך
 ליטול ידיו קודם אכילתה, וכן אין צריך לברך ברכת המזון אחריה,
 הא אם היה אוכל כביצה, פני נטילה, שחייבו חכמים את האוכל
 כביצה בנטילת ידים ולא הסתפקו שיטלו במפה שמא יגע בפת
 בידיו, וכן צריך ברכה - ברכת המזון, כיון שכביצה יש בה שיעור
 שביעה.

משנה

רבי אלעזר אומר, ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בפסוקה,
 שתי סעודות בכל יום אחת ביום ואחת בלילה. והכמים אומרים, אין
 לדבר קצבה - אין קצבת חובה לאכילה בסוכה, ואם אינו רוצה
 לאכול אינו חייב, ורק אם הפך לאכול צריך לאכול בסוכה, חוץ
 מלילי יום טוב ראשון של חג בלילה, שאז חובה לאכול פת בסוכה
 כמו שדרשו בגמרא. ועוד אמר רבי אלעזר, מי שלא אכל סעודת
 [לילי] יום טוב הראשון שהיא חובה, ישלים את הסעודה באכילת
 סעודה נוספת בלילי יום טוב האחרון של חג - שמיני עצרת.
 והכמים אומרים, אין לדבר תשלומין - אינו יכול להשלים את
 סעודת ליל יום טוב ראשון של חג שחייב לאוכלה בסוכה, ועל זה
 שלא אכל בלילה הראשון בסוכה נאמר (קדלת א טו) 'מִעֲנֵת לֹא יִכְלֹל
 לְתֵקֶן וְחֶסְרוֹן לֹא יִכְלֹל לְהַפְנוֹת'.

גמרא

מבררת הגמרא: מאי מעמא דרבי אלעזר, שחייב אדם לאכול שתי
 סעודות בכל יום של חג הסוכות בסוכה. מפרשת הגמרא: רבי
 אלעזר דורש זאת מן הפסוק (ויקרא כג מב) 'בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ,
 שמשמעונו בעין תדורו - כעין דירת אדם בביתו, מה דירה דרך
 כל אדם לאכול בה כל ימות השנה סעודה אחת ביום וסעודה אחת
 בלילה, אף בסוכה צריך לאכול אחת ביום ואחת בלילה. ורגזן
 שחולקים על רבי אלעזר סוברים שאדרבה מכאן יש ללמוד
 שאינו חייב לאכול שתי סעודות בכל יום, שכיון שהשוותה התורה
 את ישיבת הסוכה בדיקה, יש ללמוד מה דירה - כל אדם בביתו
 אי בעי וְאִם רוצה אכיל, ואי בעי לֹא אכיל, אף סוכה נמי אי בעי
 אכיל אי בעי לֹא אכיל, ואינו חייב לאכול סעודות בכל יום. מקשה
 הגמרא: אי הכי - שמדין תשבו כעין תדורו אנו למדים שאין
 לחייבו לאכול, אפילו לילי יום טוב ראשון נמי - גם כן אין לחייבו,
 ולמה אמרו חכמים שבליל יום טוב ראשון חובה לאכול בסוכה.

המשך ביאור למסכת סוכה ליום שלישי עמ' א

כגון שבור מלכא שנטול מעותיו של המלוה בריבית וחונן בהם
 עניי נכריים,

פתיים עשירים ומנהיגים נמסרין למלכות, על משהי שטרות פרועים
 שחפץ לגבות בהם שוב, ועל מלוי בריבית לישראל שנאמר (משלי
 כח) 'מרבה הונן בנשך ותרבית לחונן דלים יקבצנו', ודרשו (ב"מ ט)

סוכה - פרק שני - הישן תחת המטה דף כז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (קנט רש"י תוספות)

1 הכי גרסינן: נימא תיחוי תיובתיה דרב יוסף — דאמר לעיל: תרתי תלת. ואביי — דאמר
2 דטעינים רב בי רב, דהיינו כביצה, דכביצה אוכל הנאכל בבליעה אחת הוא, כדאמרין
3 ב' בתרא דיומא (פ.א) "מכל האוכל אשר יאכל". הא כביצה בעי נטילת ידים וברכה —
4 אבל סוכה אפילו כביצה נמי לא. **משנה ארבע עשרה** סעודות — ובגמרא מפרש
5 טעמא, אין לדבר קצבה — אם רצה להתענות
6 — אין אנו זוקקין לו, אלא אם יאכל — לא יאכל
7 חוץ לסוכה, חוץ מליל יום טוב הראשון —
8 שאינו ראשי להתענות, כדיליף בגמרא. ישלים
9 — סעודתו זאת ביום טוב האחרון בשמיני
10 עצרת, ואף על פי שאינו בסוכה. ובגמרא פריך
11 עלה. **גמרא** מכאן ואילך רשות — דהכי
12 ילפינן לה בפרק בתרא דפסחים (ק.א.) "ששת
13 ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת" מה
14 שביעי רשות — אף ששה רשות. לפי שהשביעי
15 בכלל "שבעת ימים תאכל מצות" יוצא מן
16 הכלל, ללמד שאבילת מצות האמור בו אינו
17 חובה — אלא אם באת לאכול — תחא אבילתך
18 מצה ולא חמץ. ולא ללמד על עצמו יצא, אלא
19 ללמד על הכלל כולו יצא. והתם נופיה מנלן —
20 דלילה הראשון מיהא חובה. והאמר ר' אליעזר
21 ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה
22 — וכיון דביום אחרון לא בסוכה יתיב, ואם ישב
23 בה לשם מצוה עובר על כל תוסף — נאי
24 השלמה דסוכה איכא הבא? אמר בירא — שם
25 חכם. חור בו ר' אליעזר — אצל חכמים, לומר
26 שאין לדבר קצבה, ואם רצה להתענות —
27 יתענה, חוץ מליל יום טוב הראשון. ובהא מיהא
28 פליג עלייהו, דקסברי: יש לה תשלומין, כמו שיש
29 תשלומין לקרבנות יום ראשון אף ביום טוב
30 האחרון. **אילימא ברפחא** — כלומר: תאמר
31 שסעודת יום טוב האחרון שהוא סועד בלחם
32 ולפתן וצורכי הסעודה תהא תשלומין לראשון.
33 סעודתא דיומיה קאביל — ומאי הכי יש כאן
34 שתתא לשם סעודה ראשונה? הלא דרכו לסעוד
35 היום. במיני תרגימא — לאחר שסילק ביאיא
36 פפרראות ומענדנים לפניו, כגון פירות וחסנין
37 וקפלוטות מבוטלות. תרגימא = *פרונג'ש.
38 תניא נמי הכי — דבהכי הויה סעודה לאשלומי,
39 ואף על פי שאינו חור וקובע עצמו לאכול שתי
40 סעודות של לחם ובשר. אם השלים בו' — וכל
41 שכן אם קבע סעודה שניה בלחם ובשר.
42 **אופורופים** של אנריפם — ממונה על שלו ורב
43 ביתו, שקריין **שקליק. מהו שאוכל סעודה
44 אחת ביום — בסוכה ואפטר. פפרראות — מיני
45 מעדנים הפותחים את בני מעיים לחיות לבו
46 משוך אחר הפת ויאכל. מהו שאנא בסוכה
47 לסוכה — לאכול ולישן היום בור, ולמחר בור.
48 בישל מצותה של ראשונה — אפילו ימים שעברו
49 עליו כבר אידנד למפרע, ואינו מצוה, כדיליף
50 לקמן שצריך לישב כל שבעה בסוכה אחת.
51 אין

38 **אחת במבריא ואחת בצפורי, מהו שאנא בסוכה? אמר לו: לא, שאני**
39 **אומר: כל היוצא בסוכה בפל מצינתה של ראשונה. תניא, רבי אליעזר אומר:**
אין

דבעי כחית דגן לסעודת יום טוב הראשון של חג כמו גבי מצה, והכא אמרינן דישלים במיני תרגימא! ועוד: מעובדא דאופורופים של אנריפם משמע דלא פטר ר' אליעזר בסעודה אחת. לכך נראה לפרש: חור בו ר' אליעזר ממה שהיה מצריך סוכה, ולעולם ארבע עשרה סעודות בעי. ובירושלמי משני: אמר ר' אחא למצה חובה, כלומר: לכתחילה צריך לאכול בסוכה ואם לא אכל — משלים בשמיני בלא סוכה. **במיני** תרגימא — פירש בקונטרס: כגון פירות וחסנין וקפלוטות מבוטלות. ואי אפשר לומר כן, דהא רבא מטיק פירש שמיני תרגימא (שם) ופריד לא בעי סוכה, ודייק מהכא. ואי סלקא דעתך פירות בעי סוכה — לישלים בפירות! והכי: בתרא דלא שכידו פירות. ואיבעית אימא: מיני תרגימא נמי מיני פירי גינהו. מכל מקום משמע דאי פירי לא בעי סוכה — אף השלמה מועלת בפירות. ומיני תרגימא הוו כגון בשר ודגים ושאר דברים שמלפתין בהן את הפת. ואין ללמוד מכאן שיעילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת — דשאני התם. דילפינן (שבת קי"ב) מדכתיב תלתא "היום" גבי מן, שהוא במקום פת. ואפילו באנו להשוותם — לא נפיק בפירות, כדפריש' דלא מהני גבי סוכה.

1 מהו דתימא כיון דנפלה אחרייתא היא - יש ספרים שכתבו בהן: קא משמע לן כיון (רברדיה)
2 קעביד אדידי היא - משמע לפי שבונה אותה באותן בעים. כל האורח בישראל ישבו
3 בסוכות - משמע: סוכה אחת לכל ישראל, שישבו בה זה אחר זה, ואי אפשר שתהא של
4 כולם, דלא מטי שוה פרוטה לכל אחד אלא על ידי שאלה, כך פירש בקונטרס. ועל חנם הדק,
5 דכיון דכתב "לך" - למעוטי דשותפין משמע,
6 בדמוכח ב"ראשית הגז" (תולין קלוא, א) גבי תרומה
7 וחלה ופאה, וטובא דקא חשיב התם. ואפילו
8 אתרוג נמי דכתיב ביה "לכם" לשון רבים אמרינן
9 ב"יש נוחלין" (בבא בתרא קל"ב): האחן שקעו
10 אתרוג בתפיסת הבית ונטולו אחד מהם ויוצא בו
11 אם יכול לאכלו, כגון דאיכא אתרוג כיוצא בו
12 לכל חד וחד - יצא, ואם לאו - לא יצא, ד"לכם" -
13 משמע שהיא כולה שלו, ולא מקנתו. ולא דמי
14 ל"בגדיכם" ו"עריסותיכם" ו"תרומותיכם" דפרק
15 "ראשית הגז" (תולין קלוא, א), דשל שותפין בכלל.
16 והא דכתיב "לכם" לשון רבים - משום דאיבעי
17 ליה למיכתב "ולקחתם" לשון רבים, דדרשינן פרק
18 "לולב וערבה" (סוכה מג, א); שתהא לקיחה לכל
19 אחד ואחד, (ומרבינן) סוכה אחת לכל ישראל -
20 שמע מינה דלא דרשי "לך" למעוטי שאולה,
21 ומוקמי ליה למעוטי גזולה, ומיהו, קשה: הא גבי
22 ציצית מרבינן דשותפין מדכתיב "בגדיהם"
23 וממעטנין שאוליה מדכתיב "סוחרך" בפרק
24 "ראשית הגז" (תולין קלוא, א), ואם כן הכא נמי
25 נידרוש הכיון ולפירושו הקונטרס ניהא, דעל כרחך
26 יוצאין בשאולה, מדמרבינן סוכה אחת לכל
27 ישראל, ותימא: דלך? אליעזר דבעי סוכה שלכם
28 - אין שנים יוצאין בסוכה אחת לעולם, ויהא
29 צריך לכל בני הבית סוכה לכל אחד ואחד; ושמא
30 הה מרבי מדכתיב "תשבו" כעין תורה (שותפין),
31 שיכולים לישב יחד בסוכה אחת. ומה שנהגו כל
32 הקהל לקנות אתרוג בשותפות לצאת בו - דעתן
33 להקנות כל אחד חלקו לחבירו בשעה שהוא
34 מברך על מנת להחזיר, דבשביל שנשתתף בו לא
35 גרע ממתנה על מנת להחזיר, דשמה מתנה.
36 פקקן החלוין - פירשנו לעיל בפרק קמא (ט"ב),
37 גבי שכתו ולא הביאו ספר תורה.
38 כל

1 אין יוצאין מסוכה לסוכה, ואין עושין סוכה בחולו של
2 מועד. והקמיה אומרים: יוצאין מסוכה לסוכה ועושין
3 סוכה בחולו של מועד. ושון, שאם נפלה - שחזור
4 ובונה בחולו של מועד. מאי מעמא דרבי אליעזר?
5 אמר קרא: "חג הסופות תעשה לך שבועת ימים" -
6 עשה סוכה הראויה לשבעה. ורננו: הכי קאמר
7 רחמנא: עשה סוכה בחג. ושון שאם נפלה שחזור
8 ובונה אותה בחולו של מועד. פשימא! מהו דתימא:
9 האי - אחריתי היא, ואינה לשבעה, קא משמע לן.
10 תניא, רבי אליעזר אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי
11 חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו,
12 דכתיב: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר
13 כפות תמרים" - מושלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו
14 בסופתו של חבירו, דכתיב: "חג הסופות תעשה לך
15 שבועת ימים" - מושלך. והקמיה אומרים: אף על פי
16 שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון
17 בלולבו של חבירו, אבל יוצא ידי חובתו בסופתו של
18 חבירו, דכתיב: "כל האורח בישראל ישבו בסופות" -
19 מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת. ורננו,
20 האי "לך" מאי דרשי ביה? מיבעי ליה למעוטי גזולה,
21 אבל שאולה - כתיב: "כל האורח". ורבי אליעזר, האי
22 "כל האורח" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לגר שנתגזיר
23 בינתיים, וקסן שנתגדל בינתיים. ורננו: בין שאמרו
24 עושין סוכה בחולו של מועד - לא אצמריד קרא. תנו
25 רננו: מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי
26 אליעזר רבו בלוד ברנל, אמר לו: אלעאי, אינד
27 משובתי הרגל. שהיה רבי אליעזר אומר: משבתי אני

1 אין יוצאין מסוכה לסוכה - לאכול בוו ולישן בוו, או היום בוו ומחר בוו. ואין עושין סוכה
2 בחולו של מועד - מי שלא ישב בסוכה יום טוב הראשון, עשה סוכה לשם חג של שבועת
3 היום - שמעת מינה דאין עושין סוכה בחולו של מועד, דאינה לשבעה. ושמעין מינה
4 דאין יוצאין מסוכה לסוכה, דאם כן - לאו סוכה לשבעה היא. פשימא - דהא סוכת
5 שבעה היא. מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה
6 לשבעה קא משמע לן - הואיל וישב בה ביום
7 טוב, וזו להשלים היא - סוכת שבעה קרינא
8 ביה, שתשלומו לראשונה היא. לכם משלכם -
9 להוציא את הגזול ואת השאול. כל האורח ישבו
10 בסוכות כתיב - דמשמע: סוכה אחת לכל
11 ישראל, שישבו בה זה אחר זה, ואי אפשר שיהא
12 לכולן, דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא על
13 ידי שאלה. כנתיים - בחולו של מועד. וקסן
14 שנתגדל - צמחו לו שתי שערות במועד, ואתא
15 האי "כל" לרביי עושה סוכה בחולו של מועד.
16 מה שאין כן במחזיקי קודם לכן, כדאמר ר'
17 אליעזר לעיל. ורננו כיון דאמר עושין סוכה
18 בחולו של מועד - ואפילו מי שמחויב קודם לכן
19 ולא עשה - תו לא אצטרך האי לרביי, דכל
20 שכן הוא. ברנל - יום טוב ראשון, והלך אצלו
21 מערב יום טוב. אינד משובתי הרגל - הואיל
22 ולא עמדת בביתך אצל אשתך. משבתי אני את
23 העצלין - אף על פי שלא בשביל הרגל
24 מתעכבים, שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין
25 מחמת עצלות - אף על פי כן משבתי אני. מדוע
26 את הולכת ונו' - בעלה של שונמית אמר לה,
27 כשאמרה לו "אלכה וארדצה עד איש האלהים
28 ואשובה". הא דאיל ואתי ביומיה - ומשמח
29 שמחת ההג עם אשתו - חייב להקביל פני רבו,
30 כגון עיר שבתוך הקדום, או על ידי עירוב.
31 ששבת בסוכתו של יוחנן כו' - לקמיה פריך:
32 הא אמר ר' אליעזר: משבתי אני את העצלין.
33 מהו שאפיש עליה כרין - לצל, שלא תשופך
34 השמש, מי אסור משום מוסיף על אהל עראי
35 בשבת או לא? אין לך כל שבט כו' - השיאו
36 לדבר אחר, כדאמרין לקמן (כתא), שלא אמר
37 דבר אחד שלא שמע מפי רבו. שלא העמיד
38 שופט - מושיע את ישראל, אותן שהיו משמת
39 יהושע ועד שמואל שמשח שאול למלך. יהושע
40 מאפרים, אהוד מבנימין, גדעון ממנשה - הרי
41 מבני רחל. שמשון מנח, ברק מוקדש מנפתלי -
42 הרי מבני בלחה. אבנן זה בועז מיהודה, עלי
43 מלוי, תולע מיששבר, אלון הובלני מובלן -
44 אלון מפורשים. אבל עתניאל ופתח ושומר
45 ראייר ועבדן לא ידעתי שמות שבטיהן, ומראובן
46 ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש. הגיע חמה
47 - מתפשטת ומתקרבת אצלם. מלכים על פי
48 נביאים - שאול ודוד על פי שמואל. ויצא -
49 שלא רצה להתיר את הדבר. לא מפני שהפליגו
50 בדברים - מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו
51 הימנו ולדחותו שלא ללמדו תורה נתבונן, אלא
52 שלא אמר דבר כו'. אין יוצאין מסוכה לסוכה
53 כו' - והאין הניח שבת שבתוך הרגל את
54 סוכתו שהיתה בלוד. שהיה דר בלוד, דכתיב
55 (סנהדרין לבג): אחר ר' אליעזר ללוד. רגל אחר
56 היה - כגון עצרת, והיו יושבין בסוכה משום
57 אור. ותפשוט ליה מדידה - שלא תפרש
58 עליה סדין, דאסור להוסיף על אהל עראי.
59 שקשור ותלוי - שם כל שעה. פוקקין בו - כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה לא בונה ולא מוסיף. ואם לאו אין פוקקין בו - דהתם

סוכה דף כז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קסא

60 בלוד ברנל, אמר לו רבי אליעזר, אלעאי, אינד מהאנשים שהם
61 שובתי הרגל. שהיה רבי אליעזר אומר, משבח אני את העצלנין שאין
62 יוצאין מפתיהן ברנל, אף על פי שהם עושים כן מחמת עצלות ולא
63 מחמת הרגל וגם בשאר ימות השנה אינם יוצאים מבתיהם, והטעם
64 משום דכתיב 'וְשִׁמְחֵת אֶתָּה וּבֵיתְךָ', והיינו שיש ברגל מצות שמחה
65 איש ואשתו ולכן לא יעזוב את ביתו. מקשה הגמרא: איני, והאמר
66 רבי יצחק מניין שחייב אדם להקביל פני רבו ברנל, שנאמר אצל
67 האשה השונמית, שמת בנה, ורצתה לילך לאלישע הנביא
68 בשבילו, ואמר לה בעלה 'מדוע את הלקת אליו היום לא ולא
69 שקת'. ויש לדייק מכלל זה דבראש דרש 'שקת מיחייב איניש
70 להקביל פני רביה' – מחויב אדם להקביל פני רבו, ואם כן הוא
71 הדין ברגל יש חיוב להקביל פני רבו, שלא גרע רגל משבת וראש
72 חודש, וקשה שהרי מדברי רבי אליעזר שלא יעזוב את ביתו ברגל,
73 מוכח שאין מצוה להקביל פני רבו ברגל. מתרצת הגמרא: לא
74 קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה – רבי יצחק עוסק באופן שהרב קרוב
75 לביתו והולך להקביל פניו וחוזר לביתו בו ביום לשמוח עם אשתו,
76 הא – מה שאמר רבי אליעזר משבח אני את העצלנים, היינו באופן
77 דאזיל ולא אתי ביומיה – שהרב רחוק ממנו וצריך לילך אליו בערב
78 יום טוב ואינו יכול לחזור בו ביום, ועל ידי כך יבטל מצות שמחה
79 עם אשתו.
80 תנו רבנן, מעשה ברבי אליעזר ששבת פליל העליון בסוכתו של
81 יוחנן ברבי אלעאי בביקרוי ואמר לה בביקרוי, והניע חמה לסוכה
82 וועדין לא הגיעה למקומם. אמר לו יוחנן לרבי אליעזר, מהו
83 שאפרוש עליה סדין – האם מותר לפרוס סדין על הסוכה כדי
84 להצל עליו מפני החמה, או שיש לאסור כיון שהוא מוסיף על
85 אוהל עראי בשבת. לא רצה רבי אליעזר לענות על שאלתו אלא
86 השיאו לענין אחר ואמר לו, אין לך כל שבט ושבת מישראל שלא
87 העמיד ממנו שופט – מושיע לבני ישראל. הניע חמה לחצי הסוכה,
88 אמר לו שוב יוחנן לרבי אליעזר, מהו שאפרוש עליה סדין. שוב
89 השיאו לדבר אחר ואמר לו, אין לך כל שבט ושבת מישראל שלא
90 יצאו ממנו נביאים, ושבת יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי
91 נביאים – שאול המלך ושהיה משבט בנימין ודוד המלך ושהיה
92 משבט יהודה שנמשחו על ידי שמואל הנביא. הניע חמה
93 למגילותיו של רבי אליעזר, נטל יוחנן סדין ופירש עליה – על
94 הסוכה, ולא שאל לרבי אליעזר. הפשיל רבי אליעזר מלתו לאחוריו
95 ויצא, שלא רצה להתיר את הדבר. מפרשת הגמרא: מה שלא ענה
96 רבי אליעזר ליוחנן על שאלתו וענה לו ענינים אחרים, לא מפני
97 שהפליגו בדבריהם, שלא רצה ללמדו הלכה זו, אלא מפני שלא אמר
98 דבר שלא שמע מפי רבו וכך נהג לעולם.
99 מקשה הגמרא: היכי עביד הכי כיצד הלך רבי אליעזר שהיה דר
100 בלוד לסוכתו של יוחנן לשבות בשבת שבחג, והאמר רבי אליעזר
101 אין יוצאין מפתיהן לסוכה כל שבעת ימי החג, וכיצד עזב סוכתו
102 שהיתה בלוד והלך לשבות בקיסרי. מתרצת הגמרא: מעשה זה לא
103 היה כלל בחג הסוכות, אלא רגל אחר הניא, וישבו בסוכה משום
104 אויר ולא לשם מצוה. מקשה הגמרא: אפילו אם היה המעשה
105 ברגל אחר קשה, כיצד הלך מביתו והאמר רבי אליעזר, משבח אני
106 את העצלנין שאין יוצאין מפתיהן ברנל, משום חיוב שמחה איש
107 ואשתו. ומתירן שלא היה זה המעשה ברגל, אלא שקת הניא.
108 מוסיפה הגמרא להקשות על מעשה זה: ותיפשוט ליה מדיניה –
109 מדוע על גמט יוחנן שברבי אלעאי את שאלתו מדברי רבי אליעזר
110 עצמו, דתנן פקק תהלוך – כמין לוח שעשוי לסתום בו את החלון,
111 רבי אליעזר אומר בזמן שקשור – הפקק לחלון והוא תלוי באויר
112 ואינו נגרר בארץ פוקקין בו בשבת, שכיון שמתוקן ועומד לכך אין
113 בכך משום הוספה על אוהל ארעי, ואם לאו – אם אינו קשור או
114 שהוא קשור אבל הוא נגרר בארץ, אין פוקקין בו, כיון שהוא
115 מוסיף על אוהל עראי בשבת. ותקמים אומרים בין כך ובין כך – בין
116 אם הוא קשור ותלוי ובין אם אינו קשור, פוקקין. הרי שדעת רבי
117 אליעזר שאסור להוסיף על אוהל עראי בשבת ואם כן הוא הדין
118 שאין לפרוס סדין על גבי הסוכה.

1 אין יוצאין מפתיהן לסוכה באמצע החג, שצריכה הסוכה להיות
2 לשבעה ימים, ואם יוצא לסוכה אחרת נמצא שלא היתה הסוכה
3 הראשונה לשבעה ימים. וכן אין עושין סוכה בחולו של מועד,
4 מטעם זה שאין זו סוכה הראויה לשבעה. ותקמים אומרים, יוצאין
5 מפתיהן לסוכה באמצע החג, ועושין סוכה בחולו של מועד, שאין
6 צריך סוכה הראויה לשבעה. ושון רבי אליעזר וחכמים ומודים
7 שאם נפלה הסוכה באמצע החג שחזור ובונה אותה בחולו של מועד
8 ויכול לישב בה, ואף לדעת רבי אליעזר נחשבת עשויה לשבעה
9 ימים, כמו שפירש הלול. מפרשת הגמרא: מאי טעמא דרבי אליעזר
10 שאסר לעשות סוכה בחול המועד, דאמר קרא 'הג הסכת תעשה
11 לך שבעת ימים', ודרש עשה סוכה הראויה לשבעה, וכאשר בונה
12 סוכה בחולו של מועד לא נעשית לשבעה ימים, וכן אם יוצא
13 מסוכה לסוכה באמצע החג, נמצא שסוכה הראשונה לא היתה
14 לישבת שבעה ימים. ורבנן סוברים שאין לדרוש מן הפסוק כרבי
15 אליעזר, אלא אדרבה הכי קאמר רבנא, עשה סוכה פה, שיכול
16 לעשות סוכה בכל יום משבעת ימי החג.
17 שנינו ברבייתא, ושון רבי אליעזר וחכמים שאם נפלה שחזור ובונה
18 אותה בחולו של מועד, ואין אומרים שאין סוכה זו עשויה לשבעה.
19 מקשה הגמרא: פשיטא שחזור ובונה, שהרי המשך של סוכה
20 הראשונה היא, והרי זו סוכה העשויה לשבעה. מתרצת הגמרא:
21 מהו דתימא האי אחרייתא היא ואינה לשבעה – סוכה זו שחזור ובונה
22 נחשבת לסוכה אחרת ואינה המשך של הראשונה ואם כן אינה
23 עשויה לשבעה, קא משמע לן שכיון שישב בסוכה זו ביו"ט נחשב
24 מה שבונה עכשיו השלמה של ראשונה שהיתה עשויה לשבעה.
25 תניא רבי אליעזר אומר, בשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב
26 הראשון של חג בלולבו של חבירו, דכתיב 'ולקחתם לכם ביום
27 הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים' ודרושים לכם משלכם, למעט
28 ארבעת המינים גזולים או שאולים שאין יוצא בהם ידי חובתו, כך
29 אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב 'הג הסכת
30 תעשה לך שבעת ימים', ותיבת 'לך' מיותרת לדרוש משלך
31 שהסוכה צריכה להיות בבעלות האדם שיוצא בה. ותקמים
32 אומרים, אף על פי שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב
33 הראשון בלולבו של חבירו, משום שנאמר בו 'לכם', אבל יוצא אדם
34 ידי חובתו כשיושב בסוכתו של חבירו. משום דכתיב 'כל האזנה
35 בישראל וישבו בסוכת', ומה שנאמר 'בספת' חסר ו' מלמד שכל
36 ישראל ראויים לישב בסוכה אחת זה אחר זה, והרי לא יתכן שיהא
37 לכל אחד שדה פרוטה בסוכה, ועל כרחק שסוכה שאולה כשרה.
38 מקשה הגמרא: ורבנן, האי 'לך' שנאמר לענין מצות סוכה 'הג
39 הסכת תעשה לך', שמשמע שהסוכה צריכה להיות בבעלות
40 היושב בה, מאי דרשי ביה. מתרצת הגמרא: מיבעי ליה חכמים
41 צריכים פסוק זה למעוטי סוכה זולתה, אבל סוכה שאולה אין למעט
42 מפסוק זה, כיון דכתיב 'כל האזנה' שכל ישראל ראויים לישב
43 בסוכה אחת, למד שסוכה שאולה כשרה וכפי שהתבאר. מקשה
44 הגמרא: ורבי אליעזר, האי 'כל האזנה בישראל וישבו בספת'
45 ודרשו ממנו חכמים שראויים כל ישראל לישב בסוכה אחת
46 ולמדו ממנו שסוכה שאולה כשרה, מאי עביד ליה מה הוא דורש
47 בו. ומתירן שלרבי אליעזר מיבעי ליה פסוק זה לגר שנתגייר בינתיים
48 – באמצע החג, וקטן שנתגדל בינתיים – באמצע החג שחייבים
49 בסוכה, אף על פי שלא ישבו בסוכה בתחילת החג ואין הסוכה
50 ראויה להם לשבעה, ודרש זאת מן הריבוי 'כל האזנה' לרבות את
51 אלו. ורבנן שאינם דורשים 'כל האזנה' לרבות גר שנתגייר וקטן
52 שהגדיל בינתיים כרבי אליעזר, טעמם משום שבינן שאמרו חכמים
53 לעיל עושין סוכה בחולו של מועד ואין צריך סוכה שתהיה ראויה
54 לשבעה, לא אצטריך קרא לרבות גר שנתגייר בחג וקטן שהגדיל
55 בחג, שפשוט שהם חייבים, וקל והומר הוא, מה אדם מישראל
56 שהיה חייב במצות סוכה בתחילת החג ולא עשה סוכה, חייב
57 לעשותה בחול המועד, אלו שלא היו ראויים לעשות בתחילת
58 החג, כל שכן שיכולים לעשותה באמצע החג כשנתחייבו במצוה.
59 תנו רבנן, מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר רבו

60 שְׁפֹרָה עָלְיוּ מִיַּד נִשְׂרָף, שהיו מלאכי השרת מתקבצים סביביו
61 לשמוע תורה מפיו.

משנה

62 מי שְׁהִיה יושב ראשו וְרוּפוֹ – רוב גופו, בתוך הסוכה, וישולחנהו
63 שעליו הוא מסב לאכילה, נמצא בתוך תבית ומחוץ לסוכה, בית
64 שְׁמַאי פּוֹסְלִין וסוברים שאינו יוצא ידי חובת מצות סוכה משום
65 שחששו חכמים שמא ימשך אחר שולחנו ויצא מחוץ לסוכה, ובית
66 הלל מכשירין שלא חששו שמא ימשך אחר שולחנו. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית
67 הלל לְבֵית שְׁמַאי ראייה לדבריהם, וכי לא כִּף הִיָּה מַעֲשֵׂה שְׁחִלְבוּ
68 וְקָנִי בֵּית שְׁמַאי וּקְנִי בֵּית הלל לְכַפֵּר אֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן הַחֹרֵזִית בחג
69 הסוכות וּמִצְאֵיהוּ שְׁבִישִׁיבְתוּ בסוכה הִיָּה יוֹשֵׁב רִאשׁוֹ וְרוּפוֹ בתוך
70 הסוכה וישולחנהו בתוך תבית, וְלֹא אָמְרוּ לוֹ דְּבָרֵי, ומכאן ראייה שאף
71 בישיבה כזו יוצאים ידי חובת מצות סוכה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי
72 לבית הלל, וכי מַשֶּׁם יֵשׁ רֵאִיָּה לדבריהם, אדרבה משם ראייה
73 לדברינו שהרי אִף הֵם הִזְקִינֵם הללו אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן
74 החורנית והוכיחו אותו, אִם בֶּן הִיָּיתָ נוֹחֵם אִם זו צורת ישיבתך
75 בסוכה כל השנים לא קִיָּמַתְּ מִצְוַת סוּכָה מִיָּמָיו. נָשִׂים וְעַבְדִּים
76 בנענים וְקַטְנִים פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָה שמיטטה אותם תורה ממצות
77 סוכה כמו שיבואר בגמרא, אבל אם הוא קָטָן שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לְאָמְרוֹ
78 והוא יכול להכות בסוכה בלא אמו תָּיִב בְּסוּכָה מדרבנן משום
79 מצות חינוך. מַעֲשֵׂה וְלָחֵד פָּלְתוּ אֶת בְּנוֹ שֶׁל שְׁמַאי תָּקַן בּוֹ, ועלה
80 בעצמו ופִּיחַת אֶת הַמַּעֲוִיָּה וְשָׁבַר מִקְצַת מִן הַתְּקָרָה וְסִיפָה עַל גְּבִי
81 הַמַּפָּה בְּשִׁבְלֵי קָמָן – בשביל התינוק שנולד.
82

גמרא

83 מֵאַתְּ הֵנִי מִיָּלִיד שְׁנַשִּׁים עֲבָדִים וְקִטְנִים פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָה, דְּתַנּוּ רַבֵּנָן
84 נִאֻמַר (ויקרא כג מט) 'כָּל הָאֹרְחַ בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַסּוּכָה', אָמְרוּ וְהָ
85 אָוִיךָ וְכוּלָם בְּכָלל אֹרְחָ, וכיון שנכתב בתורה 'הָאֹרְחַ' בתוספת
86 האות ה' שמשמעותה המיוחדים ומיומנים במצורחים, הרי זה בא
87 למעט ולהוציא אֶת הַנְּשִׂים שאינם בכלל חיוב מצות סוכה, וממה
88 שהוסיפה התורה לכתוב 'כָּל' האזרח הרי זה בא לְבֵית אֶת
89 הַקַּטְנִים שאף הם חייבים בסוכה ולהלן תבאר הגמ' באיזה אופן.
90 אָמַר מֵר' הָאֹרְחַ' לְהוֹצִיא אֶת הַנְּשִׂים, מקשה הגמרא: לְמִימָרָא
91 דְּאֹרְחַ בֵּין נְשִׂים בֵּין גְּבָרֵי מַשְׁמַע – שבכל מקום שנאמר 'אֹרְחַ'
92 נכללו בתוכו בין גברים בין נשים, שהרי לולא שהוסיפה התורה
93 את האות ה' היו הנשים בכלל חיוב סוכה. וְהִתְנַיָּא לגבי יום
94 הכפורים להיפך, שנאמר (ויקרא טו כט), 'תַּעֲנֶנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם וְכָל
95 מְלֶאכֶה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֹרְחַ וְהַגֵּר', ודרשו חכמים 'הָאֹרְחַ' לְרֵבּוּת אֶת
96 הַנְּשִׂים הָאֹרְחִיּוֹת שְׁחִיבּוֹת בְּעֵינֵי יוֹם הַכִּיפּוּרִים, אֲלֵמָּא שְׁאֹרְחַ
97 גְּבָרֵי לְחֹדֶד מַשְׁמַע, ורק מיתרו הלשון שהוסיפה התורה את ה'
98 למדנו לרבות את הנשים. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבֵּה הִלְבַּתָּא נִינְהוּ
99 – אכן אין שתי הדרשות שבברייתות כפשוטם, אלא אחד מהם
100 הוא כפשוטו, והדין השני נלמד מהלכה למשה מסיני, ומה
101 שמשמע בברייתא שדרשו מן הפסוק אינו אלא שֶׁאֵמְכִינְהוּ רַבֵּנָן
102 אֲקָרְאֵי לְסִימֵן בעלמא כדי שיהא קל לזכור את הדין.
103 שואלת הגמרא: הֵי קָרָא וְהֵי הִלְבַּתָּא וְהֵי הַמִּשְׁמַעוֹת האמיתית
104 של מילת אורח שעל ידו נרע' מהו הדין הנלמד מן הפסוק ומהו
105 הדין שלא יכלו ללמוד מהפסוק והוא הלכה למשה מסיני ורק
106 הסמיכוהו רבנן על הפסוק. וְתוֹ – ועוד קשה קָרָא לָמָּה לִי, הִלְבַּתָּא
107 לָמָּה לִי, הרי אין לנו צורך לא בפסוק ולא בהלכה למשה מסיני
108 כדי ללמוד את שני הדינים הקודמים, דְּהָא סוּכָה מִצְוַת עֲשֵׂה
109 שְׁחִיבּוֹן גְּרָמָא וְיֵשׁ לָנוּ כָּלל שְׁכָל מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁחִיבּוֹן גְּרָמָא נְשִׂים
110 פְּטוּרוֹת מִמֶּנּוּ. ושנשים חייבות בעיניו ביום הכפורים, מְדַבֵּר יְהוּדָה
111 אָמַר רַב נֶגְסָא, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב וְכֵן תַּנָּא רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְלָא
112 אָמַר קָרָא 'אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה מִכָּל חֲטָאת הָאֲדָמָה' והרי 'אִישׁ אוֹ
113 אִשָּׁה' מיותר שהרי נאמר בהמשך הפסוק וְאִשְׁמָה הִנְפֵּשׁ הָהוּא'
114 ונפש הוא שם כולל בין לאנשים ובין לנשים,
115

1 מתרצת הגמרא: אין להוכיח מדין פקק החלון, לדין פריסת סדין
2 על הסוכה, משום דהתם הוא דְּמַכְבֵּיל לַפֶּקַק אצל החלון שעומד
3 תמיד לשימוש זה, ולכן כשסותם בו הרי הוא מוסיף על אוהל
4 עראי, אָבַל הָבֵא פּוֹרֵס סֻדִּין על גבי הסוכה דְּלֹא מַכְבֵּיל לְסֻדִּין אצל
5 הסוכה שהרי סופו ליטלו, לא חשיב מוסיף על אוהל עראי ואפשר
6 שאף לדעת רבי אליעזר, מותר.
7 תַנּוּ רַבֵּנָן מַעֲשֵׂה בְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁשִׁבַת בְּגָלִיל הַעֲלִיזוּ וְשִׂאלוּהוּ שְׁלֹשִׁים
8 הִלְכוֹת בְּהִלְכוֹת סוּכָה, על שתיים עֲשָׂרָה שאלות אָמַר לָהֶם שְׁמַעְתִּי
9 והשיב להם, ועל שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה[ה] שאלות אָמַר לָהֶם לא שְׁמַעְתִּי דִּין
10 זה ולא השיב להם. רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר חִילוּף הַדְּבָרִים הִיָּה,
11 שעל שְׁמוֹנֶה עֲשָׂרָה[ה] שאלות אָמַר לָהֶם שְׁמַעְתִּי והשיב להם, ועל
12 שתיים עֲשָׂרָה שאלות אָמַר לָהֶם לא שְׁמַעְתִּי ולא השיב להם. אָמְרוּ
13 לוֹ הֵאֵם כֹּל דְּבָרֵיךָ אֵינִי אֵלָּא מִפִּי הַשְּׁמִיעָה, שאתה אומר לנו שכיון
14 שלא שמעת אינך עונה לנו. אָמַר לָהֶם הַזְּקָקְתוּנִי – וכי תצריכוני
15 לומר דְּבַר שְׁלֹא שְׁמַעְתִּי מִפִּי רְבוּתִי, הרי זו אחת ממדותי שלא לומר
16 דבר שלא שמעתי, וכך הם מדותי. מִיָּמִי לא קָרַמְנִי אָדָם בְּבֵית
17 הַמְּדֻרָּשׁ, שהיה משכים מאוד לבית המדרש, וְלֹא יִשְׁנֵנִי בְּבֵית
18 הַמְּדֻרָּשׁ לא בלילה שהיא שִׁנַּת קָבַע, וְלֹא ביום שהיא שִׁנַּת עֲרֵא,י
19 אף על פי שלתלמידי חכמים מותר לישן בבית המדרש, וְלֹא הִנְחֵנִי
20 אָדָם בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ וְיִצְאָתִי, שהיה מאחר לצאת, וְלֹא שְׁחֵתִי שִׁיחַת
21 חוּלִין, אפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים, ומחמת הנהגות
22 אלו לא היה דבר שאמרו רבותיו ולא שמעתי, וְלֹא אָמְרֵתִי דְּבַר
23 הַלְכָה שְׁלֹא שְׁמַעְתִּי מִפִּי רַבִּי מַעֲוִלָם.
24 מביאה הגמרא ברייתא נוספת בענין זה: אָמְרוּ עָלְיוּ עַל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן
25 זְבַאי מעלות ומדות שהיו בו. מִיָּמִי לא שַׁח שִׁיחַת חוּלִין וְלֹא הִלְךְ
26 אָרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא להרהר בדברי תורה וּבְלֹא תַפִּילִין, וְלֹא קָרַמְנִי אָדָם
27 בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ שהיה משכים מאד לבית המדרש, וְלֹא יִשְׁן בְּבֵית
28 הַמְּדֻרָּשׁ לא בלילה שהיא שִׁנַּת קָבַע, וְלֹא ביום שהיא שִׁנַּת עֲרֵא,י
29 וְלֹא הִרְהַר בְּדַבְרֵי תוֹרָה בְּמִבְּוֹאוֹת הַמְּטוֹנָפוֹת, אף על פי שהיה כל
30 כך שקוע בה, שלט במחשבתו ולא הרהר, וְלֹא הִנִּיחַ אָדָם בְּבֵית
31 הַמְּדֻרָּשׁ וְיִצְאָ, שהיה מאחר לצאת מבית המדרש, וְלֹא מִצְאָ אָדָם
32 יוֹשֵׁב וְדוֹמֵם – אף כשהיה יגע לא היה יושב ושומע מפּי אחרים
33 אֵלָּא יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה בעצמו בקול, וְלֹא פִּתַח אָדָם דֶּלֶת לְתַלְמִידָיו אֵלָּא
34 הוּא בְּעַצְמוֹ, שהיה רוצה לכבדם, וְלֹא אָמַר דְּבַר שְׁלֹא שָׁמַע מִפִּי
35 רַבּוֹ מַעֲוִלָם, וְלֹא אָמַר לתלמידיו שהגיע עת לְעֻמּוֹד בְּבֵית הַמְּדֻרָּשׁ,
36 חוּץ מְעַרְבֵי פְּסָחִים משום התינוקות שצריכים לישן ומשום קרבן
37 פסח, וְעַרְבֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים כיון שמצוה לאכול בו סעודה, וְכֵן הִיָּה
38 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תַּלְמִידוֹ נוֹחֵם אֲחֵרָיו מִנְּהִיגִים אַלּוֹ.
39 תַנּוּ רַבֵּנָן שְׁמוֹנִים תַּלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְהֵלֵל תָּקַן, שְׁלֹשִׁים מִהֶן רְאוּם
40 שְׁתַּשְׂרָף עֲלֵיהֶן שְׁכִינָה כְּמַעֲשֵׂה רַבִּינוּ וְשְׁלֹשִׁים מִהֶן רְאוּם שְׁתַּמְעֻמוּד
41 לָהֶם חִמָּה כִּיהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן, עֲשָׂרִים בִּינוּנִים, גְּדוּל שְׁכַבְוִלֵין יוֹתְנֵן בֶּן
42 עֻזִּיאֵל, קָמָן שְׁכַבְוִלֵין רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי, אָמְרוּ עָלְיוּ עַל רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן
43 זְבַאי שְׁלֹא הִנִּיחַ מִקְרָא – תורה שבכתב, וּמִשְׁנָה – ששה סדרי משנה
44 והברייתות, וְגַמְרָא – הסברות שהתנאים האחרונים דנו בדברי
45 התנאים הראשונים, הִלְכוֹת – ההלכות שנאמרו למשה מסיני,
46 וְאֲגִדּוֹת, דְּקִדּוּכֵי תוֹרָה – ריבוי האותיות שיש בתורה שבאים
47 לרבות ולמעט, וְדְקִדּוּכֵי סוּפְרִים – גזירות שגזרו חכמים להפריש
48 מן העבירה, קָלִים וְחִמּוּרִים וְגִזְרוֹת שׁוֹת – דברים הנלמדין בקל
49 וחומר וגזירה שוה, תְּקוּפוֹת – חשבונות מהלך החמה והלבנה,
50 וְגִמְטְרִיאָה – דברים שדרשו חז"ל שנאמרו בתורה בלשון
51 גימטריא, שִׁיחַת מְלֹאכֵי הַשָּׂרָת, וְשִׁיחַת שְׂדִים, וְשִׁיחַת דְּקָלִים, מְשָׁלוֹת
52 בּוֹבֵסִין מְשָׁלוֹת שׁוֹעֲלִים תּוֹכּוֹת שאמרו חכמים שהם תולים אותם
53 בבובסין ובשועלים, וכן לא הניח דְּבַר גְּדוּל וְדְבַר קָמָן, ומפרשת
54 הגמרא דְּבַר גְּדוּל זה מַעֲשֵׂה מְרַבְּבָה, דְּבַר קָמָן זה הַיּוֹיֹת השאלות
55 והספיקות דְּאֵבִי וְרַבָּא, לְקוּיָם מַה שְׁנֶאֱמַר לְהִנְחִיל אֲהָבֵי יֵשׁ
56 וְאֲצִרְתֵּיהֶם אֲמֵלָא כְּלוֹמַר, אמלא מעצמי אוצרותיהם בשאר
57 החכמות שלא יצטרכו לעמול בהם. וְכִי מֵאַחַר שְׁקָמָן שְׁכַבְוִלֵין רַבִּי
58 יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי קָם הוּא גְדוֹלְתוֹ, גְּדוּל שְׁכַבְוִלֵין עַל אֲחֵת בְּמִתָּה וְכַמָּה.
59 אָמְרוּ עָלְיוּ עַל יוֹתְנֵן בֶּן עֻזִּיאֵל בְּשַׁעַת שִׁישׁוּב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כֹּל עוֹף

סוכה שני - הישן תחת המטה דף כח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קסג רש"י תוספות

1 התם מבטל ליה - להאי פקק לגבי הלוק, וחשיב ליה מכותל עצמו - הלכך הוי מוסיף. אבל סדן - אגן סהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה, וסופו ליתלו. הלכך לא פשיטא לרבי
2 אליעזר דליהוי מוסיף. אינן אלא מפי השמועה - בתמיהה. הוקקתוני - כלומר תוקקוני לומר דבר בו. אגיד לכם את מדותיו וזו אחת מהן. שיחת חולין - דברי הבאי ושחוק. כלומר:
3 מה שספק בידי לא מפני (שטרחת) בכל אלה, ואי אפשר שאמר רבתי דבר בבית המדרש ולא שמעתיו, ומה שלא שמעתי - לא אומר, שכך היא מדתי. בלא תורה - בלא גירסא,
4 שהיה הולך ושונה תמיד. חוץ מערבי פסחים - מפני עשיית פסחיהם, ומפני התיקנות שלא ישנו. כך מפורש בפסחים (ט,א). וערבי יום הכפורים - שצריך לאכול מבעוד יום. משנה
5 - כגון משנה ובריתא של ששה סדרים. גמרא

6 כל עוף שפורח עליו מיד נשרף - שהדברים
7 שמחים כנתינתם בסיני, שנתנה תורה באש.
8 וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר
9 ורבי יחזקע שהיו מסובין בסעודה. ולהיטה האש
10 סביבם.
11 הלכתא ניהו - הלכתא היא גרסינן, לשון
12 יחיד. ודחא מנייהו הלכתא, ותו לא.
13 ובריש "בנות כותים" (גדה לב,א) גבי אין לי אלא
14 אשה נקט לשון רבים, לפי שמסופק על שניהם הי
15 מנייהו הלכתא.

השדה

16 בבות המדרש, ולא ישנתו בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הנחתו
17 אדם בבית המדרש ויצאתו, ולא שחתו שיחת חולין, ולא אמרתו דבר שלא שמעתי מפי
18 רבי מעולם. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי: מנימו לא שח שיחת חולין, ולא הלך
19 ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בבית
20 המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרבה במבואות הממונפות, ולא הניח אדם
21 בבית המדרש ויצא, ולא מצא אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה, ולא פתח אדם דלת
22 לתלמידיו אלא הוא בעצמו, ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם, ולא אמר "הגיע
23 עת לעמוד בבית המדרש" חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים. וכן היה רבי אליעזר
24 תלמידו נוהג אחריו. תנו רבנן: שמונים תלמידים היו לו להלל תוקן, שלשים מהן ראויים
25 שתשרה עליהן שכניה במשה רבינו, ושלשים מהן ראויים שתעמוד להם תמה פיהושע
26 בן נון, עשרים בינונים. גדול שבכולן - יונתן בן עוזיאל, קטן שבכולן - רבן יוחנן בן
27 זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה, וגמרא, הלכות ואגרות,
28 דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, קלים וחסמורים וגזרות שוות, תקופות וגימטריאות, שיחת
29 מלאכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים, משלות פובסין, משלות שועלים, דבר גדול
30 ודבר קטן. דבר גדול - מעשה מרפבה, דבר קטן - היות דאביו ורבא. לקיים מה שנאמר:
31 "להנחיל אהבי יש ואוצרותיהם אלא". וכי מאחר שקטן שבכולן קד, גדול שבכולן -
32 על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שישב ועוסק בתורה - כל
33 עוף שפורח עליו מיד נשרף. משנה מי שהיה ראשו ורובו בפסוקה ושולחנה בתוך הבית,
34 בית שמאי פוסקין ובית הלל מכשירין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי: לא קד היה
35 מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וחקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו
36 שקיה יושב ראשו ורובו בפסוקה ושולחנה בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר? אמרו להם
37 בית שמאי: מושם ראיה? אף הם אמרו לו: אם בן היית נוהג - לא קיימת מצות סופה
38 מימוד, נשים ועבדים וקמנים פטורין מן הסופה. קטן שאינו צריך לאמו - חייב בפסוקה.
39 מעשה וילדה בלתי של שמאי הוקן, ופחת את המעויכה וסיפך על גבי המטה בשביל קטן.
40 גמרא מהני מילי? דתנו רבנן: "אורח" - זה אורח יא "האורח" - להוציא את הנשים.
41 "כל" - לרבות את הקמנים. אמר רב: "האורח" - להוציא את הנשים. למימרא ד"אורח"
42 בין נשים בין גברי משמע? והתניא: "האורח" לרבות את הנשים האורחיות שתיבות
43 בעיניו אלמא אורח גברי משמע! אמר רבה: הלכתא ניהו, ואסמכיהו רבנן אקראי. הי
44 קרא והי הלכתא? ותו, קרא למה לי, הלכתא למה לי? הא סופה מצות עשה שהזמן
45 גרמא, וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות! יום הכפורים - כדדבר יהודה אמר רב
46 נפקא, דאמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל: אמר קרא "איש או אשה"

6 - זו היא סברא, שהיו התנאים אחרונים
7 מוקדים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם
8 וליתן בהן טעם, כמו שעשו האמוראים אחר
9 התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו
10 בהן גמרא, ואותו דיוק שבימי התנאי נקרא
11 התלמוד. הלכות - הלכה למשה מסיני, כגון
12 גזר ולבוז ודופן עקומה, שיערין חציצין מתיצין,
13 עשר נטיעות, ערבה, וניסוך המים. דקדוקי תורה
14 - ריבוי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבויים
15 ומעטים, כגון: "האורח" - להוציא הנשים
16 שדקדקה תורה בלשונה לכתוב אות יתרה
17 ללמד. דקדוקי סופרים - שהוסיפו לדקדק אחר
18 מעשה הבריות, ולהחמיר ולעשות סייג ואונים
19 לתורה, וגזרו גזרות להחזיק את האדם מן
20 העבירה. ודכותה בכבורות (לב, ג) הבא
21 לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד - אין מקבלין
22 אותו, ר' יחיאל אפילו דקדוק אחד מדקדוקי
23 סופרים. קלים וחמורים - דברים הלמדן בכל
24 וחומר, שניתנו להן מעצמן לכל אדם ולא
25 פירשו כלום בסיני. וגזרות שוות - דברים
26 הלמדן בגזירות שוות. תקופות - חשבון הילוך
27 חמה ולבנה. וגימטריאות - דברים הלמדן
28 בלשון גימטריא, כגון: (רמיה כה) ששי"ך = בכל
29 בא"ת ב"ש, כשדים (שם אט) = לב קמי בא"ת
30 ב"ש, סדה = מנון (גב,א) = לב קמי בא"ת, וכן לפי
31 מנין האותיות, כגון: סתם נירות שלשים יום
32 (נזיר ה,א) - מקדוש יהיה, יהיה בגימטריא
33 שלשים הוה. שיחת מלאכי השרת שיחת שדים
34 שיחת דקלים - לא ידענא מאי היא. משלות
35 כובסין ומשלות שועלים - שסידו קדמונים לתת
36 אמטלא לתוכתם, ותולין אותן בכובסין
37 ובשועלים. כגון (סנהדרין לט,א) מאוני צדק
38 אבות אכלו בוסר. היות דאבי ורבא - כל
39 איבעיא להו לאבי ורבא הוה מספקא להו,
40 ובכולן נתן את לבו נתן בהן טעם, ובימי
41 אמוראים נשתכחו. נשרף - שהיו מלאכי
42 השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה
43 מפיו. משנה מושם ראיה - בתמיהה. נשים
44 ועבדים - מפרש בגמרא. גמרא האורה -
45 בבני ישראל ישבו בסוכות. אורה זה אורח - אי
46 היה כתיב אורה. הי משמע כל תולדות ישראל,
47 אנשים ונשים. כתיב האורה - מיומן
48 שבאורחים, להוציא את הנשים. לרבות את
49 הקמנים - לקמן מנין מתינתא עלה. בעיני -
50 יום הכפורים כתיב: "תענו את נפשותיכם וכל
51 מלאכה לא תעשו האורח והגר" אלמא: ה'
52 לרביי אתא. אמר רבה הלכתא ניהו
53 ואסמכיהו רבנן אקראי - הנך תרי מילי ליכא
54 למדרשיניהו לתרייהו מקראי, דאם זו ה' לרבות
55 - אף זו ה' לרבות, ואם זו למעט - אף זו
56 למעט. אלא על פי הלכה שנאמרה למשה
57 מסיני באחד מהן להילוף נאמרו שני דברים
58 הללו, זו לחיוב וזו לפטור. ודחא מנייהו לאו ממשמעותא, אלא רבנן אסמכיהו אקראי, חדא ממשמעותא וחדא אסמכתא בעלמא. דאלו קרא חילופא משמע, ולמילתא אחריתי אתא.
59 הכי גרסינן. הי קרא והי הלכתא ותו למה לי קרא למה לי הלכתא - הי קרא, הי מנייהו ממשמעותא ודי לאו ממשמעותא דקרא? דאלו קרא חילופא משמע, אלא מהלכתא הוא
60 דאתמר. ותו למה לי קרא, למה לי הלכתא לא בסוכה לפטור ולא בעיני לחיוב? נשים פטורות - בפרק קמא דקדושין (לה,א) מפרש. ויום הכפורים - לא תעשה הוא, וכרת הוא
61 וכל מצות לא תעשה בין זמן גמא בין לא זמן גמא נפקא לן בקדושין (לה,א) מדרב יהודה דחייבת.

1 **השוה** הכתוב אשה לאיש - ואם תאמר: פרק קמא דערבין (ד,ב) דאמר: אין לי אלא איש
2 שהעריך, אשה שהעריכה מנין? ובפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו,א) גבי מקלל
3 אביו ואמו, דאיצטרך לן "איש איש" לרבות אשה, דררשי לה מדכתיב איש תרי זמיני, דאין
4 מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, תיפוק ליה מהדהדה אשה לאיש! וכן בפרק "נגמר הדין"
5 (סנהדרין מ,ב) אין האשה נתליה, מדכתיב
6 "איש", ולא אמרינן השוה אשה לאיש! ויש לומר:
7 דלענין פרשה שנאמר בלשון זכר הוא דאמרינן
8 השוה הכתוב אשה לאיש, דאדא מייית לה בריש
9 תמוזה (ג,ב) וזכא גבי אדורח, אבל היכא דכתיב
10 "איש" - ממעטינן אשה. ומיהו, קשה: דבפרק
11 "שור שנגח ארבעה חמשה" (בבא קמא מד,ב)
12 אמר: שור שור שבעה - להביא שור האשה. גבי
13 שור שהמיתו, וחתם לא כתיב ביה "שור איש" אלא
14 דכתיב ביה "וגם בעליו יומת", וזה אינו אלא לשון
15 זכר! ושמן יש בו שום יתור שהייתי ממעט ממנו
16 אשה, אי לאו דרביי "השחא. אי נמי: משום
17 דדרשינן בפרק "ארבעה חמשה" (בבא קמא
18 מד,א) גניחה למיתה גניחה לנוקין, הוה ילפינן
19 מיתה מנוקין דכתיב בהו "כי יגח שור איש".
20 **לרבות** הגרים - דסלקא דעתך ישראל ולא
21 גרים. כי האי גזונא אשכחן פרק "כל
22 המנחות באות" (מנחות טא,ב ושם) גבי תנופה,
23 דאמרי: אי לאו דרביי "השחא. גרים ועבדים
24 משוחררים מניין - תלמוד לומר "המקריב". וכן
25 בפרק "הערל" (בבמות ע"ב ושם) ובספיק
26 דכריתות (ו,ב): "דבר אל בני ישראל אשה כי
27 תוריע" אין לי אלא בני ישראל, גירת ושפחה
28 משוחררת מניין - תלמוד לומר "אשה". ותימה:
29 דבפרק "אלו הן הנחנקין" (סנהדרין פ"א ושם) גבי
30 גונב נפש, אמרינן: "בני ישראל" - למעטי למי
31 שחציו עבד וחציו בני חורין, אבל כולו משוחרר -
32 לא ממעט מבני ישראל. וכן בפרק "בנות כותים"
33 (נדה ל"ד,א): בני ישראל מטמאין בזבה, ואין
34 הנכרים מטמאין בזבה. אבל גרים משוחררים -
35 לא ממעטי! וכן במנחות בפרק "שתי מדות" (צ"ג,
36 ושם): בני ישראל סומכין ואין הנכרים סומכין,
37 אבל גרים משוחררים - סומכין. ובפרק קמא
38 דערבין (ה"ב): בני ישראל מעריכין. ואין הנכרים
39 מעריכין ושמן בכל הני יש שום רבוי דמריבין
40 גרים ומשוחררים. **כאן** בקטן שהגיע לחינוך -
41 כגון קטן שאינו צריך לאמו, אף על פי דמנתיחין
42 קתני לה בהדיא, דרך התלמוד להקשות ולהריך
43 כן. ודכוותיה פרק קמא דחגיגה (ד,א ושם) דדרשי
44 "כל וכוך" - לרבות דהקטנים. ופרקי: וחתן חוץ
45 מחרש שטח וקטן ומשני: כאן - בקטן שהגיע
46 לחינוך, דהיינו כדתנן ההם: כל שאינו יכול לאחז
47 בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית, ואם
48 יכול לעלות - היינו הגיע לחינוך. וקסלקא דעתך
49 דמקשה דכל קטן מרבי - משום דקרא תתא
50 כתיב מרבינא להו. ודכוותיה בריש "בנות כותים"
51 (נדה ל"ב,א ושם). דאי לאו משום דבת שלש שנים
52 ויום אחד לענין ביאה הלכתא הוה - מרבי אפילו
53 בת יום אחד מדכתיב "ואשה" משום דקרא תתא
54 כתיב. והשתא הגיע לחינוך, דאמרינן בכל דוכתא
55 - אין כולן שוים, אלא כל אחד לפי עניינו. דהכא
56 אמרינן באין צריך לאמו, וגבי חגיגה שיכול
57 לעלות, ובסוף "לולב הגולל" (סוכה מ"א) גבי
58 לולב ביועד לנענע, וגבי ציצית ביועד להתעטף, וגבי
59 תדור - רבא נמי דמפרש טעמא אחרניא גבי שומרי גנות לעיל (ב"א) לא פליג אהא
60 ברייתא, כדפרישית שם. **ומשנן** בסוכה - לכאר טעם המשניות, והיינו התלמוד. ופרקי:
61 הא תני לבר ממשלתא לפי שצריך מחשבה ורובח אירור ומשני: דבגמרא נמי יש עיון, כגון
62 דבר פלוני אסור ומותר. אבל לעיניו בטעמים - בר מסוכה.

1 - **השוה** הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.
2 **אמר אביי**: לעולם סוכה הלכתא, ואיצטרך: סלקא
3 דעתך אמינא "תשבו" פעין תדורו, מה דירה -
4 איש ואשתו, אף סוכה - איש ואשתו, קא משמע
5 לן. **רבא אמר**: ואיצטרך, סלקא דעתך אמינא ילף
6 "חמשה עשר" "חמשה עשר" מחוג המצות, מה להלן
7 נשים חייבות - אף כאן נשים חייבות, קא משמע
8 לן. **והשתא דאמרת** סוכה הלכתא, קרא למה לי?
9 לרבות את הגרים. סלקא דעתך אמינא: "האזרח
10 בישראל" אמר רחמנא ולא את הגרים, קא משמע
11 לן. יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא! לא
12 נצרכא אלא לתוספת ענינו. סלקא דעתך אמינא:
13 הואיל ומיעט רחמנא לתוספת ענינו מעונש ומאזהרה,
14 לא נתחייבו נשים פלל, קא משמע לן. **אמר מר**: "פלל"
15 לרבות את הקטנים. והתנן: נשים ועבדים וקטנים
16 פטורין מן הסוכה! לא קשיא: פאן - בקטן שהגיע
17 לחינוך, פאן - בקטן שלא הגיע לחינוך. קטן שהגיע
18 לחינוך מדרבנן הוא! מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא
19 הוא. "קטן שאינו צריך לאמו" כו'. היכי דמי קטן
20 שאינו צריך לאמו? אמרי דבי רבי ינאי: כל שנפנה
21 ואין אמו מקפחתו, רבי שמעון אומר: כל שצנעור
22 משנתו ואינו קורא אבא [אמא] - גדולים נמי קרו!
23 אלא אימא: כל שצנעור ואינו קורא אבא אמא. "מעשה
24 וילדה בלתו" כו'. מעשה לסתור?! הסורי מקפחא
25 ורבי קתני: ושמיא מחמיר, ומעשה נמי וילדה בלתו
26 של שמיא הוקן ופחת את המעוזה וסיפד על המעוזה
27 בשביל הקטן. **משננה** כל שבעת הימים אדם עושה
28 סוכתו קבע וביתו עראי. ורדו נשמים, מאימתי מותר
29 לפנות - משתסרח המקפה. משלו משל: למה הדבר
30 דומה - לעבד שבא למוזג כוס לרבו, ושפד לו קיתון
31 על פניו. **גמרא** תנו רבנן: כל שבעת הימים אדם
32 עושה סוכתו קבע וביתו עראי. ביצד? היו לו פלים
33 נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן לסוכה.
34 אוכל ושותה ומטייל בסוכה. מהני מילי? דתנו רבנן:
35 עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי. ביצד? היו לו
36 פלים נאים - מעלן לסוכה, מצעות נאות - מעלן
37 לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ומשנן בסוכה.
38 **איני?** והאמר רבא: מקרא ומתנא - במטללתא, ותנו
39 בר מטללתא! לא קשיא: הא - במגורם, הא - בעייני.
40 כו'

1 **אמר אביי** לעולם סוכה - לפטורא הלכתא היא. דאלו קרא חיובא קמריב. דאדור גברי
2 הוא דמשמע, וה' לרבות את הנשים הוה לן למדרשיה. כדדרשינן ביום הכפורים. אלא
3 שהלכה למשה מסיני פטרתן. ודקתני: "האזרח" להוציא את הנשים - אסמכתא בעלמא
4 הוא. ועיקר קרא לרביי אתא, כדלקמן. ודקשיא לך מה לי הלכתא לפטורא הוה מצות
5 עשה שהזמן גרמא הווא? איצטרך, סלקא דעתך
6 כו'. **רבא אמר** אצטרך - מה התם נשים חייבות
7 באכילת מצה, ואף על גבי דמצה מצות עשה
8 שהזמן גרמא, דנפקא כד' אלעזר בפסחים
9 (מג"ב). שנאמר "לא תאכל עליו חמץ שבעת
10 ימים תאכל מצות" כל שישינו בכל תאכל חמץ
11 - ישנו בקום אכול מצה, ונשים ישנן במצות לא
12 תעשה, דהיינו אכילת חמץ. והשתא דאמרת
13 סוכה לפטורא הלכתא היא - ולא
14 ממשמעותא, דאילו ה' דקרא ברבייא היא, קרא
15 למה לי? כלומר, אמאי אתא ה' דסוכה? לרבות
16 את הגרים - שחייבים בסוכה. מדרב יהודה
17 נפקא - ולמה לי קרא ה' דהאזרח לרביי נשים
18 לעיני? לתוספת ענינו - שהצריך הכתוב
19 להתחיל ולהתענות מבעוד יום. הואיל ומעטיה
20 קרא - מלאו וכו', דכתיב בעיניו (ויקרא ג'
21 "בעצם היום הזה" - על עצמו של יום ענוש
22 כרה, ואינו ענוש כרת על תוספת עניו.
23 ומאזהרה נמי אימיעט בפרק ברתא דזמא
24 (פ"א,א). נשים נמי למעטי, דלא לחייבו ביה
25 אפילו למצות עשה בעלמא. קטן שהגיע לחינוך
26 - משאינו צריך לאמו. אסמכתא בעלמא ניהו
27 - וקרא. לרבי אליעזר כדאיתא ליה - לרבות גר
28 שנתגייר בניתם וקטן שגדל, דעושים סוכה
29 בחולו של מועד, מה שאין שאר ישראל עושין.
30 או לרבנן כדאיתא להו - שכל ישראל רגילין
31 לישב בסוכה אחת. ולהכשיר סוכה שאולה. הכי
32 גרסינן: כל שניעור משנתו ואינו קורא אמא
33 שאינו כרוך אחריה לקרותה בכל שעה שניעור.
34 ופרכינן: [אמא] גדולים נמי קרו - כלומר,
35 שאינו קורא לאמו? הוא דקריית ליה אין צריך
36 לאמו הא אמ קורא אמא? - צריך לאמו קריית
37 ליה, אפילו גדול שאינו צריך לאמו רגיל
38 לקרותה כשניעור. אלא כל שניעור ואינו קורא
39 אמא אמא - שאינו כרוך אחריה לקרות
40 ולשנות עד שתבא אליו, אבל קורא ושוקק -
41 לאו צריך לאמו הוא. מעשה לסתור - דהא קטן
42 הצריך לאמו הוא, אמאי פחת וסיבך?
43 **משננה** סוכתו קבע - לחיות כל עיקר דירתו
44 בה. מאימתי מותר לפנות - דהיינו ולירד.
45 משתסרח המקפה - משתקלקל המקפה. כל
46 תבשיל קפוי, לא רך ולא עב קרוי מקפה. משל
47 לעבד כו' - כלומר: גשמים היורדים בחג סימן
48 קללה הם, משל לעבד כו'. ושפד לו קיתון -
49 על מים על פניו. ובגמרא מפרש מי שפך למי.
50 **גמרא** ומשנן בסוכה - סובר למדור ומחטבו
51 על בריי. לעמוד דהיינו שמעטא דאמוראי,
52 וסברא של טעמי משנה וברייתא. מה טעם זה
53 חייב זה פטור זה אסור זה מותר. מקרי ומתני
54 - לקרות שבכתב ולשנות משניות הערוכות
55 ושגורות בפה. במטללתא - בסוכה. ותני -
56 התלמוד דהוא סברא, לטרוח ולשנן. וכן
57 שמעטא דאמוראי שאינן באות אלא מכלל
58 דקדוקי שהן למדין מתוך דברי משנה דמדורו מלאת למלתא. בר מטללתא - אם ירצה,
59 דמצטער הוא, ומצטער פטור מן הסוכה. והאירי יפה לו להרחיב דעתו. קא סלקא דעתיה
60 תנוי דהיינו משנן. הא למיגרם כו' - כלומר, תרי גזוני שינון הוה, למיגרס גמרא הברורה
61 לו כבר דהיינו שמעטא - צריך סוכה, דהיינו משנן. לעיניו - בר מטללתא.
62 כו'

סוכה דף כח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסה

59 [אמא] גְדוּלִים נָמִי קְרוּ ואף שודאי אינו צריך לאמו עדיין רגיל
 60 לקרוא לאמו כשהוא ניעור. מתרצת הגמרא: אֵלָא (אִמָּא) השיעור
 61 הוא כַּל שֶׁנֶּעוּר וְאִינוּ קוֹרְאִים אִמָּא אִמָּא שׂאינו כרוך אחריה לקרות
 62 שוב ושוב עד שתבוא אליו והוא קורא רק פעם אחת ואחר כך
 63 שותק, בזה מוכח שכבר אינו צריך לאמו.
 64 שנינו במשנה: מַעֲשֵׂה וְיִלְדָה בְּלֶתָּה כּוֹי: מַעֲשֵׂה לְסִתּוֹר וְכִי דָרַךְ
 65 המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר את דבריהם והרי
 66 אמר התנא שדווקא אם הקטן אינו צריך לאמו חייב, מתרצת
 67 הגמרא: חֲפוּרֵי מְחֻסְרֵי אֶפְסָרָא וְהִבִּי קִתְּנֵי וְשִׁמְאֵי חוֹלֵק עַל תַּנָּא קָמָא
 68 ומחמיר שכל קטן אף שאינו צריך לאמו חייב בטובה לחנוכו
 69 במצוות, ועל זה הביאה המשנה, ומַעֲשֵׂה נָמִי וְיִלְדָה בְּלֶתָּה שָׁל שִׁמְאֵי
 70 חֲקִין וַפְחַת אֶת הַמַּעְזִיבָה וְסִיבָה עַל הַמַּטָּה בְּשִׁבְלֵי חֲקִין.

משנה

71 כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים שֶׁל חַג הַסּוּכוֹת אָדָם עוֹשֶׂה אֶת סוּכּוֹתוֹ קָבַע עַל יְדֵי
 72 שמעלה לשם את כליו הנאים ואוכל ושותה וישן שם וּבִיתוֹ עָרָא
 73 – וביתו הוא עושה את שימושו הערניים, ומניח שם את כלי
 74 האכילה המלוכלכים אחר שגמרת לאכול בהם בטובה. וְרָדוּ וְשָׂמִים
 75 לתוך הסוכה, והוא רוצה לדרת לביתו מֵאַמְתֵי מוֹתֵר לְפָנֵיהֶן אֶת
 76 עצמו מן הסוכה, מְשִׁירָדוּ כִּל כַּךְ הֵרַבָּה גְּשָׁמִים עַד שֶׁעַל יָדָם תִּפְּקוּ
 77 – תתקלקל ותפסד המקפה – התבשיל הסמיך וכל תבשיל שאינו
 78 רך ולא עבה קרוי מקפה. מְשִׁלּוֹ חֲכָמִים אֶת הַגְּשָׁמִים הַיּוֹרְדִים
 79 בחג שהם סימן קללה, ואמרו מְשִׁלּוֹ לְמָה הַדָּבָר דוּמָה, לְעֵבֵד שִׁבְעָא
 80 לְמוֹזַג בּוֹם לְרֵבּוּ וְשִׁפָּה לִזְ רַבּוּ קִיתוּן שֶׁל מִים עַל פְּנֵיו, להראות לו
 81 שאינו חפץ בשימושו, כן הגשמים היורדים בחג, הרי הם כמו
 82 ששף הקב"ה מים על פנינו, להראות שאינו חפץ בישיבתנו
 83 בטובה.
 84

גמרא

85 תָּנוּ רַבֵּנּוּ, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים שֶׁל סוּכּוֹת אָדָם עוֹשֶׂה סוּכּוֹתוֹ קָבַע וּבִיתוֹ
 86 עָרָא, מְפָרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: בִּיצֵד, הָיוּ לוֹ כֵּלִים מְעַלָּן לְסוּכָה,
 87 וְכֵן אִם הָיוּ לוֹ מַצְעוֹת נְאוֹת מְעַלָּן לְסוּכָה, אוֹכֵל וְשׂוֹתֶה וּמְשַׁיֵּל עִם
 88 אֹרְחָיו וְאוֹהֲבָיו בְּסוּכָה. מְפָרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: מָנָא הִנֵּי מַלֵּי שֶׁכֵּל
 89 הַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם בְּכָלֵל מִצְוַת סוּכָה, דִּתְּנוּ רַבֵּנּוּ מִמָּה שְׁנָאמַר
 90 'בְּסֻפְתָּ תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים' וְלֹא נֹאמַר בְּסוּכּוֹת תִּהְיוּ אוֹ תִּשְׁכְּנוּ
 91 שִׁבְעַת יָמִים, בֹּא לְלַמְדוֹ 'תִּשְׁבּוּ' כְּעֵין תְּדוּרוֹ, שִׁישִׁיבָה הִיא לִשׁוֹן
 92 עֵיבוֹב וְיִשִּׁיבָה קְבוּעָה, וּמִכָּאֵן אִמְרוּ חֲכָמִים כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים שֶׁל
 93 הַחַג עוֹשֶׂה אָדָם סוּכּוֹתוֹ קָבַע וּבִיתוֹ עָרָא. מְפָרֶשֶׁת הַבְּרִייתָא: בִּיצֵד
 94 עוֹשֶׂה כֵן הָיוּ לוֹ כֵּלִים נְאִים מְעַלָּן לְסוּכָה, מַצְעוֹת נְאוֹת מְעַלָּן לְסוּכָה,
 95 אוֹכֵל וְשׂוֹתֶה וּמְשַׁיֵּל בְּסוּכָה, וּמְשַׁנֵּן אֶת לִימּוּדוֹ וּמְחַתְכוֹ לְעֵמּוּד עַל
 96 בּוּרְיוֹ בְּסוּכָה.
 97 מִשְׁמַע מְהַבְרִייתָא שֶׁכֵּל לִימּוּדוֹ וְאֵף הַשִּׁינוֹן שֶׁהוּא פִּירוּשׁ דְּבָרֵי
 98 הַמְּשַׁנֵּה וְדְבָרֵי הָאֲמוּרָאִים יֵהִי בְּסוּכָה, מִקְשָׁה הַגְּמָרָא סְתִירָה
 99 לְכַר: אִינֵי, וְהָאִמֶּר רַבָּא, מְקָרָא – לְקֵרוֹת תּוֹרָה שֶׁכָּתַב וּמְתָנָא –
 100 לְשָׁנוֹת מְשִׁנוּת הַשְּׁגוּרוֹת בְּפֶה, צֵרִיךְ לְעִשׂוֹתָם דּוּקָא בְּמִטְלֵלָתָא
 101 'בְּתוֹךְ הַסּוּכָה' וְתַנְנֵי – לִימּוּד הַתְּלִמּוּד הַכּוֹלֵל אֶת בִּיאור סִבְרַת
 102 דְּבָרֵי הַמְּשַׁנֵּה מִה טַעַם זֶה חַיִּיב זֶה פְּטוֹר, וְאֵת דִּינֵי הָאֲמוּרָאִים
 103 הַבָּאִים מֵתוֹךְ הַעִיּוֹן וְהַדְּרִידוֹק בְּדְבָרֵי הַמְּשַׁנֵּה, עַל יְדֵי שְׁמוּדִים דְּבַר
 104 לְדָבָר, מוֹתֵר לְעִשׂוֹתָם כִּי בְּמִטְלֵלָתָא – מִחוּץ לְסוּכָה, לְפִי שֶׁהָאִוִּיר
 105 יָפֵה לוֹ לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ, וְאִם יֵשֵׁב בְּסוּכָה יִצְטָעַר וְהַמַּצְטָעַר פְּטוֹר מִן
 106 הַסּוּכָה, הָרִי שֶׁהָעִיּוֹן הוּא מִחוּץ לְסוּכָה, שְׁלֹא כְּדָבָרֵי הַבְּרִייתָא
 107 שֶׁהִכֵּל בְּסוּכָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׂיָא, קָא – הַבְּרִייתָא
 108 הַמְצַרִּיכָה סוּכָה כְּמִיָּסַד בְּדָבָרִים הַבְּרוּרִים כְּבַר, שְׂאִין לוֹ שׁוּם צַעַר
 109 בִּישִׁיבָתוֹ בְּסוּכָה. וְהָא מִה שְׁאִמַר רַבָּא שְׂאִין צֵרִיךְ סוּכָה כְּעֵינֵי
 110 בְּדָבָרִים שְׁעֵדִיין אֵינֵם בְּרוּרִים כֵּל כֵּךְ שֶׁהוּא מַצְטָעַר בִּישִׁיבָתוֹ
 111 בְּסוּכָה וְלֹכֵן פְּטוֹר מִסּוּכָה.
 112

1 אלא מריבוי הלשון יש ללמוד שהשנה הַתְּכוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל
 2 עוֹנֵשֵׁן שְׂפִתוֹתָהּ, שְׁנָאמַר 'כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטָּאת הָאֲדָם' שְׁכָל
 3 חַטָּאת הֵם שׁוֹיִם, וְכֵינֵן שֶׁעַל יוֹם הַכַּפּוּרִים חַיִּיבִים עוֹנֵשׁ מִלְּקוֹת
 4 וְכֵרַת הָרִי נִלְמַד מְכַלל זֶה שְׂאֵף הַנְּשִׁים חַיִּיבוֹת בּוֹ.
 5 אָמַר אַבְיִי לְעוֹלָם סוּכָה הַלְּבָתָא מִשְׁמַעוֹת אֹזְרָה הִיא לֹאנְשִׁים
 6 בְּלַבָד וְכֵינֵן שִׁהָ' בֹּא לְרִבּוֹת הִיא לְנוֹ לְרִבּוֹת נְשִׁים, אֲלֹא שֶׁהִלְכָה
 7 לְמַשָּׂה מַסִּינֵי שְׁנִישִׁים פְּטוּרוֹת, וּמָה שֶׁכָּתוּב בְּבְרִייתָא הָאֹזְרָה
 8 לְהוֹצִיא אֶת הַנְּשִׁים הוּא אֲסַמְכָתָא שֶׁהָרִי ה' לְרִבּוֹת הוּא בֹּא וְלֹא
 9 לְהוֹצִיא כְּמוֹ שֶׁתְּפָרֵשׁ הַגְּמָרָא לַהֲלֹן, וּמָה שֶׁהַקְּשִׁינוֹ הָרִי סוּכָה הִיא
 10 מִצְוַת עֶשֶׂה שֶׁהוֹמֵן גְּרָמָא וְלָמָּה הוֹצִרְכָה הַהִלְכָה לְמַשָּׂה מַסִּינֵי
 11 לְפִטְרוֹן, אִיֶּצְרִידֶךָ מִשׁוּם שֶׁלְּקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא לֹמַר שֶׁכֵּינֵן שְׁדַרְשׁוּ
 12 חֲכָמִים מִן הַפְּסוּק (ויקרא כג מט) בְּסֻפְתָּ תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים 'תִּשְׁבּוּ' כְּעֵין
 13 תְּדוּרוֹ שֶׁתִּהְיֶה הַיִּשִּׁיבָה בְּסוּכָה כְּעֵין הַדִּירָה בְּבֵית, אִם כֵּן יֵשׁ לֹמַר
 14 מָה בְּדִירָה דָּרַךְ אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ דְּדוֹר יַחַד, אָף בְּסוּכָה עַל הָאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ
 15 לְדוֹר יַחַד, וְאִם כֵּן אָף הַנְּשִׁים יֵהִיוּ חַיִּיבוֹת בְּסוּכָה, קָא מְשַׁמְעֵי לָן
 16 שֶׁלַּעֲנֵן זֶה לֹא דְרִשׁוּ תִּשְׁבּוּ כְּעֵין תְּדוּרוֹ וְאִין צֵרִיךְ שִׁהְיוּ בְּסוּכָה
 17 אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ יַחַד.
 18 רַבָּא אָמַר תִּירוּץ אַחַר, אִיֶּצְרִידֶךָ הִלְכָה לְמַשָּׂה מַסִּינֵי לְפִטְרוֹר אֶת
 19 הַנְּשִׁים לְפִי שֶׁלְּקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא שֶׁכֵּינֵן שִׁלְיוֹף הַמַּשָּׂה עֶשֶׂר הַמַּשָּׂה
 20 עֶשֶׂר מְחַג הַמַּצּוֹת וְלַמְדִים מִזֶּה חַיִּיב אֲכִילָה בְּסוּכָה בְּלִילָה הָרִאשׁוֹן,
 21 יֵשׁ לְלַמּוּד מִכָּךְ גַּם שֶׁמָּה לְהִלְן אָף שֶׁמִּצְוָה הִיא מִצְוַת עֶשֶׂה שֶׁהוֹמֵן
 22 גְּרָמָא, לְמַדְנוּ מִן הַמְּקָרָא שְׁנֵישִׁים חַיִּיבוֹת, אָף בְּאֵן נְשִׁים חַיִּיבוֹת, קָא
 23 מְשַׁמְעֵי לָן הַהִלְכָה לְמַשָּׂה מַסִּינֵי שֶׁלַּעֲנֵן זֶה לֹא נֹאמְרָה הַגְּוִירָה שׁוּה.
 24 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהַשְּׂאֵת דְּאִמְרַת סוּכָה הַלְּבָתָא, קָרָא לָמָּה לִי – לְמָה
 25 כָּתַבָה הַתּוֹרָה ה' בְּתִיבַת הָאֹזְרָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: לְרִבּוֹת אֶת
 26 הַגְּוִירִים, שְׂאֵף שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הַגְּרָמִים חַיִּיבִים בְּכָל הַמִּצְוֹת כִּיִּשְׂרָאֵל לֹן
 27 וְאִין צֵרִיךְ רִיבּוּי מִיּוֹחָד, סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא שֶׁכָּאֵן כֵּינֵן שֶׁהָאֹזְרָה
 28 בְּשִׁדְרָא לְ אָמַר רַבִּינָא, מִשְׁמַע דּוּקָא יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶת הַגְּוִירִים, קָא
 29 מְשַׁמְעֵי לָן הָאוֹת ה' לְרִבּוֹת אֶת הַגְּרָמִים שְׂאֵף הֵם חַיִּיבִים בְּסוּכָה.
 30 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְפִי מִסְקְנַת הַסּוּגִיא, שִׁהָ' בְּתִיבַת 'הָאֹזְרָה' שֶׁנִּכְתַּב
 31 בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים לְרִבּוֹת נְשִׁים בֹּא, לְשֵׁם מִה הוֹצִרְךָ רִיבּוּי זֶה הָרִי
 32 מְהַכֵּל דָּרַב וְהוֹדָה אָמַר רַב שֶׁהִשְׁוּה הַכְּתוּב אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל
 33 הָעוֹנֵשִׁים שֶׁבְּתוֹרַת נְפִיקָא. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: לֹא נִצְרָבָא אֵלָא
 34 לְתוֹסֶפֶת עֵינֵי – הַפְּסוּק בֹּא לְלַמְדוֹ שֶׁאֵף בְּמִצְוַת תוֹסֶפֶת עֵינֵי
 35 מִבְּעוּד יוֹם נְשִׁים כְּבָלֵל, סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא שְׂאֵף שְׁנִישִׁים חַיִּיבוֹת
 36 בְּעֵינֵי בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, מִכֵּל מִקּוֹם הוּאִיל וְיִמְעֵט רַבִּינָא לְעוֹבֵר עַל
 37 תוֹסֶפֶת עֵינֵי שֶׁהוּא פְטוֹר מְעוֹנֵשׁ כְּרַת, וּמֵאֲוִהֶדָּה – גַּם אִינוֹ עוֹבֵר
 38 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְרַק מִצְוַת עֶשֶׂה יֵשׁ עַל תוֹסֶפֶת עֵינֵי, יֵשׁ לֹמַר שְׁלֹא
 39 נִתְחַיְבוּ נְשִׁים כְּכֹל בְּתוֹסֶפֶת זֶה, שִׁהָרִי מִצְוַת עֶשֶׂה שֶׁהוֹמֵן גְּרָמָא
 40 נְשִׁים פְּטוּרוֹת, קָא מְשַׁמְעֵי לָן ה' שֶׁל הָאֹזְרָה לְרִבּוֹת אֶת הַנְּשִׁים
 41 לְתוֹסֶפֶת עֵינֵי.
 42 אָמַר מִר לְעִיל בְּבְרִייתָא, 'כָּל לְרִבּוֹת אֶת הַקְּטַנִּים, שְׂאֵף הֵם חַיִּיבוֹים
 43 בְּסוּכָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָתַנֵּן בְּמַשְׁנֵה לְהִיפֵךְ נְשִׁים וְעֶבְרִים וּקְטַנִּים
 44 מְטוּרִין מִן הַסּוּכָה. מְתַרְצַת הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׂיָא בְּאֵן בְּבְרִייתָא בְּקָשָׁן
 45 שֶׁהִינֵע לְגִיל חִינוּךְ שֶׁכָּבַר אִינוֹ צֵרִיךְ לְאָמוֹ, וְלִכַּךְ חַיִּיבוֹים, בְּאֵן
 46 בְּמַשְׁנֵה בְּקָשָׁן שְׁעֵדִיין לֹא הִינֵע לְחִינוּךְ שְׁעֵדִיין הוּא צֵרִיךְ לְאָמוֹ,
 47 וְלִכַּךְ פְּטוֹר מִן הַסּוּכָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיךְ אֲפָשֵׁר לֹמַר שֶׁהַפְּסוּק
 48 'כֹּל בֹּא לְרִבּוֹת קֶטְנִים שֶׁהִינֵעוּ לְחִינוּךְ, הָרִי אֵף בְּקָשָׁן שֶׁהִינֵע לְחִינוּךְ
 49 מְדַרְבְּנֵן הוּא, וְאִיךְ דְרִשׁוּ חֲכָמִים לְרִבּוֹתוֹ מִן הַמְּקָרָא. מְתַרְצַת
 50 הַגְּמָרָא: אֲבָן קִטֵּן כּוּזָה אִינוֹ חַיִּיב אֲלֵא מְדַרְבְּנֵן, וְקָרָא אֲסַמְכָתָא
 51 בְּעִלְמָא הוּא:
 52 שְׁנִינוּ בְּמַשְׁנֵה: בְּקָשָׁן שְׂאִינוֹ צֵרִיךְ לְאָמוֹ כּוֹי: מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: תִּיבֵי דְּמֵי
 53 – מִה שִׁיעוּרוֹ שֶׁל בְּקָשָׁן שְׂאִינוֹ צֵרִיךְ לְאָמוֹ, עוֹנָה הַגְּמָרָא: אִמְרֵי דְּבִי
 54 רַבִּי יִנָּאי כָּל שֶׁנִּשְׁפָּתָה לְבֵית הַכְּסֵא וְאִין אֲמוֹ מְקַנְחָתוֹ – שְׂאִינוֹ זָקוּק
 55 לְעוֹרְתָהּ. רַבִּי שְׁמַעוֹן (בְּן לָקִישׁ) אָמַר שִׁיעוּרוֹ הוּא כָּל שֶׁנֶּעוּר הַקְּטָן
 56 מִשְׁנָתוֹ וְאִינוֹ קוֹרְאִים אִמָּא שֶׁכֵּינֵן שְׂאִינוֹ כְּרוּךְ אַחַר אֲמוֹ לְקָרוֹא לָהּ,
 57 הָרִי הוּא קִטֵּן שְׂאִינוֹ צֵרִיךְ לְאָמוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִיךְ אֲפָשֵׁר לֹמַר
 58 שֶׁכֵּל הַקּוֹרָא לְאָמוֹ כְּשִׁנֵּיעוּר הָרִי הוּא עֵדִיין צֵרִיךְ לְאָמוֹ, וְהָרִי

שפיתת הקיתון, והיינו שהקב"ה מראה בירידת הגשמים כאומר
 לישראל צאו מן הסוכה שאין רצוני שתקיימו מצות סוכה. פרשטת
 הגמרא: **תא שמע דתניא שפף לו רבו קיתון על פניו ואמר לו אי**
אפשי בשמושד. מפורש כהצד שהקדוש ברוך הוא מראה על ידי
 ירידת הגשמים שאין רצונו שנשב בסוכה.
 תנו רבנן, בזמן שהחמה לוקה שלפנינו מסתירה הלבנה מעט
 מאור השמש והרי זה נראה כמו שהשמש לוקה, הרי זה סימן רע
 לכל העולם כולו, משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שעשה
 סעודה לעבדיו והניח פנים לפניו, ובאמצע הסעודה פגע עליהם
 ואמר לעבדיו מול פנים מפניהם והשיבם פחושי, כמו כן כשהחמה
 לוקה ואינה מאירה כל כך הרי זה סימן שהקב"ה כועס על העולם.
 תניא, רבי מאיר אומר, כל זמן שמאורות לוקין הרי זה סימן רע
 לשונאיהם של ישראל, ולישנא מעליא, והכוונה לישראל עצמן
 מפני שפלוסופין פמפוחיתין, שהם רגילים ללקות יותר מכולם, משל
 לסופר - מלמד תינוקות שבא לבית הספר ורצועה בידו להכות,
 מי דואג, מי שרגיל ללקות בכל יום ויום הוא דואג, ולכך ישראל
 צריכים לדאוג יותר מכולם.
 תנו רבנן, בזמן שהחמה לוקה, הרי זה סימן רע רק לעובדי פוכבים,
 אבל אם הלכה לוקה הרי זה סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני
 שישראל מונין סדר חודשים ושנים ללכנה - לפי הילוך הלבנה, ויש
 להם שייכות עמה, ועובדי פוכבים מונים שנים לחמה - לפי הילוך
 החמה. אם לוקה החמה כשהיא פמורח - בבוקר, הרי זה סימן רע
 ליושבי מורת, ואם לקתה החמה כשהיא נמצאת בפערב הרי זה
 סימן רע ליושבי מערב, וכשלקתה חמה בחצות היום כשהיא
 נמצאת פאמצע הרקיע ועומדת בראש כל אדם, הרי זה סימן רע
 לכל העולם כולו. ואם אירע שפניו של חמה אדומים ודומין לדם,
 הרי זה סימן שהרב בא לעולם, שעל ידו נשפר דם, ואם פניו של
 החמה דומות לשק שהיא דומה לשחור, הרי זה סימן שהיצי רעב
 באין לעולם, והרי הם משחירים פני הבריות, ואם פני החמה דומין
 לזו ולזו שהם אדומות וגם נוטות לשחור, הרי זה סימן שהרב והיצי
 רעב ביחד באין לעולם. ואם לקה החמה בכניסתו - בשעת
 השקיעה, הרי זה סימן שהפורענות שותה לבא, כמו שעבר כל
 היום ולא נראה שום סימן פורענות עד סמוך לשקיעתו, כן יעבור
 זמן רב עד שתבוא הפורענות, אבל אם כבר ביציאתו - בדרך
 הוסיחה לקה, הרי זה סימן שהפורענות ממרת לבא, כשרת
 שהסימן מיהר לבוא, ויש אומרים חילוף הדברים שאם לקה
 בכניסתו ושקיעתו ערבית, כשם שאין לחמה עוד שהות לשרת
 ביום, כך אין לפורענות שהות להמתין אלא מיד הוא בא, ואם
 ביציאתו לזרוח הוא לוקה כשם שיש לחמה שהות הרבה כל היום
 כך הפורענות שודה לבוא. ואין לה כל אומה ואומה שלוקה שאין
 אליה והוא שרה המליץ בעדה (כגון סמאל שהיה שר של עשו)
 לוקה ונענש עמה, כמו שפייס בזמן שהכה ה' את מצרים ויבבל
 אלהי מצרים אעשה שפמים. ובזמן שישראל עושי רצונו של מקום
 אין מתיראין מכל אלו הסימנים, שנאמר ב'ה ארץ אל דרך הגוים
 אל תלמדו ומאמות השמים אל תתהו, כי יתנו הגוים מהמה,
 ודורשים עובדי פוכבים יתנו מאותות השמים, ואין ישראל יתנו
 מאותם אותות בזמן שעושי רצונו של מקום ואינם הולכים בדרך
 הגוים.
 תנו רבנן, בשביל ארבעה דברים חמה לוקה, על אב בית דין שמת
 ואינו נקפר בהלכה, ועל נערך המאורסה שתפסה אחד לשכב עמה
 וצדקה בתוך העיר ואין משיע לה, ועל משכב זכור ששכבו שני
 זכרים יחדיו, ועל שני אחין שנשפד דמן פאחד, ובשביל ארבעה
 דברים מאורות - הירח וכוכבים לוקין, על פותבי פלסתר -
 שמויפיים שטרות ומטילים על אדם דופי על ידי שכותבים בשמו
 מה שלא צוה, ועל מעיני עדות שקר, ועל מגילי בתמה דקה בארץ
 ישראל שאסרו חכמים (ב"ק עט) לגדלם בארץ ישראל משום ישוב
 ארץ ישראל, שהם מחריבים הארץ שאי אפשר לשומרם מלרעות
 בשדות אחרים, ועל קוצצי אלנות מובות הראויים למאכל, ואפילו
 שלהם העוברים הם על איסור בל תשחית, ונראין כבועיני
 בברכת השום והשפעת טובו. ובשביל ארבעה דברים נכסי בעלי

מביאה הגמרא ראייה שגם בתלמוד יש דברים שאינם צריכים עיון
 וואותם צריך ללמוד בסוכה ויש דברים הצריכים עיון והם אינם
 חייבים בסוכה: **בי הא (דרבה) [דרבא ורמי] בר הא כי הווי קרמי**
מקמיה דרב חסדא אחר שלימדו תלמוד, תחילה היו מרמזי
במרא פהרי הדרי - חוזרים במהירות על עיקרי הדינים ששמעו
 מפיו מה מותר ומה אסור, והדר [ואחר כך] מעיני כסברא להבין
 מה טעמו של כל דבר ואם יש מה להקשות, הרי שאף בתלמוד
 עצמו שהם דברי האמוראים שייכים שני סוגי הלימוד הן שינון והן
 עיון.
אמר רבא, מאני משתתא - כלי שתיה, כגון כוסות מותר להשאירם
במטלתא - בסוכה, לפי שאינם מאוסים, אבל מאני מיכלא - כלי
 אכילה כגון קערות לאחר שגמרו לאכול בהן צריך להוציאן לפי
 [וחוץ] ממטלתא לפי שהם מאוסים. חצבא כד של חרס שזואבין
 בו מים ושחיל דלי של עץ שזואבים בו, אף שהם כלי שתיה צריך
 שיהיו בר מטלתא ואין להכניסם כלל לסוכה, ושרגא - נר
במטלתא - בתוך הסוכה, ואמרי לה - ויש שאמרו בר מטלתא
 ואסור להכניסו לתוך הסוכה, ולא פליגי אלא הא כסופה גדולה אז
 מקומו בתוך הסוכה כדי להאיר, הא כסופה קטנה שיש בה רק
 שיעור מצומצם של שבעה טפחים על שבעה טפחים, שם אסרו
 חכמים להניח הנר בתוך הסוכה שמא תישרף סוכתו ונמצא בטל
 ממצות סוכה;
 שנינו במשנה: וירדו גשמים מאימתי מותר לפנות, משתרח
 המקפה: תנא מה ששינונו במשנה שהשיעור לצאת מהסוכה הוא
 משתרח המקפה, הכוונה היא אפילו משתפרח המקפה של גרסין
 אף שנמחרת להתקלקל במעט גשמים, ואין צריך שיתקלקלו כל
 המאכלים האחרים. אפי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטלתא,
 נשב זיקא - נשבה הרוח וקא מיתת ציבנתא - והשירה קיסמין
 מהסכך לתוך המאכל, אמר להו רב יוסף ליושבים לפניו פנו לי
 מאני מהבא - פנו לי הכלים מכאן ונצא מן הסוכה, אמר ליה אפי
 איך מותר לעשות כן, והא תנן שמותר להתפנות רק משתפרח
 המקפה ואנו עדיין לא הגענו למצב כזה, אמר ליה לדידי בין
 דאניא דעתאי - שאני אנין דעת ואיני יכול לסבול שום דבר
 מיאוס, אף בשיעור מועט כזה פמי שתפרח המקפה דמי לי, ומותר
 לי לצאת מהסוכה.
 תנו רבנן, היה אוכל פסופה וירדו גשמים וירד מסוכתו שהיתה
 בעליה לגמור את סעודתו בתוך הבית, וכשישב לו פסקו הגשמים
 אין מפרחין אותו להפסיק את סעודתו ולעלות לסוכה עד שיגמור
 את סעודתו, וכן אם היה ישן תחת הפסופה וירדו גשמים וירד ושכב
 בבית, אין מפרחין אותו לעלות עד שיאור. מסתפקת הגמרא:
 אפיציא להו איך היא הגירסא בברייתא ועד מתי אינו מחויב
 לעלות, האם עד שיעור ויקץ משנתו, וכל שהקץ משנתו אפילו
 הוא בחצי הלילה, צריך לקום משנתו ולעלות לסוכה, או
 שהשיעור הוא עד שיאור היום והוא עלות השחר, וקודם לכן
 אפילו הקיץ משנתו אינו צריך לעלות לסוכה. תא שמע ששינונו
 בברייתא אחרת שהשיעור הוא עד שיאור ועלה עמוד השחר, ולפי
 הגירסא הזו קשה, תרתי - שני שיעורים אלו סותרים זה את זה,
 שעד שיאור משמע שצריך שיאור כל המורה, והשיעור של עליות
 עמוד השחר הוא קודם לזה, אלא על כרחך אימא [תאמר]
 שהגירסה הנכונה בברייתא היא עד שיעור ועלה עמוד השחר, הרי
 ששני השיעורים באמרו בו יחד, וכל זמן שלא עלה עמוד השחר
 אף שהתעורר משנתו אינו צריך לעלות לסוכה, וכן אם עלה עמוד
 השחר ועדיין לא התעורר, אין מקיצין אותו משנתו;
 שנינו במשנה: משל למה הדבר דומה לעבד שבא למוזג כוס לרבו
 ושפר לו קיתון על פניו: אפיציא להו מה כוונת דברי המשל, מי
 שפף למי, האם העבד שפר קיתון על פני רבו כלומר שלא שימשו
 כהוגן, והנמשל הוא שהקב"ה מראה על ידי ירידת הגשמים שאין
 ישראל עובדים אותו כשורה, ואין ישיבתן בסוכה כרצויה לפניו
 והרי היא משהולה אצלו לשפיתת קיתון על פני הרב. או שהמשל
 הוא ששפר הרב קיתון על פני העבד, והרי הוא כאומר לו צא
 מלפני שאין רצוני בשימושך, וכן בנמשל ירידת הגשמים היא

סוכה. פרק שני – הישן תחת המטה דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסז רש"י

1 כי הא בו' – דבשמעתא איכא נמי ריהטא בלא טרחא, ואיכא עינן בטרחא. כי הו קיימי
2 מקמיה דרב הסרא – בחר דאגנרינהו שמעתתא. מרש"י בגמרא – מה ששמעו מפיה:
3 דבר פלוני אסור, דבר פלוני מותר. והדר מעייני בסברא – מה טעמו של דבר, ואם יש
4 להשיב כלום. מאני משתאי – כוסות. במטללתא – לפי שאינן מאוסים. מאני מיכלא –
5 קערות, לאחר שאכלו בהן צריך להוציאן. לבר
6 ממטללתא – חוץ לסוכה. חבבא = כד של חרס
7 ששואבין בו המים. ושחיל = דלי של עץ. שראא
8 = נר של חרס, שקורין *קרושיי*. סוכה קמנה
9 – של שיעור מצומצם, שבעה טפחים, אסור
10 להניח בתוכה. מקפה של גריסין – ממחרת
11 לקלקל בגשמים מעט. ציבותא = קסמין של
12 סכך, היה משיר על המאכל. רב יוסף מאניני
13 דעת הוה, דתניא בפ' "ערבי פסחים" (פסחים)
14 קי"ג. הלשנה חיהון אינן חיים הרחמנן
15 ודחתנן ואניני הדעת, ואמר רב יוסף כוליה לטבלי
16 שום דבר מצינו, ואמר רב יוסף כוליה איתננו
17 בי. וירדו גשמים – וירד מן הסוכה לגמור
18 סעודתו בבית, וכשיש לו פסקו גשמים – אין
19 מטריחין אותו להפסיק ולעלות עד שיגמור.
20 איבעיא ליה עד שיאור – עד שיעלה עמוד
21 השחר. או עד שיעור – משניתנו. הא אם הקיף,
22 אפילו היה בחצי הלילה – יקום משניתנו, ועלה
23 ויש סוכה. הא שמע עד שיאור ועלה עמוד
24 השחר – ועל כרחיך עד שיעור הוא דתניא בה,
25 דאם לא כן – מאי ועלה עמוד השחר? תרתי
26 – בתמיה: שני דברים אלו הן סותרים זה את זה,
27 שיאור משמע שהיא לו המזרח. ועלה עמוד
28 השחר – משמע קודם לכן. אלא – על כרחיך
29 שיעור קתני, ואמר רב יוסף: עד שיעור משיעלה
30 עמוד השחר. לאפקי איהו הקיף משניתנו בלילה,
31 דאין מטריחין. ואם עלה השחר ולא נייער – אין
32 מקיצין אותו. מי שפך למי – עבד לרבו, והכי
33 קאמר: משל לעבד שהיה עושה לרבו עבודה,
34 שאינו עובד כחונן, כך בידוע שאין ישראל
35 עובדין כשורה. או דלמא הכי קאמר: ושפך לו
36 רבו קיתון על פניו, לומר: צא מלפני דאי אפשי
37 במשושך. וירידת גשמים היא שפיכת קיתון.
38 ומכל מקום סימן קללה הוא. ומיהו, פירושא
39 דמתניתין מביעיא לה: שפיכת הקיתון מאי היא,
40 שפיכת הסוכה או ירידת גשמים? בומן שהחמה
41 לוקה בו' – משום דאירי הכא בסימני קללה
42 נקט לה. ותניא פנא = **לנטירנא. והושבים
43 בחשך – כך כשהחמה לוקה אינה מאירה כל
44 כך. מפני שמלוטרים במכותיהם – כל מיני
45 פורעניות הבאין בעולם יש להם לישראל לדאוג
46 ולומר: לא בא סימן זה אלא בשבילנו יותר
47 משאר אומות. מפני שהן רגילים לקלות יותר
48 מכולם. משל לסופר – מלמד תינוקות. ורצועה
49 כידו – להכות. מי הואג – אי זה מוח ירא –
50 שרגלו ללקות. לוקה במורה – בבקר, כשהחמה
51 במורה. באמצע הרקיע – בחצות היום,
52 כשעומדת בראש כל אדם. לשק – עשוי מנוצה

1 כי הא דרבה בר הונא פי הווי קיימי מקמיה דרב
2 הסדא מרש"י בגמרא בהדי הדדי, והדר מעייני
3 בסברא. אמר רבא: מאני מושתאי במטללתא, מאני
4 מיכלא – בר ממטללתא. הצבא ושחיל – בר
5 ממטללתא, ושרגא במטללתא. ואמרי לה: בר
6 ממטללתא. ולא פליגי: הא – בסוכה גדולה, הא –
7 בסוכה קטנה. "ירדו גשמים". תנא: מושתרחה המוקפה
8 של גריסין. אפיו הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף
9 במטללתא נשב זיקא וקא מיתו ציבותא. אמר ליה
10 רב יוסף: פנו לי מאני מהכא. אמר ליה אפיו: והא
11 תנן מושתרחה המוקפה? אמר ליה: לדודי, פיון דאנינא
12 דעתאי – כמי שתסרח המוקפה דמי לי. תנו רבנן: היה
13 אוכל בפוקה וירדו גשמים וירד – אין מטריחין אותו
14 לעלות עד שיגמור סעודתו. היה ישן תחת הפוקה
15 וירדו גשמים וירד – אין מטריחין אותו לעלות עד
16 שיאור. איבעיא ליה: עד שיעור, או עד שיאור? תא
17 שבע: עד שיאור, ועלה עמוד השחר. תרתי? אלא אימא: עד שיעור ועלה עמוד השחר.
18 "משל למה הדבר דומה". איבעיא ליה: מי שפך למי? תא שבע, דתניא: שפך לו רבו קיתון
19 על פניו, ואמר לו: אי אפשי במשושך. תנו רבנן: בומן שהחמה לוקה – סימן רע לכל העולם
20 כולו. משל למה הדבר דומה – למלך בשר ודם שעשה סעודה לעבדיו, והניח פנא לפניהם,
21 פעם עליהם ואמר לעבדיו: מול פנא מפניהם והושבים בחושך. תניא, רבי מאיר אומר: כל
22 זמן שמאורות לוקין – סימן רע לשונאיהם של ישראל, מפני שמלוטדין במבולתיהן. משל לסופר
23 שבא לבית הספר ורצועה בידו, מי הואג – מי שרגלו ללקות בכל יום ויום הוא הואג. תנו
24 רבנן: בומן שהחמה לוקה – סימן רע לגוים, לבנה לוקה – סימן רע ליושבי מזרח, בצמח
25 מפני שישאל מונין לבנה וגוים לחמה. לוקה במורה – סימן רע ליושבי מזרח, בצמח
26 סימן רע ליושבי מערב, באמצע הרקיע – סימן רע לכל העולם כולו. פניו דומין לדם – הרב
27 בא לעולם, לשק – חיצו רעב באין לעולם, לזו ולזו – הרב וחיצו רעב באין לעולם. לקה
28 בכניסתו – פורענות שוהה לבא, ביציאתו – ממהרת לבא. ויש אומרים חילוף הדברים. ואין
29 לה כל אומה ואומה שלוקה שאין אלהיה לוקה עמה, שנאמר: "ובכל אלהי מצרים אעשה
30 שפטים". ובומן שישאל עושי רצונו של מקום אין מתיראין מפל אלו, שנאמר: "פה אמר
31 ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה" גוים יחתו
32 ואין ישראל יחתו. תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: על אב בית דין שמת ואינו
33 נספד בהלכה, ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה, ועל מושבב זכור, ועל שני
34 אחין שגושפך דמן פאחד, ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין: על פותחי פלסתר, ועל מעדי
35 עדות שקר, ועל מגדלי בהמה דקה פאריץ ישראל, ועל קוצצי אילנות טובות, ובשביל ארבעה
36 דברים נכסי פעלי בהים נמסרין למלכות: על משהי שטרות פרועים ועל מלוי ברבית,
ועל

הדרן עלך הישן

1 של עוים, והוא דומה לשחר. חיצו רעב – משחידין פנים. לקה בכניסתו – בשקיעתו. פורענות שוהה לבא – כדרך ששוהה הסימן, להראות עד כלות היום. ביציאתו פורענות ממהרת
2 לבא – כדרך שמורה הסימן לבא. ויש אומרים חילוף הדברים – לקה בכניסתו ערבות – פורענות ממהרת לבא. שהסימן כשם שאין לו שרות לשמש ביום שסמך לשקיעתו הוא –
3 כך אין שרות לפורענות לבא ביציאתו. שחרית – פורענות שוהה לבא. כשם שיש לחמה עור שרות ביום. אלהיה – שרה המליץ בעדה, כגון סמאל שהיה שר של עשו. אל דרך
4 הגוים אל תלמדו – לעשות כמעשיהם, ומשתעור רצונו – מאותות השמים אל תחתו". נשכיל ארבעה דברים – לא שמעתי טעם דבר. מאורות – ירח וכוכבים. כותבי פלסתר
5 – שטרות מוזיפים ומכתבי עמל, לשום דופי על אדם, לכתוב בשמו מה שלא צוה. מגדלי בהמה דקה – מחריבין את הארץ, שאין יכולין לשלם מלרעות בשדה תביריהם. ועל קוצצי
6 אילנות טובות – ואפילו הן שלחן, ממשחיתין הן, ונראין כבועטין בהקדוש ברוך הוא ובכרכתו שמשפיע טובו. על משהי שטרות פרועים – אצלם, כדי לחזור ולגבות פעם אחרת.
7 ועל מלוי ברבית – שמלוחין בעלי בתים לישראל ברבית, וכתוב (משלי כח) "מרבחה הונו בנשך ותריבת לחונן דלים יקבצנו" ואמרינן בבבא מציעא (ע"ב). כגון שבור מלאכה, שחונן בהן
8 ועני גוים.

1 ועל שהיה ספק בידם — של בעלי בתים הללו למחות ביד עובדי עבירות שבורים,
 2 שדבריהם נשמעים מחמת עושרם, והבריות יראים מהם, ולא מידו, ועל שפוסקין — בעלי
 3 בתים הללו צדקה ברבים שיתגדלו לנעיים, (דהם) ולא נותנים. לטמיון — שנטממין וכלים
 4 מאליהם. כובש — שמדחהו בלך ושוב. עושק — לגמרי גזול שברו. ועל נפות הרוח —
 5 שמתנאים ומשתררין על אחדים בשביל עושרן.

1 לולב יבש פסול — ומפרש בגמרא משום דאי תקש לולב לאתרוג, דכתיב ביה "הדר" ולא
 2 כמו שפירש הקונטרס משום דכתיב (שמות טו) "זה אלי ואנוהו" — דאין "ואנוהו"
 3 אלא לכתחלה, ולא מיפסל בחכי, כדמוכח פרק קמא (סוכה יא.ב), דאמרי רבנן: לולב מצוה
 4 לאוגוד משום שנאמר "זה אלי ואנוהו", לא אגוד — כשר, והאי יבש דהכא אין לפרש כמו
 5 יבש דפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה כט.ב),
 6 דתנן החרצנים של נכרים, יבשים — מותרים,
 7 ומפרש בגמרא: יבשים לאחר שנים עשר חדש,
 8 דהא אמרינן לקמן (לג.א) גבי הדס יבש: יבשו רוב
 9 עליו ונשתיהו שם שלשה בדי עלין לחין —
 10 כשרין. אלמא: אין היבשות תלו בשנים עשר
 11 חדש. אלא יש לומר: יבשות דהכא כמו יבשות
 12 און כבור, דתנן בפרק "על אלו מומין" (בכורות
 13 לז.א) רבי יוסי בן המשולם אומר: יבשה עד
 14 שתוא נפרכת בצפורן.

הדרן עלך הישן

לולב

6 הנוול. לולב כף של תמרים והדר
 7 תני הדס וערבה באפי נפשיה: נוול.
 8 פסול ולקחתם לכם כתיב משלכם: יבש. דבעינן
 9 מצוה מהדורת דכתיב (שמות טו) ואנוהו: של
 10 אשירה. אילן שעובדין אותו ע"ז ובגמרא מפרש
 11 טעמא: ושל עיר הנדחת. משום דלשרפה קאי
 12 דכתיב (דברים יג) ואת כל שללה תקבוץ ולולב
 13 בעי שיעור ד' טפחים כדלקמן (דף לב) ובין
 14 דהאי לשרפה קאי אין שיעורו קיים דכשרוף
 15 דמי: נקטם ראשו. פסול דלא הוי הדר: נפרצו
 16 עליו. משדרה ואינם מחוברין אלא על ידי
 17 אגודה כי חופיא שקורין אשקוב"א לאו הדר
 18 הוא: נפרדו עליו. מחוברין הן בשרדה אלא
 19 שלמעלה הן נפרדים לכאן ולכאן כענפי אילן:
 20 יאנדנו מלמעלה. אם נפרדו עליו יאנדנו שיהו
 21 עולין עם השדרה כשאר לולבין: ציני הר הברול.
 22 מפרש בגמרא. ציני דקלים: כשרות. לולבין
 23 שלחן ואע"פ שעלין שלחן קטנים מאד ואין
 24 עולין עם ארכה של שדרה: כדי לנענע בו.
 25 מפרש בגמרא שלשה טפחים תוא השדרה
 26 כנגד אורכו של הדס וטפח יותר כדי לנענע
 27 דבעינן נענע כדלקמן (דף לו) מעלה ומוריד
 28 מוליך ומביא לעצור רוחות רעות וטללים רעים:
 29 נמ' קפסיק ותני. פסול: לא שניא ב"ש ראשון.
 30 דחוביה מדאורייתא: לא שניא ב"ש שני. דליתיה בנשילת לולב אלא מדרבנן דביום
 31 הראשון כתיב: בשלמא יבש. פסול דברבנן נמי כיון דמצוה הוא משום זכר למקדש בעינן
 32 הדור מצוה: אמאי לא. מהיכא תיתי למיפסיליה:

שנאמר

דך שכל עלי הלולב כפולים, ועמד חלק אותם, שכן דרך
 לעשות חופיא.

הדרן עלך הישן

לולב הנוול והיבש - פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת - פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו

10 - פסול. נפרדו עליו - פשר, רבי יהודה אומר:
 11 יאנדנו מלמעלה. ציני הר הברול כשירות. לולב
 12 שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו - פשר.
 13 גמרא קא פסיק ותני, לא שניא ביום טוב ראשון
 14 ולא שניא ביום טוב שני. בשלמא יבש - "הדר"
 15 בעינו, וליפא. אלא גזול, בשלמא יום טוב ראשון
 16 - דכתיב: "לכם" - מושלכם, אלא ביום טוב שני
 17 אמאי לא? אומר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי:
 משום

15 נקטם ראשו — לכאורה מירי בשני עלין
 16 האמצעיים היוצאין מראש השדרה.
 17 אבל קשיא, דבגמרא (לז.א) אומר רבי יהושע בן
 18 לוי: ניטלה התיזמת פסול, והן אותן העלין
 19 האמצעיים. והא אפילו בנקטם ראשו פסול — כל
 20 שכן נטלו לגמרי! וצריך לומר דנקטם ראשו מיירי
 21 ברוב העלין העליונים. אי נמי, אצטרף ליה לרבי
 22 יהושע בן לוי לאשמעינן ניטלה, דסלקא דעתיה
 23 דהשיב הדר טפי מנקטם. אי נמי ניטלה אחת מן
 24 התיזמת, דבנקטם לא מיפסלה אאם כן נקטמו
 25 שתיהן.
 26 נפרצו עליו — ברוב עלין איירי, כדחתינא
 27 בתוספתא (פרק שני). ופירש בקונטרס:
 28 שנפרצו מן השדרה שלו, ואינן מחוברין אלא על
 29 ידי אגודה. משמע שרוצה לומר שנתלשו לגמרי
 30 מן השדרה, ולא משמע כן בגמרא, דאמרינן:
 31 נפרצו — דעבדי כי חופיא. והעלין שנתלשו מן
 32 השדרה הוצי מיקרו, כדאמרינן בגמרא (לז.ב)
 33 אומר רבה: לא (ליגוד) איניש לוליבא בהושענא דמשתתירי הוצי, והוי חציצה. כלומר: אם
 34 ארוך הוא יותר מדיא מן הערבה, ובא לקצץ מתחת — לא יקצץ בעדו באגודה, דמשתתירי
 35 עלי הלולב כשנתלש מן השדרה על ידי הקציצה. ומן ההוציא עושין חופיא, כדאמרינן
 36 ב"הגזול קמא" (בבא קמא צא.א) האי מאן דגול לוליבא מחבריה ועבדינהו הוצי — קני,
 37 מעיקרא לוליבא והשתא הוצי. הוצי ועבדינהו חופיא — קני, מעיקרא הוצי והשתא חופיא. והיינו שהלך כל עלה ועלה לשנים, לפי שכל עלי הלולב כפולים, ועמד חלק אותם, שכן דרך
 38 לעשות חופיא.

קפסיק ותני לא שניא ביום טוב ראשון ולא שניא ביום טוב שני — משמע דדייק מדקתני סתם, ולא מפליג. ותימיה: הא אמרינן לקמן (לז.ב) ניקב חסר כל שהוא — פסול, אף על גב דביום

טוב שני כשר, כדאמרינן לקמן (לז.ב) בגמרא, דר' חנינא מטביל ביה ונפיק ביה. ומוקי מתניתין ביום טוב ראשון, ואי דייק מתניתין גזול, ולא קתני שאול — הא לקמן בסוף הסוגיא
 41 דייק רב נחמן בר יצחק הכי, אבל כהא לא אסיק אדעתיה. ואי משום דקתני גזול דומיא דיבש — הכי נמי גבי נקב קתני: עלתה חזוית על רובו דמפסיל אף ביום טוב שני משום הדר. ומיהו,
 42 בירושלמי משמע קצת דמשום חזוית לא מיפסיל אלא ביום טוב ראשון, דמסיק עלה רבי יצחק בר נחמן בשם ר' שמואל: כל הפסולין אינן פסולין אלא ביום טוב ראשון בלבד. תמן אמרין:
 43 רובו מצד אחד, חוטמו כרובו. והיינו במקום אחד, דאמרינן לקמן (לז.ב) גבי חזוית. ומיהו, אי יום ראשון דרוקא — על כרחך הדר הוא, ולא מיפסיל אלא משום דחשיב חסר, ולא מסתבר
 44 כלל. ויש לומר: דר' חנינא אית ליה האי קפסיק ותני כמו שמואל דשמעתין, דמוקי מתניתין דגזול ביום טוב ראשון ומכשיר ביום טוב שני. אי נמי: ברישא דמשנה שייך לדקדוק מרתני סתם
 45 ולא מפליג, אבל בלוחו אחריני, אידי דלא מפליג ברישא — לא מפליג בסיפא, ושונה דבריו סתם, אף על פי שיש לחלק.

46 בעינו הדר וליבא — משמע דפשיטא ליה דבעינן הדר לכולהו יומי, ו"לכם" משלכם לא מיתוקם אלא ביום טוב ראשון. וכן "ולקחתם" דמעטין מניה חסר, דבעינן לקחה תמה — לא
 47 מיפסיל אלא ביום טוב ראשון, כדאמרינן לקמן בפירקא (לז.ב): ר' חנינא מטביל ביה ביום טוב שני ונפיק ביה. ותימיה: מאי שניא זה מזה: הא כולוהו בהדי הדדי כתיבי בהדי קרא,
 48 "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" ואי משום דמשמע ליה דהני דכתיבי מקמי "ביום ראשון" עליה קיימי, אבל "הדר" בתריה כתיב — אכתי קשיא, מדכתיב "ולקחתם" דרשינן
 49 ב"הקומץ רבה" (מנחות כו.א) ולקמן בפירקין (לז.ב): דארבעה מינין שבולב מעכבין זה את זה, דבעינן לקחה תמה ובשלהי פירקין (מא.ב), ובריש "לולב וערבה" (סוכה מג.א) דרשינן נמי,
 50 מדכתיב "ולקחתם" לשון רבים שתהא לקחה לכל אחד ואחד, מדלא כתיב "ולקחת" לשון יחיד, כי היכי דרשינן פרק "רבי ישמעאל" (מנחות סה.ב), ספידה לכל אחד ואחד מדכתיב
 51 "וספרתם". ואם כן, בשאר הימים תסיג נמן אחד, ובלקחה של אחד שביל בלולב לכך נראה דהיינו דמטמא: משום דיום ראשון דאורייתא בגבולין, ושאר יומי דרבנן זכר למקדש, כדאייתא
 52 בריש "לולב וערבה" (סוכה מד.א), הלכך, בעיקר הלוקחה כגון ארבעה מינין, ולקחה לכל אחד — תקון בשאר יומי כעין דאורייתא, וכן בהדר משום הדור מצוה. אבל חסר ובשאל —
 53 לא תקון, ובגזול — פלוגתא דשמעתין, דרבי יוחנן סבר דתקון משום מצוה הבאה בעבירה, ושמואל סבר דלא תקון, דמתוך שירצא בשאלו יוצא נמי בגזול.

משום

סוכה דף כט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסט

35 רוב וישיבה לעבוד עבודה זרה, וצריך לשרוף את כל הנמצא בה,
 36 פסול, שכיון שצריך לשרוף לולב זה הרי הוא עומד לשריפה,
 37 ומעתה הרי הוא נחשב כשרוף ואין בו את השיעור הנדרש בלולב
 38 שהוא ארבעה טפחים. אם נקטם ראשו של הלולב, שנקטמו רוב
 39 ראשי העלים העליונים, פסול, משום שאינו הדר. וכן אם נפרצו –
 40 נתלשו רוב עליו של הלולב מהשדרה, ואינם מחוברים אליו אלא
 41 על ידי אגודה, פסול, משום שאינו הדר. אבל אם הם מחוברים
 42 לשדרה אלא שנפרדו ראשי עליו של הלולב לכאן ולכאן, פשר,
 43 ואף שאינו כפות, כיון שאפשר לכפותו אין כפיתו מעכבת בו. רבי
 44 יהודה אומר, אם נפרדו עליו של הלולב לכאן ולכאן יאמרנו
 45 מלמעלה – יקשור את ראשי העלים בחוט לשדרה, כדי שיעלו עם
 46 השדרה כשאר לולבים, משום שצריך שיהיה הלולב כפות ממש.
 47 לולבים הבאים מציני – דקלי הר הפרקל – הגדלים בהר שבגיא בן
 48 הינם הסמוך לירושלים, והעלים שלהם קטנים מאוד, בפירות,
 49 ובלבד שיהיה ראשו של כל עלה בצד עיקרו של העלה שמעליו
 50 שתהיה השדרה מכוסה, שבלא זה אינו הדר.
 51 המשנה מפרשת את שיעור אורך הלולב: לולב שיש בו – באורכו
 52 שלשה טפחים ועוד טפח פרי שיהיה הלולב גבוה מההדס שגובהו
 53 שלושה טפחים, ויובל לנענע בו – בלולב, פשר, אבל בפחות מזה
 54 פסול, שהרי אי אפשר לנענע אלא בחלק שהוא גבוה מההדס.
 55 וצריך שיהיה בשיעור הלולב כדי שיוכלו לנענע בו, שכך הוא
 56 מצותו כמו שאמרו לקמן (א) שצריך לנענע את הלולב למעלה
 57 ולמטה ולהליכו ולהביאו:

גמרא

58 מדייקת הגמרא: מכך שקא פסיק ונתני – התנא סתם את דבריו
 59 במשנה שלולב גזול או יבש פסול ולא חילק בין היום הראשון
 60 לשאר הימים, משמע שלא שניא ביום טוב ראשון שחייב נטילת
 61 הלולב הוא מהתורה, דכתיב 'ביום הראשון', ולא שניא ביום טוב
 62 שני – בשאר ימי החג שחייב נטילת הלולב הוא מדרבנן, לולב יבש
 63 או גזול פסול. שואלת הגמרא: בשלמא לולב יבש פסול גם בשאר
 64 ימים שאין חיובו מהתורה, משום דהדר פנינן, ובלולב יבש ליכא
 65 הדר, ואף שאין החיוב אלא מדרבנן, כיון שמצוה ליטלו צריך
 66 שתהיה המצוה מהזוהר, אלא לולב גזול, בשלמא יום טוב ראשון
 67 הוא פסול, משום דכתיב 'ולקחתם לכם' והיינו שיהיה הלולב
 68 משלכם, אלא ביום טוב שני אמאי לא יוצאים ידי חובה בלולב גזול,
 69 הרי החיוב ליטול לולב אינו אלא מדרבנן ומניין לפסלו. מתרצת
 70 הגמרא: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי,

1 ועל שהיה פסול – יכולת וכן כפרם למחות בעוברי עבירה שבדורם,
 2 לפי שדבריהם נשמעים מחמת עושרם ולא מיהו, ועל שפוסקים
 3 גדקה פריים ואין נותנין וכיון שאינם משתמשים בעושרם למחות
 4 בעוברי עבירה, והם נכשלים מחמת ממונם ונודרים ואינם
 5 מקיימים, ומלוים בריבית או משהים שטרות פרועים לכך נכסיהם
 6 נמסרים למלכות.
 7 אמר רב, בשביל ארבעה דברים נכסי בעלי בתים יוצאין למיזון –
 8 כלים ונטמנים מאליהם, על פוזבי שבר שבר שאף שכוונתו
 9 לשלם לו, הוא מוחהו בלך ושוב, ועל עושקו שבר שבר שאינו
 10 משלם לו כלל וגזול שכרו לגמרי, ועל שפורקין עול מעל צואריהן
 11 ונותנין על חריהן שסוברים שאחיהם צריכים לקחת מהם את
 12 עולם, ועל נפשות הרוח שמתגאים ומשתררים על אחרים בשביל
 13 עושרם, ונפשות הרוח פגוד בולין – חמורה ככולם יחד, אבל פנינים
 14 פתיב וענינים וירשו ארין, והתענגו על רב שלום לפי שאין ממונם
 15 נאבד מהם:

הדרן עלך הישן תחת המטה

פרק שלישי – לולב הגזול

18 נאמר בתורה (ויקרא כג ט) 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר
 19 פפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלקיכם
 20 שבעת ימים' מכאן שיש לקחת ביום הראשון של חג הסוכות
 21 ארבעה מינים ידועים, פרי עץ הדר אתרוג, פפת תמרים לולב, ענף
 22 עץ עבת הדס, ערבי נחל ערבית.
 23 בפרק שלפנינו ידרשו מהפסוקים מנין שאלו הם ארבעת המינים
 24 שצריכים ליטול בסוכות, מהו שיעורם ואיזה דברים פוסלים בהם.
 25 וכן תתבאר דרך הנטילה, זמן הנטילה, כמה ימים צריך ליטול, מי
 26 המחויב בנטילה ועוד כמה פרטי דינים. בתחילה מבארת המשנה
 27 את דיני הלולב, ואח"כ את דיני הדס ערבה ואתרוג.

משנה

28 לולב הגזול פסול, משום שנאמר 'ולקחתם לכם' ודרשו חכמים
 29 'משלכם'. וכן לולב היבש – שהתייבשו רוב עליו כשיעור שנפרך
 30 בציפורן, פסול, משום שצריך לקיים את המצוה בלולב נאה
 31 ומהודר דכתיב (שמות טו א) 'ואנודו' – לשון נוי. לולב מדקל של
 32 אשקה – אילן שעובדים אותו לעבודה זרה, והוא טעון שריפה,
 33 וכן לולב מדקל של עיר הנדחת – עיר של ישראל שהודחו ונתפתרו

המשך ביאור למסכת סוכה ליום שבת קודש עמ' ב

8 הערבה צריך להיות משוף לאורכו, כפחל של מים שהוא ארוך,
 9 ולא יהיה העלה עגול, ובא למעט צפצפה שעליה עגולים. תניא
 10 אידך, ממה שאמרה התורה 'ערבי נחל', אין לי ללמוד שכשרים
 11 למצוה אלא ערבי נחל – הגדילים ממש על הנחל, ואם כן ערבות
 12 של שדה הבעל וערבות של וישגדלים בהרים מניין שכשרים
 13 למצוה, תלמוד לומר 'ערבי נחל' ובלשון רבים מכל מקום –
 14 לרבות שגם ערבה שאינה גדילה על הנחל כשרה, אלא
 15 שלכתחילה יש ליקח ערבה הגדילה על הנחל.

1 אם הערבה רק במושה ועדיין אינה יבשה, כשרה. וכן ערבה
 2 שנשרו רק מקצת עליה, כשרה. וכן ערבה של פצל – הגדלה
 3 בשדה שלא על הנחל, פשרה.

גמרא

4 הנו רבנן, ממה שנאמר בתורה 'ערבי נחל' ולא נאמר רק 'ערבי',
 5 יש ללמוד שלכתחילה צריך לקחת ערבות הגדילין על ידי הנחל של
 6 מים. דבר אחר, מלשון 'ערבי נחל' יש ללמוד שבעלה שלה – של

37 על רבי יצחק, דאמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, לא שנינו
 38 במשנה שגזול פסול אלא ביום טוב ראשון, אבל ביום טוב שני –
 39 שאר ימי החג, מתוך שיצא שמואל – בלולב ששאל מחבירו אף
 40 שאינו שלו, שלא נאמר בהם המיעוט לכם, וגם חכמים לא תיקנו
 41 כעין דאורייתא שיצטרכו שיהיה משלכם, יוצא נמי בגזול, ואין
 42 במצוה מדרבנן פסול של מצוה הבאה בעבירה.
 43 מקשה הגמרא: מתיב רב נחמן בר יצחק, שנינו במשנה לולב הגזול
 44 והיבש פסול. ויש לדייק מהמשנה, שדווקא לולב גזול פסול הא
 45 לולב שאול בשר. אימת – על איהו זמן אפשר לומר שהמשנה
 46 חילקה בין לולב שאול לגזול, אילימא ביום טוב ראשון, והלא ביום
 47 טוב ראשון גם שאול פסול דהא בתיב לכם, והיינו שיהיו המינים
 48 משלכם, והאי – שאול לאו דידיה הוא, אלא לאו המשנה איירי
 49 ביום טוב שני – בשאר ימים שלא נאמר בהם לכם ולכן שאול
 50 כשר, וקתני – ושנינו שאף בהם לולב הגזול פסול, שלא כדברי
 51 רבי יצחק, מתרצת הגמרא: (רבא אמר) אמר רבא, לעולם
 52 המשנה מדברת ביום טוב ראשון, והטעם שהמשנה אמרה שגזול
 53 פסול ולא אמרה ששאל פסול, משום שרצתה לומר לרוב, ולא
 54 מיבעיא קאמר, והיינו, לא מיבעיא – אין צורך לומר שדולב שאול
 55 פסול משום דלאו דידיה הוא ופשוט שהוא פסול מטעם לכם,
 56 אבל לולב גזול אימת – הייתי אומר שכשר משום שסתם גזולה
 57 יאוש בעלים הוא – בדרך כלל הבעלים מתייאשים ממה שנגזל
 58 מהם מיד בשעת הגזילה, ואף שלא שמענו שהתייאשו, מן הסתם
 59 התייאשו שהרי הגזול גזל מידם ולא יכלו להציל ממנו, ואם כן
 60 לולב גזול בדידיה דמי – נחשב כשל הגזול, שקנה אותו ביאוש,
 61 והרי הוא בכלל לכם יוצא בו ידי חובתו. קא משמע לן שכל זמן
 62 שלא שמענו שהבעלים התייאשו, אין אומרים שהתייאשו, ואף
 63 שלא יכלו להציל מיד הגזול, אפשר שדעתם לתובעו בדין, ולכן
 64 דינו כלולב שאול שפסול מפני שאינו שלו.
 65 אמר להו רב הונא להנהו אונקבין – תגרים (יהודים) המוכרים כל
 66 דבר כדי להשתכר ממנו, שהיו קונים הדסים מהנכרים למכור
 67 לישראל, כי נבניתו אפא – כשאתם קונים הדסים מעובדי כוכבים
 68 למכרם לישראל כדי לקיים בהם מצות ארבעה מינים, לא תגזלו
 69 אתן – אל תחתכו אתם את הדסים מהמחומר, אלא לטווח אתן
 70 אלא יתחכו אותם העובדי כוכבים עצמם, ויחכו לבו – ויתנו
 71 לכם. מאי טעמא, פתם עובדי כוכבים גזלו אתכם וניחו, ויש
 72 לחשוש שקרקע זו שגדלו בה הדסים גזולה היא מישראל.

1 הטעם שגזול פסול בשאר ימים, משום דהוה ליה נטילת לולב גזול
 2 מצוה הפאה בעבירה – מצוה שמתקיימת על ידי עבירה, ולפיכך
 3 אין יוצאים בה ידי חובה, שאמר ו'הבאתם גזול ואת הפסח ואת
 4 החולה וגו' הארצה אותה מידכם אמר ה', שאין הקב"ה רוצה
 5 לקבל קרבנות גזולים פסחים ו'שחטר להם רגל או יד' או חולים,
 6 ויש לדייק ממה שנכתב בפסוק גזול בסמיכות לפיסח ולא בסמיכות
 7 לחולה, שקרבן גזול דומיא דקרבן פסח, מה קרבן פסח לית ליה
 8 תפנתא – אי אפשר להקריבו לעולם שהרי מום קבוע הוא, אף
 9 קרבן גזול לית תפנתא להקריבו לעולם, ולא שניא אם מקריב
 10 את הקרבן לפני יאוש בעלים, ולא שניא אם מקריב את הקרבן
 11 לאחר יאוש בעלים, אין להקריבו. ולבאורה קשה, בשלמא לפני
 12 יאוש יש לפסול קרבן גזול משום שאדם כי יקריב מבשר אמר
 13 רחמנא, ויש לדרוש מכם היינו משלכם, וקרבן גזול לאו דידיה
 14 הוא שכיין שהבעלים לא התייאשו עדיין, שייך הקרבן לבעליה ולא
 15 לגזול המקריבו, אלא לאחר יאוש בעלים, מדוע הוא פסול הא
 16 קנייה ביאוש – הרי הגזול קנה את הקרבן ביאוש והוא שלו, ואין
 17 הוא חייב לנגול אלא דמיסו, אלא לאו – על כרחך פסולו של קרבן
 18 גזול משום דהוה ליה הפאה בעבירה, ולכן אין בו חילוק בין
 19 קודם יאוש ללאחר יאוש, ואין לו תקנה בפנייה כפיסה. ומטעם
 20 זה גם לולב גזול פסול בשאר ימים, כיון שנטילתו היא מצוה הבאה
 21 בעבירה.
 22 מביאה הגמרא דרשה נוספת לפסול מצוה הבאה בעבירה: ואמר
 23 רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דתיב 'בי אני ה' אהב
 24 משפט שניא גזל בעולה, משל למלך בשר דם שהיה עובר על בית
 25 המלך, אמר המלך לעבדיו תנו את המלך שאנו מחוייבים בו
 26 למוכסים, אמרו לו עבדיו, אדונינו המלך, לשם מה יש לנו ליתן
 27 להם מכס ויהא כל המלך כולו שלך הוא, אמר להם, ממני ולמדו
 28 כל עובדי דרבים ולא יבחיחו עצמן מן המלך. אף הקדוש ברוך הוא
 29 אמר, אני ה' וגו' שניא גזל בעולה' – שונא אני את העולות הגזולות
 30 שאתם מביאים אלי, ואף שכל הנכסים בעולם שלי הם, וקרבן
 31 עולה כליל היא לה, וממני ולמדו בני יבחיחו עצמן מן הגזול.
 32 אתמר נמי כרבי יוחנן שטעם המשנה שגזול פסול בשאר הימים
 33 הוא משום מצוה הבאה בעבירה, אמר רבי אמי, יבש פסול בכל
 34 הימים מפני שאין תדר, גזול פסול בכל הימים משום דהוה ליה
 35 מצוה הפאה בעבירה. ופליגא דרבי יצחק – רבי יוחנן ורבי אמי
 36 שאמרו שיש פסול של מצוה הבאה בעבירה בשאר ימים, חולקים

המשך ביאור למסכת סוכה ליום ששי עמ' ב

23 ועוד עלה יוצא מתחתם ועולה על גבי שניהם בכל אורך ההדס.
 24 מספרת הגמרא: רב אהא בריה דרבא היה מהדר – מחזר אתרי וחד
 25 הדס שיוצאים בו העלים כמו האופן שהכשיר רב כהנא, אפילו
 26 שגם אם יוצאים שלושת העלים ממקום אחד ודאי כשר, וטעמו,
 27 משום דהואיל ונפיק מפומיה דרב בהנא – הואיל ויצא מפיו של רב
 28 כהנא שבאופן זה כשר, כדי לקיים את דבריו ולהראות לתלמידים
 29 שהלכה כמותו. אמר ליה מר בר אממר לרב אשי, אבא – אבי
 30 ואממר, למהוא – לאותו הדס שיוצאים בו העלים תרי וחד, תרס
 31 שופת קרי ליה – היה קורא לו 'הדס שופת' על שם שאין עליו
 32 חולכים כסדר וכשורה כשטוה שאין לו סדר ושיטה, ולא היה
 33 מכשירו.
 34 תנו רבנן, הדס שנשרו רוב עליו – שני עלים מכל גבעול שיוצאים
 35 בו שלושה וכדין ההדס שצריך שיהיה עבות' ונשתיירו בו מיעוט –
 36 עלה אחד בכל גבעול, בשר, ובלבד שתהא עבותו קנימת – ובלבד
 37 שעדיין יהיה עבות', כלומר שיכסה את העץ. מקשה הגמרא: הא
 38 גופא קשיא – דברי הברייתא סותרים את עצמם, אמת – אמרת
 39 בתולה שאם שררו רוב עליו בשר והיינו שנשרו שני עלים מכל
 40 עבות, וחד תני – וחזרת ושנית ובלבד שתהא עבותו קנימת, ואיך
 41 שייך כדבר הזה, הרי פיון דנתיי ליה תרי – שנשרו שני עלים מכל
 42 גבעול, עבות חיבי משפחת לה – איך שייך מציאות של עבות.
 43 מתרצת הגמרא: אמר אבבי, משפחת לה – מצינו שאף שנשרו רוב
 44 העלים מכל גבעול עדיין הוא עבות,

1 בענפי ההדס. מקשה הגמרא: ואימא שכוונת התורה להירדוף –
 2 אילן הגדל על שפת הנהר ועושה פרחים דומים לשושנים, שעליו
 3 עשויים בעבות וחופין את עצו. מתרצת הגמרא: אמר אבבי,
 4 התורה 'ירדף ירדף ירדף נעם' ואינה מצוה לעשות דברים המזיקים,
 5 ולכא – ואין בהירדוף נועם, כיון שראשי עליו חדים כמחט
 6 ודוקרים את הידים. רבא אמר יש ללמוד שאין כוונת התורה
 7 להירדוף מהבא, שנאמר ו'האמת והשלוש אהבו' והיינו שיתנהגו
 8 בדרכי שלום ואמת, ולכן לא יתכן שכוונת התורה להירדוף, שהרי
 9 הירדוף אינו לא אמת ולא שלום שעושים ממנו סם המות
 10 לבהמות.
 11 תנו רבנן, מלשון 'עבת' שאמרה תורה יש לדרוש שיהיה מין זה
 12 קלוע כמין קליעה – שעליו יכסו זה את זה ובכך הוא דומה
 13 לשלשלת – לשרשרת שמכסה אחד את חברו, והוה תרס שעשויים
 14 עליו בעיניו זה. רבי אליעזר בן עקיבא אומר יש לדרוש בדרך אחרת
 15 שכוונת התורה להדס, נאמר בתורה 'ענף עץ עבות', ויש לדרוש
 16 שהוא עץ שפניו עזו ופריו שוה, הו אמר זה תרס שטעם עצו
 17 ופריו הדינו הענבים שגדלים בו שוה. תנא, מלשון 'עץ עבת'
 18 שאמרה תורה יש ללמוד שרק עץ עבות בשר, ושאינו עבות פסול.
 19 מפרשת הגמרא: חיבי דמי עבות – מה הוא עבות, אמר רב יהודה,
 20 והוא דקיימי לתלת לתלת מרפי בקינא – שיוצאים שלושה עלים
 21 ממקום אחד בענף ההדס בכל אורך ההדס. רב בהנא אמר, שם
 22 'עבות' יש עליו אפילו כשיוצאים תרי וחד – שני עלים ממקום אחד

סוכה. פרק שלישי – לולב הגזול דף ל עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שמואל הלוי) קצא רש"י

1 משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה – והורגתו למקן פרק "לולב ערבה" (מג.א.)
2 "לכס" – משלכס, להוציא את השאלו ואת הגזול. משום שאלו אינטיכא,
3 דבלאו "לכס" נפקא לן גזול משום מצוה הבאה בעבירה. דאף על גב דקרא גבי קרבן כתיב
4 – הוא הדין בכל מצוה, דהוי דאורייתא, כדמוכח בריש "הגזול קמא" (בבא קמא צד.א.) גבי
5 הרי שגול סאה של חיטין וטחנה ואפאה הפרשי
6 ממנה חלה – דאין זה מוכרן אלא מנאץ. ואב
7 תאמר: לקמן (ל.א.ב.) דפסלין לולב של אשרה
8 ושל עיר הנדחת משום דמיתת שיעוריה –
9 תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה ותו: אמאי
10 שרינן דלאו אשרה דמשה? ויש לומר: דלא דמי
11 לגזול, דמתמת עבירת הגזול באה המצוה שיוצא
12 בו, אבל הני – אטו מתמת עבירה שנעשת בו מי
13 נפיק ביה? ומיהו, יש ספרים דגרסינן לקמן (לה.א.)
14 אמתיניתין דאתרוג של אשרה: מאי טעמא –
15 משום דהוה ליה מצוה הבאה בעבירה. דגרסינא
16 משיבשת היא, אלא טעמא משום דמיכת
17 שיעוריה, דאתרוג בני בני שיעור, כאגוז
18 כביצה. דאף על גב דאמרין לקמן (ל.א.ב.) טעמא
19 משום דלא גמר פירא – מכל מקום בעינן דמינבר
20 לקחתה, דמיהו טעמא פסלין לקמן (לה.א.)
21 פלפלין. ומיהו, תימה: בפרק "כל שעה" (פסחים
22 לה.ב.) דתניא: אין יוצא ידי מצוה בטבל ודריש ליה
23 מקרא, תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה,
24 דקא אביל איסורא ונפיק ידי מצוה.

25 כי קריב מכס אמר רחמנא ולאוי דיידיה הוא –
26 תימה: דב"מרובה" (בבא קמא סו.ב.) ממעט
27 גזול מדכתיב "קרבנו" והבא ממעט ליה מדכתיב
28 "מכס"! ואף על גב דאיכא דמוקי לה התם בגול
29 קרבן דבערייה – מכל מקום קשה למאן דלא מוקי
30 ליה הכי ועוד קשה: דהתם משמע לפני יאוש
31 לא צריך קרא. דדריש "קרבנו" ולא הגזול, וקאמר:
32 הכי דמי, אילימא לפני יאוש – למה לי קרא.
33 ועוד קשה: דהא "מכס" דרשינן בפרק קמא דחולין
34 (ה.א. ושם): "מכס" ולא כולכס, להוציא את
35 המומר. "מכס" – בכס חלקתי ולא באומות. ואף
36 על פי שיש לומר דרישא דקרא מייחתי הכא,
37 ומקרבנכס" דסיפא דקרא קד דריש, כמו שמפרש
38 רבנו תם גבי "לא תתחתן" דסוף "האומר" בקדושין
39 (סו.ב. ושם) – לא משמע כלל כן! ויש לומר: דהא
40 דקאמר ב"מרובה" לפני יאוש למה לי קרא –

41 משום דלפני יאוש אין יכול להקדיש, דהרי הוא חולין. כדאמרין: גול ולא נתיאשו הבעלים – שניהם אינם יכולים להקדיש, ד"אי ש כי יקדיש את ביתו" אמר רחמנא, מה ביתו ברשותו,
42 כדאיתא ב"מרובה" (בבא קמא סו.ב.) ואפילו מאן דפליג – לא פליג אלא בבעלים, אבל בגזול גופיה – מודה דאין יכול להקדיש. והא דמייחתי הבא קרא ד"מכס" אף על גב דב"מיתר" נפקא
43 – אורחא דגמרא בהכי, דמייחתי "מכס" משום דאי לא כתיב "ביתו" – הוה מוקמינן "מכס" להך דרשה, אבל השתא דכתיבי הני קראי – אייתר ליה "מכס" להוציא את המומר, ולכסם חלקתי.
44 ודוחתה אשכחן פרק "אחר דיני ממונות" (סנהדרין ל.ד. ושם) דדרשי: נגעים ביום, מדכתיב "וביום הוראת בו", ובפרק קמא דמועד קטן (מ.א.) מוקי לה לחתן, דיש יום שאתה רואה ויש יום
45 שאין אתה רואה, וביום נפקא לן מדכתיב "כנגע נראה לך" – ולא לאורי, וכן בשילוח פרק שני דמגילה (כ.א. ושם) דלא מוהלין אלא ביום דכתיב "ביום השמיני", ובפרק "ר' אליעזר דמילה"
46 (שבת קלכ.א.) מוקי ליה: "ביום" – אפילו בשבת, ולילה ממעט מדכתיב "בן שמונת ימים", ועוד איכא דכוותיהו בדוכתיב טובא. הא קנייה ביאוש – וקרינא ביה "לכס" – משלכס. משמע
47 דקסבר ר' יוחנן: יאוש כזי קנה. וקשה: דב"מרובה" (בבא קמא סו.ב.) קאמר ר' יוחנן דתשלומי ארבעה חומשה חיוביה בין לפני יאוש בין לאחר יאוש, ואי יאוש קני – אמאי חייבי: שלו הוא
48 טובה, שלו הוא מוכרי דכי האי גונא דייק התם לעיל (סו.ב.) רב ששת אמליתיה דרב, דקאמר: כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא. ועוד: דב"הגזול בתרא" (בבא קמא דף קטו.א.) שמעינן
49 בהדיא לר' יוחנן משמיה דר' ינאי דשינוי רשות ואחר כך יאוש לא קני. ויש ספרים דגרסינן הבא קנייה, ותו לא. ואפילו דגרסינן ביאוש – יש לפרש דהכי קאמר: דא קנייה ביאוש ושינוי
50 השם, כדאמרין ב"מרובה" (שם סו.א.) הגב והגזול הקדשן הקדש. ואפילו למאן דאמר יאוש לא קני – משום דהא איכא יאוש ושינוי השם, מעיקרא חולין והשתא הקדש. והא קנייה תאמר: אם
51 כן מאי פריך חתם אבבי לרבא דאמר יאוש קני, מדכתיב "קרבנו" ולא הגזול, ואמאי דחק לשנויי דגול קרבן דבערייה? הא ממה נפשך קטן (מ.א.) מוקי לה לחתן, דיש יום שאתה רואה ויש יום
52 להקריב משום מצוה הבאה בעבירה, כדאמרין הבא! וכמו כן קשה בסוף ההיא שמעתתא. דייק רבא דיאוש כדי לא קני מדכתיב "קרבנו" ולא הגזול, ועולא נפקא ליה התם מגזול דומיא
53 דפסח, דלית ליה תקנתא ויש לומר: דאם איתא דיאוש כדי קני – הוי שלו קודם הקדש, ותו לא חשיב מצוה הבאה בעבירה. וכן מוכח לקמן בשמעתין גבי (גוי.) ולקנייהו בשינוי השם, משמע
54 דאי קני ליה – מצו נפקי ביה, ולא חשיב מצוה הבאה בעבירה. אבל אי יאוש כדי לא קני, ועל ידי הקדשן קא קני ליה, דאיכא יאוש ושינוי השם השתא – אז חשיב מצוה הבאה בעבירה.
55 ובכולה שמעתין דלא חשיב מצוה הבאה בעבירה היכא דקני ליה – מצינן למימר דקני קודם באגודה, אפילו למאן דלא בעי אנד – הא קני ליה קודם יום טוב, דאבתי אל חל חייב מצוה.
56 ואי נמי אפילו ביום טוב – דלא דמי למקדיש דחל קני והקדש ביה. והא דשמעינן ליה לעיל לעולא ב"הגזול בתרא" (שם קיד.א.) גבי פלוגתא דר' שמעון ורבנן בעורות של גבגב ושל גזלן אי
57 סתם נגיבה יאוש בעלים, אם סתם גולה קאמר, דקאמר עולא: מחלוקת בסתם אבל בידוע – דברי הכל קני, התם איכא יאוש ושינוי השם, כדאמרין בהדיא בשמעתא ד"מרובה" (שם סו.א.)
58 דמעיקרא קרו ליה משכא, והשתא קרו ליה אבזרא. והא דמשמע בריש "הגזול קמא" (שם צד.א.) בהדיא דגול סאה. דאף על גב דשינוי קונה חשיב מצוה הבאה בעבירה, אפך על פי שפיקא
59 בשינוי מעשה קודם שבא לידי חיוב חלה – התם דיוחיא בעלמא הוא. אי נמי, שאני ברכה דאיכא נמי הזכרה לשם שמים. ולפי שטיה זו צריך ליישב סוגיא ד"הזקיק" (גיטין נה.א.) דאמר
60 עולא: דבר תורה, בין נודעה בין לא נודעה – אינה מכפרת. וסוגיא ד"הגזול בתרא" וסוגיא ד"מרובה". רבינו תם מפרש בענין אחר, משום קשיא דעולא אדעולא. דהרבה הארכתי ב"מרובה"
61 ובפרק "הזקיק" (שם נה.א.). **מתוך** שיוצא בשאלו יוצא בגזול – הבא דוקא, שהוא מדברנן, לא חישב אמצעה הבאה בעבירה.

ורקיע

1 שנאמר והבאתם גזול וגו' – דאשכחן קרא דאוסר להביא מצוה בעבירה. מה פסח אין
2 לו תקנה – לאחר זמן להקריבו, שהרי מום קבוע עלמית הוא. אף גזול – לפינן מינה
3 דאין לו תקנה לאחר זמן, ואפילו ביאוש, דשמעינן ליה למריה דמייאש ואמר: ווי ליה
4 לחסרון כיס", ואף על גב דלענין מקני אמרינן בבא קמא (סו.א.) דקני ליה ביאוש, והוי
5 דדידה, ואפילו הכי אקרובי למזבח לא. שונא גול
6 בעולה – בעולות שאתם גזולים אותם, ואף על פי שהכל
7 את הגזול שאתם גזולים אתם, ואף על פי שהכל
8 שלי, ואף מתחלה שלי הייתה. אתמר נמי –
9 דטעמא דמתניתין בגזול ביום טוב שני משום
10 מצוה הבאה בעבירה. לא שנו – דגזול פסול.
11 מתוך שיוצא בשאלו – דהא ביום טוב שני לא
12 כתיב "לכס" למעוטי. לעולם ביום טוב ראשון –
13 ולא תיזק בדרייקינן: הא שאלו כשר, דכל שכן
14 דשאלו פסול. ומתניתין לא מביעיא שאלו
15 קאמר. אימא סתם גזילה – מיד, ואף על גב
16 דלא שמעינן דאימאש. יאוש בעלים הוא –
17 שהרי בפניו הוא גזול מיד, ואין כח להציל. קא
18 משמע לן – דעד דשמעינן דאימאש לא קני ליה,
19 דמימר אמר: השתא הוא דחקיף מינאי, למחר
20 תפסינא ליה בדינא. אוונכרי = תגרי כל דבר
21 להשתכר בו, כגון כלים קטנים מוחטין ומסריקות
22 ולובין, וקורין *מריניש. כי זבניתו אמא מנייס
23 – כשתקנו הדין מן הגזים לאגודי בון להושענא.
24 ליגזו איניהו – הם יתחברו מן המחובר,
25 ויתגודו לכס. מאי טעמא סתם גזים גזילי
26 איעתא מישראל נעוה – ושמא אותו קרקע
27 מישראל הוה.

ורקיע
20 ראשון, אכל ביום טוב שני, מתוך שיוצא בשאלו – יוצא נמי בגזול. מתיב רב נחמן בר
21 יצחק: לולב הגזול והיבש פסול, הא שאלו – פשו, אימא? אימא ביום טוב ראשון
22 – הא כתיב "לכס" – משלכס, והאי לאו דיידיה הוא. אלא לאו – ביום טוב שני,
23 וקתני גזול פסול! רבא אמר: לעולם ביום טוב ראשון, ולא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא
24 שאלו – דלאו דיידיה הוא, אכל גזול, אימא סתם גזילה יאוש בעלים הוא, וכדידיה
25 דמי, קא משמע לן. אמר להו רב הונא להנהו אוונכרי: פי זבניתו אמא מנייס לא
26 תגזו אתון אלא לגזוה איניהו והבו לכו. מאי טעמא – סתם גזים גזילי איעתא נעוה,

ורקיע
20 ראשון, אכל ביום טוב שני, מתוך שיוצא בשאלו – יוצא נמי בגזול. מתיב רב נחמן בר
21 יצחק: לולב הגזול והיבש פסול, הא שאלו – פשו, אימא? אימא ביום טוב ראשון
22 – הא כתיב "לכס" – משלכס, והאי לאו דיידיה הוא. אלא לאו – ביום טוב שני,
23 וקתני גזול פסול! רבא אמר: לעולם ביום טוב ראשון, ולא מיבעיא קאמר: לא מיבעיא
24 שאלו – דלאו דיידיה הוא, אכל גזול, אימא סתם גזילה יאוש בעלים הוא, וכדידיה
25 דמי, קא משמע לן. אמר להו רב הונא להנהו אוונכרי: פי זבניתו אמא מנייס לא
26 תגזו אתון אלא לגזוה איניהו והבו לכו. מאי טעמא – סתם גזים גזילי איעתא נעוה,

קעב

סוכה. פרק שלישי – לולב הגזול דף ל עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

1 וקרקע אינה נגולת — כלומר: אינה קניה לגזול בשום יאוש, דלעולם היא בחוקת בעלים,
2 דמקראי נפקא לן ב"הגזול בתרא" (בבא קמא קי"ב ושם). כדפירש בקונטרס. והרין
3 עמו, דאי יאוש מועיל בקרקע — מאי נפקא ליה מינה במאי דאינה נגולת, אי קודם יאוש —
4 אפילו היתה נגולת לא קני, ואי לאחר יאוש — הרי קנה ביאוש. וכן מוכיח בשמעתין גבי
5 פלוגתא דר' אליעזר ורבנן, דפליגי בסוכה גזולה.

6 דמוכרי רבנן משום דקרקע אינה נגולת, והיא
7 ליה סוכה שאולה, ואדם יוצא ידי חובתו בסוכתו
8 של חבירו. והשאת, אי לפני יאוש — הא אפילו
9 מטלטלין אין נגולין, אלא דאי לאחר יאוש.
10 ומיהו, אין משם ראיה, דאם היתה סוכה מטלטלין
11 כגון שהוציאו מסוכתו שבראש העגלה ובראש
12 הספינה — לא היה יוצא בה בין קודם יאוש בין
13 לאחר יאוש משום דממעטין בפרק (קמא ט"א)
14 מדכתיב "לך" גבי סוכה, "לך" — להוציא את
15 הגולה. ולפני יאוש נמי לא חשיבא כשאולה,
16 דמטלטלין הנגולין לאו ברשות בעלים קיימי, אבל
17 קרקע בחוקת בעליה עומדת. יש לדקדק מהא
18 תניא ב"חוקת הבתים" (בבא בתרא מג"ג, מכר

19 לו את הבית, מכר לו שדה — אין מעיד לו עליה, מכר לו פרה מכר לו טלית — מעיד לו עליה. ומוקי לה בראובן שגול שדה משמעון ומכרה ללוי, ואתא יהודה וקמערער, דלא לזיל שמעון
20 לאסחודי ללוי, דניחא ליה הדרא. אבל פרה וטלית — לא הדר, והוי יאוש ושינוי רשות. משמע בהדיא דבקרקע לא מהני יאוש. וכי תימא משום דקא סבר יאוש כדי לא קני, ושינוי רשות
21 לא שייך בקרקע — הא טעמא דיאוש לא קני משום דאיסורא אתא לידיה, כדמפרש ב"מרוב"ה" (בבא קמא ט"א), והכא גבי קרקע נמי כבר נתיאש קודם שהחזיק בה הלווקח, כמו גבי פרה
22 וטלית. ובירושלמי דכלאים ובבבא קמא ט"א, דפריך: ויש קרקע נגולת? אמר ר' לוי: אף על פי כן, יש יאוש לקרקע. ומיהו, יש לישב: דלעולם אין יאוש, ולאיסור
23 דרבנן משום כלאים איירי, והנן תתם: (פרק שביעי משנה ו) האנס שורע את החרם ויצא מלפניו — קוצרו ואפילו במועד. עד כמה יזהא נותן לפועלים — עד שליש יתר, מכאן קוצרו כדרכו
24 והולך אפילו לאחר המועד. מאימתי נקרא אנס — משישקע. ואמרין עלה בגמרא דירושלמי: אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן: כינו מתניתין, מותר לקוצרו אפילו במועד. עד כמה יזהא נותן
25 לפועלים — עד שליש, רב הונא רב ששת: חד אמר עד שליש לשכר, וחד אמר עד שליש לרמים. מאימתי נקרא אנס — משישקע. אמר ר' אחא: נשתקעו הבעלים ולא נתיאשו — אסורין
26 דבר תורה, נתיאשו הבעלים ולא נשתקעו — אסורין מדברי סופרים. ויש קרקע נגולת? אמר ר' לוי: אף על פי כן יש יאוש לקרקע. עד באן ירושלמי. הכי פירשו: מותר לקוצרו אפילו במועד,
27 דמלאכה אסורה חוץ מדבר האבד. שוכר פועלים — אפילו דרך פרסום וקוצר. ובוריעת האנס לא נאסר החרם, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ונותן לפועלים עד שליש לשכר — היינו
28 שמרבה להם בשכירות שליש יותר ממה שהיה ראויה לתן להם, כדאמר רב הונא בפרק קמא דבבא קמא (ט"א ושם): במצוה עד שליש. ומאן דאמר לרמים — היינו שנותן להם שליש שווים
29 של כל הפירות, אבל יתר מבאן — לא יסיף, וקוצר כדרכו ולא ישכור כדרכו ולא ישכור כדרכו ולא ישכור כדרכו, שאסור בוריעתו, שיאסר בוריעתו, שיאסר בוריעתו שם בעלים ממנו,
30 ונקרא על שם האנס, ואף על פי שלא נתיאשו הבעלים דלא אמרו "ווי ליה לחסרון כס", דאנן סברי דמיאשי. ואפילו אמרי דלא מיאשי — נעשה כצווח על ספינתו שטבעה בים, ומיתסרא
31 דאורייתא בוריעת האנס. אבל נתיאשו ולא נשתקעו — לא מתסר מדאורייתא, דקרקע אינה נגולת, אבל מדרבנן אסור. ופריך: ויש קרקע נגולת? כלומר, לאסור אפילו מדרבנן? ומשני: דיש
32 יאוש לאסור מדרבנן משום כלאים, אבל מדאורייתא אין יאוש, מדלא אסור מדאורייתא. ומיהו, היכא דנשתקעו שם בעלים — אפילו מדאורייתא יש יאוש, מדהוי איסורו דבר תורה. ועוד
33 יש לפרש בענין אחר: שנתקעו הבעלים ולא נתיאשו — איסורו דבר תורה, לא נמחמת וריעת האנס קאמר, אלא שהלך לו האנס ונשא החרם לפני הבעלים ולא עקרו ממנו הכלאים. והסוף
34 מאתיים — איסורו דבר תורה מחמת הבעלים שמקימים כלאים, ודידהו הוי, כיון דלא נתיאשו. אבל נתיאשו ולא נשתקעו — מדרבנן, ואיכא פירכי טובא ללשון זה, וראשון עיקר. ובמסכת
35 ערלה פרק קמא תניא בירושלמי בשם ר' שמעון בן אלעזר: נוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו, ברשות הרבים פטור בגזול קרקע. ויש קרקע נגולת? אי"ר אילעי: אף על פי שאין קרקע נגולת
36 — יש יאוש לקרקע. וכולה מלתא תמוה. דהא מתניתין ודהתם קתני: הגזול קתני. והגזול שנטע חייב. ותו מאי קא פריך אבריייתא ויש קרקע נגולת? דמשמע משום דנגולת ויש יאוש פטור מן הערלה. אורב"ה,
37 מכאן דיש לז' לחייב בנוטע לתוך שלו? ועוד: מדמי נוטע ברשות הרבים לגזול קרקע ונטעה, והיינו בלא יאוש דומיא דרשות הרבים דאין שייך בו יאוש. ואם ומתקנהו היא דיש יאוש — צריך
38 לאוקמה כשנשתקעו שם הבעלים. כ"י גזו אוונכרי נמי ניהוי יאוש בעלים בידיהו דידהו — ואם תאמר: והוא יאוש שלא מדעת הוא, דלא ידע ביה גזול בלוקח, וקיימא לן בריש "אלו
39 מציאות" (בבא מציעא כ"ב), דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש! ויש לומר: דלא מיקרי יאוש שלא מדעת אלא היכא דבא לידו קודם שידעו הבעלים שנאבד מהם, אבל הכא ידעי בה ונתיאשו
40 מקודם, אלא דאין יאוש לקרקע.

שינוי

1 החחר לבריייתו לא שמה שינוי — ואף על גב דקני מדרבנן, כדאיתא בריש הגזול קמא (בבא קמא צ"ג), בגזול עצים משופין, כגון נסרים ועשאן כלים, כיון דמדאורייתא לא קני —
2 לא נפיק הכא. ומיהו, מהדיא סבתא (סוכה ז"א) משמע גבי סוכה דנפקי, אף על גב דלא קני אלא מטעם מרישו! אלא יש לתרץ: התם משום תקנת השבים, והכא באגודת לולב
3 בעלמא לא שייך תקנת השבים, ונדקל להתייר אגודו. ומה שנקצץ מן המחובר לא חשיב שינוי מעשה, כיון דלא נשתנה שמו בכך, דמעיקרא אסא והשתא אסא, כדאשכחן בריש "הגזול קמא"
4 (בבא קמא צ"א), האי גזול דיקלא מחבירה וקטליה, אף על גב דשדיא לארעא דידה — לא קני. מאי טעמא — דמעיקרא דיקלא מיקרי והשתא נמי דיקלא מיקרי. ואף על גב דפסק לחיותא
45 גרע מכחשא דלא הדר, או מבמהה והוקיעה דחשיב שינוי, אף על גב דלא נשתנה שמה, ומשלים כשעת הגזולה. וכן עצים ושיפן, אבנים וסיתחן, צמר וליבנן בריש "הגזול קמא" (בבא קמא
46 צ"ג), ו"ליקנייהו" בשינוי השם — תימא: הא אמרינן דשינוי מעשה החחר לבריייתו לא שמה שינוי, והוא הדין בשינוי השם, כדאמרין ב"מרוב"ה" (בבא קמא ט"א), גבי מריש, דשינוי החחר
47 לבריייתו בשינוי השם לא שמה שינוי? ויש לומר: דפריך הכא אליבא דרב יוסף, דמסקי דתם שינויא אורינא. ועוד יש לומר: בשינוי השם דליכא שינוי מעשה בהדיא — לא קני בחחר לבריייתו,
48 כמו מריש. דכמו שהוא בנאו בבירה לא חשיב שינוי מעשה. אבל הכא דאגדו — הרי חשיב שינוי מעשה בהדיא שינוי השם וקני, אף על גב דהדר למלתיה. ואם תאמר: ועוצבא דהתם (ט"ב),
49 כיון דלית בה קיצוע ואין בה אלא מחשבה — אם כן שינוי השם דיריה חזר לבריייתו הוא, ואמאי קני? ויש לומר: דהתם איכא יאוש בהדיא שינוי השם. דהיכא דליכא יאוש — אין מחשבה
50 ממטאתו, כדקתני: לפי שלא נתיאשו הבעלים. ונדקדק שינוי השם החחר דקני עם יאוש, כדאשכחן בגי ערובא, בשינוי מעשה החחר לבריייתו. דאפילו עם יאוש לא קני כדמסיקנא הכא.
51 והשתא ניהא הא דקאמרין התם: שינוי השם בשינוי מעשה דמי. דהדיכי דמי לחוד? והלא שינוי מעשה לחודיה בלא יאוש קני, כדמוכח בממה דוכתי ד"מרוב"ה" (שם ט"א), ובית הללגזול
52 קמא" (שם צ"ג), ואילו שינוי השם לא קני אלא בהדיא יאוש, כדמוכח והיא דערובא! אלא, היינו טעמא: משום דערובא חזר לבריייתו, אבל היכא דלא חזר — קני לחודיה. דאהדיא דנגב
53 טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור, פריך התם לעיל (ס"ה). וליקנייהו בשינוי השם, ולא יתיחייב ארבעה וחמשה! ומשני: שור כן ימנו קרי שור, איל כן ימנו קרי איל. משמע, דאי לאו הכי
54 — קני בשינוי השם לחודיה. והשתא יש כמה דינים בדברי: דשינוי מעשה שאינו חזר, וכן שינוי השם שאינו חזר — קני מדאורייתא, אף על גב דלא נתיאש. ושינוי מעשה החחר — קנה
55 בלא יאוש מדרבנן, כדמשמע בריש "הגזול קמא" (בבא קמא צ"ב), וטעמא משום תקנת השבים. ושינוי השם חזר למלתיה — בלא יאוש לא קני כלל, חוץ מלענין מריש משום תקנת השבים,
56 וכל בנין קרקע וכיוצא בו כדמוכח ומעמדת הדיא סבתא (דף לא, א), דנחואא, אלמא לא נתיאשה, ואמר רב נחמן אין לה אלא דמי עצים. ואם תאמר: הא דפריך הכא: לקנייהו בשינוי השם,
57 תקשי ליה אמתייתין "לולב הגזול" (סוכה כ"ט) ויש לומר: דמתניתין איכא לאוקמה בשגולו אגודת, דלית ביה לא שינוי השם ולא שינוי מעשה.

1 וקרקע אינה נגולת — כלומר: אינה קניה לגזול בשום יאוש, דלעולם בחוקת בעליה היא,
2 דמקראי נפקא לן בית הללגזול בתרא" (בבא קמא קי"ב, בניזקין, אבל משנתלש הפרי —
3 הוי גזול, והתולשו הוא גזול. הלכך, לגזוהו הן מן המחובר ויתנוה לכה, שהיוה הן הגולנין,
4 ואתם לוקחין אותה מהם. והבעלים נתיאשו כבר מכל הפירות — והוי יאוש עצלם. ואחר
5 כך הוא משתנה מרשותן לרשותכם, וקסבר:
6 יאוש גירדא לא קני, אבל יאוש ושינוי רשות —
7 קני, ואי נמי קני — מצוה הבאה בעבירה הוי, אם
8 אתם תחבתוה מן המחובר — תהוי אתם גזולים.
9 בידיהו דידהו — אוונכרי, בידן — דידן, הלווקחין
10 אותן מקח, ולדידן לאו מצוה הבאה בעבירה
11 היא. דאוונכרי נופייהו — באותם שהם קונזין
12 לצורכם, לצאת בו. וליקנייהו בשינוי מעשה —
13 שאגר שלשת המינין יחד, דשינוי מעשה נמי
14 קני. החזרו לבריייתו — מתייר אגדן, והרי הן
15 כבראשונה.

1 **וְקָרְקַע אֵינָה נְגוּלַת. הַלֶּכֶךְ, לְגִזּוּהָ אֵינָהּ, כִּי הֵיכֵי**
2 **דְּלִיְהוּ יְאוֹשׁ בְּעָלִים בְּיָדֵיהּ וְיִדְהוּ, וְשִׁנּוּי הַרְשוּת**
3 **בְּיַדְיָכוֹ. סוּף סוּף, כִּי גִזּוּ אוֹנוֹכְרֵי - לִיְהוּ יְאוֹשׁ**
4 **בְּעָלִים בְּיָדֵיהּ, וְשִׁנּוּי הַרְשוּת בְּיָדָן! לֹא צְרִיכָא,**
5 **בְּהוֹשְׁעָנָא דְאוֹנוֹכְרֵי גּוֹפִיְהוּ. וְלִיקְנִיָהּ בְּשִׁנּוּי מַעֲשֵׂה!**
6 **קָא סָבַר: לּוֹלֵב אֵין צְרִיךְ אָגַד. וְאִם תִּמְצֵי לּוֹמַר**
7 **לּוֹלֵב צְרִיךְ אָגַד - שִׁנּוּי הַחֹזֵר לְבְרִייתוֹ הוּא,**
8 **וְשִׁנּוּי הַחֹזֵר לְבְרִייתוֹ לֹא שְׁמִיָה שִׁנּוּי. וְלִיקְנִיָהּ**
9 **בְּשִׁנּוּי הַשֵּׁם, דְּמַעֲיָקְרָא הָוָה לִיָּה אֶסָא, וְהַשְׂתָּא**
10 **הוֹשְׁעָנָא!**

1 וקרקע אינה נגולת — כלומר: אינה קניה לגזול בשום יאוש, דלעולם בחוקת בעליה היא,
2 דמקראי נפקא לן בית הללגזול בתרא" (בבא קמא קי"ב, בניזקין, אבל משנתלש הפרי —
3 הוי גזול, והתולשו הוא גזול. הלכך, לגזוהו הן מן המחובר ויתנוה לכה, שהיוה הן הגולנין,
4 ואתם לוקחין אותה מהם. והבעלים נתיאשו כבר מכל הפירות — והוי יאוש עצלם. ואחר
5 כך הוא משתנה מרשותן לרשותכם, וקסבר:
6 יאוש גירדא לא קני, אבל יאוש ושינוי רשות —
7 קני, ואי נמי קני — מצוה הבאה בעבירה הוי, אם
8 אתם תחבתוה מן המחובר — תהוי אתם גזולים.
9 בידיהו דידהו — אוונכרי, בידן — דידן, הלווקחין
10 אותן מקח, ולדידן לאו מצוה הבאה בעבירה
11 היא. דאוונכרי נופייהו — באותם שהם קונזין
12 לצורכם, לצאת בו. וליקנייהו בשינוי מעשה —
13 שאגר שלשת המינין יחד, דשינוי מעשה נמי
14 קני. החזרו לבריייתו — מתייר אגדן, והרי הן
15 כבראשונה.

הושענא

סוכה דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעג

22	הגמרא: לא צריכא, בהושענא דאונגרי גופייהו – דברי רב הונא	1	וקרקע דינה שאינה נגזלת – אינה יוצאת מרשות הבעלים ונקנית
23	נאמרו על אותם ההדסים שהאונכרי הישראליים לוקחים לצורך	2	לגזלן בשום יאוש ושינוי רשות, אבל מטלטלים נקנים לגזלן,
24	עצמם לצאת בהם ידי חובה בנטילת לולב, ולכן אם יגזו בעצמם,	3	ונמצא שאם תגזו אתם את ההדסים מהמחומר, לא הנכרי גזל
25	יהיו ההדסים פסולים, כיון שעדיין אין כאן שינוי רשות. מקשה	4	והוציא את ההדסים מרשות ישראל, אלא אתם גזלתם את
26	הגמרא: גם אם האונכרי הישראליים יגזו בעצמם את ההדסים	5	ההדסים, שע"י שגזותם את ההדסים ותלשתם אותם מהמחומר,
27	יוכלו לצאת בהם ידי חובה, ואף שאין בזה שינוי רשות, מכל מקום	6	יצאו מרשות ישראל, שהרי מטלטלין הם, ויאוש לבדו אינו קונה,
28	וליקנייה בשינוי מעשה, שכשאוגדים את ההדסים עם הלולב	7	ואף אם יאוש לבדו קונה יהיו ההדסים פסולים משום מצוה הבאה
29	והערבה, מעשה האגד הוא שינוי בהדס, ושינוי מעשה קונה את	8	בעבירה. הלכך, לגזוה אינהו – יגזו הנכרים עצמם את ההדסים
30	החפץ לגזלן.	9	מהמחומר, והם יהיו הגולנים ואתם תקחו מהם, כי היכי דליהו
31	מתרצת הגמרא: קא כבר רב הונא לולב אין צריך אגד – מעיקר	10	יאוש בעלים בדייהו דידהו – כך שיהיה היאוש של הבעלים בידם
32	הדין אין צורך לאגוד את הלולב עם ההדסים והערבות, ואפשר	11	של הנכרים, כיון שהבעלים כבר התייאשו מכל הפירות, ושינוי
33	ליטלם גם כשאינם אגודים, ונחלקו בזה בברייתא להלן (ג.)	12	הרשות יהיה בדייבון, ויאוש יחד עם שינוי רשות קונה. ואין בזה
34	וממילא אין כאן אגד, ואף אם תמציי לומר כמאן דאמר לולב צריך	13	משום מצוה הבאה בעבירה, כיון שכבר נקנה ההדס קודם המצוה.
35	אגד, אין כאן שינוי מעשה כיון שהאגד הוא שינוי החזור לברייתו	14	מקשה הגמרא: מדוע אמר רב הונא לאונכרי שלא יגזו את
36	הוא – שהרי יכול להתיר את האגד וחוזרים ההדסים להיות	15	ההדסים בעצמם, הרי סוף סוף גם כי גזו אונגרי בעצמם את
37	כבתחילה, ושינוי החזור לברייתו לא שמייה שינוי, ואין החפץ נקנה	16	ההדסים מהמחומר, ליהו יאוש בעלים בדייהו של האונכרי,
38	על ידו לגזלן. מקשה הגמרא: וליקנייה האונכרי הישראליים את	17	שבשעה שתלשו את ההדסים מן המחומר חל היאוש על ההדסים
39	ההדסים בשינוי השם – שכשם ששינוי רשות ושינוי מעשה קונים	18	בידם של האונכרי, ושינוי הרשות גזלן – וכשאנו לוקחים
40	יחד עם יאוש, כך גם אם נשתנה שמו של החפץ, קונה יחד עם	19	מהאונכרי הרי יש בזה משום שינוי רשות, ויאוש ושינוי רשות
41	יאוש, וגם כאן נשתנה שם של ההדסים, דמעי קרא קודם האגד	20	ודאי קונה, ואין בזה משום מצוה הבאה בעבירה, כיון שלא אנו
42	הנה ליה שמו אפס – הדס, והשתא – ועכשיו לאחר האגד	21	גזלנו אלא האונכרי תלשו מהמחומר, ומה פסול יש בזה. מתרצת

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר ב', ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר גדעון שי נאור

שלום וברכה!

לאחר ההפסק הארוך, קבלתי בנועם מכתבו מכ"ה אדר א', ות"ח במיוחד בעד שימת לבבו לכתוב לי על דבר ערב המוקדש לתנועת חב"ד שנתקיים בעירו קרית גת, בפרט שעל פי הידיעות שקבלתי הי' מוצלח. וכיון שעמנו בכלל הוא עם מעשי, ואין פלא שהרי הורונו חכמינו ז"ל במשנתם, מעשה הוא העיקר, יהי רצון שערב המוצלח הנ"ל יומשך עד למעשה בפועל ובחיי היום-יום של דרי העיר אשר בארצנו הקדושה ת"ו, שיתאימו לתואר הנודע בכל קצוי תבל ואפילו בין אומות העולם - ארץ הקודש.

ובודאי אשר כ"י במשרתו הנכבדה וכשרונותיו שחונן בהם יכול לפעול הרבה בכיוון האמור, ותקותי שמנצל השפעתו במילואה.

ובעמדנו למחרת יום הפורים, שאז, כסגנון המגילה, ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כפשוטו וכדרשת חכמינו ז"ל - אורה זו תורה, זאת אומרת, שאין חיי בני ישראל יכולים להיות מוארים ומאירים כי אם על ידי תיאומם להוראות התורה עלי' נאמר ותורה אור, יהי רצון שיהי' כן בחיי בני עירו בתוככי כלל ישראל.

בכבוד ובברכה לבשורות טובות.

בצער וגם בתימהון גדול הבנתי ממכתבו שעד עתה לא נמסרו שני הספרי תורה שנשלחו זה מכבר, ואולי נתעכבו על ידי המשרדים. בכל אופן כתבתי תיכף לעסקנינו אשר באה"ק ת"ו בבקשה לברר הדבר ולרזו ככל האפשרי.

תקנת מריש. מתרצת הגמרא: מהו דתימא – הייתי אומר שעצים
 שכיחי – עצים רגילים מצוי לקנות בדמים – אחרים כמותם, ולכן
 תיקנו חכמים משום תקנת מריש שלא יצטרך לסתור בנינו, אלא
 יתן את דמיהם והנגול יטרח ויקנה אחרים, אבל תאי – הקורה של
 הסוכה לא שכיחא – לא מצוי לקנות כמותה ואימא שבה לא תיקנו
 חכמים תקנת מריש שהרי הנגול יצא נפסד ולכן יצטרך להשיב את
 הקורה עצמה, קא משמע לן שגם בה תיקנו חכמים תקנת מריש
 ויכול להחזיר דמים. מבארת הגמרא: הני מילי שעשו חכמים תקנת
 מריש בעצי סוכה, רק פגו שבקעה – בתוך שבעת ימי חג הסוכות,
 אבל לכתב שבקעה – לאחר שנגמרו שבעת ימי החג, הדר בעיניה –
 צריך להחזיר את העצים בעצמם, כיון שעומד לסתור את סוכתו.
 ואי תבדיל פטינא – ואם חיבר את העצים בטיט כשאר בנין קבוע,
 ואפילו לאחר שבקעה נמי יהיב ליה דמי – אפילו לאחר שבעת ימי
 החג יכול להחזיר דמים ואינו צריך להחזיר את העצים עצמם,
 שהרי זה בנין קבוע שתיקנו בו תקנת מריש.
 תנא, לולב היבש פסול, רבי יהודה מכשיר. מבארת הגמרא: אמר
 רבא, מחלוקת בלולב יבש, הרי שמכר הפסוק לולב לאתרוג, ואם כן
 עץ הדר כפת תמרים, הרי שמכר הפסוק לולב לאתרוג, ואם כן
 מקשינו לולב לאתרוג, מה אתרוג בעי שיהיה הדר כדכתיב ביה 'פרי
 עץ הדר' ולכן אם הוא יבש פסול, אף לולב בעי הדר וגם לולב
 יבש פסול. ורבי יהודה סבר, לא מקשינו לולב לאתרוג שלא התקבל
 היקש זה מסיני, ואי אפשר לעשות היקש מדעתנו. אבל באתרוג
 דברי הכל הדר בעינין, שנאמר בו 'פרי עץ הדר' ואף לרבי יהודה
 אתרוג יבש פסול. מקשה הגמרא: וכי בלולב לא בעי רבי יהודה
 שיהיה הדר, והתנן, רבי יהודה אומר, לולב שנפרדו עליו מהשדרה,
 ואגדו מלמעלה – יקשור את העלים מלמעלה שיהיו מחוברים עם
 השדרה, ואם לא אגדו מלמעלה, פסול בדיעבד. ומאי מעמא
 שצריך לאגדו, לאו משום דבעי שהלולב יהיה הדר, וקשה על
 רבא שאמר שרבי יהודה לא מצריך שלולב יהיה הדר. מתרצת
 הגמרא: לא, אין טעמו של רבי יהודה משום הדר, אלא בראיתו
 בברייתא מעמא, רבי יהודה אומר משום רבי מרשון, נאמר בתורה
 'שפת תמרים' ויש לדרוש שיהיה הלולב כפפות – סגור, והיינו
 שאם היה פרוץ יכפתנו – יאגדנו.
 עוד מקשה הגמרא: וכי לא בעי רבי יהודה בלולב שיהיה הדר,
 והתנן, אין אוגדין את הלולב – עם ההדסים והערבות יחד אלא
 בכות שהוא ממינו של הלולב, דברי רבי יהודה. וסברה הגמרא
 ש'במינו' שאמר רבי יהודה הכוונה שצריך לאגוד את המינים
 בעלי לולב, מאי מעמא צריך לאגוד דווקא בעלי לולב ולא בדבר
 אחר, לאו משום דבעי הדר, ואגידיה בעלי הלולב הוא הידור
 ללולב שמראה האגידיה דומה ללולב עצמו, הרי שאף בלולב
 מצריך רבי יהודה שיהיה הדר. מתרצת הגמרא: לא – אין טעמו
 של רבי יהודה משום הדר, והתנן, רבא אמר רבא בדעת רבי יהודה,
 שאפשר לאגוד את הלולב אפילו בסיב שגדל סביב הדקל, ואפילו
 בעיקרא דדקלא – בקליפת הדקל, ואף שדברים אלו אינם נראים
 כמראה הלולב, ואינם הדר כלל. [ואלא] מאי מעמא דרבי יהודה
 התם שמצריך לאגוד את הלולב דווקא במינו, משום דקא סבר
 לולב צריך אגד – בנטילת לולב מצוה לאגוד את הלולב עם
 ההדסים והערבות, ולכן כל מה שנאגד עמו הוא חלק מהמצוה,
 ולכן אי מיתי מינא אחרניא – אם יביא מין אחר לאגוד בו, הוה
 להו בנטילת הלולב חמשה מינין ולא ארבעה, ויעבור משום כל
 תוסין.
 מקשה הגמרא על דברי רבא שהסביר בברייתא שרבי יהודה פוסל
 אתרוג יבש משום שאינו הדר: ובאתרוג מי בעי רבי יהודה הדר –
 והאם באתרוג כן מצריך רבי יהודה הדר, והתניא, איבעת מינין
 שפלוכל, בשם שאין פותחין מן ליטול רק שלושה מינים, ואם טל
 שלושה מינים לא יצא אף ידו שלשתם, כך אין מוכיפין עליהן
 להביא גם ממינים אחרים. לא מינא אתרוג כדי ליטול, לא יביא
 במקומו לא פריש – מין פרי, ולא רמון ולא דבר אחר. אם אחד
 מהמינים הם פמושין – יבשים קצת ועדיין יש בהם לחלוחות,
 כשרין, אבל אם הם יבשין, פסולין. רבי יהודה אומר, אף יבשין
 כשרים. ואמר רבי יהודה ראייה לדבריו שאף יבשים כשרים, מעשה

שמו הושענא, על שם שנאגד לצורך הושענא. מתרצת הגמרא:
 מעיקרא נמי – גם קודם האגד לאפס הושענא קרו ליה – קוראים
 להדס הושענא, על שם שרגילים לאגדו להושענא בחג, כיון
 שהוא עיקר הושענא.
 תנו רבנן, סוכה גזולה, והמספך – והעושה סוכתו פרשות הרפים –
 שסוכתו גזולה כיון שגזול את הרבים, רבי אליעזר פוסל, והכמים
 מכשירין בדיעבד. מבררת הגמרא את המחלוקת: אמר רב נחמן,
 מחלוקת רבי אליעזר וחכמים בשותקה את חבריו בחזקה ברחו
 והוציאו מפוקתו שבניה ומחוברת בראקע של הנגול, וישב בה,
 ורבי אליעזר למעמיה, דאמר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של
 חבריו, משום שלדעתו סוכה שאולה פסולה, דכתיב 'חג הספת
 תעשה לך' ודורש 'משלך', ולכן ממה נפשך הסוכה פסולה, דאי
 רבי אליעזר סובר שקרקע נגזלת היא נקנית לגזול ועומדת
 בחזקתו כשאר מטלטלים, תהיה הסוכה פסולה משום שפוקה
 גזולה היא, וסוכה גזולה נתמעטה מהפסוק 'תעשה לך' למעט
 גזולה שאינה שלך. ואי נמי – וגם אם סובר שקרקע אינה נגזלת
 ונשארת ברשות הבעלים, תהיה הסוכה פסולה משום שפוקה
 שאולה היא, ולדעת רבי אליעזר אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו
 של חבריו. ורבנן שמכשירים סוכה גזולה כזו, למעמיהו –
 לשיטתם, דאמר אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבריו,
 שלדעתם סוכה שאולה כשרה, משום שאינם דורשים חג הספת
 תעשה לך' למעט סוכה שאולה אלא למעט סוכה גזולה, וסוברים
 שקרקע אינה נגזלת ונשארת בחזקת הבעלים, ואם כן סוכה זו
 שהיא מחוברת לקרקע הנגול סוכה שאולה היא, ולא גזולה
 ולפיכך היא כשרה. אבל אם גזל עצים וסיבך בהן, כיון שקנה
 אותם בשינוי מעשה ובשינוי השם, או שקנה אותם משום תקנת
 מריש, דברי הכל – בין לרבי אליעזר ובין לרבנן, אין לו נגול
 תביעה על הגזול אלא שישלם לו את דמי שווי העצים שגול ממנו,
 כיון שקנה אותם הגזול בשינוי או בתקנת מריש, ולכן הסוכה
 כשרה גם לדעת רבי אליעזר וחיוב הגזול לשלם את הדמים.
 מבארת הגמרא: מאי – מהיכן דייק רב נחמן שרבי אליעזר פסל
 בברייתא רק באופן שתקף את חבריו והוציאו מסוכתו ולא באופן
 שגזל עצים וסיבך בהם, מפרשתנו בברייתא סוכה גזולה דומא
 דמסכך פרשות הרפים, משמע שדינם שיהיה סוכה גזולה כפסול
 מדובר שהקרקע לא ידירה הוא, בסוכה גזולה נמי מדובר בלאו
 קרקע ידירה הוא, דהיינו שלא סיבך בעצים גזולים על קרקע שלו,
 אלא בתוקף את חבריו והוציאו מסוכתו.
 תהיא כפחא – אשה זקנה, שגזלה ממנה העבדים של ריש גלותא
 עצים וסיבכו בהם. דתתא לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה לרב נחמן,
 ריש גלותא ובקולחו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוה יתבי –
 ריש גלותא וכל התלמידי חכמים יושבים בסוכה גזולה, כיון
 שהעצים הם גזולים משלי, וצווחים שיהיו לה את העצים ולא
 אשנח בה רב נחמן, אמרה ליה הסבתא לרב נחמן, מדוע אינו עונה
 לי, איתתא דתתא ליה לאבוקא – אשה שהיה לאביה, כלומר
 לאברהם אבינו, תלת מאה ותמני פרי עברי – שלש מאות ושמונה
 עשרה עבדים, שנאמר (בראשית יד) 'זרק את חניכיו לידי ביתו
 שמונה עשר ושלש מאות', צווחת קמיהו ולא אשנחיתו בה –
 צועקת לפניכם ואינם מגיחים בה. אמר להו רב נחמן לרבנן
 שישבו שם, פיעתא היא דא – קולנית היא זו ואין ממש בטענותיה,
 ואין צורך להחזיר לה אלא דמי העצים שלה בלבד, אבל העצים
 עצמם כבר נקנו לריש גלותא, ואין זו סוכה גזולה, שכבר תיקנו
 חכמים שהגזול מריש וקורהו וקבעה בבנין, אינו צריך לסתור
 בנינו כדי להשיב את הגזולה, אלא ישלם את דמיה, מפני תקנת
 השבים ושם נחייבם להשיב את הקורה עצמה ימנעו מלחזור
 בתשובה, ואף כאן כיון שכבר בנו את הסוכה בעצים אלו אינם
 חייבים לה אלא דמים והסוכה כשרה.
 אמר רבינא, תאי פשוטא דמטלטלא דגזולה – קורה שגזלה ומסכך
 עליה, עברי ליה רבנן תפנתא – עשו רבנן תקנה שלא יצטרך
 לסתור סוכתו ולהחזירה, אלא ישלם דמים משום תקנת מריש
 כנזכר לעיל. שואלת הגמרא: פשיטא שיש בכשורה דמטלטלא
 תקנת מריש, דמאי שנא מעצים של סוכה שאמרו לעיל שיש בהם

סוכה. פרק שלישי – לולב הגזול דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קצה תוספות

1 א' קרקע נגולת — אמת הוא ד' אליעזר סבר כן, דשמעוני ליה הכי בית הללגזול בתרא" (בבא קמא קי"ג), אלא רוצה ליישב דבריו בבל ענין.
 2 אב"ל גול עצים וסיכך בהן — אין זה לא גזולה ולא שאולה, דקנהו בשינוי מעשה ושינוי
 3 השם. ועוד: משום תקנת השבים אין לו עליו לסתור את בנינו, אלא יחזור דמים. והא
 4 דאמרין בפרק "הישן" (סוכה כ"ג), דמודו רבנן
 5 בגזולה — לאו בגזול סוכה המחוברת לקרקע ולא
 6 בגזול עצים וסיכך בהן אלא בגזול סוכה העשויה
 7 בראש העגלה או בראש הספינה והיא עצמה
 8 נגולת שאינה מחוברת לקרקע, ואין עליו לחזור
 9 דמים אלא כמו שהיא בנויה, דאין בה משום תקנת
 10 השבים — שהרי לא טרח לבנותה, ולא הוציא עליו
 11 יציאות, הלכך גזולה היא, כך פירש בקונטרס. ועל
 12 חנם דחק, ומדכתיב "לך" דדמעטין גזולה בפרק
 13 "הישן" (סוכה כ"ג), וגול עצים וסיכך בהן — שינוי
 14 התור לברייתו הוא, ומדאורייתא לא קני. ומשום
 15 דתקנת מריש — היינו מדרבנן, וקרא מיתוקם
 16 מדאורייתא. ואפילו ומדרבנן בלא עגלה וספינה
 17 איכא לאוקומיה קרא, כגון בראובן שבה סוכה
 18 בתצרו של שמעון מנעוהו, ובא שמעון ותקף את
 19 ראובן והוציאו מסוכתו — דאין עליה תורת
 20 שאולה כיון דלא קיימא ברשותו של ראובן, ולא
 21 דמיא לקרקע דבוחקת בעלמיה עומדת, ולכך אין
 22 קרקע נגולת.
 23 ור' יהודה סבר לא מקשינן לולב לאתרוג —
 24 פירש בקונטרס: לא הוקשו ללמוד
 25 זה מזה, ולא ניתן לירדוש מעצמו מכל שלש
 26 עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל
 27 חומר. ותימה גדולה פירש. דאפילו סמוכין,
 28 דהיינו שני מקראות המסוכין זה לזה ניתנו לירדש
 29 מן התורה, כדאמנן בריש יבמות (ד"א), סמוכין מן
 30 התורה מנין — שנאמר: "סמוכים לעד לעולם
 31 עשום באמת וישר", כל שכן הדיקשא דהיינו שני
 32 דברים המוקשים בפסוק אחד. ואפילו לר' יהודה
 33 דלא דריש סמוכין אלא היכא דמוכח מופנה,
 34 כדאמרין התם, מכל מקום בהדיקשא מודה. אלא,
 35 כל המדות אדם דן מעצמו. חוץ מגזורה שהו, דאין
 36 דן אלא אם כן למדה מרבו. והכא בסברא פליגי,
 37 דיש דברים שאין להדיקשם לאותו דבר. ושנא
 38 קסבר לא שייך לשון הוד אלא בפירות.
 39 א"ן אגודין את הלולב אלא מבינו — תימיה: היכי
 40 בעי למימר משום דבעי הדר: הוא פסל
 41 במתניתין (ל"ג), בגימטריא של זה חב שהיו עושין
 42 משום נ"ו ושנא הוי מצי למימר ליתעמך.
 43 לא מצא אתרוג לא יביא לא רמון ולא פריש —
 44 יש לדקדק מכאן דאם לא מצא כשר מברך
 45 בפסול, מדנקט: פריש או רמון. יש לדחות. אבל
 46 יש לדקדק דשרי, כמו לולב פסול לרבנן בשעת
 47 הדיק.

הואיל

1 דהא אמר רבא: אפילו כסיב ועפילו בעיקרא דדיקלא. [ואלא] מאי טעמא דרבי יהודה
 2 התם — דקא סבר: לולב צריך אגד, ואי מייתי מינא אחרניא — הוה להו חמושה מינין.
 3 ובאתרוג מי בעי רבי יהודה הדר? והתניא: ארבעת מינין שבלולב, בשם שאין פותחין מהן
 4 — פך אין מוסיפין עליהן. לא מצא אתרוג לא יביא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר.
 5 במושין — בשריין, יבשין — פסולין. רבי יהודה אומר: אף יבשין. ואמר רבי יהודה: מעשה
 6 בני

1 ליה כשאר בנין קבת. מה אתרוג בעי הדר — כדכתיב ביה. לא מקשינן — לא הוקשו ללמוד זה מזה. ולא ניתן לירדוש מעצמו מכל שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל
 2 חומר. אבל אתרוג דברי הכל בעי הדר — דהדר כתיב ביה. ולא דרשינן ליה לרבי יהודה אידור לשון יוני, כדיריש ליה בן עזאי לקמן (ל"ג). כפות — לשון אסירה, כדתנן (מכות
 3 כ"ג). כופת שתי ידיו על העמוד. אין אונתין את הלולב — האי לולב היינו הושענא, כולו שלשה תמינים יחד. אפילו כסיב — הגדל סביבות הדקל ונכרך סביביו, בעין לולבי גפנים.
 4 ואפילו בעיקרא דדיקלא — מן הקליפה. ואף על פי שאין מראיתן דומה למראה הלולב, ולבלב שיהא מאותו המין. דטעמא דר' יהודה התם לאו משום הדר הוא. אלא משום דקסבר
 5 לולב צריך אגד — הלכך כל הנאגד עמו הוי מן המצוה. ונמצא עובר ב"בל תוסיף" אם יאגד מין חמישי. פריש = *קרוניא. כמושם = **פלעדייש.

בבני

1 הושענא קרו לה — על שם שרזילין לאגודן להושענא בהו. והמפכך ברשות הרבים —
 2 הא נמי גזל הרבים. מחלוקת — הא דפסיל ר' אליעזר כגון שתקף את חבירו בחוקה,
 3 והוציאו מסוכתו הבנויה בקרקעו של גזול, וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע. ור'
 4 אליעזר למעמה — דאמר: סוכה שאולה אין יוצאין בה, בפרק "הישן" (סוכה כ"ג). הלכך,
 5 ממה נפשך זו פסולה. א' קרקע נגולת — כלומר,
 6 אם יש על הקרקע תורת גזול כשאר מטלטלין
 7 לעמוד בחוקת הגזול. סוכה גזולה היא — ור'
 8 אליעזר דריש: "תעשה לך" — משלך, ולא
 9 גזולה ולא שאולה. ואי אינה נגולת — וכל
 10 הדמים ברשות בעליה היא היא לה שאולה.
 11 ופלוגתא היא ב"הגזול" (בבא קמא קי"ב). איכא
 12 למאן דאמר קרקע נגולת דדרש ריבוי ומיעוט,
 13 ואיכא למאן דאמר קרקע אינה נגולת דדרש
 14 כללי ופרטי. ורבנן למעמיהו — דאמרי: יוצא
 15 אדם בסוכה שאינו שלו, בשאולה. וסבירא להו
 16 דקרקע אינה נגולת, ורבנן דאמרי בפרק
 17 "הגזול" (שם) דקרקע אינה נגולת. ופליגי עליה
 18 דר' אליעזר נמי בהא דגזילת קרקע, הלכך
 19 שאולה היא. והוא הדין נמי דהוה ליה לרב בחסן
 20 למימר דר' אליעזר לטעמיה, דאמר ב"הגזול"
 21 (שם): קרקע נגולת, וסוכה גזולה היא, דמיאיש
 22 בעלמיה מינה כשאר מטלטלין, דהוה ליה קרקע
 23 בחוקת גזול. ורבנן לטעמיהו, דאמרי: קרקע
 24 אינה נגולת, ושאולה היא. אלא אי אמר הכי —
 25 הוי משמע דמודי ר' אליעזר בשאולה, ואנן קים
 26 לן ב"הישן" (סוכה כ"ג), דאף בשאולה פסיל.
 27 הלכך אמר לה רב נתנן ממה נפשך. כלומר, אי
 28 נמי הוה סבירא ליה לר' אליעזר קרקע אינה
 29 נגולת כרבנן — אפילו הכי פסיל לה משום
 30 שאולה. אבל גול עצים וסיכך בהן — אין זו לא
 31 גזולה ולא שאולה, דקנהו בשינוי מעשה ושינוי
 32 השם. ועוד, משום תקנת השבים אינו צריך
 33 לסתור בנינו אלא יחזור דמים. ודאמרין בפרק
 34 "הישן" (שם) דמודו רבנן בגזולה — לאו בגזול
 35 סוכה המחוברת לקרקע, ולא בגזול עצים
 36 ומסכך בהן, אלא בגזול סוכה העשויה בראש
 37 העגלה ובראש הספינה, והיא עצמה נגולת
 38 שאינה מחוברת לקרקע, ואין עליו לחזור
 39 דמים אלא כמו שהיא בנויה, דאין כאן משום
 40 תקנת השבים שהרי לא טרח לעילא לבנותה, ולא
 41 הוציא עליה יציאות — הלכך גזולה היא. פמא'
 42 — דבגזולת קרקע פליגי, ובטעמא שאולה.
 43 היא כבתא — דגזול ממה עוברי יש גלוואת
 44 עצים, ושככו בהן. צווחה — צווחה לחזור לה
 45 עצים עצמן. לאבואה — לאברהם אבינו, יליד
 46 ביתו שמה עשר וששל מאות. פנימא —
 47 קולנית היא זו. אלא דמי עצים — דתקנת חכמים
 48 היא זו על המריש הגזול שבנאו בבירה שיטול
 49 בגזול את דמיו, ולא חיבדוהו לקעקע את בנינו
 50 מפני תקנת השבים, במסכת גיטין (ה"א). עביו
 51 רבנן תקנתא — לטול דמיו. מפני תקנת מריש
 52 — ולא אמרינן: אין כאן הפסד מרובה, ויסתיר
 53 סוכתו. דמצוה משו ליה כל שבעה כבנין קבת.
 54 פשיטא מאי שנא מעצים — דאמרן לעיל: גזול
 55 עצים וסיכך בהן — אין לו אלא דמים. עצים
 56 שביחי — לקנת ברמים שיתן לו זה, הלכך
 57 משום תקנת השבים לא אנטרדוהו לגזול, דהא
 58 נגזל מצי מיטרח ומזכין. ואי חברה בנינא — הוה
 59 ליה כשאר בנין קבת. מה אתרוג בעי הדר — כדכתיב ביה. לא מקשינן — לא הוקשו ללמוד זה מזה. ולא ניתן לירדוש מעצמו מכל שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל
 60 חומר. אבל אתרוג דברי הכל בעי הדר — דהדר כתיב ביה. ולא דרשינן ליה לרבי יהודה אידור לשון יוני, כדיריש ליה בן עזאי לקמן (ל"ג). כפות — לשון אסירה, כדתנן (מכות
 61 כ"ג). כופת שתי ידיו על העמוד. אין אונתין את הלולב — האי לולב היינו הושענא, כולו שלשה תמינים יחד. אפילו כסיב — הגדל סביבות הדקל ונכרך סביביו, בעין לולבי גפנים.
 62 ואפילו בעיקרא דדיקלא — מן הקליפה. ואף על פי שאין מראיתן דומה למראה הלולב, ולבלב שיהא מאותו המין. דטעמא דר' יהודה התם לאו משום הדר הוא. אלא משום דקסבר
 63 לולב צריך אגד — הלכך כל הנאגד עמו הוי מן המצוה. ונמצא עובר ב"בל תוסיף" אם יאגד מין חמישי. פריש = *קרוניא. כמושם = **פלעדייש.

סוכה דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קעז

מקשה הגמרא: תא שמע כמה יהיה גדול האתרוג ועדיין לא יפסל
מחמת גדלותו, ובאתרוג גדול שיעורו כדי שיוכל לאחוז שנים –
שני אתרוגים בידו אחת, דבר רבי יהודה. רבי יוסי אומר, אתרוג
גדול כשר אפילו אם צריך להחזיק אתרוג אחד בשתי ידיו. מאי
מעמא פוסל רבי יהודה אתרוג שאינו יכול לאחוז שנים כמותו בידו
אחת, לאו משום דבעי תרד, ואתרוג גדול כל כך אינו הדר.
מתרצת הגמרא: לא, אין טעם הפסול משום הדר, אלא כיון דאמר
רבה, שאת הלולב יחד עם ההדס והערבה צריך לאחוז ביד ימין
ואת האתרוג צריך לאחוז ביד שמאל, וימני דמחלפי ליה – פעמים
שיחליפו לו ויתנו לו את הלולב בשמאלו ואת האתרוג בימינו,
וצריך להופכם מיד ליד ואתי לאפובינהו – ויבוא להופכם מיד ליד,
וליטול את הלולב בימינו ואת האתרוג בשמאלו וכדי להופכם
יטול את הלולב והאתרוג ביד אחת, ואם יהיה האתרוג גדול שלא
יוכל לאחוז שנים כמותו בידו אחת, יש לחשוש שמא יפול האתרוג
מידו, ואתי לאיפסולי – ויבוא לידו פסול שיהיה בו נקב מחמת
נפילתו ואין לו אתרוג אחר, לכן פסל רבי יהודה אתרוג גדול כזה.
מקשה הגמרא: ואלא לרבי יהודה שאינו מצריך שהאתרוג יהיה
הדר, הא בתיב בתורה על אתרוג פרי עץ הדר, ואין אפשר לומר
שאין חיוב שיהיה האתרוג הדר. מתרצת הגמרא: רבי יהודה סובר
שהוא הדר שנאמר בפסוק בא ללמד שצריך לקחת מין הדר –
הגר פאילנו משינה לשנה, שמחזיק זמן רב על העץ ואינו נופל, אלא
ממשיך לגדול אף כמה שנים, ומה למדים שהכוונה לאתרוג שאין
עוד מין פרי אחר שעושה כן, אבל אין כוונת הפסוק שצריך שיהיה
מין זה הדר:
שנינו במשנה: לולב הבא מדקל של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול:
מקשה הגמרא: וכי לולב של אשרה דהיינו של עבודה זרה פסול,
והאמר רבא, לולב של עבודה זרה – שהשתמשו בו לצורך עבודה
זרה כגון לכבד לפניה, או שעבודתה בכך שמעבירים את הלולב
לפני העבודה זרה, לא יפול לכתחילה, משום שהוא מאוס
להשתמש בו למצוה, ואם נפל בשר ויצא ידי חובתו, שאף
שאסור ליהנות מעבודה זרה, מצוות לאו ליהנות ניתנו. וקשה על
רבא שהכשיר בדיעבד לולב של עבודה זרה, מהמשנה שפסלה
אף בדיעבד. מתרצת הגמרא: דברי רבא שולב של עבודה זרה
כשר בדיעבד אמור בעבודה זרה של נכרי, שדינו שאם יבטלנו
הנכרי הרי הוא מותר בהנאה ולפיכך אינו נחשב שהוא עומד
לשריפה, אבל הקא – במשנה באשרה דמשה עסקין – מדובר
בלולב של אשירה שהיתה בזמנו של משה בשעת כיבוש ארץ
ישראל, ועל אשירה זו ציותה תורה (דברים יב א) ואשריהם תשרפון
באש, וכיון שאשירה זו עומדת לשריפה, הרי היא כמאן דכתותי
מיפתת שיעוריה – כמי שאין שיעורו קיים אלא הוא כדבר
המפורר, ולולב צריך שיהיה בו שיעור וארבעה טפחים כדי
שהיה כשר, ולכן גם בדיעבד, פסול. מוכיחה הגמרא שהמשנה
מדברת בלולב החייב שריפה: דיקא נמי, דקתני במשנה לולב של
אשירה דומיא דלולב של עיר הנדחת, מה לולב של עיר הנדחת
כתותי מיכתת שיעוריה, שהרי עיר הנדחת וכל אשר בה עומדים
לשריפה, אף לולב של אשירה הכוונה ללולב שכתותי מיכתת
שיעוריה, והיינו באשירה דמשה העומדת לשריפה, שמע מינה:
שנינו במשנה: לולב שנקטם ראשו, פסול: אמר רב הונא, לא שנו
שפסול אלא אם נקטם ראשו, אבל אם נסדק ראשו, כלומר
שנסדקו ראשי העלים, בשר. מקשה הגמרא, וכי נסדק ראשו בשר,
והתניא, לולב שראשו בןפוף למטה,

בבני ברקין שדרים במקום שאין דקלים מצויים, שהיו מורישין את
לולביהו לבני בניהו, ובני בנייהו היו נוטלים אותם למצות לולב,
ובודאי שלולבים אלו היו יבשים, הרי שלולבים יבשים כשרים.
אמרו (להם) [לו] חכמים, וכי משם ראיה, הרי אין שעת הדיק
ראיה, ושם היתה להם שעת הדחק, שלא היה להם אחרים ונטלו
את היבשים כדי שלא תשתכח מהם תורת לולב, ואף שלא יצאו
בהם ידי חובת נטילת לולב. מדייקת הגמרא: קתני מינה – על כל
פנים מבואר בברייתא שרבי יהודה אומר אף יבשין בשרין, מאי לאו
שדברי רבי יהודה שהכשיר יבש נאמר גם אאתרוג, ומוכח שאף
באתרוג לא מצריך רבי יהודה שיהיה הדר ולכן הכשיר אתרוג
יבש. מתרצת הגמרא: לא, דברי רבי יהודה בברייתא הם רק אלו לולב
ושאר המינים, שאין צריך שיהיו הדר ולכן יבש כשר בהם, אבל
אתרוג צריך שיהיה הדר ויבש פסול בו.
כיון שהזכרה ברייתא זו כאן, נזקקת הגמרא לפרש ברייתא זו:
אמר מר, ארבעה מינים שבלולב בשם שאין פותחין מהן ביד אין
מוסיפין עליהן. שואלת הגמרא: פשיטא שאסור להוסיף עליהם
משום שעובר בבל תוסיף, שהרי כן הוא הדין בכל המצוות ומה
החידוש בזה. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא – הייתי אומר, הוהיל
ואמר רבי יהודה לולב צריך אגר – חובה לאגוד את הלולב עם
שאר המינים, ואם לא אגדו פסול, אין איסור בל תוסיף אלא במה
שהוא עמהם באגודה, ואי מייתי מינא אחרין – אם יביא מין נוסף
ולא יאגדו יחד עם הלולב האגוד, לא יעבור על בל תוסיף כיון
שהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי – הלולב האגוד עם מינו
עומד לעצמו והמין שהוסיף עומד לעצמו, קא משמע לן שעובר
משום בל תוסיף. אמר מר, בהמשך הברייתא, לא מצא אתרוג לא
יביא לא רמון ולא פריש ולא דבר אחר. מקשה הגמרא: פשיטא
שלא יביא מין אחר שאינו אתרוג שהרי התורה אמרה להביא
אתרוג ולא מין אחר. מתרצת הגמרא: מהו דתיקא שבאופן שאין
לו אתרוג תיקנו חכמים דלייתי – שיביא מין אחר במקומו כי תיבי
שלא תשכח תורת נטילת אתרוג, קא משמע לן שלא יטול מין אחר,
משום דיימני דנפיק חורבא מיניה – שפעמים יצא מכך מכשול,
דאתי למסרף – שאף כשיהיה להם אתרוג, ימשיכו ליטול את המין
האחר, ויאמרו כשם שאתרוג כשר, כך גם מין אחר כשר.
הגמרא חוזרת להקשות על דברי רבא שאמר שרבי יהודה מצריך
שהיה האתרוג הדר, ורק בלולב מכשיר יבש: תא שמע, אתרוג
תישן פסול, ורבי יהודה מכשיר, ואתרוג ישן ודאי שאינו הדר,
תיובתא דרבא, תיובתא, שמכאן מוכח להדיא שגם באתרוג אין
מצריך רבי יהודה הדר.
מקשה הגמרא: וכי לא בעי רבי יהודה באתרוג שיהיה תרד, והא
אין תנו, אתרוג הירוק בבריתא – שהוא דומה לצבעם של עשבי
השדה, רבי מאיר מכשיר, ורבי יהודה פוסל. לאו – וכי אין טעמו
של רבי יהודה שפוסל משום דבעי שיהיה האתרוג הדר. מתרצת
הגמרא: לא, טעם הפסול באתרוג ירוק משום דלא נמר פירא –
משום שעדיין לא הבשיל הפרי כראוי, ואין עליו שם אתרוג ולא
משום שאינו הדר. מוסיפה הגמרא ומקשה: תא שמע, מהו שיעור
אתרוג קטן והיה כשר. רבי מאיר אומר, לא יפחת מכאגוז, רבי
יהודה אומר, לא יפחת מפביצה, לאו משום – האם טעמו של רבי
יהודה שמצריך גדול כביצה אינו משום דבעי תרד, ואתרוג קטן
אינו הדר. מתרצת הגמרא: לא, טעם הפסול באתרוג הקטן
מכביצה משום דלא נמר פירא – שגודלו של האתרוג מוכיח
שעדיין לא הבשיל כל צרכו, ולא משום שאינו הדר.

45 מלמעלה: תניא בביאור טעמו של רבי יהודה, רבי יהודה אומר
 46 משום רבי תרפון, נאמר בתורה וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְגו'
 47 כַּפֹּת תְּמָרִים, ודורשים 'כַּפֹּת' מלשון כְּפֹת שֶהְלּוּב צָרִיךְ לְהִיּוֹת
 48 כַּפּוֹת וְקָשׁוּר, שֶאִם הָיָה הַלּוּב פְּרוּד – שֶעָלִיו פְּרוּדִים מִשְׁדַּרְתּוֹ,
 49 ואינם דבוקים בה, יִכְפְּתֵנוּ – יִקְשְׁרוּנוּ.
 50 אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשֵּׁי מַמְאִי – מִנֵּין לְנוּ לְפָרֵשׁ דְּהָאֵי כַּפּוֹת
 51 תְּמָרִים שֶאִמְרָה תּוֹרָה דְּלִילֵיכָא הוּא – כּוּוּנְתָהּ לְלוּב, אִימָא –
 52 שְׂמָא הַכוּוּנָה לְחִרְוֵתָא – לְעַנְפֵי הַדָּקל שֶכֶּבֶר הַתְּקָשׁוּ אַחֲרֵי שְׁחִיו
 53 בְּדָקל כְּמָה שְׁנַיִם כְּדָרְךְ עַנְפֵי שְׂאֵר אִילָנוֹת, וְהַעֲלִים שְׁלֵהֶם כֶּבֶר
 54 נִפְרְדוּ לְצַדִּיִּים. אִמַר לוֹ רַב אִשֵּׁי בְּעִינָא – צָרִיךְ בְּלוּב שְׁיוּכַל
 55 לְעִשְׂתוֹת כַּפּוֹת וְקָשׁוּר וְכִלְשׁוֹן הַפְּסוּק 'כַּפֹּת תְּמָרִים' וְבַחֲרוּתָא
 56 לִיכָא – אִי אִפְשֵׁר לְכַפּוֹתָא אַחֲרֵי שֶכֶּבֶר הַתְּקָשׁוּ עֲלֵיהּ. שָׂאל רַבִּינָא:
 57 וְאִימָא שְׂכוּוּנַת הַתּוֹרָה בְּכַפּוֹת תְּמָרִים לְאוּפְתָא – חֲתִיכַת עַץ מְגוּעַ
 58 הַדָּקל, שְׂאִין לָךְ כַּפּוֹת יוֹתֵר מִמֶּנָּה. עֵנָה לוֹ רַב אִשֵּׁי, מִמָּה שֶאִמְרָה
 59 תּוֹרָה שֶהְלּוּב צָרִיךְ לְהִיּוֹת כַּפּוֹת, מִכָּלֵל דְּאִיכָא לּוּב שֶהוּא פְּרוּד
 60 וְאַתָּה יְכוּל לְכּוֹפְתּוֹ, וְהָאֵי אוּפְתָא כַּפּוֹת וְעוֹמְדֵי לְעוֹלָם וְכִיּוֹן שְׂאִין
 61 שְׁיִיךְ שִׁיחֵיהּ פְּרוּד לֹא הִיְתֵיהּ הַתּוֹרָה קוֹרָאת לּוֹ כַּפּוֹת. שָׂאל רַבִּינָא:
 62 וְאִימָא שְׂכוּוּנַת הַתּוֹרָה בְּכַפּוֹת תְּמָרִים לְכוּפְתָא – עַנְף הַדָּקל שֶכֶּבֶר
 63 נִפְרְדוּ עָלָיו וְנִתְקַשְׁהּ מַעַט, אִלָּא שֶעֵדִיין לֹא הַתְּקָשׁוּ הָעֲלִים לְגַמְרֵי
 64 וְיְכוּל לְכַפּוֹתָם וְלַחֲבַרְם לְשַׁדְרָה. אָמַר אַבְיֵי, אִין לוֹמַר כֵּן שְׁהָרֵי
 65 'דְּרַבִּינָא דְרַבִּי נְעִים וְכָל נְתִיבְתֵיהּ שְׁלֹמֵי כְּתִיב, וְלֹא יִתְכַן שְׂצִיּוּתָהּ
 66 תּוֹרָה לְעִשְׂוֹת מַצּוּהּ דַּבְרַב הַמוֹזִיק, וְכּוֹפְרָא הָעֲלִים שִׁיּוּצִיאִים מִמֶּנּוּ
 67 עִשְׂוִיִּים כְּקוֹצִים וּמִסְרָטִים אֵת הַיְדִים. אָמַר לִיה רַבָּא תּוֹפְסָאָה
 68 לְרַבִּינָא, וְאִימָא שְׂצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה שִׁיּוּתָהּ תְּרַבִּי כְּפֵי דְתְּמָרֵי – שְׁנֵי
 69 אֲשַׁכּוּלוֹת תְּמָרִים וְהַאֲשַׁכּוּל שֶעָלִיו תְּלוּיִם הַתְּמָרִים נִקְרָא 'כֶּף',
 70 וְכִלְשׁוֹן הַפְּסוּק 'כַּפֹּת תְּמָרִים', וּמִנֵּין שְׂכוּוּנַת הַתּוֹרָה הִיא לְלוּב.
 71 עֵנָה רַבִּינָא: כַּפֹּת כְּתִיב חֲסֵר ו' שְׁנִקְרָא 'כַּפֹּת' בְּלִשׁוֹן יְחִיד, וְלֹא
 72 'כַּפּוֹת' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, וּמִשְׁמַע רַק אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם, וְלִכֵּן אִי אִפְשֵׁר
 73 לוֹמַר שִׁיּוּצֵרְכוּ לְקַחַת שְׁנֵי אֲשַׁכּוּלוֹת. שָׂאל רַבָּא תּוֹסַפָּאָה: וְאִימָא
 74 שְׂבַאמַת צָרִיךְ לְקַחַת רַק תְּרַא – אֲשַׁכּוּל תְּמָרִים אַחַד, וְלֹא לּוּב.
 75 עֵנָה רַבִּינָא: לְהַהוּא – לְאֲשַׁכּוּל זֶה, כֶּף תְּמָרִים קָרִי לִיה וְלֹא 'כַּפֹּת
 76 תְּמָרִים'. וְמָה שֶאִמְרָה בְּתוֹרָה 'כַּפֹּת תְּמָרִים' בֹּא לְלַמֵּד שֶצָּרִיךְ
 77 שְׁיוּכַל לְכַפּוֹת אֵת הַלּוּב, וְכַפִּיתָהּ שְׁיִיכַת רַק בְּעֲלִים וְלֹא בְּתַמְרִים,
 78 וּמָה לְמַדוּ שְׂכוּוּנַת הַתּוֹרָה הִיא לְלוּב:
 79 שְׁנֵינֵי בְּמִשְׁנָה: צִינֵי הַר הַכְּרִיז – לּוּלָבִים שֶעֲלִיחָם קְצֵרִים בְּעֶשְׂרֵה:
 80 מִפְּרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: אָמַר אַבְיֵי, לֹא שְׁנֵי שְׁלוּלָבִים הַבָּאִים מִצִּינֵי הַר
 81 הַבְּרוּז כְּשֵׁרִים, אֱלֹא שְׂרִאשׁוֹ שֶׁל עֵלָה זֶה מְגִיעַ בְּגוּבְהוּ לְצַד עֵיקְרוֹ
 82 שֶׁל זֶה – לְמִקּוֹם שֶבוּ יוּצֵא הָעֵלָה שְׁמַעֲלִיו, אֲכָל אִם אִין רִאשׁוֹ שֶׁל
 83 עֵלָה זֶה מְגִיעַ לְצַד עֵיקְרוֹ שֶׁל זֶה, פְּסוּל, שְׂכִיּוֹן שְׂאִין כֹּל הַשְּׁדָרָה
 84 מִכּוּסָה בְּעֲלִים, אִינוּ הַדֵּר. תְּנִינָא נְמִי הֵכֵי, צִינֵי הַר הַכְּרִיז פְּסוּלָה.
 85 וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, דְּהָא אֲנֵן הִנֵּן בְּמִשְׁנָה שְׂצִינֵי הַר הַבְּרוּז בְּשָׂרָה. אֱלֹא
 86 שְׁמַע מִינָה כַּאֲבֵי שִׁישׁ אוּפֵן שְׂצִינֵי הַר הַבְּרוּז כְּשֵׁרִים, כְּגוֹן שְׁמַגִיעַ
 87 רִאשׁוֹ שֶׁל זֶה לְצַד עֵיקְרוֹ שֶׁל זֶה, וְיֵשׁ אוּפֵן שֶהֵם פְּסוּלִים, כַּשְּׂאִין
 88 מְגִיעַ רִאשׁוֹ שֶׁל זֶה לְצַד עֵיקְרוֹ שֶׁל זֶה, שְׁמַע מִינָה.

1 (או שהוא קוויץ) – שיוצאים משדרתו עוקצים כמין קוצים, או סדוק
 2 – והבינה הגמרא שהיינו שנסדקו ראשי העלים, או שבאמצעותו
 3 הוא עקום לגמרי עד שהוא דומה למגל מחמת עקמומיותו. פסול,
 4 משום שבכל אופנים אלו אינו הדר. לולב חרות – שנעשו עליו
 5 קשים והתרחקו מגוף השדרה, ואי אפשר לחבר אותם אל השדרה
 6 אפילו בידיים, פסול, שיוצא מכלל לולב. אבל אם הוא רק דומה
 7 לחרות – שהתחיל להתקשות אבל עדיין לא התקשה לגמרי, כשר.
 8 וקשה על רב הונא שאמר שולוב שנסדק כשר, מהברייתא
 9 שפסלה לולב סדוק. מתרצה הגמרא: אָמַר רַב פְּפָא, מַה שֶאִמְרָה
 10 בְּבִרְיָתָא לְלוּב סְדוּק פְּסוּל אִין הַכוּוּנָה כַּשֶׁנְּסַדְקוּ רִאשֵׁי הָעֲלִים
 11 או שנסדקה השדרה, אלא הַעֲבִיד – עלי הלולב עשויים כְּהִימְנַךְ –
 12 ככלי של סופרים שיש לו שני ראשים, כך גדל הלולב כמין שתי
 13 שדראות מחצית עליו לכאן ומחצית עליו לכאן ופתוח הרבה,
 14 ולכן פסול משום שאינו הדר, אבל נסדק שאינו עשוי כְּהִימְנַךְ,
 15 כשר.
 16 מפרשת הגמרא: מה שאמרו בברייתא, שאם הלולב עקום עד
 17 שדומה למגל פסול, אָמַר רַבָּא, לֹא אֲמַרְן, אֱלֹא אִם הוּא עֹקוּם
 18 לְפָנָיו – לצד העלים שהוא כנגד השדרה, מפני שהוא משונה
 19 משאר לולבים, אֲכָל אִם הוּא עֹקוּם לְאַחֲרָיו – לצד השדרה,
 20 כְּרִייתָהּ הוּא – תולדתו בכך וכשר. אָמַר רַב נְחֶמְיָן, אִם הַלּוּב עֹקוּם
 21 לְצַדִּין בְּלוּב שֶעֹקוּם לְפָנָיו דְּמִי וּפְסוּל. וְאָמַר לֵה – וְיֵשׁ הַסּוּבָרִים,
 22 שְׂכָלוּב שֶעֹקוּם לְאַחֲרָיו דְּמִי וְכֹשֶׁר. וְאָמַר רַבָּא, הָאֵי לּוּבָא דְּסָלִיק
 23 בְּחַד הוּצֵא – לולב שכל עליו גדלים בצד אחד, כְּעַל מִיּוֹם הוּא
 24 וּפְסוּל:
 25 שנינו במשנה: נְפָרְצוּ עָלָיו כו' פסול, נפרדו עליו כשר: מבארת
 26 הגמרא: אָמַר רַב פְּפָא, נְפָרְצוּ עָלָיו, הֵיינו דְּעֵבִיד הַלּוּב בִּי הוּצֵא
 27 – ככלי שמכבדים בו את הבית, ועושים אותו מעלי לולב תלושים
 28 שאוגדים הרבה ביחד, ולולב שנפרצו עליו היינו שנתלשו עליו
 29 מהשדרה. נְפָרְדוּ עָלָיו, הֵיינו דְּאִיפְרוּד אַפְרוּדֵי – נפרדו העלים
 30 מהשדרה ואינם דבוקים בה בכל אורכם, אבל לא נתלשו ממנה.
 31 כְּעִי רַב פְּפָא, נְחַלְקָה הַתִּיּוֹמֹת – אם נחלקו זה מזה שני העלים
 32 העליונים האמצעים שהם סוף השדרה, ונפרדו העלים עד
 33 שנסדקה השדרה עד העלים שלמטה מהם מזהו – האם לולב זה
 34 כשר. וּשְׁטַתַּת הַגְּמָרָא: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן (רבי יוחנן) [בְּתוּן]
 35 אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִי, אִם נִיטְלָה – נתלשה הַתִּיּוֹמֹת מִהַלּוּב,
 36 פְּסוּל. מַמְאִי לֹא, – האם לא הוא הַדִּין בְּנְחַלְקָה הַתִּיּוֹמֹת שֶפְּסוּל.
 37 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא, נִיטְלָה הַתִּיּוֹמֹת שְׂאֵנִי – דווקא בניטלה הַתִּיּוֹמֹת
 38 פְּסוּל דְּהָא חֲסֵר לִיה – שהיא נחסר מגוף הלולב, אבל נחלקה
 39 הַתִּיּוֹמֹת שֶׁלֹא חֲסֵר כֻּלּוֹם מִהַלּוּב אִפְשֵׁר שִׁיחֵיהּ כֹּשֶׁר. אִיכָא
 40 דְּאָמְרֵי – יֵשׁ אוֹמְרִים שֶדְּבָרֵי רַבִּי מִתּוֹן נִאֲמְרוּ לְעַנֵּן נַחֲלָקָה
 41 הַתִּיּוֹמֹת וְיֵשׁ לְפִשְׁטוֹת אֵת סְפִיקוֹ שֶׁל רַב פְּפָא, אָמַר (רבי יוחנן) [רַבִּי
 42 מִתּוּן] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִי נְחַלְקָה הַתִּיּוֹמֹת נְעֻשָׂה כְּמִי שְׁנִיטְלָה
 43 הַתִּיּוֹמֹת וּפְסוּל:
 44 שנינו במשנה: נפרדו עליו כשר, רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרֵי, יִאֲגַדּוּ

המשך ביאור למסכת סוכה ליום שבת קודש עמ' א

1 לאגוד את הלולב לכתחילה משום 'זֶה אֱלֵי וְאֵנְהוּ', שיש מצוה
 2 להתנאות במצוות, ולולב אגוד עם מיניו נאה יותר מלולב שאינו
 3 אגוד, שאין ענפי הערבה מתפזרים לכאן ולכאן.
 4 שנינו במשנה: אוֹ שְׁהָיוּ עֲנָבִיו שֶׁל הַהַדָּס מְרוּבֵין מַעֲלִיו, פְּסוּל: אָמַר
 5 רַב חֲסֵדָא, דְּכָר זֶה רַבִּינוּ הַגְּדוּל – רַב אֲמַרְו, וְהַמְּקוֹם – הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
 6 הוּא וְהָיָה בְּעוֹרֵו, לֹא שְׁנֵי שֶכְשַׁעֲנֵבֵי מְרוּבּוֹת מַעֲלִיו פְּסוּל, אֱלֹא
 7 שְׁעֲנָבֵי כּוּלָם בְּמְקוֹם אַחֵר, אֲכָל אִם הַעֲנָבִים מְפוּזְרִים בְּשָׂנִים אוֹ
 8 שְׁלֵשׁ מְקוֹמוֹת בְּהַדָּס, אִף אִם הֵם מְרוּבּוֹת מַעֲלִיו בְּשָׂר. אָמַר לִיה
 9 רַבָּא,

1 הגזירה שוה לקיחה לקיחה, ואין אדם דן גזירה שוה אלא אם
 2 למדה מרבו ורבו מרבו עד משה רבינו, שמה מקראות הללו לא
 3 נכתבו לדרוש גזירה שוה.
 4 מבררת הגמרא: מִאֵן תְּנָא לְהָא דְּתֵנוּ רַבָּנֵן – כפי איזה תנא שנו רבנן
 5 את הדין שולוב מצוה לאוגדו, ואם לא אָגְדוּ בְּשָׂר. מְנֵי, אִי כַדַּעַת
 6 רַבִּי יְהוּדָה שֶסּוּבֵר שְׁחִיבִים לְאֲגוּד אֵת הַלּוּב, אִם כֵּן בִּי לֹא אָגְדוּ
 7 אֲמַאי בְּשָׂר, הֵרִי דִין אֲגַד נִלְמַד מִהַפְּסוּקִים וּמַעֲכָב. וְאִי רַבָּנֵן שֶׁלֹא
 8 דורשים את הגזירה שוה, מַמְאִי מְצוּהָ קָא עֲבִיד – איזה מצוה הוא
 9 עושה כשאגוד את הלולב, הרי לולב אינו צריך אגד. מבארת
 10 הגמרא: לְעוֹלָם הַבְּרִיתָא כַּרְבָּנָן, וְגַם רַבָּנֵן סוּבְרִים שִׁישׁ מְצוּהָ

סוכה. פרק שלישי – לולב הגזול דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצט רש"י

1 קוין — שיוצאין בשדרה שלו עוקצין במין קוצין. עקום דומה למגל — חרא מלחא היא.
 2 חרות — קשה, שנעשה חרות. שכן דרך הלולב, עליו נושרים בימות הגשמים, והשדרה
 3 מתקשה ונעשה עץ. יומה לחרות — התחיל להתקשות, ועדיין לא נעשה עץ. **אמר רב**
 4 **פפא** — הא דקתני סדוק פסול — לאו שנסדקו ראשי עלין או שדרה. **אלא דעביד כי**
 5 **הימנן** *אפויצפרי* של ברזל של סופרים, שיש
 6 לו שני ראשים וראשו אחד מופצל, כך גדל
 7 הלולב במין שתי שדראות, מחצית עלין לכאן
 8 ומחצית עלין לכאן. **לאחריו** — שנעמק לצד
 9 שדרה. **מלפניו** — לצד שנבנה השדרה. שדרה
 10 זהו צד העשוי כשדרה של בהמה, שהצלעות
 11 והחוליות מחוברין בה מכאן ומכאן, ואמצעה
 12 חלק ועולה במקל. **דסליק נחר הוצא** — שכל
 13 עליו מצד אחד. **כי חופיא** *אשקוב"א, שבו
 14 מבכדין את הבית. ועושין אותה מעלן של לולב
 15 התלושין מהשדרה, ואוגדין מהן הרבה ביחד.
 16 **דאיפרו איפריו** — ראשיהן נפדין כענפי
 17 דקל, ואין מצומצמין עם השדרה, אבל מלמטה
 18 הן מחוברין בה. נחלקה החיומת — שני עלין
 19 עליונים אמצעים, ששם השדרה כלה, נחלקו זה
 20 מה ונסדקה השדרה עד העלן שלמטה מהם.
 21 **חיומת** — לפי שמדובקין כתאומים. **חרותא** =
 22 ענף הדקל משנתקשה שתי שנים ושלש, ויוצאין
 23 בו לולבין הרבה שגשור עשיר עליון ונתקשו גם הם
 24 ונעשו עץ, זה פונה לכאן וזה פונה לכאן, כענפי
 25 שאר אילנות. **בעיני כפות** — שאם היה פרוד
 26 יכפתנו. והרי זה פרוד, ואין אתה יכול לכופתם
 27 שיהו ענפיו הפרודים כאן וכאן נכפתים
 28 ומתמעכים אצל אביהם שהן מחוברין בו, לפי
 29 שקשין הן. **ואימא אופתא** =***אשטיל"א,
 30 מעיקר הדקל, שהוא חלק ואין ענף יוצא ממנו
 31 לכאן ולכאן, שאין לך כפות הימני. **כפות** —
 32 משמע שפרוד מתחלה, ואתה כופתו. **ואימא**
 33 **כופיא** — היינו נמי עץ כעץ חרותא, אלא עדיין
 34 בן שנה או שתי שנים ולא נתעבה עצו, ואתה
 35 יכול לכפות ענפיו על ידי אגוד ולקופן למעלה
 36 לאוגדן עם אביהן. **דריכה דרכי נועם** — אלו
 37 עשירין כקוצים, ויוצאין בהן עוקצין הרבה,
 38 ומסרטין את הידים. **תרתו כפי דתמרי** — תמרים
 39 עצמן דרכן להיות הרבה תלוקין ביחד במכבדות
 40 שלהם, וקורין להם **כף** =***טרקיא. **כפת**
 41 **כתיב** — חרא. **כף קרי ליה** — וכי כתיב כפת על
 42 שם כפות אם פרודה, ואין לשון זה נופל אלא על עליון הלולב. **ציני הר הברזל** — לולבין
 43 שלהן העליון ששדרה מרוחקת זה למעלה מזה הרבה. ועוד שקטנים הן לארכן,
 44 ופעמים שאין מגיע ראשו של עלה זה לעיקרו של זה.

1 דהא במנעל שאינו של תנו: חליצה כשרה, ולולב ביום טוב שני. ובשמעתין הוה מצי
 2 לשנויי דמתניתין ביום טוב ראשון, ולא הוה צריך לאוקמי באשרה דמושה, אלא משום דקתני
 3 דמאי דעני הנדחת ואפילו ביום טוב שני. ורבינו תם מפרש: דכולהו בעבודה זרה דנברי,
 4 וכאן — קודם ביטול, וכאן — לאחר ביטול. ולאחר ביטול נמי, לכתחלה לא יטול ולא יתקע,
 5 דמאי לענין מצוה, לפי שזדה עליו שם עבודה
 6 זרה, וכן לא תחלוץ בו לכתחלה. ואפילו אם
 7 תימצו לומר דשרי לכסות לכתחלה בעפר עבודה
 8 זרה כמו בשל עיר הנדחת — לא דמי כסיו
 9 לחליצה. והא דשינוי הכא באשרה דמושה ולא
 10 משני בדברי קודם ביטול — משום דמשנקצין
 11 הלולב מן הדקל נטבטל. ובפרק "מצות חליצה"
 12 (יבמות קג.) מפליג בין סנדל של עבודה זרה
 13 לסנדל של תרבות עבודה זרה, דאין לו ביטול,
 14 ולא מפליג בשל עבודה זרה גופיה בין קודם ביטול
 15 בין לאחר ביטול — אגב אורחיה קא משמע לן
 16 דתקרובת עבודה זרה אינה בטילה עלמית.
 17 והביחא ד"ראדוה בית דין" קשה טפי, דמפליג רבא
 18 התם בין שופר של עבודה זרה לשופר של עיר
 19 הנדחת, דבשל עבודה זרה גופיה היה יכול לחלק
 20 בין קודם ביטול בין לאחר ביטול. ועל כרחך צריך
 21 לאוקומה לאחר ביטול, כפירוש רבינו תם לפי מה
 22 שכתוב שם ברוב ספרים, רב יוחנן. דאי קודם
 23 ביטול — הא רב יוחנן דאמר התם לעיל בשופר
 24 שלמים לא יצא, דמצות ליהנות ניתנו, ומיהו,
 25 צריך לומר דמכל מקום רבא גרס, ולא רב יוחנן.
 26 דהא מפרש התם טעמא דשופר של עיר הנדחת
 27 לא יצא — משום דכתותי מכתת שיעוריה, ולרב
 28 יוחנן הוה ליה למימר משום דמצות ליהנות
 29 ניתנו, ומיהו, קשה; דברק"ל "כל הצלמים" (עבודה
 30 זרה מזא.) בעי ריש לקיש: המשתתווה לדקל,
 31 ולולבו מהו למצוה; ומסיק רב דימי באשרה
 32 שבטלה קמיבעיא ליה; יש דחוי אצל מצות או אין
 33 דחוי אצל מצות. ומוכחא מלחא דשום אמורא לא
 34 פשיט ליה הא מלחא דבעי למיפשא מדריבי יוחנן
 35 ומדרב פפא, ומשני דרב פפא גופיה קמיבעיא ליה,
 36 וקיימא בתיקו. והשתא לפרוש רבינו תם — הא
 37 אשכחן רבא דאמר הכא אמ נטל יצא אלמנא: אין
 38 דחוי אפילו לקולא! ומיהו, יש לומר: דהא ודאמר
 39 רבא דיצא — כשבטלה מערב יום טוב, והא
 40 דמיבעי לן אי יש דחוי — כשבטיל ביום טוב, דאו
 41 שייך דחוי, כדמוכח לקמן בפירוקן (זמא.) דבעי ר'
 42 רמיה: נטמם ראשו מערב יום טוב, ועלתה בו תמרה ביום טוב אבל עלתה בו תמרה בערב
 43 יום טוב — לא חשיב דחוי. והוא הדין בבטלה מערב יום טוב, וללישא קמא דפרישית.
 44 דעבודה זרה דנברי אפילו בלא ביטול יוצא, כגון ביום טוב שני, דלא בעי "לכם" — קשיא.
 45 דהתם באשרה דנברי מיירי, דיש לה ביטול — ואפילו הכי משמע דלא יצא, מדחשיב לה
 46 דחוי. וכי תימא דביום טוב ראשון הוא דחשיב ליה דחוי, לפי שלא היה שלו קודם ביטול —
 47 אם כן מי שנתנו לו לולב ביום טוב לא יצא; ואף על גב דלא דמי כולי האי, דשל עבודה זרה אין תקנה בשום ענין — מכל מקום כיון דמשום איסור עבודה זרה דאיכא השתא לא מפסיל —
 48 אין לנו לחושבו דחוי מחמת שאינו שלו. ונראה לפרש דרבא שרי אפילו בעבודה זרה של ישראל, ובאילו שנטעו ולבסוף עברו, וכרבנן דפליגי עליה דרבי יוסי בר יוחנן דפרק "כל הצלמים"
 49 (עבודה זרה מזא.) דשרו להדיטו, אלא אם כן נטעו מתחלה לכו, דדרשינן "תחת כל עץ רענן אלהיהם" ולא עץ רענן אלהיהם, ואפילו ביום טוב ראשון אם נטל — יצא, דשרי להדיטו, ר"לכם"
 50 קרינא ביה. ומתנית' דשל אשרה פסול — כשנטעה מתחלה לכו, והיינו אשרה דמושה, דבהדיא מוקי רבנן קרא ד"אשריהם תשרפון באש" (דברים יב) דאסור אפילו להדיטו. וביעיא ד"כל
 51 הצלמים" — באשרה דנברי דנטעה מתחלה לכו ואחר כך בטלה, אם יש דחוי או לא. משה, ללישא קמא דהתם דקמרי כי תיבעי לן באילו שנטעו ולבסוף עברו, ואליבא דרבנן דשרו להדיטו,
 52 מודו לענין מצוה: מאיס בלגובה, או לא, הוה מצי למיפשא מדרבא, מדקאמר אמ נטל יצא. אלא רבא סבירא ליה כרב דימי, דמסיק דיש דחוי קמיבעיא ליה, אבל בהא פשיטא ליה דיצא.
 53 ואם תאמר: תיפשוט דאין דחוי ממתניתין דענביו מרובין מעליו, ואם מיעטן — כשר, ואין ממעטין ביום טוב. ואמר בגמרא: הא עבר ולקטן — כשר. דהיא דאשחור מאתמול דלא פסלינן ענביו
 54 מרובות אלא בשחורות, אבל ירקת לא. וכי אשחור מאתמול — דחוי מעיקרא, בתחלת יום טוב, לא הוי דחוי. אלמנא: אין דחוי אצל מצותו ויש לומר: דשאני התם דבידו לתקן, דנהי דאסור
 55 למעט — מכל מקום בידו למעט. אבל גבי עבודה זרה אין בידו לבטל, דאין ישראל מבטל עבודה זרה של גוי. **נקמטם** ראשו — פירושו בריש פירוקן. **קוויין** — פירש בקונטרס; שיוצאין
 56 בשדרה שלו עוקצים במין קוצים. ובערוך פירש ענין צמיתה. **דעביד כי חופיא** — פירושו במתניתין. **נחלקה החיומת** — לא מיירי שנסדקו ראשו עלין שבראש השדרה, דכולהו הכי
 57 איתנהו. אלא כדפירש בקונטרס: שני עליו עליונים אמצעים ששם השדרה כלה נחלקו זה מזה, ונסדקה השדרה עד העלים שלמטה. ובהלכות גדולות פירשו: נחלקה החיומת — שהוא גבא
 58 דהורגא. היכא דביבין אהדי הווא דמתים, ומשוי לוח חז. אי כנפרצו עליו דמי — פסול, אי כנפרדו עליו דמי — כשר. **ררביה** דרבי נועם — רבא היה שם, משום הכי לא מייית
 59 הכא קרא ד"האמת" השלום; כדלקמן. **כפת** כתיב — בהאי כולי עלמא מודו דיש אם למסורת, וצריך טעמא.

1 שדרו של לולב - ברייתא דפרק "המפלת" (גדה כו.א ושם) מסייעא ליה לר' פרנך, רחני
2 אושעיא ועירא דמן חברייא: חמשה שיעורן טפח, וקא חשיב שדרו של לולב.
3 ושמואל לא חייש, ולא מיתניא ב' ר' חייא רבי אושעיא. צא מהן שלשה להדוס והשאר
4 ללולב - פירש הקונטרס: והרביע שהוספת בלולב יהא בטפח כאלו, ויש טפרים שכתוב

5 בהדיא: וטפח ללולב, ובכל ענין שנפרש לא
6 מיתוקמא הדיא והניא (גדה כו.א) חמשה
7 שיעורין טפח כר' טרפון, וטפח דלולב אינו שיה
8 לאחרים. דולבא - עץ ערמוק, *קשטינייר,
9 קלוע הוא. כך פירש בקונטרס. ובפרק "אם אינן
10 מבידיך" (ראש השנה כג.א ושם) חשיב ליה גבי
11 עשרה מיני ארזים וק. ואומר רבינו תם דאין זה
12 קשטינייר, שאינו קלוע. דרכיה דרכי נועם -
13 האי מברך את הדיים בקוצים, שראשי עליו עשויין
14 חדין במחט.

15 האמת והשלום אהבו - חיה אינו לא אמת
16 ולא שלום שהוא עשוי ליה סם המוות, כך
17 פירש הקונטרס. ועל תום החקק לומר טעם בפני
18 עצמו אבל קרא, דכל חיד שייך אתרוייהו. ומתוך
19 פירושו משמע הירידה היינו הרדופני בפרק "אלו
20 טרפות" (וחלין נחבא, אחות דם, והמעשנות,
21 ושאלה הרדופני, שהוא סם המות לבחמה. ואי
22 אפשר לומר כן, כדמוכח בפרק "כל שעה" (פסחים
23 לט.א ושם) גבי מרור, דקא חשיב הרדופני גבי
24 ירקות שאדם יוצא בתו ידי וכוונתו בפסח, והירידה
25 פסל התם משום דמה מצה מין זרעים - אף מרור
26 מין זרעים. אלא היינו דלא חשיב לא נטעם ולא
27 שלום - לפי שראשי עליו חדין ועוקצין את
28 הידים. והאי טעמא לא הוי מצי למימר גבי מרור,
29 שיכול לכותשו או להסיר עוקציו ולאכול. אבל
30 הבא, גבי נטילת לולב - צריך כל המניעם כדרך
31 גרילתן.

32 תלתא טרפי בחד קינא - שלשה עליו בקו
33 אחד, וירצאן מתוך עוקץ אחד,
34 כדפירש בקונטרס. וכן פירש תרי חד - שני עליו
35 בעוקץ אחד, ועלה אחד מלמטה ועולה ורוכב על
36 השנים. וחומרא גדולה הוא, דאינו מצוי. ושמא
37 בחד קינא מיקרי כשהם סמוכים ודבוקים זה בזה,
38 אף על פי שכל אחד בעוקצו (ומיהו) תלתא בקינא
39 חד הוי יתבי, כדאמר פרק "הכונס" (בבא קמא
40 נח.א) שלשה דקלים בשורה אחד, וכמו כן שלשה
41 עליו (אינן) מעוקץ אחד.
ואימא

31 ופלגא. סוף סוף קשיא דשמואל אדשמואל! לא דק, ותינוי להומוקרא לא דק, דאמר רב הונא
32 אמר שמואל: הלכה פרבי מרפון. משנה הדרם הגזול והיבש - פסול של אשרה ושל עיר
33 הנדחת - פסול נקטם ראשו, נפרצו עליו, או שהיו ענביו מרובות מעליו - פסול. ואם מיגעון
34 - פשר. ואין מיגעון פיוס טוב גמרא תנו רבנן: "ענף עץ עבות" - שענפיו חופין את עצו.
35 ואי זה הוא - הוי אומר זה הדרם. ואימא זיתא! בעינן "עבות" וליפא. ואימא דולבא! בעינן
36 ענפיו חופין את עצו וליפא. ואימא הירדוף! אמר אביי: "דרכיה דרכי נועם" וליפא. רבא
37 אמר מהבא: "האמת והשלום אהבו". תנו רבנן: קלוע כמין קליעה ודומה לשלשלת - והו
38 הדרם. רבי אליעזר בן עקיבא אומר: "ענף עץ עבות" - עץ שטעם עצו ופריו שורה, הוי אומר זה
39 הדרם. תנא: עץ עבות - פשר, ושאינו עבות - פסול. היכי דמי עבות? אמר רב יהודה: והוא
40 דקימי תלתא תלתא טרפי בקינא. רב פהנא אמר: אפילו תרי וחד. רב אחא פריה דרבא
41 מהדר אתרי וחד, הואיל ונפיק מפומיה דרב פהנא. אמר ליה מר בר אמרמר לרב אשי: אבא,
42 ליהווא "הדרם שומה" קרי ליה. תנו רבנן: נשרו רוב עליו ונשתיירו בו מעוט - פשר, ובכלב
43 שתהא עבותו קיימת. הא גופא קשיא: אמרת נשרו רוב עליו פשר, והדר תני "ובכלב שתהא
44 עבותו קיימת", פיון דתתרי להו תרי - עבות היכי משפחת לה? אמר אביי: משפחת לה

1 ואיכא דרמי להו מירמא - למתניחין וברייתא, ואגב רמיא דידהו אתמר דאביי
2 לשנויינהו. שתי תפרות = שני דקלים. ניא בן הנום - סמוך לירושלים. שיהא לולב יוצא
3 למעלה מן הדרם - כשם שהוא גובה במינו מכולן. שדרו - לבד, שהעלים ארוכים
4 למעלה לאחר שכלתה השררה, שאין עוד עליו דבוקין ועולין בו. אימא וכדי לנענע -
5 ומה שיוצא למעלה מן האגר הוא המנענע. למר
6 כדאית ליה בו' - לשמואל טפח עם עליו, ולר'
7 יוחנן טפח שדרה. מאי לאו בהדי עליו -
8 ותיובתא דר' יוחנן. באמה בת חמשה - קא
9 ולקבא דעתיה דהכי קאמר. צריך להיות הדס
10 ושרבה אמה בת חמשה טפחים. שרא ליה מריה
11 - ימחול לו רבונו. כלומר, צריך הוא לבקש
12 מחילה על דבריו. עבות שלשה לא משכחינן -
13 שלשה טפחים אין אנו יכולין למצוא שיהא
14 עבות כראוי, קלוע כמין קליעה ודומה
15 לשרשרת כדלקמן. ורוב הארוכין הדס שוטה
16 הם, והוא אומר לנו באמה בת חמשה, ומטריח
17 על ישראל. כי אתא רב דימי - פרשה לרר'
18 טרפון, ואמר דהא דר' טרפון חומרא זוטא היא,
19 דאידו נמי שלשה קאמר, אלא שמשער בטפחים
20 גדולים. והכי קאמר ליה לחנא קמא: הטפחים
21 האלו יהו גדולים, שיהו חמשה מהן ממלאין
22 אמה בינונית, שהן ששה טפחים בינוניים. אמה
23 בת ששה - חתוך בטפחים גדולים עשה הימנה
24 חמשה חלקים, ובהן תשער שלשה להדוס וטפח
25 יותר ללולב. והשאר ללולב - רביע שהוספת
26 ללולב יהא בטפח גדול כאלו. כמה הוו להו -
27 להדוס וערבה תלתא טפחים בינוניים ותלתא
28 חומשי. לא דק - שמואל בשיעוריה, נתקט
29 שלשה. אמה בת חמשה טפחים - בינוניים,
30 חלוק אותה לששה חלקים בטפחים קטנים, ובהן
31 שיעור שלשה להדוס וארבעה ללולב. ור' טרפון
32 לקולא, והכי משמע מלתיה בברייתא, דקאמר
33 ליה לחנא קמא: אותן שלשה טפחים שאנו
34 משערין בהן, וסתם שלשה טפחים חצי אמה וק.
35 טפחים הללו קטנים יהיו, ולא יהו אלא חצי
36 אמה באמה בת חמשה. לא דק - שמואל
37 בשיעור שלשה, ודמי בתרי ופלגא בר' טרפון.
38 משנה נפרצו עליו - נשרו. ענביו - פרי
39 שבו, שדומה לענב.
40 גמרא ענף עץ עבות - שכולו ענף, שהעץ
41 מחופה בעליון על ידי שהן עשויין בקליעה,
42 ושוכבין על אפיהן. ואימא ויהא - כולו עליו
43 ארוכים ורצופים, ומתוך שהן מרובין מכסי את
44 העץ, בעינן עבות - מעשה שרשרת, שיהו
45 מורכבין זה על זה. דולבא = עץ ערמוק,
46 *קשטינייר, קלוע הוא אבל אין עליו רצופין
47 לכסות כל עצו. הירדוף - כמין קליעה עשויין
48 עליו. דרכי נועם - והאי מברז ברזי את הידים
49 כקוצים, שראשי עליו עשויין חדין במחט. האמת
50 והשלום אהבו - חיה אינו לא אמת ולא שלום,
51 שהוא עשוי לסם המוות. תלתא תלתא בחד קינא
52 - שלשה עליו בקו אחד יוצאין מתוך עוקץ
53 אחד. תרי וחד - שני עליו בעוקץ אחד, ועלה
54 אחד מלמטה, ועולה ורוכב על השנים. מהדר
55 אתרי וחד - אף על גב דתלתא בחד קינא כל
56 שכן כדשר, הואיל ונפק מפומיה דרב פהנא.
57 אבא להווא - דתרי וחד, הדס שוטה קרי ליה.
58 רוב עליו - תרי מכל עבות.

סוכה דף לב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קפא

אמר שמואל, שיעור אורך הדם וערכה שלשה טפחים, ולא פירש
שהם טפחים גדולים, ואם כן כוונתו היא לטפחים רגילים ובאמה
בת ששה טפחים, והתם אמר רב הונא אמר שמואל הלכה כרבי
מרשון, שהחמיר להצריך שלושה טפחים גדולים. מתרצת הגמרא:
שמואל לא דק בדבריו במה שלא פירש שצריך שיהיו הטפחים
גדולים, אבל באמת שמואל סובר כרבי טרפון. שואלת הגמרא:
אמר דאמרין לא דק – אין לומר שאמורא לא דייק בדבריו אלא
שאי דיוקו גורם להומרא, אבל אם נדיק מדבריו לקולא, מי
אמרין לא דק – וכי אפשר לומר שלא דייק, ואף כאן אי אפשר
ששמואל לא דייק שהרי יצא מדבריו מכלול שיכשירו הדס
וערבה שאורכם שלושה טפחים רגילים. מתרצת הגמרא: כי אתא
רבין אמר לבאר את כוונת רבי טרפון באופן אחר, אמה בת חמשה
טפחים עשה אותה ששה – טול חמשה טפחים מאמה בינונית בת
ששה טפחים, וחלוק את אותם החמשה טפחים לששה טפחים
קטנים, צא מהן שלשה להדס – ובשלושה טפחים קטנים אלו יש
לשער את אורך ההדס והערבה, והשאר ללולב – וגם הטפח
הרביעי שצריך הלולב להיות גבוה מההדס, אינו טפח בינוני אלא
טפח קטן, ולפי זה כמה הוי להו אורך ההדס והערבה לרבי טרפון,
הרי ופלגא – שנים וחצי טפחים בינונים, שהרי שלושה טפחים
מהששה העשויים מחמישה טפחים בינונים, הם חצי מהחמשה,
והרי הם שנים וחצי טפחים. ונמצא שרבי טרפון בא להקל, שלא
צריך שיהיה האורך שלושה טפחים, אלא די באורך שני טפחים
וחצי. מקשה הגמרא: סוף סוף קשיא דשמואל אדשמואל, שהרי
שמואל אמר שצריך להיות אורך ההדס והערבה שלושה טפחים,
ואיך פסק שמואל כרבי טרפון שלדעתו שיעור האורך הוא שני
טפחים וחצי. מתרצת הגמרא: שמואל לא דק במה שלא הדגיש
ששלושה טפחים הכוונה לטפחים קטנים, והיינו להומרא לא דק –
ולפי זה אי דיוקו גורם טעות לחומרא, דאמר רב הונא אמר שמואל
הלכה כרבי מרשון שדי באורך שנים וחצי טפחים:

משנה

הדס הנזול פסול, שנאמר (ויקרא כג מ) 'ולקחתם לכם' ודרשו חכמים
משלכם. וכן הדס הקבש – שייבשו רוב עליו עד שהלבינו פניהם,
פסול, משום שאינו הדר. הדס של אשרה – שעברו אותו לעבודה
זרה, וטעון שריפה, וכן הדס של עיר הנדחת – עיר של ישראל
שהודחו ונתפתו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה, וצריך לשרוף את
כל הנמצא בה, פסול, שכיון שהוא עומד לשריפה, נחשב כשרוף
ואין בו את השיעור שצריך שיהיה בהדס. נקבם ראשו – ראש ענף
ההדס, פסול, משום שאינו הדר. נפרצו – נשרו רוב עליו, פסול,
שאין שמו עליו והרי הוא כמין אחר. או הדס שהיו ענביו – פרי
שגדל בהדס מרובות פעליו בין במקום אחד בין בכמה מקומות,
פסול, משום שאינו הדר. ואם מיצעין – ואם תלש מהענבים עד
שעליו מרובות מענביו, כשר. ואין מיצעין את ענבי ההדס ביום
מוזב, לפי שהוא כמתקן כלי, שהיה פסול ומכשירו, ואסור משום
שבות:

גמרא

תנו רבנן, נאמר בתורה 'ענף עץ עבות' והיינו עץ שכולו ענף כלומר
מין עץ שענפיו – עליו חופין את עצו – שהעץ מכוסה בעלים, ואין
זה הוא עץ העשוי בענין זה, הוי אומר זה הדס, שעליו מכסים את
כל הענף שבו הם גדלים. מקשה הגמרא: ואימא שכונת התורה
היא לזיתא – לענפים מעץ הזית, שעליו ארוכים ורצופים וגם הם
מכסים את הענף מתוך שהם מרובים. מתרצת הגמרא: בעיני
'עבות' – שיהיו העלים מורכבים זה על זה כמעשה שרשרת, וליכא
– ואין דבר זה בענפי הזית אלא בענפי ההדס. מקשה הגמרא:
ואימא שכונת התורה לזיתא – לענף מעץ ערמון שעליו מכסים
זה את זה והרי הוא 'עבות'. מתרצת הגמרא: בעיני שענפיו – עליו
יהיו חופין את עצו ולא יהיה בענף מקום מגולה שלא יכסו העלים,
ולכא – ואין דבר זה בענפי הדולבא אלא

ואימא דמי ליה מירמא – יש אומרים שאביי בא ליישב סתירה
מהמשנה בברייתא. תנו, לולב מצינו הר הפרול כשר, והתניא,
שלוכל מצינו הר הברול פסולה. אמר אביי, לא קשיא, כאן –
במשנה מדובר כשראשו של עלה זה מניע לצד עיקרו של עלה זה
שמעליו, כאן – בברייתא מדובר כשאין ראשו של עלה זה מניע
לצד עיקרו של עלה זה. אמר רבי מרין אמר רבי יהושע בן לוי,
ואמר ליה תני רבה בר מרי משום רבן יוחנן בן זבאי, שתי תמרות –
שני עצי דקל יש במקום שנקרא גיא בן הנם שהוא סמוך
לירושלים, ועולה עשן מביניהם, והוי – על עצי דקל אלו הוא
ששנינו במשנה שציני הר הפרול כשרות ללולב, וזו היא פתחה של
גיהנם, ומשום כך עולה עשן שם:
שנינו במשנה: לולב שיש בו שלשה טפחים כדי לנענע בו, כשר:
אמר רב יהודה אמר שמואל, שיעור אורך הדם וערכה שלשה
טפחים, ושיעור אורך הלולב ארבעה טפחים, כדי שיהא הלולב
יוצא למעלה מן ההרס והערבה בשעה שנוטלים, פתח. ולפי זה די
שיהיה גבוה מראשו עד סוף העלים ארבעה טפחים. ורבי מרשון
אמר רבי יוחנן, אין מודדים בצירוף העלים, אלא שדרו של לולב
– השדרה שממנה יוצאים עלי הלולב צריך שיוצא למעלה מן
ההרס והערבה פתח, לבד מהעלים שעולים למעלה מראש
השדרה. מקשה הגמרא: תנו, לולב שיש בו שלשה טפחים כדי
לנענע בו כשר, משמע שדי שיהיה באורך הלולב שלושה טפחים
ולא ארבעה. מתרצת הגמרא: אימא יש לגרוס בדברי המשנה,
לולב שיש בו שלושה טפחים וכדי לנענע בו כשר – ויש בו עוד
טפח כדי שיוכלו לנענע בו כשר, שהרי אי אפשר לנענע אלא
בחלק של הלולב שגבוה משאר המינים, ופר – שמואל מפרש
את המשנה כדאית ליה – כשיטתו, שצריך להיות אורכו עם
העלים ארבעה טפחים, ופר – רבי יוחנן מפרש את המשנה כדאית
ליה – כשיטתו שצריך להיות אורכו עד סוף השדרה ארבעה
טפחים. מקשה הגמרא על דעת רבי יוחנן: תא שמע, שיעור אורך
הדס וערכה שלשה טפחים, ולולב שיעור אורכו ארבעה טפחים.
מאי לאו כוונת הברייתא ששיעור אורך הלולב ארבעה טפחים
כדרי – יחד עם העליו, וקשה על רבי יוחנן שהצריך שיהיה אורך
הלולב ארבעה טפחים בשדרה עצמה. דוחה הגמרא: לא, כוונת
הברייתא ששיעור אורך הלולב ארבעה טפחים לבד מעליו אלא
בשדרה עצמה, ועם העלים אורכו יותר מארבעה.
גופא, שנינו בברייתא, שיעור אורך הדס וערכה שלשה טפחים,
ושיעור אורך הלולב ארבעה טפחים. רבי מרשון חולק ואומר,
שהדס וערבה נמדדים באמה בת חמשה טפחים. סברה הגמרא
שכוונת רבי טרפון שאורך ההדס והערבה צריך להיות חמשה
טפחים, אמר רבא, שרא ליה מריה לרבי מרשון – ימחול לו אדונו
לרב טרפון, כלומר צריך רבי טרפון לבקש מחילה על דבריו,
הקטא הדס עבות – שעליו משולשים וכדינו שיבואר בסמוך
באורך שלשה טפחים לא משכחינן קשה למצוא אלא בקושי
ובטורח גדול, הדס עבות בת חמשה – שאורכו חמשה טפחים
מביעיא – כל שכן שקשה למצוא, ונמצא שרבי טרפון מטיח
הרבה על ישראל למצוא הדסים כשרים, שהרי רוב ההדסים
הארוכים אינם משולשים והם פסולים. כי אתא רב דימי אמר
לבאר שאין כוונת רבי טרפון שאורך ההדס צריך להיות חמשה
טפחים, אלא שלשה הטפחים של ההדס נמדדים באמה בת
חמשה טפחים, וכוונתו שאמה בת ששה טפחים עשה אותה בת
חמשה – במקום לחלק את אורך האמה לששה טפחים, חלק אותה
לחמשה טפחים גדולים, ונמצא שגודלו של כל טפח, הוא טפח
וחמישית (מטפחים רגילים), ואמר רבי טרפון צא מהן שלשה להדס
– אורך ההדס והערבה צריך להיות שלושה טפחים כאלו, והשאר
ללולב – וגם הטפח הרביעי שצריך הלולב להיות גבוה מההדס,
אינו טפח בינוני אלא טפח גדול, ולפי זה כמה הוי להו – כמה אורך
ההדס והערבה לרבי טרפון, תלתא ותלתא חומשי – שלושה
טפחים ועוד שלוש חמישיות הטפח מטפחים רגילים. ולפי זה לא
החמיר רבי טרפון אלא חומרא מועטת.
מקשה הגמרא: קשיא דשמואל אדשמואל, הכא אמר רב יהודה

60 את הדם שנתגלה אחרי שכיסתה אותו הרוח, ולפי זה רק לחומר
61 אמרין שאין דיחוי, אבל לקולא בגון להכשיר את ההדס שהיה
62 דחוי לא אמרין, ויש לפסול אותו מספק, שמא יש דיחוי אצל
63 מצוות וההדס פסול. תיקו.
64 שואלת הגמרא: לימא בתנאי – שמא נאמר שספקו של רבי ירמיה
65 שנוי במחלוקת תנאים, ששנינו בבבביתא על דברי המשנה שאסור
66 למעט את ענבי ההדס המרובים על העלים ביום טוב כדי
67 להכשירו, שאם עבר ולקמן ביום טוב, פסול, דברי רבי אלעזר (בן)
68 [ברבי] צדוק, והכמים מביישין. פירוהו – הבינו חכמי בית המדרש
69 ושרצו לתלות את מחלוקתם אם יש דיחוי אצל מצוות או לא
70 שאין לפרש שטעמו של רבי אלעזר ברבי צדוק שפסל הוא משום
71 תעשה ולא מן העשוי ושכיון שבשעת אגדת המינים היה ההדס
72 פסול, ואחר כך הוכשר מאליו על ידי שליטת הענבים, נמצא
73 שלא נעשה מעשה האגידה בהכשרו, משום דכולי עלמא – רבי
74 אלעזר ברבי צדוק וחכמים סוברים שלולב אין צריך אגיד – אין חיוב
75 לאגוד את הלולב עם ההדסים והערבות בשעת נטילת לולב, ואם
76 כן לא שייך כאן דין תעשה ולא מן העשוי, וגם מכל המצוי לומר
77 שרבי אלעזר ברבי צדוק סובר שלולב צריך אגיד, מכל מקום אין
78 לפרש שטעמו של רבי אלעזר ברבי צדוק הוא משום תעשה ולא
79 מן העשוי, שהרי על לולב לא נאמר בתורה 'תעשה' שיהיה שייך
80 לדרוש ולא מן העשוי, ואף שבסוכה אמרה תורה 'תעשה', לא
81 ילפינן בבנין אב לולב מן הדין פה 'תעשה' ודורשים 'תעשה'
82 ולא מן העשוי. אלא מאי לאו פה – בדבר זה קמפלגי, דמאן
83 דפסול – רבי אלעזר ברבי צדוק סבר, אמרין יש דחוי אצל מצוות,
84 וכיון שבשעה שאגד את ההדס עם הלולב היה ההדס פסול ונקרא
85 עליו שם לולב של מצוה בשעה שהיה דחוי, הרי הוא דחוי לעולם
86 אף שליטת ממנו את ענביו, ומאן דמכשיר סבר – חכמים סוברים,
87 לא אמרין יש דחוי אצל מצוות אלא לענין קרבנות, ולכן אם מיעט
88 את ענביו כשר.
89 דוחה הגמרא: לא, דכולי עלמא – בין לרבי אלעזר ברבי צדוק ובין
90 לרבנן לא אמרין יש דחוי אצל מצוות, וכולי עלמא סוברים שלולב
91 צריך אגיד, והכא קמילף לולב מן הדין פה 'תעשה' ודורשים 'תעשה'
92 ברבי צדוק סבר, ילפינן לולב מן הדין פה 'תעשה' ודורשים 'תעשה'
93 בעשייה ולולב בעשייה, וכשם שבסוכה יש פסול 'תעשה' ולא
94 העשוי שהרי נאמר בה 'תעשה', כך גם בלולב יש פסול זה,
95 ולפיכך פסל כשמיעט את הענבים ביום טוב, משום שכיון שאגד
96 את הלולב (והוא עשייתו) בפסול, כשהיו ענבים בהדס, אם מיעט
97 את הענבים נעשה כשר מאליו ופסול משום תעשה ולא מן העשוי.
98 ומר סבר – וחכמים סוברים, לא ילפינן לולב מן הדין פה 'תעשה'
99 אמרין, אי הוה סבירא לן שלולב צריך אגיד, ונמצא ששייכת עשייה
100 בלולב, דכולי עלמא היו מודים שלפינן לולב מן הדין פה 'תעשה' ודורשים
101 שגם בלולב יהיה פסול 'תעשה' ולא מן העשוי, והכא קמילף לולב צריך
102 אגיד קא מיפלגי, שרבי אלעזר ברבי צדוק סובר שלולב צריך אגיד
103 ולכן גם לומד לולב מסוכה שהוא נפסל משום תעשה ולא מן
104 העשוי, ופסול אם מיעט את הענבים לאחר האגיד. וחכמים סוברים
105 שאינו צריך אגיד, וכיון שאין דין עשייה בלולב, לא שייך בזה פסול
106 תעשה ולא מן העשוי, ואף אם מיעט את הענבים לאחר שאגדו,
107 כשר. ומחלוקתם היא בפלוגתא דהני תנאי, דתנאי, לולב, בין
108 שהוא אגוד עם ההדס והערבה, בין שאינו אגוד, פשוט, רבי יהודה
109 אומר, אגוד פשוט, שאינו אגוד פסול. וחכמים סוברים כתנא קמא
110 דבבביתא שלולב אינו צריך אגיד, ורבי אלעזר סובר כרבי יהודה.
111 מבארת הגמרא: מאי מצמא דרבי יהודה שפוסל לולב שאינו אגוד
112 עם ההדס והערבה, משום שילף בגזירה שוה לקיחה לקיחה
113 מאגודת אוזב, כתיב הכא לגבי לולב, 'ולקחתם לכם ביום הראשון'
114 וגו' כפת תמרים וצנן עץ עבת וערבי נחל' (ויקרא כג ז) וכתיב התם
115 (שמות יב כב) 'ולקחתם אגודת אוזב', מה לתלן לגבי אוזב הלוקחה
116 צריכה להיות באגודה כלשון הכתוב 'אגודת אוזב', אף כאן לגבי
117 לולב הלוקחה צריכה להיות באגודה עם שאר המינים. וטעמם של
118 רבנן שמכשירים את הלולב אף אם לא אגדו, משום שלית להו את

1 באפא מצראה – בהדס הגדל במצרים, שהוא מין הדס דקיקין
2 שבקעה שבקעה פחד קינא – יוצאים בו שבעה עלים בשורה אחת,
3 דבי נתיי ארבעה – שאף שנשרו ממנו ארבעה עלים שהם רוב
4 עליו, עדיין פשו להו תלתא – נשארו בו שלושה עלים ועבותו
5 קיימת, ועל זה אמרה הברייתא שאף שנשתיירו בו מיעוט כשר.
6 אמר אביי, שמע מינה מהברייתא, האי אפא מצראה פשו להו שבעה
7 – אותו הדס מצרי כשר לצאת בו ידי חובת נטילת לולב ומינוי.
8 מקשה הגמרא: פשיטא שיוצאים ידי חובה בהדס מצרי ומה
9 הידוש בזה. מתרצת הגמרא: מהו דתימא הואיל ואית ליה –
10 להדס זה שם לווי – שאינו נקרא 'הדס' אלא 'הדס מצרי', היינו
11 אומרים שלא מתכשר, קא משמע לן אביי שהוא כשר אף שיש לו
12 שם לווי. שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי שהדס שיש לו שם לווי
13 פסול, ומניין שהוא כשר. עונה הגמרא: כיון שהתורה לא אמרה
14 בפירוש 'הדס' אלא 'עץ עבות' אמר רבנא, מכל מקום – שהוא
15 כל שנקרא 'עץ עבות' הרי הוא בכלל זה, אף שלשמו יש שם לווי.
16 תנו רבנן, הדס שבשמו רוב עליו ונשארו בו שלשה פדי – ענפי הדס
17 שבכל אחד מהם יש שלושה עלים לחין במקום אחד, פשוט, אבל
18 אם נשארו פחות משלושה עלים לחים בכל אחד מהם, פסול, כיון
19 שאינו עבות. ואמר רב הירש, וצריך שישארו שלושת העלים
20 הלחים בראש כל אחד ואחד מההדסים כדי שיהיה כשר, שעל ידי
21 שהעלים הלחים בראש ההדס יש שם הדר על כל ההדס, אבל אם
22 נשארו שלושת העלים באמצע ההדסים, פסול, כיון שאינו הדר.
23 שנינו במשנה: נקטם ראשו של ההדס, פסול: תני עולא בר הונא,
24 הדס שנקטם ראשו ונעלה בו במקום הקטימה תמרה – כמין פרי
25 ירוק, פשוט, שעל ידי התמרה אין הקטימה ניכרת והרי זה כאילו
26 לא נקטם. פני רבי ירמיה, נקטם ראשו של ההדס מערב יום טוב,
27 ונמצא שבכניסת החג ובשעה שנאגד עם הלולב לא היה ראוי
28 למצוותו, ונעלה בו – וגדלה במקום הקטימה תמרה ביום טוב
29 וחזר ונעשה ראוי לאחר שכבר נאגד, מהו, האם יש דין דחוי אצל
30 כל המצוות שבתורה כשם שיש דין דיחוי בקרבנות, שכיון שנדחה
31 שעה אחת, שוב אינו כשר להקרבה לעולם אף שנעשה ראוי, ואף
32 כאן כיון שבתחילת זמן מצוותו היה פסול אינו חוזר להכשרו, או
33 לא, שדין דיחוי הוא רק בקדשים ולא בכל המצוות, וכאן ההדס
34 כשר.
35 שואלת הגמרא: ותפשוט ליה לספק זה מהא דתנן, שחט חיה או
36 עוף ובקשו – את הדם בעפר בידיו, ואחר כך נתגלה הדם על ידי
37 הרוח שפזרה את העפר, פטור מלקכות שוב, אבל אם מתחילה
38 בקשה הרוח, חייב לקפות. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן,
39 לא שנו שאם כיסתה הרוח חייב לחזור ולכסות אלא באופן שחזר
40 הדם ונתגלה לאחר שכיסתה אותו הרוח, אבל לא תור ונתגלה
41 פטור מלקכות, שהרי הדם מכוסה ועומד. והיונן פה – והקשינו
42 בזה, די חזר ונתגלה הדם אחרי שכיסתה הרוח אמאי חייב לקפות,
43 למה לא נאמר שהואיל וידחי אחת ממצוות כסיו, שהרי
44 כשהיה מכוסה בכיסוי הרוח נפטר ממצוות כסיו, ולא היה הדם
45 ראוי לכסותו, שוב אידחי לגמרי וגם כשחזר ונתגלה יהיה פטור
46 מלקכות. ואמר רב פפא, זאת אומרת – מכח קושיא זו מוכח שאין
47 דין דחוי אצל מצוות שנאמר בו הואיל ונדחה שוב לא יראה, ולכן
48 אף שהיה הדם דחוי שעה אחת מלקיים בו את מצוות הכסיו,
49 כשחזר ונהיה ראוי לכסותו, חייב לכסות. ואם כן יש לפשוט את
50 ספקו של רבי ירמיה לענין הדס שהיה דחוי וחזר להיות ראוי
51 שהוא כשר. דוחה הגמרא: דרב פפא גופא גופא מיבעיא ליה – רבי
52 ירמיה הסתפק בדבריו של רב פפא עצמו, אם אכן מה שאמרה
53 המשנה שאם כסהו הרוח ונתגלה חייב לכסות הוא משום
54 שמיפשיט פשיט ליה – פשוט לו לתנא דאין דחוי אצל מצוות, ולפי
55 זה אכן נלמד שלא שניא לקולא ולא שניא לחומר אומרים כן, ויש
56 להקל בהדס שהיה פסול מתחילה וחזר להכשרו שהוא כשר. או
57 דלמא מה שאמרה המשנה שחייב לכסות אינו משום שפשוט
58 לתנא שאין דיחוי אצל מצוות, אלא פשוטן מפקא ליה לתנא אם
59 יש דחוי אצל מצוות או לא, ומספק החמיר והצריך לחזור ולכסות

סוכה. פרק שלישי - לולב הגזול דף לג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קפג רש"י

1 **אסא מצראה** — גדל על המיצר של שדה, ומתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומצליח. 1
 2 לישנא אחרינא: אסא מצראה = הדס מצרי. שלשה בדי עלין לחין — שלשה בדין, ובכל 2
 3 בד ובד שלשה עלין לחין. דבבציר משלשה עלין לא היו עבות. ובראש כל אחד — שידו 3
 4 עלין לחין בראשי הברדים, אבל באמצעם — לאו הדר הוא. ועלתה בו תמרה — במקן 4
 5 תמרה, כעין הנמצא בעלי ערבה פעמים בעלן 5
 6 דבוק במין פרי ירוק, וזובועין בו הנשים 6
 7 צעפיהם. ועלתה בו תמרה ביום טוב — 7
 8 משנאגד. דבתלוש נמי סלקא ביה. יש דהוי אצל 8
 9 מצות — כלומר, נהוגת תורת דהוי אצל מצות 9
 10 כשם שנהגת אצל קרבנות. דאם נראה ונדחת 10
 11 משנשחטה — אמרת ידחה, דתו לא הדר חזי. 11
 12 הכא נמי, הואיל ונדחה כשנטקם — תו לא הדר 12
 13 מיחיו בעלית תמרה. והשתא לא דייק בין דהוי 13
 14 מעיקרא לנראה ונדחה, דהאי נקטם מערב יום 14
 15 טוב — לא נראה מעולם. כפשו — אדם לרם 15
 16 חיה או עוף. לא שנו — דכסוה הרוח חייב 16
 17 לכסות אלא שחור ונתגלה. הואיל ואידי — על 17
 18 ידי הרוח, מכיסי של מצוה, כדקאמר דכי לא 18
 19 נתגלה פטור מלכסות. אידי — לעולם, ואפילו 19
 20 נתגלה. ואמר רב פפא גרסינן. רב פפא נופח 20
 21 — האי דיוקא דרב פפא מביעא ליה לר' ירמיה. 21
 22 מיפישט פשיט ליה — לתנא. דתנא: כסוה הרוח 22
 23 חייב לכסות. דאין דהוי. לא שנו לחומרא — כי 23
 24 הכא דמחייב ליה בכיסי משום טעמא דאין 24
 25 דהוי. ולא שנו לקולא — כי החיא דר' ירמיה, 25
 26 דאי אמרינן אין דהוי — הי כשר, ואם יש דהוי 26
 27 — הוי פסול. ואמרינן אין דהוי, ומכשרינן, או 27
 28 דלמא מספקא ליה — לתנא, ומספיקא לחומרא 28
 29 הוא דמחייב ליה בכיסי, שמא אין דהוי. אבל 29
 30 לקולא — כגון לענן תמרה. לא אמרינן — אלא 30
 31 פסלינן, שמא יש דהוי או אין דהוי. עבר ולקמן 31
 32 — לעיני הדס שהיו מרובין מעלין, ותנו: אם 32
 33 מיעטן כשר. ואין מנעטין ביום טוב משום שבות, 33
 34 שדומה למתקן כלי ומכשירו, ואם עבר ומיעטן 34
 35 — פסול, כדמפרש טעמא ואויל. סבריה — רבנן 35
 36 דבי מדרשא, דבעו למימר דהן פלוגתא ביש 36
 37 דהוי ואין דהוי היא. דבולי עלמא — רבנן ור' 37
 38 אלעזר בר' צדוק. לולב אין צריך אגד — ולא 38
 39 שייך ביה עשיה, דלוקי טעמא דר' אלעזר דפסל 39
 40 משום "תעשה" ולא מן העשוי בפסולות. ואי נמי 40
 41 צריך אגד — אפ"ה, משום "תעשה" ולא מן 41
 42 העשוי לא מיפסיל, דהא בדידיה לא כתיב 42
 43 תעשה. ולולב מסוכה לא יליף — הלכה, 43
 44 מהשתא ליבא למיפסליה אלא משום דהוי, 44
 45 דכיון שאגדו בפסול ונקרא עליו שם לולב של 45
 46 מצוה בשעת דהוי — נדחה לעולם, ואף על גב 46
 47 דלא נראה ונדחה הוא, אלא דהוי מעיקרא. 47
 48 והאי דנקט פלוגתייהו במיעטן ביום טוב — 48
 49 משום דסתמא בחר דאגדיה הוא, דהא ביום טוב 49
 50 לא אגדי ליה, ואי לא צריך אגד — איצטרך 50
 51 למעטק ביום טוב משום דאי לאו דקדש הוים 51
 52 אבתי לא חל עליה זמן מצוה, ולא שם מצוה 52
 53 למקרייה דהוי. ומאן דפבשר סבר — אין דהוי 53
 54 לענן מצוה אלא לענין קדושה, כגון קרבנות. 54
 55 לא דבולי עלמא לא אמרינן יש דהוי במצוה — וטעמא דמאן דפסל משום תעשה ולא מן העשוי הוא, דקסבר: לולב צריך למיגד, ושייך ביה עשיה. והכא במילף לולב מסוכה פליגי. 55
 56 ילפינן — בבבין אב, הואיל וזה בעשיה, וזה בעשיה מה זה ולא מן העשוי — אף זה ולא מן העשוי. ואנחנו — התנאה לפנינו. רבינו — רב. במקום אחד — שהענבים כולן ביחד, ומיחו 56
 57 מרובין הן על העלן שבכל ההדס. הכי גרסינן. לא שנו אלא במקום אחד אבל בשנים ושלשה מקומות כשר. אמר ליה רבא שנים ושלשה מקומות הוה ליה פוגמי ופסולי. הכי גרסינן 57
 58 לה לקמן לענין עלתה חזית באתרוג. 58

1 **ואימא** הכי נמי — תימא: מאי סלקא דעתך למיפסליה משום שם לוי, מידי הדס כתיב 1
 2 בקרא? הא אפילו יהודין מכשרינן, אי לאו משום דכתיב "דרכיה דרכי נועם". 2
 3 **נקטם** מערב יום טוב ועלתה בו תמרה ביום טוב מהו — אף על פי שבקנטרס חזיר נראה 3
 4 ונדחה, הא דהכא דהוי מעיקרא הוא, כיון דבתלת יום טוב לא חוי, כדמוכח לקמן 4
 5 גבי אשחור מעיום טוב. ונהו דגבי קדשים פשיטא 5
 6 לן דדחוי מעיקרא הוי דהוי, גבי מפרשי נקבה 6
 7 לפסודו בפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צה,א ושם) 7
 8 וגבי בתמא של שני שותפים בפרק קמא דחובים 8
 9 (יב,א ושם) ובפרק קמא דקדושין (ו,א ושם), גבי 9
 10 מצוה מביעא לן, וכי תימא: הא דאסקינן גבי 10
 11 אשחור — תפשוט דדחוי מעיקרא לא הוי דהוי? 11
 12 לא דמין להכא, כדפרשינא לעיל, דשאני התם 12
 13 דבידו ללקט, ואפילו בקדשים מכשרין מהאי 13
 14 טעמא במסכת וזכים פרק "כל הפסולין" (לה,ב 14
 15 ושם), דתנן גבי קבל הכשר ותנו לפסול חיזור 15
 16 לכשר. ופריך בגמרא: ליתיה דחוי ומשני רב אשי: 16
 17 כל שבידו לא הוי דחוי. ומיהו, לא לגמרי דמי 17
 18 להאי דינא, דהא נראה ונדחה הוא. ולקמן מסקינן 18
 19 דלא תפשוט מיניה נראה ונדחה חזיר ונראה, אף 19
 20 על גב דבידו ללקט, וכן בהדיא דהפריש קרבן 20
 21 דהמיר דת, דבידו לחזור, ואפילו הכי אמרינן פרק 21
 22 קמא דחובים (יב,ב ושם) הואיל ונדחה — ידחה. 22
 23 ערו אמר בזהבין פרק "קדשי קדשים" (טז,א ושם): 23
 24 כל הקדשים שנשחטו עד שלא נפגם המזבח, 24
 25 ואחר כך נפגם המזבח — פסולין, והואיל ונדחה 25
 26 ידחה, אף על פי שבידו לתקן. וצריך לחלק 26
 27 בדברים, והא דמדמי הכא הדיא דכסוי הדס 27
 28 דבידו לגלות — מכל מקום היה לו לחשוב דהוי, 28
 29 הואיל ונפטור מלכסות לא נתיחייב להוציאו מן 29
 30 הדחוי כדי לחזור ולכסות. והא דמיתיה לימא 30
 31 כתנאי מעבר ולקטן, הוה מצי לדחויי דמאן דאמר 31
 32 התם אין דהוי משום דבידו לתקן, אבל הכא דאין 32
 33 בידו לתקן — יש דהוי. והכא במילף לולב 33
 34 מסוכה קמפלגי — הוה מצי לאשמועינן 34
 35 פלוגתייהו בליקטן בהיתר, כגון מערב יום טוב 35
 36 לאחר שאגדן, והא דנקט פלוגתייהו בליקטן 36
 37 באיסור, כגון ביום טוב — לאשמועינן דהוי הכי 37
 38 דכתיב מכשירין, דאין דהוי. 38

1 **באסא מצראה**, דקיימי שבועה שבועה בחד קניא, דכי 1
 2 נתריו ארבעה פשו להו תלתא. אמר אביי: שמע מינה, 2
 3 האי אסא מצראה - פשר להושענא. פשיטא! מהו 3
 4 דתימא: הואיל ואית ליה שם לוי - לא מתבשר, קא 4
 5 משמע לן. ואימא הכי נמי! "עין עבות" אמר רחמנא, 5
 6 מכל מקום. תנו רבנן: יבשו רוב עליו ונשארו בו 6
 7 שלשה בדי עלין לחין - פשר. ואמר רב חסדא: 7
 8 ובראש כל אחד ואחד. "נקטם ראשו". תני עולא בר 8
 9 חיננא: נקטם ראשו ועלתה בו תמרה - פשר. פשיט רבי 9
 10 ירמיה: נקטם ראשו מערב יום טוב ועלתה בו תמרה 10
 11 ביום טוב, מהו? יש דהוי אצל מצות או לא? ותפשוט 11
 12 ליה מהא דתנן: פסוה ונתגלה - פטור מלכסות, פסוה 12
 13 הרוח - חייב לכסות. ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי 13
 14 יוחנן: לא שנו אלא שחזיר ונתגלה, אבל לא חזיר 14
 15 ונתגלה - פטור מלכסות. והוינן בה: כי חזיר ונתגלה 15
 16 אמאי חייב לכסות? הואיל ואידיהו אידיהו, ואמר רב 16
 17 פפא: זאת אומרת אין דהוי אצל מצות. דרב פפא 17
 18 גופא מופעיא ליה: מיפשיט פשיט ליה דאין דהוי אצל 18
 19 מצות, לא שנו לקולא ולא שנו לחומרא, או דלמא: 19
 20 ספוקי מספקא ליה, לחומרא - אמרינן, לקולא - לא 20
 21 אמרינן? תיקו. לימא בתנאי: עבר ולקטן - פסול, דברי 21
 22 רבי אלעזר בן צדוק, והכמים מכשירין. סבריה: דכולי 22
 23 עלמא לולב אין צריך אגד, ואתלמוד לומר צריך אגד 23
 24 - לא ילפינן לולב מסופה, דכתיב בה "תעשה" ולא 24
 25 מן העשוי. מאי לאו בהא קמפלגי: דמאן דפסיל - 25
 26 סבר: אמרינן יש דהוי אצל מצות, ומאן דמכשיר 26
 27 סבר: לא אמרינן יש דהוי אצל מצות! לא, דכולי 27
 28 עלמא לא אמרינן יש דהוי אצל מצות, והכא במילף 28

1 **לולב מסופה** קא מפלגי: מר סבר: ילפינן לולב מסופה, ומר סבר: לא ילפינן לולב מסופה. 1
 2 **ואיבעית אימא:** אי סברא לן לולב צריך אגד - דכולי עלמא ילפינן לולב מסופה, והכא בלולב 2
 3 צריך אגד קא מפלגי, ובפלוגתא דהני תנאי: לולב, בין אגוד בין שאינו אגוד פשר, 3
 4 רבי יהודה אמר: אגוד פשר, שאינו אגוד - פסול. מאי טעמא דרבי יהודה? יליף "לקיחה" 4
 5 "לקיחה" מאגודת אוזב. כתיב הכא: "ולקחתם לכם ביום הראשון", וכתיב התם: "ולקחתם 5
 6 אגודת אוזב", מה להלן אגודה - אף כאן אגודה. ורבנן: לית להו לקיחה לקיחה. מאן תנא 6
 7 להא, דתנו רבנן: לולב מצוה לאגוד, ואם לא אגוד - פשר. מני? אי רבי יהודה - פי לא 7
 8 אגוד אמאי פשר? אי רבנן - מאי מצוה קא עביד? לעולם רבנן, ומצוה משום "זה אלי ואנוהו". 8
 9 "או שהיו ענביו מרובין". אמר רב חסדא: דבר זה רבינו הגדול אמרו, והמקום יהיה בערו: 9
 10 לא שנו אלא במקום אחר, אבל בשנים או שלשה מקומות - פשר. אמר ליה רבא: 10

שנים

שנים

שנים

שנים

שנים

שנים

שנים

מנומר ופסול – דלאו דהר הוא, שהרי הענבים שחורות והעלין ירוקין מנומר = *טצ"ש
בלע"ז. אלא שהענבים שחורות – שכבר התחילו לייבש ומשחירין, ומתחלון ירוקין הם.
מיני דהרס ניהו – שמראיהן שוה לו, ואינו נראה מנומר. ואדומות כשחורות דמיין –
דלאו מין ירוק הוא, וזהו שחירותן, ולכשייבשו מעט יותר יהיו שחורים. דאמר ר' חנינא

– לענין דם נדה. דם שחור – באשה אדום
הוא. אלא שלקה – לפיכך טמאהו. כדתנן (נדה
י"טא), המשה דמיס טמאין באשה; האדום
השחור כו'. פשיטא – אמאי נפסליה? לא מן
העשוי יש כאן – שהרי נאגד ובכשרו, ולא
משום דחוי יש כאן – שהרי לא קרא שם מצוה
עליה בדחוי. אלא בחר דאגדיה – ואשמעינן
האי תנא דלולב מסוכה לא ליפסין למיפסליה
משום מן העשוי בפסול. מיהו, משום דחוי הוה
לן למיפסליה, שהרי נקרא עליו שם הושענא
פסולה בשעת איקראתו. ומדמכשר ליה – שמע
מינה דחוי מעיקרא לא דחוי הוא. ונפשט מינה
פלוגא. דאיבעיא לן יש דחוי אצל מצות או אין
דחוי – נפשט מהכא דדחוי מעיקרא לא
אמרין בה דחוי דחוי. ולא הוי דחוי אלא אם כן
נראה ביום טוב ואחר כך נודעה. כל שנודעה
קודם יום טוב קרי דחוי מעיקרא. הכי גרסינן:
לעולם בחר דאגדיה וקא סבר אגד הומנה
בעלמא הוא – אין אגודתו קריאת שם לחיות
חל עליו שם לולב פסול לדחות, והלכך אפילו
דחוי מעיקר אין כאן עד שיקדש עליו היום
ועודנו בפסולו, דכיון דמטא זמן מצוה ולא חוי
ליה – מיקרי דחוי אבל מקמי הכי לאו דחוי
הוא. הא מעמיניהו ביום טוב כשר – ואף על גב
דנאגד כבר, דהא ביום טוב לא אגיד ליה,
דאשחור ענבים איתמז: דאיילו יוקת לא פסלי.
דחוי מעיקרא הוא – דהא מטא זמן מצוה ולא
חוי, והוה ליה דחוי מעיקרא. אלא דאשחור ביום
טוב – והרי נראה ביום טוב, ונדחה כשהשחירו.
שמע מינה כו' – בתמידיה תפשוט מינה כו' –
דודאי דחוי מעיקרא עדיף מנראה ונדחה. דמה
שלא נראה למצוה מעולם עד עכשיו – השתא
הוא דמיתחוי, והוי כקרבן שהוקדש בכשיו,
ומתחלתו מחוסר זמן היה. אבל נראה למצוה
ונדחה ממנה – הוה ליה דחוי. מתקן מנא –
שהיה פסול ומכשירו. שלקמן – לענבים הללו
מן ההרס על מנת לאוכלן, ואינו מתכוין
להכשירו. והא מורי ר' שמעון בפסיק רישיה ולא
אית – באומה אחתון ראש בהמה זו בשבת
וימות יוצא שמתנו. דכיון דאי אפשר שלא
תמות – כמתכוין חשבי ליה. וכי אמרינן דבר
שאין מתכוין מותר – כגון דיכא דאפשר ליה
בלא איסור. כגון, גורר אדם מטה כסא וספסל
ובלכד שלא יתכוין לעשות חריץ. ואף על גב
דאיכא למיחש דלמא עביד חריץ, כיון דלא

**שנים ושלושה מקומות הוי מנומר, ופסול! אלא, אי
אתמר הכי אתמר: או שהיו ענביו מרובין מעליו –
פסול. אמר רב הסדאי: דבר זה רבינו הגדול אמרו,
והמקום יהיה פגורו: לא שנו אלא ענביו שחורות
אבל ענביו ירוקות – מיני דהרס הוא, וכשר. אמר
רב פפא: אדומות כשחורות דמיין. דאמר רבי חנינא:
האי דם שחור – אדום הוא, אלא שלקה. אם מעטין
כשר. דמעמיניהו אימתי? אילימא מקמייה דלאגדיה
– פשיטא! אלא לבתר דלאגדיה – דחוי מעיקרא
הוא! תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי!
לעולם בחר דאגדיה, וקסבר: אגד הומנה בעלמא
הוא, והומנה בעלמא לאו כלום הוא. ואין ממעטין
ביום טוב. הא עבר ולקטן מאי – כשר, דאשחור
אימתי? אילימא דאשחור מאתמול – דחוי מעיקרא
הוא, תפשוט מינה דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי!
אלא לאו – דאשחור ביום טוב, נראה ונדחה הוא,
שמעת מינה נראה ונדחה חזר ונראה! לא, לעולם
דאשחור מעיקרא, דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי –
תפשוט מינה, אבל נראה ונדחה חזר ונראה – לא
תפשוט. תנו רבנן: אין ממעטין ביום טוב, משום רבי
אליעזר רבפי שמעון אמרו: ממעטין, והא קא מתקן
מנא ביום טוב! אמר רב אשי: כגון שלקמן לאכילה,
ורבי אליעזר רבפי שמעון סבר לה פאבויה, דאמר:
דבר שאין מתכוין מותר. והא אפני ורבא דאמרי
תרויהו: כוודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות!
הכא במה עסקין דאית ליה הושענא אחריתי. תנו
רבנן: הותר אגדו ביום טוב – אוגדו פאגודה של
ירק. ואמאי? לעניניה מינעב! הא מיני רבי יהודה**

היא, דאמר: עניבה קשירה מעלייתא היא. אי רבי יהודה, אגד מעלייתא פגיו! האי תנא
סבר לה פוותיה פחדא, ופליגי עליה פחדא. משננה ערבה גזולה ויבשה – פסולה, של
אשרה ושל עיר הנדחת – פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפה – פסולה. כמושה,
ושנשו מקצת עליה, ושל בעל – פשרה. גמרא תנו רבנן: "ערבי נחל" – הגדילין על
הנחל. דבר אחר: "ערבי נחל" – שעלה שלה משוף פנחל. תניא אידך: "ערבי נחל". אין
לי אלא, אגד ערבי נחל, של בעל הרים מניין – תלמוד לומר: "ערבי נחל", מכל מקום.
אבא

מתכוין להכי ואפשר לגרירה בלא חריץ, כי עביד נמי חריץ דהוי מלאכה מגורה – לא מיהיב. אבל היכא דודאי עביד – מודי. אי צריכא דאית ליה הושענא אחריתי – ולא צריך
להאי. הלכך אין כאן תיקון כלי, דלא צריכא ליה לאבטורה. ולא דמי השתא לפסיק רישיה. דהתם איכא טעלה נגמה ממה נפשך, והכא ליכא תיקון כלי. אבל אי לא הוי אחריתי
– משוי ליה מנא, דהא צריך להכי. ואף על גב דלא מתכוין להכי – אסור, דהוי פסיק רישיה ולא ימות. הותר אגדו – של לולב ביום טוב – ואגוד בכריכה בעלמא, יכורח האגד
סביב ויתחוב ראשו בתוך הכרך, כמו שאגודין אגודת ירק ולא יקשור שני הראשים כאחד כשאר קשרים, דקשר של קיימא מאבות מלאכות הוא, וזה של קיימא הוא, שאינו חושש
להתירו עלמית. ואמאי – דחקת ליה בכי האי גזנא. לעניניה טענב – והכי מקיים טפי, ואיסור מלאכה ליכא, דעניבה לאו קשירה. ר' יהודה היא כו' – במסכת שבת (ק"גא),
דתיני: תבל דלי שנפסק אין קושרו אלא עונב. ר' יהודה אומר: כורך עליו פונדא או פסקא, ובלבד שלא יענבו. אי ר' יהודה קשר מעליא בעי – כדתיני לעיל שאינו אגד – פסול,
דגמר מאגדת אוזב, והאי לאו אגוד הוא. האי תנא סבר לה כוותיה פחדא – דעניבה קשירה היא לענין שבת. ופליגי עליה – בלולב, דאין צריך אגד. שמעינן מהכא דבעינן בלולב
קשר מגוד, שיקשור שני ראשי האגד. והאגודן כאגודה של ירק – לאו אגד הוא. ואפילו רבנן דפליגי עליה דר' יהודה, ואמרי לולב שאינו אגד כשר – מודו דמצוה לאגוד, כדתיני
לעיל משום "זה אלי ואנוהו" ואוקימנא רבנן. משננה ערבה נוולה ויבשה פסולה – ללולב, דלכלם אכלוהו קאי. של אשרה ושל עיר הנדחת פסולה – דכיון דלשריפה קאי תתיני
מיתכת שיעויה. צפצפה – מין ערבה, ועלה שלה עגול כדאמרין לקמן, ופסיל לה מקרא. כמושה ** פלריא. ושל בעל – גדילה בשדה, שלא על הנחל. ובגמרא יליף דבשרה.
בעל – קרקע שאינה צריכה להשקות, דסגי ליה במטר השמים. כדאמרין "במשקין בית השלחין" (מועד קטן ב"א) בעל לישא דמייבתותא. כמו "כי יבעל בחור בתולה" (ישעיהו סב)
ומתרגומין: איי כמה דמתייתב עלם עם בתולתא. והאי דפליגי להו במתניתין בארבע בני, וחני לולב באפי נפשיה, והדס באפי נפשיה וכן ערבה וכן אתרוג ולא עירב וחני ליה – משום
דיש בכל אחד מה שאין בחבירו. דאילו צניי הר הברזל לא שייך אלא בלולב, וענביו מרובין מעליו לא שייך אלא בהדס. וצפצפה לא שייכא אלא בערבה, וערלה ותרומה לא שייכא
אלא באתרוג. הלכך איצטריכו ארבע בני. גמרא ערבי נחל הגדילות על הנחל – נחלי מים מצוה בוו. ומיהו, של בעל כשרה, כדלקמן דכתיב "ערבי" לשון רבים. משוך – ולא
עגול, פרט לצפצפה. ושל הרים – ערבה של הרים ולא צפצפה. ערבי מכל מקום – לשון רבים.

ואחת
היא, דאמר: עניבה קשירה מעלייתא היא. אי רבי יהודה, אגד מעלייתא פגיו! האי תנא
סבר לה פוותיה פחדא, ופליגי עליה פחדא. משננה ערבה גזולה ויבשה – פסולה, של
אשרה ושל עיר הנדחת – פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפה – פסולה. כמושה,
ושנשו מקצת עליה, ושל בעל – פשרה. גמרא תנו רבנן: "ערבי נחל" – הגדילין על
הנחל. דבר אחר: "ערבי נחל" – שעלה שלה משוף פנחל. תניא אידך: "ערבי נחל". אין
לי אלא, אגד ערבי נחל, של בעל הרים מניין – תלמוד לומר: "ערבי נחל", מכל מקום.
אבא

סוכה דף לג עמוד ב תלמוד בבלי בבוואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפה

לפשוט ממשנתינו, שאף על פי שבכניסת היום לא היה ההדס ראוי
 למצותו מפני שהיו ענביו מרובים מעליו, מכל מקום אם מיטע את
 הענבים, הרי הוא כשר. אָבֵל את הדין שְׁנֵרָאָה וְנִרְחָה חוּזר וְנִרְחָה,
 שהוא יותר חידוש לֹא תִפְשׁוּט ממשנתנו, שיש להעמידה באופן
 שהשחירו הענבים לפני יו"ט.
 תָּנוּ רַבֵּנָן, הדס שהוא פסול מחמת שענביו השחורות מרובות
 מעליו, אִין מְפַעְמֵין את ענביו בַּיּוֹם טוֹב כדי להכשירו, כדברי
 המשנה. מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרוּ, מְפַעְמֵין אותו אפילו
 ביום טוב. מקשה הגמרא: אִין מתיר רבי אלעזר רבי שמעון
 למעט את ענבי ההדס לכתחילה ביום טוב, וְהָא אֵלְעֶזֶר מְתַקֵּן מָנָא –
 והרי הוא מתקן בלי בַּיּוֹם טוֹב, שהרי ההדס היה פסול ובלקטשה
 הוא מכשירו. מתרצת הגמרא: אָמְרַן רַב אֲשֵׁי, בְּגוֹן שְׁלִקְטוֹן לענבים
 הללו מההדס לְצוּרָךְ אֲבִילָה, ולא כדי להכשיר את ההדס, וְרַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר רַבִּי שְׁמַעוֹן סָבַר לֵה פְּאִיבָה, דְּאָמְרַן דְּרַב שְׁאִין מְתַבְּרִין מוֹתֵר
 – העושה פעולה אף שנעשה על ידה דבר איסור, אם אינו מתכוין
 לדבר האסור, מותר לעשות כן, ואף כאן מותר ללקוט את הענבים
 כשכוונתו לאכילה ולא כדי להכשיר את ההדס, אף שבכך מכשיר
 את ההדס. מקשה הגמרא: וְהָא אֲשֵׁי וְרַבָּא דְּאָמְרֵי תְרוּיְהוּ, מודה
 רבי שמעון אף שהוא מתיר דבר שאין מתכוין, מודה הוא שאסור
 בַּפְּסִיק רִישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת וְאִמְרַן אַחְתּוֹךְ את ראש הבהמה ואין
 כוונתי שתמות! כלומר פעולה שבכרח גורמת לדבר איסור, אף
 על פי שאינו מתכוין לאיסור, הרי זה כאילו התכוין לה בפירוש
 ואסורה אף לדעת רבי שמעון, ולא התיר רבי שמעון אלא בדבר
 שספק אם תיעשה מלאכה מכח מעשיו, ואם כן אף כאן היה עליו
 לאסור ללקט את ענבי ההדס אף שכונתו לאכילה, כיון
 שבלקטתו מכשיר בוודאי את ההדס. מתרצת הגמרא: הָבֵיא בְּמֵיא
 עֲקָרִין, דְּאִית לֵיהּ הִישְׁעָנָא אַחֲרֵיתֵי – שיש לו הדס אחר לצאת בו,
 וכיון שאינו צריך את ההדס הזה לצורך המצוה, אלא לוקט את
 ענביו לצורך אכילה, אין כאן תיקון בלי כלל.
 תָּנוּ רַבֵּנָן, הוֹתֵר אֲגִידוֹ – הותר הקשר של אגד הלולב בַּיּוֹם טוֹב
 אסור לקשור כדרכו את שני ראשיו יחד, מפני שהוא קשר של
 קיימא שאינו עתיד להתירו עולמית, אלא אֲגִידוֹ בכריכה בעלמא
 כְּמוֹ שְׁעוּשִׁים לְאֲגוּדָה שְׁלֵל רֶקֶק – שכורך את החוט סביב ותוחב בו
 ראש החוט בתוך הכריכה. שואלת הגמרא: וְאֲמַרָא – מדוע כורכו
 כאגודה של ירק שהוא קשר חלש, לְעִנְבֵיחָ מִיעֲנֵב – הרי יכול
 לקשור קשר של עניבה שהוא רק חצי קשר, והוא מתקיים יותר
 מהכריכה, ואין בה איסור מלאכה בשבת ויום טוב. מתרצת
 הגמרא: הָא מִנֵּי רַבִּי יְהוּדָה הֵיא, דְּאָמְרַן קֶשֶׁר של עִנְבֵיחָ קֶשֶׁרָה
 מְעִלְיָתָא הֵיא, ואסורה בשבת ויום טוב. מקשה הגמרא: אִי
 הבריתא רַבִּי יְהוּדָה הֵיא, מה מועיל מה שכורכו, הרי אֲגִידוֹ
 מְעִלְיָתָא פְּעִי – יש לאגוד הלולב באגד חזק, שהרי דעתו לעיל
 (ע"ב) שְׁלֹבֵל צִרִיךְ אגד מהתורה שנלמד בגזירה שזה מאגודת
 אוזב, וכריכה אינה אגד. מתרצת הגמרא: הֵיא תְּנָא דבריתא
 שסובר שמועיל לאגוד על ידי כריכה, כְּבַר לֵךְ בְּנִוְתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה
 בְּחִרְיָא, שעניבה אסורה בשבת כקשירה, וְפְּלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה
 בְּחִרְיָא וְסוּבַר שְׁלֹבֵל אינו צריך אגד מן התורה, אלא לנוי מצוה
 בלבד, ולכן יוצא ידי חובה אף שאינו אגוד בקשירה ממש, אלא
 כאגודה של ירק.

משנה

עֲרֵבָה זְוֹלָה, פסולה, שנאמר (ויקרא כג מ) וְלִקְחֶתֶם לְכֹס' ודרשו
 חכמים משלכם. וְכֵן עֲרֵבָה יִבְשָׁה – שיבשו רוב עליה עד שהלבינו
 פניהם, פְּסוּלָה, משום שאינה הדר. עֲרֵבָה שְׁלֵל אֲשֶׁרָה – מאילן
 שעובדים אותו לעבודה זרה, שטעון שריפה, וְכֵן עֲרֵבָה מַעַץ שְׁלֵל
 עֵיז הַנְּחִתָּה – עיר של ישראל שהודחו ונתפתו רוב יושביה לעבוד
 עבודה זרה, וצריך לשרוף את כל הנמצא בה, פְּסוּלָה, שבינו
 שעומדת לשריפה, נחשבת כשרופה ואין בה שיעור הנצרך
 לערבה. נִקְטָם רֵאשָׁה – ראש הענף של הערבה, פסולה, משום
 שאינה הדר. נִפְרָצוּ – נשרו רוב עליה, פסולה, משום שאינה הדר.
 וְכֵן הַצִּפְצִיפָה – מין ערבה, פְּסוּלָה, מהטעם שיבואר בגמרא. אבל

גם אם הענבים מפוזרים בשנים וְשִׁלְשָׁה מְקוּמוֹת אם הם מרובים
 מהעלים הָיוּ ההדס נראה כְּמִנּוּפָר בגוונים שונים, שהרי הענבים
 שחורות והעלים ירוקים, וְפְּסוּל מִשּׁוּם שאינו הדר. אָלֵא אִי אָתְמַר
 דברי רב, הֵבֵי אָתְמַר, שנינו במשנה או שְׁהִיוּ עֲנְבֵיו מְרֻבֵּין מְעַלְיו
 פְּסוּל, אָמַר רַב חֲסִדָּא, דְּכָר זֶה רַבִּינוּ הַגְּדוֹל אָמְרוּ וְהִמְקוֹם וְהָיָה
 בְּעִזְרוֹ, לֹא שָׁנוּ שפסול כשענביו מרובות מעליו, אָלֵא אם היו עֲנְבֵיו
 שְׁחֹרֹת שכבר התחילו להתייבש (שמתחילה הענבים ירוקות
 ואחר כך משחירות), אָבֵל אם עֲנְבֵיו יְרוּקוֹת, מִינֵי דְהָדָס הוּא – הרי
 הם כמין ההדס, שהרי מראה הענבים שזה למראה העלים ואינו
 נראה כמנומר, וְכִשְׁר אָף אם ענביו מרובים מעליו. אָמַר רַב פְּאָא,
 ענבים אֲרוּמוֹת כְּענבים שְׁחֹרֹת דְּמִין – אינם מין ירוק אלא זו היא
 תחילת שחוררתן וכשיתייבשו עוד מעט יהיו שחורות, ופוסלים
 הם את ההדס אם הם מרובים מהעלים, דְּאָמַר רַבִּי חִנְיָנָא לענין
 דַּם נְדָה, הָאִי דַּם שְׁחֹר, טמא הוא, משום שדם אֲרוֹם הוּא במקורו,
 אָלֵא שְׁלֵקָה – שהתקלקל ומחמת כן הושחר, ומכך למד רב פפא
 לענין ענבי ההדס שאדומות כשחורות.
 שנינו במשנה: אם היו ענבי ההדס מרובות מעליו, פסול, אבל אם
 מִיעֵטָם, מבררת הגמרא: דְּמִעֵטָהוּ לענבים אִימָת – מתי
 מיעטם, אִילּוּמָא מְקַמֵּיהּ (ה) דְּלֵאגִידָה – אם נאמר שמיעטם קודם
 שאגד את ההדס עם הלולב, פְּשִׁטָא שכשר ומה החידוש בזה,
 הרי אין בו פסול 'תעשה ולא מן העשוי', כיון שמיעט קודם שאגד,
 וגם אין בו פסול נדחה, כיון שלא היה פסול בשעה שהיה ראוי
 למצוה, אָלֵא צִרִיךְ לומר שמיעטם לְבִתְרֵיהּ דְּלֵאגִידָה – אחרי שאגד
 את ההדס עם הלולב, ובאה המשנה לחדש שלא לומדים לולב
 מסוכה שיהיה בלולב פסול 'תעשה ולא מן העשוי'. שואלת
 הגמרא: מכל מקום יש לפסול משום שדְּחִוֵי מְעִיקְרָא הוּא – שהרי
 בשעה שאגד את הלולב היה ההדס פסול, וכיון שנדחה שוב אינו
 חוזר ונעשה כשר, וממה שהמשנה מכשירה הדס זה תִּפְשׁוּט מִינָה
 שאף אם נאמר שיש דין דיחוי במצוות, שדבר שאינו ראוי
 למצותו שוב אינו חוזר ונראה (שהסתפקנו בזה לעיל (ע"ב)) מכל
 מקום דְּחִוֵי מְעִיקְרָא – דבר שמעולם לא היה ראוי למצותו, לֹא
 הָיוּ דְחִוֵי, אלא הוא חוזר ונראה, ורק אם מתחילה היה ראוי
 למצוה, כגון שבשעת האגד ובתחילת יו"ט היה ההדס כשר ואחר
 כך ביו"ט נקטם ראשו, יש דין דיחוי שאינו חוזר ונראה. דוחה
 הגמרא: לְעוֹלָם מדובר במשנה כשמיעט את ענבי ההדס דוחה
 דְּאֲגִידָה – אחרי שאגדו עם הלולב, וְכִקְבַר הַתְּנָא במשנה שְׁאֲגִיד
 הלולב עם מיניו הַמְּנִיחָה בְּעֵלְמָא – הכנה בלבד הוּא, וְהוּמְנָה בְּעֵלְמָא
 לְאוֹ פְּלוּם הוּא – אינו נחשב בהכנה זו שנקרא שם לולב עליו, ולכן
 אף שהיו בו ענבים אחר שאגדו אינו נחשב דיחוי. אבל אם היו בו
 ענבים אחרי שנכנס יו"ט, ובשעת כניסת יו"ט היה הלולב פסול,
 הרי זה נחשב דיחוי ויש להסתפק אם יש דיחוי אצל מצוות, ואף
 שהיה דחוי מעיקרא, אינו חוזר ונראה.
 שנינו במשנה: אִין מְפַעְמֵין את הענבים המרובים מן העלים בַּיּוֹם
 טוֹב: מדייקת הגמרא: הָא אִם עָבַר על האיסור וְלִקְטוֹן לענבים
 ביום טוב כדי למעטם מֵאִי, פְּשַׁר. מבררת הגמרא: דְּאֲשַׁחֲרֵי אִימָת –
 מתי השחירו הענבים שמחמת כן נפסל ההדס (שהרי כל זמן שהם
 ירוקים ההדס כשר כפי שהתבאר לעיל), אִילּוּמָא דְּאֲשַׁחֲרֵי
 מֵאֲתָמוּל – קודם יום טוב, אם כן ההדס דְּחִוֵי מְעִיקְרָא הוּא,
 שמעולם לא היה ראוי למצוה, שמשעה שהגיע זמן המצוה היה
 פסול, ואף על פי כן אם עבר ולקטם כשר, אם כן תִּפְשׁוּט מִינָה,
 לגבי דְּחִוֵי מְעִיקְרָא דְּלֵא הָיוּ דְחִוֵי, ואף אם נאמר שיש דין דיחוי
 אצל מצוות, מכל מקום זהו רק בדבר שהיה נראה למצוה ונדחה,
 אבל אם היה דחוי מעיקרא, חוזר ונעשה ראוי. אָלֵא לְאוֹ כדי שלא
 נפשוט כן, תפרש שמדובר במשנה דְּאֲשַׁחֲרֵי הענבים בַּיּוֹם טוֹב,
 שמתחילה בכניסת יום טוב היה ההדס ראוי למצוה, ואחר כך
 נדחה מחמת שהשחירו הענבים, ועכשיו שתלש מהם ומיעטם,
 שוב נראה, הרי נִרְחָה וְנִרְחָה הוּא, ואם כן שְׁמַעְתָּ מִינָה – נשמע
 מדברי המשנה שְׁנֵרָאָה וְנִרְחָה חוּזר וְנִרְחָה, וכשר למצוה. דוחה
 הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם דְּאֲשַׁחֲרֵי הענבים מְעִיקְרָא קודם יום טוב, ואכן
 את הדין שדְּחִוֵי מְעִיקְרָא דְּלֵא הָיוּ דְחִוֵי, תִּפְשׁוּט מִינָה – אפשר

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ג. מתר לבעול בתולה לכתחלה בשבת¹⁸ ואין בזה אסור משום הצער שיש לה בשבת בבטלה ראשונה
- 2 וְגַם אִין אִסוּר מְשוּם חוּבֵל בְּמָה שְׂמוּצִיא דָם לְפִי שְׂדֵם הַבְּתוּלִים אִינוּ מְבַלְע בְּכוֹתְלֵי בֵּית הַרְחֵם אֲלֵא
- 3 פְּנוּם הוּא שֵׁם כְּמִפְקֵד וּמְצַנֵּעַ בְּתוֹךְ הַפְּלִי וְזֶה אִינוּ אֲלֵא כְּפֹתַח הַפְּלִי שְׂצֵא דָם מִתּוֹכּוֹ²² וְגַם אִין אִסוּר
- 4 בְּמָה שְׂעֻשָׁה פֶּתַח בְּגוֹף הָאִשָּׁה לְפִי שְׂהִיא מְלֵאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה שְׂאִין צְרִיךְ לְפֶתַח זֶה כָּלֵל שְׂהִיא
- 5 פְּתוּחַ לְפִי שְׂהַבְּתוּלָה גוֹחָה לוֹ יוֹתֵר.
- 6 וְאַף לְהָאוּמְרִים²³ שְׂמְלֵאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה חֵיב עָלֶיהָ, מְפַל מְקוּם זֶה מְקַלְקֵל הוּא שְׂהַבְּתוּלָה חֲשׂוּבָה
- 7 מִן הַבְּעוּלָה וְכֹל הַמְקַלְקְלִים פְּטוּרִים וְאַף שְׂלְכַתְחָלָה אִסוּר מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים אִף אִם הִיא מְלֵאכָה שְׂאִינָה

הלכתא רבנא

- [י] לכתחלה בשבת - ומותר לקנח אחר-כך במטלית דם בתולים¹⁸.
- [יא] לכתחלה בשבת - הצריך ליטול תרופות קודם תשיש או לאחריו בשביל לחזק כחו או בשביל שלא
- יניזק¹⁹, וכן אשה הצריכה ליטול רפואות למניעת הריון²⁰ - יכולים ליטול בשבת כשאי-אפשר או שכחו ליטול קודם השבת²¹.

ציונים והוספות

- (18) ללא חשש מלאכת צובע, שהוא דרך קלקול. ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ה סי' יד כתב שהוא אפילו לכתחילה וז"ל: עוד עולה בדעתי היתר מיוחד בזה, והוא בהיות דמייחדים מפה (מטלית) מיוחד לשם זה, כדי שתקנח אח"כ בזה, והוא עפי"ד הגרש"ז מלאדי ז"ל בשו"ע שלו סימן ש"ב בקו"א שהעלה דהיכא שמייחד לדבר מפית או מוך מיוחד לכך אין בו משום צביעה, ומוכיח זאת מפני דא"כ אסור לאשה שפרסה נדה בשבת ליתן שום מוך שהתקינה לנדתה משום צובע כמו שאסור ליתן בגד על המכה, ובהדיא כתב הב"י בס"י ש"ג דלדעת הרמב"ם וסייעתו מותר ליתן לכתחילה בשבת, והתוס' לא נחלקו אלא לענין הוצאה לרה"ר אבל משום צביעה לית מאן דחש לה, וע"כ משום דתנן במוך שהתקינה לנדתה, דהיינו שהוא מיוחד לכך עיי"ש, ויעוין גם מ"ש בזה בהרחבת הדברים בספר קצות השלחן סי' קל"ו בבדי השלחן אות י"א עיי"ש. [ופוק חזי מאי עמא דבר שהנשים כשמקבלות וסתן בשבת שמים באותו מקום חגורה לבנה או צמר גפן וכדומה כדי שיזול ויקלוט בהם הדם באין מוחה]. וא"כ לנידוננו אם מייחדים מטלית במטרה כדי לקנח בו לאחר הבעילה הר"ז מותר בכלל ואין כל חשש לצביעה, וזה עוד עדיף איפוא ממה שהשואלים בדברי משה שם רצו"ל דפריסת סדין לשכב עליו עדיף מהוספת מפה מיוחדת, והדברי משה שם דחה דבריהם רק בזאת, דסדין ודאי לאו כלום הוא דמה לי מפה גדולה או קטנה, דמאחר דלכך מתכוונים אפילו בסדין גדול יש לאסור ע"ש, אבל לפי הנז' שפיר עדיף מפה קטנה שמייחדים לכך מסדין גדול שבא בעיקרו לשם פריסה על המשכב. ואולי לכך כתוב בגמרא בכתובות במתכוון בלשון "שושבינין למה מפה למה", ור"ל, מפה שמייחדים לכך בדומה שמייחדים לשם כך שושבינין, ולכן מותר, ויהא ראי' גם מזה לחידושו האמור של שו"ע הגרש"ז ז"ל, מלאדי.
- (19) אם ליבו חלש וצריך ליטול תרופות לפני התשיש או לאחריו כדי שלא יניזק, מותר ליטול, כיון שענין ליקח רפואה זו, שאין בו סרך מלאכה, קיל עוד משבות דשבות בסרך מלאכה, ולא גרע משאר שבות דשבות דשרי לצורך מצוה. (שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' קח).
- (20) שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' לז: בדומה לזה ראיתי בספר שו"ת מהר"ם בריסק ח"ג (הנדמ"ח) סי' כ"ד שנשאל על אודות אשה אשר הותר לה להשתמש במוך מפי גדולי חכמי ישראל, והרופא נתן לה טאבלט להניחו קודם תשיש באו"מ ונימס שם, אם כשר למיעבד הכי בליל עונת שב"ק, ובדברי תשובתו צידד להתיר מכח זה שהסמים שמניחים באו"מ אינם מרפאים שום מחלה ואינם מחזקים המזג רק שאינם מניחים הזרע לקלוט ולכן יש לדמות לזה להא דסעי' כ"ג דנותנין ספוג וכו' אלמא דמותר לעשות פעולה למנוע מכאוב עיי"ש.
- וראה שם עוד שאפילו כשהוא לריפוי התירו על ידי שינוי.
- (21) כו"כ פוסקים אסרו נטילת תרופות לצורך חיזוק או רפואה גם במי שאינו חולה (ראה שו"ת באר משה ח"א סי' ג), וע"כ כשאפשר ליטלה מער"ש יטלנה מער"ש, וכשאי אפשר הרי במקום מצוה לא גזרו, ובפרט במקום שהחומרא יכול לבוא לידי קולא.
- (22) עדי"ו בסימן שכח ס"ג: אבל אסור לחוך שחין שמוציא דם ויש בו משום חובל ואינו דומה להוצאת ליחה שהליחה אינה מחוברת ומובלעת בבשר אלא כמופקדת ונתונה בתוך כלי וכשמפּים השחין להוציאה אינו אלא כפותח כלי להוציא מה שבתוכו מה שאין כן בדם שהוא מחובר ומובלע בבשר.
- (23) סימן רעה ס"ג: וכל זה להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ואינה אסורה אלא מדברי סופרים אבל יש חולקין על זה ואומרים שאפילו מלאכה שאין

1 צְרִיכָה לְגוּפָה וּמְקַלְקֵל, מְקַל מְקוּם בְּמְקוּם מְצוּה לֹא גִזְרוּ חֻכְמִים. וְעוֹד שְׂאִסּוֹר לְפִתּוֹחַ פֶּתַח הוּא מְשׁוּם
2 [מ]תְּקוֹן פְּלִי כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר בְּסִימָן שֶׁב"ח²⁴ וּבְשִׂאֵינוּ צְרִיךְ לְפִתּוֹחַ זֶה אֵין זֶה תְּקוֹן פְּלִל וְלֹא עָשָׂה פְּלוּם כְּמוֹ
3 שְׂיִתְבָּאָר שָׁם יְבִיטוּ!

סימן רפ דין תשמיש המיטה סעיף ג

הלכתא רבנא

יב] שיתבאר שם - רבים אומרים בליל שבת-קודש
שבת שלום' או 'שבת טוב' ולא לילה טוב, וכן בבוקר
שבת ויו"ט אין אומרים רבוש"ע הריני מוחל וכן
למנצח גו' בבוא²⁶.

צינונים והוספות

מפני שבשבת אין לילה כלל, כי כולו אור. ולכך לא כתוב
גם כן בשבת ויהי ערב ויהי בוקר, לפי שליל שבת מאיר
יותר מימי השבוע, לילה כיום יאיר כחשיכה כאורה, ולא
שייך לקרותו בשם ערב.

26) אבל צ"ל בשאר ימים שא"א בהם תחנון. בתקון חצות
א"א למנצח גו' בבוא בימים שא"א בהם תחנון (היום יום
כח אדר א), ובשער הכולל פרק לו אות ב, הבין דמה
שאדמו"ר לא כתב בסידור שבשבת לא יאמר הרבש"ע
ואפילו קודם ובכן יהי רצון כו' שלא אחטא לא כתב שבליל
שבת א"א זה. וא"כ בהשכיבו קודם והגן כו' כתב בליל
שבת א"א זה. הרי שדעת אדמו"ר שגם בשבת ויו"ט לא
ידלג בהרבש"ע הזכרת חטא, ותמה על זה שהרי שיטת
אדה"ז שלא לומר הזכרת חטא ועון או שאילת צרכיו בשבת
בכל מקום, וביאר שכל דבר שתיקנו לאמרו חכמי הש"ס
וקודם לכן הכניס רבינו בסידורו אעפ"כ (כמו יהי רצון
שתצילני בבוקר (מקורו מרבינו הקדוש), וכן אלהי נצור וכו'
(מקורו ממר בריה דרבינא)).

האומרים תיקון חצות, אומרים תיקון לאה גם בימים שאין
אומרים תחנון ואפילו בשבת ויום טוב וראש חודש רק שאין
אומרים למנצח יענך ולא למנצח מזמור לדוד בבוא וכו'
אבל שאר הסדר אומרים (סידור).

צריכה לגופה חייב עליה מן התורה... ויש דברים הרבה
שהכל מודים שאין בהם איסור מן התורה אלא אם כן צריך
לגופן.

24) סעיף לב: המפיס מורסא בשבת אם כדי לעשות לה
פה בשביל שיכנס בה האויר לרפואה הרי זה חייב משום
מכה בפטיש מפני שהוא מתקן לה פתח וכל המתקן פתח
לשום דבר תלוש חייב משום תיקון כלי שהוא תולדת מכה
בפטיש ... ומה לי תיקון כלי ומה לי תיקון מכה ... ואם
הפיסה כדי להוציא ממנה הליחה המצערתו בלבד ולא כדי
להכניס בו אויר לרפואה מותר ואע"פ שממילא נעשה פתח
הראוי להכניס ולהוציא מכל מקום כיון שאינו צריך לכך
הרי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה ואף להאומרים
שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מכל מקום כאן
כיון שחיובו הוא משום תיקון המכה אם כן כשאינו צריך
לתיקון זה ואינו מתכוין לו אף שנעשה מאליו אין זה חשוב
תיקון כלל והרי זה כאילו לא עשה ולא כלום.

25) בשל"ה הק' ח"ו פרק נר מצוה, עמ' קטו: אדם המבקר
לחבירו בשבת שחריט לא יאמר לו כדרך שאומר בחול
'צפרא טבא', רק יאמר לו 'שבת שלום', או 'שבת טוב' [גוט
שבת] לקיים בזה המצוה דזכור את יום השבת לקדשו,
ובס' טעמי המנהגים אות תכח בשם הרה"ק מראדזיל: טעם
מה שאין אנו אומרים בליל שבת "לילה טוב" כמו בחול,

שולחן ערוך - הלכות שבת

15 עושה בנעילתה מחיצה קבועה אלא עראי ואין איסור כלל
16 לעשות מחיצת עראי בשבת אלא ע"ד שיתבאר בס"י שט"ו:
17 יא וכל זה בדלת שיש לה אסקופה התחתונה שזוקפין
18 אותה עליה שאסקופה מוכחת על הדלת שהיא עשויה
19 לנעילה ולא לבנין אבל אם אין לה אסקופה וכשנועלין בה
20 מורדין אותה על הארץ וכשפותחין שומטין אותה ועוקרין
21 אותה הואיל ואין לה צורת הפתח אין נועלין בה אפילו יש
22 לה ציר כל שאינה סובבת על צירה ואפילו היא גבוהה מן
23 הארץ ואפילו הוא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר ויש
24 מתירין בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר ויש להקל בדברי
25 סופרים:

יב וכן דלת העשוי מלוח אחד וכשפותחין שומטין אותה
ועוקרים אותה הואיל ואינה דומה לשאר דלתות אין
נועלין בה אפילו יש לה ציר כל שאינה סובבת על צירה

ט ואפילו כשיש לה ציר לא התירו לנעול בהן אלא
2 כשקשרן ותלאן שם מבעוד יום לנעול בהן ואז מותר
3 לנעול בהן אף אם כשפותחן הן נגררות בארץ וכשנועלין
4 מגביהן וזוקפן על האסקופה שכיון שהן קשורות ומחוברות
5 שם מבעוד יום אינו נראה כבונה בשבת.
6 ואם קשרו וקבעו שם בענין שאף כשפותחן אינן נגררות
7 בארץ אפילו אינן גבוהין מן הארץ אלא כמלא נימא מותר
8 לנעול בהם אף אם אין להן היכר ציר מפני שאינו נראה
9 כבונה בנעילה זו הואיל ואף כשהן פתוחין הן מחוברים
10 וקבועין שם היטב שאינן נגררות בארץ:

י ופתח העשוי לכניסה וליציאה תדיר מותר לנועלו אפילו
12 בדלת שאין לה היכר ציר והיא נגררת בארץ כשפותחה
13 או אפילו שומטין אותה לגמרי כשפותחין אותה שאינה
14 קשורה שם כלל לפי שכיון שעשויה להפתח תדיר אינו

20 שיהדקו שם בחוזק במקבות וגרון שלא יוכל עוד לצאת
21 משם ויתחייב משום בונה כמו שיתבאר או משום מכה
22 בפטיש כמו שיתבאר בסי' שי"ד אבל אם יצא מקצתו דוחקו
23 עד שמחזירו למקומו ואין חוששין שמא יתקע לפי שאין
24 צריך כל כך לזה הואיל ואין כולו יוצא מהחור אבל אם יצא
25 ציר העליון אפילו מקצתו אסור לדוחקו ולהחזירו למקומו
26 גזרה שמא יתקע שהעליון צריך להדקו בחוזק יותר
27 מהתחתון שהתחתון הוא מתקיים מאליו בחורו כשהעליון
28 הוא במקומו:

טו ואפילו דלת שאין לה ציר לא למעלה ולא למטה אלא
30 באמצעה דהיינו שבאמצעה בולט ראש אחד וכנגדו יש
31 חור במזוזה הפתח ותוחבין אותו בחור כשנועלין הדלת
32 וכשפותחין מוציאיין אותו מהחור שכאן אין לחוש שמא
33 יתקע שהרי הדלת עשויה לפתוח ולנעול תדיר אעפ"כ אסור
34 להחזיר ציר זה לחורו בשבת גזרה משום ציר שאינו באמצע
35 הדלת אבל ביו"ט מותר משום שמחת יו"ט כמו שיתבאר
36 בסי' תקי"ט:

חלק ב סימן שיג טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת סעיפים ט"ט

1 ואפילו היא גבוהה מן הארץ ואפילו יש לה אסקופה ואפילו
2 היא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר מפני שנראה כבונה
3 ונותן קרש בכותל ויש מתירין בפתח העשוי לכניסה ויציאה
4 תדיר ויש להקל בדברי סופרים:

יג אבל דלת העשויה מקרשים הרבה ויש לה אסקופה
6 מותר לנעול בה לדברי הכל בפתח העשוי לכניסה
7 ויציאה תדיר אף ששומטין ועוקרין אותה לגמרי כשפותחה
8 שאינה קשורה שם כלל ואף אם אין לה היכר ציר כמו
9 שנתבאר למעלה והוא הדין במקום שנועלין בקרשים הרבה
10 מפורדים ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניסין שם הקרשים
11 הואיל והפתח נעול בכמה קרשים חשובים כולם כדלת אחת
12 עשויה מקרשים הרבה ומותר לנעול בהם אף ששומטין
13 אותה לגמרי כשפותחין ואף שאין להם היכר ציר אלא
14 שהוא פתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר:

יד כל דלתות הכלים כגון שידה תיבה ומגדל שיש להם
16 דלתות מצדיהם ויש להן שני צירים דהיינו שני ראשים
17 הבלטים מן הדלת אחד למעלה הנכנס בחור שבמשקוף
18 ואחד למטה הנכנס בחור שבאסקופה אם יצא ציר התחתון
19 כולו ממקומו אסור להחזירו גזרה שמא יתקע דהיינו

תורה אור

21 ד"וצדקתך ירננו", הרינה וההשתוקקות לדבקה בו
22 יתברך המתעוררת באדם על ידי ההתבוננות
23 בשבחו של מקום בפסוקי דזמרה.

24 אך מי שהוא מבחוץ לפתח, שאין לו בחינת
25 רננה והתפעלות הלב, לא מפני זה יאבד ח"ו
26 גילוי אור אין סוף ב"ה על נפשו.

27 וענין העומד חוץ לפתח ברוחניות הוא - מי
28 שאין אצלו העבודה ד"שערי צדק", "רננה", שאין
29 לבו מתפעל להשתוקק אל ה', שעל פי סדר עבודה
30 אינו שייך לגילוי אור אלקי בנפשו (המביאו לידי
31 שמחה בה').

32 ומכל מקום, אל לו להתייבש ח"ו ולחשוב
33 שאינו שייך שיאיר ויתגלה אור אין סוף ב"ה על
34 נפשו.

[אך כיצד יתגלה אור אין סוף ב"ה בנפשו?]

36 אלא תקנו להדליק אור ושמן על הפתח מבחוץ,
37 שגם מבחוץ לפתח יומשך אור אין סוף ב"ה
38 בכל מצוה שעושה ותורה שלומד.

39 אלא לזה תיקנו להדליק נרות חנוכה על פתח
40 ביתו מבחוץ, שגם אצל אדם זה שהוא מ"חוקץ"

1 תוכן הפרק: ענין הדלקת נר חנוכה על פתח ביתו
2 מבחוץ דוקא

3 וזהו ענין נר חנוכה שתקנו על פתח הבית
4 מבחוץ.

5 ומעתה יש לתרץ הקושיא שבתחילת המאמר -
6 מהי השייכות בין הפסוק "רני ושמחי בת ציון"
7 לענינו של חנוכה, דנתבאר לעיל שהחידוש ב"רני
8 ושמחי בת ציון" הוא, שגם בהיות ישראל במדריגה
9 של "בת ציון" (שחסר בעבודתם) אפשר להיות
10 "רני ושמחי", מפני ש"הנני - אני בעצמי כביכול,
11 אור אין סוף ב"ה ממש - בא ושכנתי בתוכך".

12 וזהו גם ענינם של נרות חנוכה, שתקנו
13 להדליקם על פתח ביתו מבחוץ דוקא.

[והענין בזה:]

15 והוא כענין פתחו לי שערי צדק, פירוש, שערי
16 צדק הם בחינת מבוא להיות בחינת צדקתך
17 ירננו, שעל דבר זה תקנו פסוקי דזמרה.

18 ענינו של "פתח" הוא כענין שנאמר "פתחו לי
19 שערי צדק", דפירוש "שערי צדק" הוא, השער
20 והמבוא להגיע לבחינת "צדק", שהיא העבודה

16 ומקיים מצוות), אלא עוד זאת, שהאור האלקי מאיר
17 גם בחוץ ממש, ברשות הרבים (שזהו פירוש "פתח
18 ביתו מבחוץ" - פתח הסמוך לרשות הרבים), שהוא
19 מקום הקליפות, והאור הזה פועל עליהן ומהפך את
20 חושך הקליפות לאור, בלשון הזהר "אתהפכא
21 חשוכא לנהורא".

22 וזהו ונלוו גוים רבים אל ה'!

23 ובזה יובן מה שממשיך בהפטרה (לאחרי
24 "רני ושמחי בת ציון כי הנני בא גו") "ונלוו גוים
25 רבים אל ה'", כי גילוי ד"הנני בא" מאיר לא רק
26 ב"בת ציון" אלא גם ברשות הרבים, מקום
27 הקליפות, ומהפך את החושך לאור, ולפיכך זה
28 ש"הנני בא גו" פועל שגם הגוים ילוו אל ה'.

ד"ה רני ושמחי פרק ח

1 לבחינת "פתחו לי שערי צדק", נמשך אור אין סוף
2 ב"ה בכל מצוה שעושה ותורה שלומד, והיינו שעל
3 ידי הדלקת נר חנוכה זוכה שאור רוחני עליון
4 שיורד למטה על ידי לימוד התורה וקיום המצוות
5 מאיר ומתגלה בנפשו, לפי שבנרות חנוכה מאיר
6 אור אין סוף ב"ה ממש - "דוגמא למה שיהא
7 לעתיד דכתיב כי הנני בא ושכנתי בתוכך" - שאור
8 זה מאיר אפילו ב"בת ציון" כנ"ל.

9 ולא עוד אלא שתקנת חכמים היתה להדליק על
10 הפתח הסמוך לרשות הרבים מבחוץ, דהיינו
11 ברשות הרבים ממש, מקום הקליפות, לאהפכא
12 חשוכא לנהורא כו'.

13 לא זו בלבד שאור זה מאיר גם בבני ישראל כפי
14 שהם במדריגה ד"בת ציון" (דסוף סוף אע"פ שחסר
15 בעבודתו, מכל מקום המדובר במי שלומד תורה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

23 בדברים גשמיים עלה בתחלת המחשבה להיות אנא
24 אמלוך שזהו רק בחי' מלכות דא"ס כו' אבל קיום
25 המצוה כמו בבטול דנעשה כו' מעורר למעלה בחי'
26 כתר דמל' דא"ס זה והוא בחי' העטרה ע"ג הראש
27 שזהו נח"ר לפניו שאמר כו' וזהו ואשר נתן מלכות
28 בראשו שהוא למעלה מבחי' לבוש מל' כמ"ש למעלה
29 באריכות) ובכ"ז מובן בתוס' באור בשרש ענין הפרש
30 בין תורה למצות הנ"ל שיש מעלה בזה מה שאין בזה
31 דהיינו מצד הארת סובב הכללי ששורה בגלגלתא
32 שהוא בחי' רצון העליון שבמצות ה"ז למעלה משרש
33 התורה שהוא בבחי' מו"ס שאין שם הארת סובב זה
34 בגלוי כ"כ רק ע"י צמצום ודלוג גדול כמ"ש והחכמה
35 מאין כו' אבל מעלה יתירה יש בתורה בשרשה במה
36 שהיא בבחי' פנימית ולא בחצונות כנ"ל וד"ל ומעתה
37 הנה יש להבין בשרש ענין וסוס אשר רכב עליו המלך
38 שזהו מ"ש במ"ת כי תרכב על סוסך כו' וגם להבין
39 שרש ענין מאמר רז"ל בליליא מאי קא עביד קודב"ה
40 רוכב על כרוב קל שלו ושט בח"י אלף עלמין שנא'
41 רכב אלקים רבתים כו' א"ת שנאן אלא שאינן דהיינו
42 שחסר ב' אלפים כי הנה ח"י אלף עולמות הן בבחינת
43 גבול והוא כבי"ע ושרשן הוא נמשך מבחי' האצילות
44 ושם הוא בחי' ח"י חוליות שהן ח"י ברכאן דצלותא

1 (נד) וזהו יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך פי'
2 בחי' לבוש. המקיף אל כל בחי' אדם
3 העליון. ממעל לראשו עד בחי' רגליו בהשוואה אחת
4 והיינו בחי' המשכת אור מבחי' עצמות אא"ס שלפני
5 הצמצום כו' ובחינת לבוש מלכות זה יביאו למעלה ע"י
6 אתדל"ת בבחי' ביטול הרצון לבעל הרצון דוקא
7 שנקרא רעוא דכ"ר כו' והוא ע"י שהקדימו ישראל
8 נעשה לנשמע כנ"ל נעשה דוקא בבחי' עשיה בפ"מ
9 וכנ"ל דשרש בחי' העשיה נמשך מבחי' סובב דוקא
10 ודוקא ע"י בחינת קיום המצוה בבטול רצון דוקא מפני
11 שבטול עצמי זה שלמעלה מן הטעם מגיע למעלה
12 בשרש ומקור הראשון דהיינו בחי' לבוש מלכות הנ"ל
13 שמאיר בגלגלתא כו' כנ"ל ואח"כ אמר ואשר נתן כתר
14 מלכות בראשו שהוא בחי' עטרה שעטרה לו אמו כו'
15 כעטרה ע"ג הראש. שהיא למטה מבחי' לבוש מל'
16 והוא בחי' כתר עליון תר"ך עמודי אור שהן בחי'
17 תרי"ג ארצין דגלגלתא כו' המלוּבש במצות מצד עצמן
18 כשהן עשויין מדברים גשמיים שנמשל לאבנים טובות
19 שבעטרה כמ"ש למעלה (אך למעלה מבואר בכ"ז
20 להפך דבחי' לבוש מלכות למטה מבחי' כתר מל'
21 שלבוש מל' הוא מבחי' המצות עצמם טרם שמקיימין
22 אותם משום דסוף מעשה שהוא הרצון המלוּבש

1 שהן בחי' המשכות עליונות מאצילות לבי"ע ע"י
 2 הכריעה שכורע בברוך אתה הוא שנמשך בחי' שם
 3 הוי"ה שבאצילות להיות הוי"ה אלקינו בגלוי מאין
 4 ליש בבי"ע שהן ח"י אלף עולמות ואמנם שרש
 5 הראשון של המשכות הללו דח"י חוליות הוא בבחי'
 6 המוחין עליוני' שבראש שהוא בחי' חכים ולא בחכמה
 7 ידיעא מבין וכו' וזהו ע"י הכריעה בכפיפת הראש
 8 שכופף תחלה שזהו בחי' המשכת חכמה מוחא ואח"כ
 9 ממילא נמשך בחי' ח"י חוליות שבהן הולך ועובר חוט
 10 א' מן המוח שבראש כו' עד בחי' הירכין ששם חלש
 11 כח החוט הזה כו' וגם שם אין כפיפה כמו בחי'
 12 חוליות אבל אמנם ע"י נמשך ונשפע כל שפע אור

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

1 **וביאור הענין הוא, הנה יש בנפש האדם שני בחי'**
 2 **הא' הוא בחי' ע"ס הנפש שהם מוחין ומדות,**
 3 **והנה אנו רואים שלפי ערך השכל יהי' המדה, דהיינו**
 4 **אם יתבונן היטב מעניני אלקי' אזי יוליד בחי' מדת**
 5 **אהבה לאלקו' ואם מתבונן בעומק יותר יהי' האהבה**
 6 **יותר חזקה, וכמ"ש לפי שכלו יהולל איש, שלפי ערך**
 7 **השכל מתנהג האדם, והנה אנו רואים שיש כח בכאו"א**
 8 **מישראל למסור נפשו לאלקי' אשר זה נגד השכל שע"פ**
 9 **השכל אינו יכול להיות שימסור נפשו, אך בחי' מס"נ**
 10 **זהו מחמת שיש כח בכאו"א מישראל שהוא למעלה מן**
 11 **השכל והטעם וכמ"ש לאהבה את ה' כי הוא חייך הרי**
 12 **שטעם לאהבה הוא, מפני כי הוא חייך דוקא מה שא"כ**
 13 **מס"נ הוא היפוך החיים, ולזה אין טעם כלל, רק שאינו**
 14 **ע"פ טעם ודעת רק למעלה מן השכל והוא בחי' רצון**
 15 **שהוא למעלה מן השכל המושג ומוכן כו', וזהו בחי'**
 16 **צלם, ובחי' בנים, כי הנה צלם הוא בחי' ע"ס הנפש**
 17 **שהוא חכ' ומדות אבל בחי' בנים הוא הכח ומס"נ**
 18 **שהוא בחי' הרצון שלמעלה מן השכל, ושרש שני בחי'**
 19 **אלו הוא כי הנה השתל' העולמות הוא מבחי' חכ', כי**
 20 **חכ' הוא ראשית ההשתלשלות, אבל עצמותו ומהותו**
 21 **ית' הוא למעלה מגדר עולמות כו' כמאמר אנת חכים**
 22 **ולא בחכ' ידיעא לאו דאית לך כו' מכל אינן מדות**
 23 **כלל, שהמדות אינם אלא לאחזאה איך מתנהג עלמא,**
 24 **וכמ"ש והחכ' מאין תמצא שמהות החכ' הוא מאין,**
 25 **והנה אין ערוך בחי' החכ' לגבי האין שנתהווה מאתו**

26 בחי' החכ', ומשני בחי' אלו הם שורש שני הבחי'
 27 הנמצאיי' בכאו"א מישראל הא' בחי' עשר בחי' הנפש,
 28 הב' שיש כח בכאו"א מישראל למס"נ אשר זה נגד
 29 השכל, ושרשה מבחי' אין שלמעלה מן החכ' כנודע.
 30 והנה בחי' זו שלמעלה מן השכל מתגלה במדריגת
 31 התפלה כי ע"י התפלה יכול למס"נ באחד,
 32 והיינו כי ע"י התפלה מתפשטת הארה מכח מס"נ שיש
 33 בכ"א מישראל לכל בחי' הגוף, כי קודם תפלה הארה
 34 זו הוא רק במוחו לבד והיינו כי אף שמשיג בשכלו
 35 היטב ענין איך שכולא קמי' כלא חשיבי אבל מ"מ אינו
 36 נוגע כלל לעצמו אבל ע"י התפלה מתפשט בגוף ג"כ
 37 שמרגיש ג"כ בגוף והיינו ע"י התבוננות תחילה בפ'
 38 שמע ישראל. וזהו שהי' ר"י ב"ז מסופק שאינו יודע
 39 באיזה דרך כו' כי הנה אף שהי' שר התורה אעפ"כ
 40 אינו אלא בבחי' החכ' כי אורייתא מח"ע נפקת, אבל
 41 בחי' ומעלת התפלה יש בה מעלה יתירה נגד בחי'
 42 התורה, דהיינו מחמת עצמות הנשמה שהוא בחי'
 43 הרצון שלמעלה מן השכל, ובוזה הי' מסופק אם הי'
 44 עבודתו שלימה גם בבחי' זו. וזהו שארז"ל בכה רבי
 45 ואמר יש קונה עולמו בשעה א' שכל מה שהשיג ע"י
 46 תורתו כל שניו הגיע ראב"ד בשעה א', והיינו כי בחי'
 47 מס"נ שהוא בחי' רצון פשוט כולל כל בחי' התורה
 48 והוא ע"ד מ"ש רגלי החיות כנגד כולם קרסולי החיות
 49 כנגד כולם, שבחי' אחת ממדריגה הגבוהה כוללת כל
 50 הבחי' שלמטה הימנה.

ולהבין בתוס' ביאור ענין קשה לזוגם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 והכח שיש לנש"י להיות בבחי' אמונה זו בבחי'
2 ממכ"ע וסוכ"ע, להיותם מאמינים בני
3 מאמינים, והענין הוא דהנה אנו רואי' בענין מח' ודבור
4 אם כי שניהם הם אותיות המלבישי' איזהו דבר
5 וכמשנ"ת מזה במ"א שענין המח' לגבי עצמו הוא
6 כדיבור לגבי זולתו, ע' בד"ה רכב אלקי' (ך"ח), ומ"מ
7 הרי אנו רואי' הפרש גדול בין מח' לדבור, והוא
8 שהדבור עם היותו לבוש להלביש בו שכל מ"מ
9 כשרוצה אינו מדבר כלל, ונמצא כי ברצונו יכול למנוע
10 מלדבר, וכמ"ש עת לחשות ועת לדבר, משא"כ המח'
11 היא תמיד, יום ולילה לא תשבות המח' מלחשוב,
12 שהרי השכל נובע תמיד ממקורו הוא בחי' האין שלו
13 ותמיד מתלבש בחי' ברק המבריק שבמקור שכלו
14 בבחי' אותיות המח' עד שיהי' מובן אצלו או שיבין
15 שזה אינו מובן, והרי עכ"פ א"א לעצור כח המח' לבלי
16 יחשוב כלל, ולכן עיקר הציווי הוא על המח' להיותה
17 תמיד, וגם כי להיותה דקה ורוחני' יותר מן הדבור לכן
18 היא פועלת פעולתה יותר, וזהו שארז"ל הרהורי עבירה
19 קשין מן העבירה, והיינו מטעמי' הנ"ל, וכשם שע"י
20 המחשבה יכול להוריד נפשו כן ע"י מח' טובה ונכונה
21 מעלה נפשו כו'. ועד"ז יובן למעלה שבחי' המח' היא
22 תמיד כו'. והנה כתי' כי לא מחשבותי מחשבותיכם
23 שלמטה באדם הנה המח' לא תפעול מאומה בזולתו,

כי תשא את ראש בני'

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים. ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהר"ש

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

כמ.

איך אורות יכולים להתלבש בתוך כלים שהם בחינה של
גבול?

והפליאה גדולה: שהרי האורות והכלים הם בבחינת
ריחוק הערך זה מזה וכמו המשל לאורות וכלים מהגוף
והנפש שרחוק ערכם מאד שהנפש רוחני והגוף הוא
חומר ונשמי כו', כמו כן בדונמא כזאת הן האורות
והכלים וכמאמר התיקוני זוהר⁵¹ וכמה גופין תקינת לון
כו', (כמה גופים התקנת להם) - כלומר שמשווה את

הצמצום מגלה את הגדר באורות ולכן ביכולתם
להתלבש בכלים. ביאור ב' הדרגות (מתוך ג') של אור
הגבול - כפי שהוא בשורשו וכפי שנאצל לאחר
הצמצום.
ועל פי הנובר לעיל יובן ענין התלבשות האורות בכלים,
- הרבי נ"ע כאן חוזר לנושא שעסק בו (בפרק יב)
שממנו הגיע לכל הדין אם האורות פשוטים או לא -

51. בהקדמה (פתח אליהו).

18 שנמשך ספירות פרטיות בפני עצמן שאותה חכמה
19 שנמצאת מאוחדת לפני הצמצום עם כל עשר הספירות
20 הגנוזות מופיעה כנקודה נפרדת, שעל ידי זה נעשית
21 בבחינת מציאות ניכרת בהתגלותו לאחר הצמצום, על
22 כן הוא בערך להתלבש בכלים בו' – זה ההסבר כיצד
23 האורות יכולים להתלבש בכלים.
24 (והיינו בכלים שהן גם כן אלקות בעצם בו'), - כלומר
25 כל ההסבר הזה נכון על כלים דאצילות, שהם בחינה
26 של אלוקות ממש, ולכן אף שהאורות שרשם בתכלית
27 ההתאחדות באור אין סוף לפני הצמצום, יכולים
28 להתלבש ולהתגלות בכלים דאצילות, כיון שהם גם כן
29 אלוקות ממש אלא שהם כפי שאלוקות מראה עצמו
30 בגבול. ולכן דווקא שם אומרים ד"איהו וגרמוהי חד".
31 לעומת זאת, כשמדברים על עולמות בריאה יצירה
32 עשיה, שהם עולמות 'נפרדים', הרי שם הגבול הוא
33 בבחינה של נבראים ופירוד, וממילא אין יכולים האורות
34 כפי שהם להתלבש ולהתאחד איתם.

שבת פרשת בלק תער"ב

1 הכלים של הספירות לגופים, ואם היה האור בבחינת
2 מקיף בלבד היינו יכולים להבין, אבל - ומכל מקום הרי
3 האורות באים בבחינת התלבשות בכלים שזהו בבחינת
4 התלבשות ותפיסא ממש בו',
5 אך על פי המבואר במאמרים האחרונים הרי זה יובן -
6 והוא מפני שבהאורות גם כמו שהן בשרשן ומקורן באור
7 אין סוף הרי הם בבחינת עשר ספירות - כלומר שיש
8 שרש לאורות המוגבלים גם לפני הצמצום (והוא -
9 השרש של העשר ספירות, בבחינת עלות הרצון שהוא
10 ענין ההשערה של הבורא לפני הצמצום להאיר במדה
11 ונכול בו'),
12 דעם היות שהן - שרש האורות שם לפני הצמצום,
13 בתכלית ההתאחדות דהיינו שהן בבחינת פשימות עד
14 שאינם בבחינה ניכרת לעצמן כלל בו' מכל מקום הרי
15 הם בבחינת עשר ספירות על כל פנים. ואם כן יש בהם
16 איזה שהוא גדר.
17 ואופן המשכתם והתגלותם הוא על ידי הצמצום היינו

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

15 בהשגה הם טוב, מבינים את האמת והטוב, אבל
16 חכמתם זו היא רק ידיעה שכלית ולא יותר, והוא דאינו
17 נוגע אל הפעל פלל, והינו דהמח אינו פועל על הלב
18 והלב אינו נשמע אל המח, ער פארשטייט אז אזוי
19 דארף זאין אבער בפעל איז ניט אזוי"א, והבריאות
20 האמתית היא פאשר הלב והמח שניהם פועלים פעלתם
21 כפי הראוי להם, והינו דהמח מקבל השגה רחבה
22 בטוב, והלב מביא מלח אל הפעל כפי המחזיב בתקון
23 המדות על פי ההשגה ההיא, ואם כן מח ולב שניהם
24 שוים בחיי האדם, ומכל מקום בחשיבות הגנה המח הוא
25 נעלה יותר מהלב, והגם דרעוּתא דלְבָא יִשְׁלַמְעֵלָה מן
26 השכל הוא בלב דוקא, אָמְנָם זְהוּ בְּאוֹר וְחַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ
27 שְׁלַמְעֵלָה מְאוֹר וְחַיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּגוֹף, דְּבָרְעוּתָא
28 דְּלְבָא הָרִי יֵשׁ בִּי מְדַרְגוֹת¹⁵, הָא' הָרְעוּתָא דְּלְבָא הַבָּא

1 ז' וְהַגְּהָה הַמַּדּוּת הֵם נְעֻלִים בְּיֹתֵר אֶפְלוּ מִפְּנִימִיּוֹת כַּח
2 הַמַּעֲשָׂה, וְכֵן הוּא גַם בְּהַפְלִים, דְּהָרִי הַלֵּב
3 הוּא מְשַׁכֵּן הַמַּדּוּת, אָמְנָם לְגַבֵּי חֵלֶק הָרֵאשׁ גַּם חֵלֶק
4 הַגּוֹף אֵינּוּ בְּחֻשְׁבוֹת כֹּל כֵּן, דְּבַחֲלֵק הָרֵאשׁ שֵׁם מְקוֹם
5 הַחוּשִׁים הַיֹּתֵר נְעֻלִים דְּרֵאִיָּה וְשִׁמְעִיָּה טַעַם וְרִיחַ, וּמְכַל
6 שְׁכֵן כַּח הַשֶּׁכֶל שְׁבַמְח, וְהַגַּם שְׁבַהֲנוּגַע לְחַיֵּי הָאָדָם הַלֵּב
7 וְהַמַּח שְׁוִים, דְּכֵשֶׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר לְחַיּוֹת בְּלֹא רֵאשׁ כֵּן אִי
8 אֶפְשָׁר¹⁵ לְחַיּוֹת בְּלִי לֵב, וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא בְּאָדָם חִיצוֹנֵי הֵינוּ
9 בְּחַיֵּי הָאָדָם בְּגִשְׁמִיּוֹת, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּחַיִּים
10 הַפְּנִימִיִּים שֶׁהוּא בְּחַיֵּי אָדָם פְּנִימִי, דְּאֶמְרוּ רְבוּתֵינוּ וְ"ל
11 (שְׁבַת יֵא, א) "כֹּל פְּאָב וְלֹא פְּאָב לֵב, כֹּל מְחוּשׁ וְלֹא
12 מְחוּשׁ רֵאשׁ", דְּהָאָדָם הַבְּרִיאָה הוּא שְׂיֵשׁ לוֹ מַח וְלֵב,
13 וְכִמְאֹר "אֵין חֶקֶם כְּבַעַל הַנְּסִיּוֹן", וְהֵינוּ מִי שֶׁחֲכַמְתּוּ
14 עֲמֻדָה לוֹ לְפַעַל דְּכָר בְּמַעֲשֵׂה הַטּוֹבָה, דִּישְׁנָם אֶשְׁר

ואחרונים שהובאו בדרכי תשובה שם. - צריך עיון קצת כי בפסקי דינים להצמח צדק כתב כי העיקר כהכרעת הכרתי ופלתי החולק על החכם צבי. אבל יש לומר דאדם שאני, או אפשר לומר על פי מה שכתב באפוּרדי למורה נבוכים חלק א פּוּק עג. ועיין ביד שאול ליוורה דעה שם. ואין כאן מקומו.
16 ראה המשך ראש השנה השי"ת פרק כג (קונטרס עא).

15 זוהר חלק ג רכא, ב: אפילו רגעא חדא. ועיין גם כן כסף משנה לרמב"ם הלכות שחיטה פרק י הלכה ט: כגון מוח ולב. שו"ת חכם צבי סימן עד-עז. אבל יש חולקים על החכם צבי - ראה שו"ת מהרמ"ז סימן לג. כרתי ופלתי סימן מ ס"ק ד. שו"ת פנים מאירות חלק א סימן כג. שאילת יעב"ץ חלק א סימן קכא. שו"ת מהר"ח אור זרוע סימן קמ"ו. משבצות זהב סוף סימן מ"ם

8 שְׁהוּא לְמַעַלָּה מְאֹר וְחַיִּית הַנֶּפֶשׁ הַמְתַּלַּבֵּשׁ בַּגּוּף, אֲבָל
9 בְּאֹר וְחַיִּית הַנֶּפֶשׁ הַמְתַּלַּבֵּשׁ בַּגּוּף, חֵלֶק הָרֹאשׁ הוּא
10 מְעַלָּה יוֹתֵר.
11 קְצוּר. יִבְאֵר דְּמַח וְלֵב בְּשִׁנְיָהֶם תְּלוּי חַיִּית הָאָדָם,
12 דְּהַשְׁגָּה שְׂבַמַּח צְרִיכָה לְפַעַל תַּקּוּן הַמְּדָה
13 שְׂבַלֵב. יִבְאֵר ב' מְדַרְגּוֹת בְּרַעוּתָא דְלָבָא, וּמַעַלַת הַלֵּב
14 בְּרַעוּתָא דְלָבָא, וּמַעַלַת הַמַּח בְּהַשְׁפָּלָה וְהַשְׁגָּה.

יום ה' פרשת כי תשא. פורים קטן. תרפ"ז

1 על-ידי התבוננות, והגם דְּהַרְצוֹן הוּא רְצוֹן עֲצָמֵי אֲבָל
2 הוּא בָּא עַל-יְדֵי הַתְּבוּנָנוּת, רַק שֶׁהַתְּבוּנָנוּת הוּא בְּאֹר
3 אֵין סוּף שֶׁלְמַעַלָּה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוּת, וְהַתְּבוּנָנוּת הִיא בַּמַּח
4 וּבָאָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת בְּהַלֵּב, וְהַב' הִיא הַרְצוֹן הָעֲצָמֵי
5 שֶׁבְנִשְׁמָה, וְהוּא בְּעֵצִים הַנִּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּהַתְּקַשְׁרוּתָהּ
6 הָעֲצָמֵי בְּעֵצָמוֹת אֵין סוּף בְּרוּף הוּא, וּכְמֵאֵמֶר "חֲבוּקָה
7 וְדְבוּקָה בָּךְ", דְּכָל זֶה הוּא בְּאֹר וְחַיִּית הַנֶּפֶשׁ כְּמוֹ

לקוטי דיבורים

34 כן בקרו אותי תמול והיום אנשים שונים מפלכי
35 קיוב, פאלטאווא, זיטאמיר, מינסק, וויטעבסק,
36 ומכולם שמעתי אשר בעריהם בקרו צעירים שונים
37 - בסוד הגידו כי הם שלוחי הרבי שניאורסאהן -
38 לעורר אודות עבודה במלאכת יד ולאחדים הבטוחו
39 עזרה ותמיכה לקנות מכוונות לעבודה, מה שעשה
40 רושם גדול.
41 העבודה הלזו לוקחת את לבבי והנני מוכן לעזור
42 לכם בזה בכל יכולתי כי הנני רואה בזה ענף גדול של
43 פרנסה לאלפי נפשות".

* * *

45 בה בשעה ראיתי כי השי"ת נתן לי דיעה ישרה
46 והצעתי, אשר הגדתי להגזבר מר ג. נכונה היא.
47 אחרי שעזבנו את הועידה נסענו אני ומר ג. לידידי
48 החסיד ר' ברוך שלום כהן בזאראדיע לאכול את
49 סעודת הצהרים.

50 מר ג. סיפר לי את השיחה שהיתה לחברי הועידה
51 אחרי עזבי אותם לבדם להחליט על אודות שני
52 הדברים ששאלתים "כי כולם פה אחד דיברו על
53 אודות חריצות עבודתי והדגישו ביותר על הישרנות
54 מבלי לעשות פדות בין מפלג החסידים ומפלגת
55 האשכנזים, ובמשך כחמש שנים לא קרה אף פעם
56 שיהיה איזה ויתור לצד החסידים, ומה גם בשעה
57 אשר כל העובדים בעבודת התעמולה הכרוכה בסכנת
58 נפשות הם רק תלמידי ישיבת "תומכי תמימים".
59 הרי"ק הדגיש אשר לולא התעמולה שעשיתם
60 במדינה ובחו"ל לא היו מקבלים אף עשרה אחוזים
61 ממה שמקבלים עתה והחליטו כי תסעו לבדכם
62 ותדברו מה שתמצאו לנכון ומה דעתכם להציע
63 להד"ר".

64 דעתי חזקה - אמרתי למר ג. - לבקש מהד"ר כי
65 יכפיל את תמיכתו על התקציב למלאכת יד, אבל
66 עדיין לא אדע איך לדבר בזה, אבל בטח יעזור השי"ת

1 "יב אד"ר. שעה חצי השתים עשרה בלילה.
2 באלאשיא מאסקאווסקאיה גאסטיניצע חדר 16.
3 הועידה התחילה רבע שעה הראשונה אחר חצות
4 היום ונמשכה עד שעה וחצי החמישית, בועידה זו
5 בדקו את החשבונות ודנו על ההוצאות, דברו
6 והתווכחו על אודות אירגון עבודת מלאכת יד,
7 הרבנים ג. ק. מ. הכריעו נגד הרב מ. ומר א. ה. אשר
8 הנהלת האירגון והתמיכה במלאכת יד תתנהל - כמו
9 עד עתה - רק תחת הנהלת המרכז הכללי. שעה
10 ארוכה דנו: א) אם כולם יסעו להד"ר או רק אני
11 לבדי. ב) כמות דרישת התמיכה. והחליטו אשר: א)
12 אסע אני. ב) כמה שאמצא לנכון לפי מצב השעה.
13 התפללנו מנחה בצבור והתדברנו להפגש מחר
14 שעה רביעית אחר חצות היום, בבית דירתו של רש"י,
15 בהזדמנות סעודת מצוה של קישורי תנאים.

* * *

17 אנכי והגזבר מר ג. נסענו להד"ר ובאנו למועד
18 הקבוע בשעה ששית. הד"ר יצא לקבל פנינו וראיתי
19 כי רוחו טובה עליו, והבינותי אשר בטח הוא לרגלי
20 איזה עבודה ציבורית שעלתה יפה ואז רוחו טובה
21 עליו כי אוהב הוא עבודה ציבורית פוריה באיזה
22 מקצוע שיהי'.

23 הד"ר הכניסנו לחדר משכיתו ויאמר - בעליצות
24 נפש - "תמול בבקרי בבית הבאנק והיום במשרדי
25 שמעתי אודותכם ואודות עבודתכם הכבירה בכמה
26 חלקי המדינה בעניני הדת ובעניני מחיה וכלכלה.
27 בישבי תמול בבאנק העברי ספרו לי מר פוכס א.
28 ל. ומר אורנסאן מהתוצאות הטובות של עבודתכם
29 בתעמולה גדולה למלאכות יד, ואשר חוץ מעזרתכם
30 לעשרות משפחות לקנות מכוונות שונות לאריגה,
31 תפירה ותעשייה של נחושת הכפתורים ושרוכי נעלים
32 וכדומה - הנה התעמולה עוררה מאות משפחות
33 להתענין במלאכות יד.

29 במשך כשני חדשים או עשרה שבועות.
 30 הד"ר התעמק במחשבתו ובעפרון שבידו רשם על
 31 פסת ניר, ואני לבי למרום ומתפלל לה' כי יתעוררו
 32 רחמי שמים בזכות הוד כ"ק אבותי רבותינו הק' ויתן
 33 דיעה ישרה להד"ר אשר ימלא את התקציב.
 34 הד"ר: כן, הנני נותן לכם את התקציב האמור
 35 בזמנים הקבועים, חמשים אחוזים עתה, עשרים
 36 אחוזים בעוד חדש ימים ושלושים אחוזים בעוד שני
 37 חדשים. ויפנה אל מר ג. שיבוא מחר צהרים ויקבל
 38 את התשלום הראשון וימסור לסגנו ולהסוכן אודות
 39 שני התשלומין כי הוא בעצמו מתכוון בעוד שבועים
 40 לנסוע לחו"ל.
 41 אני: עתה בחפצי להרציא על אודות העבודה
 42 בהחזקת מוסדות הדת ומוסדות התורה בישיבות
 43 וחדרים והחזקת הרבנים והשו"בים.
 44 הד"ר: כן הדבר, שמעתי על דבר העבודה
 45 במושבות קרים שקבעתם רבנים, שו"בים ומלמדים.
 46 בשבוע העברה בקרני הפראפ' חאווקין - שהנכם
 47 מכירים אותו משנה העברה - בחזרתו ממסעיו לבקר
 48 את המושבות. בכל מקום התענין גם בעניני מוסדות
 49 הדת ויתפלא על סדרי מוסדות הדת, רבנים, שו"בים
 50 מלמדים ובתי תפלה בצבור, ונדע לו כי כל אלה עשה
 51 הרבי שניאורסאהן ויביע את חפצו להפגש אתכם,
 52 אבל כעת נסע לביקור מחקרי במחלת הקדחת -
 53 שעוסק בזה כארבעים שנה - לערי קאווקאז
 54 ויתמהמה שמה כשני חדשים, וראוי הדבר אשר
 55 בחזירתו למאסקווא תתראו עמו ויביא תועלת מרובה
 56 בעניני הכלל.

יומן. תרפ"ז

1 גם בזה כאמור²: "לאדם מערכי לב" - צריך שהלב
 2 יהיה ערוך להשי"ת ואז אפשר להיות בטוח שמה'
 3 מענה לשון.
 4 כשנסענו להד"ר שוחחנו בינינו אודות הצעה
 5 להכפיל התקציב של מלאכת יד, כאמור, אבל לא
 6 ידענו איך להציע הדבר, אבל מכיון שהד"ר בעצמו
 7 התחיל לדבר בשבח התעמולה למלאכות יד ראיתי
 8 בזה רמז ההשגחה העליונה לתת לי פתחון פה להביע
 9 את הצעתי ואמרתי:
 10 כן הדבר, דבר מלאכות יד שהתחלתי להתעסק
 11 בתעמולה זו זה שלש שנים הנה בשתי שנים
 12 הראשונות לא עשה הדבר פרי רב, זולת בעיר
 13 רוסטוב בעבודת פפירוסים ובאריגה, ובפלכי
 14 טשרניגוב ומאהליב. אמנם בשנה זו הצליחה
 15 התעמולה ונתרבו החפצים במלאכת יד ובאתי להציע
 16 אשר הד"ר יביא מחו"ל מכונות ומכשיריהם, סכום
 17 ידוע יחלקו חנם וסכום ידוע לתשלומים קמעא
 18 קמעא.
 19 הד"ר: ההובאה מחו"ל סבוכה בקשיים רבים, אבל
 20 לעזור לקנות במדינה גופא הוא מוכן והוא מתענין
 21 לשמוע הצעה מסודרת.
 22 אני: תכנית העבודה שמציע ארגון מפיצי מלאכת
 23 יד בקרב היהודים, היא אשר במשך איזה חדשים
 24 יחלקו מכונות שונות למלאכות יד על סכום כששים
 25 אלף ויותר, ואפשר לקנותם במדינה.
 26 הד"ר: במשך איזה זמן דרוש סכום האמור?
 27 אני: כעת יספיק חמשים אחוזים וכעבור חדש או
 28 חמשה שבועות דרוש עוד עשרים אחוזים והשאר

(2) משלי טו, א.

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

1 הרב ר' סענדער הוא הי' אבי ר' משה הנזכר, ר' סענדער ב"ר הירש ז"ל.
 2 הרב ר' הירש ז"ל הי' מנכבדי עיר שקלאָוו²⁷, בתחלת ימי נשיאות רבינו הגדול. ובפעם
 3 הראשון שהי' רבינו הגדול בשקלאָוו בדבר ענין כללי,

(27) אודות הר"ר צבי הירש ב"ר אברהם מובא ב"ילקוט משפחות" ("אגרת יוחסין למשפחת אלכסנדראָוו", אודסה תרנ"ג) ע' 8, שהי' דור שני לתושבי שקלאָוו ושימש כפרנס ומנהיג הקהילה. ביחוסו המשפחתי הי' דור שביעי למהר"ל מפראג (ראה שם ע' 7).

(* ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשנינו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמו"ל.

1 (זה הי' כבר אחר המחלוקת הגדולה בין המתנגדים שחלקו על החסידים, וכבר נודע כי לא
2 בצדק חלקו על החסידים, ואדרבא בעלילה באו המתנגדים, ועל יסודות קלוטים מן האויר העכור
3 בנו יסודותיהם ובניניהם לרדוף את החסידים)

4 הי' הוא הרב ר' הירש, כמו אחד מנכבדי העיר, הראשון שנתקרב לרבינו הגדול. ונתן לו
5 ברשותו הון רב על עניני הכלל²⁸, להיותו עשיר גדול ובעל עסק גדול ביותר, והתקרב לרבינו
6 הגדול בכל לבו ונפש²⁹, ולהיותו למדן מופלג נהנה מאד מחריפות גאונו של רבינו.

7 לפי עדותו של נכדו הרב ר' משה הנזכר, הי' הרב ר' הירש ז"ל [אומר]: הנה בחסידות אין
8 לי השגה וחוש, ולולי לא הייתי זקן כזה הייתי מניח כל אשר לי והייתי נוסע אליו (אל רבינו
9 הגדול), בכל מקום שהוא, לשמוע לימוד סוגיא גמרא. אשר בפועל פיקח עיני ממש בלימוד,
10 וסוגיא אחת שלמדתי הגמרא ההיא בפעם החמישי, מני אז שהוקשה לי הענין, ובכל פעם
11 התחזקה אצלי הקושיא, הייתי מצטער על זה ימים רבים, וגם שאלתי כמה וכמה מלומדי עירינו
12 ואין עונה. הענין הָאֵט עפעס גיזאָגט, נאָר עס איז קרום וויא אַ קאָצערע³⁰. ובא הוא ושאלתיו,
13 והתפלא על העדר ידיעתי בזה, כלומר מדוע קשה לי קושיא זו, עס איז דאָך קיין קושיא ניט.
14 ולמד עמי הסוגיא ההיא מתחלת המשנה עד שיטת הרא"ש, וכאשר למד עמי (במשך ארבעה
15 ימים איזה שעות ביום ובעל-פה), הנה ביום הראשון דימיתי וחשבתי כי טוב הוא, כי ההסברה
16 היתה נעלית מאד, אבל מה יהי' עם הקושיא שקשה לי, איך יתרצה. ואח"כ ביום השני והשלישי
17 הייתי כמבולבל ממש מרב עונג, שראיתי עולם חדש, ושכחתי על הקושיא שלי. ואח"כ כאשר
18 גמר הענין הזכרתי כי הי' לי קושיא בסוגיא זו.

19 וכעבור איזה שבועות שעסקתי בסוגיא זו לחזור אלי' כפי שלימד עמי (וגם חפצתי שתהי'
20 לי הסוגיא הזאת שלמד עמי להיות לי לבנין אב, אשר ממנה אבין ללמוד גם במקום אחר בענין
21 כזה), וחפצתי למצוא הקושיא שלי, והאמינו לי (כן סיפר ר"ה הנ"ל) כי נתביישתי ביני לבין
22 עצמי. ובבואו פעם שני' לעירינו עשיתי לו נחת רוח גדול ברכושי, והוא נתן לי דרך בלימוד
23 אשר החי' נפשי ממש.

24 ואנכי נתתי לו את בני, אביך סענדר ז"ל, שיהי' מאנשיו³¹, בתנאי שיורה לו דרך בלימוד
25 הגמרא בעיון דק דוקא. כי כאשר חפץ אביך בני סענדר ללמוד את הקונטרס (הכוונה על ספר
26 התניא, אף שהי' נדפס ונקרא בשם תניא, לקוטי אמרים, בכל-זאת הזקנים עוד ירשו השם הישן

של הרבנית רבקה ממשפחה מפורסמת של למדנים משקלאָוו, שהיו בתחילה מתנגדים נלהבים ונעשו אח"כ חסידים נלהבים.
30 = מגל.

31 בבית רבי (ח"א פ"א (יט, ב)) ובי"מקורות והערות" לאגרות-קודש אדמו"ר הזקן (קה"ת, תשע"ב) ע' לג, מייחס את הר"ר אלכסנדר סענדר ב"ר צבי הירש משקלאָוו – כמקבל מכתבו של אדמו"ר הזקן בענין עבודת התפלה (אגרות-קודש שם). ב"הָאָח" שם: "הוא ר' סענדר] הי' מגדולי שקלאָוו, ואף כי לא הי' עוד אז מחסידי אדמו"ר הזקן נ"ע ומהנוסעים אליו, אך לא התנגד לו גם כן, ואדרבה מצאנו שאדמו"ר הזקן נ"ע כותב לו מכתב ביחוד" [= הכוונה למכתב הנ"ל באגרות-קודש שם, כפי שנעתק ב"הָאָח" שם]. עוד אודותו ראה "שמועות וסיפורים" חלק א (מהדורת תש"נ) ע' 40 ואילך.

28 ב"הָאָח" שבהערה 17, כשאדמו"ר הצ"צ סיפר בשבחים של ר' סענדר ואביו ר' הירש לאדמו"ר מהר"ש, אמר לו: "הנה בערך פוזרו של הר"ר סענדר החזיקו את אביו ר' הירש לקמץ, והי' מעשה שהאדמו"ר הזקן נ"ע העריך את עשירי שקלאָוו לתת סך גדול כמאה אלף רוב"כ על איזה ענין כללי, והי' הר"ר הירש ז"ל הראשון אשר שלח מיד ששת אלפים רוב"כ וכתב במכתבו, כי בכל עת שירש ישלח עוד כ"ה אלף רוב"כ, הנה זה הי' הקמץ, ומה תוכלו לדון על פזרנותו של בנו הר"ר סענדר ז"ל".

29 בבית רבי (ח"א פ"ו (עא, א)): "והוא לא הי' מהחסידים אך לא הי' מנגד כ"כ". אך ב"ליקוט משפחות" שם כותב ש"הי' מחסידי אדמו"ר הזקן הגאון מהר"ש זלמן נ"ע מלאדי". וראה גם ספר השיחות תשי"ג שבהערה 22. בסידרת הזכרונות "פון ליבאוויטשער רבינ'ס הויף" (הנ"ל הערה 17) – מובא שמוצאה

- 1 וקראוהו בשמו הקדוש בשם קונטרס³²), לא הסכמתי לו עד שידע הג' בבות³³, כתובות גיטין
 2 קדושין וחולין בעיון.
 3 ובכל־זאת לא שמע אלי והי' לומד בו בהעלם ממני. ואח"כ נודעתי ועשיתי עצמי כאילו
 4 איני יודע, כי ראיתי ברכת אלקים בו, אף כי מטבע תולדותו הי' במזג טוב, אך משהתחיל להיות
 5 מאנשי רבינו והתחבר אל הגדולים והי' מייקר בהזמן מאד, והי' משים לילות כימים בעסק התורה
 6 ותפלתו היתה נעימה במאד, והי' מאריך בתפלה ומדותיו השתנו במאד, וגם ברכת אלקים היתה
 7 בעסקיו והי' מרויח הרבה³⁴.

ונעשה בעל חוב, ובא לאדמו"ר הזקן שהסביר לו מהו ענין "בעל חוב" ברוחניות, עד שנשכחו ממנו עניניו הגשמיים והתחיל לבכות מאד. בהוראת אדמו"ר הזקן שב לביתו, הצליח לסלק חיובותיו ונעשה שוב גביר גדול. ואמר אדמו"ר הזקן שהוא בדוגמת הצורך להפוך את העצבות, כמבואר בתניא פרק לא.

(32) "קודם שנדפס ספר התניא, הי' זה בקונטרסים פרקים בודדים וחצאי פרקים ונקרא זה בשם קונטרסים, ואלו שהורגלו בקריאת שם זה קראו גם אח"כ את ספר התניא בשם קונטרסים" (שיחת יט כסלו תרצ"ג ס"א (לקו"ד ח"א יא, ב בהערה)).
 (33) = בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא.
 (34) בקונטרס "רמ"ח אותיות" (אות י) מובא שירד מנכסיו

אגרות קודש

- 4 רפוי"ש בקרוב בתוך כאחב"י הצריכים רפואה.
 5 אד"מ ראסטאב דאן
 6 מעצמו ישאל אם נמצא חדר תלמוד תורה וישיבה מו"ה ישראל משה שי שו"ב
 7 והאם יש מי מהתלמידי התמימים שי' בשם, ואם לומדי' שלום וברכה
 8 דא"ח. 1
 2 במענה על מכתבו, בדבר בתו תי' נכון הי' הדבר לדרוש
 3 עזת הרופאי' בקיוב, והשיי'ת יחזק בריאותה וישלח לה
- יד אג"ק מוהרי"צ כרך יד

אגרות קודש

ב"ה, י"ח אדר ב', ה'תשכ"ב
 ברוקלין, נ. י.

כבוד הרב הגאון המפורסם חו"ב סוע"ה
 סדרן ופלפלן וו"ח אי"א בעל מדות תרומיות איש אשכולות וכו' וכו'
 מוהרי"ר שליט"א רב ראשי ראשון לציון

שלום וברכה!

באתי להמליץ על האברך הרב משה אהרן שי' ברוידה, מועמד לרבנות בשכונים בגבעתיים, ששמעתי עליו ונוכחתי מפי כתבו - מכתביו רבים שהוא ירא שמים ויד לו בהוראה, בחינוך ובהשפעה וראוי לאותה איצטלא. ובודאי גם כהדרי"ג שליט"א מכירו.

אני תקוה שכת"ר שליט"א ימצאהו מתאים למשרה הנ"ל, בפרט שיש לו לאברך הנ"ל היכרות וידידים בגבעתיים, וגם אביו שי' רב שם, ואם יתמנה למשרה הנ"ל התקוה חזקה שיצליח בעבודתו בקדש.

בכבוד ובברכה לבשורות משמחות אלו דמרבים בהם בשמחה.

פרשת ויקרא

א « ויקרא אל־משה וידבר יהוה אליו מאהל מועד לאמר: **ב** דבר אל־בני ישראל ואמרת אליהם אדם פייקריב מכם קרבן ליהוה מן הבמה מן־הבקר ומן־הצאן תקריבו את־קרבנכם: **ג** אם־עלה קרבנו מן־הבקר זכר תמים יקריבנו אל־פֶתַח אהל מועד יקריב אתו לרצנו לפני יהוה: **ד** וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: **ה** ושחט את־בן הבקר לפני יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים את־הדם וזרקו את־הדם על־המזבח סביב אֶשֶׁר־פֶתַח אהל מועד: **ו** והפשיט את־העלה ונתח אתה לנתחיה: **ז** ונתנו בני אהרן הכהן אש על־המזבח וערכו עצים על־האש: **ח** וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את־הראש ואת־הפדר על־העצים אשר על־האש אשר על־המזבח: **ט** וקרבו וכרעו ירחץ במים והקטיר הכהן את־הכל המזבחה עלה אשה ריח־ניחוח ליהוה: **ס** (וישראל) ואם־מן־הצאן קרבנו מן־הכשבים או מן־העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: **א** ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני יהוה וזרקו בני אהרן הכהנים את־דמו על־המזבח סביב: **ב** ונתח אתו לנתחיו ואת־ראשו ואת־פָדְרוֹ וְעֶרְךָ הכהן אתם על־העצים אשר על־האש אשר על־המזבח: **ג** והקרב והכרעים ירחץ במים והקריב הכהן את־הכל והקטיר המזבחה עלה הוא אשה ריח ניחוח ליהוה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ד ע' 1306)

ה' פעמים פתיב פאן אורה', פנגד חמשה חמשי תורה .
 . יצרא אלקים את האור פי טוב' - פנגד ספר ויקרא, שהוא מלא הלכות רבות (בראשית רבה פ"ג, ה)
 הספר לכך שדוקא ספר ויקרא נאמר בו טוב, למרות שגם ספר דברים מלא הלכות רבות. הוא על־פי דברי

הזהר, שיגיעה ועמל בלמוד התורה מביאים לידי כפמה טבין", דהינו שטוב נאמר על למוד התורה כשמגיע על־ידי יגיעה ועמל. ולכן דוקא בספר ויקרא נאמר טוב, מפני שהוא הקשה בפגנה מבין ספרי התורה. כדברי התוספות במס' ברכות על ספר ויקרא חמור שבספרים, שבו דרושה התנגעות רבה בכדי להבינו.

שני **ה** ואם מן־העוף עלה קרבנו ליהוה והקריב מן־התרים או מן־בני היונה את־קרבנו: **ו** והקריבו הכהן אל־המזבח ומלך את־ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח: **ז** והסיר את־מראתו פנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה אל־מקום הדשן: **ח** ושפע אתו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה על־העצים אשר על־האש עלה הוא אשה ריח ניחוח ליהוה: **ס** **ב** « ונפש פיי תקריב קרבן מנחה ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: **ג** והביאה אל־בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל־לבנתה והקטיר הכהן את־אזברתה המזבחה אשה ריח ניחוח ליהוה: **ד** והנותרת מן־המנחה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יהוה: **ס** **ד** וכי תקרב קרבן מנחה מאפה תגור סלת חלות מצת בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: **ס** **ה** ואם מנחה על־המחבת קרבנד סלת בלולה בשמן מצה תהיה: **ו** פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא: **ס**

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 488)

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (א, א)

לכל הדברות ולכל האמירות ולכל צוויים קדמה קריאה, לשון חבה (רש"י)

רש"י מדבק ומביא שלוש לשונות דברות', 'אמירות' ו'צוויים', כבא לומר "לא זו אף זו".

"דברות": מוכן שיקדים לשון של חבה, מפני שדבור הוא לשון קשה, ובכדי שלא להכחיל את השומע יקדים לשון רך. "אמירות": לכלנו לחשב שקדם 'אמירה' אין צריך

דינייהם לא מופיעים כלל בפְּרָשָׁה זו. ובקרבנות יחיד מקדימה התורה קרבנות נדבה לחובה, שְׁתֵּי הַקְּרָבָנוֹת שְׁהוּבָאוּ (פְּעֻקָר) בְּהַקְמַת הַמִּשְׁפָּן הֵיוּ קְרָבָנוֹת נְדָבָה, כִּי קְרָבָנוֹת חוֹבָה מְגִיעִים כְּכַפָּרָה עַל חֲטָאִים, וְלֹא מִסְתַּבֵּר שְׁבֻזְמָן כֹּה נִשְׁבָּב בְּהַקְמַת הַמִּשְׁפָּן חֲטָאוּ בְּגִישׁוֹרְאֵל. לְכֵן מְקַדֶּימָה הַתּוֹרָה לְקְרָבָנוֹת חוֹבָה.

לְשׁוֹן שֶׁל חֻבָּה, מִפְּנֵי שְׁאִמְרָהּ הִיא לְשׁוֹן רַבָּה, מְחַדֵּשׁ רַש"י שְׁגַם קָדָם "אִמְרֹת" נֶאֱמַר לְשׁוֹן חֻבָּה. "צוּוּיִים": לְכַאוֹרָה ב'צוּוּיִים' הִיא מְקוֹם לְחֹשֶׁב שֶׁלְשׁוֹן חֻבָּה מְדַקָּה, מִפְּנֵי שְׁצוּוּי הוּא אִמְרָה מְחַלֶּטֶת וְאִתְּנָה, וּלְשׁוֹן חֻבָּה יְכוּל לְהַחְלִישׁ אֶת תַּקָּף הַצּוּוּי. מְחַדֵּשׁ רַש"י חֲדוּשׁ גְּדוֹל יוֹתֵר, שְׁגַם קָדָם ל"צוּוּיִים" נֶאֱמַר לְשׁוֹן חֻבָּה.

רביעי ג. « וְאִם-לֹבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ אִם מִן-הַפְּקָר הוּא מִקְרִיב אִם-זָכָר אִם-נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה: » וְסֻמָּד יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחְטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל הַפְּתִיחַ אֶת-הַדָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב: » וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה אֶת-הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב: » וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֶּסֶלִים וְאֶת-הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד עַל-הַכִּלְיֹת יִסִּירֶנָּה: » וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּגִישׁוֹרְאֵל הַמִּזְבֵּחַ עַל-הַעֹלָה אֲשֶׁר עַל-הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל-הָאֵשׁ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: פ. » וְאִם-מִן-הַצֹּאֵן קָרְבָּנוֹ לֹבַח שְׁלָמִים לַיהוָה זָכָר אוֹ נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבוּ: » וְאִם-כֶּשֶׁב הוּא-מִקְרִיב אֶת-קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיב אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה: » וְסֻמָּד אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וְשִׁחְט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-דָּמֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב: » וְהִקְרִיב מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה לַיהוָה חֹלֶבֹת הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֻמַּת הַעֲצָה יִסִּירֶנָּה וְאֶת-הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה אֶת-הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עַל-הַקֶּרֶב: » וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלְיֹת וְאֶת-הַחֹלֶב אֲשֶׁר עֲלֵהֶן אֲשֶׁר עַל-הַכֶּסֶלִים וְאֶת-הַיִּתְרֹת עַל-הַכֶּבֶד עַל-הַכִּלְיֹת יִסִּירֶנָּה: » וְהִקְטִירוּ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ לְחֶם אִשָּׁה לַיהוָה: פ. » וְאִם-עֹז קָרְבָּנוֹ וְהִקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה: » וְסֻמָּד אֶת-יָדוֹ עַל-רֹאשׁוֹ וְשִׁחְט אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶל אֶת-דָּמֹ עַל-הַמִּזְבֵּחַ סְבִיב: » וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָּנוֹ אִשָּׁה לַיהוָה אֶת-הַחֹלֶב הַמְּכַסֶּה

שְׁלֵשׁ: » וְאִם-מִנְחַת מְרֻחֶשֶׁת קָרְבָּנָה סֵלֶת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה: » וְהִבַּאת אֶת-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵאֵלֶּה לַיהוָה וְהִקְרִיבָה אֶל-הַכֹּהֵן וְהִגִּישָׁה אֶל-הַמִּזְבֵּחַ: » וְהָרִים הַכֹּהֵן מִן-הַמִּנְחָה אֶת-אִזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: » וְהַנּוֹתֵרֶת מִן-הַמִּנְחָה לְאֹהֶל וּלְבָנוֹ קָדָשׁ קְדָשִׁים מֵאִשֵּׁי יְהוָה: » כָּל-הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כִלְשָׂאֵל וְכִלְדִּבְשׁ לֹא-תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַיהוָה: » קָרְבָן רֵאשִׁית תִּקְרִיבוּ אֹתָם לַיהוָה וְאֵל-הַמִּזְבֵּחַ לֹא-יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: » וְכִלְקָרְבָן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תִּמְלַח וְלֹא תִשְׁפִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ מֵעַל מִנְחַתְךָ עַל כָּל-קָרְבָּנֶיךָ תִּקְרִיב מִלַּח: » וְאִם-תִּקְרִיב מִנְחַת בַּפּוּרִים לַיהוָה אֲכִיב קִלּוֹי בָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ בְּרִמָּל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בַּפּוּרֶיךָ: » וְנָתַתְּ עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְשִׁמְתָה עָלֶיהָ לְבָנָה מִנְחָה הוּא: » וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת-אִזְכָּרָתָהּ מִגֵּרֶשָׁה וּמִשְׁמֹנָה עַל כָּל-לִבְנֹתָהּ אִשָּׁה לַיהוָה: פ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו נ' 9)

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּנּוּ קָרְבָן לַיהוָה (א. ב.)

בְּקָרְבָנוֹת נְדָבָה דְבַר הָעֲנִין (רש"י)

הַהֶסְבֵּר מְדוּעַ הַתּוֹרָה פּוֹתַחַת בְּדִינֵי קְרָבָנוֹת יָחִיד בְּדָבָר וְלֹא בְּקָרְבָנוֹת צָבוּר, וּבְקָרְבָנוֹת יָחִיד מְקַדֶּימָה קְרָבָנוֹת נְדָבָה לְקָרְבָנוֹת חוֹבָה - לְמֵרוֹת שֶׁלְכַאוֹרָה קְרָבָנוֹת צָבוּר וְחוֹבָה חֲשׁוּבִים יוֹתֵר - הוּא מִפְּנֵי שְׁפָרְשִׁיּוֹת אֵלּוּ (וַיִּקְרָא וְצו) נֶאֱמָרוּ קָדָם לְחֻבַּת הַמִּשְׁפָּן וְהַקְמָתוֹ (שְׁבִפְרָשֶׁת שְׁמִינִי). וּמִטְרַת פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ הִיא לְלַמֵּד אֶת בְּגִישׁוֹרְאֵל הוֹרָאָה מְעֻשִׂית לְקִרְאָת חֻבַּת הַמִּשְׁפָּן.

אֶת קְרָבָנוֹת הַצָּבוּר אֵין צָרָה עֲדִין לְלַמֵּד, כִּי בְּמִשְׁךָ שְׁמוֹנֵת יְמֵי הַמְלוּאִים הִקְרִיב מִשָּׁה רַבָּנוֹ אֶת קְרָבָנוֹת הַצָּבוּר, לְכֵן

וְאֶת־כָּל־חֵלֶב פֶּר החֲטָאֹת יָרִים מִמֶּנּוּ אֶת־
 הַחֵלֶב הַמִּכֶּסֶּה עַל־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר
 עַל־הַקֶּרֶב: וְאֶת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב
 אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת
 עַל־הַכֶּבֶד עַל־הַכֹּלִיֹּת יִסְרְנָה: כָּאֲשֶׁר יוֹרֵם
 מִשׁוֹר זָבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן עַל מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה: « וְאֶת־עוֹר הַפֶּר וְאֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ עַל־
 רֹאשׁוֹ וְעַל־כַּרְעֵיו וְקִרְבּוֹ וּפְרָשׁוֹ: » וְהוֹצִיא
 אֶת־כָּל־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מְקוֹם טְהוֹר
 אֶל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן וְשָׂרַף אֹתוֹ עַל־עֵצִים בְּאֵשׁ
 עַל־שַׁפְּךְ הַדָּשָׁן יִשָּׂרַף: פ . וְאִם כָּל־עֵדֹת
 יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנִעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ
 אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ
 וְאָשָׂמוּ: י וְנִודְעָה הַחֲטָאֹת אֲשֶׁר חָטְאוּ עֲלֶיהָ
 וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פֶּר בֶּן־בְּקָר לַחֲטָאֹת וְהִבְיִאוּ
 אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: יא וְסִמְכוּ זָקְנֵי הָעֵדָה
 אֶת־יָדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה וְשָׁחַט
 אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי יְהוָה: יב וְהִבְיִא הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ
 מִדָּם הַפֶּר אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: יג וְטָבַל הַכֹּהֵן
 אֶצְבָּעוֹ מִן־הַדָּם וְהִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
 אֶת פָּנָיו הַפְּרֹכֶת: יד וּמִן־הַדָּם יִתֵּן אֶל־קַרְנֹת
 הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת
 כָּל־הַדָּם יִשְׁפֹךְ אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־
 פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: טו וְאֶת כָּל־חֵלְבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ
 וְהַקְטִיר הַמִּזְבְּחָה: טז וְעָשָׂה לִפְרָ כָּאֲשֶׁר עָשָׂה
 לִפְרָ הַחֲטָאֹת כִּן יַעֲשֶׂה־לָּו וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם הַכֹּהֵן
 וְנִסְלַח לָהֶם: טז וְהוֹצִיא אֶת־הַפֶּר אֶל־מַחוּץ
 לַמַּחֲנֶה וְשָׂרַף אֹתוֹ כָּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר
 הָרִאשׁוֹן חֲטָאֹת הַקָּהָל הוּא: פ כָּאֲשֶׁר נִשְׂאִי
 יַחֲטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲלֵהֶיו
 אֲשֶׁר לֹא־תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁנְגָה וְאִשָּׁם: טז אִוְהוֹדַע
 אֵלָיו חֲטָאֹתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבְיִא אֶת־קִרְבָּנוֹ
 שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: טז וְסִמְךָ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ

אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת כָּל־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עַל־הַקֶּרֶב: י
 וְאֶת שְׁתֵּי הַכֹּלִיֹּת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן
 אֲשֶׁר עַל־הַכֶּסֶּלִים וְאֶת־הַיִּתְרֹת עַל־הַכֶּבֶד עַל־
 הַכֹּלִיֹּת יִסְרְנָה: יב וְהַקְטִירִם הַכֹּהֵן הַמִּזְבְּחָה
 לַחֵם אִשָּׁה לָרִיחַ גִּיחַח כָּל־חֵלֶב לַיהוָה: יג חֲקַת
 עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם כָּל־חֵלֶב
 וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקטוי שיחות חט"ו ע' 23)

כָּל חֵלֶב לַה' (ג, טז)

הַרְצָה לְנִפּוֹת עֲצָמוֹ - זָכָף יִצְרוּ הָרַע, וְהִבְיִא קִרְבָּנוֹ מִן
 הַיָּסֶה הַמִּשְׁבַּח בְּיֹתֵר שְׁבָאוֹתוֹ הַמִּיּוֹן שִׁבְיָא מִמֶּנּוּ . . . וְכֵן הוּא
 אוֹמֵר: כָּל חֵלֶב לַה' (רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח)
 לְכַאֲוָה הִי צְרִיף הַרְמָב"ם לְפָרֵשׁ "כָּל חֵלֶב לַה'", שֶׁעַל
 הָאָדָם לְהִבְיִא מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח שֶׁבְּכָל הַמִּינִים? וְיִישׁ
 לומר, "כָּל חֵלֶב לַה'" הוּא בְּטוֹי לְהַפְרֵת הָאָדָם בְּבַעֲלוֹתוֹ שֶׁל
 הַקִּבְיָה עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ - לַה' הָאָרֶץ וּמִלֹּאֲהָ - וְלִכֵּן
 מִקְרִיב מִן הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח. וְהִיּוֹת שֶׁבְּבִרְיָה כְּלוּלִים מִינִים
 שׁוֹנִים, חֲלָקִים יָפִים וְהַמִּשְׁבַּחִים וְחֲלָקִים פְּשׁוּטִים וְהַרְעִיעִים,
 צְרִיף לומר שֶׁ"כָּל חֵלֶב לַה'" מְדַבֵּר עַל הַמִּבְחָר וְהַמִּשְׁבַּח
 שְׁבָאוֹתוֹ מִיּוֹן. כִּי בְּכָל מִיּוֹן וּמִיּוֹן, הַמִּשְׁבַּח וְהַרְעִיעִי, צְרִיף לְגַלוֹת
 שֶׁהֵם בְּבַעֲלוֹתוֹ שֶׁל הַקִּבְיָה.

חִמְשֵׁי ד' א וְיִדְבֵּר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה לֵאמֹר: ז דְבַר
 אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נִפְשׁ כִּי־תַחֲטָא בְּשִׁנְגָה
 מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְעָשָׂה
 מֵאֲחַת מֵהֵנָּה: ג אִם הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ יַחֲטָא
 לְאִשְׁמַת הָעַם וְהִקְרִיב עַל חֲטָאֹתוֹ אֲשֶׁר חָטָא
 פֶּר בֶּן־בְּקָר תָּמִים לַיהוָה לַחֲטָאֹת: ד וְהִבְיִא
 אֶת־הַפֶּר אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְךָ
 אֶת־יָדוֹ עַל־רֹאשׁ הַפֶּר וְשָׁחַט אֶת־הַפֶּר לִפְנֵי
 יְהוָה: ה וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמֹּשִׁיחַ מִדָּם הַפֶּר וְהִבְיִא
 אֹתוֹ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד: ו וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת־אֶצְבָּעוֹ
 בְּדָם וְהִזָּה מִן־הַדָּם שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי יְהוָה
 אֶת־פָּנָיו פְּרֹכֶת הַקֶּדֶשׁ: ז וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַדָּם
 עַל־קַרְנֹת מִזְבֵּחַ קַמֹּרֶת הַסָּמִים לִפְנֵי יְהוָה
 אֲשֶׁר בְּאֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת אֶל־כָּל־חֵלְבוֹ הַפֶּר יִשְׁפֹךְ
 אֶל־יְסוּד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה אֲשֶׁר־פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

הַפֶּשֶׁבַּ מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים וְהַקְטִיר הִפְתָּן אֹתָם
 הַמִּזְבֵּחַ עַל אִשֵּׁי יְהוָה וּכְפָר עָלָיו הִפְתָּן
 עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: פ
 ה « וַנִּפֶּשׂ בִּי־תַחֲטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹה וְהוּא
 עֵד אִו רָאָה אִו יָדַע אִם־לֹא יִגִּיד וְנִשָּׂא עֹנֹו:
 ז אִו נִפֶּשׂ אֲשֶׁר תִּנְעַע בְּכָל־דָּבָר טָמֵא אִו בְּנִבְלַת
 חַיָּה טָמְאָה אִו בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טָמְאָה אִו
 בְּנִבְלַת שִׁרְץ טָמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא
 וְאִשָּׁם: ח אִו כִּי יִנְעַע בְּטָמְאָת אָדָם לְכָל טָמְאָתוֹ
 אֲשֶׁר יִטְמָא בָּהּ וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם:
 ט אִו נִפֶּשׂ בִּי תִשְׁבַּע לְכַפֵּא בְּשִׁפְתָיִם לְהִרְעֹו
 אִו לְהִיטִיב לְכָל אֲשֶׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה
 וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאִשָּׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:
 י וְהָיָה כִּי־יִאֲשָׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה וְהִתְוֹדָה אֲשֶׁר
 חָטָא עָלֶיהָ: יא וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה עַל
 חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן־הֶצֶאֱן בְּשִׁבְעָה
 או־שְׁעִירַת עֹזִים לְחַטָּאת וּכְפָר עָלָיו הִפְתָּן
 מִחַטָּאתוֹ: יב וְאִם־לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁהּ וְהִבִּיא
 אֶת־אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים או־שְׁנֵי
 בְּנֵי־יוֹנָה לַיהוָה אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה:
 יג וְהִבִּיא אֹתָם אֶל־הַפְתָּן וְהִקְרִיב אֶת־אֲשֶׁר
 לְחַטָּאת רֵאשׁוֹנָה וּמֶלֶךְ אֶת־רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ
 וְלֹא יִבְדִּיל: יד וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל־קִיר
 הַמִּזְבֵּחַ וְהִנָּשָׂא בְּדָם יִמְצָה אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ
 חַטָּאת הוּא: וְאֶת־הִשָּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה בְּמִשְׁפַּט
 וּכְפָר עָלָיו הִפְתָּן מִחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר־חָטָא וְנִסְלַח
 לוֹ: ט

הַשְּׁעִיר וְשָׁחַט אֹתוֹ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־יִשְׁחַט אֶת־
 הָעֹלָה לִפְנֵי יְהוָה חַטָּאת הוּא: טו וְלָקַח הִפְתָּן
 מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֵת מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־דָּמֹו יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד מִזְבֵּחַ הָעֹלָה:
 טז וְאֶת־כָּל־חֵלְבוֹ יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּחֲלֵב זֶבַח
 הַשְּׁלָמִים וּכְפָר עָלָיו הִפְתָּן מִחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח
 לוֹ: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 5)

אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם (א, ב)

מדוע מדגיש הפתוח "אדם כי יקריב מכם", דהיינו דווקא
 מבני־ישראל, הרי להלכה גם נכרים יכולים להביא קרבנות
 נדבקה? ויש לומר, שבפרשת הקרבנות נכתב מספר פעמים
 שהקרבן "אשה ריח ניהוח לה", ומסביר על כך רש"י:
 "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". לכן מדגיש הפתוח,
 "אדם כי יקריב מכם", הנחת רוח שנגרמת ע"י הקרבן, היא
 דווקא ע"י קרבנות בני־ישראל, ולא קרבנות אמות העולם.

ששי ט ואם־נִפֶּשׂ אֶחָת תַּחֲטָא בְּשִׁגְגָה מִעַם
 הָאָרֶץ בְּעִשְׂתָּהּ אֶחָת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר
 לֹא־תַעֲשִׂינָהּ וְאִשָּׁם: טו אִו הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ
 אֲשֶׁר חָטָא וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹ שְׁעִירַת עֹזִים תְּמִימָה
 נִקְבָּה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: טז וְסָמַךְ אֶת־יָדוֹ
 עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֶת־הַחַטָּאת בְּמָקוֹם
 הָעֹלָה: טז וְלָקַח הִפְתָּן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן
 עַל־קַרְנֵת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ
 אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: טז וְאֶת־כָּל־חֵלְבָהּ יִסִּיר
 כַּאֲשֶׁר הוֹסֵר חֵלֶב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר
 הִפְתָּן הַמִּזְבֵּחַ לְרִיחַ נִיחוּחַ לַיהוָה וּכְפָר עָלָיו
 הִפְתָּן וְנִסְלַח לוֹ: פ ט ואם־כִּפֶּשׂ יָבִיא קֶרְבָּנוֹ
 לְחַטָּאת נִקְבָּה תְּמִימָה יְבִיאָנָה: טז וְסָמַךְ אֶת־
 יָדוֹ עַל רֹאשׁ הַחַטָּאת וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת
 בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה: טז וְלָקַח הִפְתָּן
 מִדָּם הַחַטָּאת בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל־קַרְנֵת מִזְבֵּחַ
 הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־דָּמָהּ יִשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:
 טז וְאֶת־כָּל־חֵלְבָהּ יִסִּיר כַּאֲשֶׁר יוֹסֵר חֵלֶב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ב ע' 1)

מפני מה פתחילין לתינוקות בתורת פתנים, ואין מתחילין
 בכראשית? אלא שהתינוקות טהורין והקרבנות טהורין;
 יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין (ויקרא רבה פ"ז, א)
 אודות הקרבת הקרבנות אצל נח, מציינת התורה
 שהקרבנות היו 'מכל בהמה טהורה ומכל העוף הטהור'
 - למרות שההבדל בין קרבנות טהורים לשאינם טהורים
 נקבע רק במתן תורה, מספרת התורה ששנים קדם לכן היתה

בַּהּ וְנִשְׁבַּע עַל־שֵׁקֶר עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
הָאָדָם לַחֲטָא כְּהִנֵּה: ^כ וְהָיָה כִּי־יַחֲטֵא וְאָשֵׁם
וְהָשִׁיב אֶת־הַגּוֹלָה אֲשֶׁר נָזַל אוֹ אֶת־הַעֲשָׂק
אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת־הַפְּקוּדֹן אֲשֶׁר הִפְקִד אֹתוֹ אוֹ
אֶת־הָאֲבֵרָה אֲשֶׁר מָצָא: ^{כא} אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע
עָלָיו לְשֵׁקֶר וְשָׁלַם אוֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יוֹסֵף
עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ יִתְּנֶנּוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ:
^{כב} וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאֵן
בְּעֶרְבֹךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן: ^{כג} וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן
לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה
לְאֲשָׁמָה כֹּה: פפפ

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךָ מַלְכוּתָהּ, וְיִצְמַח פּוּרְקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֵגְלָא וּבְזִמְזוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׂמֵה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עַלְמֵי. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׂמֵה רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמֵי
וּלְעַלְמֵי עַלְמֵי. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמַם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׂמֵה דְקַדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירְתָּא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרוּן בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

מִפְטִיר ^{כד} אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר־יִשְׁבַּע עָלָיו לְשֵׁקֶר וְשָׁלַם
אוֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יוֹסֵף עָלָיו לְאֲשֶׁר הוּא לוֹ
יִתְּנֶנּוּ בַּיּוֹם אֲשֶׁמְתוֹ: ^{כה} וְאֶת־אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַיהוָה
אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְבֹךָ לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן:
^{כו} וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְנִסְלַח לוֹ עַל־
אֲחַת מִכָּל אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לְאֲשָׁמָה כֹּה: פפפ

ק"א פסוקים, רעוא"ל סימן, ציו"ה סימן

הַשְּׂפָעָה בְּעוֹלָם עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, עַד כְּדֵי הַשְּׂפָעָה
עַל הַתְּנַהֲגוּתוֹ שֶׁל נֹחַ בְּהַקְרַבַת הַקְּרָבָנוּת. לָכֵן מִתְחִילִים לְדַבֵּר
יִשְׂרָאֵל לְלַמַּד תּוֹרָה בְּעִנְיַן הַקְּרָבָנוּת, לְלַמֵּד שְׂכָמוֹ שֶׁהַקְּרַבַת
הַקְּרָבָנוּת קָדָם מִפְּנֵי תּוֹרָה הַשְּׂפָעָה מִהַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת, כִּן
תִּיִּיָּהֶם שְׁלֵהֶם צְרִיכִים לִהְיוֹת מְשֻׁפָּעִים מִהַתּוֹרָה וְהַמְצוּוֹת,
לְמִרּוֹת שְׂעִדֵּין אֵינֶם חֲבִיבִים בְּמְצוּוֹת - עַל־דֶּרֶךְ הַמְצָב שֶׁקָּדָם
לְמִפְּנֵי תּוֹרָה.

שביעי ^א וְאִם־לֹא תִשָּׂג יָדוֹ לִשְׁתֵּי תָרִים אוֹ לִשְׁנֵי
בְּנֵי־יוֹנָה וְהִבִּיא אֶת־קֶרְבָּנוֹ אֲשֶׁר חָטָא עֲשִׂירַת
הָאֵפָה סֹלֶת לְחֻטָּאת לְאִישִׁים עָלֶיהָ שְׁמֹן
וְלֹא־יִתֵּן עָלֶיהָ לְכֹנֶה כִּי חֻטָּאת הוּא: ^ב וְהִבִּיאֶיהָ
אֶל־הַכֹּהֵן וְקִמֵּץ הַכֹּהֵן אֶל־מִזְבֵּחַ מְלֹא קִמְצוֹ
אֶת־זֹבְחֹתֶיהָ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אִשֵּׁי יְהוָה
חֻטָּאת הוּא: ^ג וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל־חֻטָּאתוֹ
אֲשֶׁר־חָטָא מֵאֲחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח לוֹ וְהִיתָה
לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה: ^ד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^ה גֹּפֶשׁ כִּי־תִמְעַל מֵעַל וְחֻטָּאת בְּשִׁגְגָה
מִקְדָּשֵׁי יְהוָה וְהִבִּיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֵיל
תְּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְבֹךָ כֶּסֶף־שְׁקָלִים בְּשֵׁקֶל־
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: ^ו וְאֶת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ
יִשָּׁלַם וְאֶת־חִמְשֵׁיתוֹ יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אוֹתוֹ לְכֹהֵן
וְהִכְתִּין יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח לוֹ: ^ז פ
וְאִם־גֹּפֶשׁ כִּי תַחֲטֵא וְעֲשִׂתָּהּ אֲחַת מִכָּל־מִצְוֹת
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ וְלֹא־יָדַע וְאִשָּׁם וְנִשְׂאָ
עֹנֹן: ^ח וְהִבִּיא אֵיל תְּמִים מִן־הַצֹּאֵן בְּעֶרְבֹךָ
לְאָשָׁם אֶל־הַכֹּהֵן וְכִפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגַתוֹ
אֲשֶׁר־שָׁגַג וְהוּא לֹא־יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: ^ט אִשָּׁם הוּא
אִשָּׁם אִשָּׁם לַיהוָה: ^י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ^{יא} גֹּפֶשׁ כִּי תַחֲטֵא וּמְעַלָּה מֵעַל בִּיהוָה
וְכַחֵשׁ בְּעֵמִיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ־בְתִשׁוּמַת יָד אוֹ בְּגוֹל
אוֹ עֲשָׂק אֶת־עֵמִיתוֹ: ^{יב} אוֹ־מִצָּא אֲבֵרָה וְכַחֵשׁ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיָה מאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִ חֲפֵץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת ויקרא לשמו"ת ולקריאה בציבור

בישעיה פרק מג

כא עִם־זוֹ יִצְרַתִּי לִי תְהִלָּתִי יִסְפְּרוּ: כב וְלֹא־אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב כִּי־יַנְעִתָּ בִּי יִשְׂרָאֵל: כג לֹא־הִבִּיאתָ לִי שֶׁה עֲלִיתִיךָ וּזְבַחִיךָ לֹא כַבְּדַתְנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְלֹא הוֹנַעְתִּיךָ בְּלִבְנָה: כד לֹא־קָנִיתָ לִי בַכֶּסֶף קָנָה וְחִלַּב זְבַחִיךָ לֹא הִרְוִיתְנִי אֶךְ הֶעֱבַדְתִּנִּי בַחֲטָאֵתֶיךָ הוֹנַעְתִּנִי בַעֲוֹנוֹתֶיךָ: כה אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מַחָה פִשְׁעֶיךָ לְמַעַן וְחֲטָאֵתֶיךָ לֹא אֶזְכֶּר: כו הַזְכִּירְנִי נִשְׁפָּטָה יַחַד סֵפֶר אֶתָּה לְמַעַן תִּצְדָּק:

למרת. ועם כל זה סבלתי משאכם ולא פליתי אִתְּכֶם. (כה) לְמַעַנִּי, לא בצדקתך, אלא לְמַעַנִּי שֶׁלֹּא יחלל שְׁמִי בְעַמִּים אִם אֶעֱשֶׂה עִמָּכֶם כְּלָה כַחֲטָאִיכֶם. (כו) הַזְכִּירְנִי, כָּאֵדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ, הַזְכִּיר אֹתִי מֵה גָמוּל יֵשׁ לְךָ עָלַי. נִשְׁפָּטָה יַחַד, וְכָרַר דְּבָרֵינוּ לְרֹאוֹת עִם מִי הָדִין. סֵפֶר אֶתָּה, סֵפֶר אֶתָּה תְחַלֶּה. בְּלוֹמַר, אֵף אִם תִּסְפָּר אֶתָּה בַתְּחִלָּה, לֹא תִהְיֶה צָדִיק נְגִדִי.

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(כא) עִם זוֹ יִצְרַתִּי לִי, הָעַם אֲשֶׁר יִצְרַתִּי לְהִיזֹת לִי לְעַם. תְּהִלָּתִי יִסְפְּרוּ, לְמַעַן יִסְפְּרוּ תְהִלָּתִי עַל הַנְּסִים שֶׁאֶעֱשֶׂה לָהֶם. (כב) וְלֹא אֲתִי קָרָאתָ יַעֲקֹב, אֲכַל אַתָּה יַעֲקֹב לֹא קָרָאתָ אוֹתִי, כִּי פָנִיתָ אַחֵר עֲבוֹדָה זָרָה. כִּי יַנְעִתָּ בִּי, כִּי נַעֲשִׂיתָ יַנְעִ וְעַנָּה בְּעֲבוֹדָתִי וּבִטְלַת אֵת עֲבוֹדַת הַקְּרָבָנוֹת. (כג) לֹא הִבִּיאתָ לִי וְגו', זֶה הָיָה בְיַמֵּי אֲחִי מֶלֶךְ יְהוּדָה שֶׁבִטַּל עֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ בְּמִנְחָה וְגו', לֹא הִטְלִיתִי עָלֶיךָ עֲבוֹדָה קָשָׁה וְהוֹצֵאתָ מִרְפָּה בַּחֲבֹאת הַמִּנְחָה, כִּי מִנְחָה מִקְטִירִים רַק קָמַץ מִמֶּנָּה. וְכֵן לֹא צִוִּיתִי לְהַרְבוֹת בְּלִבְנָה. (כד) קָנָה, הוּא קָנִיתִי בְשֵׁם וְחִלַּב וְזַבְחֶיךָ לֹא הִרְוִיתְנִי, כִּי לֹא הִקְרַבְתָּם לְפָנָי. אֶךְ הֶעֱבַדְתִּנִּי בַחֲטָאוֹתֶיךָ וְגו', אֲנִי לֹא הֶעֱבַדְתִּיךָ, אֲכַל אַתָּה הֶעֱבַדְתִּנִּי בַחֲטָאוֹתֶיךָ, שֶׁהֵם הָיוּ עָלַי

כו אָבִיךָ הֲרֵאשׁוֹן חָטָא וּמְלִיצִיךָ פִּשְׁעוּ בִּי:
 כח וְאַחֲלַל שָׂרֵי קִדְשׁ וְאַתְנֶה לְחֵרֶם יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל
 לְגִדּוּפִים: מד א וְעַתָּה שָׁמַע יַעֲקֹב עַבְדִּי וְיִשְׂרָאֵל
 בְּחַרְתִּי בּוֹ: כ פֶּה־אָמַר יְהוָה עֵשָׂךְ וַיִּצְרַךְ מִבְּמִן
 יַעֲזֹרְךָ אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָוֹן בְּחַרְתִּי בּוֹ:
 ג פִּי אֶצְק־מִים עַל־צִמָּא וְנוֹזְלִים עַל־יַבֶּשֶׁה אֶצְק
 רוּחִי עַל־זֶרְעֶךָ וּבִרְכָתִי עַל־צֹאצְאֶיךָ: ד וְצִמְחוּ בְּבִין
 חֲצִיר בַּעֲרָבִים עַל־יַבְלֵי־מַיִם: ה זֶה יֹאמֵר לַיהוָה
 אָנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם־יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יָדוֹ לַיהוָה
 וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה: ו פֶּה־אָמַר יְהוָה מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל
 וּגְאָלוֹ יְהוָה צְבָאוֹת אָנִי רֵאשׁוֹן וְאָנִי אַחֲרוֹן
 וּמִבְּלַעְדֵי אֵין אֱלֹהִים: ז וּמִי־כְמוֹנִי יִקְרָא וַיְגִידָהּ
 וַיַּעֲרֹכָהּ לִי מִשׁוּמֵי עַם־עוֹלָם וְאַתִּיּוֹת וְאֲשֶׁר
 תִּבְאֲנֶה יִגִּידוּ לָמוֹ: ח אֶל־תִּפְחָדוּ וְאַל־תִּרְהוּ הֲלֹא
 מֵאִזְ הַשְּׁמַעְתִּיךָ וְהַגְּדַתִּי וְאַתֶּם עַדִּי הִיֵּשׁ אֱלוֹהֵי
 מִבְּלַעְדֵי וְאֵין צוֹר בְּלִי־דַעְתִּי: ט וַיִּצְרִי־פֶסֶל כָּלֶם
 תְּהוּ וְחַמּוּדֵיהֶם בְּלִי־וַעֲלוּ וְעַדִּיהֶם הִמָּה בְּלִי־רְאוּ
 וּבְלִי־דַעוּ לְמַעַן יִבְשׁוּ: י מִי־יִצֵּר אֵל וּפֶסֶל נִסְךְ
 לְבַלְתִּי הוֹעִיל: יא הֵן כָּל־חֲבָרִיו יִבְשׁוּ וְחַרְשֵׁים
 הִמָּה מֵאֲדָם יִתְקַבְּצוּ כָּלֶם יַעֲמָדוּ יִפְחָדוּ יִבְשׁוּ
 יַחַד: יב חֲרַשׁ בְּרוּל מַעֲצָד וּפְעַל בַּפֶּהֶם וּבַמִּקְבּוֹת
 יִצְרָהוּ וַיִּפְעֲלָהוּ בְּזִרוּעַ כַּחוֹ גַּם־רַעַב וְאֵין כֹּחַ
 לֹא־שֶׁתָּה מַיִם וַיַּעַף: יג חֲרַשׁ עֲצִים נָטָה קוֹ

(כו) אביך הראשון חטא, ומליציך פשעו בי:
 כח ואחלל שרי קדש ואתנה לחרם יעקב וישראל
 לגדופים: מד א ועתה שמע יעקב עבדי וישראל
 בחרתי בו: כ פה־אמר יהוה עשך ויצרך מבין
 יעזרך אל־תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו:
 ג פי אצק־מים על־צמא ונוזלים על־יבשה אצק
 רוחי על־זרעך וברכתי על־צאצאיך: ד וצמחו בבין
 חציר בערבים על־יבלי־מים: ה זה יאמר ליהוה
 אני וזה יקרא בשם־יעקב וזה יכתב ידו ליהוה
 ובשם ישראל יכנה: ו פה־אמר יהוה מלך־ישראל
 וגאלו יהוה צבאות אני ראשון ואני אחרון
 ומבלעדי אין אלהים: ז ומי־כמוני יקרא ויגידה
 ויערכה לי משומי עם־עולם ואתיות ואשר
 תבאנה יגידו למו: ח אל־תפחדו ואל־תיראו הלא
 מאז השמעתיך והגדתי ואתם עדי הייש אלוהי
 מבלעדי ואין צור בלי־דעתי: ט ויצרי־פסל כלם
 תהו וחמודיהם בלי־וועלו ועדיהם המה בלי־ראו
 ובל־ידעו למען יבשו: י מי־יצר אל ופסל נסך
 לבלתי הועיל: יא הן כל־חבריו יבשו וחרשים
 המה מאדם יתקבצו כלם יעמדו יפחדו יבשו
 יחד: יב חרש ברזל מעצד ופעל בפיהם ובמקבות
 יצרהו ופעלהו בזרוע כחו גם־רעב ואין כח
 לא־שתה מים ויעף: יג חרש עצים נטה קו

לדעת כי ה' הוא האלהים וגו' (דברים ד, טז). ואין צור בלי דעתו, אין חוק בעולם אשר לא ידעתו אני; וכאלו אמר, הלא אני הוא
 הנותן פח לכל החזקים. ט) וחמודיהם, הפסילים שהם חמודים להם. ועדיהם המה וגו', הפסילים הם עדים בעצמם שלא יועילו,
 כי לא יראו ולא ידעו מאומה, ואם בן איד יועילו לאחרים. למען יבשו, העדות היא תועיל למען יבשו החומדים אותם. י) נסך,
 יצק. מלשון "פסל ומסכה" (דברים כו, טו). יא) חבריו, המתחברים אליו לעבד את פסל ויצרותו. וחרשים המה מאדם, האמנים
 העושים את הפסל, הלא הם מבני אדם, ואיד אפשר שיגעשו אל. יפחדו יבשו יחד, יפחדו מה' ויבשו במעשיהם. יב) חרש
 ברזל מעצד, האמן של מלאכת הברזל יעשה מעצד, הוא בלי מפלי האמנים. ופעל בפיהם, על ידי הפהם מבעיר אש חזקה
 לרפך את המתכת לעשות ממנו בלי אמנות. גם רעב וגו', האמן, מרב חשקו במלאכה ובשכר שיקבל עליה, אפלו בשירעב
 לא יעזב מלאכתו, ועובר עד שלא נשאר בו פח. וכשיצמא לא ישתה מים, עד שנגעשה ערף ונגע. יג) חרש עצים נטה קו,

וְתֹאמְרוּ בְשָׂרָה יַעֲשֶׂהוּ בַמִּקְצֵעוֹת וּבַמְחוּנָה
 וְתֹאמְרוּ וַיַּעֲשֶׂהוּ בְתַבְנִית אִישׁ כְּתַפְאֶרֶת אָדָם
 לְשֵׁבֶת בַּיִת: יִדְּ לְכַרְת־לוֹ אֲרָזִים וַיִּקַּח תְּרוּחַ וְאֵלֹן
 וַיֹּאמְרוּ-לוֹ בַעֲצֵי יַעַר נִמְטַע אֲרָן וְגִשְׁם יִגְדַל: מִן וְהָיָה
 לְאָדָם לְבַעַר וַיִּקַּח מֵהֶם וַיִּחַם אֶף-יִשְׂרָאֵל וְאָפָה לְחָם
 אֶף-וַיַּפְעֵל-אֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּ עֲשֶׂהוּ כְּסֵל וַיִּסְגְּדוּ-לָמוֹ:
 מִן חֲצִיּוֹ שָׂרָף בְּמוֹ-אֵשׁ עַל-חֲצִיּוֹ בְשָׂרָה יֹאכֵל יִצְלָה
 צָלִי וַיִּשְׁבַּע אֶף-יָחֵם וַיֹּאמֶר הֲאֵחָ חַמּוֹתַי רְאִיתִי
 אֹר: יִדְּ וַשְׂאֲרִיתוֹ לֵאלֹהִים עֲשֶׂה לְפָסְלוֹ וַיִּסְגְּדוּ-לוֹ
 וַיִּשְׁתַּחֲוּ וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיֹּאמֶר הַצִּילֵנִי כִּי אֵלֵי אָתָּה:
 יִחֵ לֹא יִדְּעוּ וְלֹא יִבְנוּ כִּי טַח מְרֹאוֹת עֵינֵיהֶם
 מִהַשְׂכִּיל לַבְּתָם: יִחֵ וְלֹא-יִשְׁיב אֶל-לְבָבוֹ וְלֹא דַעַת
 וְלֹא-תְבוּנָה לֵאמֹר חֲצִיּוֹ שָׂרְפָתִי בְמוֹ-אֵשׁ וְאֶף
 אֶפְיִתִי עַל-גַּחְלִיוֹ לְחָם אִצְלָה בְשָׂרָה וְאֹכֵל וַיִּתְרוּ
 לְתוֹעֵבָה אֲעֲשֶׂה לְבִיל עֵץ אֶסְגֹּד: כִּרְעָה אֶפְרָ לֵב
 הוֹתֵל הַטָּהוֹ וְלֹא-יִצִּיל אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא יֹאמֶר הֲלוֹא
 שָׂקָר בְּיַמִּינִי: כֹּא זְכַר-אֱלֹהִים יַעֲקֹב וַיִּשְׂרָאֵל כִּי עַבְדִּי
 אֲתָה יִצְרָתִיךָ עַבְד־לִי אֲתָה יִשְׂרָאֵל לֹא תִנְשָׁנִי:
 כִּי מַחִיתִי כְעֵבֶל פְּשָׁעֶיךָ וְכַעֲנַן חַטָּאתֶיךָ שׁוֹבָה אֵלַי
 כִּי גֹאֲלְתֶיךָ: כִּי רָנִו שָׁמַיִם כִּי-עֲשֶׂה יְהוָה הֲרִיעוּ
 תַחְתֵּינֹת אֲרֶץ פָּצְחוּ הַרִים רִנָּה יַעַר וְכַלְעֵץ בּוֹ
 כִּי-גֹאֲלֵה יְהוָה יַעֲקֹב וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר:

וְשִׁתְּשֵׁם מִלֹּאכֶת הַמַּעֲצָר, אִז אֲמֹן הַעֲצִים
 נוֹטָה כּוּ הַמְדָה עַל הַמְדָה לְחִתְּכָה בַמַּעֲצָר לְפִי
 רַעֲיוֹנִי. יִתְאָרְהוּ, יִפְחֹו. בְּשָׂרָה, מִן מִמְיֵי
 הַצִּבְעֵי. פְּרוֹשׁ אַחֵר, סוּג שֶׁל מַסּוֹר. בַּמִּקְצֵעוֹת,
 פְּלִים שְׂבָהֶם מִחֲלִיקִים אֶת כְּלֵי הָעֵץ. וּבַמְחוּנָה,
 כְּלֵי הַחֲרוּטֹת עֲגוּלִים, אוֹ לְצִנֵּר עֲגוּלִים.
 (יִד) לְכַרְת־לוֹ אֲרָזִים, עוֹד יֵשׁ מִי שִׁיטְרַח גַּם
 בְּכִרְיֹתָת הַעֲצִים מִן הַיַּעַר לְצַדֵּף עֲשִׂית הַפְּסֵל.
 תְּרוּחָה וְאֵלֹן, מִיֵּי עֲצֵי סִרְקָה וַיֹּאמְרוּ לוֹ
 בַעֲצֵי יַעַר, עוֹשֶׂה לְפָסֵל חֲיוּקִים מִשְׂאֵר עֲצֵי
 הַיַּעַר. נִמְטַע אֲרָן וְגִשְׁם יִגְדַל, וְיֵשׁ מִי שִׁיטְרַח
 עוֹד יוֹתֵר, שְׁנוּמַע מִתְחַלְּה נְטִיעָה שֶׁל עֵץ אֲרָן
 טוֹב לְמַלְאכָה, וּמִמְתִּין עַד שֶׁהַגִּשְׁם יִגְדַל וַיִּתְּה
 רְאוּי לְפָסֵל. (מִן) וְהָיָה לְאָדָם לְבַעַר, מֵאוֹתוֹ
 הָעֵץ עֲצָמוֹ וְהָיָה מִקְצָתוֹ לְצַרְכֵי אָדָם לְהַכְעִיר
 בּוֹ אֶת הָאֵשׁ. וַיִּחַם, חֲמָם אֶת גּוֹפוֹ בְּזִמְן הַקָּר.
 אֶף יִשְׂרָאֵל, וַיִּסַּק אֶת הַתְּנוּרָה לְחַמְמוֹ הַיִּטְב.
 (מִן) הָאֵחָה, לְשׁוֹן שְׂמִחָה. חַמּוֹתַי, חַמְמָתִי אֶת
 גּוֹפִי. רְאִיתִי אֹר, שְׁלֵחֶבֶת אֵשׁ מֵאִירָה.
 (יִד) וַיִּסְגְּדוּ לוֹ, וַשְׂתַּחֲוּהוּ לוֹ. (יִח) טַח מְרֹאוֹת,
 כְּאֵלוֹ מְרוֹחַ בְּטִיחַ וְלֹא יוֹכֵל לְרְאוֹת. (יִט) וַיִּתְרוּ,
 וְאֶת הַתְּרוֹת מִמְנוֹ. לְתוֹעֵבָה אֲעֲשֶׂה, אֲעֲשֶׂה
 לְדַבָּר שֶׁהוּא תוֹעֵבַת ה'. (כ) רִוְעָה אֶפְרָ, לֵב
 הוֹתֵל הַטָּהוֹ, לְבוֹ אֲשֶׁר הוֹתֵל עַל יְדֵי הַיַּעַר
 הָרַע, הַטָּהוֹ לְעֲשׂוֹת לוֹ רִוְעָה שֶׁל אֶפְרָ, שֶׁהוּא
 בּוֹל הָעֵץ אֲשֶׁר חֲצִיּוֹ נַעֲשֶׂה אֶפְרָ, וְגַם הַפְּסֵל
 יִשׁוּב אֶל הָאֶפְרָ בְּשִׁיטְרָפוֹהוּ. וְלֹא יִצִּיל אֶת
 נַפְשׁוֹ וְגו', הָאֲמֹן עוֹשֶׂה הַפְּסֵל הָיָה צְרוּךְ
 לְהִצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ בְּאִמְרוֹ "הֲלוֹא שָׂקָר בְּיַמִּינִי".
 (כֹּא) יִצְרָתִיךָ עַבְד־לִי, בְּרֵאֲתִיךָ לְהוֹיֵת לִי
 עַבְד־ לֹא תִנְשָׁנִי, לֹא תִהְיֶה שְׂכוּחַ מִיִּרְאָתִי.
 (כֵּב) מַחִיתִי כְעֵבֶל פְּשָׁעֶיךָ וְגו', בַּמַּצְרוֹם
 וּבַמְדָּבָר מַחִיתִי פְשָׁעֶיךָ כְּעֵבֶל וְכַעֲנַן, גַּם עַתָּה
 שׁוֹבָה אֵלַי. כִּי גֹאֲלְתֶיךָ, כִּי אֲנִי הוּא הַגּוֹאֵל
 אוֹתְךָ. (כֵּב) רָנִו, לְשׁוֹן רִנָּה וְשִׂמְחָה. רָנִו
 שָׁמַיִם, עַל דְּרָף מִשָּׁל כְּאֵלוֹ כֹּל הָעוֹלָם וְשִׂמַח
 בְּצִאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִהַגְלוֹת. כִּי עֲשֶׂה ה',
 שֶׁעֲשֶׂה מִה שֶׁהַבְּטִיחַ לְגֹאֵל אֶת יִשְׂרָאֵל. הֲרִיעוּ
 קוֹל. וּבְיִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר, עַל יְדֵי גֹאֲלֵת יִשְׂרָאֵל יִתְפָּאֵר בְּפִי כָּל.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוֹר כָּל הָעוֹלָמִים, צִדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
 הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצַדִּיק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנַאֲמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. כְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. כְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּכַנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנִּבְיָא עֲבָדָךְ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסָאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֲרָיִם אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּתָ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: כְּרוּךְ אַתָּה יי, מִקִּדְשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
מוצאי שבת קודש, ו' אדר ב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר שני, תשכ"ב
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסקים בצ"צ

מו"ה יצחק שי' מו"ה שלום יהודא ליב שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ההודעה ע"ד ההתעסקות שלהם באפיית המצות בכפר חב"ד, מיסודו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, בהשתדלות כל המעוניינים בזה והשייכים לזה.

ויהי רצון שתהיי בהצלחה בכל הפרטים והמובנים,

ושיעשו בהאמור מתוך שמחה וטוב לבב, שגם זה יוסיף בהצלחה האמורה.

בברכה לבשו"ט בכהנ"ל

מ. שניאורסאהן

ג. ב. בודאי עוסקים בהנ"ל באופן שלא יגע בשאר התפקידים שלהם בקדש, ובפרט שתפקיד הקודם (בזמן וגם במעלה) קודם בכל.

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:20	17:23	18:10	18:06	17:44	17:40	9:55	9:58	8:54	8:58	8:20	8:24	6:00	6:07	באר שבע (ח)
18:19	17:12	18:09	18:04	17:42	17:38	9:54	9:57	8:53	8:58	8:19	8:23	6:00	6:07	חיפה (ח)
18:18	17:06	18:08	18:04	17:47	17:42	9:53	9:56	8:52	8:56	8:18	8:23	5:58	6:05	ירושלים (ח)
18:20	17:23	18:10	18:05	17:44	17:39	9:55	9:58	8:54	8:58	8:20	8:24	6:00	6:07	תל אביב (ח)
18:35	17:30	18:22	18:13	17:49	17:40	10:11	10:16	9:12	9:19	8:28	8:35	6:22	6:34	אוסטריה, וינה (ח)
20:30	19:34	20:19	20:28	19:50	19:59	11:24	11:23	10:19	10:17	9:41	9:39	7:11	7:05	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:37	17:33	18:25	18:16	17:53	17:44	10:14	10:18	9:14	9:20	8:32	8:38	6:24	6:35	אוקראינה, אודסה (ח)
18:09	17:04	17:56	17:47	17:23	17:14	9:46	9:50	8:46	8:53	8:03	8:09	5:57	6:08	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:20	17:15	18:07	17:58	17:34	17:25	9:57	10:02	8:58	9:04	8:13	8:20	6:08	6:20	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
18:47	17:39	18:33	18:23	17:58	17:48	10:23	10:28	9:24	9:31	8:38	8:45	6:35	6:47	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
18:39	17:31	18:26	18:16	17:51	17:41	10:15	10:20	9:16	9:23	8:30	8:37	6:27	6:40	אוקראינה, קייב (ח)
19:03	18:00	18:51	18:43	18:20	18:11	10:39	10:44	9:40	9:46	8:58	9:04	6:49	7:00	איטליה, מילאנו (ח)
18:59	18:10	18:50	18:52	18:28	18:30	10:24	10:25	9:21	9:22	8:53	8:54	6:21	6:23	אקוואדור, קיטו (ח)
19:59	19:05	19:48	19:56	19:21	19:29	10:58	10:58	9:54	9:52	9:18	9:16	6:47	6:42	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:58	20:00	20:46	20:56	20:17	20:26	11:49	11:47	10:43	10:40	10:04	10:00	7:35	7:28	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:46	17:47	18:35	18:29	18:06	18:00	10:21	10:25	9:21	9:26	8:44	8:49	6:29	6:38	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:35	17:36	18:24	18:17	17:55	17:48	10:11	10:15	9:11	9:16	8:33	8:38	6:19	6:28	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:36	17:36	18:25	18:18	17:55	17:49	10:11	10:15	9:11	9:17	8:33	8:38	6:19	6:29	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
19:12	18:11	19:00	18:53	18:31	18:23	10:48	10:52	9:48	9:53	9:08	9:14	6:56	7:06	ארה"ב, דטרויט (ח)
19:01	18:07	18:51	18:47	18:25	18:21	10:35	10:38	9:34	9:38	9:01	9:05	6:39	6:46	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:31	17:36	18:21	18:16	17:54	17:49	10:06	10:09	9:05	9:10	8:31	8:35	6:12	6:19	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
19:00	18:08	18:51	18:48	18:26	18:23	10:34	10:36	9:33	9:36	9:01	9:04	6:37	6:43	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:31	17:31	18:20	18:13	17:50	17:44	10:07	10:11	9:07	9:12	8:28	8:34	6:15	6:25	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:30	17:30	18:19	18:12	17:49	17:42	10:06	10:10	9:06	9:11	8:27	8:32	6:14	6:24	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:24	18:35	19:15	19:20	18:52	18:56	10:40	10:41	9:37	9:37	9:07	9:06	6:34	6:33	בוליביה, לה-פס (ח)
19:24	18:15	19:10	19:00	18:35	18:24	11:00	11:05	10:01	10:08	9:14	9:21	7:12	7:25	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:24	18:16	19:10	19:00	18:35	18:25	11:00	11:05	10:01	10:08	9:15	9:22	7:12	7:25	בלגיה, בריסל (ח)
19:03	18:12	18:53	18:59	18:29	18:35	10:13	10:13	9:09	9:09	8:38	8:37	6:05	6:03	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:50	18:00	18:41	18:46	18:17	18:22	10:01	10:01	8:58	8:57	8:26	8:25	5:54	5:51	ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)
18:42	17:36	18:28	18:18	17:53	17:42	10:18	10:23	9:19	9:26	8:32	8:39	6:31	6:44	בריטניה, לונדון (ח)
18:51	17:43	18:37	18:26	18:00	17:48	10:27	10:33	9:28	9:36	8:39	8:47	6:41	6:55	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:49	17:38	18:34	18:24	17:58	17:47	10:24	10:30	9:26	9:33	8:37	8:45	6:38	6:51	גרמניה, ברלין (ח)
19:07	17:59	18:53	18:43	18:19	18:09	10:43	10:48	9:44	9:51	8:58	9:05	6:55	7:07	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:06	18:14	18:56	19:02	18:31	18:37	10:13	10:13	9:09	9:08	8:37	8:36	6:05	6:01	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:19	18:28	19:10	19:08	18:46	18:44	10:51	10:53	9:49	9:52	9:19	9:22	6:53	6:57	הודו, מומבאי (ח)
19:15	18:24	19:06	19:04	18:42	18:41	10:47	10:49	9:45	9:48	9:15	9:18	6:49	6:53	הודו, פונה (ח)
18:24	17:19	18:11	18:03	17:39	17:30	10:00	10:05	9:01	9:07	8:18	8:24	6:11	6:23	הונגריה, בודפשט (ח)
18:40	17:40	18:28	18:22	17:59	17:52	10:16	10:20	9:16	9:21	8:37	8:43	6:24	6:33	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:04	18:06	18:53	18:47	18:25	18:19	10:40	10:44	9:40	9:45	9:03	9:08	6:47	6:56	יוון, אתונה (ח)
18:45	17:40	18:32	18:24	18:00	17:51	10:21	10:26	9:22	9:28	8:39	8:45	6:32	6:43	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקרא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	מג"א		אדמוה"ז		ש	א	
								ש	א	ש	א			
19:16	18:25	19:07	19:05	18:43	18:42	10:48	10:50	9:46	9:49	9:16	9:19	6:50	6:54	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:50	18:49	19:37	19:48	19:05	19:16	10:32	10:30	9:25	9:22	8:42	8:38	6:15	6:06	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:43	17:50	18:33	18:30	18:08	18:05	10:17	10:20	9:16	9:20	8:44	8:47	6:21	6:28	נפאל, קטמנדו (ח)
19:49	19:01	19:40	19:42	19:18	19:19	11:15	11:16	10:12	10:13	9:44	9:45	7:13	7:14	סינגפור, סינגפור (ח)
18:18	17:08	18:04	17:53	17:28	17:17	9:54	9:59	8:55	9:02	8:07	8:15	6:07	6:20	פולין, ורשא (ח)
18:58	18:09	18:49	18:52	18:26	18:30	10:16	10:17	9:13	9:14	8:44	8:44	6:11	6:11	פרו, לימה (ח)
19:21	18:17	19:08	19:00	18:37	18:28	10:57	11:01	9:57	10:04	9:16	9:22	7:07	7:18	צרפת, ליאון (ח)
19:32	18:25	19:18	19:09	18:45	18:35	11:08	11:12	10:08	10:15	9:24	9:31	7:19	7:31	צרפת, פריז (ח)
18:40	17:51	18:31	18:32	18:09	18:09	10:07	10:08	9:04	9:06	8:36	8:37	6:05	6:08	קולומביה, בוגוטה (ח)
18:58	17:56	18:46	18:38	18:15	18:08	10:33	10:37	9:33	9:39	8:53	8:59	6:42	6:52	קנדה, טורונטו (ח)
18:35	17:31	18:22	18:14	17:51	17:43	10:10	10:15	9:11	9:17	8:29	8:35	6:20	6:31	קנדה, מונטריאול (ח)
18:24	17:28	18:14	18:09	17:47	17:42	10:00	10:03	8:59	9:04	8:24	8:29	6:06	6:14	קפריסין, לרנקה (ח)
19:39	18:26	19:24	19:12	18:46	18:34	11:15	11:21	10:16	10:24	9:25	9:33	7:29	7:44	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
19:13	17:58	18:58	18:45	18:18	18:06	10:48	10:54	9:50	9:59	8:58	9:06	7:04	7:19	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:01	17:57	18:49	18:40	18:16	18:07	10:38	10:42	9:38	9:45	8:55	9:02	6:49	7:00	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:06	18:01	18:54	18:45	18:21	18:12	10:42	10:47	9:43	9:50	9:00	9:06	6:53	7:05	שווייץ, ציריך (ח)
18:59	18:10	18:50	18:50	18:28	18:27	10:30	10:32	9:28	9:30	8:59	9:01	6:31	6:34	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התוונדויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמוכן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל-פונעניות המתרגשות וכאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה פל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי זוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי זוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי זוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840
Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00415
02/03/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

